

ERICH MARIA REMARQUE

A DIADALIV ARNYĒKĀBAN

E. M. REMARQUE

A DIADALÍV ÁRNYÉKÁBAN

Európa Kiadó, Budapest

Fordította: Mészáros Klára

Kiadás éve: 1979

ISBN: 9630715732

1

Az asszony Ravic felé vitorlázott. Járása gyors volt, de kissé imbolygó. Ravic csak akkor vette észre, amikor már egészen a közelébe jutott. Sápadt arcot látott, magas, kiálló arccsontot és távol ülő szemet. Ez az arc merev volt, mint valami maszk. Beesett volt, mint egy lázas betegé. A két szem pedig olyan üresen, üvegesen meredt rá az utcai lámpák fényében, hogy Ravic megdöbbenve megállt. Az asszony elhaladt mellette, olyan közel, hogy szinte hozzáért.

Ravic hirtelen kinyújtotta kezét, és megragadta a karját. Éppen idejében, mert az asszony megtántorodott, és a következő pillanatban már összeesett volna.

– Hová megy? – kiáltott rá Ravic. Az asszony szeme kifejezéstelen maradt.

– Engedjen el! – mondta halkán. Ravic nem válaszolt, csak még szorosabban fogta a karját.

– Engedjen el! – ismételte a nő szinte hangtalanul. Ravic érezte, hogy az asszony nem is látja. Mintha keresztülnézett volna rajta az üres éjszakába. Talán azt hitte, falba ütközött, az állította meg útjában. Ajka csak gépiesen motyogta: „Engedjen el!” Ravic tüstént látta, hogy nem utcai nő. Részeg sem volt. Könnyen kiszabadíthatta volna magát, hiszen Ravic most már nem fogta a karját olyan szorosan. De az asszony észre sem vette. Ravic várt egy pillanatig, aztán eleresztette a karját.

– Hová megy ilyenkor, késő éjjel, egyedül a párizsi utcán? – kérdezte újra.

Az asszony hallgatott, de nem folytatta útját. Most hogy megállították, mintha nem lett volna ereje újra felemelni a lábát. Ravic a híd korlátjának támaszkodott. Kezét átjárta a nyirkos cement hidege. Megbiccentette fejét a Szajna felé, mely lassan hömpölygött a Pont de l'Alma árnyékában. A hídon túl a folyó vize ezüstösen megcsillant, aztán szürkéségbe veszett.

– Oda? – kérdezte Ravic.

Az asszony nem felelt.

– Arra még ráér – folytatta Ravic. – És a víz nagyon hideg ilyenkor, novemberben. Elővett egy csomag cigarettát, aztán gyufát kotort elő a zsebéből. A kis dobozban csak két szál volt. Óvatosan előrehajolt, és tenyerével védte a parányi lángot a folyó felől fújdogáló szellőtől.

– Adjon nekem is egyet – mondta a nő tompa hangon. Ravic kiegyenesedett, és az asszony felé nyújtotta a csomagot.

– Algíri cigaretta. Az idegenlégió számára készült fekete dohány. Erős lesz magának, de nincs nálam más.

Az asszony megrázta fejét, és kivett a csomagból egy cigarettát. Ravic odatartotta a még égő gyufát. Az asszony mélyen beszívta a füstöt. Ravic áthajította a gyufát a korláton. Reptében még égett, mint egy kis hulló csillag, és csak akkor aludt el, amikor elérte a vizet. Egy taxi hajtott át lassan a hídon. A sofőr meglátta a két embert, és megállította mellettük a kocsit. Néhány pillanatig várt, aztán újra a gázpedálra taposott. A következő percben eltűnt a nedvesen csillogó Avenue George V. sarkán.

Ravic hirtelen fáradtságot érzett. Egész nap dolgozott, és nem tudott elaludni. Lement hát megint, hogy igyék valamit, de a nedves, hűvös éjszakában egyszerre elfogta a fáradtság. Kissé bosszús pillantást vetett az asszonyra. Ostobaság volt, hogy megállította. Valószínűleg baj érte, de végtére is, mi köze hozzá. Már sok asszonyt látott éjjel ilyen állapotban – szinte a szakadék szélén –, de nem törődött velük. Párizsban jóformán mindennapos látvány az ilyesmi. Ma sokat dolgozott, az idő későre jár, még lehetne egypár órát aludni. Ez a fontos, a többi nem számít.

– Menjen haza – mondta fáradtan. – Mi keresnivalója van ilyenkor az utcán? Mindenáron bajba akar kerülni? Felgyűrte felöltője gallérját, és tovább akart menni. A nő most ráemelte tekintetét.

– Haza? – ismételte olyan hangon, mintha nem értené.

Ravic vállat vont.

– Haza hát! A lakásába, hoteljébe, szállására. Valahol csak lakik, nem? Vagy azt akarja, hogy bevigyék a rendőrök?

– A hotelembe! – sóhajtott fel az asszony. – Ó, istenem!

Ravic tétovázott. Megint valaki, gondolta, aki nem tudja, hová menjen éjszakára. Sejtette volna. A régi história. Ilyenkor panaszkodnak, hogy nincs fedél, ahol meghúzódhatnak reggelig. Hajnalban aztán eltűnnek, még el se köszönnek az embertől. Akkor már tudják, hova menjenek. A nagy, ócska kétségbeesés este jön, de hajnalra szertefoszlik. Ravic nagy ívben eldobta cigarettáját.

Mintha nem ismerné ezt! Mintha nem próbálta volna ki maga is ezerszer!

– Jöjjön – mondta –, menjünk be valahová, igyunk valamit.

Ez volt a legegyszerűbb megoldás. Később majd fizet és otthagyja. Közben elhatározhatja, hova akar menni. Az asszony egy lépést tett, aztán megint

megtántorodott. Ravic újra elkapta a karját.

– Fáradt? – kérdezte.

– Nem tudom. Azt hiszem, igen.

– Olyan fáradt, hogy nem tudna elaludni?

Az asszony bólintott.

– Ez gyakran megesik. No, menjünk! Támaszkodjon rám, én majd tartom.

Elindultak az Avenue Marceau irányába. Ravic érezte, hogy az asszony ránehezedik. Nem úgy támaszkodott rá, mintha fáradt volna. Inkább úgy, mintha attól tartana, hogy mindjárt összeesik. Átvágtak az *Avenue Pierre ler de Serbie* sarkán. A *Rue de Chaillot* után az utca kitágult, és a távolban felbukkant a Diadalív sötétlő tömege a felhős ég alatt. Ravic megállt egy pincekocsmá szűk, világos lejárata előtt.

– Menjünk le. Itt talán kapunk még valamit. Ezt a bisztrót főleg taxisofőrök látogatták.

Most is ült ott néhány sofőr és két utcai lány. A sofőrök kártyáztak, a lányok abszintot ittak. Gyors pillantással végigmérték az asszonyt, aztán közömbösen elfordultak. Az öregebbik hangosan ásított, a másik pedig elővette tükrét, és ráérősen rúzsozni kezdte a száját. Hátról a csapos fűrészport szórt a padlóra, és sepregetett. Arca olyan volt, mint egy fáradt patkányé. Ravic leült az első asztalhoz a kijárat mellé. Ha el akar menni, innen szabadul a legkönnyebben. Kabátját se vetette le.

– Mit akar inni? – kérdezte.

– Nem tudom. Akármit.

– Két calvadost – mondta Ravic a pincérnek, aki mellényben, felgyúrt ingujjal állt az asztal mellett. – És egy csomag Chesterfieldet.

– Chesterfield nincs – felelte a pincér –, csak francia cigaretta.

– Akkor legyen egy csomag zöld Laurens.

– Zöld Laurens sincs. Csak kék.

Ravic a pincér tetovált karjára bámult. A tetoválás felhőkön sétáló meztelen nőt ábrázolt. A pincér – pillantását követve ökölbe szorította kezét, és megfeszítette izmait. A felhőként libegő nő buja hastáncba fogott.

– Jól van, legyen kék – mondta Ravic. A pincér vigyorgott.

– Talán lesz még egy dobozzal a zöldből is – mondta, és elcsoszogott. Ravic szórakozottan bámult utána.

– Piros papucsot visel – dünnyögte –, a karjára meg háremhölgyet tetováltatott. Lefogadnám, hogy a török tengerészetnél szolgált.

Az asszony kezét az asztalra ejtette – olyan fáradtan, mintha többé fel sem tudná emelni. Keze ápolt volt, de ez nem jelent semmit. Annyira mégse volt ápolt, hogy valamit következtetni lehessen belőle. A jobb középső ujj körme letört, alighanem reszelés közben. A többi körömről is lekopott a lakk. A pincér hozta az italt és a cigarettát.

– Zöld Laurens. Mégis sikerült találnom egy dobozt.

– Mindjárt gondoltam. A tengerészetnél dolgozott?

– Nem. Cirkuszban.

– Még jobb – bólintott Ravic, és az egyik poharat a nő kezébe adta. – Hajtsa fel. Ilyenkor ez a legjobb. Vagy inkább kávét szeretne?

– Nem.

– Hát akkor igya ki egy hajtásra.

Az asszony engedelmeskedett. Ravic most figyelmesebben megnézte. Arca fakó volt és kifejezéstelen, szája telt, de vértelen kérvonalai egészen elmosódtak. Csak a haja volt szép, nagyon szép, fényes, természetes szőke. Baszk sapkát viselt és esőköpenye alatt kék kosztümöt. A kosztüm jó szabónál készíthetett, de gyűrőjében a zöld kő sokkal nagyobb volt annál, hogy az ember valódinak tartsa.

– Akar még egyet? – kérdezte Ravic. Az asszony bólintott.

– Még két calvadost, pincér. De nagyobb pohárral.

– Csak a pohár legyen nagyobb, vagy több legyen benne?

– Több, persze.

– Akkor két dupla calvadost?

– Úgy van.

Ravic elhatározta, hogy gyorsan végez az itallal, és hazamegy. Fáradt volt, és már unta a dolgot. Általában türelmes volt hasonló esetekben, de már több mint negyven viharos év nyomta a vállát. Az ilyen kaland már nem tartogatott semmi újat a számára. Évek óta Párizsban élt, rossz alvó volt, sokat csavargott éjjel az utcán és látott már egyet-mást. A pincér hozta az újabb italt. Ravic az egyik

poharat megint az asszony kezébe adta. Az erős almabrandy átható szaga eláradt az asztal fölött.

– Igya meg ezt is! Nem használ sokat, de legalább felmelegíti. Nem tudom, mi a baja, de akármi legyen is, ne vegye a szívére. Ritka az olyan komoly dolog, ami sokáig komoly maradna. Az asszony ránézett.

– Így van – bólintott Ravic. – Uralkodni kell a gondolataimon, különösen éjjel. Az éjszaka mindent eltúloz.

– Ne fáradjon – szólalt meg végre a né. – Nincs szükségem vigasztalásra.

– Nincs? Annál jobb.

Ravic tekintete a pincért kereste. Fizetni akart, már unta a dolgot. Ismerte ezt a típust. Alighanem orosz, gondolta. Még meg se melegednek valahol, máris szentelenek.

– Ugye, maga orosz? – kérdezte.

– Nem.

Ravic fizetett és felállt. De abban a pillanatban az asszony is felállt – szó nélkül, mintha ez volna a legtermészetesebb a világon. Ravic tűnődve nézett rá. JÓI van, gondolta, lerázhatlak odakint is. Megeredt az eső. Ravic megállt a taverna ajtajában.

– Merre megy? – kérdezte. Az volt a szándéka, hogy majd az ellenkező irányba tart.

– Nem tudom. Akárhová.

– Hol lakik tulajdonképpen? Az asszony kétségbeesetten felemelte kezét.

– Oda nem mehetek. Akárhová, csak oda nem.

Szemében hirtelen vad félelem lobbant fel. Nem túlságosan érdekes, gondolta Ravic. Összeveszett valakivel, és elrohant hazulról. Reggelre majd meggondolja a dolgot, és szépen visszaballag.

– Nem ismer valakit, akihez elmehetne aludni? Nincs valami jó barátnője? Felhívhatná innen a bisztróból.

– Nincs senkim.

– De valahol kell aludnia. Nincs pénze, hogy szobát vegyen ki éjszakára?

– Van.

– Akkor menjen hotelbe. Minden mellékutcában talál egyet. Az asszony nem

felelt.

– Határozza el magát – sürgette Ravic türelmetlenül. – Nem állhat itt az esőben reggelig. Az asszony szorosabbra fogta esőkabátját.

– Igaza van – mondta végre, mintha hirtelen észhez tért volna.

– Teljesen igaza van. Köszönöm. Kérem, ne törődjön velem. Majd találok valami szállást. Köszönöm. – Felgyűrte az esőköpeny gallérját. – Még egyszer köszönöm a kedvességét.

Még egy pillantást vetett Ravicra. Arcán végtelen nyomorúság tükröződött, amint mosolyogni próbált. Azután elindult az esőben, ködben, nesztelen léptekkel, mint egy kísértet. Ravic önkéntelenül utánabámult.

– Az ördögbe is, – dünnyögte tétovázva. Nem tudta, mi az oka, az a reménytelen mosoly, az utolsó pillantás vagy a sötét, néptelen utca szívbe markoló sivársága –, csak azt tudta, hogy nem engedheti ezt az asszonyt útjára így egyedül, hiszen olyan, mint egy eltévedt gyermek. Hirtelen elhatározással utánaeredt.

– Jöjjön velem – mordult rá szinte goromba hangon. – Majd találunk valami megoldást.

Szóttanul érték ki az Étoile-ra. A hatalmas tér végtelennek látszott a szemerkélő esőben. A köd most már olyan sűrű volt, hogy nem látszottak a térbe torkolló sugárutak. Csak az utcai lámpák elszórt fényét lehetett látni és a monumentális diadalívet, mely szélesen elterpeszkedett, mintha vállával megtámasztaná a bánatos eget. Így oltalmazta a gyengén lobogó magános öröklángot az ismeretlen katona sírján. Talán nem is egy katona sírja volt, hanem az egész emberiségé.

Átvágtak a téren. Ravic gyorsan szedte a lábát, bár olyan fáradt volt, hogy gondolkodni sem tudott. Szórakozottan hallgatta az asszony gyors, könnyű lépteinek kopogását a sima aszfalton. A nő némán sietett mellette, lehorgasztott fejjel, kezét kabátja zsebébe mélyesztve. Ez is láng volt, az élet egy kis lángja, egy idegen élet lángja, mely most, a késő éjszakában, a hatalmas tér elhagyatottságában, sajtóságon mintha hozzátartozott volna, pedig nem tudott róla semmit. Vagy talán éppen azért érezte egy pillanatra, hogy hozzátartozik? Idegen volt, mint az egész világ. Ravic már régóta idegennek érezte magát mindenütt. Ez hozta az asszonyt olyan közel hozzá, közelebb, mint évek és szavak – vagy a megszokás taposómalma. Ravic egy kis szállodában lakott, az Avenue Wagram egyik mellékutcájában, a Place des Ternes mögött. A rozoga, ócska épületen csak a cégtábla volt új a bejárat fölött. A táblán nagy

betűk hirdették a szálloda nevét: HOTEL INTERNATIONAL. Megnyomta a csengőt.

– Van üres szobájuk? – kérdezte a boyt, aki kaput nyitott. A fiú álmosan bámult rá.

– Nincs itt a portás – dünnyögte végre.

– Magam is látom. Azt kérdeztem, van-e üres szoba? A fiú vállat vont. Látta, hogy Ravic egy nőt hozott magával. Nem értette, minek neki még egy szoba. Tapasztalatai szerint a szálló vendégei nem azért szoktak nőt hozni, hogy külön szobát nyitassanak neki.

– Madame alszik – mondta vakaródzva. – Ha ilyenkor felkeltem, azonnal kirúg.

– Jól van. Akkor majd elintézem magam.

Ravic borraivalót adott a fiúnak, átvette a szobakulcsát, és elindult fel a lépcsőn. Az asszony követte. Az emeleten Ravic nem nyitotta ki mindjárt a szobáját, hanem előbb a szomszéd ajtón kopogtatott. Az ajtó előtt nem volt cipő, és a kopogásra senki sem válaszolt. Erre óvatosan megnyomta a kilincset. A zár nem engedett.

– Ez a szoba tegnap még üres volt – dünnyögte Ravic. – Mi az ördögnek kellett bezárni? Madame talán attól fél, hogy kimásznak a poloskái? Nem baj, majd megpróbáljuk a másik oldalról.

Kinyitotta szobája ajtaját, és a vörös bársonnyal bevont lószőr pamlagra mutatott.

– Üljön csak le oda. tüstént visszajövök.

A nagy ablak keskeny, vasrácsos erkélyre nyílt. Ravic kinyitotta az ablakot, és átmászott a szomszédos erkélyre. De hiába próbált benyitni a másik szobába, az erkélyajtó is zárva volt.

– Nem sikerült – mondta bosszúsan, amikor visszajött. Hiába, nem tudok magának más szobát szerezni.

Az asszony összekuporodva ült a pamlag szélén.

– Megengedi, hogy kipihenjem magam egy kicsit?

Ravic szemügyre vette megint. Az asszony arca gyűrött volt a fáradtságtól. Látszott rajta, hogy felállni sincs ereje.

– Maradjon, ha tetszik.

– Csak néhány percig.

– Ugyan! Most már csak aludjon itt. Ez a legegyszerűbb.

Az asszony mintha nem értette volna. Lassan, szinte gépiesen ingatta fejét.,

– Jobb lett volna, ha nem törődik velem. De most... talán már nem is tudnék lemenni.

– Mondom, hogy maradjon itt. Okosabbat nem tehet. Reggelre majd meglátjuk, mi lesz.

– Kérem... nem szeretném, ha...

– Istenem! – vont vállat Ravic. – Ne gondolja, hogy terhemre van. Nem az első eset, hogy itt tartottam valakit éjszakára, mert nem volt hová mennie. Menekültek szállodája ez. Mindennap beállít valami hajléktalan. Foglalja el az ágyat, én majd alszom a pamlagon. Megszoktam.

– Nem, nem – csak ülök egy kicsit.

– Jól van, ahogy akarja.

Ravic levetette kabátját, és felakasztotta a fogasra. Az ágyból kihúzott egy vánkost és egy takarót, aztán egy széket állított a pamlag mellé. A fürdőszobából kihozta köntösét, és a székre dobta.

– Tessék – mondta. – Ennyit adhatok magának. De ha akarja, felveheti a pizsamámat is. Ott van a fiókban. Most már nem zavarom többé. Bemehet a fürdőszobába, ha tetszik. Az asszony megrázta fejét. Ravic tétovázva állt előtte.

– Vegye már le a kabátját – mondta. – Csuromvíz. A kalapját is adja ide.

Az asszony odaadta mind a kettőt. Ravic a vánkost a pamlag sarkába rakta.

– Ide tegye a fejét. A szék meg jó lesz, hogy le ne guruljon, ha elalszik. Közelebb tolta a széket a pamlaghoz.

– No, most vegye le a cipőjét, Átázott, persze. Biztos meghűlés. Lehúzta az asszony cipőjét, a fiókból elővett egy pár rövid gyapjúharisnyát, és vendége lábára húzta.

– Így ni, most már jobb. Kritikus időkben vigyázzunk a kényelménkre. Tapasztalt katonák elve ez.

– Köszönöm – mondta az asszony. – Köszönöm. Ravic a fürdőszobába ment, és kinyitotta a csapot. A víz csobogva zúdult a mosdóba. Ravic kioldotta nyakkendőjét, és szórakozottan bámulta képét a tükörben. Mélyen élő szemét sötét árkok vették körül. Keskeny arcán halálos fáradtság látszott, de

szeme lázasan csillogott. Ajka túlságosan finom és lágy volt ahhoz a kemény barázdához képest, mely száját élesen elválasztotta orrától. Jobb szeme fölött hosszú forradás húzódott, és sűrű haja mögött tűnt el. A telefon csengetése rázta fel kábulatából. „Vigye az ördög!” Egy pillanatra megfélemedezett mindenről. Gyakran megesett vele hogy így elmerült a semmibe. És az asszony még mindig ott ül a szobában.

– Jövök már – kiáltott át az ajtón. – Megijedt a telefontól? – fordult az asszony felé, aztán felemelte a kagylót. – Micsoda? Most? Jól van, tüstént indulok, természetesen... igen, igen... mindjárt ott leszek... igen... forró feketét... igen... Gondosan visszatette a kagylót, és néhány pillanatig tanácstalanul ült a szék karfáján.

– El kell mennem – mondta végre. – Már is el kell mennem.

Az asszony felállt. Bizonytalanul megkapaszkodott a pamlaghoz tolt székben.

– Nem, nem, hova gondol – tiltakozott Ravic. Ez az engedelmes készség szinte meghatotta. – Maradjon csak itt. Próbáljon, aludni. Nekem dolgom van, egy-két órára, nem tudom pontosan meddig maradok. Ne zavartassa magát. Felhúzta kabátját. Egy gondolat villant át rajta, de tüstént elkergette. Hogy az asszony ellophat valamit. Nem, nem az a típus. Ettől nem kell tartania. És nem is volt értékes holmija, amit féltetni kellett. Már az ajtóban volt, amikor az asszony megkérdezte:

– Nem mehetnék magával?

– Lehetetlen. Maradjon csak itt. Ha szüksége van valamire, nézzen körül. Az ágyat is igénybe veheti, ha kényelmesebb. Talál konyakot is. Aludjon csak!

– Ne oltsa el a villanyt! – kiáltott rá az asszony hirtelen. Ravic elengedte a kapcsolót.

– Fél?

Az asszony bólintott. Ravic a kulcsra mutatott.

– Zárja be az ajtót utánam. De húzza le a kulcsot. Van lent még egy kulcs, amivel bejöhetek. Az asszony megrázta fejét.

– Nem azért – mondta –, de a világosság megnyugtat.

– Értem. Hát csak égjen. Ismerem ezt az érzést. Sokszor megesett velem is.

A Rue des Acacias sarkán talált taxit.

– Rue Lauriston! – mondta a sofőrnek. – Gyorsan!

A sofőr U alakban megfordult, és behajtott az Avenue Carnot-ba. Amikor elhaladt az Avenue de la Grande Armée sarkán, egy kis kétülékes sportkocsi bukkant elő. Olyan gyorsan jött, hogy majdnem beléjük ütközött. De az úttest nedves és sima volt, ami most szerencsének bizonyult. A sportkocsi a hirtelen fékezéstől megfordult a tengelye körül, mint valami kérhinta. Így éppen elkerülte a taxi hűtőjét. A sportkocsiban pápaszemes ember ült fekete keménykalappal a fején. Egy pillanatig látták sápadt, méltatlankodó arcát. Amikor a kocsija végre megállapodott, éppen szembe került a Diadalívvel az út végén. Mintha a kis zöld féregre a Hadész kapuja ásított volna, melyből egy ököl emelkedett ki, hogy dühében meg-Fenyegesse a komor, borús eget. A sofőr visszafordult:

– Látott már ilyen hülyét?

– Láttam – felelte Ravic.

– Hogy lehet ilyen gyorsan hajtani a sötétben? Méghozzá fekete keménykalapban!

– Joga volt hozzá. Neki volt előnye. Mért káromkodott?

– Éppen azért.

– És mit csinált volna, ha magának van előnye?

– Ugyanazt. Talán dühösebben.

– Értem. Az ember úgy segít magán, ahogy tud. De vigyázzon jobban a kereszteződéseknél!

– Az a baj, hogy az út olajos. De mit kérdezget, ha nem is figyel ide?

– Fáradt vagyok – felelte Ravic. – Éjszaka van. Az egész élet sötét. Mi csak szikrák vagyunk a kavargó sötétségben. Hajtson csak tovább.

– Az már más – bólintott a sofőr, és két ujjával megérintette sapkáját. – Most már értem – tette hozzá bizonyos tisztelettel.

– Maga orosz, ugye? – kérdezte Ravic.

– Nem. De sokat olvasok, amíg a pasasokra várok.

Ez se orosz – gondolta Ravic –, megint mellétaláltam, most már másodszor. Hátradőlt a kocsiban. Kávét, gondolta. Jó, forró, erős feketekávé. Reméljük, lesz belőle elég. Kell, hogy a kezem biztos legyen, nagyon biztos. Ha másképp nem megy, Veber belém nyom egy injekciót. De nem, arra nem kerül sor. Leeresztette a taxi ablakát, és mélyen beszívta a nyirkos éjszakai levegőt.

2

A kis műtő ragyogó fényben úszott. Olyan volt, mint egy végtelenül higiénikus mézárszék. Itt-ott vödörök véráztatta vattacsomókkal, kötszerek, tamponok. A piros szín élesen elétett a fehértől, mintha sikongva tiltakoznék az ellen, ami itt történik. Veber az előtérben ült, és valamit jegyezgetett a zománcos, csillogó acélasztalon. A műtősnő a műszereket sterilizálta. A víz bugyborékol, az éles fény szinte zümmögött, csak a páciens feküdt csendesen a műtőasztalon, mint akinek már semmi köze a dolgokhoz. Ravic bedörzsölte kezét a folyékony szappannal. Olyan dühösen dolgozott, mintha a bőrt is le akarná kaparni ujjairól. – Hogy az ördög vinné az egész nyomorult mindenséget! Káromkodott magában. A műtősnő undorral nézett rá. Veber is felpillantott.

– Ne törődjön vele, Eugénie nővér! Minden sebész káromkodik. Különösen, ha valami nincs rendben. Már megszokhatta volna. A műtősnő újabb műszereket rakott a forró vízbe.

– Perrier professzor sohasem káromkodott – mondta. – Mégis megmentette sok ember életét.

– Perrier professzor agyspecialista volt. Az hajszálfinom, precíziós munka. De mi a hasban dolgozunk. Ez egészen más. Veber becsukta jegyzőkönyvét, és felállt.

– Ne bosszankodjék, Ravic. Igazán remekelt. Nem tehet róla, hogy valaki előbb már belekontárkodott.

– Fel kellene akasztani – sziszegte Ravic fogai közt. Letörölte kezét, és cigarettára gyújtott. A műtősnő néma tiltakozásképpen kinyitotta az ablakot.

– Jól van, Eugénie. Maga sohasem feledkezik meg a szabályokról.

– Mert van lelkiismeretem. Elég baj, hogy ezt nem mindenki mondhatja el magáról.

– Ez magának szól, Ravic – nevetett Veber. – Jó lesz, ha eltűnünk. Eugénie mindig zsémbes, ha nem tudja kialudni magát. Mi már úgysem tehetünk itt semmit. Ravic megfordult, és a szigorú műtősnőre nézett. Eugénie haragosan farkasszemet nézett vele. Keskeny arca fakó volt acélkeretes szemüvege alatt. Éppen olyan emberi lény, mint én magam, gondolta Ravic, mégis olyan idegen, mint egy darab fa.

– Bocsásson meg, Eugénie nővér – mondta békítő hangon.

– Magának van igaza. A műtőasztalon, a vakító fehér fényben is egy emberi

lény feküdt – néhány órával előbb az volt még –, reménység, gyötrellem, pihegő, remegő élet. Most meg egy tárgy, érzéketlen hulla. Az emberi automata, aki Eugénie nővér névre hallgat, és büszke rá, hogy sohasem téved, most betakarta azt a másikat, és kigurította a szobából. Jó neki, sóhajtott Ravic. Ezeké a világ, ezeké a fatuskó embereké akik nem szeretnek senkit, akiket nem szeret senki. Olyan közömbösek, hogy a sors nem törődik velük, és élni hagyja őket, tompán, de háborítatlanul.

– Isten vele, Eugénie nővér – mondta Veber. – Pihenje ki magát.

– Köszönöm, doktor úr. Isten önnel.

– Minden jót, nővér – mondta Ravic. – Ne haragudjon, hogy káromkodtam.

– Jó napot – felelte Eugénie jéghideg hangon.

– Micsoda jellem! – mosolygott Veber. – Mint az acél. Odakint már szürke hajnal volt. Szemeteskocsik dübörögtek az utcán. Veber felgyűrte gallérját.

– Ronda idő! Elvihetem valahova, Ravic?

– Köszönöm, inkább járok egyet.

– Ebben az időben? Szívesen hazaviszem. Nem nagy kerülő. Ravic megrázta fejét.

– Köszönöm Veber. Ne fáradjon.

Veber leplezetlen elismeréssel nézett rá.

– Furcsa ember maga, Ravic. Még mindig felkavarja, ha valaki meghal a kése alatt. Hiszen már tizenöt éve operál, nem? Igazán megszokhatta volna.

– Persze. Nem is kavart fel. Veber megállt Ravic ellőtt. Válla sokkal szélesebb volt, kerek arca ragyogott, mint egy normandiai alma. Sűrű, fekete, nyírott bajuszán megcsillant egy esőcsepp. A járda mellett várakozó Buick is ragyogott. Még egy perc, és Veber beül, hogy hazahajtszon pazar, kényelmes otthonába, a villanegyedbe – abba a rózsaszínű babaházba, ahol egy tiszta, ragyogó asszony várja és két tiszta, ragyogó gyerek. Hogy lehet egy ilyen embernek megmagyarázni azt a fojtogató feszültséget, amit az igazi sebész érez, amikor kése alatt, az első vágás nyomán, megjelenik egy piros vonal, a kéznyomástól gyorsan kimélyül, és a test kinyílik, mint egy bonyolult, sokszoros függöny – a kapcsok és fogók alatt napvilágra jutnak a máskor rejtett szervek, titokzatosan, meztelenül –, míg a sebész, mint valami vadász az őserdőben, kergetni kezdi a nagy bestiát, a halált, romló szövetekben, daganatokban, tályogokban – azután szembekerül vele, és megkezdődik a néma, elkeseredett kézdelem – fegyver helyett vékony pengével és törékeny tüvel, de biztos kézzel,

melynek remegni nem szabad. Hát meg lehet magyarázni, mit jelent az, ha hirtelen sötét árnyék suhan át a finom rostok fölött, mint valami mefisztói kacaj, hogy eltompítsa a kést, törékennyé tegye a tűt és nehézzé a tehetetlen kezét – amikor az a láthatatlan, titokzatos, ritmikus remegés, amit életnek nevezünk, hirtelen elapad, és a sebész bénultan bámul a kísérteties örvénybe, ahol tudás hatalma megszűnik – amikor egy arc mely néhány pillanattal azelőtt még pihegett, és egy nevet viselt, hirtelen merev, névtelen maszkká változik? Az esztelen lázadást, ami ilyenkor elfogja az embert – meg lehet magyarázni valakinek, és általában van itt megmagyarázni való? Ravié újabb cigarettára gyújtott.

– Huszonegy éves volt. – mondta.

Veber elővette zsebkendőjét, és letörölte bajuszáról a csillogó esőcseppeket.,

– Maga remekül dolgozott, Ravic. Bámulattal nezem. Igazán nem tudtam volna utánacsínálni. De rögtön láttam, hogy nem teheti jóvá azt, amit egy kontár már elrontott. Mi köze hozzá? Nem a maga dolga. Hová jutnánk, ha nem így gondolkodnánk?

– Igen – bólintott Ravic. – Hová jutnánk?

Veber eltette zsebkendőjét.

– Csak egyet nem értek – mondta. – Azok után, amiken maga átesett, sokkal edzettebbnek kellene lennie.

Ravic gúnyosan nézett rá.

– Az ember sohasem lehet elég edzett. De annyi bizonyos, hogy meg kell szoknunk egyet-mást.

– Én is így gondoltam.

– Igen. De vannak dolgok, amiket sobasem lehet megszokni. Ámbár lehet, hogy a kávé az oka az egésznek. Az erős kávé felzaklatta az idegeimet. Talán ezt tévesztjük össze a humanista érzélgéssel.

– A kávé jó volt. mi?

– Remek.

– Ehhez az egyhez legalább értek. Tudtam, hogy szüksége van rá, ezért magam főztem. Más volt, mint az a lötyty, amit Eugénie szokott főzni, mi?

– Össze sem lehet hasonlítani. Maga igazán művész ezen a téren.

Veber beült a kocsiba. Miközben a pedálra lépett, kihajolt az ablakon.

– Még meggondolhatja. Hazavihetem, ha fáradt.

Akárcsak egy főka gondolta Ravic egy kis undorral. Pontosan, olyan, mint egy sima bőrű, egészséges főka. De mi közöm hozzá Mindig ilyen mellékutakra tévednek a gondolataim, igazan leszokhatnék már róla.

– Már nem vagyok fáradt – mondta hangosan. – A kávéja felfrissített. Aludjon jól, Veber!

Veber nevetett. Fehér fogai megcsillantak fekete bajusza alatt.

– Csak nem képzeli? Nem fekszem le, már nem érdemes. Most a kertemben dolgozom majd egy órácskát. Tulipánt és nárciszt éltetek.

Tulipánt és nárciszt, gondolta Ravic. Szép, egyenes virágágyakban, amelyeket kavicsos ösvény választ el egymástól. Tulipán és nárcisz – a természet pazar, színpompás orgiája.

– A viszontlátásra, Veber – mondta. – Majd elintézi, amit még el kell intézni, ugye?

– Természetesen. Majd felhívom estefelé. Sajnos, a honorárium nem lesz sok, szóra sem érdemes. Szegény lány volt, és úgy látom, rokonai sincsenek. No, majd megbeszéljük.

Ravic egy kézmozdulattal jelezte, hogy nem érdekli a dolog.

– Száz frankot adott Eugénie-nek – folytatta Veber. – Attól tartok, hogy ez volt az egész pénze. Akkor magának csak huszonét frankot tudok adni.

– Nem fontos! – mondta Ravic türelmetlenül. – Isten vele, Veber.

– A viszontlátásra. Holnap találkozunk. Ravic lassan ballagott a Rue Lauriston aszfaltján. Ha nyár van, most bizonyára kiment volna a Bois-ba, hogy egy padon sütkérezzék a kora reggeli, enyhe napsütésben, és a fákat bámulja, amíg fel nem enged benne a feszültség. Azután taxin visszatért volna a hoteljába, hogy délig jól kipihenje magát az ágyban. Így azonban betért egy bisztróba a Rue Boissière sarlósán. Munkások, teherautó-sofőrök álldogáltak a söntésasztal előtt. Forró kávékat ittak, és brióst mártogattak bele. Ravic néhány percig elnézegette őket. Végre normális, közönséges, egyszerű életet látott, amit meg lehet érteni. Szabályosan megkezdett reggel, megszokott munkával eltöltött nap, este vacsora, asszony mély zavartalan, egészséges álom.

– Egy kirschet – mondta végre.

A pincérlány elébe tette az italt. Az a lány, aki meghalt a műtőasztalon, vékony aranyláncot viselt a jobb bokáján – nem is arany volt, hanem dublé,

afféle olcsó mütyürke, amit az ember csak akkor kedvel, amikor még fiatal, 19, 18 bohó, szentimentális. Egy kis fémlemez csünggöt rajta ezzel a felirattal: „Toujours – Charles”. A láncot még a műtőasztalon se vette le, talán nem is lehetett levenni, bilincs volt, hogy örökké emlékeztesse azokra a vasárnapokra, amiket vele töltött, a Bois-ban, a Szajna partján, Neuillyben, egy padlásszobában, szerelmesen, vakon, fiatalon. Amíg Charles ki nem maradt, el nem tűnt az életéből. Azután jött az izgalmas várás, a gyötrő félelem, a szörnyű bizonyosság. A meghitt jó barátnő, aki tudott egy címet, a megbízható bábaasszonyét. A szörnyű fájdalom, a linóleummal borított, vérben úszó konyhaasztal, az öreg boszorkány riadt arca, amint taxiba tuszkolja, hogy megszabaduljon tőle. Újabb nyomorúság, rémület, szenvedés. Azután a kórház, de már későn. Az utolsó százfrankos bankjegyet szorongatja a forró, nyirkos kéz, és ezzel már vége is a régi, régi históriának.

A rádió bömbölni kezdett. Egy tangó melódiája, melyhez undok orrhang bárgyú szöveget dúdolt. Ravic hirtelen rajtakapta magát, hogy gondolatban végigcsinálja az egész operációt megint. Emlékezetébe idézett minden mozdulatot. Talán két órával előbb még meg lehetett volna menteni. Veber kereste is, de nem találta a hotelben. A lánynak azért kellett meghalnia, mert Ravic doktor a Pont de l'Alma környékén lebzsel. Veber maga képtelen volt elvégezni a műtétet. Apró véletlenek ostoba láncolata. A kis láb, arany bilincsel, most élettelenül nyúlik el a kosárban. „Jöjj csónakomba kis babám, a holdfény vár reánk” – dúdolta a rádióénekes érzelmes fejhangon. Ravic fizetett, és kiment.

Az utcán megpillantott egy taxit, és bement az Osiris címét. Az Osiris díszes bordélyház volt középosztályhoz tartozó vendégek számára, egyiptomi stílusban dekorált óriási bárral.

– Éppen zárunk – mondta a portás. – Már nincs bent senki.

– Senki?

– Csak Madame Rolande. A hölgyek már hazamentek.

– Jól van.

A portás mogorván topogott sárcipős lábával az aszfalton.

– Miért nem várhatja a taxit? Nehezen kap majd másikat. Hisz úgysem marad sokáig. Már zárunk.

– Ezt már hallottam egyszer. Bízsa csak rám.

Hogy kibékítse a portást, egy csomag cigarettát dugott a zsebébe, azután a

ruhatáron át bement a szalonba. A bár üres volt, de látszottak a polgári dorbézolás szokásos nyomai. Az asztalokon felborult poharak, a padlón elszórt cigarettavégek, dohány, parfüm és áporodott testek szaga.

– Rolande? – szólította Ravic. Az asszony egy asztal mellett állt, és egy halom rózsaszínű selyem fehérneműt rakosgatott.

– Maga az, Ravic? – mondta anélkül, hogy hátranézett volna.

– Késő van. Mit akar? Lányt vagy italt? Vagy mindkettőt?

– Csak vodkát. Azt az erős, lengyel vodkát.

Rolande üveget és poharat tett elé.

– Szolgálja ki magát. Nekem még össze kell írnom a ruhát. A mosodáskocsi mindjárt itt lesz. Ha az ember nincs résen, ráfizet. Ezek úgy lopnak, mint a szarkák. Már a sofőrökre gondolok. Bugyit lopnak a legszívesebben. Hogy elvigyék ajándékba a babájuknak.

Ravic bólintott.

– Nyissa ki a rádiót, Rolande. Jó lesz egy kis zene. Minél hangosabb, annál jobb.

Rolande bedugta a kapcsolót. A dobok és fúvós hangszerek robaja betért az üres szobába.

– Nem túl hangos, Ravic?

– Nem. Éppen jó. Mért volna túl hangos? Igazán csak a csend hangos. A csend, mely nem harsogja túl az ember gondolatait.

– No, készen vagyok – mondta Rolande, és odaélt Ravic aszcalához. Jól megtermett, vállas nő volt, arca szabályos, fekete szem nyugodt és okos. Egyszerű, fekete ruhája arra szolgált, hogy megkülönböztesse a félmeztelen, mégis cifra lányoktól.

– Iszik velem egy pohárral, Rolande?

– Ha akarja.

Ravic poharat hozott a bárszekrényből, és töltött, Rolande megfogta a kezét, amikor a pohár felénél tartott.

– Köszönöm, elég. Nem iszom többet.

– Nem szeretem a félig töltött poharakat. Hadd töltsen teli. Ha sok, legfeljebb otthagyja.

– Én meg nem szeretem a pazarlást.

Ravic mosolyogva nézett rá.

– A pazarlást! Aha! A régi francia félelem. Mit takarékoskodik? Hát még nem tapasztalta, hogy nem segít az emberen?

– Most az üzletben vagyunk – felelte az asszony. – A magánélet más.

– Igaza van – nevetett Ravic. – Hát erre iszunk! Mi lenne a világból a jó öreg üzleti elvek nélkül! Számítsuk le az üzletembereket: mi marad? Egy csomó bűnöző, idealista és egyéb naplopó.

– Úgy látom, magának szüksége van egy lányra – felelte Rolande. – Telefonálhatok Kikinek. Nagyon ügyes teremtés. És csak huszonegy éves.

– Úgy? Ügyes és még csak huszonegy? Köszönöm, ma nem kérek belőle. – Újra töltött magának. – Mondja csak, Rolande, mire szokott gondolni, mielőtt elalszik?

– Tébbnyire semmire. Túlságosan fáradt vagy ok hozzá.

– És ha nem fáradt?

– Akkor mindig Tours-ra gondolok.

– Miért?

– Ott él a nagynéném. Saját házában, saját boltjában. A bolthoz már kétszer adtam pénzt, be van táblázva a házra. A nagynéném hetvenhat éves. Ha meghal, a ház az enyém lesz. A boltot átalakítom, éjjeli kávéházat csinállok belőle. Világos tapéta, virágos mintával, kis zenekar, mindéssze három ember, zongora, hegedű, cselló. Hátul egy szép kis finom bár. A ház jó helyen van. Ötezer frankkal renoválom, még függönyökre és lámpákra is telik belőle. Még ötezer frankra van szükségem, hogy kezdetben kihúzzam, míg az üzlet megindul. Jó üzlet lesz, tisztességes üzlet, csak kitartás kell hozzá. Az első és második emelet bérbe van adva. A házbér is átsegít majd a kezdeten. Erre szoktam gondolni.

– Odavaló? Tours-ban született?

– Persze. Azért vágyom vissza. Ott mindenki ismer, de nem tudják, mit csináltam Párizsban. És ha megtudják? Az a fő, hogy pénzem legyen. Akkor senki se törődik velem. A pénz mindent feledtet.

– Hát ha nem is mindent, de sokat.

Ravic úgy érezte, hogy leragad a szeme.

– Azt hiszem, elég volt – mondta. – Most már talán el tudok aludni. Néhány bankjegyet vett ki a zsebéből.

– És férjhez akar menni Tours-ban, Rolande?

– Nem mindjárt, csak egy pár év múlva. Van egy barátom ott.

– Meg szokta látogatni?

– Ő jön fel Párizsba néha. De minden héten ír. Persze nem ide, barátnőm címére. Nős ember, de a felesége kórházban van. Tébécé. Legfeljebb egy-két éve van a doktorok szerint. Akkor majd összeházashatunk.

Ravic felállt.

– Isten vele, Rolande. Magának van esze. Egészségesen gondolkodik.

Rolande mosolyogva bólintott. Tökéletesen meg volt győződve á, róla, hogy igaza van. Egész éjjel dolgozott, de tiszta arcán nyoma sem volt a kimerültségnek. Olyan friss volt, mintha most kelt volna, fel. És nyugodt volt. Tudta, mit akar. Az élet nem volt sem titok sem probléma a számára.

Odakint már világos reggel volt. Az eső elállt. A kerek kis utcai illemhelyek páncéltornyok módjára álltak őrt az utcasarkokon. A portás már eltűnt, az éjszaka is. A nap megkezdődött megszokott sürgés-forgásával, emberek tolongtak a földalatti lejáratánál, mintha az alvilágba igyekeznének, hogy feláldozzák magukat valami titokzatos, komor istenségnek. Az asszony felült a pamlagon, nem sikoltott, csak halkán kiáltott egyet meglepetésében, azután könyökére támaszkodva elhallgatott.

– Nyugalom – mondta Ravic. – Én vagyok az. Aki pár órával ezelőtt idehozta. Az asszony fellélegzett. Ravic csak homályosan látta. A villanykörte fénye összekeveredett a függönyén beszivárgó, sápadt, reggeli világossággal.

– Azt hiszem, most már elolthatjuk – mondta Ravic, és lecsavarta a lámpát. Halántéka léktetett az italtól. Teljesen megfélemedezett az asszonyról, csak akkor jutott eszébe, amikor lenyomta a kilincset. Akkor meg biztosra vette, hogy kézben már elment. Örült volna neki, szeretett volna megszabadulni tőle. Eleget ivott ahhoz, hogy lázas, nyugtalansága lecsillapodjék, de emlékei, álmái, gondolatai tisztán erősen, félelem nélkül egymásba kapcsolódtak. Egyedül akart maradni.

– Mi a véleménye a reggeliről? – kérdezte. – Inna egy kávé? Ez egyetlen dolog, ami jó ebben a hotelben. Az asszony megrázta a fejét. Ravic most nézte meg figyelmesebben.

– Mi a baj? Járt itt valaki?

– Nem.

– De valami történhetett. Olyan ijedten néz rám.

– A szag – mondta az asszony halkán.

– A szag? Nem értem. A vodkának nincs erős szaga, a kirschnek sem. Ami meg a cigarettát illeti, maga is dohányzik.

– Nem arra gondolok.

– Hát mire, az isten szerelmére?

– Ugyanaz a szag – hebegte az asszony.

– Aha! – ütött a homlokára Ravic. – Talán az étert érzi rajtam?

Az asszony bólintott.

– Talán nemrég operálták?

– Nem... Valami más...

De Ravic már nem törődött vele. Kinyitotta az ablakot.

– Mindjárt kimegy – mondta. – Szívjon kézben egy cigarettát. Kiment a fürdőszobába, és kinyitotta a csapot. Közben arcát bámulta a tükörben. Ugyanígy állt itt néhány órával ezelőtt. Közben, persze, meghalt egy ember. Nem fontos. Ezer meg ezer ember hal meg minden pillanatban. A statisztika ezt mutatja. Igazán nem fontos. Persze, az egvén számára, akivel megtérténik, a legfontosabb dolog – fontosabb, mint az egész világ, mely közömbösen forog tovább. Leült a kád szélére, és levetette cipőjét. Megint a régi dolog. A tárgyak néma zsarnoksága. Az üres, kéznapi szokások hatalma. A lélek esetleg a szerelem szent vizeinél tanyázik, az illúziók virágos szigetén, de minden embernek – akár költő, akár félisten, akár idióta minden pár órában le kell szállnia az egekből, és ki kell mennie a mellékhelyiségbe, hogy elvégezze szükségletét. A természet iróniája. Szivárvány tündökölt az égboltozaton, de beleink meghatottság nélkül dolgoznak az anyagcserén, s a legnagyobb eksztázis szervei ugyanazok, mint a kiválasztásé – az ördög találhatta ki ezt a belső rendezést!

Ravic a sarokba hajította cipőjét, és papucsba bújt. A vetkőzés undok szokása – még ettől sem lehet szabadulni! Csak az érti meg, milyen undok, aki sokáig élt egyedül. Ravic akárhányszor felöltözve dőlt le aludni, hogy ne kelljen ezzel vesződni. De csak elhasztotta egy nappal, végül is bele kellett törődni. Kinyitotta a zuhanyt. Beállt a kádba, és magára eresztette a hideg vizet. Mély lélegzetet vett azután ledörzsölte magát a törülközővel. A kis dolgok közt akad

kellemes is. Tiszta víz, lélegzés, eső, nap, Csak az érti meg igazán aki sokáig élt egyedül. Az ember sápadt bőre hálás. Ha megmossuk és ledörzsöljük, frissebben kering sápadt csatornáiban a vér. A rét is jóságos, pihenteti az embert, ha leheveredik rá. Kedves nyírfák. Nyári báránnyelvények. Az ég, ifjúságunk ege. Mi lett az ifjúságunkból, szívünk szűz kalandjaiból? A lét piszkos kalandjai mesélnek mindent, ami tiszta volt bennünk. Visszatért a szobába. Az asszony a pamlag sarkában kuporgott, a takarót lábára és derekára csavarva.

– Fázik? – kérdezte. Az asszony fejét rázta.

– Fél?

Az asszony bólintott.

– Tőlem?

– Nem.

– A világtól?

– Igen. Ravic becsukta az ablakot.

– Köszönöm – mondta háta mögött az asszony. Megfordult, és megnézte megint. Kecses váll. Formás nyak pihés hajjal a tarkóján. Valami, ami él és lélegzik. Egy darab idegen élet – de élet. Meleg, és nem merev, mint az a másik. És adhat egy ember a másinak egyebet? Adhat-e többet, mint egy kis meleget? Az asszony megmozdult. Ravicra nézett és remegett. A varázs elérezte, hideg hullámok éntik múlt. A feszültség is elmúlt. Ravic úgy el a szívéért, hideg, nyugodt hullámok. Szörnyű éjszaka volt, de elmúlt. Mintha egy másik bolygóról tért volna vissza a földre. Hirtelen minden olyan egyszerűnek látszott – a reggel, az asszony –, mit kell itt gondolkodni? Az ágyhoz lépett.

– Jöjjön – mondta. Az asszony kitágult szemmel nézett rá.

– Jöjjön – ismételte türelmetlenül.

3

Azzal az érzéssel ébredt fel, hogy valaki figyeli. Az asszony felöltözve ült a pamlagon. De nem nézett rá, hanem kibámult az ablakon. Ravic megint csodálkozott, hogy itt látja. Azt hitte, hogy már elment. Jól is tette volna. Reggel egyedül szeretett lenni.

Arra gondolt, hogy talán újra el tud aludni. De az asszony jelenléte idegesítette. Egy szempár, mely bármely pillanatban felé fordulhat és figyelheti. Elhatározta, hogy rögtön megszabadul tőle. Ha pénzre vár, a dolog nagyon egyszerű. Mindenképpen egyszerű. Felült az ágyban.

– Már régen ébren van?

– Nem is aludtam. Sajnálom, hogy felkeltettem. Éppen el akartam menni. Nem is tudom, miért ültem itt olyan sokáig.

– Most már várjon meg. Mindjárt készen leszek. Kap reggelit. A hotel híres kávéját. Most már mindkettőnkre ráfér. Felkelt, megnyomta a csengőt, azután bement a fürdőszobába. Rögtön észrevette, hogy az asszony közben már járt itt. Minden a helyén volt, csinosan, rendesen, még a nedves törülközők is. Mialatt a fogát kefélte, meghallotta, hogy a szobába bejött a szobalány a reggelivel. Besietett.

– Zavarba jött talán? – kérdezte.

– Mitől?

– Mert a szobalány látta, hogy itt aludt.

Erre nem gondoltam.

– Nem fontos.

A szobalány nem is csodálkozott rajta. Az asszony a tálcára nézett. Kétszemélyes reggeli volt rajta, pedig Ravic egyszerűen csak reggelit kért.

– Természetes, hogy nem csodálkozott – mondta. – Ez Párizs. No, igyuk meg a kávé, mielőtt kihűl. Fáj a feje?

– Nem.

– Az enyém bizony fáj. De fél óra múlva el is felejttem. Itt egy briós.

– Nem tudok enni.

– Hogyne tudna! Csak képzeled, hogy nem tud. Próbálja meg!

Az asszony átvette a brióst, azután visszatette a tálcára.

– Igazán nem megy.

– Akkor igya meg a kávéját, és szívjon el egy cigarettát. Ez a katonareggeli.

– Igen.

Ravic étvaggyal evett.

– Még mindig nem éhes? – kérdezte.

– Nem. Az asszony eloltotta cigarettáját.

– Azt hiszem... – kezdte és elhallgatott.

– Mit? – kérdezte Ravic különösebb érdeklődés nélkül.

– No, most már megyek.

– Hazatalál? Az Avenue Wagram közelében vagyunk.

– Nem vagyok ismerős erre.

– Hol lakik?

– Az Hôtel Verdunben.

– Hisz az két percnnyire van innen. Majd megmutatom odalent, de akkor el kell mennünk a portás ellőtt. Kellemetlen?

– Nem az... de... Újra elhallgatott.

Pénz kell neki, gondolta Ravic.

– Kérem, ha szüksége van valamire, szívesen kisegítem mondta és elővette tárcáját.

– Hová gondol? – tiltakozott az asszony erélyesen.

– Ahogy parancsolja. – Ravic visszatette tárcáját. Az asszony felkelt.

– Bocsásson meg;... én igazán... azt se tudom, hogy köszönjem meg. Az éjjel, ha maga nincs melletttem... Ravicnak csak most jutott eszébe, mi történt. Bosszankodott volna, ha a nő a nyakába akarta volna varrni magát. De ez az igénytelen, őszinte hálálkodás zavarba hozta.

– Igazán nem tudom, mi történt volna velem – hebegte az a asszony. Még mindig ott állt előtte tétovázva. Miért nem megy már? – gondolta Ravic türelmetlenül.

– De most már nincs semmi baj, ugye? – kérdezte, éppen csak hogy mondjon valamit.

– Nem tudom – felelte az asszony. – Csak azt tudom, hogy tennem kell valamit.

– Az is valami. – Ravic a felöltője után nyúlt. – Lekisérem.

– Szükségtelen. Csak mondja meg... – megint habozott, mintha nem találná a kellő szót. – Talán meg tudja mondani, mit kell tenni, ha valaki...

– Ha valaki?

– Ha valaki meghal! – bökte ki az asszony, és hirtelen visszaroskadt a pamlagra. Sírt, sőt zokogott, de jóformán hangtalanul. Ravic megvárta, míg kissé lecsillapodik.

– Meghalt valakije? – kérdezte azután. Az asszony bólintott.

– Az éjjel?

Az asszony megint bólintott.

– Talán... maga ölte meg? Az asszony nagyot nézett.

– Hogy érti ezt?

– Maga az oka? Ha tanácsot kér tőlem, el kell mondania mindent.

– Meghalt! – kiáltott fel az asszony. – Hirtelen meghalt. Csak ennyit tudok. Kezével eltakarta arcát.

– Beteg volt? – érdeklődött Ravic.

– Igen.

– Nem hívtak orvost?

– Dehogynem. De nem akart kór házba menni.

– Tegnap volt ott az orvos?

– Nem. Három nappal ezelőtt. De nem vette komolyan. Szidta, mint a bokrot. Hallani sem akart róla. hogy újra elhívjam.

– Miért nem fordult mási.k orvoshoz?

– Nem ismertünk itt senkit. Csak három hete, hogy Párizsba jöttünk. Ezt a pincér szerezte nekünk. De ő... nem bízott benne.

– Miért?

– Nem tudom. A doktor tüdőgyulladást emlegetett, de ő nem hitt neki. Azt mondta, a doktorok szélhámósok. Tegnap jobban is érezte magát. Azután hirtelen...

– Miért nem vitte kórházba?

– Nem akart menni. Azt mondta... hogy megcsalom, amíg ott lesz... Ő... maga nem ismeri... nem tehettem semmit.

– És... még mindig ott van a szállodában?

– Igen.

– De megmondta ott, hogy mi történt? A portásnak, vagy valakinek.

– Nem. Amikor hirtelen olyan csendes lett, amikor az egész szoba olyan csendes lett, és megláttam a szemét... egyszerre nem bírtam tovább, és elrohantam...

Ravic az elmúlt éjszakára gondolt. Az első pillanatban kissé megriadt. De azután rájött arra, hogy nem fontos az egész. Számára semmi esetre sem, de, úgy látszik, az asszonyt sem érinti mélyebben. Persze, az első megdöbbenésében elvesztette a fejét.

Most már túlesett rajta, és a többi már gyerekjáték. Az élet furcsa. Lavine is, amikor megtudta, hogy a felesége meghalt, egy bordélyházba futott, és ott töltötte az éjszakát. Prostitált segítette át a krízisen. Pap talán nem tudott volna segíteni rajta. Van, aki megérti ezt, van, aki képtelen megérteni. Megmagyarázni nem lehet. De a dolognak technikai oldala is van. Bizonyos felelősség. Rendbe kell hozni mindent.

– Gyerünk! – Ravic magára kapta felültőjét. – Majd én odakísérem. A férje volt?

– Nem – felelte az asszony. Az Hôtel Verdun tulajdonosa kövér ember volt. Koponyáján, egyetlen hajszálat sem lehetett látni, viszont kárpótlásul vastag fekete festett bajuszt viselt, és fekete szemöldöke félelmetesen bozontos volt. A hallban állt, mögötte a pincér, a szobalány és a lapos mellű pénztárosnő. Rögtön látták, hogy már mindenről tud. Amikor meglátta az asszonyt szitkozódni kezdett. Elsápadt, kövér, a kis keze vadul hadonászott a levegőben, csak úgy dőlt belőle a felháborodás és a harag. Ravic meglátta rajta megkönnyebbülés. Rendőrségről, idegenekről, gyanúról, börtönről beszélt. Amikor idáig jutott, Ravic hirtelen a szavába vágott:

– Ugye, maga Provence-ba való? – kérdezte.

– Nem. Miből gondolja? – csodálkozott a gazda.

– Semmiből. Csak félbe akartam szakítani. Erre a legostobább kérdés a legjobb. Különben egy óra múlva se fejezné be.

– Kicsoda ön, monsieur, és mit akar

– Végre az első értelmes mondat.

A szállodás lecsillapodott.

– Kihez van szerencsém? – kérdezte újra óvatosan, most már udvarias hangon, nehogy megsértsen egy embert, akinek esetleg hatalma és befolyása van.

– Orvos vagyok – felelte R.avic. A gazda újra szemtelen lett.

– Itt már nincs szükség orvosra. Inkább a rendőrség kell ide.

Fenyegetően nézett Ravicra és az asszonyra. Arra számított, hogy megrémülnek, tiltakoznak, könyörögni kezdenek.

– Igaza van – mondta Ravic nyugodtan. – Miért nem telefonált a rendőrségre? Hiszen már órák óta tudja, hogy halott van a házban.

A tulajdonos nem felelt.

– Hát én megmondom, miért nem értesítette a rendőrséget folytatta Ravic. – Mert nem ahart botrányt. Sokan kiköltöznének a szállodából, ha ilyesmi történe. De a rendőrséget nem lehet elkerülni, így intézkedik a törvény. Maga attól félt, hogy nyakába szakad a felelősség. Hát, amint látja, erről szó sincs. Azonkívül aggódott a számla miatt. Nyugodt lehet, megkapja a pénzét. Most pedig meg akarom nézni a halottat. A többiről majd gondoskodom.

Elhaladt a tulajdonos ellőtt.

– Hányas szoba? – kérdezte az asszonytól.

– Tizennégyes.

– Nem kell velem jönnie. Majd elintézem magam.

– Nem. Nem akarok itt maradni egyedül.

– Nem lesz kellemes látvány.

– Nem baj. Nem maradok itt.

– Jól van. Ahogy tetszik. Alacsony mennyezetű szobába léptek. Néhány szobalány és pincér ácsorgott az ajtó ellőtt. Ravic félretolta őket. A szobában két ágy volt; az egyik a fal mellett – abban feküdt a halott. Sárga és merev volt, fekete haja kissé göndör. Piros selyempizsamát viselt, utolsó pillanatában összekulcsolta kezét a mellén. A kis asztalkán fából faragott, olcsó Madonna. A szent arcán piros foltok, ajakrúzs nyomai. Ravic kezébe vette. A hátán apró

betűs felirat: „Made in Germany”. Ravic megvizsgálta a halott arcát. Szeme félig nyitva volt, az egyik jobban, mint a másik. Ettől volt az arckifejezése olyan közömbös, mintha unatkozva sétált volna át a másvilágra. Ravic a halott fölé hajolt. Megnézte az asztalkán álló üvegeket, és megvizsgálta a holttestet. Erőszaknak semmi nyoma. Újra felegyenesedett.

– Hogy hívják az orvost, aki itt volt?

– Nem tudom – felelte az asszony.

Ravic ránézett. Az asszony nagyon sápadt volt.

– Üljen le – mondta Ravic. – Arra a székre, ott a sarokban. Itt van a pincér, aki az orvost hívta?

Szeme végigsuhant az arcokon az ajtó előtt. Valamennyin ugyanazt a kifejezést látta: ijedtséget és mohó kíváncsiságot.

– Francois dolgozott ezen az emeleten – mondta a takarítónő, aki úgy tartotta kezében a seprőt, mint valami dárdát.

– Hol van Francois?

Egy pincér tért utat magának a csődületben.

– Mi a neve a doktornak, aki itt volt? – kérdezte Ravic.

– Bonnet. Charles Bonnet.

– Nem tudja a telefonszámát? A pincér előkotort egy darab papírt a zsebéből.

– Passy 2743.

– Jól van – mondta Ravic.

A tulajdonos most bukkant fel az ajtóban az emberek között.

– Mindenekelőtt csukjuk be az ajtot. Vagy azt akarja, hogy meg az utcáról is feljéjjenek bameszkodni?

– Isten őrizz! – kiáltott fel a szállodás. – Mit ácsorognak itt? Menjenek a dolgukra! Lopják az időt, mintha azért fizetném őket!

Elkergette embereit, és kívülről becsukta az ajtót. Ravic felemelte a telefonkagylót. Felhívta Vebert, és néhány szót váltott vele. Aztán felhívta a Passy-központot. Bonnet még a rendelőjében volt. Mindenben megerősítette az, amit az asszony mondott.,

– A páciens meghalt – közölte vele Ravic. – Legyen szíves, jöjjön át, és állítsa ki a halotti bizonyítványt.

- Az az ember nagyon megsértett. Valósággal kidobott, amikor nála voltam.
- Most már nem sértheti meg.
- Nem is fizetett. Kapzsi kuruzslónak nevezett.
- Annál inkább ide kell jönnie. Hogy megkapja a honoráriumát.
- Majd átküldök valakit.
- Jobb, ha személyesen jön. Különben nem jut a pénzéhez.
- Jól van, elmegyek – felelte Bonnet rövid habozás után. De nem írok alá semmit, amíg meg nem kapom a pénzt. Háromszáz frank.
- Rendben van. Háromszáz. Megkapja. Ravic visszatette a kagylót.
- Sajnálom, hogy ezt végig kellett hallgatnia – fordult az asszony felé. – De elkerülhetetlen volt. Szükségünk van arra az emberre.

Az asszony már elővette táskájából a pénzt.

- Nem tesz semmit – felelte. – Ismerem ezeket a dolgokat. Itt a pénz.
- Az még ráér. Majd ha itt lesz az orvos. Akkor majd adja oda neki.
- Nem írhatná alá maga azt a bizonyítványt? – kérdezte az asszony.
- Nem. Ezt csak francia orvos teheti meg. Legjobb, ha a kezelőorvosa írja alá.

Amikor Bonnet becsukta az ajtót maga mögött, a szoba hirtelen csendes lett. Sokkal csendesebb, mint ahogy ennek az egy embernek a távozása megindokolta volna. Még az utcán dübörgő autók zaja is tompább lett, mintha megvastagodtak volna a falak.

Az elintézni való ügyek zűrzavarában megfeledkeztek a halotról. A halott igazában most volt csak ott a szobában. Csendet parancsolt Ravicra, az asszonyra, még az olcsó, silány bútorokra is. Piros selyempizsamája ellenére méltóságteljes volt, akár egy halott elovn. Éppen mozdulatlansága révén uralkodott a szobában. Ami él, szüntelenül izeg-mozog, és a mozgás többnyire nevetséges. A fenség a mozdulatlanságban rejlik még akkor is, ha a bomlásra ítélt halott mozdulatlansága. A tökéletes befejezettség pillanata ez, amit az ember csak akkor ér el, ha megszűnt élni.

- Azt mondta, hogy nem a férje, ugye? – kérdezte Ravic.
- Fontos ez?
- Nekem nem, de a törvény szempontjából igen. A hagyaték miatt. A

rendőrség majd jegyzékbe veszi, mi maradt utána. Külön kell választani azt, ami a magáé. A többit a rendőrség veszi megőrzésbe. A rokonok számára, akik esetleg jelentkeznek majd érte. Vannak rokonai?

– Ebben az országban senki.

– Egyétt élt vele?

Az asszony hallgatott.

– Sokáig?

– Két évig.

Ravic körülnézett.

– Nincsenek bőröndjei?

– Dehogynem. Tegnap még itt álltak a falnál, a sarokban.

– Értem. A gazda nem feledkezett meg róluk – bólintott Ravic, és hirtelen kinyitotta az ajtót. A takarítónő, seprűjével a kezében, riadtan hátraugrott.

– Hát maga mit keres itt, nénike? Korához képest túlságosan kíváncsi. Hívja csak ide a tulajdonost.

A takarítónő tiltakozni akart, de Ravic a szavába vágott:

– Igaza van. A maga korában az embernek már alig van más öröme. De azért szóljon csak a gazdának.

Az öregasszony valamit motyogott, azután eltűnt.

– Kellemetlen dolog – mondta Ravic –, de szintén elkerülhetetlen. Legjobb az ilyesmit rögtön elintézni. Nem érti, ugye?

– De értem – bólintott az asszony.

– Igen? Annál jobb.

Már jött is a szállodás, papírlappal a kezében. Kopogás nélkül lépett be az ajtón.

– Hol vannak a bőröndök? – kiáltott rá Ravic.

– Itt a számla. Előbb fizesse ki.

– Előbb a bőröndöket akarom látni. Eddig még nem mutatta be a számlát, és senki se mondta, hogy nem fizet. A szoba még a mienk. És legközelebb kopogjon, mielőtt bején. No, mutassa azt a számlát, és hozza a bőröndöket.

A szállodás dühös pillantást vetett rá.

– Ne féljen semmit – mondta még Ravic. – Megkapja a pénzét.

A szállodás kiment, és becsapta az ajtót maga mögött.

– Volt valami pénz a bőröndökben? – kérdezte az asszonytól Ravic.

– Nem tudom... nem hiszem.

– Hát hol tartotta a pénzét? A ruhájában? Vagy nem volt pénze?

– A tárcájában szokta tartani.

– Hol van?

– Azt hiszem a... a vánkos alatt – hebegte az asszony. Ravic óvatosan felemelte a párnát, melyen a halott feje nyugodott, és megtalálta a fekete bőrtárcát. Átadta az asszonynak.

– Vegye ki a pénzt és mindent, amire szüksége lehet. De gyorsan. Moat nincs helye a szentimentalizmusnak. Élnie kell valamiből. Mire való az a pénz? Hogy egy fiókban penészedjék a rendőrségen?

Egy percre kinézett az ablakon. Az utcán egy teherautó sofőrje dühösen veszekedett egy zöldséggel megrakott szeker kocsisával. A sofőr volt fölényben, hiszen a két sovány gebe helyett egy motornak parancsolt.

– Megvan? – kérdezte Ravic és visszafordult.

– Meg.

– Akkor kérem vissza a tárcát. Visszatette a párna alá. Közben észrevette, hogy már nem olyan vastag, mint azelőtt volt.

– Rakja be a holmit a kezitáskájába – mondta.

Az asszony engedelmeskedett. Ravic most a hotelszámlát kezdte tanulmányozni.

– Fizettek már itt valamit? – kérdezte.

– Nem tudom. Azt hiszem, igen.

– Két hetet számít fel. Ha már fizetett volna... nem tudja, pontosan szokott fizetni?

A nevét nem mondta ki, pedig olvasta a számlán. De valahogy furcsa lett volna, hogy Monsieur Razinsky néven emlegesse a halottat.

– Erre határozottan emlékszem – felelte az asszony. – Többször hangoztatta, hogy a számláinkat pontosan kell fizetnünk. A mi helyzetünkben ez nagyon

fontos, azt mondta.

– Akkor a gazda nagy csirkefogó. Mit gondol, megvan még az utolsó hotelszámla?

– Csak azt tudom, hogy minden papírt a kisebbik bőröndben őrzött.

Kopogtak az ajtón. Ravic mosolygott. A portás hozta a bőröndöket. Nyomában a tulajdonos állított be a szobába.

– Itt van valamennyi? – fordult Ravic az asszonyhoz.

– Igen.

– Természetes, hogy mind itt van! – fortyant fel a szállodás.

– Mit gondol tulajdonképpen? Ravic felemelte a kisebbik bőröndöt.

– Nem tudja, hol a kulcsa?

– A ruhájában, a szekrényben.

Ravic kinyitotta a szekrényt. Üres volt.

– Hát ez mi? – kérdezte a szállodást. Az a portáshoz fordult:

– Hát ez mi? – sziszegte.

– Az öltöny kint van – hebegte a portás.

– Minek vitték ki?

– Kikefélteni.

– Furcsa – jegyezte meg Ravic. – A halottnak már nincs erre szüksége.

– Tüstént kerítse elő az öltönyt! – toporzékolt a gazda. – Nyomorult tolvaj!

A portás furcsa pillantást vetett rá, azután kiment. Pár perc múlva visszajött a ruhával. Ravic megrázta a kabátot, majd a nadrágot. Az egyik zsebben megcsörrent a kulcs. Ravic tétozódott. Kellemetlen gondolat volt benyúlni egy halott zsebébe. Mintha a ruhája is meghalt volna vele együtt. Eh, ostobaság! A ruha ruha, marad, akármi történt is a gazdájával. Belenyúlt a nadrágzsebbe és kivette a kulcsokat. Az egyikkel kinyitotta a kisebbik bőröndöt. Mindjárt felül észrevett egy vászontasakot.

– Ez az? – kérdezte.

Az asszony bólintott. Ravic hamarosan megtalálta a hotelszámlát az iratok közt. Rá volt írva: „Az összeget köszönettel felvették.” Ravic a tulajdonos orra elé tartotta a számlát.

– Mit szól ehhez? Még egyszer meg akarja fizettetni ezt a hetet?

– Hát aztán? – hadonászott a szállodás izgatottan. – Nem elég bajt okoztak nekem? A szaladgálás, az izgalom semmi? Az epefájásom kiújult tőle, az orvosi költséget is fel kellene számítanom! Maga is mondta, hogy egy ilyen eset mennyit árt egy hotelnek! És az ágy? A szobát is ki kell festetnem. Nemrég húztuk fel az ágyneműt, most megint mosásba adhatjuk.

– Az ágyneműt felszámította, amint látom. És huszonét frankot számított a tegnapi vacsoráért. Vacsoráztak tegnap? – fordult Ravic az asszonyhoz.

– Nem. De inkább kifizetem. Szeretnék túlesni rajta minél előbb.

Ravic bólintott. Túlesni rajta, minél előbb. Ismerte ezt az érzést. Azután nincs más, csak a csend és a halott. Az örök némaság ökölcsapása. Jobb lesz gyorsan elintézni, ha mégoly visszataszító is. Elővette ceruzáját, és számolni kezdett. Valamit írt a számlára, és átnyújtotta a tulajdonosnak.

– Ennyi jár magának. Elfogadja?

A szállodás megnézte az összeget.

– Mit gondol, megőrültem?

– Elfogadja? – ismételte Ravic.

– Mi köze hozzá? Mit avatkozik bele? Kicsoda maga tulajdonképpen?

– A bátyja vagyok – felelte Ravic. – Elfogadja, vagy sem?

– Akkor is jár még tíz százalék a kiszolgálásért.

– Rendben van. Ez összesen kétszázkilencvenkét frank. Ennyit tessék fizetni – mondta Ravic az asszonynak.

Az asszony három darab százfrankos bankjegyet vett ki a táskájából. A szállodás mohón utánakapott, és indult a szobából.

– A szobát hat órára ki kell üríteni – mondta még az ajtóban. – Különben felszámítok még egy napot.

– Nyolc frank még visszajár – felelte Ravic mvugodtan.

– És a portás?

– Azt majd elintézzék mi.

A patron fogcsikorgatva leszámolt nyolc frankot az asztalra.

– Sales étrangers! (Pizkos idegenek!) – mormogta, és elhagyta a szobát. –

Büszke urak ezek a francia szállodások – mondta Ravic. – Lenézik és gyűlélik az idegeneket, akikből élnek.

A portás még ott állt az ajtóban, a borraivalót leste.

– Itt van, ez a magáé – mondta Ravic. A portás előbb megnézte a bankjegyet, és csak azután emelte ujját sapkájához.

– Merci, Monsieur! (Köszönöm, uram!) – mondta, és eltávozott.

– Még a rendőrséget kell elintézni – mondta Ravic, és az asszonyra nézett, aki csendesen ült a sarokban, a bőröndök közt, a félhomályban.

– Amíg élünk, a kutya se törődik velünk, de ha meghaltunk, a hatóságok rögtön érdeklődni kezdenek irántunk. – Újra az asszonyra bólintott. – Nem akar lemenni? Ne várjunk inkább a hallban? Az asszony megrázta fejét.

– Megkértem egy barátomat, köjjön ide, és intézze el a dolgot a rendőrséggel. Doktor Vebernek hívják. De megvárhatjuk lent a hallban is.

– Inkább itt maradok.

– Nincs már itt semmi dolga. Miért akar itt maradni?

– Nem tudom. Nem akarom... magára hagyni. Nem volt boldog velem. Sokszor... magára hagytam. Most már megvárom, amíg...

– Neki már mindegy – felelte Ravic. – Úgyse tudja.

– Nem azért, de...

– Jól van. Akkor majd itt iszunk valamit. Szüksége van rá.

Nem várta meg az asszony beleegyezését. Csöngetett. A pincér meglepő gyorsan jelentkezett.

– Hozzon két nagy konyakot.

– Ide?

– Persze. Hát hová?

– Kérem, monsieur.

Néhány perc múlva behozott két poharat és egy palack Courvoisier-t. Amikor letette az asztalra, az ágyra pillantott.

– Parancsol még valamit?

– Nem.

A pincér gyorsan kiment. Ravic megtöltötte a poharakat.

– Igya meg ezt, jót tesz majd magának. Azt hitte, hogy az asszony vonakodni fog, és rá kell majd beszélni. De ellenvetés nélkül felhajtotta az italt.

– Van a bőröndökben valami értékes, ami a magáé?

– Nincs.

– Valami, amit szeretne megtartani? Aminek hasznát veheti? Miért nem nézi meg?

– Minek?

– Csak nézze meg. Legalább a kisebbik bőröndöt.

– Megtehetem. Nem tudom mit tartott benne.

Ravic feltette a bőröndöt a kis asztalra, az ablak mellé. Néhány üveg volt benne; pár darab fehérnemű, jegyzőkényvek, egy doboz vízfesték, több ecset. De a vászontasakból két, selyempapírba csavart bankjegy került elő.,

– Száz dollár – mondta Ravic, amint az ablaknál kibontotta.

– Tegye el. Megél belőle egy darabig. Egyáltalában tegye a kis bőröndöt a saját holmija közé. Hasznát veheti.

– Köszönöm – mondta az asszony kelletlenül.

– Tudom, hogy utálja ezeket a dolgokat, de okosan kell gondolkodni.

– Nem utálok – felelte az asszony –, de magamtól nem tettem volna meg. Ravic újra megtöltötte a poharakat.

– Igyunk még egyet! Úgy ni! Most már jobban érzi magát?

– Se jobban, se rosszabbul. Nem érzek semmit. Gondolkodni sem tudok, amíg – az ágyra nézett – itt van.

A két ember letette a hordágyat, és felhajtotta a takarót. Azután beemelték a holttestet. Gyorsan, szakértelemmel csinálták. Ravic az asszony mellett állt, hogy kéznél legyen, ha el találna ájulni. Amikor az emberek letakarták a holttestet, felvette a kis fāragott Madonnát az asztról.

– Ez a magáé – mondta az asszonnak. – Nem akarja eltenni?

– Nem.

Mégis az asszony felé nyújtotta, de hiába. Erre kinyitotta a kis bőröndöt és beletette. A két ember felemelte a hordágyat. Az ajtó szűk volt, nem fértek át terhükkel.

– Le kell vennünk – mondta az egyik. – Nem tudunk megfordulni vele.

Ravicra néztek.

– Jöjjön – mondta Ravic az asszonynak. – Menjünk előre.

Az asszony megrázta fejét.

– Rendben van – fordult Ravic az emberek felé. – Vigyék ki, ahogy tudják.

A két ember kiemelte a holttestet a hordágyból. Az egyik a lábát fogta, a másik a vállát, úgy tették le a padlóra. Ravic az asszonyt figyelte. Az asszony nem szólt semmit, meg sem mozdult. Az emberek kivitték a hordágyat a folyosóra, azután külön a holttestet. Ravic követte őket. A lépcső is szűk volt. Az embereknek magasra kellett emelniük a hordágyat, hogy lejussanak vele. Arcuk kivörösödött és megduzzadt az erőfeszítéstől, homlokukon kiötött a veríték. A nehéz holttest veszedelmesen himbálódzott a hordágyon. Ravic szemmel tartotta őket, amíg el nem tűntek a lépcső fordulóján. Azután visszament a szobába. Az asszony az ablaknál állt, és lenézett az utcára. A hullaszállító kocsi ott állt a ház előtt. A két ember úgy tolt be a hordágyat, mint a pékek a kenyeret a kemencébe. Azután felmásztak az autóra. A motor felnyögött, mint a sírból előtörő jajkiáltás. Az autó éles kanyarulattal befordult a sarhon.

– Már előbb elmehetett volna – mondta Ravic az asszonynak.

– Miért kellett végignéznie az egészet?

– Valami visszatartott. Olyan nehéz megérteni?

– Nem. Jöjjön, igyunk még egyet.

– Most nem.

A félhomályos szobában égett a lámpa. Veber gyújtotta meg, amikor a rendőrség embereivel tárgyalt. Most, hogy a hullát el, vitték a szoba nagyobbik látszott. Nagyobb volt, és mégis olyan mint egy sírbolt. A halottat elvitték, de a Halál itt maradt a falak közt.

– Csak nem akar itt maradni a hotelben – kérdezte Ravic az asszonytól.

– Nem.

– Vannak barátai Párizsban?

– Senki.

– Ismer egy szállodát, ahol kedve volna lakni?

– Nem.

– Van egy kis szálloda a közelben. Olyan, mint ez, de tiszta és rendes. Az Hôtel de Milan. Ott bizonyára lesz üres szoba.

– Nem költözhetnék oda, ahol maga lakik?

– Az Internationalba?

– Igen. Most már kissé ismerem. Jobban érezném magam, mint egy egészen ismeretlen helyen.

– Az International nem alkalmas magányos nőknek – mondta Ravic. Még csak az kellene, gondolta. Hogy egy hotelben lakjunk. Nem vagyok szárazdada. Máris úgy viselkedik, mintha felelősséget vállaltam volna a sorsáért.

– Nem ajánlom magának, hogy odaköltözzék – folytatta sokkal nyersebb hangon, mint ahogy akarta.

– Nagyon zsúfolt hely, és menekültekkel van tele. Menjen csak az Hôtel de Milanba. Próbálja meg. Ha nem érzi jól magát, bármikor elmehet máshová.

Az asszony ránézett. Ravic kitalálta, mit gondol, és zavarba jött. De inkább most köjjön zavarba egy pillanatra, mint hogy később állandóan bosszankodjék. Ha ezen túlesik, békében hagyják.

– Jól van – mondta az asszony. – Igaza van.

Ravic taxit hozatott, és levitette a bőröndöket. Pár perc múlva ott voltak az Hôtel de Milanban. Kibérelt egy szobát, és felment az asszonnal a lépcsőn. A szoba a második emeleten volt, falait rózsás tapéta borította, és két szék állt benne.

– Jó lesz? – kérdezte.

– Nagyon jó.

Ravic a tapétára nézett. Szörnyű mintája volt.

– De legalább tiszta – mondta. – Világos és tiszta.

– Igen. Felhozták a bőröndöket.

– Itt a holmija. Most kipihenheti magát.

– Igen. Köszönöm. Az asszony leült az ágy szélére. Arca sápadt és kifejezéstelen volt.

– Legjobb lesz, ha mindjárt lefelcszik. Mit gondol, el tud aludni?

– Megkísérlem.

Ravic kivett a zsebéből egy alumíniumtubust, és kirázott belőle néhány tablettát.

– Vegye be egy kis vízzel. Ettől majd elalszik. Be akarja venni most mindjárt?

– Nem. Majd később.

– Jól van. Akkor megyek. Majd a napokban felnézek. Igyekezzen minél előbb elaludni. Itt van a temetkezési vállalat címe, ha esetleg szüksége lenne rá. De ok nélkül ne menjen el. Gondoljon énmagára. Majd eljövök és megnézem, mit csinál. – Rövid habozás után megkérdezte még: – Nem tudom a nevét. Hogy híviák?

– Madou. Joan Madou.

– Joan Madou. Jól van. Nem felejttem el. – Nagyon jól tudta, hogy öt perc múlva elfelejti, és eszébe se jut újra eljönni, de udvariasságból úgy tett, mintha komolyan venné ígéretét. Hirtelen zsebébe nyúlt, és elővette receptblokkját. – Mégis felírom. Vagy tudja mit? Írja fel maga!

Az asszony átvette a blokkot, és ráírta a nevét. Ravic megnézte, letépte a blokkról a felső lapot, és a zsebébe dugta.

– Legjobb lesz, ha rögtön lefekszik. Holnapra, ha jól kialussza magát, minden könnyebb lesz. Elcsépett, ócska bölcsesség, de igaz: az idő mindent gyógyít. Egy kis idő, egy kis nyugalom, és rendbe jön.

– Igen, tudom.

– Vegyen be egy-két tablettát, és aludjon jól.

– Igen, köszönöm. Nagyon köszönök mindent. Igazán nem tudom, mi lett volna velem, ha nem segít.

Kezet adott Ravicnak. Keze hideg volt és erős. Jól megszorította a férfi kezét. Nagyon helyes, gondolta Ravic. A kézszorításból úgy érezte, hogy máris van az asszonyban elszántság és akaraterő.

Lement az utcára. Magába szívta a nyirkos levegőt. Autók, emberek, néhány szorgalmas utcai nő, aki máris elfoglalta posztját a sarkon, kocsmák, bisztrók, dohány, benzin, apéritif szaga – a párizsi élet lüktetése. Felnézett a szálló homlokzatára. Néhány ablakból már lámpafény áradt. Az egyik mögött ül az asszony, és maga elé bámul. Ravic kivette zsebéből a letépett receptlapot, összegyúrta és eldobta. Felejtsek el. Szörnyű szó, gondolta azután, szörnyű és kényelmes, vigasztaló. Hát lehetne élni, ha nem tudnánk felejtetni? De ki tud

igazán elfelejteni valamit? Az emlékezés hamuja, amint belepí a szívet... Csak az szabad, akinek már nincs miért élni. Kiment a Place de l'Étoile-ra. Nyüzsgő tömeg lepte el a teret. Reflektorokat szereltek fel a Diadalív mögött. Megvilágították az ismeretlen katona sírját. Óriási kék-fehér-piros zászló lengett fölötte. Az 1918-as fegyverszünet huszadik évfordulóját ünnepelték. Az eget piszkos felhők borították, és a fényszórókkal megvilágított zászló árnyéka elmosódott a ködben. Valahol katonazene játszott, de hangja alig tudott megbirkózni a széllel. A téren némán állta b körül, nem énekelt senki.

– Fegyverszünet – mondta egy öregasszony Ravic mellett. A múlt háborúban elvesztettem a férjemet. Most a fiam van soron. Fegyverszünet. Ki tudja, mit hoz a jövő év...

4

A láztábla a betegágy fölött még új volt és üres. Egyelőre csak a nevet írták rá: Lucienne Martinet, Buttes-Chaumont, Rue Clavel. A leány arca a párnák közt hamuszürke volt. Az éjjel operálták. Ravic sokáig hallgatta a szívverését, azután felegyenesedett.

– Már jobb – mondta. – A vérátömlesztés csodát művelt. Ha megéri a holnapot, életben marad.

– Remek – felelte Veber. – Gratulálok. Nem sok remenye volt, amikor bejött. Száznegyvenes pulzus, nyolcvanas vérnyomás Iioffein, koramin – már azt hittem, vége.

Ravic vállat vont.

– Nem az én érdemem. Még idejében jött. Korábban, mint az a másik. Aki aranyláncot viselt a bokáján.

Betakarta a lányt.

– A második eset ezen a héten. Ha így folytatódik, a Buttes-Chaumont angyalcsinálóinak minden áldozata ide jön, a maga kórházába. A másik is onnan jött, nem?

– Méghozzá ugyanabból az utcából – bólintott Veber. – Nem lehet véletlen. Valószínűleg barátnők voltak, és ugyanahhoz a szülésznőhöz fordultak. Ez a lány is estefelé jött ide, mint a másik.

Még jó, hogy sikerült elcsípnem magát a hotelben. Már féltem, hogy hiába telefonálok.

– Csodálkozik? – kérdezte Ravic. – Jöjjön el abba a hotelbe estefelé. Nem valami vonzó hely, különösen novemberben.

– El tudom képzelni. De miért lakik hotelben?

– Kényelmes és személytelen. Az ember egyedül van, és még sincs egyedül.

– Erre van szüksége?

– Erre.

– Másképp is megkaphatja. Bérelhetne egy kis lakást, ott se zavarná senki. Igaz, Eugénie?

Az ápolónő felpillantott.

– Monsieur Ravicnak sohasem lesz lakása – mondta hidegen.

– Doktor Ravic, nem Monsieur Ravic – helyesbítette Veber. Hányszor mondtam már magának, Eugéie? A doktor úr egy nagy kórház sebészfőorvosa volt Németországban. Sokkal nagyobb ember, mint én.

Eugénie megigazította orrán a pápaszemet, és tiltakozni akart. Veber nem engedte szóhoz jutni.

– Jól van, jól van, mindent tudok. Franciaországban nem ismerik el a külföldi diplomát. Ostoba dolog. De miből gondolja, hogy sohasem lesz lakása?

– Monsieur Ravic elveszett ember. Sohasem lesz otthona, nem is kell neki.

– Micsoda? Miket beszél maga, Eugénie!

– Mert az ő szemében semmi sem szent, az a baj.

– Ki hallott már ilyet? – Veber rámeredt az ápolónőre.

– Kérdezze meg őt magát, doktor Veber, hogy így van-e.

– Bravó, Eugénie! – mondta Ravic gúnyosan. – Eltalálta, de azért mégsem érti meg. Lehet, hogy többé már semmi sem szent előttem, de éppen azért nagyon komolyan teszek egyet-mást. Csak emberibb módon, mint a legtöbben. Tisztelem az élet legkisebb szikráját is, még a feregben is, ha már egyszer napvilágra jött. Ezt persze, nem érti, Eugénie.

– Ön nem sérthet meg engem, monsieur. Nem adok a szavára semmit, mert hitetlen ember. – Eugénie erélyesen lesimította fehér képenyét a mellén. – Én, hála istennek, még tudok hinni.

– A hit szép dolog – mosolygott Ravic – csak az a baj, hogy könnyen fanatikussá teszi az embert. Ezért ontottak már annyi vért a hit nevében. A türelem a kétely gyermeke. Maga, csupa hit, és mégis agresszív velem szemben. Én pogány vagyok de sohasem bántok senkit.

– Kellett ez magának, Eugénie? – kacagott Veber. – Most jól megkapta. Ne szóljon semmit, mert csak pórul jár.

– Eszembe se jut vitatkozni. Női méltóságom...

– Nagyon helyes! – vágott a szavába Veber. – Maradjon csak ennél Eugéie ez mindig beválik. De most mennünk kell. Van még egy kis dolgunk az irodában. Jöjjön, Ravic, jó napot, Eugénie.

– Jó napot, doktor úr.

– Jó napot, Eugénie – búcsúzott Ravic is.

– Jó napot – felelte Eugénie kimérten.

Veber dolgozószobá a zsúfolva volt empire bútorokkal, csupa törékeny darab, csupa fehér és arany. Íróasztala fölött fénykepek felvételek a villájáról és kertjéről. A fal mellett széles, modern pamlag. Veber itt aludt, ha nem tudott hazamenni éjszakára. Ez a kis magánkórház az ő tulajdona volt.

– Mit iszik, Ravic? Konyak? Dubonnet?

– Inkább kávétt kérek, ha maradt még.

– Azt is kaphat – felelte Veber, és bedugta a villamos kávéfőző drótját a kapcsolóba. – Mondja csak, nem helyettesítene ma délután az Osirisben?

– Nagyon szívesen.

– Köszönöm. De nem haragszik, ugye?

– Miért? Nincs semmi dolgom.

– Remek – dörzsölgette kezét Veber. – Akkor nem kell bejönnöm emiatt délután. Kedvemre dolgozhatom a kertben. Fauchont akartam nregkérni, de szabadnapos, és nem jött be.

– Majd elmegyek én. Nem az első eset.

– Nem szívesen fárasztom.

– Fáradtság? Már régen leszoktam a kényelemről.

– Elég baj az, Ravic. Milyen ostoba a világ! Egy ilyen kiváló sebész, és nem dolgozhat hivatalosan, csak feketén. Hogy is mondják? A láthatatlan sebész!

– U yan, Veber! – legyintett Ravic. – Régi história. Így dolgozik valamennyi orvos, aki kénytelen volt Németországból menekülni.

– Nevetséges! – méltatlankodott Veber. – Nevetséges és felháborító. Maga végzi el Durant legnehezebb operációit, és Durant vágja zsebre a pénzt meg a dicsőséget.

– Még mindig jobb, mintha Durant maga operálna.

Veber nevetett.

– Igaz, hogy nekem sincs jogom beszélni. Én sem vagyok különb Durantnál.. Az én műtéteimet is maga csinálja. De én nőgyógyász vagyok, és sohasem tartottam magam sebésznek.

A kávéfőző zümmögni kezdett. Veber kihúzta a kapcsolót. Két csészét vett elő, és betöltötte a kávéval.

– Jó kávé – mondta. – Ehhez az egyhez legalább értek. De igazán nem tudom

megérteni, miért ragaszkodik az Internationalhoz? Szörnyű lyuk. búskomor lesz ott az ember. Miért nem bérel egy szép kis modern lakást a Bois környékén? Kéz alatt olcsón lehet bútort venni. Akkor legalább lenne otthona.

– Otthonom... – ismételte Ravic keserűen.

– Hát miért nem teszi meg?

Ravic ivott egy kortyot a kávéból. Keserű volt és nagyon erős.

– Mondok valamit, Veber. Maga kitűnő példa korunk kényelmes gondolkodására. Sajnál, hogy kénytelen vagyok illegálisan dolgozni itt, és ugyanakkor csodálkozik, hogy nem rendezkedem be egy rendes lakásban.

– Mi köze az egyiknek a másikhoz?

Ravic türelmesen mosolygott.

– Ha lakást bérelek, be kell jelentkeznem a rendőrségen. Első kérdésük az lesz, van-e útlevelem és vízumom.

– Igaz. Erre nem gondoltam. De hiszen a szállodában is be kell jelentkeznie.

– Általában igen. De hála istennek, van Párizsban néhány szálloda, ahol nem ragaszkodnak a formaságokhoz. – Ravic néhány, csepp konyakot öntött a kávéjába. – Az International is ilyen. Azért lakom ott. Nem tudom, a tulajdonosnő hogyan intézi el ezeket a dolgokat. Bizonyára jó összeköttetései vannak. A rendőrség nem tud róla, vagy meg van vesztegetve. Annyi bizonyos, hogy már elég régóta lakom ott háborítatlanul.

– Értem – bólintott Veber. – Ezt nem is tudtam. Azt hittem, csak dolgoznia nem szabad. Pokoli helyzet.

– Nekem paradicsom. A német koncentrációs táborhoz képest.

– És ha egyszer mégis megtudja a rendőrség?

– Ha elfognak minket, néhány hétre lecsuknak, azután áttesznek a határon. De van annyi emberség bennük, hogy a svájci határon zsuppolnak ki. A visszaeső bűnösök már hathavi börtönt kapnak.

– Micsoda? – bámult Veber. – Ez lehetetlen. Micsoda embertelenség!,

– Kezdetben én is ezt mondtam. Amíg meg nem szoktam.

– Hogy érti ezt? Magát is elfogták már?

– Nem is egyszer. Már három ízben. Mint száz és száz más emigránst. Eleinte meglepett a dolog, amikor még bízunk az úgynevezett humanizmusban. Azután

meguntam a dolgot, es átmenten Spanyolországba, ahol nem kértek útlevelet. Ott újabb leckét kaptam a gyakorlati humanizmusból. Német és olasz repülőktől. Amikor visszatértem Franciaországba, már nem csodálkoztam semmin. Kitanultam az iskolát, és azóta értem a csíziót.

Veber felállt.

– Az isten szerelmére! Csak nem akarja azt mondani, hogy egy évet töltött börtönben semmiért?

– Szerencsém volt. Összesen csak két hónapot ültem itt.

– Hogy csinálta? Hiszen azt mondta, hogy a második esetben már hat hónap jár?

– Nincs második eset – mosolygott Ravic. – Legalabbis tapasztalt ember számára nincs. Az embert kizsuppolják az egyik néven, és visszaoson egy másik névvel. Lehetőleg a határ egy másik szakaszán. Papírjai nincsenek, nem lehet rábizonyítani semmit, kivéve, ha véletlenül ráismer valaki. De ez ritkán esik meg. Ravic már a harmadik nevem. Most már majdnem két éve viselem. Úgy látszik, szerencsét hozott nekem, mert ezalatt nem volt semmi kellemetlenségem. Úgy megszoktam és megszerettem, hogy szinte elfelejtettem az igazi nevemet.

– Borzasztó –, csapta össze kezét Veber. – És mindez azért mert nem volt hajlandó a nácihoz csatlakozni.

– Úgy van. A külföldén tartózkodó nácioknak kifogástalan papírjaik vannak. Szabályos vízumot is kapnak.

– Szép világban élünk! És a kormány túri ezt?

– A munkanélküliek száma milliókra rúg. A kormannak elsősorban velük kell törődnie. És így van máshol is, nemcsak Franciaországban.

Ravic felállt.

– Isten vele, Veber. Két óra múlva visszajövök, és megnézem azt a lányt. És eljövök még éjjel is. Veber elkísérte az ajtóig.

– Mikor jön el a lakásomra, Ravic? – kérdezte. – Már sokszor hívtam. Megígérte, hogy eljön vacsorára.

– Persze, elmegyek – bólintott Ravic, bár tudta, hogy nem teszi meg soha. – Majd jelentkezem. Isten vele.

– A viszontlátásra, Ravic. És igazán köjjön el.

Ravic betért az első bisztróba. Az ablakhoz ült, hogy kilásson az utcára.

Szeretett így élni – bágyadtan, gondolkodás nélkül elnézni az utcai járókelőket. Párizs az a város, ahol semmittevésével legjobban eltelik az idő. A pincér letörölte az asztalt, és várta a rendelést.

– Egy Pernot-t – mondta Ravic.

– Vízze?

– Nem. – Ravic meggondolta a dolgot. – Mégsem.

Keserű íz volt a szájában, amit le kellett mosni. Az édes ánizs nem elég erős ehhez!

– Hozzon egy calvadost – mondta a pincérnek. – Dupla calvadost. – A Veber meghívását kellett lemosni. A benne rejlő szánakozást. Hadd legyen egy jó estéje, amit családi körben tölthet el, gondolta Veber. A franciák ritkán hívnak meg idegeneket otthonukba. Inkább étterembe viszik őket.

Veber jót akart, de nehéz volt elviselni. Az ember könnyen védekezik sértések ellen. Szánakozás ellen már bajosabb védekezni. Nagy kortyot húzott az almabrandyból. Miért is magyarázta meg Vebernek, mi köti az Internationalhoz? Egészen fölösleges volt. Veber éppen eleget tud. Tudja, hogy Ravicnak nem szabad Párizsban műtéteket végeznie. Persze, élni is kell valamiből. Boldogan elvállalja azokat a műtéteket, amiket Veber maga nem mer megcsinálni. Senki sem tud róla csak Eugénie, aki megbízható és hallgat. Ugyanígy áll a dolog Durant-nal is. Csak ő óvatosabban csinálja. Ott áll a műtőben az előkészületeknél, az utolsó pillanatig, amíg a páciens el nem alszik. Akkor aztán Ravic előbújik a fülkéből, és elvégzi az operációt, melyhez Durant már öreg és tudatlan.

Mire a páciens felébred, már a nagy Durant hajlik féléje. Ravic csak a betakart pácienset látja, csak testének azt a jóddal bekent darabját, melyet fel kell vágnia. Fogalma sincs róla, kit operál, Durant megmondja a diagnózist, és kezébe adja a műtőkést. Később a pénzt is, körülbelül tizedrészét annak, amit az operációért kap. Ravic nem törődött vele. Még mindig jobb, mintha egyáltalában nem dolgozhatna a szakmájában. Veberrel inkább baráti viszonyban állt. Veber tisztességesebb volt, a honorárium negyed részét fizette ki neki. Ez igazán korrekt.

Ravic kinézett az ablakon. Hogy mi lesz aztán? Ki törődik vele? Egyelőre él, és nagy szó ez is. Egy korban, amikor minden inog és bizonytalan, semmi kedvet sem érzett ahhoz, hogy felépítsen valamit. Hiszen úgyis összeomlik minden hamarosan. Kár az energiát tékozolni, jobb sodródni, és nem törődni semmivel. Túlélni a dolgokat – egyelőre ez az egyetlen cél, amíg talán

megváltozik minden, és valahol felbukkan az igazi cél is. Addig takarékoskodni az energiával, amire később még szüksége lehet. Hangya módra felépíteni valami polgári életet ilyen időkben? Vannak, akik újra és újra megpróbálják. Hősies és megható, de neveteges is. És teljesen reménytelen. Csak még jobban belefárad az ember. Aki nem vak, látja: lavina ellen küzd, melyet nem lehet megállítani. Lassan, észrevétlenül közeleg, de feltartóztathatatlanul. Legjobb várni. Aki túléli, majd nekifoghat kiásni a még életben maradottakat. Ha az ember vándor, legyen könnyű a poggyásza. Hát meg ha nem józántából vándorol, hanem menekülni kénytelen.

Ravic órájára nézett. Ideje megnézni, mit csinál Lucienne Martinet. Aztán elmenni az Osirisbe. A lányok az Osirisben már várták. Bár a rendőrségi orvos is megvizsgálta őket minden héten, Madame nem érte be ezzel. Nem akarta megkockáztatni, hogy valamelyik vendége betegséget szerezzen nála. Ezért megállapodott Veberrel, hogy minden csütörtökön eljön, és megvizsgálja a lányokat. Néha Ravic helyettesítette. Madame külön orvosi szobát rendezett be az első emeleten. Büszke volt rá, hogy üzletében egy év óta senki sem járt pórul. Pedig a vendégek ez alatt az idő alatt tizenhét lányt fertőztek meg minden óvintézkedés ellenére. Rolande, az üzletvezetőnő – itt gouvernantnak nevezték – egy üveg konyakot és poharat tett Ravic elé.

- Azt hiszem, Marthe kapott valamit – mondta.
- Jól van. Majd megvizsgálom.
- Természetesen tagadja. De már az este nem engedtem dolgozom.
- Okosan tette, Rolande.

A lányok bejétek, kombinéban, egyik a másik után. Ravic majdnem valamennyit ismerte. Csak két új lány volt kézték.

– Engem nem kell megvizsgálnia, doktor – mondta Léonie, a vörös hajú gascogne-i lány.

- Miért?
- Egyetlen vendégem sem volt egész héten.
- És mit szól ehhez Madame?

– Semmit. Azért nagy forgalmat csináltam italban. Hét-nyolc üveggel rendeltek minden éjjel. Főleg három kereskedő Toulouse-ból. Nős mind a három. Mindegyik szeretett volna velem jönni, de nem mertek a többiek miatt. Attól féltek, hogy elárulják otthon. Ezért ittak annyit. Mindegyik arra számított, hogy kibőjtöli a barátait. – Léonie nevetett, és lustán vakaródzott.

– Az egyiknek csakugyan sikerült asztal alá inni a másik kettőt. De hiába, annyira berúgott maga is, hogy nem tudott felállni.

– Úgy kell neki. De azért mégis megvizsgálak, a biztonság kedvéért.

– Egész fölösleges, nincs semmi bajom. Adjon egy cigarettát, doktorkám.

– Tessék.

Ravic elővett egy kis vattát, és megfestette. Aztán betolta az üveglemezt a mikroszkóp alá. Léonie érdeklődve nézte.

– Tudja, mit nem értek, doktor úr? – kérdezte.

– Mit?

– Hogy magának még van kedve nőekkel aludni azok után, amit lát.

– Igazad van. Ezt magam sem értem. Hát veled nincs semmi baj, mehetsz. Ki a következő.

– Marthe.

Marthe karcsú, szőke, sápadt teremtés volt. Arca mint egy Botticelli-angyalé, de a Rue Blondel argóját beszélte.

– Nekem nincs semmi bajom, doktor úr.

– Annál jobb. De azért megnézek.

– De ha mondom, hogy nincs semmi bajom.

– Majd meglátjuk.

Hirtelen megjelent a szobában Rolande, és szigorú pillantást vetett Marthe-ra. A lány elhallgatott, és aggódva figyelte a doktort. Ravic alaposan megvizsgálta.

– Nem lehet nálam semmi, doktor úr. Tudja, milyen óvatos vagyok.

Ravic nem felelt. A lány újra megpróbálkozott, de Rolande intett neki, hogy fogja be a száját. Ravic a mikroszkópba nézett.

– Sajnos, baj van, Marthe. Beteg vagy.

– Micsoda? – pattant fel a lány. – Az lehetetlen!

– Pedig így van.

Marthe kimeresztette szemét, aztán hirtelen kitört belőle a harag. Átkozódás és káromkodás áradata következett.

– Az a disznó! A piszkos gazember! Nem bíztam benne, de levett a lábamról.

Azt mondta, hogy diák – orvostanhallgató! Hogy tőle igazán nem kell félnem!

– Hát mért nem vigyáztál jobban?

– Vigyáztam, de olyan gyorsan ment, és azt mondta, hogy diák, ért hozzá...

Ravic bólintott. Ismerte ezt a históriát. A medikus, aki egyedül kezeli magát. Két hét után azt hiszi, hogy meggyógyult, és nem megy vizsgálatra.

– Meddig tarthat, doktor úr?

– Hat hétig – vigasztalta Ravic, bár tudta, hogy ez nem elég.

– Hat hétig? Hat hétig ne keressek semmit? És kórházba kell mennem?

– Majd meglátjuk. Talán később itthon is kezelhetlek, ha megígéred...

– Mindent megígérek! Csak ne kelljen kórházba mennem.

– Hát egy időre be kell menned. Nagyon sajnálom, de nem lehet másképp.

A lány a haját tépte. Minden prostituált fél a kórháztól, ahol a bánásmód nagyon szigorú. De Ravic nem engedhette el. Ha nem küldi kórházba, hiába fogadkozik, néhány nap múlva kimegy az utcára, és megfertőz egy csomó embert.

– A kórházat úgyis Madame fizeti – mondta Ravic.

– Mit érek vele? Hat hétig ne keressek semmit? Épp most vettem egy ezüstrókat részletre. Ha nem tudom fizetni, elvesz az egész.

Kétségbeesetten zokogott.

– Elég volt, Marthe – szólt rá Rolande. – Ne tartóztasd fel a doktor urat.

– Tudom, hogy ide már nem jéhetek vissza többé – bögött Marthe. – Ha valaki megbetegszik, Madame nem veszi vissza. Mehetek az utcára! És mindez azért, mert az a hazug csirkefogó...

– Téged visszaveszünk. Madame nagyon szeret. A vendégek kedvelnek téged.

– Igazán? – emelte fel a fejét Marthe.

– Ha mondom. Gyere már. A doktor úrnak más dolga is van.

Rolande kivezette a lányt. Ravic utánanézett. Tudta, hogy nem látja többé. Szó sem lehetett róla, hogy Madame visszafogadja. A következő állomása a Rue Blondel valamelyik olcsó bordélyháza lesz. Aztán az utca. Aztán a kórház meg a kokain. Öreg napjaira virágot vagy cigarettát árulhat éjjel. A legjobb esetben összeállhat valami apaccsal, aki jól kihasználja, és mindennap megveri, amíg

meg nem unja.

Az Hôtel International étterme a pincében volt. A lakók Katakombának nevezték. Nappal halvány fény szűrődött be az udvarra nyíló vastag ablakokon. Télen egész nap égett a villany. A helyiség étterem, társalgó, írószoba volt egyben, tanyája és menedékhelye minden rendű és rangú emigránsnak, aki papírok nélkül rejtőzködött Párizsban. Ha néha razzia volt, a vendégek a vészkijáraton átszélhettek a szomszédos garázsba és onnan a mellékutcába. Ravic Borisz Morozovnak, a Seherezade-bár portásának társaságában ült a Katakomba mélyében, abban a szobában, melyet a tulajdonosnő Pálmateremnek nevezett. Itt egy satnya pálma tengette életét a rozoga asztalra állított majolikavödörben.

Morozov már tizenöt éve élt Párizsban – még az első világháború emigránsai közé tartozott. Egyike volt annak a kevés oroszoknak, aki nem dicsekedett arisztokrata rokonságával, és nem akarta elhitetni, hogy a cár gárdatisztje volt valamikor.

Ravic és Morozov sakkoztak. A Katakomba nem volt népes most. Rajtuk kívül csak még egy asztalnál ültek, ittak és beszélgettek mégpedig jó hangosan, sűrűn koccintgatva. Morozov dühösen nézett feléjük.

– Mért nem mennek már aludni ezek? Mit csinálnak olyan zsvajt?

– Semmi közöm hozzájuk – felelte Ravic. – Azokat az emigránsokat alig ismerem. Az a hotel fasiszta sarka ott. Spanyolország.

– Spanyolország? Hisz te jártál ott.

– Igen, de csak a másik oldalon. És inkább orvosi minőségben. De ezek itt a spanyol monarchisták maradványai. A többiek már megtértek Francóhoz. Néhányan még nem tudták elhatározni magukat. A náccikkal persze, akik ezrével mészárolták le a spanyolokat, nem sokat törődnek. Csak azért haboznak, mert Franco nem elég előkelő nekik.

Morozov felállította parasztjait.

– Nagyon jókedvűek. Alighanem a guernicai vérfürdőt ünneplik. Az olasz és német gépfegyverek dicső győzelmét az estremadurai bányászok fölött. Még sohasem láttam ezeket a fickókat itt.

– Pedig évek óta itt laknak. Csak azért nem ismered őket, mert nem szoktál itt vacsorázni.

– Te itt vacsorázol?

– Nem.

– All right – vigyorgott Morozov. – Nem kérdezek többet. Bánom is én, hogy mit csinálnak, csak ne csapjanak olyan lármát. Tessék – próbáljuk ki ma a jó öreg vezércselt. Ravic előretolta a szemközti parasztot. Az első húzások gyorsan mentek, aztán Morozov gondolkodóba esett.

– Van itt egy variáns, amit Aljehin szokott játszani, de nem tudom... Az egyik spanyol felállt, és elindult feléjük. Alacsony homlokú szúrós szemű ember volt. Megállt az asztaluk előtt. Morozov barátságatlanul nézett rá. A fickó nem állt egész szilárdan a lábán.

– Uraim – mondta udvariasan –, Gomez ezredes kéri énéket, tiszteljék meg, és igyanak vele egy pohár bort.

– Uram – felelte Morozov ugyancsak udvarias hangon –, mi éppen a tizenhetedik kerület sakkbajnoki címéért küzdünk. Hálásan köszönjük a megtiszteltetést, de nem hagyhatjuk abba a játékot.

A spanyol meg se moccant.

– Önhöz fordulok, uram – mondta olyan hangon, mintha II. Fülöp udvarában volna. – Ön baráti szolgálatot tett Gomez ezredesnek néhány nappal ezelőtt. Most szeretne koccintani önnel nagyrabecsélése jeléül, mielőtt elutazik.

– Partnerem – felelte Ravic ünnepélyesen – épp az imént fejtette ki, miért nem hagyhatjuk abba ezt a fontos játszmát. Kérem adja át Gomez ezredesnek üdvözlétemet, és tolmácsolja sajnálkozásomat. A spanyol mélyen meghajolt, és visszatért a másik asztalhoz.

– Pontosan olyanok, mint az orosz emigránsok az első években – röhögött Morozov. – Úgy ragaszkodtak a címeikhez és modorukhoz, mintha életük függött volna ezektől a sallangoktól. Micsoda szolgálatot tettél annak a hottentotának?

– Valami hashajtót írtam fel neki. A latinok nagyra tartják a zavartalan emésztést.

Morozov hunyorogva nézett barátjára.

– A demokrácia régi gyengesége. Egy fasiszta hasonló helyzetben arzént írt volna fel egy demokratának.

De a spanyol megint felbukkant.

– Navarra főhadnagy vagyok, Gomez ezredes segédtszjtje – mutatkozott be a részek túlzott komolyságával. – Az ezredes úr hajnalban elhagyja Párizst. Spanyolországba utazik, hogy Franco generalisszimusz dicső hadseregéhez

csatlakozzék. Ezért szeretne inni önnel a spanyol hadseregre és Spanyolország szabadságára.

– Főhadnagy úr – felelte Ravic kimérten –, én nem vagyok spanyol.

– Tudjuk. Azt is tudjuk, hogy német – mondta Navarro, és egy kis mosoly suhant át ajkán, cinkos mosoly. – Gomez ezredes éppen ezért ragaszkodik kívánságához. Németország és Spanyolország szövetségese.

Ravic és Morozov összenéztek. A helyzet iróniája szembeötlő volt. De azért Morozov igyekezett komoly arcot vágni.

– Főhadnagy úr – mondta –, nagyon sajnálom, hogy nem engedhetem el Ravic doktort. A játszmát be kell fejezni hogy még ma este megkábélelzhessük az eredményt New Yorkba és, Calcuttába.

– Uram – felelte Navarro hideg hangon –, öntől nem is vártunk mást, minthogy Oroszország Spanyolország ellensége. A meghívás csupán Ravic doktornak szólt. Csak kénytelenségből terjesztették ki önre is, mivel egy asztalnál ül vele. Morozov hatalmas markába fogta a lovat, amit az imént ütött le, és Ravicra nézett.

– Mit gondolsz, meddig hallgassuk még ezt a hülyeséget?

Ravic a spanyolhoz fordult.

– Menjen a dolgára, fiatalember. Ok nélkül megsértette Morozov ezredes urat, akinek semmi köze a Szovjethez.

A sakktábla fölé hajolt, és nem vett többé tudomást Navarróról. A főhadnagy egy percig tétovázva állt mellettük, aztán elment.

– Tökrészeg, és nincs humorérzéke, ami nem ritkaság a latinoknál. De azért még nekünk lehet.

– Észre se vetted, hogy előléptettelek ezredesnek, Borisz – jegyezte meg Ravic. – Tudtommal közönséges alezredes vagy, és nem vitted feljebb. De nem tudtam belenyugodni, hogy kisebb rangod legyen, mint Gomeznek.

– Ne beszélj annyit, öregem. Eltévesztettem az Aljehin-féle folytatást úgy megzavartak. Most mindjárt elveszítem a bástyámat. Felpillantott a sakktábláról. – Itt jön egy másik szárnysegéd. Teremtő Atyám, micsoda nép.

– Ez már Gomez ezredes személyesen – felelte Ravic, és kénvelmesen hátradőlt a székben. – Két ezredes tusája: ez érdekes lesz.

– Majd elintézem egykettőre – dűnnyögte Morozov. Az ezredes még Navarrónál is ünnepélyesebb volt. Bocsánatot kért Morozovtól szárnysegéde

tévedéséért. Tudomásul vették. Erre Gomez felszólította őket, hogy ünnepeljék meg a kibékélést egy pohár borral, és most már igyanak együtt Franco egészségére. Ezúttal Ravic adott kosarat.

– Nem értem, uram – mondta az ezredes nagy zavarban. – Mint német és hű szövetséges...

– Ezredes úr – felelte Ravic elveszítve türelmét –, ne tépje a fejét. Igység tetszése szerint, és minket hagyjon békében. Mi sakkozni akarunk.

– Akkor ön egy közönséges...

– Elég! – rivallt rá Morozm. – Tartózkodjék a megjegyzésektől, mert baj lesz! Gomez elvörösödött.

– Igazán nem tudom, mire véljem ezt. Ön fehérorosz és a cár ezredese. Ilyen körülmények közt hozzánk tartozik.

– Mi nem tartozunk senkihez. Régimódi emberek vagyunk. Ha valaki más politikai meggyőződést követ, még nem tartjuk szükségesnek, hogy betörjék a fejét.

Gomez most már pedzette a dolgot.

– Most már látom – mondta megvetően. – Dekadens demokraták.

– Pusztuljon innen! – kiáltott rá Morozov fenyegető hangon.

– Mi keresnivalója van itt? Már régen Spanyolországban volna a helye. A harctéren. Németek és olaszok harcoltak maga helyett, a maga ideáljaiért!

Felállt. Gomez egy lépést hátrált, és riadtan bámult Morozovra. Aztán sarkon fordult, és visszasietett társaihoz. Morozov leült, és intett a pincérnőnek.

– Két dupla calwadost, Clarisse!

Clarisse bólintott és elsietett.

– Derék, egyszerű katonák! – nevetett Ravic. – A becsületről kissé komplikált fogalmaik vannak, különösen ha ittak.

– Odanézzzen! Már megint jön egy. Hát ez ki? Talán maga Franco?

Navarro volt. Megállt két lépésnyire az asztaltól, és Morozovhoz fordult:

– Gomez ezredes mélységesen sajnálja, hogy nem provokálhatja önt. De még ma este el kell hagynia Párizst. Azonkívül a küldetése olyan fontos, hogy nem kockáztathatja meg az összetűzést a rendőrséggel. – Ezután Ravichoz fordult. – Gomez ezredes még tartozik önnek egy orvosi rendelés díjával.

Egy összehajtogatott ötfrankos bankjegyet dobott az asztalra, és el akart menni.

– Még egy pillanatra! – kiáltott rá Morozov. Clarisse éppen akkor ért oda tálcával a kezében. Morozov megfogta az egyik pohár calvadost, ránézett, megrázta a fejét, és visszatette az italt a tálcára. Helyette egy pohár vizet kapott fel, és nyugodtan Navarro arcába lötytyintette.

– Csak azért, hogy kijózanodjék – mondta nyájasan. – A jövőben majd meggondolja, mielőtt ilyen könnyelműen kidob öt frankot. És most takarodjék innen, középkorba illő idióta!

Navarro nem tudta, mit csináljon megdöbbenésében. Egyelőre arcát törölgette. Négy spanyol rohant oda az asztalhoz. Morozov lassan felállt. Jó fejjel magasabb volt a spanyoloknál. Ravic ülve maradt.

– Ne tegyék magukat nevetségessé, operettfigurák! – mondta Gomeznek. – Valamennyien be vannak rúgva. De még józan állapotban sem állhatnak ki a barátommal. Öt perc múlva itt hevernek majd a padlón betört fejjel.

Maga is felállt, megragadta Navarrót a könyökénél fogva, és a levegőbe emelte. Gomez réméltén hátrált.

– Még meggondolhatják a dolgot – mondta Gomeznek. – Ki hívta magukat ide? Mért nem hagynak bennünket békében? – Felvette az asztalról a bankjegyet, és a tálcára tette. – Ez a magáé, Clarisse. Ezekről az uraktól itt.

– Köszönöm – mondta Clarisse. – Eddig még úgysem kaptam tőlük soha semmit.

Gomez hadart valamit spanyolul. A társaság sarkon fordult, és eliszkolt.

– Kár! – sóhajtott Morozov. – Szerettem volna tnegrakni őket. Ahogy megérdemlik. De talán jobb így. Miattad, te illegális lelenc. Valld be, hogy neked is viszket a tenyered.

– Ezek nem érdekelnek – felelte Ravic. – Másokra fáj a fogam.

Rövid spanyol szónoklat hallatszott a sarokasztal felől. A spanyolok felálltak. Háromszoros, viva! harsant fel, és pohárkoccintás csendült. Aztán a harcias társaság libasorban kivonult a szobából.

– És én meg kis hija, hogy az arcába nem öntöttem ezt a jó calvadost – dünnyögött Morozov, kiürítve poharát. Ez a fajta uralkodik most Európán. Hát nem hihetetlen? Kíváncsi vagyok, hogy mi is ilyen hülyék voltunk-e valaha?

– Pontosan ilyenek – felelte Ravic.

Még egy óra hosszat sakkoztak, aztán Morozov felpillantott.

– Charles van itt – mondta. – Azt hiszem, magát keresi.

A portás fia egyenesen feléjük tartott. Kezében kis csomag volt.

– Ezt monsieur-nek hozták – mondta Ravicnak.

– Nekem? – csodálkozott Ravic, és megnézte a csomagot. Fehér selyempapírba csavart holmi volt, zsineggel átkétve. Név nem volt rajta.

– Tévedés. Én nem várok semmifele csomagot. Ki hozta ezt?

– Egy asszony... egy hölgy – hebegte a fiú.

– Asszony vagy hölgy? – kérdezte Morozov.

– Úgy a kettő között – felelte a fiú.

– Ez már pontos meghatározás – vigyorgott Morozov.

– Nincs rajta név – vette át a szót Ravic. – Azt mondta, hogy nekem szól?

– Nem nevezte meg. Csak annyit mondott, hogy adjam át a doktornak, aki nálunk lakik. De nem lehet tévedés. A hölgy az ön ismerőse.

– Azt mondta? – kérdezte Ravic.

– Nem mondta, de én tudom. Nemrég önnél volt.

– Hát igen, néha vannak hölgylátogatóim – mosolygott Ravic. – De tudhatnád, fiam, hogy a szállodai személyzet legfőbb erénye a diszkréció. Csak úriemberek szoktak indiszkrétnek lenni.

– Ne papolj már annyit hanem bontsd ki a csomagot, Ravic – mondta Morozov. – Még ha nem is biztos, hogy neked szól. Elköveltünk már nagyobb bűnököt is ebben az ocsmány világban.

Ravic nevetve letépte a papírt. Egy kis tárgy került ki belőle. Az a fából faragott Madonna, amit annak az asszonynak a szobájában látott. Hogy is hívták? Madeleine... Mad... nem jutott már az eszébe. Valami ilyesmi. Megvizsgálta a papírt – nem volt benne levél.

– Rendben van – mondta a fiúnak. – Nekem küldték. Felájlította a Madonnát az asztalra. Furcsán hatott a sakkfigurák közt.

– Orosz? – kérdezte Morozov.

– Nem. Először én is azt hittem.

Ravic észrevette, hogy a rúzsfolto kac már lemosták róla.

- Mi a fenét csináljak vele?
- Rakd el valahova. Sok limlom elfér egy szobában. Mindennek van helye ezen a világon. Csak az emberek számára nincs elég hely.
- A gazdáját közben már eltemették.
- Ez az?
- Ez.
- És nem kerested fel a nőt azóta?
- Nem.
- Furcsa – jegyezte meg Morozov. – Néha jók vagyunk, és segíteni akarunk valakin, de akkor hagyjuk abba, amikor a legjobban ránk van utalva.
- Nem vagyok jótékonyági intézmény, Borisz. Én láttam már nagyobb bajokat, anélkül, hogy közbeléptem volna. De honnan veszed, hogy most még jobban rászorul a segítségre?
- Mert egészen egyedül van. Eddig mellette volt a halott. Most, hogy elvitték, senkije sem maradt. Ez itt – Morozov a madonnára mutatott – nem a köszönet jele. Ez S. O. S.-jcl – segélyélykiáltás.
- Egyszer vele aludtam. Akkor még nem tudtam, mi történt. Jobb szeretném elfelejteni.
- Ostobaság. Hát az is számít? Szerelem nélkül ez a legjelentéktelenebb dolog a világon. Ismertem egy asszonyt, aki azt szokta mondani, hogy könnyebb neki egy férfival hálni, mint a keresztnevéen szólítani. – Morozov előrehajolt. Nagy, kopasz fején visszaverődött a fény. – Mondok valamit, Ravic. Jónak kell lennünk az emberekhez, amíg lehet, mert mindig elkövetünk súlyos bűnéket. Én legalábbis. De nyilván te is.
- Igazad van. Morozov kinvújtotta karját, és átölelte a majolikavödröt, melyben a magányos pálma szomorkodott. A pálma kissé megremegett.
- Mindnyájan egymásból élünk, egymás vérére szívjuk. Ha néha felvillan a jóság egy szikrája, ha néha alkalmunk van jót tenni, ne mulasszuk el. Ez erőt ad a további küzdelemhez.
- Rendben van. Holnap felkeresem.
- Helyes – mondta Morozov. – Erre akartalak rávezetni. De most már eleget fecsegtünk. Ki lép?

5

– A hölgy fent van a szobájában – mondta a szállodás, aki rögtön megismerte Ravicot.

– Kérem, hívja fel, és mondja meg neki, hogy itt vagyok.

– Abban a szobában még nincs telefon. Tessék csak nyugodtan felmenni.

– Hányas szoba?

– Huszonhetes.

– Nem emlékszem a nevére.

– Madou – mondta a szállodás minden csodálkozás nélkül. Joan Madou. – Nem hiszem, hogy ez igazi neve volna. Valószínűleg színpadi név.

– Mért volna színpadi név?

– A bejelentőlapon színésznőnek írta be magát. Meg is látszik rajta, nem?

– Isten tudja. Ismertem egy színészt, aki Gustav Schmidt neven játszott. Igazi neve Zambona Mária Sándor gróf volt.

– Sok minden megesik, különösen manapság – vonogatta vállát a gazda. Nem akarta beismerni, hogy a vitában alul maradt.

– Ebben sincs igaza. Ha a történelmet tanulmányozza, rájön arra, hogy aránylag nyugodt korszakban élénk.

– Köszönöm, nekem így is elég zajos.

– Nekem is. Azért vigasztalódom ilyen hülyeségekkel. Huszonhetes szobát mondott?

– Úgy van, monsieur.

Ravic kopogására nem válaszolt senki. Újra kopogott, és most már úgy rémlett neki, hogy valaki azt mondja: szabad. Benyitott, és meglátta az asszonyt. A fal hosszában álló ágyon ült felöltözve. Ugyanaz a kék kosztüm volt rajta, melyben először látta. Így sokkal elhagyatottabbnak látszott, mintha pongyolát viselt volna. Akárhogy is, szánalommal töltötte el Ravic szívét. Ismerte ezt a képet – ezrével éldégéltek így idegen országok menekültjei párizsi szállodákban. A bizonytalan lét egy-egy kis szigetén éltek, nem tudták, hova menjenek, mihez fogjanak, csak a szokás tartotta őket életben. Becsukta az ajtót maga után.

– Remélem, nem zavarom – mondta, és rögtön érezte, milyen értelmetlen

szavak ezek. Hát lehet ezt a nőt zavarni? Miben zavarta volna meg?

- Sikerült elintéznie mindent? – kérdezte, és letette kalapját egy székre.
- Igen. Nem volt sok elintézni való.
- Nem volt semmi kellemetlenség?
- Semmi.

Ravic leült az egyetlen karosszékbe. A rugók nyikorogtak, és rögtön érezte, hogy nagyon bizonytalan helyre telepedett le.

- Nem készült elmenni? – kérdezte.
- Csak később. Akkor is céltalanul, csak éppen hogy járjak egyet. Nincs semmi dolgom.
- Nem ismer senkit Párizsban?
- Nem.
- Senkit?

Az asszony fáradtan felemelte fejét.

- Senkit, kivéve magát, a hoteltulajdonost, a pincért és a szobalányt. Nem sok, ugye? – tette hozzá szomorú mosollyal.
- És monsieur... hm – Ravicnak sehogy sem jutott eszébe a halott neve.
- Razinskynak sem voltak itt ismerősei, legalábbis nem láttam senkit. Amikor megérkeztünk, rögtön megbetegedett.

Ravic csak egy percre akart az asszonyhoz benézni. De most, hogy látta, milyen elhagyatott, meggondolta a dolgot.

- Vacsorázott már? – kérdezte.
- Nem. Nem vagyok éhes.
- Egyáltalában, evett ma valamit?
- Igen, délben. Nappal sokkal könnyebb. Este...

Ravic körülnézett. A kopár szoba sivár és vigasztalan volt, különösen így novemberben.

– Egészen megpenészedik itt – mondta. – Jöjjön velem. Elviszem vacsorázni. Vonakodásra számított, de az asszony túlságosan közönyös volt még ehhez is. Szó nélkül felállt, és esőköpenye után nyúlt.

– Nem lesz elég – mondta Ravic. – Hideg van. Nincs melegebb kabátja?

– Az imént még esett.

– Most is esik. De hideg van. Vegyen fel valamit alája.

– Van egy szvetterem. – kotorta a nagyobbik bőröndöt. Úgy látszik, még ki se csomagolt. A bőröndből fekete szvettert szedett elő, levetette kosztümkabátját, és felhúzta a szvettert. Nagyon szép, egyenes válla volt. Azután újra felvette a kabátot és rá az esőképenyt. Fejébe nyomta baszk sapkáját is.

– Így jobb?

– Megjárja.

Lementek. A gazda már nem volt ott, helyette a portás ült a kulcstábla alatt. Leveleket rakosgatott, fokhagymaszag áradt belőle. Foltos macska ült mellette mozdulatlanul, és figyelte, mit csinál.

– Még mindig úgy érzi, hogy nem tud enni? – kérdezte Ravic az utcán.

– Nem tudom. Sokat nem, annyi bizonyos.

Ravic intett egy taxinak.

– Akkor a Beile Aurore éppen jó lesz. Ott nem kell rendes vacsorát rendelni.

A Belle Aurore nem volt zsúfolt. Különben is, már későre járt az idő. Az alacsony mennyezetű emeleti helyiségben ültek le egy sarokasztalhoz. Rajtuk kívül csak egy pár ült az ablaknál. A másik sarokban pedig egy vézna, magányos férfi. A házaspár sajtot evett, a magányos vendég ellőtt hatalmas tál osztriga állt az asztalon. Felbukkant a pincér, tűnődve nézegette az abroszt Ravic asztalán, és végül elhatározta, hogy kicseréli.

– Két vodkát – mondta Ravic. – Hideg legyen.

Azután az asszonyhoz fordult:

– Azt hiszem, hors d'oeuvre-t fogunk kérni. Az lesz a legjobb. Ez a vendéglő híres az ízelítőiről. Jóformán nem is kapni egyebet. De az hors d'oeuvre jó és változatos. Legalább tízféle, hideg és meleg, vegyesen. Majd sorra kóstolgatjuk.

A pincér már hozta a vodkát, és elővette blokkját, hogy felírja a további rendelést.

– Vin Rosé – mondta Ravic. – Kancsóban. Van Anjou?

– Igen, monsieur, kimért Anjou Rosé.

– Nagy kancsóval, jegelve. És hozzá hors d'oeuvre-t.

A pincér elment. Az ajtóban majdnem összeütközött egy nővel, aki izgatottan rohant fel a lépcsőn. Vörös tollas kalapot viselt, félrelökte a pincért, és egvenesen az osztrigával megrakott asztalnak tartott.

– Albert! – kezdte sipító hangon. – Te disznó!

– Pszt! – csitította Albert, és rémülten körülnézett.

– Még pisszegni mersz! – Az asszony lecsapta vizes esernyőjét az asztalra, és elszánt arccal leült.

– Chérie’ – békítgette Albert. A többi suttogásba fulladt. Ravic mosolyogva felemelte poharát.

– Erre iszunk – mondta. – Salute!

– Salute – bólintott Joan Madou, és megízlelte a bort.

A pincér kerek asztalon betolta az hors d’oeuvre-t.

– Mit szeret? – kérdezte Ravic az asszonytól. – Azt hiszem, legegyszerűbb lesz, ha megrakom a tányérját.

Jól telerakta a tányért, és az asszony elé tette.

– Ha nem ízlik, hagyja ott. Ez csak a bevezetés. Jön utána még egy csomó.

Magának is vett, és enni kezdett, nem törődve többet az asszonnyal. Hirtelen éhes lett. Később, amikor felpillantott tányérjáról, látta, hogy az asszony is jó étvággal eszik. Lehámozott egy kis rákot, és az asszony tányérjára tette.

– Kóstolja meg ezt. Sokkal jobb, mint a homár. És a vendéglős pástétomát is figyelmébe ajánlom. Fehér kenyérben sütve. Ugye, jó? Most egy kis bort rá. Könnyű, száraz, hideg.

– Nagyon figyelmes – mondta Joan Madou.

– Akár egy főpincér – nevetett Ravic.

– Restellem, hogy annyit fárad velem.

– Nem szeretek egyedül vacsorázni, ez az egész.

– Nem vagyok jó partner.

– De az – felelte Ravic. – Legalábbis étkezéshez. Nem szeretem a hangos embereket, akik asztalnál túl sokat fecsegnek.

A másik asztal felé pillantott, ahol Albert ült. A vörös tollas hölgy jó hangosan kifejtette, miért tartja disznónak. Hogy szavainak több nyomatékot

adjon, beszéd közben ritmikusan, verte esernyőjével az asztalt. Albert hallgatott. A fejmosás nem tett rá különösebb hatást.

– Igaza van – mosolygott Joan Madou.

– Itt a következő kocsi, újabb rakománnyal. Folytassuk vagy szívjunk el egy cigarettát előbb?

– Előbb egy cigarettát.

– Helyes. Most már van nálam más is, nemcsak az a fekete.

Tüzet adott neki. Az asszony hátradőlt, és mélyen beszívta a füstöt. Azután Ravic szemébe nézett.

– Jó így élni – mondta, és Ravic egy pillanatig attól tartott hogy mindjárt sírva fakad. A feketét már a Colisée-ben itták meg. A Champs Élysées-re néző óriási helyiség zsúfolt volt, de lent a bárban sikerült asztalt kapniuk. A fal felső része üvegből volt. Mögötte papagájok és kakaduk gubbasztottak, csodás színű, apró trópusi madarak röpködtek ide-oda.

– Gondolkodott már rajta, hogy mit akar csinálni? – kérdezte b Ravic.

– Még nem.

– Volt valami terve, amikor Párizsba jött?

– Nem – felelte az asszony tétovázva –, semmi különös.

– Nem kíváncsiságból kérdezem.

– Tudom. Azt gondolja, dolgoznom kellene valamit. Én is ezt mondom magamnak mindennap. De...

– A szállodástól hailottam, hogy színésznő. Nem kérdeztem tőle. Magától mondta, amikor megkérdeztem, hogy hívják magát.

– Hát elfelejtette?

Ravic felpillantott. Az asszony nyugodtan nézett rá.,

– Igen – vallotta be. – Az a darab papír, amire felírtam a másik kabátom zsebében maradt, és nem jutott eszembe.

– Most már tudja?

– Igen. Joan Madou.

– Nem vagyok jó színésznő. Csak kisebb szerepeket kaptam. Az utóbbi években már nem is játszottam. És nem beszélek elég jól franciául.

– Hát milyen nyelven beszél?

– Olaszul. Itáliában nevelkedtem. Tudok egy kicsit angolul és románul is. Apám román volt. Már nem él. Édesanyám angol. Olaszországban van, de nem tudom, merre.

Ravic alig figyelt oda. Ez már untatta.

– Mit csinált még – kérdezte inkább csak udvariasságból. – A kis szerepeken kívül?

– Csak ami velem jár. Táncoltam és énekeltem.

Ravic kételkedve nézett rá. Nem látszott alkalmasnak az ilyesmire. Sápadt volt, bizonytalan modorú és nem nagyon vonzó. A külseje sem vallott színésznőre – ez egyébként is tág fogalom.

– Az talán könnyebben megy majd itt. Nem kell hozzá tökéletes nyelvtudás.

– De összeköttetés kell ehhez is. Az a baj, hogy nem ismerek senkit.

Ravicnak hirtelen eszébe jutott Morozov. A Seherezade. Morozov bizonyára tehetne valamit az érdekében. Az ötlet tetszett neki. Morozovnak köszönheti ezt az unalmas estét. Igazságos lenne nyakába sózni a nőt, csináljon vele, amit akar.

– Nem tud véletlenül oroszul is? – kérdezte.

– Egy keveset. Néhány dalt. Cigánynótákat. Hasonlítanak a román népdalokhoz. Miért kérdezi?

– Ismerek valakit, aki ebben a szakmában dolgozik. Talán tud magának valamit. Majd megadom a címét.

– Nincs sok értelme. A színházi ügynökök mind egyformák. Nem sokat használ, ha be is ajánl hozzá.

Nyilván azt hiszi, hogy csak le akarom rázni a nyakamról – gondolta Ravic. Éppen azért meg akarta mutatni, hogy komolyan beszél.

– Az az ember, akire gondolk, nem ügynök. A Seherezade-bár portása. Ez egy orosz mulató a Montmartre-on.

– Portás? – Joan Madou felfigyelt. – Az egészen más. Egy portás többet ér minden ügynöknél. Jól ismeri?

Ravic csodálkozva nézett rá. Most már úgy beszélt, mint egy hivatalos színész.

– Jó barátom. Borisz Morozovnak hívják, és már tíz éve a Seherezade

portása. Ott mindig nagy műsor van, és gyakran változtatják a számokat. Jóba van az igazgatóval. Ha nem tudja elhelyezni ott, bizonyára tud más tippet.

– Mikor beszélhetek vele?

– Legjobb, ha este keresi fel, kilenc óra tájban. Akkor ráér. Majd én megemlítem neki a dolgot. Ravic hirtelen feividult. Elképzelte, milyen arcot vág majd Morozov. Úgy kell neki. Az a kis felelősség, amit a nő sorsa iránt érzett, hirtelen eloszlott. Megtett mindent, amit tehetett, a többi már nem tőle függ.

– Álmos? – kérdezte. Joan Madou nyíltan a szemébe nézett.

– Nem vagyok álmos – mondta. – Tudom, hogy nem nagy élvezet itt üldögelni velem. Szánalomból vállalkozott rá, és hálás vagyok érte. Elvitt hazulról, beszélgetett velem. Ez is sokat jelent, hiszen napok óta alig mozdultam ki a szobámból. Most már megyek. Már éppen elég jót tett velem. Mi lett volna belőlem maga nélkül!

Istenem, gondolta Ravic, most újra rákezd. Zavarában az üvegfalra bámult. Egy kövér galamb hevesen udvarolt egy kakadunak. El akarta csábítani. A kakadu annyira unta, hogy le se rázta magáról. Nem vett róla tudomást, csak evett tovább.

– Nem szánalomból tettem.

– Hát miért?

A galamb feladta az ostromot. Leugrott a kakadu széles hátáról, és tollait kezdte tisztogatni. A kakadu közömbösen felemelte farkát, és odapötytyintett.

– Igyunk egy konyakot – mondta Ravic. – Higgye el, nem vagyok olyan emberbarát, mint képzeli. Tébbnyire magam is egyedül üldögélek. Azt hiszi, az sokkal szórakoztatóbb?

– Mindenesetre jobb, mint egy rossz partner.

– Már régen lemondtam a partnerekről. Itt a konyak. Salute!

– Salute.

Ravic letette poharát.

– Így ni. Most már itthagyhathjuk ezt a menázsériát. Vissza akar menni a szállodába?

Joan Madou megrázta fejét.

– All right. Akkor menjünk máshová. Menjünk a Seherezadéba. Ott iszunk

még valamit, ránk fér. Egyúttal körülnézhet, milyen hely az.

Késő éjjel – már háromra járt az idő – ott álltak az Hôtel de Milan előtt.

– Eleget ivott? – kérdezte Ravic. Joan Madou tétovázott.

– Ott, a Seherezadében azt hittem, hogy elég. De most, hogy előttem a hotel kapuja, úgy érzem, innék még.

– Talán lehet segíteni a dolgon. Talán kapunk valamit a hotelben. Ha nem, elmegyünk egy bárba, és veszünk egy üveggel. Felviszi és megissza odafent. Az asszony ránézett, azután a kapura.

– Jó – mondta végre elszántan, de nem mozdult. – Tudja isten, irtózom most, ha arra az üres szobára gondolok.

– Hát majd felmegyek néhány percre. És viszünk magunkkal egy üveg italt. Felkeltették a portást.

– Kapni valami innivalót? – kérdezte Ravic.

– Pezsgő, koktél – ajánlotta a kapus ásítva, de üzletszerűen.

– Inkább valami erősebbet. Konyakot, egész üveggel.

– Courvoisier? Martell, Henessy, Bisquit Dubouchée?

– Courvoisier.

– Igenis, monsieur. Majd kihúzom a dugót, és felviszem.

Felmentek a lépcsőn.

– Magánál van a kulcs? – kérdezte Ravic az asszonyt.

– Nyitva hagytam az ajtót.

– Ellophatják a pénzét és a papírjait, ha nem vigyáz.

– Akkor is megtörténhetik, ha bezárom az ajtót.

– Igaz. Ezek a kulcsok nem sokat érnek. De így mégis könnyebb.

– Lehet. De hazajönni egyedül, elővenni a kulcsot, kinyitni egy üres szobát – mintha egy kriptába lépnék. Még így is nehezen lépem át a küszöböt. Egy szoba, ahol nem várja az embert senki és semmi, legfeljebb néhány bőrönd.

– Az embert sehol sem várja semmi – felelte Ravic. – Magunkkal kell hozni mindent.

– Talán igaza van. De a kegyes illúzió is valami. Itt még az is hiányzik.

Joan Madou ledobta baszk sapkáját és esőképenyét az ágyra. Ravicra nézett. Szeme most mintha nagyobb lett volna, csak úgy ragyogott sápadt arcában. Vad kétségbeesés lobogott benne. Így állt egy percig, azután járkálni kezdett a szobában, hosszú léptekkel, fel és alá, kezét kosztümkabátja zsebébe dugva. Valahányszor megfordult, dereka ruganyosan ringott a hirtelen mozdulattól. Ravic figyelmesen nézte. Most vette csak észre, hogy az asszonyban erő van és macskaszerű kecsesség. Mintha szűk lett volna számára a szoba. Kopogtak az ajtón. A portás hozta a konyakot.

– Ha madame és monsieur enni akar valamit, van hideg csirke, szendvics...

– Ilyesmivel nem vesztegetjük az időt, éregem – felelte Ravic, fizetett, és kitudskolta a portást az ajtón. Színültig megtöltötte a két poharat., – így ni. Egyszerű és barbár orvosság, de ilyen időkben minel primitívebb, annál jobb. Hagyjuk a finomkodást máskorra. Igya ki.

– És azután?

– Azután még eggyel. Amíg nem használ.

– Már kipróbáltam ezt is. Nem ér semmit. Nem jó inni, ha az ember egyedül él. Annál élesebben fáj minden.

– Akkor nem ivott eleget.

Ravic leült a rozoga pamlagra, mely a másik falnál állt, az ágygal szemben.

– Nem is vettem észre, hogy ez itt van. Már akkor is itt volt, amikor beköltözött?

– Nem. Később kértem. Nem tudtam az ágyban aludni. Ahhoz rendesen le kell vetközni. Minek? Reggel és napközben még kibírom valahogy, de éjjel...

– Igen, valami elfoglaltságra van szüksége – mondta Ravic s rágyújtott. – Kár, hogy nem találtuk Morozovot a Seherezadében. Nem tudtam, hogy ma szabadnapos. Keresse fel holnap este kilenc óra tájban. Egész biztos, szerez magának valami munkát. A legroszszabb esetben a konyhán. Akkor legalább éjjel nem lesz ideje töprengeni. Ettől akar szabadulni, nem?

– Igen. – Joan Madou abbahagyta a járkálást. Megivott egy pohár konyakot, és leült az ágy szélére. – Esténként többnyire az utcán járkálok. Amíg az ember jár, minden könnyebb. De ha leül, és úgy érzi, hogy ránehezedik a mennyezet...

– És nem fél este az utcán? Nem történt semmi baja? Nem rabolták ki?

– Azt hiszem, meglátszik rajtam, hogy nincs tőlem mit elvenni, – felelte az asszony, és odatartotta üres poharát Ravicnak, hogy töltsse meg újra. – Ami a

másik kellemetlenséget illeti, arra el voltam készülve. Nem is bántam volna. Legalább lett volna kivel beszélnem. Mégis jobb, mint egyedül járkálni, folyton csak járkálni. Hogy végre emberi szemek néztek volna rám, nem rideg, közömbös kévek. De látták rajtam, hogy kiközösített pária vagyok. Vagy egy másik planéta lakója, aki véletlenül idetévedt.

Hátravetette haját, és átvette Ravictól a telt poharat.

– Nem is tudom, miért beszélek annyit erről. Igazán nem akartam. Napok óta egy szót sem szóltam, és ma kitör belőlem minden. Talán azért, mert ma esett meg velem először, hogy – eh, ne is hallgasson rám!

– Én iszom – felelte Ravic. – Beszéljen csak nyugodtan. Éjszaka van. Én saját gondolataimba merülök. Holnapra úgylis elfelejtünk mindent.

Hátradőlt. Csobogó víz zaja hallatszott valamelyik szobából. A fűtőtest megcsörrent, és az eső lágy ujjakkal kopogott az ablakon.

– Ha az ember hazajön és leoltja a villanyt, és a sötétség ránk borul, mint egy kloroformos kendő – de nem tud megnyugtatni, újra világot gyújtunk, és bámulunk, bámulunk a mennyezetre...

Már berúgtam, gondolta Ravic. Hamarabb, mint máskor. Vagy ez a pislogó villanykörte teszi. Talán mindkettő, az alkohol és a rossz világítás. Ezt az asszonyt kicserélték. Már nem az a szürke, jelentéktelen teremtes. Valaki más. Már szeme is van. Arca is van. Hogy néz rám! Átvilágítja a tűz, ami a homlokomban ég. A mámor kisugárzása., Nem is figyelt Joan Madou szavaira. Ismerte az egész históriát és nem akart hallani róla többet. Egyedül lenni – ez az élet örökös refrénje. Nem jobb és nem rosszabb, mint akármi más. Már túl sokat beszéltek róla. Az ember mindig egyedül van, és soha sincs egyedül. Jönnek az emlékek. Egy hegedű bűgása a félhomályból valami kertben, egy dombtetőn Budapest fölött. A gesztenyefák mély illata. A szél. Álmok, amint az ember vállára telepednek, mint fiatal baglyok, szemük felcsillan a félhomályban. Egy alkonyat, mely végtelenül elnyúlik az éjszakában. Az óra, amikor minden nő szép.

– Köszönöm – mondta Joan Madou.

– Mit? – pillantott fel Ravic.

– Hogy beszélni hagyott anélkül, hogy odafigyelne. Szükségem volt rá. Megkönnyebbültem tőle.

Ravic bólintott. Észrevette, hogy az asszony pohara megint üres.

– Jól van így – mondta. – Van még az üvegben elég. Itthagynom magának...

Felállt. Elég volt. Egy szoba. Egy nő. Egy sápadt arc, mely már nem sugárzik többé.

– Igazán menni akar már? – kérdezte Joan Madou. Ijedten körülnézett, mintha betörő rejtőzködnék a szobában.

– Itt van Morozov címe. A nevét is felírom, hogy el ne felejtse. Menjen el hozzá holnap este.

Néhány sort írt a receptblokkjára, kitepte a lapot, és a bőröndre tette. Joan Madou felállt. Sapkája és képenye után nyúlt.

– Maradjon csak – mondta Ravic. – Fölösleges, hogy lekísérjen.

– Nem is gondoltam arra. Csak nem akarok itt maradni. Most nem. Még járkálok egy kicsit.

– Mit ér vele? Később úgyis vissza kell jönnie, és kezdődik előlről az egész. Miért nem marad itt? Most már túl van rajta.

– Nemsokára hajnalodik. Mire visszajövök, reggel lesz. Akkor már sokkal könnyebb.

Ravic az ablakhoz lépett. Még mindig esett. Az utcai lámpákat sárga fénykoszorú évezte.

– Ilyen időben nem lehet sétálni – mondta. – Igyunk meg egy pohár konyakot, azután legjobb, ha mindjárt lefekszik.

Kezébe vette a palackot. Joan Madou hirtelen odaugrott mellé és könyörögni kezdett.

– Ne hagyjon itt – mondta szenvedélyes hangon, és olyan szorosan eléje állt, hogy a leheletét is érezte. – Ne hagyjon itt ma egyedül! Nem tudom, miért, de ma nem bírom! Holnap már több bátorságom lesz. Ma gyenge és fáradt vagyok, félek ezektől a falaktól. Nem kellett volna elvinnie vacsorázni!

Belekapaszkodott Ravic karjába. Ravic kiszabadította magát, és visszatette a palackot az asztalra.

– Előbb vagy utóbb mindent meg kell szokni, gyermekem – mondta, és szemügyre vette a pamlagot. – Legfeljebb majd ott alszom. Most már nincs értelme, hogy elmenjünk valahová. Szükségem van néhány órai alvásra. Reggel kilenckor operálnom kell. Egész mindegy, hogy addig otthon pihenek-e vagy itt. Majd azt gondolom, hogy megint éjjeli inspekciós vagyok valami kórházban. Jó lesz így?

Az asszony bólintott. Még mindig ott állt Ravic mellett.

– Csak az a baj, hogy fél nyolcra már el kell mennem. Kissé korán lesz, hogy felzavarjam.

– Nem tesz semmit. Én majd előbb felkelek, elkészítem a reggelit, és gondoskodom mindenről.

De Ravic hallani sem akart erről.

– Ezt verje ki a fejéből – mondta. – Majd valami kávémérésben reggelizem, mint a többi korán kelő munkésember: kávét rummal és kiflivel. A többit elintézem a kórházban. Képzelem milyen arcot vág majd Eugénie, ha fürdőt is kérek. Már előre örülök neki. Jól van, akkor majd itt várjuk be a reggelt. Két elkárhozott lélek a novemberi ködben. Magáé lesz az ágy, enyém a pamlag. Ha akarja, lemegyek az öreg portáshoz, és beszélgetek vele néhány percig, míg maga levetkőzik.

– Nem! – kiáltott fel az asszony.

– Nyugodt lehet, visszajövök. Már azért is le kell mennem, mert kérni akarok tőle egyet-mást. Vánkost, takarót s a többi.

– Csöngethetek neki.

– Azt én is megtehetem. – Körülnézett, és megnyomta a csengőt – Egy férfi jobban el tudja intézni az ilyesmit.

A portás hamarosan megjelent, kezében egy újabb palack konyakkal.

– Köszönöm – mosolygott Ravic –, de erre nincs szükségünk. Túlbecsüli a képességeinket. Mi a háború utáni nemzedékhez tartoztunk. Hanem tudja, mi kellene? Takaró, vánkos és valami lepedőféle. Itt kell aludnom. Hideg van kint, és szakad az eső. Nemrég tüdőgyulladásom volt, két napja keltem fel. EI tudja ezt intézni nekem?

– Természetesen, monsieur. Már magam is gondoltam rá.

– Helyes – mondta Ravic, és cigarettára gyújtott. – Most egy kicsit kimegyek a folyosóra; és megnézem az ajtók elé kirakott cipőket. Régi mániám lefekvés előtt. – Észrevette Joan Madou riadt arckifejezését, és megjegyezte: – Ne féljen semmit, nem akarok megszökni. Nem vagyok a bibliai József, hogy itthagyjam a kabátomat.

A portás hozta az ágyneműt. Hirtelen megállt amikor észrevette Ravicot a folvosón. Azután megértette, és mosolyogva bólított.

– Manapság ritkán látni ilyesmit.

– Én is ritkán teszem meg – felelte Ravic. – Csak ünnepnap. Jó, adja ide azt a

holmit, majd én beviszem. Hát ez mi?

– Forró vizes palack. A tüdőgyulladás miatt.

– Remek! De inkább konyakkal szoktam a tüdőmet melengetni.

Kivett a zsebéből néhány bankjegyet.

– Gondoltam, hogy pizsamára is szüksége van, monsieur. Ha parancsolja, tudok hozni egyet.

– Köszönöm, apuskám – felelte Ravic –, csak attól félek, hogy a magáé kicsi lesz nekem.

– Jó lesz – felelte a portás. – Nem az enyém, nem is használt. Teljesen új. Elárulhatom, hogy az amerikai vendégemtől kaptam valamikor. Ő meg egy hölgytől kapta ajándékba, és mindjárt továbbadta nekem. De én nem viselek ilyesmit, én már csak hálónghban alszom.

– All right hozza fel. Majd megnézem.

Ravic megvárta a folyosón. Három pár cipőt látott az ajtóknak előtt. Az egyik magas szárú, cugos cipő volt. Az ajtó mögül mennydörgésszerű hortyogás hallatszott. A másik ajtó előtt egy pár barna férfi félcipő és egy pár magas sarkú női lakkcipő állott szemben egymással. Mintha haragosan farkasszemet néztek volna. A portás megjött a pizsamával. Valóban pazar pizsama volt, arany csillagokkal díszített műselyem. Ravic szótlánul bámulta néhány pillanatig. Meg tudta érteni az amerikaiakat.

– Előkelő darab, igaz? – mondta büszkén a portás.

A pizsama vadonatúj volt. Még ki se vették a Louvre-áruház dobozából, ahol vásárolták.

– Túl jó – mondta Ravic. – Szeretném látni a hölgyet, aki ezt kiválasztotta.

– Tessék csak nyugodtan felvenni éjszakára. Nem kell megvásároln?a, monsieur.

– Mivel tartozom?

– Tetszés szerint.

Ravic a portás kezébe nyomta a pénzt.

– Ez sok lesz, monsieur – mondta az öreg.

– Maga nem francia?

– De igen. Saint-Lazaire-ből való vagyok.

– Akkor már elrontották az amerikaik. Egyébként ez a pizsama minden pénzt megér.

– Örülök, hogy tetszik. Jó éjszakát, monsieur. A pizsamát majd visszakerem holnap a hölgytől.

– Majd én visszaadom reggel. Keltsen fel fél nyolckor. Halkan kopogjon, úgymint meghallom. Jó éjt.

– Mit szól ehhez – mondta Ravic Joan Madou-nak, amikor megmutatta a pizsamát. – Valóságos Mikulás-jelmez. Ez a portás igazi varázsló. Le kellett győzőm önmagam, hogy belebújjak ebbe a maskarába. Bátorság kell hozzá, hogy az ember tudatosan nevetségessé tegye magát. Megigazította a takarót a pamlagon. Egész jól meglesz itt. Mindegy, itt alszik-e vagy a hoteljében. A folyosón látott egy tűrhető fürdőszobát, és még egy új fogkefét is kapott a portástól. A többi nem számít. Az asszonyt úgy tekintette valahogy, mintha a páciense volna. Egy vizespoharat teletöltött konyakkal, és az ágy mellé tette az egyik kis pohárral együtt, amit a portás hozott fel.

– Azt hiszem, ez elég lesz magának – mondta. – így a legegyszerűbb. Nem kell felkelnem, hogy töltögessek magának. A palackot és a másik poharat majd magamnál tartom.

– Nekem elég a vizespohár. Abból is ihatok. A kis pohár fölösleges.

– Annál jobb.

Ravic elhelyezkedett a pamlagon. Örült, hogy az asszony nem sokat törődik vendége kényelmével. Hála istennek, nem kíván háziasszonyi erényeivel tündökölni még ebben a helyzetben is. Megtöltötte poharát, és a palackot letette a padlóra az ágy mellé.

– Salute!

– Salute! – felelte Joan Madou. – És hálás köszönet.

– Jól van. Nem volt kedvem az esőben csavarogni.

– Még esik?

– Hát nem hallja?

Az esőcseppek kopogása behatolt a szobába, mintha állhatatosan be akart volna tolni valaki – valami szürke, komor, alaktalan rém, a szomorúságnál is szomorúbb. Mintha be akart volna térni félig eltemetett emlékek ezreivel, hogy elöntse ezt a kis száraz szigetet, ezt a meleg és világos odút, mely a külvilághoz képest most emberséges és lakályos volt.

– Remek éjszaka – dűnnyögte Ravic –, éppen ivásra való.

– De annál szörnyűbb az egyedüllétre.

Ravic néhány percre hallgatott, és csak azután jegyezte meg:

– Azt is meg kell szokni. Meglazult minden, ami azelőtt összetartotta a dolgokat. Az emberek szétgurultak, mint egy olcsó üvegyöngysor szemei, ha a zsinagoga elszakadt. – Újra megtöltötte poharát. – Fiatalkoromban egy éjjel a szabadban aludtam egy réten. Nyár volt, és az ég egészen tiszta. Mielőtt behunytam szememet, láttam az Orion csillagot. A látóhatáron, az erdő széle fölött. Az éjszaka közepén felébredtem, és megláttam az Oriont megint, de most már nem az erdőszélen, hanem pontosan a fejem fölött. Így tanultam meg, hogy a föld is csillag és forog. Könyvben már olvastam ezt, de nem vettem komolyan. Most azután csakugyan rájöttem, hogy igaz. Szinte éreztem, hogyan suhan a föld nesztelenül a világűrben. Egy pillanatig annyira elfogott ez az érzés, hogy megkapaszkodtam egy bokorban. Attól féltem, lesodor a szél a földgolyóról. Persze, a mély álom kábultsága okozta az egészet, hamarosan megnyugodtam, de nem tudtam elfelejteni azt a pillanatot. Azóta folyton az az érzés kíséri, hogy a föld már nem olyan szilárd és biztos hely, mint azelőtt.

Kiürítette poharát, és Joan Madou-ra nézett.

– Nem panaszképpen mondom. Amióta így látom, sok dolog nehezebb lett, de sok dolgot könnyebben tudok elviselni. Nem tudom, maga hol tart. Ha már elég álmos, nem kell felelnie, ne is törődjék a fecsegésemmel.

– Már zsibbadok, de a szívem még hideg – felelte az asszony. – De nemsokára el tudok aludni.

Ravic letette a poharat is a padlóra, a palack mellé. Mintha barna felhők hömpölyögtek volna felé, a fáradtság felhői, hogy elborítsák. A szoba sarkában árnyak kavarogtak. Mintha súlyos szárnyak csapkodtak volna körülötte. Idegen szoba, éjszaka, odakint az eső egyhangú kopogása, itt bent pedig egy kis fény a káosz peremén, egy kis tűz a végtelen sivatagban – egy ismeretlen arc, melyhez beszélni lehet.

– Maga még sohasem érezte ezt? – kérdezte. Az asszony nem felelt rögtön.,

– De igen – mondta azután. – Csak másképpen. Megesett hogy napokon át nem beszéltem senkivel, és késő éjszakáig járkáltam az utcákon. Emberek siettek el mellettem, mindegyiknek célja volt, mindegyik tartozott valahová. Mindenki hazamehetett, csak én nem. Lassanként olyan valószínűtlen lett minden. Mintha nem is élnék, csak elkárhozott lélek volnék, és egy elsüllyedt város utcáin járnék, mélyen a víz alatt...

Valakí jött fel a lépcsőn. Kulcsok csörömpöltek, egy ajtó kinyílt és becsukódott. A következő percben vízcsobogást hallottak. Ravic érezte hogy szempillái elnehezednek.

– Miért marad Párizsban, ha nincs itt senkije? – kérdezte.

– Nem tudom. Hova menjek?

– Hát nincs hely, ahol otthon van? Ahová visszamehetne?

– Az ember sohasem mehet vissza.

A szél megrázta az ablakot.

– Miért jött tulajdonképpen Párizsba? Joan Madou nem felelt. Ravic már azt hitte, elaludt.

– Ei akartunk válni, Razinsky meg én – hallatszott az ágy felől. – Azért jöttünk Párizsba.

Ravic nem csodálkozott. Vannak órák, amikor az ember nem csodálkozik semmin. A szomszéd, aki az imént jött haza, hányni kezdett. Jól lehetett hallani, hogyan öklendezik.

– Akkor nem értem a kétségbeesését – mondta mégis Ravic. – Ha már úgy is elhatározta, hogy szakít vele.

– De hirtelen meghalt! Halott! Nem tér vissza többé! Nem érhetem el! Tehetetlen vagyok! Hát nem érti? – Joan Madou hirtelen felült az ágyban, és Ravicra meresztette szemét.

– Értem – mondta Ravic, de magában azt gondolta: nem igaz. Nem az a baj, hogy meghalt. A lényeges az, hogy előbb ment el, és magadra hagyott, mielőtt felkészültél volna rá. Hogy ő hagyott el, s nem te őt.

– Másképp kellett volna viselkednem vele – mondta az aszszony. – Ha tudtam volna, az utolsó napokban...

– Felejtse el! Nincs ostobább dolog, mint megbánni valamit. Ami megtörtént, megtörtént. Nem lehet változtatni rajta, nem lehet jóvátenni semmit. Különb szentek volnánk valamennyien. Az ember nem tökéletes. Aki véletlenül mégis az, múzeumban kellene mutogatni.

Joan Madou nem válaszolt. Ravic még látta, hogy iszik, és feje visszahanyatlik a ványkosra. Még mondani akart valamit, de olyan fáradt volt, hogy elfelejtette. Különb sem fontos. Fontosabb, hogy még aludjék egy-két órát. Reggel operálnia kell. Mi köze ehhez az egész históriához? Egyáltalán, hogyan került ide? Furcsa dolgok történnek az emberrel...

6

Lucienne Martinet az ablaknál ült, amikor Ravic benézett hozzá

– Milyen érzés felkelni? Székre ülni az operáció után először? A lány ránézett, azután ki az ablakon, a szürke délutánba.

– Nem túlságosan barátságos idő – mondta még Ravic.

– Nekem tetszik – felelte a lány.

– Miért?

– Arra gondolok, milyen jó, hogy egy barátságos szobában élhetek.

Összekuporodva ült a széken olcsó kimonójában. Karcsú, vézna, jelentéktelen teremtés – a fogai sárgák –, de Ravic szemében most szebb volt Trójai Helénánál. Mert egy darab élet volt amit ő mentett meg, tulajdon kezével. Nem volt oka különösebb büszkeségre. Hiszen egy másik hasonló, fiatal élet elvérzett a keze alatt néhány nappal ezelőtt. Lehet, hogy a következő is elpusztul. Végeredményben elpusztul valamennyi és ő maga is. De ez a lány legalább egyelőre él.

– Nem nagy élvezet kalapdobozokkal járkálni ilyen időben – mondta Lucienne.

– Ezzel foglalkozik? Kalapokat szállít?

– Igen. Madame Lanvert részére. Ismeri azt a boltot az Avenue Matignon sarkán? Ötig a műhelyben dolgozunk, azután hazavisszük a kalapokat a vevőknek. Most fél hat van. Éppen úton volnék. – Megint kinézett az ablakon. – Kár, hogy nem esik jobban. Tegnap szakadt. Most a barátnőm kocog az esőben a dobozokkal.

Ravic leült mellé egy másik székre az ablakhoz. Milyen különös, gondolta. Az ember azt hinné, hogy a páciens úszik a boldogságban, amikor túlesett rajta, és megszabadult a haláltól. De nem így van. Rögtön visszatérnek a hétkéznapi gondok. Itt van ez a lány. Valóságos csoda, hogy életben maradt. De csak annak örül, hogy ma nem kell kalapokat cipelnie az esőben.

– Hogy történt, hogy éppen ebbe a kórházba jött, Lucienne?

A lány óvatosan nézett rá.

– Valaki ajánlotta.

– Kicsoda?

– Egy ismerősém.

– Milyen ismerőse? A lány habozott.

– Egy barátnőm, aki szintén itt operáltatta magát. Én kísértem ide. Egészen a kapuig. Onnan tudom.

– Mikor történt az?

– Egy héttel korábban jött be, mint én.

– Csak nem az a lány, aki belehalt a műtétbe?

– De igen.

– És maga mégis ide mert jönni?

– Miért ne? – vonogatta vállát Lucienne.

Ravic csak nézte a hideg kis arcot, mely valamikor lány lehetett, amíg az élet meg nem munkálta.

– Talán ugyanannál a szülésznőnél voltak?

Lucienne nem felelt.

– Vagy ugyanannál a doktornál? Megmondhatja nyugodtan. Hisz úgysem tudom, kiről beszél.

– Mary volt ott előbb. Tíz nappal korábban, mint én.

– De ha már tudta, milyen rosszul járt, miért ment oda maga is?

– Istenem! Mit tehettem volna? Nem volt más választásom. Legfeljebb a gyerek. Mihez kezdtem volna vele? – megint kinézett az ablakon.

A szemközti ház erkélyén egy férfi állt ingujjban, piros nadrágtartóval, esernyővel a kezében.

– Meddig kell még itt maradnom, doktor úr?

– Körülbelül két hétig.

– Még két hétig?

– Nem olyan sok idő. Mit törődik vele?

– Az a rengeteg költség...

– Talán egy-két nappal előbb is kimehet. Majd meglátjuk.

– Mit gondol, doktor úr, megfizethetem az ápolási díjat részletekben is? Nincs elég pénzem. Harminc frank naponta nagy pénz.

– Ki mondta, hogy annyi?

– Az ápolónő.

– Melyik? Persze Eugénie.

– Igen. Azt mondta, hogy a műtét és a kötszerek még külön, számítanak. Sokba jön ez.

– A műtétet már kifizette, Lucienne.

– Az ápolónő azt mondta, hogy nem elég.

– Honnan tudja azt az ápolónő? Kérdezze meg Veber doktor urat.

– Szeretném tudni, mennyibe jön az egész.

– Miért?

– Hogy kiszámíthassam, meddig kell dolgoznom, míg kifizetem. – Lucienne a kezére nézett. Vékony ujjait összeszurkálták a tűk. – Egyhavi házbérrel is tartozom. Tizenharmadikán jöttem be ide. Fel kellett volna mondanom a szobát tizenötödikére. Most hiába fizethetek egy hónapot. Semmiért.

– Nincs senkije, aki segítene?

Lucienne felpillantott. Arca mintha hirtelen tíz évet öregedett volna.

– Tudja, doktor úr, hogy van az. Az illető nagyon dühös rám. Azt mondja, sosem kezdett volna velem, ha sejti, hogy ilyen tudatlan vagyok.

Ravic bólintott. Ilyenkor még az áldozatot hibáztatják. Ismerte ezt.

– Lucienne – mondta –, talán vissza lehetne kapni valamit attól az asszonytól, aki az abortuszt csinálta. Utóvégre az ő hibájából került ide. Adja meg a címét, a többit majd elintézzék.

A lány hirtelen kiegyenesedett. Egész lénye csupa ellenállás volt.

– Rendőrség? Isten őrizz! Nem akarok ilyen ügybe keveredni.

– Nem fordulunk a rendőrséghez. Csak fenyegetőzünk vele.

– Nem ismeri azt az asszonyt! – felelte Lucienne keserű nevetéssel. – Fenyegetheti, nem húz ki belőle egy vasat sem. Kőből, van az. Háromszáz frankot fizettem neki. Kidobott pénz! Hiába, van akinek semmiben sincs szerencséje.

Kisimította pongyoláját, és rezignáltan vállat vont.

– No, maga igazán nem mondhatja ezt – felelte Ravic. – Nagy szerencse, hogy életben maradt.

A műtőben találkozott Eugénie-vel. Nagy figyelemmel tisztogatta a nikkelműszereket. Ez volt a kedvenc időtöltése. Annyira elmerült a munkájába, hogy meg se hallotta a közeledő lépteket.

– Eugénie – mondta Ravic.

Az ápolónő riadtan megfordult.

– Maga az? Mindig úgy megijeszti az embert.

– Nem hiszem, hogy olyan ijesztő volnék. Ellenben maga fölöslegesen rémítgeti a pácienseket. Mit kell nekik költségekről és ápolási díjról beszélni?

Eugénie dühösen megrázta a törlőrongyot.

– Már tudom, honnan fúj a szél. Az a kis cafat panaszkodott magának.

– Eugénie – mondta Ravic ünnepélyesen –, azok közt a nők közt, akik még sose háltak férfival, sokkal több cafat akad, mint azok közt, akik ezen a nehéz pályán keresik meg a kenyerüket. Nem is szólva a férjes asszonyokról. Egyébként az a lány nem is panaszkodott. Én húztam ki belőle, mi baja. Láttam, hogy nagyon levert.

– Ah, a kis mimóza! Ha olyan érzékeny, miért nem folytat más életet?

Te kétlábon járó erkölcsi kiskaté, gondolta Ravic. Utálatos erénycsősz! Mit tudod te, mit szenvedett ez a szegény kis masamód, amikor bajában és elhagyatottságában elhatározta magát arra, hogy felkeresi a szülésznőt, aki tönkretette a barátnőjét. Micsoda kétségbeesett bátorság kellett ahhoz, hogy azután elköjjön ugyanabba a kórházba, ahol a barátnője meghalt. „Istenem, mit tehettem volna!” – csak ennyit mondott, és a legfőbb gondja, hogyan törlessze a tartozását.

– Magának férjhez kellene mennie, Eugénie – mondta hangosan. – Egy többgyermekes özvegyhez. Lehetőleg egy temetkezési vállalat tulajdonosához.

– Monsieur Ravic – felelte az ápolónő méltóságteljesen –, megkérném arra, hogy ne foglalkozzék a magánügyeimmel. Különben kénytelen volnék panasszal fordulni Veber doktor úrhoz.

Arcán piros folt gyulladt ki a haragtól. Ravic örömmel nézte.

– Enélkül is szüntelenül panaszkodik rám – mondta. – Hogy lehet az, Eugénie, hogy a jámbor emberek többnyire olyan rosszakaratúak? Cinikus embereknek rendszerint jobb a jellemük, az idealisták viszont kibírhatatlanok. Nem tűnt ez fel magának, Eugénie? Nem szokott ezen gondolkodni?

– Hála istennek, nem.

– Sejtettem. Hát akkor megyek a rosszlányokhoz, az Osirisbe. Hogy tudja, hol vagyok, ha Veber doktornak szüksége lenne rám.

– Veber doktor úr nagyon jól megvan maga nélkül is.

– A szüzi tisztaság és az előrelátás nem járnak mindig együtt, Eugénie. Megtörténhetik, hogy szüksége lehet rám. Akkor megtalál az Osirisben, ötig. Utána a hotelemben.

– Arra a hotelre is büszke lehet. Jöttment zsidók tanyája!

Ravic megfordult.

– Vegye tudomásul, Eugénie, hogy nem minden üldözött menekült zsidó. Sőt, azt mondhatnám, hogy nem minden zsidó zsidó. És nagyon sok zsidó akad azok közt is, akikről fel se tételezné ezt. Egyszer megismerkedtem egy néger zsidóval. A legmagányosabb ember volt a világon. Kínai kocsmákba járt, a kínaiak főztjét szerette legjobban. Látja, ilyen az élet.

Az ápolónő nem felelt semmit. Egy nikkeltál fölé hajolt, es dühösen dörzsölgette, pedig makulátlanul tiszta volt.

Ravic egy bisztróban ült a Rue Boissière sarkán, és kibámult az ablakon az esőbe. Ekkor látta meg azt az embert. Mintha fejbe vágták volna. Az első pillanatban csak ezt a sokkot érezte, anélkül, hogy tudná mit jelent. De a következő pillanatban ellökte magától a kis asztalt, felugrott a székről, és kíméletlenül utat tért magának a vendégek közt a kijárat felé. Valaki elkapta a kabátja ujját, és visszatartotta. Ravic dühösen megfordult.

– Mi az? – kérdezte csodálkozva. – Mit akar?

A pincér volt.

– Elfelejtett fizetni, monsieur.

– Mlicsoda? Igaz... Majd visszajövök...

Kiszabadította karját, de a pincér elállta útját.

– Sainálom, monsieur – mondta kivörösödve. – Nálunk nem szokás...

– Jól van!

Ravic kirántott zsebéből egy bankjegyet, odadobta a pincérnek, azután kirohant az ajtón. A bejáratnál néhány ember ácsorgott. Félrelökte őket, és a sarokig szaladt, jobb felé a Rue Boissière-en. Valaki káromkodott mögötte. Összeszedte magát, lassított nehogy feltűnést keltsen. Lehetetlen, gondolta, teljesen lehetetlen. Megőrültem, rémképeket látok. De az az arc, az az arc –

ilyen pokoli hasonlatosság! Vagy csak a képzeletem játszik velem, valami hülye trükkét játszik az idegeimmel? Mit keresne Párizsban, hogy került volna ide? Akit én látni véltem, Németországban van, Berlinben ül a hivatalában. Az ablak elmosódott az esőtől, nem is lehetett tisztán keresztüllátni rajta. Nyilvánvaló, hogy tévedtem.

De azért vadul sietett tovább a járókelők közt. Egy mozi elé ért, éppen vége lehetett az előadásnak, egy csomó ember tódult az utcára. Ravic megnézett minden arcot, a kalapok alá bámult, és csodálkozó, ingerélt pillantásokkal találkozott. Továbbcsietett, más arcokat látott, más kalapokat, kéket, szürkét, feketét... Néha visszafordult és újra megbámult valakit... Az Avenue Kléber sarkán megállt.

Hirtelen eszébe jutott valaki... egy asszony... egy asszony, aki pulit vezetett pórázon közvetlenül mögötte látta azt a férfit az ablakon át. De a kutyás asszonyt már régen utolérte. Gyorsan elindult visszafelé. Meg is találta a kutyát, már messziről látta, és újra megállt a járda szélén. Zsebében ökolbe szorította kezét, és visszafojtott lélegzettel figyelt. A puli megállt egy lámpaoszlop mellett, néhány pillanatig szaglászott, megfontoltan felemelte hátsó lábát. Azután sokáig vakargatta a kövezetet, és továbbcsaladt. Ravic érezte, hogy nyakát belepi a veríték. Még néhány pillanatig várt, alaposan megnézett minden férfit, aki elhaladt mellette. Azután az út szélén álló autókat vette szemügyre. Egyikben sem ült senki. Erre visszasietett az Avenue Kléber sarkára.

Leszaladt a földalatti lépcsőjén, jegyet váltott, és bement a peronra. Egy csomó ember álldogált ott. Sorra szemügyre vette őket, de még mielőtt végzett volna velük, befutott a vonat, megállt, és újra eltűnt az alagútban. A perou üres lett. Lassan, lehorgasztott fejjel ballagott vissza a bisztróba. Letelepedett annál az asztalnál, ahol az imént ült. Még ott állt a pohár calvados félig tele. Milyen furcsa – mintha megvárta volna.

A pincér csoszogó léptekkel közeledett.

– Bocsásson meg, monsieur, nem tudhattam...

– Nem tesz semmit! – mondta Ravic. – Hozzon még egy calvadost.

– Még egyet? – A pincér a félig telt pohárra nézett. – Nem tetszik ezt kénni előbb?

– Nem. Hozzon egy másikat. A pincér kezébe vette a poharat, és megszagolta.

– Talán nem jó?

– Nagyon jó, de másikat akarok.

– Kérem, monsieur.

Tévedtem, gondolta Ravic. Egész biztos, hogy tévedtem. Az a mocskos, homályos ablak, nem is lehet felismerni egy arcot rajta keresztül. De azért újra kibámult az ablakon. Úgy ült ott, mint a vadász a lesben, megnézett minden férfit, aki elhaladt az utcán. De ugyanakkor szürkén, élesen, mint az árnyék, mintha egy kopott film képei suhantak volna el a szeme előtt. Kalapok, arcok, emlékfoszlányok...

Berlin. Egy este 1933-ban. A Gestapo épülete. Vér. Csupasz, ablaktalan szoba. Erős, ernyőtlen villanykörte éles fénye. Vérfoltos asztal lelógó szíjakkal. Megkínzott agyának tisztasága, valahányszor magához tér eszméletlenségéből – majdnem megfulladt, amikor tizedszer öntötték nyakon egy vödör hideg vízzel. Veséjét addig ütötték, hogy már nem is fájt. Azután felbukkant előtte Sybil megkínzott, kétségbeesett arca; két egyenruhás hóhér fogta a karjánál és egy mosolygó arc hajolt fölé – barátságos hangon magyarázgatta neki, mi vár Sybilre, ha továbbra is megtagadja a vallomást. És három nap múlva megtudta, hogy Sybilt felakasztva találták cellájában...

A pincér felbukkant, és egy poharat tett az asztalra.

– Másik márka, monsieur. Didier-féle, Caénból, jóval régiebb.

– Köszönöm.

Ravic egy hajtásra kiitta. Zsebéből egy csomag cigarettát vett elő és reszkető kézzel rágyújtott. A gyufát a padlóra dobta, és még egy calvadost rendelt.

Azt az arcot, azt a mosolygó arcot vélte maga előtt látni az utcán. De bizonyára tévedés volt, káprázat. Mit keresne Haake Párizsban? Lehetetlen, hogy itt legyen. Ravic megrázta fejét, mintha így akarna megszabadulni emlékeitől. Persze hogy nem lehet belenyugodni, de kár foglalkozni vele, amíg el nem érkezik a cselekvés ideje. Majd ha odaát, a határon túl, összeomlik minden és visszatérhet... de addig kár rágondolni. Csak beleőrül az ember., Odahívta a pincért és fizetett. De azért megnézett minden férfit aki az utcán szembejött vele. Később a Katakombában ült Morozov társaságában.

– Azt hiszed, hogy ő volt? – kérdezte Morozov.

– Most már nem hiszem. De abban a pillanatban mérget vettem volna rá. Micsoda átkozott hasonlatosság! Igaz, hogy a memóriám már nem olyan megbízható mint régen.

– Milyen kár, hogy bent ültél a bisztróban. Ha véletlenül kint vagy az utcán...

– Igen, az jobb lett volna.

Morozov hallgatott egy darabig.

– Az ilyesmi felkavarhatja az embert – mondta azután.

– Micsoda?

– Az, hogy nem tudja biztosan.

– Igen, ez a legrosszabb.

Morozov bólintott.

– Kísérteteket látok megint – folytatta Ravic. – Pedig azt hittem, hogy már megszabadultam tőlük. Elég hosszú idő telt el azóta.

– Az idő nem segít. Ismerem ezt a dolgot, átestem rajta magam is. Hosszú idő kell hozzá, hogy kigyógyuljon az ember. Öt-hat évig nagyon rossz. Még ma is lesek három emberre közülük. Összesen heten voltak Oroszországban. Négy már meghalt. Kettőt közülük saját pártjuk végzett ki. Már több mint húsz éve, hogy várok a bosszúra. 1917 óta. A három közül, aki még él, az egyik most már hetvenéves lehet. A másik kettő negyven vagy ötven körül járhat. Ezeket, még remélem, elcsíphetem. Szeretnék megfizetni az apámért.

Ravic Boriszra nézett. Hatvanéves volt, de erős, mint a bika, valóságos óriás.

– Biztosra veszem, hogy még elkapod őket.

Morozov kinyitotta és újra becsukta hatalmas markát.

– Igen – mondta. – Erre várok. Ezért élek, ezért vigyázok magamra. Kevesebbet iszom, mint azelőtt. Lehet, hogy még eltart egy darabig. Erősnek kell lennem. Nem akarom lelőni vagy leszúrni őket.

– Revolver vagy kés engem sem érdekel – felelte Ravic.

Szótlanul üldögéltek néhány percig.

– Mit szólnál egy parti sakkhoz? – kérdezte Morozov.

– Szívesen. De úgy látom, mindegyik tábla foglalt.

– A professzor most végzett. Megrakta Levyt. Megint nyert, mint mindig.

Ravic átment a másik asztalhoz a sakktábláért és figurákért.

– Magának már elég volt, professzor úr. Egész délután játszott.

– Elszórakoztat – felelte az öreg. – A sakk többet ér minden kártyajátéknál. A kártyában csak az a kérdés, van-e szerencséje vagy nincs. Ez nem tereli el a

gondolatokat. A sakk külön világ. Amíg az ember játszik, teljesen elfoglalja a külvilág helyét. Azért meg, mint tudjuk, nem kár. – Gyulladássos szemét Ravicra emelte.

– Még javítani kellene rajta egyet mást, hogy tökéletes legyen, igaz?

Partnere, Levy hirtelen nagyot sóhajtott. Azután riadtan nyaka közé húzta fejét. A második játszma után Morozov felállt.

– Most már mennem kell. Kaput nyitni a társadalom krémje számára. Már rég nem láttalak a Seherezadéban. Miért nem nézel be hozzánk?

– Nem tudom. Véletlenül nem jártam arra.

– Holnap?

– Holnap nem lehet. A Maxime-ban kell vacsoráznom.

– Bátor ember – vigyorgott Morozov. – Illegálisan tartózkodik Párizsban, és a legelegánsabb helyekre jár.

– Azok a legbiztosabb helyek. Neked persze nem kell ilyesmin törnöd a fejedet, hiszen egy Nansen-útlevél boldog birtokosa vagy. De még emlékezhetnél azokra az időkre, amikor bujkáltál. Aki fél, azt hamar elcsípik.

– Igazad van. Kivel még oda? A német nagykövettel?

– Nem. Kate Hegstroemmel.

Morozov füttyentett.

– Kate Hegstroem? Megint Párizsban van?

– Holnap reggel érkezik meg. Bécsből.

– Remek. Bizonyára eljön majd a Seherezadéba is.

– Lehet.

– Nem lehet, hanem biztos. Ha Kate Párizsban van, a Seherezade a főhadiszállása. Nagyon jól tudod.

– De most más a helyzet. Kate kórházba megy. Műtété lesz a napokban.

– Annál inkább eljön. Te nem értesz a nőkhéz. – Morozov szúrós szemmel nézett barátjára. – Vagy t.alán te nem akarod, hogy elköjjön?

– Miért ne akarnám?

– Nem tudom. Csak eszembe jutott, hogy egyszer se voltál nálunk, amióta nyakunkba varrtad azt a nőt, Joan Madou-t. Ez talán mégsem véletlen!

- Ostobaság. Azt se tudtan,, hogy felvették. És használható legalább?
  - Igen. Előbb a kórusban dolgozott. Most egy kis szólót is énekel. Két vagy három rövid dalt.
  - Már megnyugodott kissé?
  - Miért? Mi baja volt?
  - Amikor beszéltem vele, kétségbeesett lelkiállapotban volt. Szegény, szerencsétlen teremtés.
  - Micsoda? – álmélkodott Morozov.
  - Azt mondom, hogy szerencsétlen kis jószág.
- Morozov mosolygott.
- Ravic – mondta atyai hangon, és arcán hirtelen felrémlettek az ázsiai sztyeppek végtelen térségei, ősi bölcsesség, a világ minden tapasztalata. – Ravic, ne beszél butaságokat! Az a nő közönséges szuka.
  - Micsoda?
  - Azt mondom, hogy szuka. Nem cafát, hanem szuka. Ha orosz volnál, megértenéd a különbséget.
- Ravic megcsóváta a fejét.
- Nem értem. Úgy megváltozott volna, amióta láttam? No a te szemedben igazán meg lehet bízni. Isten veled, Borisz.
  - Mikor kell bemennem a kórházba, Ravic? – kérdezte Kate Hegstroem.

7

– Amikor akar. Holnap, holnapután, mindegy. Egy napon nem múlik.

Kate ott állt előtte karcsú, fiús alakjával, látszólag nyugodtan. Csinos volt, de már nem egészen fiatal.

– Félek – mondta. – Nem tudom, mi van velem, de félek.

– Nincs rá semmi oka. Jelentéktelen kis métét. Egészen szotványos dolog.

Ravic két évvel ezelőtt operálta ki a vakbelét. Úgy érezte, Kate szerencsét hoz neki. Az a vakbél volt az első operáció, amit Párizsban végzett. Azóta állandóan volt munkája, és nem került összeütközésbe a rendőrséggel. Kate az ablakhoz lépett, és kinézett az Hôtel Lancaster udvarára. Hatalmas, régi gesztenyefa nyújtotta ki kopár karjait a nedves égbe.

– Ez az eső! – sóhajtotta Kate. – Amikor elutaztam Bécsből, esett. Amikor felébredtem Zürichben, esett. És most megint. – Eleresztette a függönyt. – Nem tudom, mi van velem. Azt hiszem, öregszem.

– Az ember akkor hiszi ezt, amikor még szó sincs róla.

– Nálam másképp van. Két héttel ezelőtt kimondták a válasomat. Most nagyon boldognak kelleve lennem. De fáradt vagyis. Miért van az, Ravic, hogy örökké megismétlődik minden?

– A dolgok nem ismétlődnek meg, csak mi szoktuk ismételni önmagunkat.

Kate mosolygott, és leült a pamlagra, a műkandalló mellé.

– Milyen jó itt lenni megint. Egész Bécs egyetlen kaszárnnyává változott. Szörnyűség. A németek letiporták a várost és lakóit is. Képzeld, Ravic, még a bécsieket is. Mindig azt hittem, hogy ez lehetetlen, de most láttam osztrák nácikat is.

– Nem is csodálkozom rajta, Kate. A hatalom a legszörnyűbb ragályos betegség.

– Igen. Teljesen megváltoztatja az ember jellemét. Ezért kellett elválnom. Az a bájos naplopó, akihez két évvel ezelőtt feleségül menmm, hirtelen üvöltöző SS-Gruppenführerré változott. Az öreg Bernstein professzort arra kényszerítette, hogy a járdát sikálja, ő meg ott állt, és röhögve nézte. Alig pár hónappal azután, hogy az öreg tudós megmentette az életét, és kigyógyította a vesegyulladásból. Állítólag, mert túl sok honoráriumot kért – Kate Hegstroem ajkát harapdálta. – A honoráriumot egyébként én fizettem ki, nem ő.

– Örüljön, hogy megszabadult tőle.

– Nem ment simán. Kétszázötvenezer shillinget követelt a válásért.

– Olcsó – mondta; a Ravic. – Minden, amit pénzzel el lehet intézni, potom olcsó.

Kate felemelte ovális arcát, mely olyan volt, mint egy tökéletesen metszett gemma.

– De nem kapott semmit – mondta mosolyogva. – Szemébe vágtam, mi a véleményem róla, a náci pártról és a Führerről. Megfenyegettem, hogy a nyilvánosság előtt megismétlem ezt. Fenyegetéssel válaszolt ő is – Gestapót, internálótáborot emlegetett, de a szemébe nevettem. Még amerikai állampolgár vagyok, és a követség védelme alatt állok. Semmi bajom sem lehet, de tőle rossz néven vehetik, hogy a felesége így gondolkodik. Rögtön megértette a dolgot és nem támasztott több nehézséget.

Követség, védelem, fenyegetés, gondolta Ravic. Mintha régi életének már-már feledésbe ment motívumai támadtak volna fel hirtelen.

– Meglep, hogy Bernstein praktizálhat még.

– Szó sincs róla. A legnagyobb titokban vizsgálta meg, amikor az első vérzésemet kaptam. Hála istennek, nem lehet gyermekem.

Megborzongott.

– Gyermekem, akinek náci az apja.

Ravic felállt.

– Most mennem kell. Veber majd újra megvizsgálja délután. Csak a forma kedvéért.

– Tudom. Mégis... most félek egy kicsit.

– Csacsiság, Kate, egyszerűbb műtét, mint a múltkor az a vakbél. – kezét könnyedén Kate vállára tette. – Maga volt az első g páciensem itt. Ez olyan, mint az első szcrllem. Képzheti, mennyire vigyázok majd magára.

– Tudom – mondta Kate, és a szemébe nézett.

– Akkor rendben van. Adieu, Kate. Majd eljövök este nyolckor.

– A visszoutlításra, Ravic. Most elmegyek Mainbocher-hez, és rendelek egy szép estélyi ruhát. Meg kell szabadulnom a kishitüségemtől. Úgy érzem magam, mint légy a pókhálóban. Ezt Bécsnek köszönhetem. – Keserű mosollyal hozzáfűzte: – „Álmaim örök városának!”

Ravic lement a litten, és elhaladt a földszinti bár előtt. Néhány amerikai ült ott. A közepén óriási vörös gladioluszcsokor állt vázában az asztalon. A szürke fényben távolról olyan volt, mintha rászáradt vér festette volna pirosra. Ravic közelebb lépett a virághoz, és meggyőződött róla, milyen édes és friss. Néhány pillanatig szórakozottan nézte, aztán kiment az utcára. Az International második emeletén szokatlan sürgés-forgás volt. Egy csomó szoba ajtaja nyitva állt. A szálló tulajdonosnője a tolyosóról irányította a szobalányokat és a háziszolgát.

– Mi történt? – kérdezte Ravic a lépcsőn lejövet. A hotelesnő tömzsi asszony volt. Fekete haját rövidre nyírt feje aránytalanul kicsi volt hatalmas melléhez képest.

– A spanvolok kiköltöztek – mondta.

– Tudom. De mért kell a szobákat ilyen sürgősen kitakarítani?

– Szükségünk van rá holnap reggelre.

– Újabb német menekültek?

– Nem. Spanyolok.

Ravic nem értette az első pillanatban.

– Spanyolok? Hiszen azok költöztek ki, nem?

A hotelesnő mosolyogva nézett rá csillogó szeméel. Mosolya okos és ironikus volt.

– Az egyik csoport ki, a másik be. Így szokott ez lenni.

– Hát ki jön a helyükre?

– Az ellenpárt. – Néhány szóval utasítást adott az egyik szobalánynak. – Régi szálloda ez – fordult aztán újra Ravichoz, és hangjában büszkeség csengett. – Vendégeink szívesen visszatérnek ide, és régi szobájukat kérik. Sokat, persze, megéltek közben. Duean tegnap ír, aki Biarritzban és Saint-Jean-de-Luzben várta, hogy a szobája megürüljön.

– Hát már voltak itt egyszer?

– Még mindig nem érti? – csapta össze kezét az asszony. – Amikor Primo de Rivera lett a diktátor, egy csomó spanyol ide menekült. Amikor Spanyolország köztársaság lett, ezek hazamentek, és monarchisták meg fasiszták jétek a helyékbe. Most ezek utaztak haza, és a republikánusok jétek vissza. Már legalább azok, akiket nem akasztottak fel. Olyan ez, mint a körhinta.

– Igaza van – bólintott Ravic. – Körhinta. A hotelesnő benézett az egyik

szobába. Alfonso király több színben nyomott portréja függött az ágy fölött.

– Szedje le, Jeanne.

A lány kihozta a képet.

– Így ni. Tegye csak le.

A hotelesnő a képet a falhoz támasztotta, a folyosó jobb oldalán. A következő szobában megállt Franco tábornok arcképe előtt.

– Ez is mehet a többihez.

– Gomez emberei nem vitték magukkal bálványakaikat? – kérdezte Ravic.

– Nem. Menekültek, ha visszatérnek hazájukba, itthagyják az ilyesmit – magyarázta a hotelesnő. – Az ilyen kép jó vigasztalás b idegenben, de otthon már nincs rá szükség. A ráma nehéz, az üveg törékeny, ügyetlen útipoggyász. A kép többnyire a szállodában marad. A kövér tábornokdiktátornak még két képét állította ki a folyosóra, aztán még egy Alfonso-képet, és egy kisebb nyomatot, mely Queipo de Llanót ábrázolta.

– A szentképeket nem kell bántani – mondta, amikor az egyik falon feltevezett egy rikító színekben reprodukált Madonnát. – A szentek semlegesek.

– Nem mindig – mondta Ravic.

– Nehéz időkben Isten mindi divatos. Még ateistákat is láttam itt imádkozni! – felelte az asszony, és erélyes mozdulattal helyreigazította bal keblét. – Maga nem imádkozott, amikor úgy érezte, hogy a víz már az álláig ér?

– Dehogynem. Csakhogy én nem vagyok ateista. Én csak szabódó hívő vagyok.

A szolga közeledett a lépcsőn. Egy csomó képet hozott a vállán és a hóna alatt.

– Újra feldíszíti a szobákat? – kérdezte Ravic.

– Természetesen. A hotelszalmához tapintat kell. Ettől függ a ház reputációja. Vendégeink nagyon érzékenyek az ilyen dolgokban. Nem is kívánhatom senkitől, hogy jól érezze magát egy szobában, ha halálos ellensége néz le rá mérgesen a falról, méghozzá aranyozott keretben. Igazam van?

– Százszázalékosan.

– Állítsa ezeket a képeket a falhoz szép sorjában! – mondta a hotelesnő a szolgának. – Nem oda, maga számár! A másik oldalra.

A szolga morogva engedelmeskedett.

– És mit akaszt fel most? – érdeklődött Rasic. – Szarvasokat, tájképeket, a füstölgő Vezuvot?

– Minek? Visszaakasztom a régi képeket.

– Milyen régi képeket?

– Amiket ezek az urak hagytak itt annak idején, amikor hatalomra kerültek. Nézze csak.

A szolga már egész sor képet állított a falhoz. Csupa portrét, akik most farkasszemet néztek a szemközti oldalhoz támasztott arcképekkel. Volt köztük két Marx, három Lenin – az egyiknek a fele leragasztva papírral –, egy, Trockij, néhány Negrin és más spanyol köztársasági vezér. Ezek többnyire egyszerű fekete nyomatok voltak, nem olyan pompásak, mint az Alfonsók, Primók és Francók a másik oldalon. Keretük sem volt olyan szép, és nem viseltek annyi kiténtetést. Különös látvány volt: a két ellentétes politikai hitvallás prófétái némán bámulták egymást a rosszul világított folyosón, és köztük nyugodtan rendelkezett a francia hotelesnő, fajtájának tapasztalatával, tapintatosságával, ironikus bölcsességével.

– Volt gondom rá, hogy megörizzem ezeket a pincében, amikor gazdáik hazautaztak. Gondoltam, a kormányok nem túlságosan tartósak manapság. Látja, hogy igazam volt? Milyen jól jönnek ezek most! A hotelszakmában előrelátónak kell lenni.

Megrendelte, hogy hová akasszák a képeket. Trockijt visszaküldte a padlásra. Nem volt biztos benne, hogy megfelelő. Ravic kezébe vette azt a Lenin-képet, melynek fele le volt ragasztva. Lekaparta róla a papírt, és lám, Trockij feje mosolygott rajta Leninre.

– Nézze csak – figyelmeztette a hotelesnőt. – Még egy Trockij került elő. Régebbi kép lehet.

– Ezt ki lehet dobni – mondta az asszony-. – A rámát tedd félre – szólt a szolgálóhoz. – Jó, száraz tölgyfa.

– És mit csinál a többivel? – kérdezte Ravic. – Az Alfonsókkal és a Francókkal?

– Lekerülnek a pincébe. Talán valamikor még szükségem lehet rájuk. Sohasem lehet tudni.

– Csodás pincéje lehet, madame. Valóságos mauzóleum. Milyen képei vannak még?

– Egy csomó orosz, többnyire a cár képei. Az emigránsok, akik magukkal hozták őket, itt haltak meg a házban. Az egyiket – valódi olajfestmény, nehéz faragott keretben – egy orosz tábornoktól örököltem, aki a szobájában föbe lőtte magát. De vannak olasz képeim is. Két Garibaldi, három király és egy nagyon kopott Mussolini-kép még abból az időből, amikor szocialista emigráns volt Zürichben. Ennek persze már csak kuriózumértéke van. Nem hiszem, hogy akadna ember, aki felakasztaná szobájába.

– Német képei nincsenek?

– De igen. Egy csomó Marx – ebből van a legtöbb. Egy Lassalle, egy Bebel, aztán egy csoportkép. Ebett van rajta, meg Noske és Scheidemann. Ezen a képen Noske arcát valaki bemázolta tintával. Azt hallottam, később náci lett.

– Jól hallotta. Összepárosíthatja a szocialista Mussolinival. Más német nincs? A másik oldalról?

– Van! Egy Hindenburg, egy Vilmos császár, egy Bismarck, sőt – mosolygott a hotelesnő – még egy Hitler is, esőképenyben. A kollekciónk úgyszólván teljes.

– Micsoda? – csodálkozott Ravic. – Még Hitler is? Hát az hogy került ide?

– Egy homoszexuális alak hozta magával. 1934-ben jött ide, amikor Röhmt és társait legyilkolták. Ez is rettenetesen félt, és folyton imádkozott. Putzinak hívták. Később megismerkedett egy gazdag délamerikaival, és az magával vitte Argentínába. Akarja látni Hitlert? I.ent porosodik a pincében.

– Most nem. Nem megyek le a pincébe. Megvárom, míg a hotelszobát teleakasztják vele és társaival.

A hotelesnő furcsán nézett rá, aztán arca hirtelen mosolygósra fordult:

– Értem már! Azt szeretné látni, hogy ők jöjjenek ide emigránsnak.

Borisz Morozov a Seherezade bejáirata előtt állt aranyújtásos egyenruhájában, s kinyitotta egy taxi ajtaját. Ravic lépett ki a kocsiból. Morozov mosolygott.

– Nem számítottam rád.

– Nem is akartam eljönni.

– Én cipeltem ide, Borisz – kacagott Kate Hegstrom, és megölelte Morozovot. – Hála istennek, hogy megint itt vagyok.

– Magának orosz lelke van, Katja. Nem is értem, hogyan születhetett

Bostonban. – Morozov kinyitotta a mulató ajtaját. – Így van ez, Ravic. Szándékaiban mindig nagy az ember, de gyenge, ha a kivitelükről van szó. Ez a mi szégyenünk, de talán ez a legkevesebb bennünk.

A Seherezade belőlről kaukázusi sátrat utánczott. A pincérek valamennyien oroszok voltak, és vörös cserkesz egyenruhát viseltek. A zenekar orosz és román cigányokból állt. A fal mentén pad futott körül. Előtte számos kis asztal. A világítás az asztalok üveglapja alatt volt. A zsúfolt helyiséget félhomály borította.

– Mit akar inni, Kate? – kérdezte Ravic.

– Vodkát akarok és cigányzenét. Torkig vagyok a Bécsi Erdő meséivel, különösen, ha indulót csinálnak belőle. – Ledobta cipőjét a szőnyegre, és lábát maga alá húzta a padon. – Most már nem vagyok fáradt, Ravic. Néhány óra Párizsban elég, hogy visszafiatalítsa az embert. De még mindig úgy érzem magam, mintha internálótáborból menekültem volna meg. El tudja képzelni, milyen érzés ez, Ravic?

Ravic ránézett.

– Van valami fogalmam róla – felelte.

A cserkesz poharakat hozott és egy kis üveg vodkát. Ravic töltött. Kate gyorsan kiürítette poharát, mintha nagyon szomjas volna. Aztán körülnézett.

– Vigasztalan, dohos lyuk – mondta mosolyogva. – De éjjel az álmok barlangja és biztos menedékhely.

Hátratámaszkodott. Az asztal üveglapja alól áradó enyhe fény lágyan megvilágította arcát.

– Éjjel minden szebb, színesebb, könnyebb. Hogy van ez, Ravic? Ilyenkor úgy érzem, semmi sem lehetetlen, vagy legalább álmaim kárpótolnak azért, amit el nem érhetek.

– Erre valók az álmok – bólintott Ravic. – Nélkülük nem tudnók elviselni a valóságot.

A zenekar hangolni kezdett. Néhány akkord és egy hegedűfutam remegett a levegőben.

– Magáról nem mondaná senki, hogy álmokkal csalja magát – jegyezte meg Kate.

– Én nem akarom elfelejteni a valóságot. Éppen ezzel kábítom magamat. Ez még veszélyesebb álmom, mint az illúzió. A zenekar iátszani kezdett. Először

csak a cimbalmok szólaltak meg. A vattával tompított cimbalomverők egy melódiát indítottak el a sötétségbe, lágy glisszandóval feldobták a levegőbe, a hegedűk elkapták, és erősebben folytatták. A cigányprímás a táncparkett közepéről Ravicék asztalához közeledett. Mosolyogva állt előttük, hegedűjével az álla alatt, arca tüzelt, merész szeme villogott. Hegedűje nélkül olyan lett volna, mint valami lókupec, így viszont ő volt a puszták, a csillagos éjszakák, a végtelen horizontok nagykövete – mindazé, ami nem volt valóság soha. Kate Hegstroem bőrén érezte a zenét. Megborzongott tőle, mintha meztelenül fürödnék a szabadban, egy forrás vizében, az áprilisi szélben. Lelke ezernyi visszhanggal válaszolt valakinek, aki nem is hívta. Mert nem hívta senki.

Beszélgetés moraja szűrődött át a zenén, emlékfoszlányok röpködtek a levegőben, néha fel is villantak, mint valami rikító piros brokát, aztán elsodorta a forgatag. A cigány, meghajolt. Ravic egy bankjegyet csúsztatott a kezébe az asztal alatt. Kate Hegstroem még jobban összekuporodott a sarokban.

– Volt már valaha boldog, Ravic?

– Gyakran.

– Nem arra oondolok. Én az igazi, megrázó, lélegzetfójtó boldogságról beszélek, amikor az embert boldoggá teszi mindaz, ami körülveszi.

Ravic a sápadt, sóvárgó, keskeny arcra nézett. Nagyon jól tudta, hogy csak egyféle boldogságot ismer, a legbizonytalanabbat valamennyi közül – azt, amit a szerelem tud néha nyújtani.

– Nekem az igaziban is részem volt, Kate – mondta, de egészen másra gondolt, és tudta, hogy az sem az igazi.

– Nem akar megérteni – felelte Kate. – Vagy nem akar beszélni róla. Ki az a nő, aki a zenészek közt áll és énekel?

– Nem tudom. Már rég nem voltam itt.

– Most leült egy asztalhoz. Maga nem láthatja innen.

– Talán egy vendég. Itt gyakori dolog, hogy a vendégek is énekelnek.

– Érdekes hangja van – mondta Kate. – Szomorú és lázadó egyszerre.

– Talán a dal olyan.

– Vagy én vagyok olyan. Nem érti, mit énekel?

– Ja vasz ljubjlu – szerettem magát. Puskin írta.

– Maga tud oroszul?

– Morozovtól tanultam valamit. Többnyire káromkodásokat. Oroszul remekül lehet káromkodni.

– Szóval, önmagáról nem akar beszélni.

– Még gondolni sem szeretek önmagamra.

Néhány percre némán ültek egymás mellett.

– Néha azt kell hinnem, hogy a régi világ elsüllyedt, a régi élet már nem is létezik – mondta aztán Kate. – Az a könnyelműség, az a gondtalanság, a nagy várakozás, mindez eltűnt végleg.

Ravic mosolygott.

– Nem tűnt el, Kate. Az élet olyan nagy, hogy nem szürkül el soha. Örökké izgalmas marad, amíg csak lélegzünk.

– Mert a félelem is izgalmas – felelte Kate. – Újabban mindig félek. Valami megmagyarázhatatlan félelem fog el hirtelen. Valami szorongás, mintha a világ minden pillanatban összedőlhetne. Nem ismeri ezt?

– Ismerem, Kate. Mindenki ismeri. Ez az európai betegség. Már húsz éve tart, és mindig rosszabb lesz.

Egy darabig megint némán hallgatták a zenét.

– Ez már nem orosz dal – mondta Kate.

– Nem. Ez olasz. A Santa Lucia Luntana.

A fényszóró átsuhant a hegedűsről egy asztalra a zenekar mellett. Ravic most meglátta, ki énekel. Joan Madou volt. Egyedül ült, az asztalra könyökölt, és maga elé meredt, mintha nem is tudná, hogy mások is vannak a teremben. Arca nagyon sápadt volt a fehér fényben. Vonásai most már nem voltak olyan jelentéktelenek, mint azelőtt. Hirtelen mintha valami bánatos, titokzatos, izgató szépség áradna belőle. Ravicnak eszébe jutott, hogy egy pillanatig már látta ezt – azon az éjszakán, amit Joan szállodájában töltött –, de akkor a részegség káprázatának tulajdonította. Akkor nyomban kihunyott, szertefoszlott. Most azonban világosan látta. És még többet is látott.

– Mi az, Ravic? Mit néz? – kérdezte Kate.

Ravic megmozdult.

– Semmit. A dalt hallgattam. Ismerem valahonnan. Nápolyi limonádé.

– Régi emlék?

– Nincsenek emiékeim!

Olyan hevesen mondta ezt, hogy Kate Hegstroem csodálkozva nézett rá.

– Magának valami baja van, Ravic. Mért nem mondja el? Mért nem könnyít a lelkén? Ravic védekező mozdulattal felemelte kezét.

– Bajom? Csak annyi, mint másnak. Manapság a világ tele van kalandorokkal. Csupa botcsinálta hős. A párizsi szállodákat menekültek lepik el a világ minden tájáról. Mindegyiknek megvan a története – csupa szenzációs rémregény. Már ásítunk, még mielőtt belekezd, hogy elmondja. Pedig Alexandre Dumas vagy Victor Hugo boldog lett volna, ha ilyen izgalmas témája akad. Még egy pohár vodkát, Kate. Manapság az egyszerű, nyugodt élet a legnagyobb kaland.

A zenekar bluest játszott. A tánczenéhez már nem értettek olyan jól. Néhány pár kilépett a parkettre.

Joan Madou felállt, és elindult a kijárat felé. Nem nézett se jobbra, se balra, mintha üres volna a terem. Ravicnak hirtelen eszébe jutott, amit Morozov mondott róla. Most elhaladt Ravic asztala mellett. Ravicnk úgy rémlett, hogy észrevette, de tekintete közömbösen továbbshant, és kiment az ajtón. Kate Hegstroem észrevett valamit Ravic arcán.

– Ismeri ezt a nőt? – kérdezte.

– Nem ismerem.

8

– Látja ezt Veber – kérdezte Ravic. – Itt... és itt... és, itt... Veber a vágott seb fölé hajolt.

– Látom.

– Ezeket a kis csomókat itt... itt is... nem daganat, nem is összenévés...

– Hanem?

Ravic főlegyenesedett.

– Rák – mondta tompa hangon. – Félreérthetetlenül az. Évek óta nem volt ilyen átkozott műtétem. A tükrő nem mutat semmit, a belső vizsgálat egy kis puhaságot csak az egyik oldalon, jelentéktelen duzzanatot, lehet, hogy ciszta vagy mióma – nem gondolok semmi rosszra, belevágok, és egyszerre előttem van a karcinóma.

Veber ránézett.

– Mit akar tenni?

– Szövetteni vizsgálatot csinálunk. Boisson a laboratóriumban van még?

– Bizonyára. Veber intézkedett, hogy hívják fel a laboratóriumot. Az civil ápolónő nesztelen gumicipőjében kisietett a műtőből.

– Tovább kell vágnom – mondta Ravic. – Eltávolítom a méhet. Nem tehetels egyebet. A legrosszabb a dologban az, hogy a páciens nem tud semmiről. Milyen a pulzus? – fordult az altatóasszisztenshez.

– Szabályos. Kilencven.

– Vérnyomás?

– Százhusz.

– Jól van – mondta Ravic, es végignézett Kate Hegstroem karcsú testén, amint fejfelé, Melenburg-pozíтурában feküdt a műtőasztalon. – Pedig meg kellene kérdezni. Megcsinálhatjuk a beleegyezése nélkül?

– A törvény szerint nem. Másrészről viszont, ha már belefogtunk...

– Nem tehattünk egyebet. Csak a has felől vezethették le az abortuszt. De az egészen más műtét. A méh eltávolítása megint más.

– Azt hiszem, teljesen megbízik magában, Ravic.

– Lehet, de azért nem biztos, hogy beleegyezne. – Ravic könyökével

megigazította a gumikötényt fehér képenye fölött. – Mindazonáltal, továbbmegyek egy kicsit, hadd lássam, mi van itt. Még ráérünk elhatározni, hogy kivegyük-e a méhet. Kést, Eugénie.

Meghosszabbította a vágást a köldökig, és kapoccsal összefogta a kisebb véredényeket. Aztán összezsomózta a nagyobbakat, másik kést vett a kezébe, és belevágott a sárga fasciába. A kés fokával elkülönítette alul az izmokat, felemelte a hashártyát, kinyitotta, és rátette a kapcsokat.

– Kérem a retraktort.

A műtősnő már készenlétben tartotta. Leeresztette a nehezzel ellátott láncot Kate Hegstroem lába közt, és beakasztotta a hólyagot.

– 'I' ampont. Beszorította a meleg, nedves tampon, kinyitotta a hasüreget, és óvatosan benyúlt a fogóval. Aztán felpillantott.

– Ide nézzen, Veber. Látja ezt a vastag, kemény köteget? Lehetetlen hozzáférni a Kocher-fogóval. Már túlságosan előrehaladt.

Veber megnézte a helyet, ahová Ravic mutatott.

– Látja? – mondta Ravic. – Nem tudom lefogni kapoccsal az artériát. Egészen merev. Itt is burjánzik, látja? Reménytelen. Lehajolt, és óvatosan lecsípett egy darabkát.

– Boisson itt van még?

– Igen – felelte az ápolónő. – Telefonáltam neki, hogy várjon.

– Helyes. Küldje ezt fel neki. Megvárjuk az eredményt. Nem tarthat tovább tíz percnél. – Mondja meg neki, hogy ha kész lesz, telefonáljon tüstént rendelkezett Veber. – Addig felfüggesztjük a műtétet.

Ravic felegyenesedett.

– Milyen a pulzus?

– Kilencvenét.

– Vérnyomás?

– Száztizenöt.

– Jól van. Azt hiszem, Veber, nem kell törnünk a fejénket, hogy operálunk-e a beleegyezése nélkül. Itt már nem csinálhatunk semmit.

Veber bólintott.

– Bevarrjuk és kész – mondta Ravic. – Eltávolítjuk a magzatot ez az egész.

Összevarrjuk, és nem mondunk neki semmit.

Ott állt egy percig, és lenézett a kinyitott testre a fehér lepedő alatt. A lepedő az átható fényben még fehérebbnek látszott, akár a frissen hullott hó, és alatta a tátongo seb piros krateres ásitott. Kate Hegstroem, harmincnégy éves, napbarnított bőrű, karcsú, szeszélyes, fiatal nő – csupa terv, akarat, életöröm –, de halálra ítélte az a titokzatos, láthatatlan valami, mely már elkezdte szöveteit szétroncsolni. Újra a test fölé hajolt.

– Még hátra van a... Igen, a gyermek.

A vakon tapogatózó, parányi élet, mely még ott csírázott a bomlodozó testben. Vele együtt pusztulásra van ítélve az is. Még él, még mohón táplálkozik, még nőni akar, hogy valamikor gyermek legyen, aki kacagva játszik a kertben, később felnőtt – mérnök, pap, katona, gyilkos, emberi lény –, akire még sok minden várna, boldogság, szenvedés, öregség, halál.

A műszer óvatosan siklott előre a láthatatlan fal mentén, ellenállásba ütközött, óvatosan megtörte, eltávolította, végzett vele. Véget vetett az öntudatlan küzdelemnek, a még pihegni sem tudó pihegésnek, a még át nem élt örömöknek és bánatoknak, növekedésnek, kibontakozásnak. Egy darabka halott, sápadt hús, néhány csepp vér – nem maradt belőle más.

– Boisson még nem jelentkezett?

– Még nem. Minden pillanatban várjuk.

– Jó. Öt percig még várhatunk. Pulzust?

Ravic hátralepett, és az ellenzón keresztül Kate Hegstroem szemébe nézett. Az asszony szeme nyitva volt, és rámeredt – nem üveges kifejezéssel, hanem úgy, mintha látná Ravicot, és tudna mindenről. Egy pillanatig úgy is rémlett neki, hogy Kate visszanyerte éntudatát. Riadtan előrelépett. Lehetetlen. Hogy juthat ilyen gondolatra? Persze, a véletlen játéka az egész. A pupillák a narkózis alatt is reagáltak a fényre.

– Milyen a pulzus?

– Száz. Vérnyomás száztíz. Lefelé megy.

– Már nincs sok időnk – mondta Ravic. – Boisson már készen lehetne. A telefon tompa berregése hallatszott kintről. Veber az ajtó felé fordult. Ravic fel sem pillantott. Várt. Hallotta, hogy nyílik az ajtó. Az ápolónő bejött.

– Sajnos, igaz – mondta Veber. – Karcinóma.

Ravic bólintott, és újból munkához látott. Kiemelte a fogót és a kapcsokat.

Eltávolította a retraktort és a tamponokat. Mellette Eugénie gépiesen megszámlolta a műszereket. Ravic varrni kezdett. Könnyedén, módszeresen, gondosan, teljesen munkájába merülve. A sír bezárult, a húsrétegek megint összeálltak. Legfelül elhelyezte a kapcsokat, és felegyenesedett.

– Kész.

Eugénie megfogta az emelőt, vízszintes helyzetbe állította a műtőasztalt, és betakarta a páciens. Tegnapelőtt, gondolta Ravic, Seherezade, új ruha Mainbocher-től, volt-e már valaha igazán boldog, ezúttal nagyon félek – ne féljen semmit, egyszerű, szokványos műtét, hallgassuk a cigányzenét...

Az ajtó fölé szerelt órára pillantott. Tizenkettő. Dél. Az irodák és gyárak kapui most kinyílnak, és egészséges emberek ezrei tódulnak ki az utcára. Ebédidő. A két ápolónő kigurított; a hordágyat a műtőből. Ravic letépte gumikesztyűit, bement a fülkébe, és mosakodni kezdett.

– Vigyázzon a cigarettájára – mondta Veber a másik mosdónál.

– Az ajkára ég.

– Igen, köszönöm. Ki mondja meg neki, Veber?

– Maya Ravic – felelte Veber habozás nélkül.

– Meg kell magyaráznunk neki, miért kellett vágnunk. Azt hitte, előről csináljuk meg. Az igazi okot nem mondhatjuk meg neki.

– Majd csak kitalál valamit – mondta Veber kényvedén.

– Gondolja?

– Persze. Van még ideje estig.

– Nem volna jobb, ha maga szólna neki?

– Akármit mondanék, nekem nem hinné el. Tudja, hogy maga operálta. Gyanút fogna, ha nem maga beszélne vele.

– Igaz.

– Oszintén szólva, meg se tudom érteni – mondta Veber. – Hát ilyen gyorsan kifejlődhetik az ilyesmi?

– Sajnos, igen. Csak tudnám, mit mondjak neki.

– Majd csak eszébe jut valami, Ravic. Mondja, hogy ciszta vagy valami fibróma.

– Igen – bólintott Ravic –, ciszta vagy fibróma.

Éjjel visszament a kórházba. Kate Hegstroem aludt. Este felébredt, hányt, néhány órát nyugtalanul átvergődött, azután megint mély álomba merült.

– Kérdezett valamit?

– Nem – felelte a pirospozsgás ápolónő. – Még kábult volt, és nem kérdezett semmit.

– Azt hiszem, most már aludni fog reggelig. Ha felébred és kérdezőskédik, mondja neki, hogy simán ment minden. Újra el kell aludnia. Adjon be neki valamit, ha szükséges. De ha nagyon nyugtalan, hívjon engem vagy Veber doktort. Majd meghagyom a szállodámban, hol találhatnak.

Az utcán fellélegzett, mintha nagy veszélyből menekült volna meg ez egyszer még. Néhány órai haladék, mielőtt hazudnia kell szemtől szembe valakinek, aki bízik benne. Az éjszaka egyszerre meleg lett és zsidongó. A lét szürke fekélyét megint betakarta néhány siralmas ajándék óra. Percek, könnyű szárnyú, röpke madarak. De a hazugságot nem lehet kikerülni, csak rövid haladék az egész. De mi nem az? Minden csak haladék, rövid, irgalmas haladék, csillogó, tarka színű, hogy eltakarja a könyörtelenül közeledő fekete végzetet. Bement egy bisztróba, és leült egy márványasztalhoz az ablak mellé. A helyiség lármás és füstös volt.

– Egy pohár Dubonnet-t és egy csomag Colonialt.

Kibontotta a csomagot, és rágyújtott egy fekete cigarettára. A szomszéd asztalnál néhány francia a méncheni paktumról vitatkozott, és a züllött kormányt szidta. Ravic közömbösen hallgatta. Mindenki tudta, hogy, a világ apatikusan sodródik egy újabb háború felé. Senki sem tett semmit, hogy megakadályozza – egy kis haladék, egy évi lélegzetvétel: ebben merül ki minden törekvésük. Megitta apéritifjét, melynek édeskés íze undorral töltötte el. Miért is rendelte ezt? Intett a pincérnek.

– Egy fine-t.

Kínézett az ablakon, hogy más irányba terelje gondolatait. Ha a helyzet olyan, hogy nincs segítség, mit ér a töprengés? Eszébe jutott az az idő, amikor megtanulta ezt a leckét. Életének egyik legnagyobb tanulságát.

1916 augusztusában Ypres közelében táboroztak. A század előző nap jött hátra a frontról. Ez aránylag nyugodt frontszakasz volt; először kerültek ilyen helyre, amióta kiküldték őket a harctérre. Nem történt semmi. Kényelmesen heverésztek a fűben, sütkéreztek a jó meleg augusztusi napon. De egy kis tüzet is raktak, hogy megsüssék a burgonyát, amit ott találtak a réten. Egy perc, és az egészből nem maradt semmi. Hirtelen tüzérségi támadás. Egy gránát éppen a

krumplisütők közé csapott le.

Amikor Ravic magához tért el sem akarta hinni, hogy egy darabban van, és nem történt semmi baja. De két bajtársa holtan feküdt mellette és néhány lépéssel odébb Messmann is – gyerekkori játszópajtása, akivel együtt tanult járni, együtt járt iskolába, elválaszthatatlan jó barátok voltak. Most meg Messmann ott feküdt a fűben, és belei kibuggyantak feltépett hasán. Sátorlapon vitték a tábori kórházba, a legrövidebb ösvényen, a lankás réten át. Négy ember fogta a sátorlap négy csücskét, ő meg ott feküdt a zöldesbarna vásznon, kezét véres beleire szorítva, nyitott szájjal, csodálkozva kimeredő szemmel. Öt óra múlva meghalt. De a második órán végig üvöltött kínjában. Ravic nem felejtette el mi volt aztán. Este a barakkban ült riadt, tompa kábulatban. Sohasem látott ilyesmit, még nem szokta meg.

Így akadt rá Katczinsky őrmester, civilben csizmadia.

– Gyere velem – mondta. – Ma sört mérnek a bajor kázinóban. Kolbászt is adnak hozzá.

Ravic megbotránkozva nézett rá. Fel sem tudta fogni ezt a durva érzéketlenséget. Az őrmester szúrós szemmel nézett rá. Néhány percig figyelte, azután így szólt:

– Nem hallottad, mit mondtam? Velem jössz. Összeverlek, ha nem fogadsz szót. Ma este eszünk, iszunk, azután elmegyünk egy bordélyházba. Mivel nem kaptam választ, az őrmester leült mellé.

– Tudom, mi bajod. Azt is tudom, mit gondolsz rólam. De én már két éve vagyok idekint a fronton, te meg két hete, hogy kijéttél. Fel tudod támasztani a barátodat? Ugye, hogy nem? Vagy azt hiszed, én nem adnám a jobb karomat, ha tudnám, hogy ezzel megmentem az életnek?

Ravic lesütötte a szemét. Ismerte Katczinskyt. Tudta, hogy a legjobb bajtárs.

– Hát ide hallgass. Messmann meghalt. Ezen nem lehet változtatni. De két nap múlva téged is kiviszünk az első vonalba. Ott már nem lesz olyan csend, mint itt. Ha megengedem, hogy két napig lógasd a fejed és a barátodra gondold, kikészülnek az idegeid. Akkor semmi hasznodat sem vesszék, és azonkívül egész biztos, hogy még önmagadra sem tudsz vigyázni. Egykettőre utoléred a barátodat. És segít ez rajta? Nem. Magadon? Nem. A századon? Nem. No látod. Érted már végre?

– Értem, de nem tudom megtenni.

– Fogd be a szád! Meg tudod tenni. Mások is megtették. Nem te vagy az első.

És az átdorbézolt este után csakugyan jobban érezte magát. Ez volt az első lecke, amit a fronton kapott. Tégy meg mindent, amit meg tudsz tenni. Segíts a bajtársaidon, áldozd fel magad értük. De ha már nem tehetsz semmit, felejtsd el, mi történt. Fordulj el, rázd fel magad. A részvét szép dolog, de csendesebb időkbe való. Ha jobbra-balra hullanak mellőled, felejtsd el a halottakat, és habzsold az életet.

A tényeket el kell fogadni. Az ember gyászolhat akkor is, ha elfogadja a tényeket. Csak így lehet túlélni az ilyesmit.

Ravic megitta a konyakot. A szomszéd asztalnál még mindig a trancia kormány tehetetlenségéről vitatkoztak. Angliáról, Olaszországról, Chamberlainról. Szavak, üres szavak. Bezzeg a másic oldalon tudnak cselekedni. Nem erősebbek, csak elszántabbak. 'Nem bátrak, de tudják, hogy a többiek még gyávábbak, és nem akarnak verekedni. Csak időt akarnak nyerni – de mit érnek a haladékkai?

Lomhán nézik, hoggyan fegyverkeznek odaát, és várnak, várnak. Nem fegyverkeznek, nem szedik össze magukat, nem dolgoznak éjjel-nappal, hogy behozzák az elvesztegetett drága időt. Várnak és remélnek.

A régi mese, a fókacsorda meséje. Százával gubbasztanak a parton. Közöttük egyetlen vadász, amint egyenként, sorra lebunkózza őket. Együttesen könnyedén ízekre téphetnék, de nem mozdulnak, csak várnak és lesik, melyik lesz a következő áldozat. Hátha csak a szomszédom és nem én?

Az európai fókák története is ez. A civilizáció alkonya. A bágyadt Götterdämmerung. Az emberi jogok zászlaja lankadtan fityeg. Kiárusítanak egy nagy múltú kontinenst. Tehetetlenül nézik az emelkedő vízözönt. Marakodnak és alkudoznak az utolsó koncert. Táncolnak a vulkán tetején. A népeket megint vágóhídra terelik. És a bolhák megint megugranak, biztonságba helyezkednek, míg a juhokat levágják. Mint mindig.

Ravic eloltotta cigarettáját, és körülnézett. Mit számít ez az egész? Még egy könnyű tollú madár, még egy ajándék este! Temesd el halottaidat, és habzsold az életet! Az idő rövid. Túl kell élned mindezt, akárhogy utálod is. Eljön még az óra, amikor szükség lesz rád, és akkor erősnek kell lenned.

A pincért hívta, és fizetett. A Seherezade világítását letompították. A cigányok játszottak, és a fényszóró éppen azt az asztalt világította meg, ahol Joan Madou ült a zenekar mellett. Ravic belépett az ajtón. Egy pincér odasietett hozzá, és előkészített egy asztalt. De Ravic állva maradt, és Joan Madou-ra nézett.

– Vodka? – kérdezte a pincér.

– Igen. Egy palackkal.

Ravic leült. Megtöltötte poharát vodkával, és gyorsan felhajtotta. Meg akart szabadulni gondolataitól. A múlt vigyorától és a halál vigyorgásától – nem látni a hasat, melyet gránát tépett szét, és a másikat, amit kimart a rák. Most vette csak észre, hogy ugyanahhoz az asztalhoz került, melynél Kaate Hegstroem társaságában ült tegnapelőtt. Mellette még egy asztal állt üresen. áltülhetett volna, de minek? Akár itt ül, akár ott – mit használ az Kate Hegstroemnek? Mit is mondott egyszer Veber? „Mit izgatja magát az, ha egy műtét reménytelen? Megtette a magáét, menjen szépen haza, ebédeljen, vacsorázzék – hová jutnánk különben?” Most meghallotta Joan Madou hangját a zenekar felől. Igaza van Kate-nek, érdekes, izgató hang. A palack után nyúlt, melybeu átlátszóan csillogott a tiszta, finom vodka. Nem, nem lehet elfelejteni azokat a perceket, amikor az élet színe szürkévé fakul az ember tehetetlen keze alatt. Amikor beáll a titokzatos apály, a néma cezúra az élet és halál üteme közt, amikor az idő vasfoga lassan szétrágja a szívet. A hang a zenekar mellett a Santa Lucia Luntanát énekelte. Mintha az óceán túlsó partjáról jött volna az a hang, egy régen elfelejtett partról, ahol színpompás virágok nyíltak valamikor.

– Hogy tetszik?

– Micsoda? – pillantott fel Ravic. Az üzletvezető állt mellette, és fejével Joan Madou felé intett.

– Nem rossz.

– Én is azt mondom. Nem szenzáeiós, de két másik szám közt egész jó.

Az üzletvezető továbbsétált. Hegyes fekete szakállá egy pillanatra felvillant a fehér fényben, azután eltűnt a félhomályban. A fényszóró elaludt. A zenekar belefogott egy tangóba. A világító asztallapok újra kigyúltak, és fölöttük az arcok élesebb körvonalakat nyertek. Joan Madou felkelt, és elindult az asztalok közt. Többször meg kellett állnia, hogy utat engedjen a parkett felé igyekvő táncosoknak. Ravic ránézett, és Joan Madou is észrevette. Arca nem árult el meglepetést. Nyugodtan közeledett felé. Ravic felállt, hogy kissé félretolja az asztalt. Egy pincér segíteni akart neki, de nem engedte.

– Köszönöm, már megvan. Nem kell más, csak még egy pohár.

Joan Madou leült az asztalhoz. Ravic megtöltötte a poharat, amit a pincér hozott.

– Vodka – mondta. – Nem tudom, bírja-e?

– Hogyne. Hiszen azt ittuk a Belle Aurore-ban is.

Olyan régen volt, hogy talán nem is igaz, gondolta Ravic. Talán már három hete. Akkor még esőképenyben kuporogtál, fáradtan, nyomorúságosan. Most pedig...

– Salute! – mondta hirtelen. Az asszony szeme felvillant. Nem mosolygott, de arca vidámabb lett.

– Ezt már rég nem hallottam.

– Mit?

– Salule.

Ravic kiitta poharát és ránézett. A magas homlok, a távol ülő szemek, a száj – mindez ilyen volt azelőtt is, de csak külön-külön. Azóta egységbe olvadt, végre arcot alkot, érdekes, különös arcot, melynek titka éppen a nyíltsága és egyszerűsége. Nem rejt semmit, de nem is árul el semmit. Mindent ígér, mert nem ígér semmit. Furcsa, hogy akkor nem vettem észre, gondolta Ravic. De az is lehet, hogy akkor nem volt mit észrevenni. Talán megzavarta a félelem és nyugtalanság.

– Nincs egy cigarettája? – kérdezte Joan Madou.

– Csak az algíri. A fekete dohánnyal. De rögtön szólok a pincérnek.

– Felesleges. Nem olyan erős, hogy ne tudnám elszívni. Egyszer már kaptam magától ilyet. A Szajna-hídon.

– Igaz – bólintott Ravic.

Igaz és mégse igaz. Akinek azt a cigarettát adtam, egy sápadt, hajszott teremtés volt, nem maga. És kettőnk között történt más is, ami igaz, és mégsem igaz.

– Tegnapelőtt is itt voltam – mondta.

– Tudom – felelte Joan Madou. – Láttam.

Nem kérdezőskédett Kate Hegstroem felől. Nyugodtan ült a sarokban, és fújta a füstöt. Cigarettázott, és teljesen elmerült a cigarettázásba. Azután ivott, lassan, nyugodtan, és teljesen elmerült az ivásba. Mindent, amit tett, szívvel-lélekkel tette, egészen átengedte magát, akármilyen jelentéktelen dologról volt is szó. Akkoriban a kétségbeesésnek engedte át magát ilyen tökéletesen, gondolta Ravic, de, úgy látszik, az teljesen elmúlt. Most nyugodt volt és biztos, csupa melegség, csupa élet. A palack kiürült.

– Rendeljek újra ebből? – kérdezte Ravic.

Joan Madou elgondolkodott.

– Mi volt az, amit akkor ittunk? Tudja, az első este?

– Nem emlékszem. Talán konyak?

– Nem. Az íze olyan volt, mint a konyaké, de más volt. Kerestem már azóta, de nem találtam. Nem tudom a nevét.

– Olyan jó volt?

– Nem azért. De még soha életemben nem láttam Semmit, ami így felmelegített volna.

– Hol ittuk?

– Egy kis bisztróban a Diadalív mellett. Le kellett menni néhány lépcsőn, nem emlékszik? Sofőrök ültek ott meg néhány lány. A pincérnek egy nő volt a karjára tetoválva.

– Aha, tudom már. Azt hiszem, calvadost ittunk, normandiai almabrandyt. Szeretné újra megkóstolni?

– Igen.

Ravic intett a pincérnek.

– Mondja csak, tartanak calvadost?

– Sajnálom, nem szolgálhatok vele. Nálunk sohasem kérik.

– Értem. Ez túlságosan előkelő hely ahhoz. – Ravic az asszonyiloz fordult. – Most már biztosra veszem, hogy calvados volt. De könnyen meggyőződhetünk róla. Menjük oda. Bocsánat, elfelejtettem, hogy nem lehet.

– Miért nem lehet?

– Nem kell itt maradnia?

– Nem. Az én számom már lement. Szabad vagyok.

– Nagyszerű. Hát van kedve odamenni?

– Szívesen.

Ravic könnyűszerrel megtalálta a pincekocsmát. Majdnenl üres volt. A tetovált karú pincér végignézett kettőjékén, azután szó nélkül előcsoszogott a söntéspult mögül, és letörölt egy asztalt.

– Ez már haladás – mondta Ravic. – A múltkor még nem volt ilyen figyelmes.

– Ne üljünk oda – mondta Joan Madou. – Inkább ehhez az asztalhoz.

– Babonás? – mosolygott Ravic.

– Néha.

A pincér megállt előttük, és megtáncoltatta karján a bajadért.

– Nem oda! – -mondta erélyesen. – Az a másik, az a maguk asztala. Ott ültek a múltkor.

– Emlékszik?

– Nagyon jól.

– Micsoda memória! – mondta Ravic. – Magának tábornoknak kellene lennie.

– Soha nem felejték el. semmit – mondta a pincér nyugodtan.

– Akkor hogy tud élni? Talán arra is emlékszik mit ittunk akkor?

– Calvadiost – felelte a pincér gondolkodás nélkül.

– Azt bizony! És most megismételjük! – kiáltott fel Ravic, azután az asszonyhoz fordult. – Látja, a problémák milyen egyszerűen megoldódnak néha! Már nem kell törnünk a fejénket, mit ittunk. Most csak az a kérdés, hogy olyan jól ízlik-e majd másodszor is?

A pincér poharakat tett az asztalra.

– Két dupla calvadost – mondta. – A múltkor duplát rendelt.

– Félni kezdek magától, éregem! Boszorkányos memóriája van. Talán arra is emlékszik, milyen ruhában voltunk akkor?

– Esőkabátban. A hölgy baszk sapkát viselt.

– Hát magáért igazán kár! Nem ide való, hanem a színpadra.

– Dolgoztam ott is – bólintott a pincér. – Csak nem színházban, hanem cirkuszban. Meg is mondtam a múltkor, elfelejtette?

– Igaz, igaz. Szégyen, gyalázat, de eltelejtetem.

– Ennek az úlnak nagyon rossz az emlékezőtehetsége – mondta Joau Madou.

– Éppen olyan művész a felejtésben, mint maga az emlékezésben.

Ravic felpillantott. Az asszony mosolyogva nézett rá. – Talán mégsem ~~agyok olyan t'eledéken~~, mint gondolja mondta Ravic. – No de most ízleljék meg újra a calvadost. Salute!

– Salute! A pincér még ott állt az asztaluknál.

– Kár felejteni, monsieur – mondta ünnepélyesen. – Az ember gy akran megbánja, hogy val.amit elfelejtett. Később hiányzik neki. Ezzel menni akart, mintha a ténlát kimerítette volna. De Ravic visszatartotta.

– I?n meg azt mondom, hogy felejteni kell. Amit nem tudunk elfelejteni, pokollá teheti az életénket.

– Az enyémet nem, mert az enyém már bczárult – mondta a E~incér. – Ami nims, nem f?zhat többé.

– I3oldoy ember – bólított Ravic. – 'Több, nlint művész. 1)c mondja csak, cz ugyanaz a calvados, alnit a múltkor ittunk?

– Ugyanaz – felelte a pincér, és továbbment.

– Nem ugy-anaz! – mondta Joan Madou. – Sokkal jobb. Ravic ránézett. H?rezte, hogy melegség énti el. Tudta, mit gondol az asszony, de kedves ~-olt, hogy kimondta. És egyáltalában nem törődött vele, hogy szavai mily-en hatást gy'akorolnak Ravicra. Úw ült a kopár belyiségben, mintha egyedül volna. Az ernyőtlen, póre laímpák kíméletlenül megvilágítottak mindent. Két utcalány ült éppen a villanykérték alatt – mindegyik olyan volt, mint a tulajdon éreganyja. Csak Joan Madou-nak nem ártott az erős fény. Arca g éppen oly-an titokzatos volt, mint a mulató félhomályában. Hide és titokzatos, mintha nem akarna semmit, egyszerűen csak beérné azzal, bogy-létezik. Vagy vár talán? A türelmes várakozás nyualma ez? Üres arc – ~ondolta Ravic kissé bosszúsan. Üres arc, b mely sohasem változik, és nem fejez ki semmit. Viszont bele lehet képzelni., álmodni akármit. Olyan, mint egy szép, üres ház, mely még a képekre és szönyegekre vár, hogy megkapja végső jellegét. Talán kastélv lesz, talán bordélyház – minden attól fégg, ki rendezi be. De ~éppen ez az izgató benne. Ami már kész és kialakult, amire nlár kítették a névtáblát – csak unalmas és korlátolt lehet hOZZá kCp2St. Most vette csak észre, ho~y az asszony már kírítette poharát.

– I.e a kal.appai! Gyorsan megivott egy dupla calvadost. Akar még egyet?

– Igen, ha nem siet.

Miért sietnék? – gondolta R.avic. A múltkor együtt látott Kate Hegstroemmel. De nem kérdez semmit. Arca sem árul el kíváncsiságot.

– Ráérek – mondta. – Nincs dolgom reggel kilenc előtt. Akkor kell operálnom.

– És e1 tudja végezni, ha ilyen későn fekszik le?

– El. Szokás dolga az egész. Semmi köze a fáradtsághoz. De nem is operálok

mindennap.

A pincér újra megtöltötte a poharakat. Az üveggel együtt egy csomag cigarettát is hozott, és letette az asztalra. Zöld Laurens volt.

– A múltkor is ezt szívta, monsieur, igaz – kérdezte diadalmasan.

– Fogalmam sincs róla. Maga bizonyára jobban tudja.

– Úgy vann – szólt kézbe Joan Madou. – Zöld I. Laurens volt.

– Látja, monsieur? A hölgynek jobb a memóriája.

– Lehet. A cigarettát mindenesetre megtartom. Kibontotta a csomagot és az asszony elé tartotta.

– Még mindig ott lakik, ugyanabban a szállodában?

– Ott. Csak nagyobb szobába költöztem.

Néhány sofőr jött le. Helyet foglaltak az egyik közeli asztalnál, és hangosan vitatkozni kezdtek.

– Menjünk? – kérdezte Ravic. Az asszony bólintott.

Ravic fizetett.

– Biztos, hogy nem kell visszamennie a Seherezadéba?

– Biztos.

Ravic rá akarta segíteni kabátját, de Joan Madou nem bújta bele, csak a vállára borította. Olcsó bunda volt, talán nem is valódi, de nem hatott rajta szegényesen. Csak az látszik olcsó, silány holminak, amit nem viselnek önérzetesen, gondolta Ravic. Látott már hermelint is, ami szánalmasan festett a gazdáján.

– Akkor hazaviszem a hoteljébe – mondta, amint megálltak a bisztró bejáratánál, a szemerkélő esőben. Az asszony lassan Ravic felé fordította tejét.

– Ne menjünk inkább hozzád? – kérdezte.

Arca éppen Ravic álla alatt volt. Az utcai lámpa megvilágította. Hajában megcsillantak az esőcseppek.

– De igen – mondta Ravic. Egy taxi közeledett az utcán, és megállt előttük. A sofőr várt egy darabig, azután csettintett nyelvvel, és továbbhajtott.

– Vártalak – mondta az asszony. – Tudtad, hogy várlak.

– Nem.

Az asszony szeme is csillogott. Bele lehetett nézni, mint egy tóba, melynek mélysége végtelen.

– Ma láttalak igazában először – mondta Ravic. – Nem az az asszony vagy, akivel egyszer már itt voltam.

– Nem.

– Akkor az sem igaz, ami idáig történt.

– Nem. Már teljesen elfelejttem.

Ravic érezte az asszony lélegzésének könnyű hullámzását. Mintha lassan, gyengéden, észrevétlenül ringott volna felé, súlytalanul, készen, teljes bizalommal – egy különös, idegen élet a különös, idegen éjszakában. Azután érezte, hogy vére megpezdül. Az élet, az ezerszer elátkozott és újra megkívánt, gyakran elvesztett és visszanyert élet – egy órával előbb még kiszáradt, rideg, vigasztalan, sziklás sivatag –, most ezer forrásból felfrissülve, fényárban és illatos virágpompában bontakozott ki előtte e titokzatos pillanatban, melynek visszatérését el se tudta már hinni. Férfi volt megint, az első férfi az ósóceán partján, és a tajtékozó habok közül előmerült hófehéren és sugárzóan az első asszony, csupa titok és csupa nyíltság, kérdés és felelet.

– Tarts – mondta Joan Madou. Ravic kissé lehajolt, arcába nézett és átkarolta. Az asszony válla lassan közeledett hozzá, mint ahogy egy hajó odasimul a kikétőhídhöz.

– Tartsalak? – ismételte Ravic.

– Igen – felelte az asszony, és mindkét kezével megkapaszkodott a férfin.

– Erősebben?

Az asszony bólintott. Egy másik taxi közelgett, és nyikoroJva megállt a járda szegélyénél. A sofőr kőmerev arccal nézett el a fejként fölött. Vállán egy kis kutya kuporgott.

– Taxi? – kérdezte rekedt hangon, és megtörülte hosszú bajuszát.

– Látod – mondta Ravic –, ez az ember nem tud semmit. Nen, veszi észre a láthatatlan angyalszárnyakat, melyek körülölelnek bennünket. Nem is sejti, hogy megváltoztunk. Ez a borzasztó a világban: átváltozhatsz ördöggé vagy angyallá, bűnössé, futóbolonddá, de senki sem veszi észre. Ám ha egy gomb hiányzik a ruhádról, megbámul mindenki.

– Nagyon jó, hogy így van. Így legalább igazán kettesben vagyunk. Mi, csak mi, és senki más.

Ravic ránézett. Mi, gondolta, micsoda szó! A leghatalmasabb, legtitokzatosabb szó a világon.

– Taxi? – rikácsolta a sofőr türelmesen, de már jóval hangosabban, és cigarettára gyújtott.

– Ülünk be – mondta Ravic. – Úgyse szabadulunk tőle. Érti a mesterségét.

– De nem akarok autóba élni. Sétálni szeretnék.

– Újra rákezd az eső.

– Ez nem eső, csak köd. Nem kell a taxi. Sétálni akarok veled.

– Jól van. De meg kell magyaráznom ennek a derék embernek, hogy az eset nem a szokványos. Odament a sofőrhöz, és mondott neki valamit. A sofőr barátságosan mosolygott, és olyan bájosan köszönt Joannak, ahogy erre csak francia képes. Azután elhajtott.

– Hogy magyaráztad meg neki? – kérdezte Joan.

– A legegyszerűbb eszkézzel a világon. Pénzzel. Mint a legtöbb éjszakai munkás, ő is cinikus, de így rögtön megértett. Jóakaratóan távozott, csak kissé megvetett.

Joan Madou mosolygott, és rátámaszkodott megint. Ravic újra átkarolta. Érezte, hogy meleg hullámok öntik el, és a föld mintha megnyílt volna a lába alatt. Nem is értette, hogy itt állnak egymás mellett, és nem süllyednek le valami titokzatos mélységbe, követve a vér évezredes hívó szavát. A szót, mely ahkor fogant, amikor még nem volt gondolat, kétely, szenvedés, csak sötét, mély boldogság.

– Menjünk – mondta.

A finom esőben végigmentek az üres, szürke uteán, és amikor a végére értek, ismét kitérültek előttük a hatalmas tér, közepén az ezer fényben úszó, nagy, nehéz, szürke Diadalívvel.

9

Ravic visszatért az Internationalba. Joan Madou már mélyen aludt, alnikor reggel elhagyta a szálidát. Azt hitte, hogy egy óra múlva otthon lesz megint, de három óráig tartott, míg dolgait elintézte.

– Jó napot, doktor úr – szólította meg valaki a lépcsőn.

Ravic ránézett. Sápadt arc, boglyas, felsete haj, pápaszem. Nem ismerte meg.

– Alvarez – nlondda az ember. – Jaime Alvarez. Már nem emlékszik rám?

Ravic megrázta fejét. Az ember lehajolt, és felhúzta nadrágszárát. Hosszú sebforradás futott végig a lábán, egészen a térdéig.

– Most már emlékszik?

– Én operáltam?

Az ember bólintott.

– Egy konyhaasztalon, a front mögött. Egy rögtönzött tábori kórházban Aranjuez kezelében. Egy, kis fehér házikóban, mandulaliget közepén. Most már emlékszik?

Ravic orrát hirtelen megütötte a virágzó mandulafűk nehéz illata. Olyan hirtelen elűzte, mintha itt maradtak volna a sötét, piszkos, döngő lépcsőn, elválaszthatatlanul összekeveredwe a vér még édeskésebb és még émelyítőbb szagával.

– Igen – mondta. – Most már emlékszem. A sebesültek ott heverték a holdfényes verandán, hosszú sorokban, egymás mögött. Néhány német és olasz repülőgép okozta ezt a pusztítást. Gyerekek, asszonyok, parasztok, kiket a bombaszilánkok összevissza téptek. Egy gyerek, akinek nem volt arca; egy állapotos asszony, kinek mellét felhasította a bomba; egy öreg ember, aki gondosan szorongatta jobb kezében bal keze leszakított ujjait, mert azt hitte, hogy még vissza lehet varrni. Fölöttük a nehéz éjszakai levegő, a mandulafák illata, és a kristálytisza, hulló harmat.

– Rendbe jött a lába? – kérdezte Ravic.

– Megjárja. Egészen nem tudom behajlítani – mosolygott az ember –, de elég jó volt ahhoz, hogy áthozzon a Pireneusokon. Gonzales meghalt.

Ravic már nem tudta, ki volt Gonzales. De hirtelen eszébe jutott egy diák, aki asszisztált neki az operációknál.

– Mi van Manolóval?

– Elfogták és agyonlőtték.

– És Serna, a brigádparancsnok?

– Elesett. Még Madrid ellőtt. – Az ember megint mosolygott. Merev, szinte gépies mosoly volt, mely időnként elöntötte arcát, és nem fejezett ki örömet. – Mura és La Pena is fogságba esett. Őket is kivégezték. Ravic már nem tudta, ki volt Mura és La Pena. Mindéssze fél évet töltött Spanyolországban. Amikor áttörték a frontot és feloszlatták a tábori kórházat, visszajött Franciaországba. Alvarez tovább sorolta:

– Carnero, Orta és Goldstein internálótáborban vannak. Itt Franciaországban. Blatzky is biztonságban van. Átszökött a határon.

Ravic ezek közül csak Goldsteinra emlékezett. Nagyon sok emberrel ismerkedett meg abban az időben.

– Itt lakik most? Ebben a hotelben?

– Igen. Tegnap költöztem be. Az a szobám. – Egy ajtóra mutatott a második emeleten. – Sokáig táborban tartottak bennünket a határ közelében. Végül eleresztettek. Hála istennek, maradt egy kis pénzünk. – Megint mosolygott. – Ágyban alszunk, az ám. Igazi ágyban. Jó szálló ez. A mi vezetőnk képe lóg a falon.

– Tudom – bólintott Ravic komoly arccal. – Bizonyára jólesik mindazok után, amin keresztülmentek.

Elbúcsúzott Alvareztól, és bement a szobájába. A szoba üres volt. Közben már ki is takarították. Joan elment. Ravic körülnézett. Az asszony nem hagyott hátra semmit. Nem is várta volna. Kisvártatva megjelent a szobalány.

– A hölgy elment – mondta, még mielőtt kérdezett volna valamit.

– Azt magam is látom. Honnan tudja, hogy látogatóm volt?

– De Monsieur Ravic! – kiáltott fel a lány. Nem mondott semmi egyebet, de arckifejezése sértődöttségről tanúskodott.

– Felhozott neki reggelit?

– Nem. Nem is láttam, különben gondoltam volna rá. – Ravic ránézett. Az utolsó megjegyzés nemtetszett neki. Elővett néhány frankot, és a lány kötényzsebébe tette.

– Helyes – mondta. – Legközelebb is csak akkor hozzon reggelit, ha kérem. és ne jöjjön fel takarítani, amíg nem tudja biztosan, hogy a szoba üres.

A lány megértően mosolygott.

– Úgy lesz, monsieur.

Ravic bosszankodva nézett utána. Tudta, hogy a lány mire gondol. Bizonyára azt hiszi, hogy Joan férjes asszony, és nem akarja, hogy meglássák. Ravic azelőtt csak nevetett volna az ilyesmin, de most hellemetlenül érintette. Ostobaság! – gondolta azután. Vállat vont és az ablakhoz lépett.

Szállodában ilyen az élet. Nem lehet rajta változtatni. Kinyitotta az ablakot. Köd lógott a házak fölött. Verebek csiripeltek az eresz alatt. Egy emelettel lejjebb két hang civakodott. A Goldberg család. A férfi húsz évvel idősebb a feleségénél. Breslaui terménynagykereskedő. Felesége összeszűrte a levelet egy Wiesenhoff nevű másik menekülttel. Azt hitték, senki sem tud róla. Pedig az egyetlen ember, aki nem tudott róla, Goldberg volt, a férj.

Ravic becsukta az ablakot. Reggel epehólyagműtétet végzett. Felvágott egy névtelen epehólyagot Durant számlájára. Durant helyett felvágta egy ismeretlen férfi hasát. Kétszáz frankot kapott érte. Azután meglátogatta Kate Hegstroemöt. Láza volt, magas láza. Nyugtalanul aludt. Nem volt aggasztó, de jobb szerette volna, ha nincs láza. Egy órát beszélgetett vele.

Kinézett az ablakon. Az a bizonyos érzés, amit azután érez az ember. Az ágy, mely elvesztette varázsát. A másnap, mely könyörtelenül szétszaggatja a tegnapot, mint a sakál az agyontiport antilop tetemét. Az éjszakai meseerdő, mely olyn csodaszép volt a sötétben, most pedig mindjobban távolodó délibáb a szürke órák ködén túl.

Megfordult. Asztalán megtalálta Lucienne Martinet címét. Nemrég hazament a kórházból. Addig könyörgött, míg elengedték. Ravic tegnapelőtt beszélt vele. Nem volt semmi baj, de ráért, hát elhatározta, hogy meglátogatja.

A kalaposlány a Rue Clavel egy ócska házában lakott. A földszinten, a mészárosboltban, erős, gyászruhás asszony forgatta a bárdot, és mérte a húst. Férje két héttel azelőtt halt meg. Most az asszony uralkodott a mészárszékben egy segéddel. Ravic futólag megnézte, amint elhaladt a bolt ellőtt. Az asszony nyilván látogatóba készült. Kalap volt a fején, hosszú fekete gyászfátyollal. Egy malac lábát hasította le éppen. A gyászfátyol a malac teteme felett lengedezett, a csillogó bárd recsegve belecsapott a csontba.

– Egyetlen csapással – mondta az asszony büszkén, és a malaclábat a mérlegre dobta.

Lucienne egy kis padlásszobában lakott. Nem volt egyedül. Huszonét évesnek látszó fickó nyúlt el az egyik sarokban a széken. Kerékpárossapkát viselt, és

sodrott cigarettát szívott, mely felső ajkához tapadt, ha beszélt. Ülve maradt, amikor Ravic beállított. Lucienne az ágyban feküdt. Zavarba jött és elpirult.

– Maga az, doktor úr? Nem tudtam, hogy eljön. – A fiatalemberre nézett. – Ez itt...

– Valaki – vágott a szavába a fickó gorombán. – Fölösleges nevekkel dobálódzni. – Még jobban elterpeszkedett a széken. – Szóval maga a doktor, mi?

Ravic nem vett tudomást róla.

– Hogy van, Lucienne? Nagyon okos, hogy ágyban marad.

– Már régen felkelhetett volna – jelentette ki a fiatalember. Már nincs semmi baja. Ha nem dolgozik, adósságba keveredünk.

Ravic megfordult és ránézett.

– Hagyjon minket magunkra – mondta.

– Micsoda?

– Tűnjén el innen. Nem érti? Meg akarom vizsgálni Lucienne-t.

A fickó röhögött.

– Attól még nyugodtan megteheti, hogy itt vagyak. Nem vagyunk olyan kényesek. És mit kell annyit vizsgálgatni? Csak tegnapelőtt volt itt. Persze, fel akar számítani még egy vizitet.

– Ahogy magát nézem, öcsém, nem hiszem, hogy maga fogja megfizetni – felelte Ravic nyugodtan. – Azonkívül még semmiről, orvosi tiszteledíjról sem volt szó. De most már ki innen.

A fickó vigyorgott, és kényelmesen kinyújtóztatta lábait. Bokánál szűkülő lakkcipőt viselt és lila félharisnyát.

– Kérlek, Bobo – mondta Lucienne. – hét perc az egész.

Bobo nem törődött vele, csak Ravicra bámult.

– Nagyon örülök, hogy találkoztunk – mondta –, legalább tiszta vizet önthetek a pohárba. Ha azt hiszi, öregem, hogy jól megfejhethet minket az operációért meg a kórházért, pléhre csúszik. Én nem küldtem a kórházba, nem is akartam, hogy megoperálják, tehát semmi közöm a költségekhez. Még örülhet, ha nem pereljük kártérítésért. Engedély nélküli operációért! – Nikotintól mocskos fogait mutogatta. – Csodálkozok, mi? Vegye tudomásul, hogy Bobóval van dolga. Bobo nem olyan ember, akit könnyen át lehet hintázni.

Nagyot meg volt elégedve önmagával. Úgy érezte, kitett magáért. Lucienne elsápadt, és aggódva nézett Bobóról Ravicra.

– Megértettük egymást? – kérdezte Bobo diadalmasan.

– Ő volt az? – kérdezte Ravic Lucienne-től.

A lány nem válaszolt. – Szóval ő volt – bólintott Ravic, és szemügyre vette Bobót. Nyurga, vékonydongájú legény, műselyem sállal vézna nyakán, melyen az ádámcsutka fel-alá billegett. Görbe váll, hosszú orr, degenerált áll – modellül szolgálhatna a festőnek, ha külvárosi stricit akar ábrázolni.

– Na, mit spekulál? – kérdezte Bobo kihívó hangon.

– Azon spekulálok, mondjam-e még egyszer, hogy takarodjék? Meg akarom vizsgálni Lucienne-t.

– Merde! – felelte Bobo.

Ravic lassan elindult felé. Már torkig volt Bobóval. A fickó felpattant, hátraugrott, és a következő pillanatban már vékony, körülbelül két méter hosszú zsineg volt a kezében. Ravic rögtön tudta, mit akar vele. Ha ellenfele közelebb ér, félreugrik, gyorsan a háta mögött terem, és nyakába veti a hurkot, hogy megfojthassa hátulról.

Egészen biztosan beválik, ha a másik nem ismeri ezt a lesfogást és bokszolni próbál.

– Bobo – könyörgétt Lucienne. – Bobo, az isten szerelmére!

– Te taknyos! – kiáltott rá Ravic megvetően. – Ezzel az ócska trükkel jössz? Újabbat nem tudsz? – Nyugodtan vállat vont és nevetett.

Bobo egy pillanatra meghökkent. Riadtan pislogott. A következő pillanatban Ravic villámgyorsan megragadta Bobo kabátját, és lerántotta a vállaira. A fickó megbénult, nem tudta felemelni karját.

– Pedia ez is elég ócska, még ezt se ismered? – mondta Ravic.

Kirúgta az ajtót, és a meglepett, tehetetlen kölyköt kihajította a szobából.

– Ha verekedni akarsz, menj el katonának, te semmirekellő! Te akarsz apacs lenni? Majd legközelebb meggondolod, mielőtt kikezdesz egy felnőttel.

– Így ni, Lucienne – mondta, miközben belülről bezárta az ajtót. – Most hadd lássam, hogy vagyunk?

Lucienne reszketett.

– Csak nyugalom, nincs semmi baj – mondta Ravic. Felemelte a kopott vattapaplant, és a székre tette. Zöld takaró volt alatta, felhajtotta azt is. – Pizsamában alszik? Miért? A hálóing kényelmesebb. Még nem szabad sokat mozgolódnia, Lucienne.

A lány hallgatott egy percig.

– Csak ma vettem fel ezt – mondta azután.

– Talán nincs hálóinge? Majd küldök a kórházból.

– Nem, nem azért. Csak ma vettem fel a pizsamát, mert tudtam – aggódva nézett az ajtó felé, és súgva folytatta –, tudtam, hogy eljön. Kijelentette, hogy már nem vagyok beteg, és nem hajlandó tovább várni.

– Micsoda? Kár, hogy nem tudtam előbb! – Ravic dühösen nézett az ajtóra. – Hát majd várni fog. Lucienne bőre nagyon fehér volt, mint a vérszegény nőké. Erei kéken átcsillantak vékony epidermiszén. Alakja jó volt, finom csontjai formásak, de nem sovány. Egy lány a sok közül, gondolta Ravic. Meg se lehet érteni, miért ruházta fel őket a természet ennyi bájjal, hiszen kárba veszett fáradság. Még egy pár év, és elhervad, elveszíti alakját, báját, tönkreteszi a robot, az egészségtelen és helytelen életmód.

– Még egy hétig feküdnie kell, Lucienne. Kicsit felkelhet azért és járkálhat a szobában, de vigyázzon, nagyon ne erőltesse meg magát. Eszébe se jusson felemelni valamit. És néhány napig még nem járhat lépcsőn. Van valaki, aki gondját viselheti? Ezen a Bobón kívül?

– A szállásadónóm. De már morog, mert sok baja van velem.

– Senki más?

– Azelőtt itt volt a barátnóm, Marie. De meghalt.

Ravic körülnézett a szobában. A bútor szegényes, de minden tiszta. Az ablakban két cserép fukszia.

– És Bobo? Persze, csak akkor jelentezett, amikor maga már túlesett a bajon?

Lucienne hallgatott.

– Miért nem dobja ki?

– Nem olyan rossz fiú az, doktor úr. Csak egy kicsit vad...

Ravic ránézett. Szerelem, gondolta. Ez is szerelem. A régi csoda. Nemcsak az álmok szivárványát varázsolja fel a tények szürke egére – még arra is képes, hogy romantikus fénybe vonja a trágyadombot. Gyönyörű csoda és ocsmány

csalás. Ravic hirtelen elszégyellte magát. Az a furcsa érzés fogta el, hogy közvetve, távolról, valahogy maga is bűnrészesen ennek a csalásnak.

– Jól van, Lucienne – mondta szelíden. – Most ne töprengjünk ezen. Egyelőre az a fő, hogy egészséges legyen.

A lány megkönnyebbülten bólintott.

– Ami meg a pénzt illeti – hebegte –, ne tessék komolyan venni, amit Bobo mondott. Hadd beszéljen. Én megfizetek mindeent. Letörlesztem részletekben. Mikor dolgozhatok megint?

– Talán két hét múlva, ha vigyáz magára. De semmi bolondságot, Lucienne! Semmi Bobo, érti? Különben nagy baj lehet. Még bele is halhat.

– Igen – felelte a lány meggyőződés nélkül.

Ravic betakarta karcsú testét a zöld flannellel. Amikor felpillantott, észrevette, hogy a lány sír.

– Előbb nem lehet, doktor úr? Hiszen élhetek munka közben. Keresnem kell.

– Talán. Majd meglátjuk. Attól fégg, mennyire vigyáz magára. És meg kell mondania nekem a szülésznő nevét, akinél volt, Lucienne.

A lány szemében ellenkezés tükröződött.

– Nem akarom feljelenteni – folytatta Ravic. – Eszem ágában sincs, hogy a rendőrséghez forduljak. De szeretném visszakapni a pénzt, amit fizetett neki. A maga számára persze. Hogy nyugodtabban kivárja, míg újra dolgozhat. Mennyi volt az?

– Háromszáz frank. Sose kapja vissza tőle.

– Megpróbálom. Hogy hívják és hol lakik? Nyugodtan megmondhatja, nem lesz már szüksége rá. Nem lehet többé gyereke, Lucienne. És félnie sem kell attól az asszonytól. Nem tehet maga ellen semmit.

A lány habozott.

– Ott van a fiókban – mondta végre. – A jobb sarkában.

– Ez a cédula?

– Igen. – Helyes. Majd valamelyik nap felkeresem. Ne féljen semmit. – Ravic felvette kabátját. – Mi a baj, Lucienne? Miért akar felkelni?

– Bobo miatt. A doktor úr nem ismeri. Ravic mosolygott.

– Ismertem már veszedelmesebb fickókat is. Maradjon csak nyugodtan az

ágban. Ha emberismeretem nem csal, nem kell aggódnia miatta. A vizontlátásra, Lucienne. Néhány nap múlva újra felnézek.

Ravic egyszerre fordította meg a kulcsot és nyomta meg a kilincset. Gyorsan kinyitotta az ajtót. Nem leselkedett mögötte senki. Nem is számított rá igazában – ismerte Bobo típusát. Lent már a segéd állt a mézárszékben a pult mögött, egy fakó arcú ember, aki csak ímmel-ámmal végezte dolgát, nem olyan lelkesen, mint a tulajdonosnő. Gazdája halála óta mind rosszabb bőrben volt. Aligha éri meg, hogy feleségül vegye gazdája özvegyét. Ezt a szemközti biztróban tudta meg Ravic egy kefekötőtől, aki hangosan fejtegette az égyet. Az özvegy sírba viszi a segédet, még mielőtt házasságra kerülne a sor. Jó étvágyú asszony, elfogyaszt még egy pár férfit. A segéd hétről hétre fogy, mondta, de az asszony virul, mint a bazsarózsa. Ravic megivott egy pohárral, és gyorsan fizetett. Azt hitte, hogy Bobót a biztróban találja, de Bobo nem volt ott. Joan Madou korán elment a Seherezade bárból. Kinyitotta a taxi ajtaját, melyben Ravic várta.

– Gyerünk! – mondta. – El innen, minél előbb. Már szeretnék nálad lenni.

– Történt valami?

– Semmi. Csak torkig vagyok a mulatóval.

– Még egy perc. – Ravic intett az öregasszonynak, aki a mulató bejáratánál virágot árult. – Jöjjön csak ide, nénikém. Adja ide az egész boltját. Hány rózsza ez? Mennyibe kerül az egész? De, ne vágjon meg.

– Hatvan frank. Csak magának, doktor úr. Mert olyan kedves volt a múltkor, és receptet írt a reumámra.

– Használt?

– Nem. Hogy is használhatna, ha egész éjjel itt állok az utcán, hidegben, esőben?

– Maga a legokosabb páciens, akivel eddig dolgom volt.

Átvette a rózsákat, és a taxi padlójára rakta. Joan lába elé.

– Vezeklésem azért, hogy magadra hagyjalak reggel, és nélkülem ébredtél fel. Menjünk be előbb valahová inni valamit?

– Nem. Gyerünk egyenest hozzád. Ne tedd a virágot a kocsi aljába. Elfér itt mellettünk.

– Jó helyen van ott is. Szeressük a virágot, de ne csináljunk vele annyi komédiát.

Joan gyorsan felé fordította fejét.

– Azt akarod mondani, hogy ne kényeztessük el, akit szeretünk?

– Nem. Csak arra gondolok, hogy ne tegyük színpadiassá a szép dolgokat. Egyébként most sokkal jobb, ha a virág a lábunknál van és nem közöttünk.

Joan egy pillanatig tűnődve nézett rá, aztán arca felderült.

– Tudod, mit csináltam ma? Éltem. Megint éltem, Lélegzetet vettem. Megint lélegzetet vettem. Hosszú idő óta most éreztem először, hogy létezem. Megint volt kezem, szám, szemem!

A sofőr lassan, de ügyesen evickélt taxijával a szűk utcán álló sok kocsik közt. Azután hirtelen rákapcsolt és nekiiramodott. A váratlan lökés Joant Ravic felé taszította. Ravic karjába kapta egy pillanatra. Mintha meleg szellő csapta volna meg. Most olvadt le Joanról a munkanap hideg védőkérge, most kezdett felolvadni, felszabadulni, saját hangján beszélni.

– Egész nap rád gondoltam – mondta boldogan, áradozva. Úgy éreztem, hogy egy egész csokor bimbózó virágot vittem magammal. Láthatatlanul a nyakamba borultak, kinyíltak, zöld leveleket hajtottak. És most itt vagy megint, és együtt vagyunk újra.

Ravic csak nézte. Joan előrehajolt a piszkos bőrélésen, válla fehéren villogott fekete estélyi ruhájából. Kinyílt, őszinte volt, nem szégyellte semmit, kimondott mindent, amit érzett. Ravic fukar, kiszáradt embernek érezte magát hozzá képest.

Én meg közben operáltam, gondolta. Megfeledkeztem rólad. Meglátogattam Lucienne-t. Valahol a múltban barangoltam. Nélküled, egész nap nélküled. Csak estefelé éreztem egy kis meleget, amikor te már lázasan vártál rám. Egész nap nem voltam veled. Kate Hegstroemre gondoltam.

– Joan – mondta, és kinyújtotta kezét, az asszony kezére tette az ülésen. – Nem mehetünk most haza. Előbb be kell mennem a kórházba. Csak néhány percre.

– Meg kell nézned az asszonyt, akit operáltál?

– Nem azt, akit ma operáltam. Valaki mást. Nem várnál meg valahol?

– Most rögtön oda kell menned?

– Így lenne a legjobb. Nem akarom, hogy később zavarjanak.

– Megvárhatlak. Van annyi időnk, hogy elmenjünk a hoteledbe?

– Van.

– Akkor menjünk oda előbb. Ott várlak meg. Te majd visszajéssz, ha végeztél.

– All right.

Ravic megmondta a címet a sofőrnek. Hátradőlt, nyakán érezte a taxi ülésének repedezett bőrhuzatát. Keze még mindig Joan kezén pihent. Érezte, hogy Joan vár valamit. Várja, hogy mondjon neki valamit. Magáról, róla, kettőjéről. De nem tudott beszélni. A taxi megállt.

– Te csak menj tovább – mondta Joan. – Fel tudok menni egyedül is. Már nem félek. Csak add ide a kulcsot.

– A kulcs a portásnál van.,

– Nem baj. Majd elkérem. Meg kell tanulnom ezt is. – Kiszállt és karjára vette a rózsákat. – Egy férfi mellett, aki megszökik mellőlem, amíg alszom, és újra jelentkezik, amikor nem is számítok rá – még sok mindenfélét meg kell tanulnom. Legjobb, ha mindjárt elkezdem.

– Felkísérlek. Nem kell eltúlozni a dolgokat. Elég az is, hogy rögtön magadra hagylak, mihelyt felérünk.

Joan kacagott. Most olyan volt, mint egy fiatal lány.

– Tud várni egy percig? – kérdezte Ravic a sofőrtől.

– Tovább is – feielte szemhunyorogva.

– Add ide a kulcsot – mondta Joan a lépcsőn.

– Minek?

– Én akarom kinyitni az ajtót.

A nyitott ajtóban megállt.

– Milyen gyönyörű! – mondta, amikor meglátta a sötét szobát, melybe egy kis gyenge holdfény is behatolt a komor, felhős égről.

– Gyönyörű? Ez a nyomorúságos odú?

– Igen, gyönyörű! Az egész világ gyönyörű.

– Lehet, hogy így a sötétben – vonogatta vállát Ravic. – De várj csak...

– Ne nyúlj a kapcsolóhoz! – kiáltott rá Joan. – Majd én meggyújtom a villanyt. Menj, siess! És nehogy elmaradj holnap délig !

Ott áll a nyitott ajtóban, a sötétben. Az ablakon besugárzó holdfény ezüst ragyogással vonta be vállát és haját. Sötét, izgató és titokzatos volt így. Bundája lecsúszott válláról, és a lábánál hevert, mint valami fekete tajték. Az ajtófélfának támaszkodott, és egyik karja világított a holdfényben.

– Menj már, és gyere vissza minél előbb – súgta, és becsukta az ajtót.

Kate Hegstroem láza elmúlt.

– Ébren volt? – kérdezte Ravic a bóbiskoló ápolónőtől.

– Igen. Tizenegykor. A doktor urat kereste. Megmondtam neki, amit a doktor úr elrendelt.

– Nem tűnt fel neki a kötés?

– De igen. Megmondtam, kénytelenek voltunk vágni. Egész könnyű operáció, a doktor úr majd megmagyarázza.

– És aztán?

– A páciens azt mondta, hogyha a doktor úr így találta helyesnek, bizonyára jól van. Lelkemre kötötte, hogy adjam át üdvözetét a doktor úrnak, ha később még benéz. Megkért, mondjam meg okvetlenül, mennyire bízok a doktor úrban.

– Ugy...

Tűnődve állt ott, és az ápolónő közepén elválasztott fekete hajára bámult.

– Maga hány éves? – kérdezte.

Az ápolónő csodálkozva emelte fel fejét.

– Huszonhárom.

– Huszonhárom. És mióta működik ezen a pályán?

– Januárban volt két és fél éve.

– És szereti ezt a munkát?

Mosoly öntötte el az ápolónő piros, gömbölyű arcát.

– Nagyon szeretem – kezdett csacsogni. – Némelyik páciens persze próbára teszi az ember türelmét, de a legtöbb nagyon kedves hozzám. Tegnap Madame Brissot megajándékozott, egy gyönyörű, majdnem új selyemruhával. A múlt héten egy pár lakkcipőt kaptam Madame Lernertől. Tudja doktor úr, az a sovány asszony, aki azután otthon meghalt. Ruhára jóformán semmit sem kell kiadnom. Mindig kapok valamit. Ha nem tudom használni, egy barátnőm akinek boltja van, kicseréli valami másra. Így nincs gondom semmire. Madame Hegstroem

mindig nagyon gáláns. Gyakran ad nekem pénzt. Legutóbb száz frankot kaptam tőle. Pedig csak tizenkét napig feküdt itt. Most meddig marad nálunk?

– Tovább. Néhány hétig.

Az ápolónő boldog volt. Sima homloka mögött kellemes gondolatok kergetőztek – hogy mennyit kap majd, és mit csinál a pénzzel. Ravic újra az ágy fölé hajolt. Kate Hegstroem nyugodtan lélegzett. A seb könnyű szaga elvegyült hajának száraz illatával., Ravic egyszerre úgy érezte, nem bírja ki tovább. Kate azt üzenté, bízik benne. Bizalom. És az a lapos, felvágott has, melyben a szörnyőség csírázik. Bevarrta, egyszerűen bevarrta, és nem tudott csinálni semmit. Bizalom.

– Jó éjszakát, nővér.

– Jó éjt, doktor úr.

A köpcös kis ápolónő visszaült a székbe, a szoba sarkában. Megigazította a lámpaernyőt, hogy árnyékot vessen az ágyra és neki világítson. Lábát becsavarta egy takaróba, és a képeslap után nyúlt. Amolyan olcsó, képes magazin volt, izgalmas detektívtörténetekkel, mozicsillagok fényképeivel. Az ápolónő kényelmesen elhelyezkedett, és olvasni kezdett. A szék mellett álló kis asztalra egy kibontott doboz csokoládébonbon készített elő. Ravic még látta, amint kivesz egyet, és a szájába dugja anélkül, hogy felpillantana olvasmányából.

Az ember nem érti meg a legegyszerűbb dolgokat sem, gondolta, Ravic. Ugyanabban a szobában az egyik nő halálos betegen fekszik a másik meg nyugodtan, közömbösen csokoládét szopogat.

Halkan becsukta az ajtót maga mögött. Még én beszélek? – gondolta a lépcsőn. Hát én különb vagyok talán? Hát nem megyek ebből a betegszobából egy másik szobába, ahol...

A szoba sötét volt, de a fürdőszoba ajtaja félig nyitva állt, és, onnan világosság szűrődött be. Ravic tétovázva megállt. Nem tudta vajon Joan még a fürdőszobában van-e? Ekkor meghallotta lélegzését az ágyból. Erre nem szólt semmit, csak bement a fürdőszobába. Joan is hallgatott, pedig Ravic érezte, hogy nem alszik. A szobát eltöltötte a csend, a várakozás és feszültség – mintha az ember észrevétlenül egy néma szakadék szélére érne, melyben piros pipacsok tengere lánghat és hullámszerűen szédítően, hívogatóan.

Becsukta maga mögött a fürdőszoba ajtaját. Itt minden megszokott és ismerős volt a fehér villanykörték éles fényében. Kinyitotta a zuhany csapját. Ez volt az egyetlen zuhany a szállodában. Ravic szereltette fel saját költségén.

Megesett, hogy távollétében a tulajdonosnő büszkén mutogatta francia rokonainak és barátjainak, mint valami nevezetes látványosságot.

A meleg víz végigfutott bőrén. Az ajtó mögött Joan Madou fekszik és vár rá. Bőre bársonysima, haja elomlik a vánkoson, mint valami örvénylő hullám, szeme csillog a sötétben, mintha elkapná és visszaverné egy távoli csillag fényét az ablakon át. Ott fekszik hajlékonyan, csábítóan, izgatóan – nem az a nő, akivel egy órával ezelőtt beszélt, hanem egészen más, valami új, maga a vágy. Megvan benne minden varázserő, mely egy nőből áradhat – igazi szerelem nélkül. Ravic hirtelen ellenszenvet érzett iránta, valami furcsa ellenállást, mely heves vágyakozással párosult. Önkéntelenül körülnézett – ha a fürdőszobából lett volna még egy kijárat, talán felöltözik, és elfut, le az utcára, az első bisztróba, hogy leigya magát. Megtörülködött, és tétovázva várakozott. Mintha nesztelen szárnyakon belibbent volna valami. Egy árnyék, egy semmi. Talán, mert Kate Hegstroem betegágya fölé hajolt az imént. Vagy azért, amit Joan mondott még a taxiban. Túl gyors, túl könnyű az egész. Vagy az a hiba, hogy az asszony várja az ágyban – ahelyett, hogy ő lesné, várná türelmetlenül, epedően. Összeszorított ajakkal nyitott be a szobába.

– Ravic – hallatszott Joan hangja a sötétből. – A calvados ott van a kisasztalon az ablaknál.

Ravic mereven állt. Érezte, hogy idegszájai megfeszülnek. Kellemetlenül érintette volna sok minden, amit Joan most mondhatott. A legtöbb szót nehéz lett volna elviselni. De ez a helyes szó volt. Feszültsége feloldódott, kételyei eloszlottak.

– Hogy találtad meg az üveget? – fordult az ágy felé.

– Könnyen. Kéznel volt, nem is kellett keresni. Csak a dugóval volt baj. Végül találtam dugóhúzókat a fiókban, a limlomjaid között. Adj egy pohárral. Megtöltött két poharat, és az egyiket kezébe adta.

– Tessék.

Jó volt érezni a tiszta almabrandy aromáját és melegét. Jó volt, hogy Joan megtalálta a kellő szót, és megütötte a kellő hangot. Joan felkőnyökölt a vánkoson és ivott. Haja elborította vállát. Ebben a pillanatban nem érdekelté más, csak az ital. Ravic ezt már észrevette előbb is – mindig csak azt csinálta, amit éppen csinált, átengedte magát teljesen. Ravicnak felrémlt, hogy ebben veszély is rejlik, nemcsak igézet. Az ilyen asszony, ha iszik: csak, iszik. Ha szeret: csak szeret. Ha elcsügged: a kétségbeesés martaleka. És ha felejteni kezd, tökéletesen elfelejt mindent. Joan letette poharát és felkacagott.

– Ravic – mondta –, fogadjunk, hogy tudom, mire gondolsz.

– Tudod? Csakugyan?

– Igen. Úgy érzed, mintha félig-meddig hazasok volnánk mar. Úgy érzem én is. Nem kellemes érzés egy asszonynak, ha így megváratták. Ha csócsálni hagyják egy csomó rózsával. De hála istennek, itt volt a calvados. Ne takarékoskodj vele olyan nagyon.

Ravic újra töltött.

– Csodálatos teremtés vagy, most már látom – mondta. – Odabent a fürdőszobában, bevallom, kissé irtóztam tőled. De most már látom, hogy csodálatos vagy. Salute!

– Salute.

Ravic egy hajtásra kiitta poharát.

– Ez a második éjszaka – mondta. – A veszélyes éjszaka. Az ismeretlenség varázsa, az újság varázsa már szertefoszlott, de a megszokottság varázsa még nem alakult ki. Majd csak áthidaljuk valahogy.

Joan megint letette poharát.

– Úgy látszik, nagyon értesz hozzá.

– Egyáltalában nem értek hozzá. Csak beszélek. Az ember nem tud semmit. Minden másképp alakul mindig. Most is. Egyáltalában nem létezik második éjszaka. Az első örökké tart. A második már azt jelentené, hogy vége.,

– Hála istennek! Különben hova vezetne az egész? Csak nem fogjuk számlálgatni az éjszakákat? Gyere már! Még nem akarok aludni. Inni akarok veled. A csillagok meztelenül álldogálnak a hideg égben. Én is megfagyok, ha egyedül vagyok. Még akkor is, ha jó meleg van. De kettesben nem lehet fázni.

– Két ember éppen akkor fagyhat halálra, ha egymáshoz van kötve.

– De nem mi.

– Persze hogy, nem mi – bólintott Ravic, de hogy milyen kifejezés suhant át az arcán, Joan nem láthatta a sötétben. – Mi aztán nem.

10

– Mi történt velem, Ravic? – kérdezte Kate Hegstroem. Az ágyban feküdt, kissé feltámasztva, két párnával a feje alatt. A szobában fertőtlenítő szaga és parfümillat terjengett. A felső ablak kissé nyitva volt. Friss, hűvös levegő áradt be kívülről, és elvegyült a szoba melegével, mintha nem is január, hanem már április volna.

– Lázas volt, Kate. Néhány napig. Azután aludt. Majdnem huszonnégy órán át egyhuzamban. Most a láz végre elmúlt, és minden rendben van. Hogy érzi magát?

– Fáradt vagyok. Mindig fáradt vagyok. De nem úgy, mint eddig, már nem érzem azt a nagy feszültséget. S alig vannak fájdalmaim.

– Később még lesznek. De nem nagyon erősek, és majd gondunk lesz rá, hogy könnyen elviselje. De nem marad így. Tudja, hogy magát...

Kate bólintott.

– Maga megoperált engem, Ravic.

– Igen, Kate.

– Elkerülhetetlen volt?

– Igen.

Várt egy kicsit. Jobb volt megvárni a nő kérdését.

– Meddig kell feküdnöm?

– Néhány hétig.

Kate egy darabig hallgatott.

– Azt hiszem, jót tesz majd. Szükségem van pihenésre. Elegem volt. Csak most eszmélek rá. Fáradt voltam. Nem akartam tudomásul venni. Mindez talán összefügg a bajommal?

– Igen, igen. Bizonyára összefügg.

– S azzal is, hogy időről időre vérzéseim voltak? Egészen rendszertelenül?

– Azzal is, Kate.

– Akkor jó, hogy van időm. Talán így kellett lennie. Hogy felkeljek most és ismét szembenézzek mindennel – nem hiszem, hogy meg tudnám tenni.

– Nem is kell. Ne gondoljon erre. Csak azzal törődjön, amit éppen a

következő pillanat ígér. Például a reggelire.

– Helyes – mondta Kate, és bágyadtan elmosolyodott. – Nos, akkor kérem a tükroemet.

Ravic odanyújtotta a kis kézitükrét, amely az éjjeliszekrényen állt. Kate figyelmesen nézegette magát.

– Maga küldte ezeket a virágokat, Ravic?

– Nem. A kórház.

Kate letette a tükrét a takaróra.

– Kórházak nem szoktak januárban orgonát küldözgetni. Kórházak legfeljebb primulát küldenek vagy valami hasonlót. És a kórházak nem is tudják, hogy az orgona a legkedvesebb virágom.

– Itt tudják. Itt maga törzsvendég, Kate. – Ravic felállt. – Mennem kell. Hat óra felé visszajövök megnézni, hogy van.

– Ravic...

– Tessék?

Megfordult. Most, gondolta. Most megkérdezi. Kate a kezét nyújtotta.,

– Köszönöm – mondta –, köszönöm a virágot. És köszönöm hogy vigyázott rám. Maga mellett mindig biztonságban érzem magam.

– Jól van, Kate, jól van. Nincs semmi különösebb ok arra, hogy nagyon kelljen magára vigyáznom. Most aludjon megint egy kicsit. Ha fájdalmai lennének, hívja az ápolónőt. Majd meghagyom, hogy adjanak csillapítót magának. Délután még visszajövök.

– Veber, hol a konyak?

– Olyan nehéz volt? Itt az üveg, Eugénie, adjon poharakat.

Eugénie vonakodva ment a poharakért.

– De hiszen ez gyűszű! – tiltakozott Veber. – Adjon egy rendes poharat. Vagy várjon, hagyja csak, még letörök a keze majd hozok én magam.

– Nem tudom, miért van ez, Veber doktor – szólt Eugénie csípősen –, de valahányszor Monsieur Ravic bején; maga...

– Jó, jó – szakította félbe sietve Veber. Kitöltött egy pohár konyakot. – Tessék, Ravic. Mit gondol Kate?

– Nem kérdez semmit – felelte Ravic. – Megbízok bennem anélkül, hogy faggatna.

Veber arca felragyogott.

– Látja – kiáltott fel diadalmasan –, megmondtam előre!

Ravic kiürítette poharát.

– Megtörtént már magával, hogy egy beteg hálálkodott, amikor nem tudott semmit sem tenni érte?

– Gyakran megtörtént.

– És mindent elhitt magának?

– Természetesen.

– És hogy érezte magát ilyenkor?

– Megkönnyebbülten – mondta csodálkozva Veber –, megkönnyebbülten.

– Mert nekem hányingerem van tőle. Mint valami csaló, úgy, ezem magam.

Veber nevetett. Félretolta az üveget.

– Hányingerem van tőle – ismételte Ravic.

– Ez az első emberi érzés, amit felfedezek magában – mondta Eugénie. – Eltekintve természetesen a módtól, ahogy kifejezi magát.

– Maga nem felfedező, maga ápolónő, Eugénie, és ezt gyakran elfelejti – mondta erre Veber. – A dolog rendben van, ugye Ravic?

– Igen. Egyelőre.

– Jól van hát. Ma reggel azt mondta az ápolónőnek, hogy amint elhagyja a kórházat, Firenzébe utazik. S akkor kinn vagyunk a csávából. – Veber kezeit dörzsölgette. – Majd az ottani orvosok elvégzik a többit. Nem szeretem, ha itt meghal valaki. Árt a hírnevének.

Ravic ott állt annak a bábának az ajtaja előtt, aki Lucienne-en a műtétet végrehajtotta. Megnyomta a csengőt. Hár pillanat múlva egy rossz arcú férfi jelent meg az ajtóban. Amikor meglátta Ravicot, megfogta a kilincset.

– Mi tetszik? – morogta.

– Madame Boucher-val szeretnék beszélni.

– Nem ér rá.

– Nem baj. Majd várok.

A férfi be akarta csukni az ajtót.

– Ha nem várhatok itt – szólt Ravic –, maid visszajövök egy negyedóra múlva. De nem egyedül. Valakivel, akinek bizonyára módjában lesz beszélni vele.

A férfi rámeredt.

– Hogy értsem ezt? Mit akar tulajdonképpen?

– Mondtam már. Beszélni akarok Madame Boucher-val.

A férfi habozott.

– Várjon – mondta, és becsukta az ajtót. Ravic vizsgálgatni kezdte a barnára mázolt, kopott ajtót, a kis levélszekrényt és a zománcozott névtáblat. Mennyi nyomoruság és félelem surrant már át ezen a kapun! S mindez az értelmetlen törvény miatt, amely annyi életet juttat kuruzslók kezére avatott orvosok helyett. Ezáltal még eggyel több gyermek sem jött a világra. Aki nem akar gyermeket, módot talál rá, hogy megszabaduljon tőle akár tiltja a törvény, akár nem. Az egyetlen különbség csak az, hogy így évente néhány ezer anya tönkreteszi magát.

Az ajtó ismét kinyílt.

– A rendőrségtől jött? – kérdezte a borotvátlan ember.

– Ha a rendőrségtől jöttem volna, nem váraoznék az ajtó előtt.

– Tessék bejenni.

A férfi egy sötét folyosón át bútorokkal zsúfolt szobába vezette Ravicot. Plüssheverő, néhány aranyozott szék, hamis Aubusson-szőnyeg és pásztorjeleneteket ábrázoló színnyomatok a falon. Az ablak előtt fémállvány állott, rajta kalitkában kanárimadár. Ahol csak szemernyi hely volt, porcelánvázákkal és nippekkel volt tele.

Madame Boucher megjelent. Bámulatosan kövér volt, és nem egészen tiszta selyemkimonó hullámozott rajta. Szörnyeteg volt, de az arca szelíd és csinos, csak nyugtalan, fűrkésző szeme volt kellemetlen.

– Monsieur? – kérdezte üzleti hangon, és állva maradt. Ravic felkelt.

– Lucienne Martinet miatt jövök. Ön magzatelhajtást végzett rajta.

– Badarság! – felelte az asszony habozás nélkül, nyugodtan. Nem ismerek semmiféle Lucienne Martinet-t, és nem szoktam magzatokat elhajtani. Ön téved, vagy félrevezették.

Úgy tett, mintha az így el volna intézve és távozni készült. De nem ment ki.

Ravic várt. Az asszony megfordult.

– Óhajt még valamit?

– A műtét nem sikerült. A lánynak erős vérzése volt, és majdnem belehalt. Operációra volt szükség. Én operáltam.

– Hazugság! – sziszegte Madame Boucher. – Hazugság! Ezek a nyomorultak! Fűhéz-fához kapkodnak, hogy kimásszanak a csávából, és ha túl vannak rajta, másokat rántanak bajba. De majd én megmutatom nekik! Majd az ügyvédem elintézi! Engem jól ismernek, én adófizető vagyok. Majd meglátjuk, kinek hisznek, nekem, vagy egy ilyen buta kis ringyónak, aki mindenkivel összeszűri a levelet!

Ravic lenyűgözve bámult rá. Az asszony arckifejezése indulatos kitérése közben sem változott. Szelíd és csinos maradt – csak az ajkát húzta be, és köpte a szavakat, mint a géppuska a golyót.

– A lány nem sokat kíván – szakította félbe Ravic. – Csak a pénzt kéri vissza, amit a műtétért fizetett.

Madame Boucher nevetett.

– Pénzt? Vissza? Mit kaptam én tőle? Van róla nyugta?

– Az persze nincs, maga nem szokott nyugtát adni.

– Mert sohasem láttam azt a lányt! Kíváncsi vagyok, ki hisz majd neki?

– Tanúi vannak. Doktor Veber kórházában operáltuk. A diagnózis világos. Megvan róla a bizonyítvány.

– És ha ezer bizonyítvány van is! Ki meri állítani, hogy én nyúltam hozzá? Kórház! Doktor Veber! Nevetséges! Egy ilyen kis patkány olyan előkelő intézetben! Akar még valamit?

– Akarok. Hallgasson ide. Az a lány háromszáz frankot fizetett magának. Nemcsak ezt a pénzt kérheti vissza. Még kártérítést is kévelhet magától.

Az ajtó kinyílt. A rossz arcú férfi lépett be rajta.

– Valami baj van, Addéle?

– Ugyan. Kártérítést? Ha feljelent, majd őt csukják be. Elsősorban őt, annyi bizonyos, hiszen akkor bevallja, hogy tiltott műtétet végeztetett magán. Hogy én csináltam, azt be kellene bizonyítani. Ez pedig nem fog neki sikerülni.

A rossz arcú férfi felhorkant.

– Csend legyen, Roger. Elmehetsz.

– Brunier van kint.

– Jó. Mondd, hogy várjon. Tudod...

A férfi bólintott és kiment. Ravic orrát erős konyakszag csapta meg.

– Öreg konyak – mondta. – Legalább harminc-negyven éves. Szerencsés ember, aki már kora délután ilyesmit ihat.

Madame Boucher megdöbbenve bámult rá egy pillanatig. Aztán összehúzta ajkát.

– Meg akarja kóstolni?

– Miért ne?

Az asszony, testsúlyát meghazudtoló férgeséggel, nesztelenül az ajtónal termett.

– Roger!

A rossz arcú férfi bejött.

– Már megint a jó konyakból ittál! Ne hazudj, érzem a szagát! Hozd be az üveget! Ne vitatkozz, hozd az üveget!

Roger hozta az üveget.

– Brunier-nek nem adtam belőle. Erőszakoskodott, hogy igyam vele.

Madame Boucher nem válaszolt. Becsukta az ajtót, és kivett a szekrényből egy poharat. Ravic undorral nézte. Női fej volt a pohár oldalára vésve. Madame Boucher töltött, és letette a poharat a hímzett pávákkal díszített asztalterítőre.

– Ön értelmes embernek látszik, monsieur – mondta. Ravic akaratlanul is bizonyos respektussal nézett rá. Mert ez az asszony nem vasból volt, ahogy Lucienne mondta; sokkal rosszabb ennél – gumiból volt. A vasat ketté lehet tétni. A gumit nem. Egészen jól érvelt. Aligha lehet kártérítési pért indítani ellene.

– Maga elhibázta a műtétet. – Ravic csak ennyit tudott mondani. – Súlyos következményei voltak, és ez éppen elég ok arra hogy visszaadja a pénzt.

– Maga visszafizeti a pénzt, ha páciense az operáció után meghal?

– Azt nem. De nálunk az is megesik, hogy nem fogadunk el pénzt a műtétért, ami magánál kizárt dolog. Például Lucienne-t is ingyen operáltam.

Madame Boucher diadalmasan felkiáltott:

– Ilyen szerencséje volt annak a kis szukának? Hát akkor mit akar még? Megszabadult a bajától, és nem fizetett többet, mint amennyit rászánt. Annyit csak megért az élvezet! Egészen ingyen akar szórakozni? R

avic felemelte poharát.

– Gratulálok, asszonyom! Erre már nem tudok mit mondani. Beismerem, magát nem lehet legyőzni.

Az asszony letette az üveget az asztalra.

– Már sokan megpróbálták, monsieur. De ön értelmesebbnek látszik. Azt hiszi, olyan könnyű üzlet ez? Vagy hogy minden pénz az enyém? Abból a háromszáz frankból is százat le kellett adnom a rendőrségnek. Gondolja, hogy máskülönben hagynának dolgozni? Most is ott ül az előszobában egy detektív, és pénzt vár. Meg kell őket vesztegetnem, mindennap vesztegetnem kell! Ez az egyetlen módja annak, hogy békében hagyjanak. Ezt, persze, csak négszemközt mondom magának. Ha fel akarja használni ellenem, csak rajta, próbálja meg. Letagadom, és a rendőrség ügyet se vet majd a feljelentésére. Elhiheti, ha mondom.

– Elhiszem.

Madame Boucizer gyors pillantást vetett Ravicra. Amikor meggyőződött róla, hogy az orvos nem gúnyolódik, közelebb húzott egy széket hozzá, és leült. Olyan könnyen mozdította meg azt a széket, mint valami legyezőt – kövérsége, úgy látszik, erős izmokat takart. Újra megtöltötte poharát a vesztegetésre szánt konyakkal.

– Háromszáz frank nagy pénz – mondta –, de a rendőrségen b kívül még sok más költségem is van. A lakbér – persze, sokkal többet kell fizetnem érte, mint bárki másnak mosás, műszerek, ezekért is kétszer annyit számítanak nekem, mint az orvosoknak; provízió, vesztegetés – mindenkivel jóba kell lennem; ital, ajándékok, újévkor és a hivatalnokok születésnapján, a feleségekről nem is szólva – higgye el, monsieur, nem csekélység. Néha már azt hiszem, hogy ingyen dolgozom, nekem alig marad valami.

– Nem vonom kétségbe.

– Hát akkor? Mit akar tőlem?

– Csak azt kifogásolom, hogy bajt csinálhat. Mint a Lucienne esetében.

– És orvosokkal sohasem esik meg ilyesmi? – csapott le rá kérdésével Madame Boucher.

– Megesik, de annyi bizonyos, hogy nem olyan gyakran, mint magánál. A szülésznő kihúzta magát székében.

– Monsieur, akár kinevet, akár nem, én becsületes asszony vagyok. Minden lánynak, aki idején, megmondom, hogy baj lehet belőle. De azért egyik sem megy el. Könyörögnek, hogy csináljam meg, sírnak, zokognak, nem mennek le a nyakamról! Öngyilkosok lennének, ha nem segítenék rajtuk. Micsoda jelenetek voltak már itt! Levetik magukat a szőnyegre, a lábamat csókolgatják, úgy kérlelnek. Látja a szekrény sarkát, ahol lepattant a furnír? Egy gazdag úriasszony verte oda a fejét kétségbeesésében. Mit tehettem volna elvállaltam. És mutassak valami érdekeset? Tegnap tíz kiló szilvalekvárt küldött nekem. Megnézheti, kint van a konyhában. Látja, milyen hálásak a pácienseim. Mondok önnek valamit, monsieur – Madame Boucher most felemelte hangját, szinte kiabált –, ön nevezhet engem angyalcsinálónak, de mások a jótevőjéknak, védangyaluknak neveznek!

Felállt. A kimonó méltóságteljesen hullámozott körülötte. A kanári kalitkájában énekelni kezdett, a kellő pillanatban, szinte megrendelésre. Ravic is felállt. Volt érzéke a melodrámaéhoz. De azt is érezte, hogy Madame Boucher őszinte volt hozzá, nem hazudott.

– Jól van – mondta –, elmegyek. Magának sokban igaza van. De szegény Lucienne-nek nem volt éppen a jótevője.

– Csak látta volna előzőleg! Mit akar még az a lány? Hiszen meggyógyult, és a gyerekétől is megszabadult. Minden kívánsága teljesült. És, amint hallom, a kórházért sem kellett fizetnie.

– De soha többé nem lehet gyereke.

Madame Boucher csak egy pillanatig gondolkodott a válaszon.

– Annál jobb – vágta oda. – Legalább ezután kedvére szerelmeskedhetik a kis ringyó!

Ravic belátta, hogy hiába jött el, itt nem érhet el semmit.

– Au revoir, madame – mondta. – Igen érdekes beszélgetés volt.

Az asszony odalépett mellé. Ravic szerette volna elkerülni a kézfogást, de Madame Boucher nem is ezt akarta. Bizalmasan letompította hangját.

– Ön okos ember, monsieur, sokkal okosabb, mint a legtöbb orvos. Kár, hogy én... – Kissé tétovázott, majd biztató pillantást vetett Ravicra. – Az embernek olykor, bizonyos esetekben... egy ügyes orvos, aki ért a dolgokhoz, nagy

segítséget tudna nyújtani...

Ravic nem tiltakozott rögtön. Többet akart hallani.

– Ön sem járna rosszul – folytatta Madame Boucher. – Persze, csak speciális esetekben venném igénybe...

Úgy fürkészte Ravic arcát, mint a macska, ha egerre les.

– Jönnek néha igen jó módú felek – mondanom sem kell, hogy, nálam előre fizet mindenki –, és ami a másik kockázatot illeti, nekünk nem kell félnünk a rendőrségtől. Azt hiszem, önnek is jól jönne párszáz frank mellékjövedelem. – Megveregette Ravic vállát.

– Olyan jóképű férfi, mint maga...

Barátságos mosollyal megragadta a konyakosüveget.

– Parancsol még egy pohárral, doktor úr? És mit szól az ajánlatomhoz?

– Köszönöm – mondta Ravic, és lefogta az asszony kezé hogy ne töltsén újra.
– Nem tudok többet inni.

Ez nagy önmegtagadást jelentett, mert a konyak kitűnő volt.

Az üvegen nem volt vignetta, biztosan valami elsőrendű magánpincéből került ki.

– Ami az ajánlatát illeti, majd gondolkodom rajta – mondta.

– Pár nap múlva eljövök megint. Szeretném látni a műszereit. Talán tudok magának valami tanácsot adni a műszerek tekintetében.

– Szívesen megmutatom legközelebb, ha újra eljön. És akkor ön is megmutatja a papírjait. Bizalmat bizalomért, igaz?

– Annyi bizonyos, hogy elég bizalmasan beszélt velem, madame.

– Nem kockáztattam semmit – mosolygott Madame Boucher. – Csak egy ajánlatot tettem énnek, amit bármikor letagadhatok. Ön nem francia, ezt mindjárt észrevettem, noha nagyon jól beszél franciául. De nem látszik annak. Ön valószínűleg menekült.

Az asszony mosolya még barátságosabb lett, de közben hűvös tekintettel méregette a férfit.

– Ha kellemetlenkedni próbálna nekem, senki sem hinne magának, s legfeljebb azt érné el, hogy a francia diplomája iránt érdeklődnének, ami persze, nincs. Hint a hallban él a rendőrség embere. Ha tetszik, most mindjárt

feljelenthet. Nem fogja megtenni. Azonban megfontolhatná az ajánlatomat. Megadná talán a nevét és címét?

– Nem – felelte Ravic összerezzelve, és most már végleg tudta, hogy alulmaradt.

– Mindjárt gondoltam. – Madame Boucher most valóban olyan volt, mint egy jól táplált, hatalmas macska. – Au revoir, monsieur. Fontolja meg az ajánlatomat. Már sokszor foglalkoztam a gondolattal, hogy egy emigráns orvossal társuljak.

Ravic mosolygott. Nagyon jól megértette az asszonyt. Egy emigráns orvos, az aztán teljesen ki volna szolgáltatva neki. Jó bűnbak lenne, hogy viselje a felelősséget, ha valami baj történik.

– Majd gondolkodom a dolgon – mondta. – Au revoir, madame.

Elindult kifelé a szűk, sötét folyosón. Az egyik ajtó mögül nyöszörgés hallatszott. Most vette csak észre, milyen sok ajtó nyílik a folyosóra. A szobákat alighanem kisebb fülkékre osztották. Itt feküdtek a nők pár óra hosszat, mielőtt hazavánszoroghattak.

A hallban egy nyírott bajuszú, olajsárga bőrű férfi ült. Figyelmesen megnézte Ravicot. Roger is ott ült mellette. Az asztalon egy másik palack abból az öreg konyakból. Amikor Roger meglátta Ravicot, ösztönös mozdulattal az üveg után nyúlt, hogy elrejtse. Aztán meggondolta a dolgot, és vigyorogva leengedte karját.

– Bon soir, docteurs – mosolygott, sárga fogait mutogatva. Meglátszott rajta, hogy hallgatódzott az ajtónál.

– Bon soir, Roger – felelte Ravic olyan barátságosan, mintha mindennapos vendég volna ebben a házban. Ez a legyőzhetetlen asszony szinte büntársává tette egy fél óra leforgása alatt. Ilyen körülmények között miért ne barátkozzék Roger mesterrel is, akiben legalább valami emberi vonást lehet felfedezni. A lépcsőn lemenet két leánnyal találkozott, akik sorra megnézték minden ajtót.

– Nem tudja, monsieur – szólította meg elszántan az egyik –, ebben a házban lakik Madame Boucher?

Ravic habozott. De mi értelme volna lebeszélni őket? Akármit mondana nekik, semmit sem változtatna a dolgokon. Nesn hallgatnának rá, és ha igen – tudna nekik jobb tanácsot adni?

– A harmadik emeleten lakik – mondta. – Ott a névtáblája az ajtón.

A karóra világító számlapja úgy ragyogott a sötétben, mint egy parányi nap.

Hajnali öt óra volt. Joant háromra várta. Lehet, hogy még eljön. De az is lehet, hogy fáradt volt, és egyenesen hazament. Ravic kinyújtózott, és vissza akart süllyedni az álomba. De nem tudott elaludni. Sokáig feküdt így ébren, a függönyre bámulva, amelyen szabályos időközökben végigsuhant a szemközti ház villanyreklámjának vörös szalagja. Üresnek érezte magát, de nem tudta, miért. Olyan volt, mintha testének melege lassanként kiszivárgott volna a bőrén. Mintha a vére sóvárogva kergetett volna valamit, ami messze volt tőle, és így lassan elhullott volna a semmibe. Karját keresztbe rakta feje alatt, és mozdulatlanul feküdt.

Most már tudta, hogy vár. És tudta azt is, hogy nemcsak az eszével várja Joan Madou-t – a karja is várt rá, és az erei is, és még valami különös, újszerű gyengédség a szívében. Felkelt, magára kapta háziköntösét, és odaült az ablakhoz. Bőrét simogatta a finom gyapjú melege. A köntös régi volt; sok éve viselte már. Ebben aludt a menekülés idején, ez melegítette a hideg spanyol éjszakákon, amikor a tábori kórházból holtfáradtan tért vissza barakkjába. Juana, a tizenkét éves lány, akinek a tekintete nyolcvanesztendős volt, ott halt meg egy nyomorúságos madridi estén, a doktor szállodájában, ez alatt a köntös alatt – egyetlen kívánsággal a szívében: bár neki is lenne valaha ilyen finom gyapjúköntöse, mely melegíti testét és lelkét, eltakarja didergő bőrét és fogvacogató emlékeit, hogy elfelejtse, miként gyalázták meg édesanyját, és apját hogyan gyötörték halálra.

Ravic körülnézett a szobában. Néhány bőrönd, pár ócska holmi, egy csomó elnyútt könyv – kevés kell egy embernek az élethez. Nincs is értelme ragaszkodni a sok limlomhoz, ha az élet ilyen bizonytalan. Úgyis meg kell válni mindig a megszokott dolgoktól, vagy el kell hagyni őket, vagy elveszi más. Az ember álljon útra készen. Ez volt az oka annak is, hogy Ravic egyedül élt – ha az ember vándor és földönfutó, semmiképpen sem szabad megkötnie magát. Kerülni kell mindent, ami megfogja az ember szívét.

A nő legyen könnyű kaland – semmi egyéb. Odanézett az ágyra. Összegyűrt, fakó ágynemű. Nagyon jó. Az se baj, hogy várnia kell. Oly sokszor várt már nőkre. De most érezte, hogy azelőtt másképp várta a nőket, egyszerűbben, egyértelműbben és brutálisabban, bár néha azzal a személytelen gyöngédséggel, amely beezüstözi a vágyat – de már nagyon régen nem várt úgy, mint ma. Észrevétlenül a szívébe surrant valami, amiről sehogy sem akart tudomást venni. Mélyebben megragadta volna ez a dolog? Fásult szíve megmozdult volna megint? Mikor történt ez?

Valami ismét előszólította a szívét a hideg kék mélységekből, ahova elsüllyedt, már megint megcsapta egy áram, mint a völgyek fuvallata, mely

magával hozza a borsmenta illatát? Ismét felbukkant a nyárfasor a horizonton, és megszédítette az áprilisi fűs szaga? Nem akart senkit, és nem akart senkié lenni. Vándor volt, bottal a kezében. Felállt, és öltözködni kezdett.

Az ember maradjon független. Minden dolog kis függőségekkel kezdődik. Az ember észre sem veszi, és egyszerre csak a megszokás hálójába esik. Háló, aminek sok más neve is van – például a szerelem. Az embernek nem szabad hozzászoknia semmihez. Még egy testhez sem. Nem zárta be az ajtót. Ha Joan mégis eljön, nem találja itthon. Ha kedve tartja, majd vár. Egy pillanatig habozott, ne hagyjon-e néhány sort a részére? De nem akart hazudni neki; és azt sem akarta megmondani, hova ment.

Reggel nyolc felé járt, amikor Ravic megérkezett megint. Sokáig kószált odakint, a hajnali szürkületben, a pislogó gázlámpák alatt – egészen felfrissült és megnyugodott a hűvös szélről. De amikor megállt a hotel kapuja előtt, ismét elfogta az a feszültség, amitől menekülni akart. Joan nem volt a szobában. Ravic azzal próbálta megnyugtatóni magát, hogy nem is számított rá. Mégis így érezte, hogy szobája most üresebb, mint máskor. Körülnézett – valami jel után kutatott, amely elárulná hogy Joan itt járt. Nem talált semmit. Csöngetett. Eltartott néhány percig, míg a szobalány jelentkezett.

– Reggelit kérek – mondta Ravic.

A lány ránézett, de nem szólt semmit. Ravic is kerülni akarta a beszélgetést.

– Kávét és kiflit, Eve.

– Hozom, Monsieur Ravic.

Ravic egy pillantást vetett az ágyra. Ha Joan el is jött volna, aligha lett volna kedve lefeküdni ebbe a gyűrött, barátságatlan ágyba. Érdekes, hogy minden, ami a testtel van kapcsolatban, olyan halottá válik, mielőtt elveszti melegét. Az ágy, a fehérnemű, még a fürdővíz is utálatos, amikor már kihűlt.

Cigaretára gyújtott. Talán itt volt Joan, de azt hitte, hogy hirtelen elhívták egy pácienshez. Akkor hátrahagyott volna pár sort. Ravic egyszerre nagyon megharagudott magára. Hülyeség, tisztára hülyeség, amit csinál. Meg akarta őrizni függetlenségét, de mit ért el vele? Ostobán viselkedett, mint egy tizennyolc éves kamasz, aki hősködik, és imponálni akar önmagának. Hiszen ez a hajnali kóborlás nagyobb kötöttséget jelent, mintha egyszerűen otthon maradt volna, lesve, hogy eljön-e Joan vagy nem. A lány behozta a reggelit.

– Hozzam rendbe az ágyat? – kérdezte.

– Most? Minek?

- Hátha még le akar fekédni. Az ember jobban alszik frissen vetett ágyban. Ravicra nézett, de tekintete nem árult el semmit.
- Mondja csak... nem keresett valaki?
- Nem tudom. Én csak hét órától vagyok szolgálatban.
- Eve – mondta Ravic tétovázva –, milyen érzés az... mindennap megvetni egy csomó idegen ember ágját?
- Semmi különös, Monsieur Ravic. Amíg a vendégek nem akarnak egyebet, nincs semmi baj. De mindig akad olyan, aki mást is kíván tőlem. Igazán nem tudom, miért? Hiszen Párizsban olyan olcsók a bordélyházak.
- De nincsenek mindig nyitva. Sok ember éppen reggel van jó formában.
- Igen, különösen az öregek – bólintott Eve, és vállat vont.
- Ha nem engedek nekik, lecsúszok a borravalóról, és bosszúból még szekálnak is. Panaszkodnak, hogy szemtelen vagyok, és nem takarítok rendesen. Hiába, ilyen az élet.
- Ravic zsebébe nyúlt, és előkotort egy bankjegyet.
- Tegye el ezt, Eve. Könnyítse meg magának az életet legalább egy napig. Vegyen magának kalapot vagy kötött kabátot.
- Eve szeme felcsillant. Fásult közömbössége egy pillanat alatt eltűnt.
- Nagyon köszönöm, Monsieur Ravic – mondta élénken. – Ez a nap jól kezdődik. Vesse meg az ágját vagy hagyjam későbbre?
- Ráér.
- Igen, kérem. – A lány még nem ment ki.
- Az a hölgy nagyon szép és igazán érdekes... az a hölgy, aki mostanában ide szokott jönni.
- Még egy szó, és visszaveszem a pénzt, Eve! – felelte Ravic, és kitolta a lányt az ajtón. – Azok a friss öregurak, akikről beszéltünk, már türelmetlenül várják magát. Ne okozzon nekik csalódást.
- Ravic leült az asztalhoz reggelizni. Nem izlett, és türelme sem volt hozzá. Felkelt, és a szobában járkálva rágcsálta kiflijét. Így ment valahogy. A nap vörös korongja a háztetők fölött függött. A hotel ébredezett. Az öreg Goldberg, egy emelettel lejjebb, belefogott megszokott reggeli hangversenyébe. Nyögött és köhögött, mintha hat tüdeje lett volna. Wiesenhoff emigráns kinyitotta

ablakát, és vígan füttyült egy katonaindulót.

Egy emelettel feljebb csobogott a vízcsap. Ajtókat csapkodtak. Ravic nyújtózkodott. Az éjszaka elmúlt, és vele együtt szertefoszlottak a sötétség megrontó kísértetei. Mégiscsak ki lehet bírni. Elhatározta, hogy a következő napokban is megőrzi magányát, ha csak lehet.

Lent az utcán megszólaltak a rikkancsok. A reggeli híreket ordították. Incidens a csehszlovák határon. Német csapatösszevonás a Szudéta-vonalon. Veszélyben a müncheni egyezmény.

11

A fiú nem jajgatott, csak az orvosokra bámult. Túlságosan kábult volt ahhoz, hogy fájdalmat érezzen. Ravic a szétroncsolt lábra pillantott.

- Hány éves? – kérdezte a fiú anyjától.
- Tessék? – kérdezte az asszony, aki rémületében egészen megzavarodott.
- Hány éves a fia?

A fejkendős asszony ajka megmozdult.

- A lába! – mondta. – A lába! Keresztülment rajta a teherautó!

Ravic a fiú szívét hallgatta:

- Egészséges volt? – kérdezte.
- A lába! – felelte az asszony. – A lába!

Ravic felegyenesedett. A gyermek szive gyorsan vert, mint egy riadt madaré, de hangjában nem volt semmi aggasztó. Majd altatás közben szemmel kell tartania a fiút, mert nagyon vézna, és angolkórosnak látszik. Jó lenne sürgősen hozzálátni. A félig letépett láb csupa lucsok volt.

- Levágja a lábamat? – kérdezte a fiú.
- Szó sincs róla – felelte Ravic minden meggyőződés nélkül.
- Jobb, ha levágja, semhogy örökre merev maradjon.

Ravic figyelmesen nézte a fiú koravén arcát. Egyelőre még nyoma sem volt rajta fájdalomnak.

– Majd meglátjuk – mondta Ravic. – Most el fogunk altatni. Nagyon egyszerű a dolog. Légy egész nyugodt.

– Még egy pillanat, doktor úr. FŐ 2019. Ez volt az auté száma. Nem jegyezne fel? Az anyám részére, hogy el ne felejtse.

- Mi az? Mit beszélsz, Jeannot? – kérdezte az anyja csodálkozva.

– Megjegyeztem a számot. Az autó rendszámát. FŐ 2019. Láttam, egészen közel volt hozzám, éppen a szemem előtt. A közlekedési lámpa vöröset mutatott. A sofőr hibájából történt.

A fiú lélegzete szaggatottá vált.

- A biztosítótársaságnak fizetnie kell. A szám... az auté, száma...

– Már felírtam – mondta Ravic. – Nyugodj meg. Mindent felírtam.

Intett Eugénie-nek, hogy kezdje meg az altatást.

– Az anyámnak a rendőrségre kell mennie. A biztosítótársaság fizetni fog.

– Hatalmas verítékcsappek jelentek meg a fiú arcán, mintha hirtelen előtörtte volna az eső. – Ha amputálja a lábamat, többet fizetnek... mintha... csak béna...

Szeme sötétkék karikák mégé süllyedt. Mintha piszkos tavak lettek volna, úgy elütöttek bőre sápadt színétől. A fiú felnyögött, és gyorsan még mondani akart valamit.

– Az anyám... nem érti... segítsenek... neki... – Már nem bírta folytatni. Lihegni kezdett, tompa, fojtott sikolyok tértek fel belőle, mintha egy megkínzott állat vergődött volna benne.

– Milyen a világ odakint, Ravic? – kérdezte Kate Hegstroem.

– Miért érdekli, Kate? Gondoljon inkább valami vidámabb dologra.

– Úgy érzem, mintha már hetek óta itt volnék. Minden más olyan messze van, mintha elsüllyedt volna.

– Engedje csak elsüllyedni egy időre.

– Nem. Mert akkor félek. Azt képzelem, hogy ez a szoba a Noé bárkája, és az özönvíz már itt hömpölyög az ablakom alatt. Mi történik odakint, Ravic?

– Semmi, Kate. A világ mohón készül az öngyilkosságra, és ugyanakkor azzal ámítja magát, hogy fogalma sincs róla, mit művel.

– Háború lesz?

– Mindenki tudja, hogy háború lesz. Csak azt nem tudják pontosan, mikor. Mindenki csodára számít. – Ravic elmosolyodott. – Soha életemben nem láttam annyi politikust, aki a csodában hitt volna, mint most Franciaországban és Angliában, és soha olyan keveset, mint Németországban.

Kate egy ideig hallgatott.

– Elképzelni – sóhajtott –, elképzelni, hogy ez is lehetséges!

– Igen... képtelenségnek látszik. És éppen azért kell bekövetkeznie, mert az emberek ennyire lehetetlennek tartják, és nem védekeznek ellene. Fájdalmai vannak, Kate?

– Igen, de ki lehet bírni – felelte Kate, és megigazította a párnát a feje alatt. –

Szeretnék megszökni a csúnya dolgok elől, Ravic.

– Igen – felelte Ravic, és vállat vont –, mindenki erről ábrándozik.

– Ha kikerülék innen, lemegyek Olaszországba. Fiesoléba. Van ott egy csendes régi házam, kis kerttel. Ott szeretnék pihenni egy kicsit. Most még kellemes az idő. Csendes, fátyolos napsütés. Délben gyíkok futkosnak a meleg falakon. Este megszólalnak a firenzei harangok. És éjjel a ciprusok mögött felragyog a hold. Van sok könyv a házban és egy hatalmas kőkandalló, régi fapadkával köröskörül. Benne a tűzbak olyan, mint egy vasasztal, rá lehet tenni a poharat. Vörös bort szoktak rajta melegíteni. Embert nem látni arrafelé. Csak egy kertészházaspár lakik ott, aki rendben tartja a házat.

– Igazán szép – bólintott Ravic. – Csönd, kandalló, békesség. Azelőtt az ilyesmit polgári kényelemnek nevezték. Ma így mondanám: álom, mely elénk varázsolja az elveszett paradicsomot.

Kate mosolygott.

– Abban a házban szeretnék élni egy darabig. Talán csak néhány hétig. Nem is tudom még. Szeretnék megnyugodni. Azután visszajövök Párizsba, csomagolok, és hazamegyek Amerikába.

Edénycsörömpölés hallatszott be a folyosóról. Már vitték a vacsorát a betegszobákba.

– Nagyon jó terv – mondta Ravic. – Igaza van, Kate.

Kate tétovázva ránézett, azután megkérdezte:

– Lehet még nekem gyermekem, Ravic?

– Egyelőre nem. Előbb alaposan meg kell erősödnie.

– Nem így gondoltam. Lehet-e még egyáltalában gyermekem? Ez után a műtét után? Nem történt-e...

– Nem – felelte Ravic határozottan –, nem távolítottunk el semmit. Semmit!

Kate fellélegzett.

– Ezt akartam tudni.

– De azért még sokáig nem gondolhat ilyesmire, Kate. Előbb az egész szervezetének meg kell változnia.

– Azt már nem bánom, akármeddig tart is. – Megigazította haját. Ujján a kő megcsillant a sötétben. – Nevetséges, hogy ilyesmit kérdezek ugye? És éppen most?

– Nem. Ez gyakran megtörténik. Gyakrabban, mint ahogy az ember gondolná.

– El akarom felejteni a múltat, Ravic. Torkig vagyok veled. Szeretnék hazatérni és férjhez menni, régimódi, rendes családi életet élni. Gyermekeket akarok és megnyugvást. Szeretni akarom az életet és dicsérni az Istent.

Ravic kinézett az ablakon. Az alábukó nap vérvörös sugarai felgyújtották a háztetőket. A villanyreklámok egészen elfakultak ebben a ragyogásban.

– Maga most bizonyára kinevet, és nem hiszi el, amit mondtam. Azok után amiket tud rólam – szólalt meg Kate Ravic háta mögött.

– Nem – felelte Ravic. – Egyáltalában nem.

Joan Madou hajnali négy órakor állított be. Ravic arra ébredt, hogy valaki kinyitja az ajtót. Lefeküdt, nem is számított Joanra. Az asszony az ajtóban állt. Óriási csokor krizantémmal a karján igyekezett bejutni a szűk ajtón. Ravic nem láthatta az arcát, csak az alakját és a harmattól fényes virágszirmokat.

– Mi ez? – kérdezte. – Miféle krizantémerdő? Az isten szerelmére, Joan, mit jelentsen ez?

Joan végre bejutott a szobába, és a csokrot nagy ívben az ágyra hajította. A virág hűvös volt, a késő őszi virágainak sajátos illata áradt belőle.

– Ajándék – mondta Joan. – Amióta ismerlek, gyakran kapok ajándékot.

– Vidd el innen ezt a virágot. Még nem haltam meg. Nem szeretek virágok alatt feküdni, még hozzá krizantémok alatt! Ez a széles, öreg ágy olyan most, mint valami ravatal.

– Nem! – Joan heves mozdulattal leszórta a virágot a földre. – Ne beszélj így! Ezt nem szabad mondanod, soha!

Ravic ránézett. Most jutott eszébe első találkozásuk.

– Felejtse el – mondta. – Nincs semmi jelentősége.

– De ne mondj ilyet soha többé! Még tréfából sem. – Joan ajka remegett. – Ígérd meg!

– Joan, mi van veled? – kérdezte Ravic. – Ennyire megijesztettek?

– Igen. Nem tudom elfelejteni. És mindig rosszabb. Nem tudom, mi van velem.

Ravic felkelt.

– Nem csinállok többet ilyen tréfát – mondta. – Most már nyugodj meg.

Rendben van?

Joan odasimult a vállára, és bólintott.

– Magam sem tudom, mi van velem. Nem bírok ilyesmiről hallani. Olyan, mintha egy kéz nyúlna felém a sötétből, a múltból. Félelem fog el, vak félelem, mintha valahonnan lesnének rám.

Még jobban Ravichoz simult.

– Ne engedd, hogy valami történjék velem.

Ravic átkarolta derekát.

– Nem, nem engedem.

– Ugye, te meg tudod tenni? Te mindent meg tudsz tenni? – kérdezte Joan.

– Igen – mondta Ravic, és hangja tele volt gúnyos fájdalommal, mert Kate Hegstroemre gondolt. – Igen. Én mindent meg tudok tenni.

– Itt voltam tegnap – mondta Joan, és megmozdult Ravic karjaiban.

– Itt voltál?

– Igen.

Ravic hallgatott. Bosszankodva gondolt az elmúlt éjszakára. Igazán gyerekes volt! Milyen nagy problémát csinált abból, hogy várja-e Joant vagy sem? Ostoba játék valakivel, akinek eszébe se jutott részt venni ebben a játékban – egyszerűen, mert nem szokott játszani.

– Nem voltál itthon.

– Nem.

– Tudom, nem kellene kérdezni, hol voltál...

– Nem.

Joan kibontakozott Ravic karjaiból.

– Szeretnék megfürödni – mondta megváltozott hangon. – Kint havazik. Kicsit átfáztam. Lehet? Vagy felveszem vele a hotelt?

– Ha valamit tenni akarsz, ne kérdezd a következményeit – felelte Ravic mosolyogva. – Különben soha nem teszed meg.

– Komolyabb ügyekben én is így gondolkodom – bólintott Joan. – De most jelentéktelen dologról van szó.

– Fürödj csak meg nyugodtan, ha kedved tartja, és ne törődj semmivel.

Joan a fürdőszobába ment, és megeresztette a csapot. Ravic az ablak elé ült, és cigarettára gyújtott. Odakint csendesen havazott, és a háztetők visszaverték a város megszokott neonfényeit. Egy taxi döcögött végig az utcán.

A krizantém halványan megcsillant a padlón. A pamlagon egy újság hevert. Ravic hozta magával még az este. Csupa undorító hír volt benne. Fegyveres összetűzés a csehszlovák határon. Harcok Kínában. Újabb ultimátum. Kormányválság. Ravic fogta az újságot, és a sarokba hajította.

Joan kijött a fürdőszobából. Bőre még párás volt, mikor lekuporodott Ravic mellé a földre, a virágok közé.

– Hol voltál az éjjel? – kérdezte. Ravic cigarettát adott neki.

– Igazán szeretnéd tudni?

– Igen.

Ravic egy percre habozott.

– Itthon voltam – mondta. – Vártalak. Azután azt hittem, már nem jéssz, és elmentem. Ennyi az egész.

– Inni mentél?

– Igen.

Joan Ravic felé fordult, és a szemébe nézett.

– Ravic – kérdezte. – Igazán ezért mentél el?

– Igen.

Joan Ravic térdére tette karját. Ravic a ruhán keresztül érezte bőre melegét. Ez a melegség most valahogy közelebb állt hozzá, mint bármi más, amire vissza tudott emlékezni a múltból. Hirtelen így érezte, hogy ez nem új, hanem sok-sok év óta hozzá tartozik. Mintha Joant mindig ismerte volna. Eltűnt, elvesztette, azután hirtelen felbukkant megint a múlt kédéből, és visszatért hozzá.

– Ravic, én minden éjjel itt voltam nálad. Tegnap is tudhattad volna, hogy eljövök. Nem azért mentél el, mert nem akartál találkozni velem?

– Nem.

– Megmondhatod, egész őszintén.

– Megmondanám.

– Nem azért mentél el?

– Nem, igazán nem.

– Akkor boldog vagyok.

Ravic ránézett.

– Mit mondtál?

– Azt, hogy boldog vagyok.

Ravic pár pillanatig hallgatott.

– Tisztában vagy velem, mit mondtál? – kérdezte végre.

– Igen.

Az ablakon beszűrődő halvány fény visszatékréződött Joan szemében.

– Boldog vagy? Ezt a szót nem szabad ilyen könnyen kimondani, Joan.

– Nem mondtam könnyen.

– Boldogság – ismételte Ravic. – Hol kezdődik, és hol végződik? Ki tudná megmondani? Lába a virághoz ért.

Boldogság, gondolta. Az ifjúság kéklő horizontja. Az élet ragyogó, aranyos harmóniája. Boldogság! Istenem, hol van még boldogság?

– Veled kezdődik, és veled végződik – szólalt meg Joan újra. – Hiszen ez egész egyszerű.

Ravic nem válaszolt. Miket beszél ma ez az asszony, gondolta.

– Csak nem akarod azt mondani, hogy szeretsz? – mondta aztán.

– De igen. Szeretlek.

– Hiszen alig ismeresz, Joan.

– Mi köze van ennek a szerelemhez?

– Sok. Tudod, mi a szerelem? Valaki, akivel együtt szeretnénk megöregedni.,

– Ezt nem ismerem. Nálam a szerelem mást jelent. Valakit, aki nélkül nem tudok élni.

– Hol a calvados? – kérdezte Ravic hirtelen.

– Az asztalon. Várj, mindjárt hozom.

Joan letette az üveget és a poharakat a virág mellé, a földre.

– Tudom, hogy te nem szeretsz – mondta.

– Akkor többet tudsz, mint én.

Joan felemelte fejét.

– Szeretni fogsz!

– Nagyszerű. Erre iszunk.

– Várj egy kicsit – mondta Joan. Megtöltötte a poharát, és kiitta. Azután újra megtöltötte, és átadta Ravicnak.

Ravic egy pillanatig tünődve nézte a csillogó italt. Nem igaz gondolta. Csak az éjszaka varázsa, és szertefoszlik majd az éjszakával együtt. Sötétben elsuttogott szavak – nem lehet bizni bennük. Az igaz szavakkal tiszta fejjel, napfényben találkozunk.

– Milyen biztos vagy a dolгодban! – mondta. – Honnan tudod ezt olyan pontosan?

– Tudom, mert szeretlek.

Milyen könnyedén ejti ki ezt a szót is, gondolta Ravic. Gondolkodás nélkül, megfontolatlanul. Felkapja, mint egy üres serleget. Megtölti valamivel, és elnevezi szerelemnek. Pedig mennyi minden egyéb lehet benne. A félelem, hogy az ember magára marad, az inspiráció, amit egy másik lélektől kapunk, ingadozó önbizalmunk alátámasztása, fantáziánknek egy másik lélekben való megcsillogtatása, és még sok egyéb, ki tudná felsorolni valamennyit? Hiszen ostoba dolog az is, amit én mondtam az imént, csak úgy kapásból – hogy együtt megéregedni, ez a legfontosabb az egészben.

Talán Joan még jobban ráhibázott ösztönszerű válaszával. Eh, ostobaság! Itt ülök a téli éjszakában hontalanul, gyökértelenül, két háború között, és lovagolok a szavakon, mint valami szörszálhasogató öreg tanár! Hát van értelme ennek az ellenállásnak? Nem lenne okosabb, ha belevetném magam, akár hiszek benne, akár nem?

– Miért védekezel? Miért állsz ellen? – kérdezte Joan, mintha gondolataiban olvasott volna.

– Mit mondasz?

– Hogy miért ellenkezel? – kérdezte újra Joan.

– Nem értem. Miben ellenkezem?

– Nem tudom. De érzem, elzárkózol előlem. Van a lelkedben egy rész, ahová nem engedsz be senkit.

– Gyere – mondta Ravic –, igyunk még.

– Én boldog vagyok, és szeretném, ha te is boldog lennél. Nem is képzeled, milyen boldog vagyok. Ha felébredek, rögtön eszembe jutsz, és úgy alszom el, hogy rád gondolok. Nem is tudok másra gondolni. Olyan a fejem, mintha egy ezüst hegedű volna – egész nap muzsikál, és a te hangodat is hallom benne. Ha megyek az utcán, téged látlak, még ha nem is vagy ott... téged és magamat, kitöltjük az utcát, másnak nem is marad helye. Néha mégis észreveszem az idegeneket, a járókelőket, de csak egy üvegfalon keresztül. Megesik, hogy betörnek a falon át a mi világunkba, de többnyire csak elsuhannak az üvegfalon túl, mint a film alakjai. És a zene folyton szól, a fülemben cseng éjjel-nappal.

Pár héttel ezelőtt még nem ismertél engem, és boldogtalan voltál, gondolta Ravic. Könnyen szerzett boldogság. Kiitta poharát.

– Sokszor voltál már boldog?

– Nem. Nem sokszor.

– De néha igen, ugye? Mikor hallottad utoljára azt az ezüst hegedűt?

– Miért kérdezed?

– Csak kérdem. Minden különös ok nélkül.

– Már nem emlékszem rá. Az egészen más volt.

– Persze, mindig más.

Joan rámosolygott. Arca olyan volt, mint egy kitárt szirmú virág, amely nem rejt semmit, nyílt és ragyogó.

– Két évvel ezelőtt, Milánóban. De nem tartott soká.

– Egyedül voltál akkor?

– Nem. Valakivel, aki nagyon boldogtalan és féltékeny volt. Nem értett meg engem.

– Elhiszem. Persze hogy nem értett meg.

– Te biztosan megértenél. De ő mindig rettenetes jeleneteket rendezett. – Joan kényelmesebben helyezkedett el, levett egy párnát a pamlagról, és megtámasztotta vele a hátát. – Ringyónak nevezett, hűtlennek, hálátlannak. Pedig nem volt igaz. Amíg szerettem, hű voltam hozzá. De nem tudta megérteni, hogy már nem szeretem.

– Ezt az ember mindig nehezen tudja megérteni.

– Te biztosan megértenéd. De téged mindig tudnálak szeretni. Más vagy, mint a többi, és veled minden egészen más. Tudod, meg akart ölni. – Joan nevetett. – Aki féltékeny, az mindig ölni akar. Pár hónappal később az a másik akart megölni. De megtenni azért egyik sem meri. Te bizonyára sohasem akarnál engem megölni. Igaz?

– Legfeljebb konyakkal – mondta Ravic. – Add ide a palackot. Hála istennek, beszélgetésünk józanabb mederbe terelődik. Az előbb komolyan megijesztettél.

– Miért? Mert szeretlek?

– Ne kezdjék előlről, Joan. Ne járjunk hétkéznapi is frakkban és rizs poros parókával. Elégedjünk meg azzal, hogy most együtt vagyunk. Hogy mennyi időre, ki tudja? Hosszabb vagy rövidebb időre. Nem kell hozzá jogcim.

– Nem szeretem ezt hallani. Üres szavak. Nem hagysz el, és ezt magad is jól tudod.

– Természetesen. Megtörtént már veled, hogy akit szerettél, elhagyott?

Joan ránézett.,

– Igen. Az egyik mindig elhagyja a másikat. És megtörténik hogy a másik a függőbb.

– És mit tettél akkor?,

– Mindent! – Joan hevesen kirántotta Ravic kezéből a poharat és megitta, ami benne maradt. – Megpróbáltam mindent a világon. De hiába. Akkor nagyon boldogtalan voltam.

– Meddig?

– Sokáig. Körülbelül egy hétig.

– Az nem sok.

– Dehogynem. Egy hét az örökkévalóság, ha az ember igazán boldogtalan. Annyira éreztem a boldogtalanságot minden porcikámban, hogy egy hét alatt teljesen kimerültem. Boldogtalan volt a hajam, az ágyam, még a ruhám is. Úgy tele voltam boldogtalansággal, hogy minden egyéb megszűnt a számomra. De mire idáig jutottam, a boldogtalanság már nem kínozott többé. Nem maradt bennem más, csak halálos kimerültség. És akkor az egésznek már vége is volt. Lassan újra feléledtem.

Megcsókolta Ravic kezét. Lágy ajkával csak éppen hozzáért, gyengéden, leheletszerűen.

– Mire gondolsz? – kérdezte.

– Semmire. Csak a te züllött ártatlanságodra. Teljesen romlott vagy, és mégis tiszta. A legveszedelmesebb dolog a világon. Add vissza a poharamat. Hadd ürítsem barátomra, Morozovra, az emberi szív nagy ismerőjére.

– Nem szeretem Morozovot. Igyunk inkább másra.

– Persze hogy nem szereted. Mert éles szeme van. Hát akkor majd a te egészségedre iszom.

– Az én egészségemre?

– Igen, a tiedre, te veszedelmes angyal.

– Nem vagyok veszedelmes – tiltakozott Joan. – Én vagyok veszélyben, de nem vagyok veszélyes másra.

– Már az, hogy így beszélsz és így gondolkodol, mutatja, milyen veszélyes vagy. Ne félj, téged nem érhet soha semmi komoly baj. Salute.

– Salute. Elég baj az, hogy te nem értesz meg engem.

– Nem is akarlak megérteni. Minden félreértés abból származik, hogy az emberek meg akarják érteni egymást. Ez a világ tragédiája. Add ide az üveget.

– Sokat iszol, drágám. Miért iszol annyit?

– Vigyázz, Joan – mondta Ravic. – Azt mondom, sokat iszom, és azt hiszed, hogy csak a javamat akarod. Pedig valójában csak a féltékenység beszél belőled. Egyszerűen meg akarod akadályozni, hogy olyan régiókba szálljak, ahová nem tudsz követni. Salute! Meg kell ünnepelnénk ezt a napot. Dicsó győzelmet arattunk a szentimentalizmus fölött, mely ott ólálkodott körülöttünk, mint az a kövér, piszkos felhő, mely elhomályosítja az ablakot. De, hála istennek, egy kis szentimentalizmussal sikerült elkergetnünk. Salute!

Joan felegyenesedett. Megtámaszkodott a padlón, és felnézett Ravicra. Szeme kitágult, a fürdőképeny lecsúszott válláról, haja hátrahullt a nyakába – olyan volt a sötétben, mint egy pajzán, fiatal nőstény oroszlán.

– Tudom – mondta nyugodtan –, tudom, hogy kinevetsz, de nem bánom. Most érzem először, hogy élek. Minden porcikámban érzem, egészen megváltoztam, másképp látok, másképp lélegzem, mint azelőtt. Még álmomban is élek, a bokam és a csuklom másképp mozog, fogni tudok a kezemmel, és örömmel várom a holnapot, mert tudom, hogy mit akarok, az életemnek célja van megint. Bánom is én, hogy mit mondasz erre, és mit gondolsz rólam! Az a fő, hogy szárnyam nőtt, és repülni tudok. Hogyne vetném bele magam ebbe a

boldogságba minden meggondolás nélkül! Nem vagyok óvatos, nem félek, nem törődöm semmivel, még azzal sem, hogy te csak játszol velem, és kicsúfolsz.

Ravic sokáig hallgatott.

– Én nem csúfolódom veled, Joan – mondta végre –, csak önmagammal csúfolódom.

Joan előrehajolt.

– Miért? – kérdezte. – Miért nem adod át magadat te is ennek a boldogságnak? Van benned valami, ami szüntelenül ellenáll és viaskodik velem.

– Szó sincs róla, Joan. Én csak lomhább vagyok, nálam lassabban megy minden.

Joan megrázta fejét.,

– Nem arról beszélek. Van benned valami, ami vedekezik, elzárkózik, egyedül akar maradni. Érzem. Olyan, mint egy korlát.

– Nincs köztünk korlát. Csak az a tizenöt év, amennyivel idősebb vagyok, amennyivel többet éltem, mint te. Nem minden ember élete olyan, mint egy ház, a saját háza, amellyel azt csinálhat, amit akar – átrendezheti kedve szerint, feldíszítheti emlékei limlomjaival. Sok ember élete olyan, mint egy szálloda, nem is egy szálloda, hanem sok szálloda. Minden év egy-egy idegen szoba, melynek ajtaja végleg bezárul mögötte, mint a szállodáé, ahol sohasem volt otthon. Múltjából nem hozhat magával semmit. Egyetlen kincse egy kis bátorság, és az, hogy már nem tud megbánni semmit.

Joan hallgatott. Ravic azt se tudta, hallotta-e szavait. Kinézett az ablakon, és érezte, hogy az alkohol melegíti és megnyugtatja. Pulzusa lassúbb és egyenletesebb lett. Mély nyugalom töltötte el az egész szobát, az idő örökké kattogó rettenetes gépfegyvere is elhallgatott. A hold lassan felemelkedett a háztetők fölé, elmosódó piros fényben ragyogott a felhők közt, mint valami mesebeli mecset kupolája. Alatta csendesen szálldogált a hó.

– Tudom – szólalt meg Joan, állát tenyerére támasztva –, tudom, hogy ostobaság volt tőlem, amikor a múltamról beszéltem. Jobb lett volna elhallgatni vagy hazudni valamit, de nem akartam. Miért ne mondjak el neked mindent, mit szépítgessem a dolgokat? Nem tudom már komolyan venni azt, ami volt, inkább mulatok rajta, és te kinevethetsz, ha jólesik.

Ravic ránézett. Joan egyik lábával rátérdelt egy nagy, fehér krizantémra. Különös éjszaka, gondolta. Kint a nagyvilágban most emberek lövöldöznek és

vadásznak egymásra, szerencsétlenek ezreit vetik börtönbe és gyötrik halálra, lopnak, rabolnak és gyilkolnak. A világ másik fele tud róla, de nem törődik vele.

Ennek a boldoságra teramtt földnek egyik sarkában a kegyetlen erőszak tipor, a másik csücskében meg vidáman zajlik az élet, az utcák és a bisztrók fényárban úsznak, emberek sétálnak, vacsoráznak, nyugodtan lefeksznek aludni, és nem bántja őket a lelkiismeret. Én is itt ülök egy asszony mellett, sápadt krizantémok és egy palack calvados között – a szerelem árnyéka hajol félém, magányosan és szomorúan, mert kiűzték a múlt védett paradicsomából, én meg töprengök, reszketek, a múlttal viaskodom, mintha rabja lennék örök időkre, és nem volna már jogom...

– Joan... Milyen jó, hogy itt vagy mellettem – mondta, pedig egészen mást akart mondani.

Joan csodálkozva nézett rá. Ravic megfogta mindkét kezét.

– Nem érted? Nem érted, mit jelent ez? Ezer más szóval sem lehet többet mondani.

Joan bólintott, és szemét kénynek öntötték el hirtelen.

– Értem – mondta –, és tudom, hogy mit jelent. Nem jelent semmit.

– Nem igaz! – felelt Ravic hevesen, bár tudta, hogy Joannak igaza van.

– Nem, nem jelent semmit – ismételte Joan. – De nem fontos. Kell, hogy szeress, akár akarod, akár nem.

Ravic hallgatott.

– Kell, hogy szeress – súgta Joan –, különben végem van.

Milyen szörnyű szó, gondolta Ravic és milyen könnyen ejti ki. Ha igazán így állna a dolog, nem beszélne róla.

12

– Levágta a lábamat? – kérdezte Jeannot. Keskeny kis arca vértelen volt és fakó, mint egy régi ház fala. Szeplői sötéten emelkedtek ki arcából, mintha nem tartoznának hozzá, csak ráfréccsent festékfoltok volnának. Lábának csonkja drótkosár alatt feküdt, amire ráborították a takarót.

– Fáj? – kérdezte Ravic.

– Igen. A lábam. A láb;am nagyon sajog. Megkérdeztem a nővért, mit csináltak velem? A vén sárkány nem akarta megmondani.

– A lábadat amputálni kellett, Jeannot – mondta Ravic.

– Térd fölött, vagy térd alatt?

– Tíz centiméterrel térd fölött. A térded teljesen szétroncsolódott, nem lehetett megmenteni.

– Helyes – bólintott Jeannot. – Ez tíz százalékkal több kártérítést jelent. Nagyon jó. A műláb úgyis csak műláb, akár térd alatt, akár térd fölött kezdődik. De tíz százalékkal nagyobb kártérítés, ez már olyasmi, amit az ember minden hónapban a zsebébe, tehet. – Elgondolkodott egy pillanatig. – Egyelőre jobban tenné doktor úr, ha nem mondaná meg az anyámnak. Hiszen úgysem láthatja, amíg itt van a papagájkalitka a csonk fölött.

– Nem mondunk neki semmit, Jeannot.

– A biztosítótársaságnak évjáradékot kell fizetnie. Amíg csak élek. Ez jogos követelés, ugye?

– Azt hiszem, igen. A fiú elfintorította orrát.

– Nagyot néznek majd, azt hiszem. Tizenhárom éves vagyok. Sokáig kell fizetniük. Tudja már, melyik az a biztosítótársaság?

– Még nem. De tudjuk a kocsis számát. Te megjegyzed. A rendőrség már itt volt. Beszélni akartak veled. Reggel voltak itt, de még aludtál, nem engedtelek felkelteni. Este újra eljönnek.

Jeannot megint elgondolkodott.

– Tanúk kellene – mondta. – Fontos, hogy legyenek tanúink. Van valaki?

– Azt hiszem, az édesanyád tud két nevet. Láttam a kezében a papírt, amire felírta a címekeket.

Jeannot nyugtalan lett.

– El fogja veszíteni azt a papírt. Talán már el is vettette! Hiszen tudja, milyenek az öregek. Hol van most az anyám?

– Itt ült melletted egész éjszaka, ma délig. Csak akkor tudtuk hazakéldeni. Nemsokára visszajön.

– Reméljük, hogy nem vettette el a címeket. A rendőrség... – a fiú felemelte és visszajektette a takaróra sovány kezét.

– Csalók, – dünnyögte –, csupa csaló. Egy húron pendülnek a biztosítótársaságokkal. De ha az embernek jó tanúi vannak... mikor jön vissza az anyám?

– Nemsokára. Ne izgasd magad. Minden rendbe jön.

Jeannot-nak mozgott a szája, mintha valamit rázna.

– Néha kifizetik az egész összeget egyszerre, Életjáradék helyett végkielégítés. Ebből üzletet nyithatnánk az anyámmal.

– Pihenj most – mondta Ravic. – Ezen még ráérsz gondolkodni.

A fiú megrázta a fejét.

– Hallgass rám, Jeannot. Most pihened kell, hogy friss légy, amikor a rendőrség emberei idejönnek.

– Igaza van. Mit csináljak?

– Aludj.

– De ha...

– Majd felébresztenek.

– A lámpa vörös volt. Egész biztosan tudom, hogy a lámpa vörös volt.

– Bizonyára úgy volt. De most igyekezz elaludni. Ott a csengő, ha szükséged lenne valamire.

– Doktor úr...

Ravic visszafordult.

– Mit akarsz, fiacskám?

– Ha jól megy minden... – Jeannot feje a párnán pihent, és halovány mosoly suhant át elgyötört, koravén arcán. – Néha szerencséje van az embernek, nem igaz, doktor úr?

Az este nedves és meleg volt. Tépett felhők szálltak alacsonyan a város fölött.

A Fouquet-étterem előtt kocszkályhát állítottak fel. Körülötte néhány asztalt és széket raktak a járdára. Morozov ott ült az egyik asztalnál. Intett Ravicnak.

– Gyere, pajtás, igyunk valamit.

Ravic letelepedett mellé.

– Túl sokat ülünk ebben a szobában – kezdte Morozov. Gondoltál már erre valaha?

– Rád ezt igazán nem lehet mondani. Többnyire az utcán álldogálsz a Seherezade előtt.

– Édes fiam, nem irigylem szájalmas logikádat. Estéknként nem vagyok ember, csak egy kétlábú kapu a Seherezade előtt. Ezen nem tudok segíteni. De azt mondom, hogy általában túl sokat vagyunk a zárt szobában. Túl sokat gondolkozunk a zárt szobában. Túl sokat szerelmeskedünk a zárt szobában. Túl sokat kesergünk a zárt szobában. Ezért van annyi kétségbeesett ember. Lehet a szabadban kétségbeesni?

– De mennyire!

– Ez is csak azért van, mert túl sokat vagyunk négy fal közt. Egészen más ember az, aki megszokta a szabad levegőt. Az ember sokkal könnyebben elvisel mindent a szabad mezőn, mint egy kétszoba-konyhás lakásban. Ne vitatkozz velem! Az ellentmondás szűk nyugati látókérre vall. Ki törekszik arra, hogy teljesen igaza legyen? Ma szabadnapos vagyok, és habzsolni akarom az életet. Egyébként, inni is túl sokat iszunk a szobában.

– Nem is szólva egyéb szükségleteink kielégítéséről – jegyezte meg Ravic.

– Menj már az örökös iróniáddal! Az élet jelenségei egyszerűek és triviálisak. Csak a képzeletünk ad szárnyat nekik, amikor a tények mosodájának homlokzatára kitűzi az álmok zászlaját. Igazam van?

– Nincs.

– Hát persze hogy nincs. Nem is akarom, hogy igazam legyen.

– Hát persze hogy igazad van.

– Jól van, testvér. Az is baj, hogy túl sokat alszunk szobában. Élő bútardarabak lettünk. A kórházak eltörték a gersncünket. Két lábon járó ágyak lettünk, toalettasztalok, székek, konyhaedények és higiénikus árnyékszékek.

– Kitűnő. Folytassuk csak. Élő pártprogramok, municiógyárak, tébolydák.

– Ne szakíts félbe. Igyál, maradj csöndben, és élj boldogul, te gyilkos, a

sebészkeséddel. Hát nem látod, mi lett belőlünk? Tudomásom szerint csak a régi görögök ismerték az ital és az életöröm istenét, Bakhoszt, Dionüszoszt. Cserébe nekünk van Freudunk, kisebrendűségi komplexusunk és pszichoanalízisünk. A szerelemben visszariadunk a nagy szavaktól, de nem undorodunk a nagy szavaktól a politikában. Szánalmas nemzedék!

Morozov kacintva összehúzta szemét. Ravic visszakacsintott rá.

– Öreg, cinikus ábrándozó! – mondta. – Talán azt hiszed, arra születél, hogy megjavítsd a világot?

Morozov vigyorgott.

– Arra születtem, hogy átérezzem, te romantikus lélek, ki elvesztetted illúzióidat, és most Ravic néven tengsz-lengsz a világban még néhány évig.

– Valóban nem számítok többre, csak néhány évre – mosolygott Ravic. – Ami a nevedet illeti, ez már a harmadik életem. Ez lengyel vodka?

– Nem. Észt. Rigai. A legjobb vodka a világon. Tölts, és azután hadd üldögéljünk itt nyugodtan, bámuljunk a világ legszebb utcájára, dicsérjük az enyhe estét, és időnként köpjünk egy nagyot a reménytelenség arcába!

A kokszkályhában hangosan ropogott a tűz. Egy férfi bukkant fel a járda szélén, hegedűvel a kezében, és játszani kezdte az *At prés de ma blonde* kezdetű dalt. Járókelők lökdösték, kocsik súrolták, de ő csak hegedült tovább, miutha egyedül volna. A hegedű cincogott, és remegett, mintha fázna. Két marokkói arab járt asztalról asztalra, és tarka, gyári szőnyegetek árult. A rikkancsok az esti lapok utolsó kiadásaival szaladgáltak körül. Morozov megvette a Paris Soirt és az Intransigearzt-t. Elolvasta a nagybetűs címeiket, azután undorral félretolta a lapokat.

– Csupa átkozott csaló – morogta. – Nem vetted még észre, hogy a hamisítás korszakát éljük?

– Nem én. Azt hittem, hogy a konzervek korszaka ez.

– A konzervek korszaka? Miért?

Ravic a lapokra mutatott.

– Ez is konzerv. Mindent előre kigondolnak, előre megrágnak nekünk, előre átéreznek helyettünk. Konzerv. A te dolgod csak az, hogy kibontsd. Készen kapod háromszor napjában, házhoz szállítva. Nem maradt semmi, amit magadnak kellene megkapálni, megművelni, megérlelni – vagy akár csak megfőzni a kérdések, a kétségek, a vágyak tüzeinél. Konzerv. – Szája keserű mosolyra húzódott. – Nem élünk könnyen, Borisz. Csak olcsón.

– Konzerv, jó, de még a felirat is hamis rajta! – csapott az asztalra Morozov.
– Képmutatás! Vess egy pillantást ezekre! Muníciógyárat létesítenek, hogy megőrizték a békét; koncentrációs táborokat, mert szeretik az igazságot; Justitia náluk minden pártörület takarója; minden politikai gengszter megváltónak adja ki magát, és minden zsarnok hatalomvágy kedvenc jelszava a szabadság! Hamis pénz! A szellemi életben csupa hamis pénz van forgalomban! A hazugság a propaganda elfogadott eszköze. Konyha-machiavellizmus. Az idealizmus fegyver az alvilág kezében. Ha legalább volna bennük egy szikrányi őszinteség!

Morozov összegyűrte a lapokat, és ledobta a földre.

– Valászerűleg az a baj, hogy túl sok újságot olvasunk a szobában – mondta nevetve Ravic.

– Természetesen. A szabadban az embernek csak arra kell az újság, hogy tüzet gyújtson vele. Ne felejtse el, hogy...

Morozov hirtelen abbahagyta a mondatot. Ravic már nem ült mellette. Ravic felugrott, és a tömegben keresztül elindult az Avenue George V. irányában. Morozov egy percig csodálkozva ült a helyén. Azután pénzt kotort elő zsebéből, a poharak mellett álló porcelántányérra dobta, és Ravic után eredt. Fogalma sem volt róla, mi történt, de utol akarta érni barátját, hogy kéznél legyen, ha szükség volna rá. Rendőrt nem látott sehol. Detektívnek látszó civilt sem, akitől Ravic megijedhetett volna, hogy így nekiiramodott.

Az utcán rengeteg ember tolongott. Nagyon jó, gondolta Morozov. Ha Ravic csakugyan detektív elől menekül, könnyen el tud majd tűnni. Csak akkor pillantotta meg újra Ravicot, amikor az Avenue George V. sarkáig jutott. A közlekedési lámpa éppen akkor váltott, és az összezsúfolódott kocsisorok előretörték. A lámpa pirosat mutatott, de Ravic türelmetlenségében megpróbált átszaladni az úttesten. Egy taxi majdnem elütötte. A sofőr káromkodott. Morozov hátulról megragadta Ravic karját, és visszarántotta.

– Megőrültél? – ordította. – Öngyilkos akarsz lenni? Mi történt?

Ravic nem válaszolt. Átbámult az utca másik oldalára. Autó autó hátán, négy sűrű sorban. Lehetetlen átjutni. Morozov megrázta barátját.

– Mi történt, Ravic? A rendőrség?

Ravic nem vette le szemét az előtte száguldó autókról.

– Hát akkor micsoda?

– Haake...

Morozov rögtön megértette. Szeme felvillant.

– Úgy? Akkor igazad van! Hamar utána! Milyen ruha van rajta?

– Szürke kabát.

A Champs-Élysées közepén végre felhangzott a közlekedési rendőr éles sípja. Ravic előretért az utolsó kocsik között. Sötétszürke kabát – csak ennyit tudott, és csak erre gondolt. Átvágott az Avenue George V. és a Rue Bassanot kocs útján. Hirtelen tucatjával bukkantak fel előtte a szürke kabátok. Káromkodva rohant előre, ahogy csak a lába bírta. A Rue Galilée-nél a forgalom leállt. Ravic kíméletlenül törtetett a tömegen keresztül, végig a Champs-Élysées-n. Átvágott a Rue Pressbourg-on, és kétségbeesetten állt meg a Place de l'Étoile előtt. Az utcák minden irányba szétágaztak, lázas forgalom, vége! Itt már nem lehet megtalálni senkit!

Lassan visszafordult, folyton a járókelők arcát fürkészsze. Izgatottsága eltűnt. Egyszerre végtelenül üresnek érezte magát. Úgy látszik, újra tévedett – vagy Haake másodszor is elmenekült előle. Lehet így tévedni, kétszer egymás után? De az se lehet, hogy valaki kétszer egymás után eltűnjön a szeme elől, mint egy elejtett gombostű! Igaz, hogy itt sok a mellékutca. Haake befordulhatott valamelyikbe.

Tekintete végigszaladt a Rue Pressbourg-on. Kocsik, autók, rengeteg ember mindenütt. Az est legforgalmasabb órája ez. De most merre forduljon, hol kutasson tovább?

– Semmi? – kérdezte Morozov, amikor újból találkoztak.

Ravic megrázta fejét.

– Akkor esküdni mertem volna rá, de most... most már magam sem tudom.

Morozov hosszasan ránézett.

– Nagyon sok hasonló arc van, Ravic.

– Igen. És sok olyan, melyet nem lehet elfelejteni soha.

– És mi lesz most? Mit akarsz csinálni?

– Nem tudom. Mit csinálhatok?

Morozov a tömegre bámult.

– Atkozott balszerencse! Éppen ebben az órában. Az üzleteket most zárják. Mindenütt annyi ember!

– Igen.

– És hozzá még az esti világítás! Ez a bizonytalan félhomály. Mondd csak, jól láttad?

Ravic nem felelt. Morozov karon fogta.

– Hallgass ide – mondta. – Futkosni keresztül-kasul teljesen céltalan. Mialatt az egyik utcában keresed, úgy érzed, hogy már a másikban van. Így semmi értelme az egésznek. Menjünk vissza a Pouquet-hez. Az lesz a legjobb. Onnan jobb az áttekintés, mint ha ide-oda rohansz. Abban az esetben, ha visszajönne, onnan lathatjuk a legjobban.,

Sarokasztalhoz ültek, ahonnan két irányba is lehetett latni. Sokáig szótlánul ültek egymás mellett.

– Mit akarsz tenni, ha mégis találkozol vele? – kérdezte végre Morozov. – Kigondoltál már valamit?

Ravic a fejét rázta.

– Pedig ezen gondolkozni kell. Jobb, ha tisztában vagy vele, mit akarsz. Könnyelműség a véletlenre bízni a dolgot, és azután valami bolondságot csinálni. Erre különösen a te helyzetekben nagyon kell vigyázni! Remélem, nem akarsz évekre börtönbe kerülni?

Ravic nem felelt, csak egy pillantást vetett Morozovra.

– Nézd csak, Ravic – folytatta Morozov. – Én tudnám, mit kell tennem, ha rólam volna szó. De téged féltetek. Gondolkodj csak egy kicsit. Tegyük fel, hogy jól láttad, sőt utol is érted a sarkon. Mit csináltál volna akkor?

– Nem tudom, Borisz. Igazán nem tudom.

– Van nálad fegyver?

– Nincs.

– Na látod. Ha pusztá kézzel nekitámadsz, egy pillanat alatt szétválasztanak. Most már a főkapitányságon ülnél, Haake pedig esetleg megugrik, és megússza néhány kék folttal. Tisztában vagy ezzel?

Ravic az utcát bámulta.

– Igen.

– Legjobb esetben egyik útkereszteződésnél valami autó elé lékhetted volna – gondolkodott hangosan Morozov. – De ez sem biztos. Az ilyesmit néha egy kis karcolással megússza az ember.,

– Eszembe se jutna, hogy az autó alá lökjem – felelte Ravic de egy pillanatra

sem fordította el fejét az utcáról.

– Tudom. Én se érném be ezzel.

Morozov egy darabig hallgatott.

– Ravic – mondta azután –, ha az a nyomorult valóban Párizsban van, és találkozol vele, nincs idő gondolkodni. Már előre biztosan kell tudnod, hogy ebben az esetben mit akarsz csinálni. Még egyszer nem lesz rá alkalmad.

– Igen, igen – felelte Ravic szórakozottan, és továbbra is kibámult az utcára.

– Ha meglátod, kövesd. De ne tégy semmi egyebet. Csak kövesd óvatosan. Amíg meg nem tudod, hol lakik. Ez az egész, de ez nagyon fontos. A legfontosabb. A többi ráér. Akkor nyugodtan kidolgozhatod a megfelelő tervet. Nagyon kérlek, ne csinálj semmi bolondságot. Nem szabad elhamarkodni. Hallod, Ravic?

– Hallom.

Ravic csak bámult az utcára. Egy rongyos ember, aki amerikai mogyorót árult, asztalukhoz lépett. Elkergették. Utána egy fiú jött játékegerekkel a kezében. A rugóra járó egereket táncoltatni kezdte a márványasztalon. Az utcai hegedűs is megjelent megint. Most kalap volt rajta, és a *Parlez moi d'amour* nyekergette. Egy öregasszony ibolyát árult. Szörnyű csonka orra szifilizsre vallott. Morozov megnézte óráját.

– Nyolc múlt – mondta. – Nincs semmi értelme, hogy tovább várjunk, Ravic. Több mint két órája ülünk itt. Az a fickó nem jön már vissza. Franciaországban ilyenkor mindenki vacsorázik.

– Menj te is, Borisz! Egyáltalában semmi célja, hogy itt ülj velem!

– Nem arról van szó, Ravic. Szívesen itt maradok akár reggelig is. De nem akarom, hogy hiába gyötörd magad. Mit képzelsz tulajdonképpen? Hogy újra a szemed elé kerül majd? Hisz ez Párizs bármely pontján ugyanúgy megtörténhetik, mint éppen itt. Sőt sokkal valószínűbb, hogy most valami vendéglőben, bárban vagy bordélyházban botlasz bele, nem?

– Tudom, Borisz.

Ravic az utcára bámult. A forgalom szemmel láthatólag csökkent. Morozov nagy, szőrés kezét Ravic vállára tette.

– Ravic – mondta –, hallgass ide. Ha a sors úgy akarja, hogy találkozz ezzel az emberrel, akkor erőlkedés nélkül megtalálod, de ha nem, akkor várhatsz rá évekig, hiába lesed. Csak egy tanácsot adhatok: tartsd nyitva a szemed –

mindenütt. És készülj fel mindenre. De egyébként élj úgy, mintha tévedtél volna, és nem ő volt az. Valószínűleg így is történt. Máskülönben tönkreteszed magad. Én átéltem már ugyanezt. Körülbelül húsz évvel ezelőtt. Azt hittem, hogy apám egyik gyilkosát látom. Hallucináció. – Kiürítette poharát. – Átkozott hallucináció. És most gyere velem. Elmegyénk valahová, és eszünk valamit.

– Menj csak vacsorázni, Borisz. Én még maradok:.

– Itt?

– Csak egy pár percig. Azután hazamegyek a hotelbe. Dolgom van ott.

Morozov ránézett. Tudta, miért akar Ravic hazamenni. De azt is tudta, hogy több beleszólása már nincs a dologba. A többi kizárólag Ravicra tartozik.

– Rendben van – mondta. – Én Mére Marie-nál vacsorázom. Utána átmegyek a Publiskibe. Hívj fel telefonon, vagy ugorj be egy percre. – Felhúzta bozontos szemöldökét. – És még egyszer figyelmeztetek, ne kockáztass semmit. Ne akarj hős lenni, vagyis átkozott hülye! Az a kutya nem ér meg annyit. Csak akkor lőj rá, ha biztos vagy benne, hogy meg tudsz ugrani. Ez nem gyerekjáték és nem is amerikai gengszterfilm.

– Tudom, Borisz. Nem kell aggódnod miattam.

Ravic az Hôtel Internationalb.a sietett. Csak néhány percet töltött ott. Visszafelé elhaladt az Hôtel de Milan előtt. Órájára pillantott. Fél kilenc. Ha most felmegy, még biztosan otthon találja Joant.

– Ravic! – kiáltott fel Joan meglepetésében, amikor ajtót nyitott. – Eljöttél? Ide, hozzám?

– Eljöttem.

– Tudod, hogy még sohasem voltál nálam, azóta, hogy akkor értem jöttél?

Ravic szomorúan mosalygott.

– Igazad van, Joan. Furcsa életet élünk.

– Nagyon – bólintott Joan. – Mint a baglyok. Mint a denevérek. Mint két vakondok. Csak akkor látjuk egymást, ha sötét van.

Ruganyos, hosszú lépteivel végigmérte a szobát. Sötétkék szövetszőtöst viselt, amit öv fűzött szorásra a derekán. A fekete estélyi ruha, amit a Seherezadéban szokott viselni, az ágyon hevert. Nagyon szép volt, de hideg és idegen.

– Nem kell elmenned, Joan?

– Nem. Még egy félóraig ráérek. Ez a legjobb időm. Nézd, milyen jó dolgom van! Kávét iszom, és pihenek. És most még te is itt vagy. Sőt egy üveg calvados is van a szekrényemben.

Elővette a bontatlan üveget, és az asztalra tette. Ravic félretolta és megfogta Joan kezét.

– Joan – kezdte.

Joan szeme elborult. Rosszat sejtett.

– Mondd meg gyorsan, mi az?

– Mi az? Hát mi legyen?

– Nem tudom. Valami rossz. Mindig baj van, amikor így kezded...

Ravic úgy érezte, hogy Joan ki akarja szabadítani a kezét. Pedig Joan meg se mozdult. De mintha a keze mozdulatlanul is vissza akart volna húzódn.

– Nem jöhetsz el hozzám ma éjszaka, Joan. Ma nem, talán holnap sem, és meglehet, hogy még azután sem néhány napig.

– Benn kell maradnod a kórházban?

– Nem. Másról van szó. Nem beszélhetek róla. Érd be azzal, hogy olyasmi, aminek semmi köze a kettőnk dolgához.

Joan egy percig némán, mozdulatlanul állt mellette.

– Jól van – mondta azután.

– Megértetted?

– Nem. De ha te mondd, akkor rendben van.

– Nem haragszol?

Joan ránézett.

– Istenem! – mondta. – Hát tehetsz te olyat, amiért valaha is megharagudhatnék rád?

Ravic felpillantott. Mintha hirtelen egy kéz szorította volna össze a szívét. Joan minden gondolkodás nélkül vetette oda ezt a pár szót, de akármit mondott volna, nem érintette volna olyan mélyen Ravic szívét. Eddig nem sokat törődött azzal, amit Joan mondott vagy éjszaka suttogott. Alig figyelt oda, és reggelre már el is felejtette az egészet. Tudta, mit jelent az önfeledt percek elragadtatása, a mámor kísérő zenéje, mely többnyire nem a szív mélyén szólal meg, csupán az érzékek húrjain. De most egyszerre másképp látott mindent. Úgy érezte magát,

mint a pilóta, aki a felhők résein át hirtelen megpillantja maga alatt a földet: zölden, barnán és szilárdan.

Gyanakodásra számított, faggató kérdésekre, meg nem értésre. Meghatotta az a pár egyszerű szó, amit Joan mondott. Mindig a kis dolgokban nyilvánul meg a valóság. A kis szavak többet mondanak, mint a nagyok. Egy hotelszoba. Néhány bőrönd, egy ágy, egy lámpa... kint, az ablakon túl a rideg éjszaka, és idebent egy szeretettől sugárzó arc, két szürke szem, szépen ívelt szemöldök és egy rakoncátlan hajfürt élet, hajlékony élet, amely úgy nyílik felé, mint a leander a fény felé... Itt áll, vár csendesen, és ezt mondja némán: „Ne engedj el, tarts meg! Őrizz meg!”

De hiába – most el kell mennie. Felkelt, és csak ennyit mondott:

– Jó éjszakát, Joan.

– Jó éjszakát, Ravic.

Ott ült a Fouquet ellőtt. Ugyanannál az asztalnál, mint délután. Órák óta ült már ott, múltjának sötétségébe merülve, amelyben csak egyetlen gyenge fény világított: a bosszúvágy.

1933 augusztusában tartóztatták le. Két barátját rejtegette a Gestapo elől két hétig, azután segített nekik a szökésben. Az egyik régi bajtársa volt, aki 1917-ben Bichote-nál, Flandriában megmentette az életét, a leghevesebb gépfegyvertűzben vitte hátra, amikor sebesélten feküdt a senki földjén, tehetetlenül várva, hogy elvérezzen. A másik egy zsidó író volt, akit régóta ismert.

Bevitték kihallgatásra; meg akarták tudni tőle, merre szöktek a barátai, milyen papírjaik voltak, és ki segítette őket az úton. Haake vezette a kihallgatást. Amikor első ájulásából magához tért, felkapta Haake asztaláról a revolvért, hogy lelője vagy leüsse vele. A következő pillanatban valami recsegő vörös sötétségbe süllyedt. Persze hogy esztelen kísérlet volt, amikor négy erős, felfegyverzett emberrel állt szemben. Három napig az eszméletlenség, majd lassú ébredés után az őrző kényszerű éjszakájából minduntalan felbukkant előtte Haake gúnyosan mosolygó hideg arca. Három napig ugyanazok a kérdések szakadatlanul, három napig ugyanazok a kínzások. Agyongyötört, összezúzott teste már szinte képtelen volt a további szenvedésre. És ekkor, a harmadik nap délutánján, hozták be Sybilt.

Aki nem tudott semmiről. Szembesítették őket, hogy vallomásra bírják. Sybil fényűzésre született, gyönyörű szép teremtés volt, a gazdag nők vidám és gondtalan életét élte addig. Ravic azt hitte, hogy sikoltozva elájul, és percek

alatt megtérik. Nem ájult el, nem tört meg. Büszkén és bátran pribékjei ellen fordult, és gyilkos szavakat vágott az arcukba. Pedig tudta, hogy a halálát jelentik. Haake elsápadt, és arcán megfagyott a mosoly. Gyorsan befejezte Sybil kihallgatását.

Másnap hosszasan fejtegette Ravic ellőtt, hogy mi vár rá a női internálótáborban. De még megmentheti, ha vallomást tesz. Ravic feleletre se méltatta. Erre Haake elmondta neki, hogy mi vár Sybilre még mielőtt elviszik a táborba. Ravic összeszedte minden erejét. Igyekezett meggyőzni Haakét, hogy ez az asszony nem tud és nem tudhat semmit. Nem osztotta meg a titkait vele. Nem szerette, sohasem jelentett számára többet, mint egy szép szobor vagy festmény. Ez igaz is volt, de Haake nem hitte el. Csak hidegen mosolygott. Három nap múlva Sybilt holtan találták cellájában. Felakasztotta magát.

A rákövetkező napon sisszahozták a két szökevény egyikét. A zsidó író volt. Amikor Ravic meglátta, nem ismerte meg még a hangjáról sem. Még egy hétig tartott, amíg a szerencsétlen kimúlt Hazke kezei közt. Azután Ravicot koncentrációs táborba szállították. Ott kórházba került, onnan pedig megszökött.

A hold ezüst korongja ott lebegett a Diadalív fölött. Végig a Champs-Élyséesen remegtek a lámpák a szélben. A párizsi éjszaka fényeit visszaverték a poharak az asztalon. Káprázat az egész, gondolta Ravic, rossz álom, nem valóság. A poharak, az utca, mindaz, ami gyötör és izgat, csak káprázat, vagy egy régi élet emléke, amit egy másik bolygón éltem át valaha. Káprázat az a pár liter sötétvörös folyadék, mely a képzelt erekben száguldozik, káprázat a test harminchét fokos hőmérsékletével, káprázat az idegek villamos vibrálása az agytekervényekben, és az a vegyi folyamat, amit emlékezésnek neveznek.

És a bosszú? A zöld lidércfény, mely erősebbnek látszik mindennél? Ki tudna erre feleletet adni? A város nem, mely most szinte anyagtalannul lebegett a holdfényben, az elsuhanó autók sem, melyeknek motorbúgása olyan volt, mint az éterhullámok remegése. A házak hosszú sora, mely a végtelenbe vész, a rengeteg ablak, mely mögött emberi sorsok fejlődnek megszabott útjukon. Millió ember szívverése, egy milliósoros motor szüntelen üteme, amint forog, dörög, és minden fordulatnál kérlelhetetlenül közelebb jut a halálhoz. Olyan titokzatos és olyan értelmetlen – hát lehet ezt valóságnak tekinteni?

Ravic felállt, és a kávéház teraszáról lelépett a járdára. A Champs-Élysées már majdnem néptelen volt. Csak néhány utcalány ödöngött a sarkokon. Ravic elindult. Elhaladt a Rue Pierre Charron, a Rue Marbeuf, a Rue Marignan mellett, eljutott egészen a Rond Point-ig, azután megfordult, és visszatért a Diadalívhez. Átlépett a korláton, és megállt az ismeretlen katona sírja előtt. A kék láng gyengén lobogott a szélben. Előtte hervadt koszorú hevert.

Ravic átvágott a Place de l'Étoile-on és elsétált a bisztróig, ahol először vélte megpillantani Haakét. Letelepedett ahhoz az asztalhoz, ahol akkor ült, és kávé ivott. Az utca kihalt volt, csak két taxi áll a járda szélén. A sofőrök a bisztróban Hitlerről beszéltek. Nevetséges figura – mondották –, és jaj neki, ha megtámadja a Maginot-vonalat. Ravic fásultan bámult ki az ablakon. Miért ülök itt? – kérdezte magától. – Ülhetnék akárhol Párizsban; az esély, amiben botorul reménykedem, mindenütt egyforma.

Megnézte óráját. Már három felé járt az idő. Haake – ha ugyan ő volt az bizonyára nem kószál már ilyenkor az utcán. Egy nő bukkant fel a bisztró előtt. Egy darabig fel-alá sétált. Benézett az ablakon, azután továbbment. Ha visszajön, elmegyek, gondolta Ravic. A nő csakugyan visszajött, de Ravic nem mozdult. Ha még egyszer visszajön, igazán megyek, határozta el magában. Ha visszajön, ez azt jelenti hogy csak képzelődtem, és Haake nincs Párizsban.

A nő újra visszajött. Megérezte, hogy Ravic figyeli, és intett neki az ablakon át. De Ravic nem kelt fel a helyéről. Pár perc múlva a nő csökönyösen megjelent megint, de Ravic már nem törődött vele. A pincér felrakta a székeket az asztalra. A sofőrök fizettek és elmentek. A pincér eloltotta a lámpát a pénztár fölött. A helyiség szomorú sötétségbe süppedt. Ravic körülnézett.

– Fizetek – mondta ő is.

Kint hűvésebbre és szelesebbre fordult az idő. A felhők magasabban és gyorsabban szálltak.

Ravic Joan szállodája elé ért, és megállt. Minden sötét volt, csak egyetlen ablakban világított valami halvány fény a függöny mögött. Ez Joan ablaka volt. Tudta, mennyire irtózik Joan attól, hogy egyedül legyen egy sötét szobában. Égve hagyta a villanyt, mert nem mehetett hozzá ma éjjel. Felnézett, és egyszerre csak nem értette meg önmagát. Miért nem akarta ma látni Joant? A másik asszony képe már régen elhalványult, csak halálának emléke élt még benne. És a másik dolog? Mi köze annak Joanhoz? És mi köze már neki magának mindehhez? Nem örültség kergetni egy rögeszmét, egy sötét kísértetet, az elmerült, megfeketedett emlékek reflexét? Felkavarni újból a holt évek alakját, felkavarni valami véletlen miatt, valami átkozott hasonlóság miatt? Nem örültség megengedni, hogy egy alig gyógyult neurózis fekélye újra feltörjön, és veszélyeztesse mindazt amit azóta épített és teremtett magában, sőt elválassza tőle az egyetlen embert, akit azóta közel engedett magához?

Mi köze az egyik dolognak a másikhoz? És nevelte-e magát arra, hogy a múltat elfelejtse? Hova jutna máskülönben?

Érezte, hogy a nehéz ólomdarab a tagjaiban olvadni kezd. Mélyen fellélegzett.

Vad szél száguldott az utcán. Ravic újra feltekintett a világos ablakra. Ott lakik az egyetlen ember, akinek ő jelent valamit, akinek ő fontos, akinek az arca megváltozik, ha ránéz. Áldozza fel egy torz agyrémért, azért a nyomorult örömeért, amit a bosszú halvány reménye jelent? Mit akar, mi van vele tulajdonképpen? Mire vár, mire tartogatja magát? Az élet boldogságot kínál és ő visszahúzódik előle. Miért? Nem azért, mert kevés, inkább túl soknak tartja. És a múlt sötét árnyainak kísértése kellett hozzá, hogy felismerje? Összerezzen. A szív, gondolta, megint a szív! Hogy dobog, hogy remeg most! És az az ablak! A magányosan világító ablak ebben a sötét, szomorú éjszakában. Egy másik lélek üzenete, amely megnyílt előtte, és szenvedélyes vággyal arra vár, hogy ő is felengedjen.

Ismerte ezt az érzést, tudott róla mindent. De azt hitte, hogy ez a kábulat, ez az aranyos köd nem borítja el többé. Mintha a föld másik végéből szállt volna felé, valami tropikus szigetről, az óceánon át, és forró fuvallatával betért volna Párizsba, magával hozva az érzelmek ellenállhatatlan, mindent elséprő viharát...

A Seherezade zsúfolássá tele volt. Joan az egyik asztalnál ült néhány férfival és nővel. Nyomban észrevette Ravicot. Ravic nem ment beljebb, csak ott állt az ajtónál. A helyiséget megtöltötte a füst és a zene. Joan mondott valamit társaságának, azután sietve Ravichoz lépett.

– Ravic...

– Végeztél már?

– Miért?

– El akarlak vinni.

– De hiszen azt mondtad, hogy...

– Az már elmúlt. Ráérsz, vagy még dolgozol?

– Jövök. Csak megmondom nekik, hogy elmegyek.

– Siess – kint várlak a taxiban.

– Igen. – Joan tétovázva állt mellette. – Ravic...

Ravic ránézett, de nem szólt semmit.

– Az én kedvemért jöttél? – kérdezte Joan.

Ravic egy pillanatig habozott.

– Igen – mondta aztán halkán, és egészen közel hajolt hozzá.

– Igen, Joan. A te kedvedért. Csakis a te kedvedért.

A taxi végighajtott a Kue de Liége-en.

– Mi bajod volt, Ravic?

– Semmi.

– Úgy megijedtem...

– Felejtsd el. Nem történt semmi.

Joan ránézett.

– Azt hittem, nem látlak többé soha.

Ravic közelebb hajolt. Érezte Joan remegését.

– Joan – mondta –, ne gondoldj semmire, és ne kérdezz semmit. Látod a lámpákat és a sok színes reklámfényt mindenütt? Haldokló korban élünk, de ebben a városban mégis lobog az élet. Minket kiraboltak, megfosztottak mindentől, és nem maradt egyebénk, csak a szívünk. Odaát voltam a hold országában, de visszajöttem; és most itt vagy te, és te vagy az élet. Ne kérdezz semmit. Több titok van a hajadban, mint ezer kérdésben, amit feltehetsz nekem. Előttünk az éjszaka, pár óra az egész, és mégis a végtelenség, amíg a hajnal nem dörömböl újra ablakunk alatt. Ha két ember szereti egymást – ez a legnagyobb csoda a világon. A legegyszerűbb dolog és mégis a legnagyobb. Ezt éreztem ma, amikor az éjszaka kibomlott, mint egy virágzó bokor, és a szél tele volt az eper friss illatával. Szeretni kell. Szerelem nélkül az ember nem más, mint egy halott, akit rövid szabadságra kiengedtek a temetőből. Vagy egy darab papír, amire néhány adatot írtak. Akkor már jobb végleg meghalni...

Az utcai lámpák fénye időnként átsuhant a taxi belsején, mint egy világítótorony cirkáló sugara, amint betér egy hajókajut sötétségébe. Joan szeme hol felragyogott, hol meg sötéten elmerült sápadt arca mélyén.

– Mi nem halunk meg – suttogta Ravic karjai közt.

– Nem! Mi nem. Csak az idő. Az átkozott idő. Az folyton meghal, napról napra. De mi élünk. Mi mindig élünk. Amikor felébredsz, tavasz van, és amikor elalszol, ősz van, és közben ezerféle pillanat, melyben a nyár váltakozik a téllal. Ha nagyon szeretjük egymást, akkor halhatatlanok vagyunk, örök életűek, mint a szívverés, mint a szél meg az eső, mint a Természet maga. A szerelemben egy-egy órára legyőzzük a halált. Végül persze vereséget szenvedünk, de ki gondol erre, és ki törődik vele? Egy óra maga az élet. A pillanat közelebb áll az örökkévalósághoz, mint a hosszú évek. Egy pillanat – a szemed szikrázik, és a csillagok csak porszemek a végtelenben... Az istenek

megöregednek, de a te szád fiatal marad, amíg át tudjuk érezni ezt a misztériumot. Te meg én, a kérdés és a válasz, szerelmesek ekstázisa, mely a brutális vágyat a csillagok magasságába emeli – a végtelen úton, mely az egysejtű lénytől Ruthig és Eszterig vezet, Helénaig és Aspasiáig, a falusi kápolnában mosolygó kék Madonnáig. Én is az őserdőből indultam el, hogy a vadak közül eljussak hozzád, hozzád...

Joan mozdulatlanul, sápadtan feküdt a karjai között. Úgy átengedte magát a pillanatnak, hogy szinte eszméletlennek látszott. Ravic föléje hajolt, és beszélt. Eleinte úgy érezte, mintha valaki állna a háta mögött, egy árnyék, egy szomorú, kissé gúnyos árnyék. Még közelebb hajolt Joanhoz, és érezte, hogy az árnyék eltűnt...

13

– Botrány – mondta az asszony, aki Kate Hegstroemmel szemben ült. Hatalmas smaragd melltűt viselt, de a szeme még jobban világított. – Hallatlan botrány! Egész Párizs ezen mulat. Ki gondolta volna, hogy Louis homoszexuális? Annyi bizonyos, hogy így titkolta a dolgot. Mindig Lina de Newburg társaságában látták. Őt tekintették hivatalos barátnőjének. És most képzelje csak, doktor ér, mi történt? Louis hirtelen hazajött Rómából, három nappal előbb, mint ahogy híresztelte. Első dolga volt felmenni Nicky lakására. Egészen váratlanul állított be hozzá, még aznap este, amikor megérkezett. Tudja, miért? Mert féltékeny volt rá. Rajta akarta kapni egy másik férfit. És mit gondol, kit talált ott?

– A feleségét – felelte Ravic nyugodtan. A smaragd melltűs asszony elpirult haragjában. Olyan arcot vágott, mintha hirtelen megtudta volna, hogy a férje csődbe jutott.

– Honnan tudja? – kérdezte ingerülten. – Mesélte már valaki?

– Nem. Kitaláltam.

– Lehetetlen! – kiáltott fel az asszony. – Mindenre gondolt volna az ember, csak erre nem.

– Éppen azért – vonogatta a vállát Ravic.

Kate Hegstroem mosolygott.

– Ide hallgass, Daisy. Ravic doktornak van egy különös elmélete, amit a véletlenek törvényszerűségének nevez. Az ő megfigyelései szerint mindig a legvalószínűbb dolog szokott bekövetkezni.

– Igen? Nagyon érdekes – mondta Daisy udvariasan, de minden érdeklődés nélkül. – Hadd meséljem tovább. Nem lett volna semmi baj, ha Louis tud uralkodni magán. De elvesztette a fejét, és szörnyű jelenetet csapott. Louis most a Crillonban lakik, és válni akar. Mindenki azt lesi, mi lesz a válóok. Ehhez mit szól?

Kate Hegstroem lopva Ravicra nézett. Ravic az asztal felé fordult, és szórakozottan bámult egy orchideára, mely ott állt a kalapdobozok közt, a szőlővel meg őszibarackkal megrakott gyümölcskosár mellett. Az orchidea szirmai olyanok voltak, mint nagy, tarka, kövér pillangók.

– Hihetetlen, Daisy – bólintott Kate elismerően –, igazán hihetetlen!

Daisy hátradőlt a karosszékekben, és diadalmasan élvezte a története hatását,

amit majdnem elrontott a doktor cinikus közönyössége.

– Sajnos, szaladnom kell – mondta táskája és kesztyűje után nyúlva. – Louis ma koktélpartit ad, és nem akarok elkésni. A miniszter is ott lesz. Talán sikerül megtudnom az újabb fejleményeket. Felállt és úgy folytatta gyorsan, hadarva, hiszen ki kell használni minden percet:

– Hogy mi minden történik a világon! Ma hallottam, hogy Ferdy és Marthe megint szakítottak! Marthe visszakéldte Ferdynek az ékszereket. Éppen harmadszor! Ferdy azt sem tudja, mit csináljon kétségbeesésében! Szegény bolond! Azt hiszi, hogy Marthe önzetlenül szereti. Majd visszakéld neki mindent, sőt küld hozzá egypár új ékszert is, hogy kiengesztelje. Mint mindig. Marthe már ki is választotta azt az ékszert, amit Ferdytől kap majd ajándékba. Már megbeszélte az ékszerésszel, ahol Ferdy vásárolni szokott. Rubinbross, nagy négyszögletes kövekkel. Marthe-nak van ízlése, meg kell hagyni. No de most igazán szaladok! Megcsókolta Kate-et.

– Adieu, báránycám, örülök, hogy legalább valamennyire au courant vagy. Ha újabb híreket hallok, azonnal értesítelek. Remélem, nemsokára kiengednek innen – tette hozzá, és Ravicra nézett. Ravic elkapta Kate tekintetét is.

– Még nem – mondta. – Sajnos, még várni kell egy kicsit.

Felsegítette Daisyre kabátját. Sötét nercbunda volt, gallér nélkül. Jó lenne Joannak, gondolta Ravic.

– Miért nem jön el egyszer hozzám teára, doktor úr? – kérdezte Daisy. – Igazán eljöhetne, és magával hozhatná Kate-et is. Szerdán mindig kevesen vannak nálam, nyugodtan diskurálhatnánk. Tudja, hogy nagyon érdekelnek az operációk?

– Köszönöm, majd egyszer eljövök.

Ravic becsukta az ajtót Daisy mögött.

– Gyönyörű smaragdjai vannak – mondta.

Kate Hegstroem kacagott.

– Látja, Ravic? Ez volt az életem idáig. Meg tudja érteni?

– Miért ne? Nagyszerű dolog, ha kibírja valaki. Oltalmat nyúit sok minden ellen.

– Én már nem értem, hogyan bírtam ki – mondta Kate. Felállt, és óvatos léptekkel az ágy felé tartott.

– Egészen mindegy, hol él az ember, Kate – mondta Ravic.

– Az egyik hely kényelmesebb, mint a másik, de ez mellékes. A fontos az, hogy mit csinál ott az ember. Hogy mihez kezd az életével. És még az sem mindig fontos.

Kate felemelte csodás, hosszú lábát, amint beszállt az ágyba.

– Egy hosszú betegség teljesen átalakítja az embert – mondta.

– Most pár hétig az ágyat őriztem, és egészen boldog vagyoli hogy járni tudok megint. Csak ez a fontos, minden egyéb eltörpül mellette.

Ravic rágyújtott.

– Bizonyára utálja már ezt a szobát. Nem kell okvetlenül itt maradnia. Ha magával viszi az ápolónőt, átköltözhetik a Lancasterbe is.

Kate Hegstroem megrázta a fejét.

– Nem. Inkább itt maradok, amíg nem utazhatom. Ez a szoba megvéd a Daisyktől.

– Dobja ki őket, ha mégis eljönnek. Nincs fárasztóbb, mint végighallgatni ezeket az ostoba pletykákat.

Kate óvatosan kinyújtózkodott az ágyban.

– Mondok magának valamit, amin csodálkozni fog, Ravic. Daisy, minden léha fecsegése ellenére, jó háziasszony és kitűnő anya. Remekül neveli a gyerekeit.

– Nem csodálkozom semmin – vont vállat Ravic. – Még ez is lehetséges.

Kate mosolyogva magára húzta a takarót.

– Olyan ez a kórház, mint egy zárda – mondta. – Megtanítja az embert, hogy szállítsa le igényeit, és érje be a legegyszerűbb dolgokkal. Már az is nagy dolog, hogy látunk, hogy járunk, hogy lélegzünk.

– Igen. A boldogság itt hever a kezünk égyében. De kevesen tudják megragadni.

– Maga megint tréfál, Ravic – duzzogott Kate. – Én komolyan gondoltam azt, amit mondtam.

– Én is komolyan beszélek, Kate. Csak az egyszerű dolgok nyújtanak tartós örömet. Ha ezekre építünk, nem érhet csalódás. Aki boldog akar lenni, legyen szerény és egyszerű.

Jeannot a kórházi ágyon feküdt. Néhány nyomtatott füzet hevert előtte a paplanon.

– Miért nem gyűjtöd fel a villanyt, Jeannot? – kérdezte Ravic.

– Még látok. Nagyon jó szemem van.

A füzetek mülábakról szóló gyári prospektusok voltak. Jeannot megragadott minden alkalmat, hogy ilyen nyomtatványokhoz jusson. A legutolsót édesanyja hozta be. Jeannot fellapozta, és pazar színekben pompázó, gyönyörű, modern mülábat mutatott Ravicnak.

– Ez a legdrágább mind közül – mondta.

– De nem a legjobb – felelte Ravic.

– Nem fontos. Az a fő, hogy a legdrágább. Majd megmagyarázom a biztosítótársaságnak, hogy éppen erre van szükségem. Persze, eszembe se jut ezt használni. De a biztosító fizesse meg az árát. Nekem csak egy közönséges faláb kell – és a pénz!

– De a biztosítónak saját orvosai vannak, akik utánanéznék mindennek.

– Gondolja, hogy nem engedélyeznek nekem mülábat?

– Dehogynem. De talán egy olcsóbbat, nem a legdrágábbat. És gondjuk lesz rá, hogy a lábat valóban megkapd. Nem adnak majd pénzt helyette.

– Az se baj. Akkor átveszem a lábat, és eladom. Tudom, hogy nem kapom meg a teljes árát. De talán visszaveszik húsz százalék ráfizetéssel. Először megpróbálom tízzel, talán úgy is sikerül, mit gondol, doktor úr? Igazán nem értem, mit törődik ezzel a biztosító? Mi közük van hozzá, hogy viselem-e a mülábat vagy sem? Nekik úgymint meg kell fizetni, a többi nem tartozik rájuk. Nekem pénz kell.

– Talán sikerül, Jeannot. Majd meglátjuk.

– Egy kis cukrászdát szeretnék nyitni. Jobbfajta kávémérést, ahol süteményt is kapni. A berendezés sokba kerül. – Jeannot arcán ravasz mosoly suhant át. – De hála istennek, egy ilyen modern müláb, hajlítható térdel, nem olcsó mulatság. Precíziós munka. Azt hiszem, szép összeget tesz majd ki.

– Volt már itt valaki a biztosítótársaságtól?

– Voltak már többen is. De a mülábról és a kártérítésről még nem volt szó. Csak az operáció meg az ápolási költség miatt jártak itt. Nem tudom, nem kellene-e ügyvédet fogadnom? Mit gondol, doktor úr? Nagyon fontos, hogy a közlekedési lámpa pirosra állt. Ebben egészen biztos vagyok. A rendőrség...

Az ápolónő behozta a vacsorát, és letette a kis asztalra, az ágy mellé. Jeannot megvárta, míg a nővér kimegy.

– Itt rengeteget adnak enni – mondta aztán. – Soha életemben nem ettem ilyen sokat. Meg se tudok birkózni vele. Mindig megmarad a fele, de nem baj, félreteszem anyámnak. Amit itt kapok, bőven elég kettőnknek is. Amikor anyám bején, megeszti a maradékot. Így nem kell főznie, és megtakarít egy csomó pénzt. A kórháznak semmi köze hozzá, hiszen úgymint felszámítja. Azt hiszem, jó sokat számít fel.

– Mit törődsz vele, Jeannot? A biztosító fizeti.

A fiú fakó arcán megint átvillant az a ravasz mosoly.

– Tudom. De én is akarok keresni rajta. Beszéltem Veber doktorral – folytatta suttogó hangon. – Azt mondtam neki, számítson fel jó sokat a biztosítónak, ne sajnálja őket. De nekem adjon belőle tíz százalékot. Belement.

– Nagyon élelmes vagy, Jeannot.

– Kell, hogy az legyek. Hogy éljen meg a szegény ember, ha nem élelmes?

– Ebben igazad van. És mondd csak, vannak fájdalmaid?

– Igen. A lábamban, amit már levágtak.

– Ez így van, sajnós. Az idegvégződések még fájnak.

– Tudom. De azért mégis furcsa. Hogy az a részem fáj, ami nincs. Talán a lábamnak a lelke van ott, és az sajog – vigyorgott Jeannot a saját tréfáján.

Leemelte a tálról a fedőt, és megnézte, mit kapott vacsorára.

– Leves, csirke, főzelék, puding. Anyám örül majd, nagyon szereti a csirkét. Nálunk bizony ritkán kerül az asztalra. – Visszadőlt a párnára, és kényelmesen elnyújtózott. Néha felébredek éjjel, és arra gondolok, hogy ezt a szép szobát ezt a finom ágyat, ezt a jó kosztot nekünk kell majd megfizetni. Tetszik tudni, hogy van az, ha az ember félálomban van, rémüldözik, és mindenféle zavaros dolgok jutnak az eszébe. Csak egy percig tart az egész, és utána annál jobban érzem magamat. Itt fekszem a szép fehér ágyban, mint valami gazdag úrigyerek, ha szükségem van valamire, csöngethetek az ápolónőnek, jogom van kérni akármit, ápolnak, kiszolgálják, nekem nem kerül semmibe, más fizeti meg helyettem. Hát nem nagyszerű?

– Igen – mondta Ravic –, igazán nagyszerű.

Ravic az ablaknál állt az Osirisben, abban a helyiségben, melyet Madame orvosi szobának rendezett be.

– Végeztünk? Vagy van még valaki?

– Igen – felelte Léonie. – Itt van még Yvonne. Ő az utolsó.

– Küldje be. Maga már elmehet, Léonie.

Yvonne huszonét éves, tényleg orrú, kövér, szőke lány volt, kezébe vaskos, mint a legtöbb prostituálté. Elégedett mosollyal, ringatózva közeledett Ravichoz, és felemelte azt a könnyű kis selyemrongyot, amit ruha helyett viselt.

– Fordulj meg – mondta Ravic.

Yvonne lebiggyesztette ajkát.

– Mi az? Mi a baj? – kérdezte Ravic. Yvonne felelet helyett megfordult, és megmutatta hatalmas fenekét. Csupa kék folt volt. Rettenetesen elverhette valaki.

– No, szép dolog – mondta Ravic. – Remélem, a vendéged jól megfizetett ezért.

– Egy centime-ot sem kaptam érte, doktor úr. Nem vendég volt.

– Úgy? Akkor passzióból szerezted. Nem is tudtam, hogy szereted az ilyesmit.

Yvonne megrázta a fejét, és titokzatosan mosolygott. Csak úgy sugárzott róla az elégedettség. Szemmel láthatólag élvezte, hogy ilyen rendkívéli dolog történt vele.

– A doktor úr téved, ha azt hiszi, hogy mazohista vagyok – mondta, és újra mosolygott. Büszke volt rá, hogy ismeri ezt a szót.

– Hát akkor mi volt az? Verekedés?

Yvonne várt egy pillanatig, hogy fokozza a hatást.

– Szerelem! – mondta aztán, és kéjesen nyújtózkodott.

– Ilyen féltékeny a barátod?

– De mennyire! – felelte Yvonne boldogan.

– Nagyon fáj?

– Az ilyesmi nem szokott fájni, doktor úr – mondta Yvonne, és óvatosan leült.
– Madame Roland először hallani sem akart róla, hogy felvegyen. Könyörögtem neki, hogy próbálja meg. Csak egy órára, mondtam neki, csak egy óráig hagyjon dolgozni, majd meglátja, hogy nem fizet rá. Végül itt maradtam, ha nem is kerestem sokat. De amióta ezeket a kék foltokat látják rajtam, olyan sikerem van, hogy még.

– Miért?

– Nem tudom. Sok pasi bukik az ilyesmire. Izgatja őket. Az utolsó három este kétszázötven frankkal többet kerestem, mint máskor. Mit gondol, doktor úr, meddig fog ez még látszani?

– Legalább két hétig... Talán háromig is.

Yvonne csettintett a nyelvével.

– Még három hét? Akkor megvehetem azt a bundát, amit kinéztem magamnak! Tökéletesen összeválogatott macskaprémek, rókaállérral! Jaj de jó!

– No látod! És ha véletlenül hamarabb kopik le a kék folt, akkor is segíthetsz a bajon. Megkéred a barátodat, hogy verjen el újra. Megteszi neked ezt a szívességet, nem?

– Látszik, hogy a doktor úr nem ismeri! – felelte Yvonne élénken. – Nem olyan ember az! Csöppet sem számító. Haragjában megver, de csak ha rájön. Különbözőn térdén állva könyöröghetek neki, akkor se teszi meg!

– Hiába, vannak még jellemes férfiak – bólintott Ravic. – Jól van Yvonne, egyébként nincs semmi baj. Mehetsz.

Yvonne rendbe szedte magát.

– Akkor sietek dolgozni tovább. Már vár rám egy pasi odalent. Szép öreg bácsi, hegyes, ősz szakála van. Már megmutattam neki a kék foltjaimat. Egészen megvadult tőlük. Nagy papucs lehet, otthon bizonyára ki se nyithatja a száját. Azért olyan boldog most. Ha engem lát, talán azt képzelem, hogy ő verte kékre az öreg oldalbordáját. Furcsa világ ez, doktor úr, nem igaz?

Hangosan kacagott, és csípőjét riszálva kiment a szobából. Ravic elrakta műszereit, és az ablakhoz lépett. Ezüstszürke alkony borult a házak fölé. A póre fák úgy nyúltak ki az aszfaltból, mintha lesorvadt, kiszáradt, halott karok volnának. Ravic az első világháborúban, betemetett lövészárkokban látott ilyen karokat.

Kinyitotta az ablakot és kinézett. Ez az az óra – a nappal és az este között –, amikor a dolgok elvesztik realitásukat. A szerelem órája a kis garniszállókban – ilyenkor surrannak be lopva a férjek és családapák, hogy aztán később, a vacsoránál, méltóságteljesen trónoljanak az asztalfőn. Az óra, amikor a lombard síkságon az olasz asszonyok már ágyat vetnek, és elkészönnnek: felicissima notte. A kétségbeesés órája és az ábrándozás órája.

Ravic becsukta az ablakot. A szoba hirtelen sötét lett. Árnyak lebegtek a szobában és kuporogtak a néma sarkokban. A konyakosüveg, amit Rolande hozott fel, úgy fénylett az asztalon, mint valami nagy, csiszolt topáz.

Ravic egy percig még tétovázva állt, aztán lement. A zenegép divatos tangót játszott, és a nagyterem fényárban úszott. A lányok rövid, rózsaszín selyemingben már ott ültek jobbra, balra, két sorban, a fal mellett húzódó hosszú plüsspamlagokon. Mellük meztelen volt. A vendégek látni akarták, mit kapnak a pénzükért. Éppen most érkezett vagy fél tucat, többnyire középkorú kispolgárok.

Az óvatosak közé tartoztak, akik értik a szakmát. Tudták, mikor szokott lenni az orvosi vizit, és ebben az időtájban jöttek. Így akarták bebiztosítani magukat, nehogy bekapjanak valamit. Yvonne már nagyban főzte az öreg papucsot, akiről beszélt. Fényes homlokkal, kivörösödve ült egy asztalnál, előtte egy üveg Dubonnet. Yvonne mellette állt, egyik lábával a székre hágva, és pezsgőt ivott. Zárás után tíz százalékot kapott minden üveg után, amit a kedvéért rendeltek. Az öreg igazán megbolondult, hogy ennyit költ. Ilyesmit csak külföldiek szoktak itt csinálni. Yvonne tudta ezt, és annál büszkébb volt. Jóindulatúan mosolygott imádójára, mint egy állatidomító a cirkuszban.

– Elkészült, Ravic? – kérdezte Rolande az ajtóban.

– Igen. Minden rendben van.

– Nem akar inni valamit?

– Nem, Rolande. Hazamegyek. Nem vágyom egyébre, mint egy forró fürdőre és friss fehérneműre.

Elment a bár és a ruhatár mellett, és kilépett az utcára. Egy kopár fa legfelső ágán madár csicssergett – csöpp, fekete pont. Egy rákbeteg asszony, a testét marcangoló sötét, vak végzettel; egy nyomorék, aki a járadékát számolgatja; egy szajha kincset érő, kékre vert feneke; az ágon az első rigó – az élet elsuhan, gondolta Ravic, amint fáradtan bandukolt a friss kenyérillatú alkonyatban asszonyához.

– Iszol még egy calvadost? – kérdezte Ravic.

Joan bólintott.

– Igen, hozass még egyet. Ravic odahívta a pincért.

– Mondja csak, tartanak másféle calvadost is? Öregebbet ennél?

– Ez nem jó?

– Jó. De talán akad a pincében még ennél is jobb.

– Mindjárt megnézem.

A pincér a pénztárhoz ment, ahol a főnök felesége szundikált, macskájával az

ölében. Azután eltűnt egy üvegajtó mögött, ahol a tulajdonos tanyázott könyvei és elszámolásai között. Pár perc múlva a pincér újra előbukkant, és fontoskodó arccal lement a pincébe anélkül, hogy egyetlen pillantást vetett volna Ravicra.

– Jó jel – mondta Ravic.

A pincér visszajött egy palackkal, amit úgy tartott a karján, akár egy csecsemőt. Piszkos palack volt; nem az a pókhálós palack, amit naiv idegenek számára tartanak készenlétben – ez az üveg egyszerűen attól volt mocskos, hogy már sok éve a pincében hevert. A pincér óvatosan kibontotta, megszagolta a dugót, és két nagy poharat hozott.

– Monsieur – mondta ünnepélyesen, és néhány cseppet töltött az egyik pohárba. Ravic kezébe vette a poharat, és magába szívta az ital illatát. Aztán ivott egy kortyot, hátradőlt a széken, és bólintott. A pincér komoly arccal viszonzta a bólintást, és megtöltötte mind a két poharat körülbelül egyharmadáig.

– Kóstold meg – mondta Ravic Joannak. Joan egy kortyot ivott, és letette a poharat. A pincér figyelmesen nézte. Joan csodálkozva bámult Ravicra.

– Még soha életemben nem ittam ilyesmit – mondta, és újra ivott egy kortyot.
– Az ember nem is issza, csak éppen beleheli.

– Ez az, madame – jelentette ki a pincér elégedetten. – Látom, hogy madame érti ezt.

– Ravic – mondta Joan –, attól félek, ez veszedelmes dolog. Ez után a calvados után már nem lesz kedvem mást inni.

– Dehogynem. Megiszod majd azt a gyengébbet is.

– De mindig erről fogak álmodni.

– Annál jobb. Ennek a calvadosnak a szerelmese leszel.

– De akkor nem tudok többé mást inni.

– Ellenkezőleg. A közönséges calvados jobban ízlik majd, mint eddig. Mert felébreszti benned a vágyat az igazi után. Ezt keresed majd minden calvadosban, és ez teszi majd érdekessé a legsilányabbat is.

– Csacsiságokat beszélsz – kacagott Joan. – Magad is tudod, hogy értelmetlen.

– Persze hogy értelmetlen. Ez tart bennünket életben, ebből élünk mindnyájan és nem a valóság száraz kenyeréből. Máskülönben mi lenne a szerelemből?

– Nem értem. Mi köze ennek a szerelemhez?

– Nagyon sok. Ez biztosítja a szerelem folytonosságát. Különben csak egyszer tudnánk szeretni, és utána félrelöknénk minden hasonlót. Így azonban az egyszer megkóstolt igazi szerelem emléke nem hagy nyugodni, és újabb kísérletezésre ösztönöz. A férfi, aki elhagyott vagy akit elhagytál, vágyat ébreszt benned egy másik után, sőt glóriát fon méltatlan utódja feje köré. Valakit elveszíteni romantikus dolog, és ez az érzés maga már romantikával évezi a következőt. Más szóval: a szent illúzió, a jó öreg illúzió!

Joan megbotránkozva nézett rá.

– Borzasztó, miket beszélsz. Undorodom tőle.

– Én is.

– Akkor ne beszélj így. Még tréfából se. Minek kell sárba rántani a legszebb csodát?

Ravic hallgatott.

– Szinte azt kell hinnem – folytatta Joan –, hogy már meguntál, és elő akarsz készíteni a szakításra. El akarsz hagyni?

Ravic szinte apai gyöngédséggel nézett rá.

– Eszedbe se jusson erre gondolni, Joan. Ha egyszer majd erre kerül a sor, te leszel az, aki elhagysz engem. Erre mérget veszek.

Joan szeme szinte szikrázott, amint lecsapta poharát az aszatra.

– Micsoda örültség! Én sohasem foglak elhagyni! Mit akarsz már megint belém beszélni?

Ezek a szemek, gondolta Ravic. Mintha villámok cikáznának bennük, kedves kis villámok, lágy, meleg villanások.

– Joan – mondta –, én nem akarok beléd beszélni semmit. De elmondok neked egy mesét, a szikla és a hullám meséjét. Régi mese, öregebb, mint mi. Ide hallgass. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy hullám, aki szerelmes volt egy sziklába. A szikla ott állt a tenger partján, mondjuk Capriban, abban a szép öbölben. A hullám fehér habjaival folyton a sziklát ostromolta, éjjel-nappal csókoltatta, ölelgette fehér karjaival. A hullám duruzsolt, sírt, sóhajtozott, úgy könyörgött a sziklának, hogy jöjjön vele a tenger mélyébe. A szikla nem törődött vele. De a hullám szerette a sziklár, nem tágított, nem nuondott le róla, csak ostromolta szüntelenül. Végél, hosszú, hosszú idő alatt annyira aláásta, puhította, gyengítette, míg végre a szikla engedett, és a hullám karjaiba dőlt.

Ravic hosszú kortyot ivott a calvadosból.

– És aztán? – kérdezte Joan.

– Aztán nem volt több szikla, akivel játszani lehetett volna, akiről ábrándozni lehetett volna. Nem volt, ami tovább izgassa a fűrge, nyughatatlan hullámot. A szikla alaktalan törmelékké változott, behullott a tengerbe, elporzott, felolvadt a hullámban. Ez olyan csaiódás volt a hullám számára, hogy többé ügyet se vetett rá. Kapta magát, keresett egy másik sziklát, és azt kezdte ostromolni.

– Igaza volt – mondta Joan. – Mit ér a szikla, ha már nem szikla? Miért nem volt erősebb, keményebb?

– Igen, a hullámok mindig ezt mondják. Csak az a baj, hogy a víz erősebb, mint a kő. Ami mozog, mindig legyőzi azt, ami áll.

– No és? – kérdezte Joan gyanakodva. – Mi köze ennek a mi dolgunkhoz?

– Gondolkozz csak rajta.

Joan türelmetlenül legyintett.

– Ostoba mese! Nincs semmi értelme. Vagy megint csúfolódnak akarsz velem. Ha arról példálódsz, kettőnk közül melyik hagyja el a másikat, mesélhetsz nekem! Biztos vagyok benne, hogy te szakítasz majd velem és nem én teveled.

– Tudom – nevetett Ravic. – Akkor is ezt mondd majd, amikor faképnél hagysz. Majd bebizonyítod nekem, hogy én hagytalak faképnél téged. Kitalálsz majd ezernyi érvet, és el is hiszed őket. Igazad is lesz. Igazat ad neked a világ legősibb törvényszéke: a Természet.

Intett a pincérnek.

– Szeretném megvenni ezt a palack calvadosot.

– Monsieur el akarja vinni?

– El.

– Ez nálunk nem szokás, monsieur. Nem adunk el egész palackkal.

– Kérdezze meg a gazdát.

A pincér néhány perc múlva visszajött az asztalhoz egy újsággal a kezében. A Paris Soir volt.

– A gazda kivételesen megengedte – mondta a pincér, miközben jó szorosan benyomta a dugót a palackba, és az egészet becsomagolta az újságba. Előbb azonban kitepte belőle a sportrovatot, és gondosan összehajtogatva zsebébe

tette.

– Parancsoljon, monsieur. Azt tanácsolom, hogy hűvös, sötét helyen tessen tartani. Nagyon jó calvados. A gazda nagyapjának birtokáról való.

– Köszönöm – mondta Ravic, és fizetett.

Kezébe vette a palackot, és tűnődve megjegyezte:

– Konzervált napfény. Egy forró nyáron és egy szép kék őszön át érlelte az almát egy régi, szeles, normandiai gyümölcsöskertben. Minden heve itt gyűlt össze ebben a palackban. Konzervált naptény, gyere velem, még szükségem lesz rád. Csúnya viharok jönnek, szükségünk lesz egy kis napfényre.

Kiléptek az utcára. Éppen eleredt az eső. Joan megállt.

– Ravic! Szeretsz még?

– Szeretlek, Joan. Jobban, mint gondolnád.

Joan hozzásimult.

– Néha el sem tudom hinni. Nem úgy beszélsz.

– Ellenkezőleg. Ha nem szeretnék, nem beszélnek így.

– Én meg jobban szeretném, ha más dolgokról beszélnél nekem.

Ravic a felhős égre nézett, és mosolygott.

– A szerelem nem tó, melyben az ember mindig megláthatja a tükörképét, Joan. A szerelem háborgó tenger. Árja van és apálya. Elsüllyedt hajók vannak benne, sőt elsüllyedt városok is, polipok, korallok és nehéz, megvasalt ládák aranyos kincsekkel. Gyöngyök is, igazgyöngyök. De a gyöngyök mélyen rejtőzködnek, egészen mélyen.

– Jaj, ne beszélj így! Nem tudom követni a fantáziádat. A szerelem sokkal egyszerűbb. Az én számomra csak annyit jelent, hogy összetartozunk, és egymás mellett maradunk örökre.

Örökre, gondolta Ravic. A régi mese. A régi téndérmese. Még a percet sem tudjuk megfogni, visszatartani, és örökkévalóságról beszélünk. Joan dideregve felgombolta gallérját.

– Bárcsak nyár lenne! – sóhajtotta. – Sohasem epedtem még a nyár után úgy, mint az idén.

Joan kivette a szekrényből fekete estélyi ruháját, és az ágyra dobta.

– Hogy utálom! Mindig ugyanaz a fekete ruha! Mindig ugyanaz a Seherezade!

Mindig, minden ugyanaz!

Ravic felpillantott, de nem szólt semmit.

– Hát nem érted, Ravic?

– Értem, értem...

– Hát akkor miért nem viszel el, drágám, miért nem viszel el innen?

– Hová?

– Akárhová, csak el innen.

Ravic kicsomagolta a palackot az újságpapírból, és kihúzta a dugót. Két poharat vett elő, és megtöltötte.

– Gyere, idd meg.

Joan megrázta a fejét.

– Minek? Úgyse használ. Néha az ital se használ. Nem tudom, mi van velem. Semmi kedvem bemenni ma azokhoz a hülyékhez.

– Akkor maradj itt.

– És?

– Telefonálj be, hogy beteg vagy.

– Mit érek vele? Be kell mennem holnap. Akkor még rosszabb lesz.

– Beteget jelenthetsz több napra is.

– Nem elég, Ravic. Nem tudom, miért vagyok olyan ideges. Talán az eső. Ez a nedves sötétség. Hajnalban úgy érzem magam, mintha koporsóban feküdnék. Az imént megfeledkeztem róla, olyan boldog voltam veled abban a kis vendéglőben, aztán beszélni kezdél a szakításról és olyan szomorú dolgokról. Hallani sem szeretek róla. Miért gyötörsz? Olyan képeket tartasz elém, amiket nem akarok látni. Tudom, hogy nem szándékosan teszed, mégis bánt. Fáj, mint az eső meg a sötétség. Te persze nem ismered ezt. Te erős vagy.

– Erős? – csodálkozott Ravic.

– Az hát.

– Honnan tudod?

– Látom, hogy nem félsz semmitől.

– Már nem félek. Már félelem sincs bennem. Ez más, mint amit te gondolsz, Joan...

De Joan már oda se figyelt. Járkálni kezdett hosszú lepteivel a szűk szobában, mint valami ketrecbe zárt, indulatos vad. Mindig olyan erősen lökte ki lábait, mintha széllel kellene küzdenie.

– Torkig vagyok mindennel! – hajtogatta. – Ezzel a szállodával, a mulatóval, a sok mohó férfiszemmel ott, mindennel. – Hirtelen megállt. – Hát így kell eltöltenünk az életünket, Ravic? Nem élhetünk úgy, mint más két ember, aki szereti egymást? Nem lakhatnánk együtt, saját bútoraink közt, tárgyak közt, amiket kedvelünk? Nem lehetnénk együtt esténként, nyugodtan, zavartalanul, biztonságban? Arra vagyunk ítélve, hogy örökké bőröndök közt üljünk, idegen hotelszobákban, idegenek között? Hogy sohase legyen otthonunk?

Ravic arca kőmerev maradt erre a kitérésre. No, itt van végre, gondolta. Már régen várta, már számított rá.

– Csakugyan azt hiszed, Joan, hogy az nekünk való?

– Miért ne? Más embernek kijár, csak éppen nekünk nem? Meleg családi otthon, ahol az ember menedéket talál? Bezárja az ajtót, és semmi köze a világhoz! Itt meg a nyugtalanság még a falakon is áthatol és aludni sem hagyja az embert.

– Csakugyan el tudod képzelni a mi esetünkben? – ismételte Ravic.

– El hát.

– Egy szép kis lakást, szép kis nyárspolgári életet? Szép kis nyugalmat és biztonságot a kráter szélén, amikor már morajlik a föld? El tudod képzelni, hogy lehetséges?

– Ne beszélj róla olyan megvetően, olyan lenézően. Nevezd szigetnek, fészeknek, tudam is én, minek. Ha igazán szeretnél, találnál rá valami szép nevet!

– Nem a néven múlik, Jaan. Értsd meg, hogy ez nem nekünk való. Egyikénk sincs ilyen boldogságra teremtve.

– De igen! Én igen!

Ravic mosolygott. Mosolyában gyengédség volt, irónia és egy kis szomorúság is.

– Hidd el, Joan, hogy te se. Talán még kevésbé, mint én. De nem azért vagyok ellene. Van rá más akom is.

– Tudom – felelte Joan keserű hangon.

– Nem, Joan, nem tudod, nem tudhatod. De megmondom neked. Igen, jobb

lesz, ha megmondom. Akkor kivered a fejedből azt, amire most gondolsz.

Joan várakozóan megállt előtte.

– Essünk rajta túl minél előbb – mondta Ravic. – De kérlek, ha megmondtam, ne faggass tovább.

Joan nem felelt. Arca hideg és üres volt, éppen olyan, mint ismeretségük első napjaiban. Ravic megragadta kezét, és megszorította.

– Bujdosó vagyok itt, Joan. Illegálisan tartózkodom Franciaországban. Nincs útlevélem, nincsenek okmányaim. Ezért nem bérelhetek lakást. Meg se nőszülhetek. Meg se szabad moccannom. Minden lépésnél személyazonossági okmányokra volna szükségem; papírokra, melyek igazolják, hogy jogom van szívni a levegőt. Még dolgoznom sem szabad itt. Csak titokban operálhatok. Nem élhetek másképp, mint ahogyan élek.

Joan nagyot nézett.

– Ez igaz?

Ravic a vállát vonogatta.

– Hiszen nem olyan nagy tragédia. Néhány ezer ember él így Párizsban. Azt hittem, hallottál már róla. Mindenki tudja Párizsban. Ezrével bujkálnak itt különböző országok menekültjei. Én is közéjük tartozom. – Mosolygott, és elengedte Joan kezét. – Egy ember, akinek se múltja, se jövője, ahogy Morozov szokta mondogatni.

– Igen... de akkor...

– Nincs semmi bajom. Sokkal jobban állok, mint a legtöbb. Dolgozom élek, te is itt vagy nekem – mit számít ehhez képest az a kis kényelmetlenség, ami veled jár?

– És a rendőrség?

– Nem sokat törődik velünk. Persze, ha véletlenül elcsípnek, kitoloncolnak – ez az egész. Ez is nagyon valószínűtlen. Most pedig menj, és telefonálj a mulatóba, hogy nem mehetsz be. Ez az este a miénk lesz, az egész este a miénk. Mondd nekik, hogy beteg vagy. Ha bizonyítvány kell, azt is szerezhettek. Veber majd alá írja.

Joan nem mozdult.

– Kitoloncolnak – ismételte, mintha csak most kezdené megérteni, mit jelent ez a szó. – Kitoloncolnak? Franciaországból? Akkor... nem lennél itt...

– Csak rövid időre.

Joan nem tudott belenyugodni.

– Te máshol és én itt? Hát mit csinálnék én egyedül?

– Igen, ez a kérdés – bólintott Ravic. – Mit csinálnál akkor egyedül?

Joan leroskadt egy székbe, lehajtotta fejét. Percekig ült így mozdulatlanul, mintha megbénult volna.

– Fel a fejjel, Joan – vigasztalta Ravic. – Mondtam már, hogy nem olyan tragikus a dolog. Már két éve élek itt, és nem volt semmi kellemetlenségem.

Joan arca sötét maradt.

– És ha mégis megtörténik?

– Akkor hamarosan visszajövök. Egy-két hét, és Párizsban vagyok megint. Egy kis utazás, semmi egyéb. Most pedig hívd fel a Seherezadét.

Joan tétovázva felállt.

– Mit mondjak nekik?

– Mondd, hogy torokgyulladásod van. Beszélj egy kicsit rekedten.

Joan odament a telefonhoz. De hirtelen visszajött Ravichoz, és vállára támasztotta fejét.

– Ravic...

– Ne búsulj már – vigasztalta Ravic, és óvatosan kibontakozott karjaiból. – Felejtsd el az egészet, ne gondolj rá többet. Van jó oldala is. Megóv bennünket a kispolgári szerelemtől. Szerelmünk tiszta láng marad, vad láng, nem afféle tüzecke, melyen főzeléket is lehet melegíteni. No, most menj és telefonálj.

Ravic elnézte, hogyan emeli fel a kagylót, és hogyan beszél. Joan kezdetben még alig tudott odafigyelni, csak Ravicra bámult, mintha attól félne, hogy mindjárt letartóztatják és elhurcolják. De csakhamar belejött a beszélgetésbe, jól megjátszotta a beteget, könnyedén és természetesen hazudott. Sőt még jobban hazudott, mint ahogy, szükséges lett volna. Arca megvonaglott, amint a fájdalomról beszélt, amit a mellében, a torkában érez. Hangja fáradt és rekedt lett végül szívtépő köhögésbe fulladt. Most már nem nézett Ravicra, csak maga elé bámult, és teljesen felolvadt szerepében.

Ravic némán figyelte, és időnként nagyot húzott a calvadosból. Nincsenek gátlásai, komplexusai, gondolta. Sima tükör, mely tisztán visszaver mindent – de nincs benne semmi.

Joan letette a kagylót, és kezével végigsimított a haján.

– Elhitték – mondta.

– Nem csodálom. Remekül csináltad.

– Lelkemre kötötték, hogy maradjak ágyban. És ha reggelre sem múlik el teljesen, az isten szerelmére, maradjak itthon holnap is.

– No látod. Akkor már elvetették a holnap gondját is.

– Hát ha így fogod fel, nincs semmi baj – mondta Joan kissé komoran. Aztán Ravichoz lépett, és újra megölelte. – Tudod, hogy nagyon megijesztettél! Mondd, hogy nem igaz az egész! Gyakran szoktál tréfálni, szereted meghökkenteni az embert. Ugye, nem igaz? Vagy legalábbis nem olyan veszélyes.

– Persze hogy nem igaz.

Joan megbújt a vállán.

– Nem lehet igaz. Nem akarom, hogy igaz legyen. Nem akarok újra egyedül maradni. Magamban nem érek semmit. Maradj mellettem, Ravic. Nélküled nem ér semmit az életem.

Ravic mosolyogva nézett rá.

– Csodálatos teremtés vagy, Joan. Néha olyan, mint Diana az erdőben, néha meg olyan, mint egy házmesterlány. Néha meg mind a kettő egyszerre.

Joan feje meg se moccant.

– És melyik vagyok most?

– Diana az ezüst íjjal a kezében. Veszedelmes, de sebezhetetlen.

– Gyakrabban kellene ilyeneket mondanod nekem.

Ravic hallgatott. Láta, hogy Joan nem értette meg, mire gondolt. De nem is szükséges, hogy megértse. Abból, amit hallott, kivette azt, ami tetszett neki, a többivel nem törődött. Talán éppen ez volt a legvonzóbb benne. Kinek kell társ, partner, szerető, aki éppen olyan, mint ő maga? És ki keres erkölcsöt a szerelemben? Ezt csak a gyengék találták ki. A gyengék vigasza ez és az áldozatok gyászdala.

– Mire gondolsz? – kérdezte Joan.

– Semmire.

– Semmire?

– De igen, valamire. Ide hallgass. Elmegyünk Párizsból néhány napra. Valahova, ahol süt a nap. Cannes-ba vagy Antibes-ba. A pokolba az óvatossággal! És a pokolba a kispolgári álmokkal! Nem kell kétszobás, komfortos lakás! De nem kell a sötét se, a hideg se, az eső se! Mi kivételek vagyunk! Te vagy a tavasz – te vagy Budapest, ahol forró estéken minden épkézláb ember a Duna-parton sétál, az ezüst holdfényben, a virágzó gesztenyefák illatárjában.

Joan hirtelen felegyenesedett.

– Komolyan mondd ezt, Ravic?

– Komolyan. Neked jár a napfény. Leruccanunk a Riviérára.

– És a rendőrség?

– Füttyölök a rendőrségre! Ott sem veszélyesebb, mint itt. Ahol nagy az idegenforgalom, ott nem olyan szigorú az ellenőrzés. Különösen a drága luxusszállodákban. Voltál már a Riviérán?

– Nem. Még soha. Csak Olaszországban és az adriai tengerparton. Mikor utazunk?

– Két vagy három hét múlva. Az a legjobb idő.

– De... van pénzénk?

– Van egy kevés. Két hét múlva már lesz elég.

– Egy kis penzióban lakhatnánk – mondta Joan elgondolkodva.

– Szó sincs róla. Egy kis penzió nem neked való. Neked egy ilyen vacak kis lyuk való, mint ez, vagy egy egészen elsőrangú hely. A Cap Hotelben fogunk lakni, Antibes-ban. Egyébként is ez a legokosabb a mi helyzetünkben. A nagy hotelekben nem molesztálják a vendégeket, hogy mutassák fel papírjaikat. Ott teljes biztonságban leszünk. Néhány nap múlva felvágom egy nagyon előkelő úr hasát. Miniszter vagy tábornok, magam sem tudom, micsoda. Majd ő kiizzadja a pénzt, amire szükségünk van, hogy elutazhassunk.

Joan arca hirtelen megváltozott.

– Erre iszunk! – mondta vidáman. – Adjál gyorsan abból a jó calvadosból, Ravic. Igazán jó ital, az álmok itala!

Odalépett az ágyhoz, és kezébe vette estélyi ruháját.

– Teremtő Atyám! Ha meggondolom, hogy az egész ruhatárom két ilyen fekete rongy!

– Talán ez is megoldódik. Két hét nagy idő. Vakbélműtét egy közéleti kitűnőségen... Egy milliomos sérvet kap...

André Durant felháborodása őszinte és mélységes volt.

– Nem – mondta –, önnel igazán nem lehet már dolgozni.

Ravic a vállát vonogatta. Vebertől tudta meg, hogy Durant tízezer frankot kap ezért a műtétért. Ha nem állapodik meg vele előre, hogy mennyi lesz az ő része, Durant majd a szokásos kétszáz frankot küldi el neki. Így történt a múltkor is.

– Most szól nekem! Fél órával a műtét előtt. Ezt igazán nem tételeztem volna fel önről, doktor Ravic.

– Magam sem – felelte Ravic.

– Mit kell előre alkudozni? T’udhatná, hogy mindig számíthat a bőkezűségemre. Nem értem, mi ütött önbe, hogy egyszerre úgy viselkedik, mint valami üzletember. A páciens már tudja, hogy élete a kezemben van. Igazán kínos ilyenkor a pénzről beszélni vele.

– Ön nem a páciens, önnek nem kell idegeskednie – mondta Ravic.

Durant hosszan nézett rá. Ráncos arca, még fehér kecskeszakálla is remegett a méltatlankodástól. Megigazította orrán aranykeretes csíptetőjét.

– Hát milyen összegre gondol? – kérdezte végél undorral.

– Kétezer frankra.

– Micsoda? – Durant olyan arcot vágott, mintha letaglózták volna, de még maga sem hinné. – Nevetséges, egyszerűen nevetséges!

– Nincs semmi baj – felelte Ravic. – Fordulhat máshoz is. Itt van például Binot. Igazán elsőrendű sebész.

Felvette a székről kabátját, és belebújt. Durant megrökönyödve bámult rá. Méltóságteljes arca megvonaglott.

– Várjon egy percre! – mondta idegesen, amikor látta, hogy Ravic már a kalapja után nyúl. – Nem hagyhat így cserben az utolsó pillanatban. Miért nem szólt tegnap?

– Tegnap én vidéken volt, és nem érhettem el.

– Kétezer frank! Irtózatos összeg! Ennyit még én sem kérhetek. Ez a páciens egyébként jó barátom, akinek csak a költségeimet számíthatom fel.

Durant olyan volt, mint a Mikulás, ahogy a mesekönyvekben ábrázolják. Hetvenedik évében járt, elég jó diagnosztika volt, de szájalmasan gyenge sebész.

Kiváló praxisát főleg régi asszisztensének, Binot-nak köszönhette, akit gyalázatosan kihasználta. Binot rengeteget dolgozott neki, és két évvel ezelőtt végre sikerült önállósítania magát. Azóta Durant Ravicot hívta el, hogy súlyosabb műtétjeit elvégezze helyette. Ravic híres volt arról, hogy a lehető legkisebb vágást alkalmazza, és olyan finoman dolgozik, hogy a sebnek alig marad nyoma. Durant viszont híres borszakértő volt, előkelő estélyekre járt, és páciensei nagyrészt ezekből a körökből kerültek ide.

– Ha csak sejtettem volna! – dünnyögte, fel és alá szaladgálva a szobában.

Pedig mindig sejtette. Nagyobb műtét előtt eltűnt a városból, és egy vidéki házában töltött néhány napot. Így akarta megelőzni, hogy Ravic szóvá tegye a honoráriumát a műtét előtt. Utána már könnyű dolga volt. Megveregette Ravic vállát, és biztatta, hogy legközelebb majd többet kap. Legközelebb, persze, ugyanígy történt minden. De ma, Durant nagy csodálkozására, Ravic nem a kitűzött időben érkezett meg, hanem már fél órával előbb, és tárgyalni kezdett a professzorral, még mielőtt a páciens elaltatták volna. Durant nem hivatkozhatott arra, hogy már nincs idő. Az ápolónő bedugta fejét az ajtón.

– Kezdjék meg az altatást, professzor úr?

Durant az ápolónőre nézett, azután könnyörgő pillantást vetett Ravicra. Ravic rendületlenül állta tekintetét.

– Altassunk, Ravic doktor?

– Csak öntől függ, professzor úr.

– Várjon egy kicsit, nővér. Meg kell beszélnünk az eljárást a doktor úrral. Az ápolónő visszavonult. Durant Ravichoz fordult.

– Mi legyen most? – kérdezte szemrehányó hangon.

– A dolog nagyon egyszerű – felelte Ravic, és nyugodtan zsebre vágta kezét. – Halassza holnapra a műtétet. Vagy csak egy órára, ha közben meg tudja beszélni a dolgot Binot-val.

Hús évén át Binot végezte Durant minden komolyabb műtétjét. De nem tudott saját páciéntúrára szert tenni, mert Durant nagy kéréstekintéssel és módszeresen elvágta minden lehetőségtől. Ha valahol szóba került Binot neve, Durant így nyilatkozott róla: „Egészen ügyes ember. Kellő felügyelet alatt elég jól dolgozik. De komolyabb dolgot persze nem lehet rábízni.” Binot gyűlölte egykori főnökét, és ha most kötélnek állna is, legalább ötezer frankot kérne ezért a műtétért. Ravic nagyon jól tudta ezt, és Durant is tudta.

– Nézze csak, doktor Ravic. Orvosi etika is van a világon. Egy ember élete

forog kockán. Ilyenkor cseppet sem etikus alkudozni.

– Teljesen egyetérték önnel, professzor úr.

– Miért nem bízik bennem? Elintézhetjük a dolog üzleti részét később is. Eddig meg volt elégedve velem, nem?

– Soha – felelte Ravic.

– Érdekes. Most hallom először. Miért nem szólt?

– Mert nem használt volna semmit. Azonkívül nem érdekelt a kérdés túlságosan. De most érdekel. Ezúttal szükségem van a pénzre.

Az ápolónő újra bejött.

– A páciens nyugtalan, professzor úr.

Durant R.avicra bámult. Ravic farkasszemet nézett vele. Tudta, hogy nehéz pénzt kihúzni egy franciából. Sokkal nehezebb, mint egy zsidóból. A zsidó meglátja az üzletet; a francia csak a pénzt látja, amit ki kell adnia.

– Még egy perc türelem, nővér – mondta Durant. – Nézze meg a pulzust, vérnyomást és hőmérsékletet.

– Már megtörtént.

– Akkor kezdje el az altatást.

Az ápolónő kiment.

– Jól van – mondta Durant. – Megadom az ezer frankot.

– Kétezret – helyesbítette Ravic.

Durant nem nyugodott bele. Idegesen simogatta kecskeszakállát.

– Nézze, kedves Ravic – mondta szokatlanul nyájas hangon –, önnek, mint külföldről idemenekült orvosnak . .

– Nincs jogom praktizálni, tudom. De akkor ezt a műtétet sem szabad elvégeznem ön helyett! – felelte Ravic nyugodtan.

Már előre tudta, mi következik. Hogy legyen hálás, ha kenyérhez jut, és egyáltalában megtűrik ebben az országban. Durant látta, hogy ezzel sem megy semmire. Az idő sürgetett. Engedett a kényszerűségnek.

– Hát akkor kétezer frank – mondta olyan keserű hangon, mintha a torkából húzná ki a pénzt, százfrankos bankjegyekben, egyenként. – Legfeljebb ráfizetek erre az operációra, és a saját zsebemből fizetem ki önt. Azt hittem, lesz egy kis

belátása, és tekintetbe veszi, mi mindent tettem önért.

Várt. Érdekes, gondolta Ravic, ezek a vérszopó piócák mind hogy szeretnek erkölcsprédikációkat tartani. Ez a vén csirkefogó, ez a szélhámos, a Becsületrend rozettájával a gomblyukában, szemrehányást tesz nekem, hogy kihasználam. Ahelyett, hogy szégyellné magát, hiszen már egy vagyont keresett az én kezem munkájával. És szentül meg van győződve róla, hogy neki van igaza.

– Hát akkor kétezer – mondta Durant. – Kétezer – ismetelte tompán. Mintha mélabúsan búcsút mondott volna minden jó dolognak a világon, vidéki kastélyának, pazar párizsi otthonának, a vadászatnak, a zöld spárgának, fácánpecsenyének, még a jó Istennek is.

– Rendben van? Remélem, most már elkezdhetjük!

A páciensnek nagy pocakja volt, vézna karja és pipaszár lába. Ravic véletlenül ismerte. Levalnak hívták, és magas állást töltött be a belügyminisztériumban, éppen azon az osztályon, amely a menekültek ügyét intézte. Veber hívta fel a figyelmét a dolog humorára. Ravicnak most Levalt kellett megoperálnia, azt az embert kinek nevét rettegve emlegette az Hôtel International minden lakója. Ravic gyorsan megcsinálta az első bemetszést. A páciens hasa kinyílt előtte, mint egy könyv. Körülrakta kapsokkal, és megnézte a kitüremelő sárgás hájtömeget.

– Ebből majd leveszünk egy pár kilót ráadásul – mondta Durant-nak. – Majd újra magára fálja.

Durant nem felelt. Ravic eltávolított több hájréteget, hogy közelebb férközzék az izmokhoz. Itt fekszik Caesar, gondolta, a menekültek kisistene. Az ember, aki ezernyi reszkető menekült sorsát tartja a kezében – ebben a fehér, duzzadt kézben, mely most petyhüdten hever mellette. Az ember, aki elrendelte az öreg Meyer professzor kitoloncolását. Igaz, hogy erre már nem került sor, de csak azért, mert az öreg tudós már nem érzett magában elég erőt ahhoz, hogy újra a Kálvária útjára lépjen, és egyszerűen felakasztotta magát az Hôtel International mosdóhelyiségében, az utolsó éjszaka, mielőtt deportálták volna. Azért választotta a mosdót, mert ott volt egy erős fogas. Másnak nem sikerült volna, de ő olyan sovány volt már, hogy az a fogas is elbírt. Alig volt több súlya, mint egy ruhának, az a maradék kis élet, ami még beleszorult, már nem számított jóformán semmit. Így találta meg reggel a szobalány, holtan, ott a fogason. Ha ebben a pocakosban lett volna egy kis irgalom, Meyer még ma is élne.

– Kapsokat – mondta Ravic. – Tampont.

Tovább vágott. Az éles kés precízen engedelmeskedett. Tiszta, egyenes metszés. A hasüreg. A belek fehér tekercei. Az embernek, aki nyitott hassal fekszik itt, szintén voltak elvei, meggyőződése. Emberi részvétet érzett Meyer iránt.

De érzett valami mást is, amit hazafias kételességnek tartott. Mindig van egy függöny, mely mögé el lehet bújni – a főnöknek is vannak főnökei, a parancsnoknak parancsnokai, vannak utasítások, kötelességek, és végül ott van az ezerfejű monstrum, az erkölcsi parancs, a zord szükségesség, a felelősség vagy hogy hívják – hiszen, istenem, annyi neve van! Mindig akad egy függöny, hogy a hatalom birtokosai betak arózzanak vele, és elbújjanak az emberség egyszerű parancsszava előtt. Az epehólyag, Leval epehólyagja. Beteg volt, rohadt volt. Száz meg száz Tournedos Rossini okozta ezt, a sok pacal á la mode de Caen, a sok nehéz töltött kacsa, fácánpecsenye, sült csirke és hozzá a zsíros mártások, a sok indulat és izgalom, a sok ezer pint jó borj deux-i bor. Meyer professzor epéjét nem fenyegette ennyi veszedelem, mégis meg kellett halnia. Ha most megremegne a kéz, és kissé elcsúszna a kés, ha egy hajszálnyival mélyebbre hatolna be a szövetbe – mi lenne akkor? Semmi.

Egy másik ember ülne abban a fülledt akta-és molyszagú hivatalszobában, ahol menekültek reszketve várják a sorsdöntő szót – az aláírást, mely az élet meghosszabbítását jelenti, vagy a halálos ítéletet. Egy másik ember – talán jobb talán rosszabb ennél. Ez itt, ez a hatvanesztendő test, mely öntudatlanul hever a műtőasztalon, az éles lámpafényben, bizonyára humánus embernek tartja magát. Bizonyára gyengéd férj és szerető apa – de abban a pillanatban, ahogy hivatali szobájába lép, átváltozik érzéketlen zsarnokká, aki megszokott frázisok vértjébe öltözik. Ez szabályellenes... ezt nem engedhetjük meg... hová is jutnánk, ha elnéznők az ilyesmit... és így tovább.

Pedig Franciaország nem pusztult volna bele abba, ha Meyer még néhány évig háborítatlanul kanalazza sovány főzelékét – ha özvegy Rosenthalné az Hétel Internationai cselédszobájában még egypár évig reménykedve lesheti régen meggyilkolt egyetlen fiának visszatérését – ha Stallmant, a tüdővésztes rövidárukereskedőt nem ítélik hathavi elzárásra tiltott határátlépésért, és nem hal meg az utolsó napon, amikor kivezették a börtönből csak azért, hogy kitoloncolják a határon.

A vágás szép – igazán jól sikerült. Nem túl széles, nem túl mély. A csomó. Az epehólyag. Megmutatta Durant-nak. Zsírosan csillogott a fehér fényben. Ravic bedobta a vödörbe.

Gyerünk tovább! Ki lehet venni a kapcsolatot. Egy francia főtisztviselő meleg hasa. A fizetése harminc-negyvenezer frank évenként. Hogy adhat tízezret ezért

a műtétért? Mivel keresi meg a többit? Ez a pocakos valamikor golyózott az utcán, most meg talán kártyázik. Szép a varrás, jól halad, egyik öltés a másik után.

Durant a varrás fölé hajolt, hegyes szakálla nem látszott, de arcára ez volt írva: kétezer frank. És ez volt a szemében is, mindegyik szemében egy-egy ezres. A szerelem aláássa az ember jellemét, gondolta Ravic. Enélkül sohasem jutott volna eszembe, hogy megszaroljam ezt a vén tőkepenzest, és megrendítsem hitét az Istentől szentesített világrendben, mely az embereket két örök csoportra osztja: kizsákmányolókra és kizsákmányoltakra.

No de mit sajnáljam. Holnap ott ül majd nagyképűen a pocakos ágya mellett, és bezsebeli a hálóját szóban meg bankjegyekben. Vigyázat, itt van még egy kapocs, nehogy bent felejtsem. A pocakos egyheti napsütést jelent nekem meg Joannak, egy hetet Antibes-ban. Egyheti fényt és meleget a hamueső korában. Egy darab hék eget, mielőtt beborul minden, és kitér a vihar. Most jön a hashártya. Ezt különösen szépen fogom megcsinálni azért a kétezer frankért. Hiszen belevarrhatnék egy csipeszt is Meyer emlékére A zümmögő, fehér fény a műtőasztal fölött. Hogy van az, hogy az ember gondolatai olyan rapszodikusak? Mi az oka? Talán az újságok. A rádió. A szüntelen fecsegés, a gyávák és hazugok fecsegése.

A koncentráció hiánya, ami nem csoda a szavak lavinájában. Homályos agyvelők, amiket még jobban megzavarnak a demagóg frázisok. Már nem kell fáradságosan megrágni a tudás kemény kenyerét. Leszoktunk az önálló gondolkodásról, így vesztette el agyvelőnk a fogait. Így ni, készen vagyunk. Hátra van még a petyhéd bőr. Pár hét múlva meggyógyul, és újra deportálhat remegő menekülteket. Talán könnyörlétebb lesz epehólyag nélkül. Ha csak nem jön közbe valami és meg nem hal. Nem, ez nem hal meg. Az ilyenek nyolcvan évig élnek önhittén, közmegebecsélésben, büszke unokáik körében. De most már igazán készen vagyunk. Mehet. Vigyétek!

Ravic lehúzta kezéről a gumikesztyűt, ledobta arcáról a maszkot. A belügyminiszteri főtisztviselő nesztelen kerekeken kigurult a műtőből. Ravic utánanézett. Te, Leval, gondolta, ha tudnád! Hogy teljesen legális epehólyagodat egy illegális menekült operálta ki, hogy az így keresett pénzen néhány még illegálisabb jó napot töltsen a Riviérán.

Mosakodni kezdett. Mellette Durant mosta kezét lassan és módszeresen. Egy öreg ember keze, kinek magas vérnyomása van. Mialatt gondosan dörzsölgette ujjait, alsó állkapcsa ritmikusan mozgott, mintha lassan örölné valamit. Amikor abbahagyta a kézdörzsölést, abbahagyta a rágást is. Amikor folytatta a mosakodást, álla is mozogni kezdett. Ezúttal különösen lassan és

körülményesen mosakodott. Úgy látszik, még néhány percig melengetni akarja zsebében azt a kétezer frankot, gondolta Ravic.

– Mire vár még? – kérdezte Durant.

– A csekkre.

– Majd elküldém a pénzt, mihelyt a páciens fizet. Ez eltarthat még néhány hétig azután, hogy elhagyta a kórházat.

Durant most megdolgolta a kezét a törülközővel. Azután elővett egy nagy üveg d’Orsay kölnivizet, és bedörzsölte vele kezét.

– Talán csak megbízik bennem kétezer frank erejéig? – kérdezte. Csirkefogó, gondolta Ravic. Ha már fizetnie kell, legalább megaláz és meggyötör egy kicsit a pénzéért.

– De hiszen ön azt mondja, hogy a páciens jó barátja, és csak a költségeket fizeti.

– Azt mondtam? – dűnnyögte Durant barátságtalanul. – Hát... úgy is van.

– Akkor nem értem. A páciens csak pár száz frankot fizet majd a kötszerekért meg az ápolónők díjazásáért. A kórház az öné. Ha ez a pár száz frank számít önnek, nem bánom, vonja le a honoráriumomból, és adja meg később, majd ha a páciens kifizette.

– Sajnos, doktor Ravic – mondta erre Durant kiegyenesedve a költségek sokkal többet tesznek ki, mint gondoltam volna. Az a kétezer frank, amit önnek kell fizetnem, szintén a költségekhez tartozik. Kénytelen vagyok felszámítani ezt is a páciensnek. Ilyen körülmények közt – nem fejezte be a mondatot, hanem orrához emelte kezét, és a kölnit szagolgatta. Diadalmasan mosolygott. Sárga fogai élénken elütöttek hófehér szakállától. Mintha valaki a hóba vizelt volna, gondolta Ravic. Ezt jól kieszelted, te lócsiszár. De azért fizetni fogsz. Veber majd előlegezi nekem a pénzt. Nem szerzem meg a vén kecskének azt az örömet, hogy most kunyeráljak neki.

– Rendben van – mondta. – Ha az a kétezer frank nehézséget okoz énnek, várhatok egypár hétig.

– Egy szóval sem mondtam, hogy nehézséget okoz. Noha az ön követelése váratlanul jött és nagyon meglepett. Csak a rend kedvéért fizetek akkor, amikor nekem fizetnek.

– Jól van, akkor tegye a rend kedvéért. Igazán mindegy.

– Egyáltalában nem mindegy.

– De az eredmény ugyanaz – mondta Ravic. – És most bocsásson meg, de megyek. Innom kell valamit. Adieu.

– Adieu – felelte Durant csodálkozva.

– Miért nem jön velem, Ravic? – kérdezte Kate Hegstroem mosolyogva. Ott állt előtte szép, hosszú lábán, karcsúan, magabiztosan, kezét kabátja zsebébe dugta. – A forsythia már virágzik Fiesolében. Mint a sárga tűz, harapódzik el a kertek mohos kőfalán. Bent a kandallóban még pattog a tűz. Az asztalon könyvek, karosszék. Békesség.

Odakint teherautó dübörgött végig az úttesten. A beüvegezett képek megcsörrentek a kórház kis fogadósobájában. Fényképek voltak Chartres-ból, a híres, régi székesegyház fényképei.

– Az esti csend! – sóhajtott Kate Hegstroem. – Távolság a világ zajától. Maga nem eped utána?

– Talán. De azt hiszem, én nem bírnám ki.

– Miért?

– Mert a külső csend akkor ér valamit, ha az ember belőlről is nyugodt.

– Énbennem is örök nyugalanság van.

– De legalább tudja, hogy mit akar. Az is valami.

– És maga nem tudja?

– Én nem akarok már semmit.

Kate Hegstroem lassan begombolta kabátját.

– Mit jelent ez, Ravic. Boldogságot vagy kétségbeesést?

Ravic idegesen mosolygott.

– Talán mindkettőt. Jobb, ha az ember nem gondolkodik az ilyesmin.

– Hát mit csináljon az ember?

– Igyekezzék boldog lenni.

Kate ránézett, de nem szólt semmit.

– Ahhoz nem kell segítség senkitől – mondta még Ravic.

– Én meg azt hiszem, egyedül nem lehet megtalálni a boldogságot – felelte Kate. – Ahhoz még egy ember kell.

Ravic hallgatott. Mit fecsegek itt összevissza, gondolta. Mintha egy vasúti

fülkében a szomszédokkal csevegnék. Konvencionális társalgás búcsúzás előtt. Szavak üres, kenetteljes szavak. ,

– Nem gondolja? – firtatta tovább Kate.

– Nem. Ahhoz a kis boldogsághoz, amiről maga egyszer beszélt, nem kell senki. Megtalálja mindenütt, úton-útfélen, mint az ibolyát, mely a romok közt is virul. Aki nem vár .az élettől semmit, azt nem éri csalódás. Ez a legbiztosabb alap. Ami esetleg még hozzá jön, még jobban megerősíti.

– Lemondani! – vonogatta vállát Kate Hegstroem. – Könnyű dolog, ha az ember fáradtan fekszik az ágyban, és hűvösen mérlegeli a dolgokat. De ha felkel, és kimegy az életbe... akkor már többet akar.

Egy ferde napsugár az ablakon keresztül éppen az arcába hullt. Szeme árnyékban maradt, csak az ajka virult ki tőle.

– Van Firenzében ismerős orvos? – kérdezte Ravic.

– Nincs. Szükségem lesz rá?

– Műtét után mindig lehet valami kis panasz. Jó, ha az embernek van orvosa. Csak a biztonság kedvéért.

– Kifogástalanul érzem magam. Ha vaiamit észrevennék, visszajöhetek Párizsba.

– Persze. De azért mégis, ha hirtelen kellene valami... Van egy remek orvos Firenzében. Fiola professzor. Nem felejtí el? Fiola. Szükség esetén forduljon hozzá.

– Nem fontos. Úgyis elfelejtem, Ravic.

– Jegyezze meg a nevét. Az én kedvemért. Én majd írok neki, hogy törődjék magával egy kicsit.

– De miért? Hiszen nincs semmi bajom.

– Mondtam már, hogy merő óvatosság, Kate. Orvosi lelkiismeretesség, semmi egyéb. Majd megírom neki, hogy keresse fel magát.

– Hát, ha ragaszkodik hozzá... nem akarok mindenáron ellenkezni. – Kate Hegstroem táskája után nyúlt. – Isten vele, Ravic. Megyek. Lehet, hogy Cannes-ból egyenesen Firenzébe utazom. Onnan meg a Conte di Savoia-ával New Yorkba. Ha véletlenül Amerikába jön és meglátogat, egy szép kis vidéki házban talál majd egy nyárspolgár asszonyt férje, gyermekei, lovai és kutyái közt. Azt a Kate Hegstroemét, akit maga már ismer, itthagynom Európában. Egy kis sírban fekszik a Seherezade közepén. Időnként üljön le oda, és igyék az emlékezetére.

– Megteszem. Természetesen vodkát.

– Úgy van, vodkát. – Kate tétovázva állt a szoba sötét sarkában. A napsugár most a chartres-i székesegyház fényképére esett, a főoltárra a kereszttel. – Furcsa dolog – mondta Kate –, tulajdonképpen boldognak kellene lennem, hiszen...

– Így van ez minden búcsúnál. Még akkor is, ha a kétségbeeséstől vesz búcsút.

Kate ott állt előtte, látszólag virulóan, elszántan és mégis kissé szomorúan.

– Ha már búcsúzni kell – mondta Ravic –, nem jó sokat beszélni. Az ember szorítson kezét azzal, akit elhagy, és menjen, ez a legegyszerűbb. Lekísérem a kapuig.

– Köszönöm.

A levegő enyhe volt, de nyirkos. Az ég izzó parázként hajolt a távoli háztetőkre.

– Hívok egy taxit, Kate.

– Nem kell. Elsétálok a sarokig, ott majd találok egyet. Mort vagyok kint először az utcán.

– Milyen érzés?

– Mintha erős bort innék.

– Ne szerezzek mégis egy taxit?

– Nem. Járnai akarok egy kicsit. – Kate végignézett a nedves járdán, azután mosolyogva fordult Ravichoz megint. – Azért a szívem csücskében még bujkál egy kis félelem. Ez is a műtét utáni tünetekhez tartozik?

– Igen, ez vele jár.

– Adieu, Ravic.

– Adieu, Kate.

Kate Hegstroem egy pillanatig még ott állt, mintha mondani akarna valamit. Azután elindult kecses léptekkel, karcsún, még mindig hajlékonyan, a járdán, az utcán, az ibolyaszínű alkonyatba – a halálba. Nem fordult többé vissza.

Ravic újra felment az emeletre. Amint elhaladt a szoba mellett, ahol Kate Hegstroem eddig feküdt, zenét hallott. Csodálkozva megállt. Tudta, hogy a szoba üres, még nem foglalta el új páciens. Óvatosan kinyitotta az ajtót. A

sarokban a fiatal ápolónő térdelt egy csillogó, modern gramofon előtt. Megriadt, amikor meghallotta Ravic lépteit, és gyorsan felállt. A gramofon egy régi lemezt játszott. Ez volt a címe: La dernière valse. A lány lesimította ruháját.

– Ezt a gramofont Madame Hegstroemtől kaptam ajándékba Az utolsó keringő. – mondta. – Amerikai gyártmány. Párizsban semmi pénzért nem kapható. Az egyetlen darab az enyém. Éppen most próbáltam ki. Önműködő. Öt lemezt játszik egymás után.

Arca sugárzott a boldogságtól és büszkeségtől.

– Legalább háromezer frankot ér. És a lemezek külön. Ötvenhat lemez van hozzá. Egyúttal rádió is. Micsoda szerencse!

Szerencse, gondolta Ravic, boldogság. Lám, lám. Egy gramofon képében is megjelenhetik a földén. A falhoz támaszkodott, és hallgatta. A zenekarból hegedűszó szállt fel, mint egy galamb, bűgva, panaszosan, érzelmesen. A melódia az a bizanyos epedő limonádé, mely néha jobban megfogja szívünket, mint Chopin legszebb nocturne-je. Ravic körülnézett. Az ágyat már lehúzták, a matracokat élükre állították szellőzni. Az ágynemű egy csomóban hevert az ajtó mögött, hogy mosásba menjen. Az ablakok nyitva álltak. Az alkonyat gúnyosan nézett be a szobába. Gyenge, eloszló parfüm és egy elcsépelte keringő utolsó akkordjai – ennyi maradt Kate Hegstroemből.

– Nem vihetem haza az egészet egyszerre, túlságosan nehéz mondta az ápolónő. – Előbb a gépet viszem el, azután majd a lemezeket kétszerre, talán háromszorra is. Csodás. Még kávéházat a nvithatnék vele.

– Jó gondolat – mondta Ravic. – Csak vigyázzon, ne törjön el útközben semmit.

15

Ravic lassan, nehezen ébredt fel. Aztán egy ideig még abban a félhomályban lebegett, mely elválasztja a az álmodtól a valóságtól. Az álom még ott volt fakó foszlányokban, de már tudta, hogy csak idegeinek játéka az egész...

Egy kis vasúti állomás a Fekete-Erdőben. a német határszélen. Kis zuhatag csobogása hallatszott a közelből. A hegyoldalról fenyő nehéz illata ereszkedett alá. Gyantaszagot is lehetett érezni és a rétek illatát. Nyári alkonyat volt. A vasúti sínek pirosan csillogtak a lebukó nap fényében – mintha egy vonat szaladt volna rajtuk végig, melyből vér csöpögött. Mit keresek itt? – csodálkozott Ravic.

– Hogyan kerültem Németországba? Hiszen Franciaországban élek, Párizsban lakom! Lágy, foszforeszkáló hullám öntötte el, mely elzsibbasztotta megint. Párizs elolvadt, köddé foszlott, eltűnt. Már egyáltalában nem volt Párizsban. Németországban volt. De minek ment vissza oda? Végigsétált a kis peronon. A kalauz az újságbédénál állt, és a Völkischer Beobachtert olvasta. Javakorabeli, széles arcú ember volt szemöldéke bozontos és nagyon szőke.

– Mikor indul a következő vonat? – kérdezte Ravic.

A kalauz lomhán nézett rá.

– Hova akar utazni?

Hirtelen forró rémület öntötte el Ravic szívét. Hát hol van tulajdonképpen? Hogy hívják ezt az állomást? Hova lehet utazni innen? Mondja, hogy Freiburgba? Az ördögbe is, előbb tudnia kellene ennek az állomásnak a nevét! Felnézett az épület homlokzatára. Semmi jel, sehol egy felirat. Zavartan mosolygott.

– Szabadságon vagyok – hebegte.

– De hova akar utazni? – kérdezte a kalauz.

– Csak úgy utazgatok. Nincs semmi dolgom. Véletlenül itt szálltam le a vonatról. Nagyon megtetszett az ablakon át, hát leszálltam. De most már elég volt. Nem szeretem a zuhatagokat. Most már tovább akarok menni.

– Hova akar menni? Utóvégre tudnia kell, hova akar menni.

– Holnapután Freiburgban kell lennem. De addig ráérek. Addig utazhatok akárhova. Csak úgy passzióból, céltalanul.

– Ez a vonal nem visz Freiburgba – mondta a kalauz, és szigorúan ránézett.

Micsoda ostobaság ez? – gondolta Ravic. Mit kérdezősködöm itt? Egyáltalán, hogy kerültem ide?

– Tudom – mondta –, de időm van bőven, egyáltalában... egyáltalában nem sietek. Mondja csak, nem lehet itt cseresznyepálinkát kapni? De jó az! Az a jó, valódi Schwarzwald Kirsch!

– Itt a vasúti resti – felelte a kalauz, és még mindig rajta tartotta fürkésző tekintetét.

Ravic elindult, és lassan ballagott végig a peronon. Cipője sarka hangosan kopogott a cementjárán, a nyitott peron eresze alatt. Az első második osztályú váróteremben két férfit látott. Azok is észrevették, és utánaéztek. Ravic hátában érezte tekinteteket. Néhány veréb röppent fel az állomásépület ereszére. Ravic úgy tett, mintha érdeklődve nézegetné őket, de közben lopva a kalauzt figyelte, aki összehajtogatta újságját, és Ravic után ment.

Ravic betért a restibe. Üres volt és sörszagú. Ravic kiment a másik ajtón. A kalauz követte a váróterembe. Ravic meggyorsította lépteit. Most már tudatára ébredt, hogy gyanússá tette magát, és figyelik. Visszasietett a peronra. Hála istennek, itt nem látott senkit.

Elhaladt az üres poggyászkamra mellett, és lelépett a betonpadlóról. Itt néhány tejeskanna állt. Óvatosan igyekezett tovább. Benézett egy ablakon egy homályos helyiségbe, ahol távirógép ketyegett. Végre lemaradt mögötte az állomás. Hátranézett, átvágott a síneken, aztán futásnak eredt a vadvirágos réten át a fenyves felé. A bolyhos pityangfejek szétröppentek lába alatt, amint közibük taposott. Amikor az erdő szélére ért, újra hátrapillantott.

A kalauz a peronon állt a két utassal. Kinyújtott karral mutatott utána, mire a két férfi futólépésben elindult felé. Ravic beugrott az erdőbe, és utat tört a sűrűben. Az ágakról lecséngő éles fenyőtobozok felsebeztek arcát. Jó darabig futott, nagy karéjban, aztán megállt, meglapult egy fatörzs mögött, még a lélegzetét is visszafojtotta, nehogy észrevegyék... Az ágak megreccsentek, üldözői közeledtek felé. Felugrott, és továbbszaladt. Időnként megállt hallgatózni. Ha nem hallott semmi gyanúsat, pihent egy kicsit, de csakhamar megütötte fülét a láthatatlan lábak alatt ropogó ágak zaja.

Továbbmenekült, később már négykézláb, térden csúszva, hogy elkerülje üldözői figyelmét. Öklét összeszorítva lapult, pedig remegett türelmetlenségében, fel szeretett volna ugrani, rohanni, hogy végre megszabaduljon tőlük. Ott feküdt a bozótban, szeme előtt valami furcsa növény. Hirtelen megismerte. *Hepatica triloba* – motyogta magában.

Az erdő végtelennek látszott. Most már mindegy ropogott körülötte. Érezte, hogy csupa víz – minden pórusából dőlt a veríték mintha bőrig ázott volna. Lába hirtelen felmondta a szolgálatot, térde, bokája mintha megpuhult volna. Elesett, és nem tudott többé feltápáskodni. De a föld el akarta nyelni. Pedig a talaj kemény volt, nem ingoványos.

Aztán megértette, mi az: a lába puha gumiból van. Üldözői utolérték, már a lihegéseket is hallotta. Egyenesen felé tartottak. Összeszedte minden erejét, és végre sikerült felállnia. Iszonyú erőlködéssel vonszolta magát egy darabig. Egyszerre ritkulni kezdtek a lombok, és meglátta megint a kék eget.

Szép, nyílt tisztásra ért. Tudta, hogy elveszett, ha nem szalad rajta gyorsan keresztül, még jobban erőlködött, félúton hátranézett, és ekkor a tisztás szélén megpillantott egy kaján, kegyetlen, vigyorgó arcot. Haake arcát. Most már tudta, hogy elveszett. Tehetetlenül leroskadt a fűbe. Fuldokolni kezdett, nem kapott levegőt, letépte melléről az inget, nyögött, nyögött... Csakugyan nyögött? Hát hol van tulajdonképpen? Megtapogatta nyakát. Keze nedves volt, nyaka is. Arca, melle csupa veríték.

Kinyitotta szemét. Még nem tudta, valójában hol van, a fenyvesben a mocsárban vagy máshol? Párizs most eszébe se jutott. Fehér hold csüggött egy kereszten, egy ismeretlen világ fölött. Sápadt fény vette körül a fekete keresztet, mint a mártírt a glória... A telihold bevilágított a párizsi Hôtel International ablakán, és az ablakfa olyan volt, mint egy fekete kereszt.

Ravic felült az ágyban. Mi volt ez? Vértől csöpögő vonat, amint örülten robog véres síneken a nyári éjszakában – a régi lidércnyomás, az a gyakran visszatérő álom, hogy Németországban van megint, üldézik, kergetik, elfogják, és halálra gyötrik a pribékek, egy elvetemélt kormány pribékjei, egy kormányé, mely törvényessé tette, a rablást, gyilkolást, szadizmust!

Kimeredt szemmel bámult a holdra az ég sápadt vámpírjára, mely kiszívja a nappali világ színeit. Ezekben az álmokban kísértetiesen feltámadtak a koncentrációs táborok borzalmai, halálba hajszolt jó barátok szenvedése, sárga arcok, anelyek már nem éreznek semmit, és hamuszürke arcok, melyekre ráfagyott a kín, szemek, melyekből kiapadt a könny, néma búcsúzások, melyeket nem kísért már jajgatás.

Nappal még sikerült gatat építeni a szívfacsaró emlékek ellen – évek óta építette ezt a gatat mindenféle eszközzel, mely rendelkezésére állt, túlfeszített munkával, alkohollal, cinizmussal. Lehántott magáról mindent, ami valamikor elválaszthatatlanul hozzá tartozott, még nevét is eltemette hogy érzéseit becementezze, és semmi se amlékeztesse a múltra. Nappal még sikerült

valahogy, de éjszaka az önfegyelem fékei felmondták a szolgálatot, és a kocsi csúszni kezdett. Vagy meglazult a görcs, mely önvédelemből visszafojtotta a feltoluló emlékeket. Könnyű felejteni, amíg az akarat reflektorai világítanak, de a pihenés óráiban, a kimerültség óráiban erősebbek a kísértetek.

Hiszen megpróbált védekezni az éjszaka ellen is. Hányszor virrasztott bisztrókban, hogy csak akkor térjen vissza szállodájába amikor a hajnal első sugarai szétáradnak a háztetők fölött. Hányszor üldögélt a Katakombákban holtfáradtan, de kitartóan, és ivott, ivott, hogy elfojtsa gondolatait. Örült, ha partnert talált, akárki legyen is, csak üljön mellette késő éjszakáig, amíg Morozov meg nem érkezik a Seherezadéból. Morozov aztán kitartott mellette hajnalig abban az ablaktalan hátsó szobában, a satnya pálma alatt.

Úgy érezték magukat, mintha egy tengeralattjáróban innák le magukat, a víz alatt. Józan emberek fejcsóválva nézték, volt, aki meg is mondta: hogy lehet ilyen esztelenül élni? Könnyen beszél az, aki nem ismeri ezt a sorsot. Vannak dolgok, amikbe nem lehet beletörődni. Ravicnak volt egy titkos hite, melyen gyakran gúnyolódott; kinevette, naivságnak tartotta, egyszerűen köpött rá, hiszen napról napra látta, hogyan csúfolják meg mások is úton-útfélen. De lelke mélyén ott élt tovább is ez a hit – a hit az emberségben és az emberiségben. Hogyan egyeztesse össze vele életét, múltját és jelenét? Elkecsereződésében gyakran kedve lett volna eldobni, odavágni az egészséget, de az ember nem dobja el olyan könnyen az életét. Élet csak egy van, akár szép, akár csúnya, még akkor is becses, ha üres és értéktelen. Nem, nem dobja el, mint egy üres töltényhüvelyt. Jó lesz még valamire, ha másra nem, a harcra, ha eljön az ideje. Nem személyes okból, még a bosszú kedvéért sem, bár ezért is érdemes élni. Nem altruizmusból, bár minden szenvedést megér az a tudat, hogy akárcsak egyetlen lépéssel is előbbre visszük ezt a szerencsétlen világot, segítünk kihúzni a kátyúból, vérből, romokból.

Talán csak makacsság volt az egész: harcolni azért is, kezdeni azért is, verekedni, amíg van bennünk jártányi erő. A harc, a verekedés, a küzdelem egyelőre csak elmélet volt. Ki kell várni az időt, amíg valóban meg lehet kezdeni. De ez a várakozás olyan volt, mint a rozsda: kikezdte legjobb erőit. Attól félt, hogy mire üt az óra, már fáradt és fásult lesz ahhoz, hogy beálljon a sorba menetelni a többi harcossal.

A kerek hold kibújt az ablak keresztfája alatt. Most már nem volt glória, hanem kövér, disznó voyeur, aki idegen szobákba és ágyakba les. Ravic már teljesen felébredt. Az álom? Aránylag még ártatlan álom volt, látott már rosszabbakat is. Csak az ütött szeget a fejébe, hogy már meglehetősen rég nem álmodott ilyet. Egy ideje nyugta van tőlük. Mi lehet az oka? És ekkor rájött

arra, hogy azóta alszik nyugodtabban, amiéna nem alszik egyedül.

Kinyújtotta karját, tapogatózva kereste az üveget, de nem találta. Az üveg a kisasztalon áll, a sarokban. Nem fontos, nem kell okvetlenül inni, gondolta először. De érdemes azért uralkodni magán, ha kedve van hozzá? Kibújt az ágyból, és mezítláb az asztalhoz ment. Megtalálta az üveget, poharat is talált. Töltött és ivott. Aztán az ablak elé tartotta a poharat. A holdfény csillogó opállá változtatta kezében.

Ravic megcsóválta fejét. Rossz helyen áll itt a calvados, gondolta magában. A brandynek nem tesz jót a fény, sem a napé, sem a holdé. különösen a holdfénytől kell óvni. Eszéba jutott az első világháború. Néha olyan volt a helyzet, hogy a sebesülteket nem lehetett mindjárt hátravinni a segélyhelyre. Ha holdfényes nyári éjszakán a szabad ég alatt várták meg a reggelt, állapotuk többnyire rosszabbra fordult. Titokzatos módon elgyengültek. Legalábbis a bakák így mondták.

Újra töltött, és megint ivott. Amint felpillantott, észrevette, hogy Joan kinyitotta szemét, és figyel.

– Ravic – szólalt meg az asszony.

– Felébredtél?

Joan megrázkódott, mintha csak most ébredt volna fel igazán.

– Ravic – mondta újra, de most már egészen más hangon –, Mit csinálsz ott!

– Iszom.

Joan felült az ágyban.

– Miért keltél fel? Mi történt?

– Semmi.

Joan lesimította haját.

– Istenem! – sóhajtotta. – Hogy megijesztettél!

– Sajnálom. Igazán nem akartam. Azt hittem, mélyen alszol.

– Aludtam is. Egyszerre kinyitom a szemem, és látonl, hogy ott állsz az ablaknál. Olyan furcsa voltál, olyan ijesztő.

– Igazán sajnálom, Joan. Ha tudtam volna, hogy felébresztlek...

– Rögtön észrevettem, hogy nem vagy mellettem. Az ágy olyan hideg lett hirtelen. Mintha befújt volna a szél. Mért keltél fel? Mi van veled?

– Semmi. Az égvilágon semmi. Felébredtem, és szomjas voltam.

– Adjál nekem is egy kortyot.

Ravic megtöltötte a poharat, és odavitte az ágyhoz.

– Most olyan vagy, mint egy gyerek – mondta.

Joan két keze közé fogta a poharat. Lassan ivott, és közben a pohár fölött Ravicra nézett.

– Mitől ébredtél fel?

– Nem tudom. Talán a hold az oka – felelte Ravic.

– Gyűlölöm a holdat.

– Majd megszereted, ha Antibes-ban leszünk.

Joan ölébe tette a poharat.

– És igazán odamegyünk?

– Egész biztos.

– Itthagyjuk ezt a ködöt és esőt?

– Bizony... itthagyjuk ezt az undok ködöt és esőt.

– Adjál még egy pohárral.

– Hát nem akarsz aludni?

– Nem. Kár aludni. Kár az időért, amit alvásra pazarolunk. Adjál még egy pohárral. Ez a jó calvados, ugye? Hát nem akartuk magunkkal vinni az útra?

– Nem, az ember ne vigyen magával semmit.

Joan ránézett.

– Soha?

– Soha. Ravic az ablakhoz lépett, és összehúzta a függönyt. A függöny két szárnya nem ért teljesen össze. A résen behatolt a holdfény. Mint valami ezüst fal, két sötét részre osztotta a szobát.

– Gyere már vissza az ágyba! – mondta Joan.

Ravic megállt a sarokban. Csak homályosan látta Joant, de haja fénylett a sötétben. Meztelenül ült a párnák között. A függöny résén beáramló holdfény most olyan volt, mint egy folyó, mely elválasztotta Joant Ravictól. Két sötét partról nézték egymást az ezüst folyón keresztül. A holdfény csak ömlött a

szobába, a meleg, álomszagú szobába, áradt, áradt végtelenül, a fekete éteren át, a hideg, halott csillagból, melynek nincs saját fénye, de ezzel a halvány kölcsönfénnel, ezzel a lopott fénnel bűvösen meg tudja változtatni a föld arculatát.

– Mért nem jéssz már? – sürgette Joan. Ravic elindult a szobán keresztül, átkelt az ezüsthályon az egyik sötét partról a másikra – pár lépés volt az egész, de neki most végtelen hosszú, fárasztó útnak tűnt.

– Hozod a palackot?

– Hozom.

– Egy pohár elég lesz kettőnknek. Hány óra?

Ravic a kis karkötőóra foszforeszkáló lapjára pillantott.

– Öt lesz mindjárt.

– Öt óra? Érdekes. Éppen úgy három is lehetne. Vagy hét. Éjjel áll az idő. Csak az óra jár.

– Igen. Mégis éjszaka történik minden. Vagy talán éppen azért.

– Minden éjjel történik?

– Éjjel. De csak nappal válik láthatóvá.

– Egészen megrémítesz. Azt gondolod, hogy mindenféle történik velünk, mialatt alszunk?

– Azt.

Joan töltött magának, és újra ivott. Ravic nézte. Szép volt, és érezte, hogy szereti. Nem úgy volt szép, mint egy szobor vagy egy festmény. Szép volt, mint egy rét, ha átsuhan rajta a szél. Az élet lüktetett benne, minden mozdulatában érezni lehetett az életet, mely új alakban világra hozta két sejt titokzatos találkozásánál.

A régi, érthetetlen, megfejthetetlen talány. A parányi magban megvan már az egész fa gyökerestől, lombostul, koronástul, ahogy majdan virágba borul egy szép áprilisi napon. Egy szerelmes éjszakából, egy csepp plazmából bontakozott ki ez a két váll, ez a szem, ez az arc, és újabb csoda, hogy milliányi lény közül éppen vele kellett találkoznom Párizsban, a Pont de l'Alma korlátjánál, a Szajna fölött, egy novemberi éjszakán... Annak a csepp plazmának már megvolt a rendeltetése, hogy évek múltán felém jöjjön, és...

– Azt mondod, hogy éjjel – kérdezte Joan –, mért éppen éjjel?

– Mert – simulj hozzám édesem, szerelmem, akit elragadott tőlem az álom érvénye... ki távol tőlem a hold rétjein jártál, de visszajöttél hozzám, ez egyszer véletlenül visszajéttél hozzám!

– Ravic!

– Azt kérdezed, miért éppen éjjel? Mert az éjszaka és az álom nagy áruló, elárulja az embert! Jusson eszedbe, hogy aludtunk el az este, kéz a kézben, egymáshoz simulva – olyan közel voltunk egymáshoz, ahogy két ember csak lehet. Homlokunk, bőrünk, minden gondolatunk összeért, még a lélekzetünk is összekeveredett! Aztán jött az álom, és mindjobban közénk furakodott. Eleresztetted a kezemet, továbbcsúsztál a vánkoson, kényelembe helyezkedtél. Szürke fal ereszkedett közénk. Aztán egyszerre magunkra maradtunk az eszméletlenségben, te is, én is külön-külön... sötét csatornákon úsztunk valahol, ismeretlen partok közt, titokzatos tengerekbe. Amikor felébredtem, megláttalak. Még aludtál – távol voltál tőlem. Egészen elszakadtál tőlem. Már nem is tudtál rólam. Olyan helyeken jártál, ahova nem tudtalak követni. – Magához szorította Joan fejét, és megcsókolta a haját. – Hogy bízzak a szerelemben, ha elveszítlek minden éjjel, amíg alszunk?

– De hiszen itt feküdtem melletted. A karjaid közt!

– Igen, mellettem feküdtél, mégis távolabb voltál tőlem, mintha a Siriusba röpültél volna. Ha napközben nem vagyunk együtt, nem fontos, nem szakadtam el tőled. Mert érzek, tudok rólad, gondolok rád. De éjszaka!

– Álmomban is veled voltam.

– Nem biztos. Magad se tudod, hol jártál, mit csináltál. Az álmokat nem lehet ellenőrizni, még a saját álmainkat sem. Álmunkban átváltozhatunk anélkül, hogy tudnánk róla.

– De ez rád is vonatkozik, nemcsak énrám. Talán te hűtlenkedtél!

– Igaz. Ez velem is megtörténhetik – mondta Ravic. – Add ide a poharat! Okosabb, ha iszom. Amíg iszom, nem fecsegek észszevissza, és nem zavarom meg a fejedet ilyen hülyeségekkel.

Joan átadta neki a poharat.

– Jó, hogy felkeltetted, Ravic. Megköszönöm a holdnak is. Ha nem világít ilyen bolondul, most mélyen aludnánk, és nem tudnánk egymásról. Talán még az a gondolat is megfogant volna bennünk, hogy váljunk el egymástól. Álmunkban, amikor nem tudunk róla, nem tehetünk róla. Hogy aztán később kifejlődjék bennünk, és elhatározás legyen belőle. Ahogy te magyaráztad. Hogy a nappal

megérleli az éjszaka vetését.

Felkacagott. Ravic csodálkozva nézett rá.

– Remélem, nem veszed túlságosan komolyan, amit az imént mondtam?

– Nem, nem. És te?

– Én sem. De azért van benne valami. Talán éppen azért nem akarjuk komolyan venni. Az ilyesmiben nagyok vagyunk, tudod.

Joan megint nevetett.

– Nem félek tőle – mondta. – Én hiszek a testi kapcsolat erejében. Testénk jobban tudja, mi kell nekünk, mint az eszünk... mint azok a kóbor gondolatok, amelyek éjjel zaklatnak minket.

– Helyes – mondta Ravic, és kiürítette poharát. – Nagyon jól van így.

– Azt hiszem, ma éjjel már nem alszunk – vélte Joan.

– Hát már nincs sok hátra az éjszakából – felelte Ravic. – De ha akarsz, megpróbálhatjuk.

Letette a poharat az asztalra, az ágy mellé. Aztán megfordult, és sokáig nézte Joant.

– Olyan szép vagy, hogy a férfi minden vágya megtestesül benned – még annál is több.

– Ilyennek látsz? – mosolygott Joan. – Örülök neki. Mindel éjjel fel kellene ígv ébrednünk, Ravic, éjjel egészen más vagy mint nappal!

– Szébb? Okosabb? Érdekesebb?

– Csak más. Mintha valahonnan jönnél, valami titokzatos helyről, ahova csak te vagy bejáratos.

– Nappal nem vagyok ilyen?

– Néha nappal is. De nem mindig.

– Kedves dolgokat mondasz nekem. Mért nem mondtad meg már néhány héttel ezelőtt?

– Mert akkor még nem ismertelek eléggé.

Ravic ránézett. Joan arca nyílt és ártatlan volt. Egyszerűen kimondta azt, amit gondolt, nem akarta megbántani, nem célozgatott senlmire.

– Szép dolog – dünnyögte Ravic.

– Micsoda?

– Amit mondtál. Ez azt jelenti, hogy pár hét múlva még jobban megismersz és ha már nem leszek érdekes, ha meguntál...

– Te is megunhatsz engem – kacagott Joan.

– Az egészen más – tiltakozott Ravic.

– Miért?

– Sokáig tartana, míg megmagyaráznám. A szerelemben a férfi egészen másképp viselkedik, mint a nő. Ötvenezerevi biológiai fejlődés eredménye ez. A szerelem megzavarja a férfi eszét, a nő meg éles eszű lesz általa.

– A szerelem! Te talán szeretsz engem?

– Persze hogy szeretlek.

– Gyakrabban szeretném ezt hallani tőled – mondta Joan, és kinyújtózkodott az ágyban. Mint egy elégedetten doromboló macska, gondolta Ravic. Mint a macska, ha biztos benne, hogy az egér már nem menekülhet a karmai közül.

– Néha kedvem lenne hozzá, hogy kidobjalak az ablakon – mondta Ravic.

– Mért nem teszed meg?

Ravic némán nézett rá.

– Megölni valakit, csak azért, mert szereted? – folytatta Joan.

– Megölni valakit, csak azért, mert szeret?

Ravic a pohár után nyúlt.

– Istenem! – sóhajtott. – Mit vétettem, hogy így kell bűnhődnöm? Hogy ilyen szentimentális ostobaságokkal kell foglalkozni éjjel idején? Jobb lenne aludni.

– Miért? Talán nincs igazam?

– Igazad van. Neked és minden fűzfapoétának és minden nőnek, aki szerelmi drámába keveredik! – fakadt ki Ravic gúnyosan.

– Azt mondd meg, hogy meg tudnál-e ölni vagy nem?

– Az isten szerelmére, Joan! – kiáltott fel Ravic türelmetlenül. – Hagyd már abba ezt a cselédlányokhoz való locsogást! Nem szeretek így beszélni a halálról. Túl sok embert éltem már meg ahhoz. Műkedvelő módon és hivatásszerűen – úgy is, mint katona, úgy is, mint orvos. Megvetem és tisztelem

az életet egyszerre. Aki már sokat élt, nem él szerelemből. Nem degradálja a halált, és nem teszi nevetségessé. Mert bármi legyen is véleményünk az eletről, a halál sohasem csekély dolog, és sohasem nevetséges. Nem nők dolga ez – férfiakra tartozik.

Sokáig hallgatott, aztán Joan fölé hajolt:

– Borzasztó, hogy mennyit fecsegünk ma! Hát nem te vagy a boldogságom, hányt-vetett, gyökértelen életem egyetlen boldogsága? Gyere, csókolj meg! Az élet sohasem volt olyan szép és drága, mint most – amikor nincs semmi értelme.

16

Ezt a fényt még nem láttam soha, gondolta Ravic. Ilyet csak a tenger mellett látni, ahol a látóhatár a végtelenségbe vész. És milyen jól illik hozzá! Mint dicsfény övezi szép fejét. Lágyan omlik alá vállain. Bőre úgy veri vissza, mint a sziklák, és alattuk a tenger tajtékja.

– Mióta vagyunk itt? – kérdezte Joan.

– Nyolc napja.

– Nekem úgy tűnik, mintha nyolc év lett volna. Neked is?

– Nem – felelte Ravic. – Az én számomra ez csak nyolc röpké óra volt, de ha elgondolom, akkor háromezer év. Itt, ahol te állsz most, egy etruszk asszony állott ugyanígy háromezer évvel ezelőtt. Ugyanígy fújt a szél Afrika felől, és ugyanígy kergetőztek a fények az óceán fölött.

Joan lekuporodott mellé a sziklára.

– Mikor kell visszamennünk Párizsba?

– Majd megtudjuk este a kaszinóban.

– Hát nem nyerténk?

– Nem eleget.

– Pedig úgy játszol, mintha világeletemben ezt csináltad volna. Ki tudja, milyen sötét múltad van. Napról napra titokzatosabb leszel. A krupié olyan tisztelettel üdvözölt, mintha valami közismert milliomos volnál.

– Összetévesztett egy fegyvergyárossal.

– Nem igaz. Ismer téged. Te is úgy köszöntél vissza neki, mintha ismernéd.

– Csak udvariasságból. Nem akartam megbántani.

– Mikor voltál itt utoljára?

– Nem tudom. Sok évvel ezelőtt. De te milyen remekül lebarultál. Mindig ilyennek kellene lenned.

– Akkor itt kellene élnem állandóan.

– Szeretnél?

– Nem. Párizs mégis jobb. De szívesen élnék Párizsban úgy, ahogy itt élnek az emberek. – Hátravetette fejét, haja elborította vállát. – Kissé léhának tartasz, ugye?

– Egy szóval sem mondtam – felelte Ravic.

– Tudom, hogy léha és felületes vagyok, de hát – édes istenem! – olyan nyomorúságos korban élünk, hogy meg lehet bocsátani, ha valaki örülni is akar egy kicsit. Mit láttam eddig? Háborút, nyomort, felfordulást, inflációt. Vágyom egy kis biztonságra és fényűzésre. Aztán sietni kell. Azt mondják, nemsokára itt az új világháború. Rossz korban születünk, Ravic. Szüleinknek könnyebb volt. Igaz?

– Igen.

– Csak egy életünk van, és az is olyan gyorsan elmúlik – folytatta Joan, és kezét a forró sziklára tette. – Tudom, hogy nem vagyok valami nagy jellem, de nem bánom. Semmi kedvem történelmi időkben élni. Egyszerűen boldog szeretnék lenni. Jól és kellemesen akarok élni, ez az egész.

– Mindenki ezt szeretné, Joan.

– Te is?

– Természetesen.

Az a kékség, gondolta Ravic. Az a sápadtkék csik a látóhatáron ahol az ég a tengerbe hajol. Nem olyan sötétkék, mint Joan szeme. De Joan szeme sem volt olyan mély, olyan bársonyosan kék Párizsban, mint itt...

– Így szeretnék élni, mint most – mondta Joan.

– Hát egyelőre így élünk, nem?

– Igen, egyelőre, néhány napig. De aztán vissza kell mennünk Párizsba, és mi vár ott rám? Azok az unalmas esték a Scherezadében, a piszkos szálloda, ahol lakom...

– Ez már túlzás. A te szállodád nem piszkos. Az enyém az, csak a szobám tiszta.

Joan térdére könyökölt, haját felborzolta a szél.

– Morozov azt mondja, te vagy a legjobb sebész Párizsban. Kár, hogy csak feketén dolgozhatsz. Ha rendben lennének az irataid, rengeteg pénzt kereshetnél. A sebészek mind jól keresnek. Durant professzor...

– Honnan ismered?

– Néha eljön a Scherezadéba. René, a főpincér, azt mondja, hogy tízezer franknál alább a kisujját se mozdítja.

– René mindent tud.

– És hogy néha két-három operációt is csinál egy nap. Gyönyörű háza van, csodás Packard kocsija...

Érdekes, gondolta Ravic. Arca mindig elbűvölő, még akkor is, ha ilyen jelentéktelen dolgokról fecseg. Olyan, mint a tengerszemű amazon, mialatt asszonyi ösztönnel bankárideálokért lelkesedik. Igaza van. Ha valaki ilyen szép, mindenben igaza van. Kinek teremtették a fényűzést, ha nem neki?

Motorcsónak közeledett nagy farral, fehér tajtékszással. Ravic meg se moccan, pedig tudta, hogy a motorosok feléjük tartanak.

– Jönnek a barátaid – vetette oda kedvtelenül.

– Hol? – kérdezte Joan, pedig nyilván észrevette már a motorcsónakot. – És miért az én barátaim? Te régebben ismered őket.

– Tíz perccel régebben, mint te.

– Mindegy. Te mutattad be őket nekem.

Ravic nevetett.

– Jól van Joan. Legyen neked igazad.

– Nem érdekelnel. Nem is megyek velük. Mi közöm hozzájuk?

– Semmi.

Ravic elnyúlt a sziklán, és behunyta szemét. A nap úgy borult rá, mint egy meleg, aransárga takaró. Ravic hallgatott. Tudta, most mi következik.

– Nem voltunk túlságosan udvariasak hozzájuk – mondta Joan.

– Nem. A szerelmesek mindig kinézik azt, aki közéjük tolakszik.

– A mi kedvünkért jöttek erre. Hogy magukkal vigyenek. Ha nincs kedved motorozni, legalább menj le, és mondd meg nekik.

Ravic félig kinyitotta szemét.

– Tudod mit? Ne veszekedjünk. Egyszerűsítsük le a dolgot. Menj le te, és mondd meg nekik, hogy dolgom van. De te menj velük. Ugyanúgy, mint tegnap.

– Dolgod van! Ezt nem mondhatom nekik, olyan furcsán hangzik. Itt nem dolgozik senki. Miért nem akarsz velük tartani? Nagyon kedvelnek téged. Tegnap is nagyon sajnálkoztak, hogy nem jöttél le.

– Teremtő Atyám! – Ravic egészen kinyitotta szemét. – Hát nem lehet mellőzni ezeket a bárgyú frázisokat? Te szeretsz motorozni. Nekem nincs csónakom. Az élet rövid, csak pár napot töltünk itt, ki kell használni. Semmi

kifogásam ellene. De mért kívánod tőlem azt a nagylelkűséget, hogy rábeszéljelek arra, amihez úgymint kedved van? Színészkedjek, hogy olyan látszata legyen a dolognak, mintha csak az én kedvemért mennél szóralcozni?

– Jól van, ne színészkedj! Nem kívánok tőled áldozatot! Nincs szükségem rábeszélésre. Ha kedvem van hozzá, lemegyek magamtól is.

Szeme még sugárzott, de ajka egy pillanatra megrándult bosszúságában. Tévedtem? – gondolta Ravic. Talán itt marad dacból, büszkeségből? Lemond a kínálkozó szórakozásról?

A tenger zajosan ostromolta a kis mólót. A szél továbbvitte a felcsapódó tajték cseppjeit. Még Ravic bőrére is felfreccsent egy kis hideg harmat.,

– A te hullámod – mondta Joan. – Amiről Párizsban meséltél.

– Nem felejtetted el?

– Nem. De van egy kis különbség. Te nem vagy szikla, inkább vasbeton.

Felállt, és nyugodtan lement a partra. Mintha az egész égbolt az ő szép vállán nyugodott volna. Járása csupa harmónia volt. Ravic gyönyörködve nézett utána. Igaza van, mondta magában újra. Az a szép, fehér motorcsónak arra való, hogy üljen benne és haja lobogjon a szélben. Ostoba vagyok, hogy nem tartok velé, nem kacagok velük. De valahogy nem illik hozzám ez a szerep, szinte megsérteném vele a múltamat, sok mindent, amit nem szabad, nem lehet eltelejteni. Vagy csak pózoló, amikor a bölcs Szókratészt játszom?

A partról felhallatszott Joan kacagása. Aztán mindent elnyelt a motor mennydörgése.

Ravic nem ült fel, hogy megnézzék a csónakot. Tudta, hogy Joan ott ül a csónak farában. Azt is tudta, hova mennek. Van egy kis sziget odaát, régi kolostorral a sűrű fák mélyén. Reggelenként áthallatszott onnan a kakaskukorékolás. Ravic behunyt szemmel hevert megint a sziklán. Milyen vörös a nap így, milyen tüzes, hogy égeti az embert szemhéján keresztül! Hogy csobog a tenger! Milyen jó így feküdni, nem gondolni semmire! Ravic ernyedten feküdt a napon, és a következő percben elaludt.

Délután kihozta a kocsiját a garázból. Jó Talbot kocsit volt, Morozov bérelte számára Párizsban. Ezzel a kocsival hozta le Joan a Riviérára. Ravic a part mentén hajtott. Gyönyörű nap volt, szinte szikrázóan, vakítóan világos. A középső sávon hajtott Nizzába és Monte-Carlóba, majd onnan Villefranche-ba. Szerette ezt a kis, régi kikötőt, és egy darabig a parton üldögélt az egyik bisztróban. Aztán elment a monte-carlói kaszinóval szemben elterülő kertbe, és

felkereste az öngyilkosok temetőjét, magasan a tenger fölött. Megállt egy sír előtt, és sokáig nézegette, de nem szomorúan, hanem mosolyogva. Keresztülhajtott a régi Nizza szűk utcáin, majd a város modern részén, a szobrokkal díszített nyilvános parkokon is. Aztán visszahajtott Cannes-ba és még tovább, ahol a sziklák már vörösek és a halászfalvak bibliai neveket viselnek.

Joanról teljesen megfeledkezett. Még önmagáról is megfeledkezett. Nagyszerűen beleolvadt a nap, a tenger és a part triójába. A parton a virágok pazar szín pompába öltöztek, míg fent a hegyeken fehérlett a hó. Franciaországot esőfelhők borították, viharok dúltak egész Európában, de ez a szűk kis part minderről nem tudott. Mintha a haragvó istenek megfeledkeztek volna róla.

Az életnek még a ritmusa is más volt itt. A hegyeken túl az egész világ hideggel, nyomorral, balsejtelmekkel vesződött, itt meg nyájasan sütött a nap, csend és béke volt, jólét és gondtalanság. Egy haldokló világ utolsó szépsége sugárzott itt ezen a védett tengerparton. Mi volt ez? Pillék rövid tánca, mielőtt kialszik az utolsó fény. Rövid és jelentéktelen, könnyű és léha, mint a nyári kávéházak teraszáról szálló zene. A világ vesztét érezte, mint a lepkék októberben, táncolt hát, csacsogott, szeretett, csalt, flörtölt, elkábította érzékeit, mielőtt a vihar elsöpörne mindent.

Ravic befordult St. Raphaelbe. A kis négyszögletes kikötő tele volt vitorlás és motoros csónakokkal. A rakparti kávéház rikító ernyőkkel hivalkodott. Az asztaloknál cserzett bőrű asszonyok ültek. Hogy visszatért minden! – gondolta Ravic. A vidám kísertes, a könnyű élet, kártya, szerelem, mintha közben nem történt volna semmi! Vagy éppen azért. Valamikor maga is kipróbálta ezt a lepkeéleket, és azt hitte, ennyi is elég.

Az autó befordult a főútra, a lángoló alkonyatba... Otthon rövid üzenetet talált Joantól. Ne várja vacsorára, mert hosszabb kirándulásra mentek, és csak későn jönnek haza.

Ravic elment az Eden Rocba. Az asztaloknál kevés ember ült, ma este mindenki Cannes-ban vagy Juan-les-Pins-ben szórakozott. Ravic, leült a rácshoz, a terasz szélére, mely a sziklára épült, és olyan volt mint egy hajó fedélzete. A szikla alján tajtékos hullámok ágaskodtak fáradhatatlanul. Az alkonyat izzóvörös és zöldeskék pompája lassanként aranyvörös-és narancsszínbe enyhült. A hullámok könnyű vállukra kapták az alkonyatot, és megfürdettélt kétszínű habjaikban.

Ravic sokáig ült a teraszon. Kissé fázott, és nagyon elhagyatottnak érezte magát. Tisztán és hidegen látta, minek kell következnie. Egy ideig még

késleltetheti. Trükkökkel, okos sakkhúzásokkal. Ismerte és utálta őket, eszébe se jutott ilyesmihez folyamodni. Ez akkor jó, ha valami kis flórtról van szó. Így azonban csak egy van hátra: elviselni. Tisztességesen, öncsalás nélkül, szemrebbenés nélkül.

Ravic felemelte poharát. A könnyű provence-i bor olyan tiszta volt, hogy a fény átszűrődött rajta. Húvös este volt, a teraszt már sötét hullámok ostromolták, az ég még búcsúcsókat várt a nappal, de a távolból már halovány csillagok integettek.

Hidegen nézem, gondolta Ravic, kezemben nem remeg a fényszóró, mellyel bevilágítok a következő hónapokba. Pedig tudom, hogy fájni fog. Kérdés, vajon ülök-e még ilyen helyen, könnyű szívvel, könnyű borral a poharamban? A bort nem lehet eltenni, megőrizni, mert megtörik, ecet lesz belőle, fanyar, mint a régi szerelem, ha elmúlt, de erőltetni akarjuk. Nem, már nem tarthat soká. A másokban túl sok élet van ahhoz, hogy megmaradjon mellette. Ártatlanul, öntudatlanul, ösztönszerűen fordul a kísértés felé, a esillogóbb, színesebb élet felé mint a növény a fény felé. Jövőre vágyik, ő meg mit adhat neki? Csak egy foszlányát a jelennek, a szürke jelennek. Még nem történt semmi de nem is szükséges ahhoz, hogy a fordulat felismerhető legyen. Már régen el van döntve minden jó előre. Az ember rendszerint nem akarja észrevenni idejében, valami csatcanós, feltűnő jelet vár holott teljesen fölösleges, hiszen a dolgok lassan, fokozatosan érnek meg a sötétben.

Ravic kiürítette poharát. A könnyű bornak most mintha egészen más íze lett volna, mint az előbb. Újr a töltött magának, újra ivott. Addig, amíg a bor nem ízlett megint úgy, mint először. Aztán beszállt a kocsijába, és áthajtott Cannes-ba, a játékkaszinóba.

Ravic nyugodtan, óvatosan játszott, és mindig kis tétekben. Érezte, hogy a feje hideg, és tudta, hogy addig nyer, amíg nyugalma meg tudja őrizni. Az utolsó tizenkét számra tett, és a huszonhetesre külön. Egy óra alatt hárromezer frankot nyert. Most megduplázta tétjeit, az egész harmadmezőnyre és külön megtette, a négyes számot is.

Rögtön észrevette Joant, amikor belépett a terembe. Már más ruha volt rajta. Nyilván röviddel azután jött haza, hogy Ravic elment a szállodából, de sebtében átöltözött még. Azzal a két férfival volt, akik kirándulni vitték a motorcsónakon. Ravic már a nevüket is tudta. Az egyik belga volt, Le Clerqnek hívták, a másik, Nugent, amerikai.

Joan szebb volt, mint valaha. Fehér estélyi ruhát viselt, nagy, szürke virágokkal. Ravic vette neki ezt a ruhát elutazásuk előtt. Joan ujjongott, amikor

meglátta. „Hogy értesz a női ruhákhoz! Hol tanultad ezt? Magam sem tudtam volna szebbet választani!” Lelkendezett, boldogan csicssergett, mint madár az ágon, mielőtt elröppenne. Még nem tudta, de már kiterjesztette szárnyait, hogy elröpüljön.

A krupié zsetonokat tolt felé. A mezőny nyert. R.avic eltette a nyereséget, de a tétet otthagytta. Joan átment a baccarat asztalokhoz. Ravic nem tudta, vajon Joan észrevette-e, hogy itt van és játszik. Néhány férfi, aki nem játszott, utánabámult. Joan mindig úgy ment, mintha szél ellen törne utat magának, de nem volna határozott célja. Most megfordult, és valamit mondott Nugentnek. Ravic egy pillanatig úgy érezte, hogy most fel kell ugrania, félrelökni a zsetonokat, Joan után eredni, megragadni a kezét, és elszaladni vele, el az emberek közül, messze-messze, valami magányos szigetre, ahol nem jár senki, ahol megtarthatja... megtarthatja magának!

Újra tett. A hetes jött ki. A játék nem használ. A sziget már nem véd. A nyugtalan szívet nem nyugtatja meg semmi. Akit ölelt, eltűnt, de emléke megmaradt.

A golyó lassan megállt a tizenkettesen. Ravic újra tett.

Amikor felpillantott, egyenesen Joan szemébe nézett. Ott állt a rulettasztal másik oldalán, és őt nézte. Ravic bólintott és mosolygott. Juan rámeresztette szemét. Ravic a kerékre mutatott, és vállát vonogatta. A tizenkettes jött ki.

Ravic elhelyezte zsetonjait, és újra felnézett. Joan már nem volt ott. Össze kellett szednie minden erejét, hogy ülve maradjon. Kivett egy cigarettát a dobozból, mely ott feküdt mellette az asztalon. Az egyik szolga tüzet adott. Kövér, kopasz ember volt, a kaszinó egyenruhájában.

- Megváltoztak az idők – mondta.
- Meg – felelte Ravic. Nem ismerte ezt az embert.
- Huszonkilencben más volt minden.
- Más.

Ravic nem emlékezett rá, hogy 1929-ben Cannes-ban lett volna. A szolga összetéveszti valakivel, vagy csak fecseg. Közben kijött a négyes, anélkül, hogy észrevette volna. Jobban kell figyelnem, gondolta. De egyszerre olyan ostobának tűnt, hogy itt él és izgul néhányszor csak azért, hogy pár nappal tovább maradhasson. Minek? Miért jött egyáltalában ide? Átkozott gyengésség, semmi egyéb. Az ilyesmi lassan belemarja magát az ember szívébe, és mire b ráeszmél, már késő, már ki van szolgáltatva. Morozovnak igaza volt. Ha el

akarsz veszíteni egy nőt, mutasd meg néhány napra azt a fényűzést, amit nem nyújthatsz neki állandóan. Ha belekóstolt, otthagy. Keres valakit, aki mellett mindig így élhet. Ha visszatérünk Párizsba, már nem az enyém. De nem várom meg, míg ő szakít velem. Arra gondolt, hogy átmegy a másik asztalhoz, és ott játszik tovább. De hirtelen elszégyellte magát. Az ember ne folytassa kicsinyben azt, amit már megpróbált nagyban.

Körülnézett. Joan eltűnt. Átment a bárba, és ivott egy pohár konyakot. Aztán lement a parkolóhelyre, ahol a kocsiját hagyta. Elhatározta, hogy egy órát kocsizik. Éppen indítani akart, amikor Joan szaladt felé. Kiszállt a kocsiból.

– Mi az, Ravic? – kérdezte Joan, amikor odaért. – Nélkülem akartál hazamenni?

– Fel akartam menni egy órára a hegyek közé. Azután visszajöttem volna érted.

– Hazudsz! Nem akartál visszajenni. Itt akartál hagyni ezekkel az idiótákkal.

– Jó – felelte Ravic. – Végél én leszek az oka annak, hogy sülve-főve együtt vagy velük.

– Persze hogy te vagy az oka. Csak azért mentem velük motorozni, mert feldühítettél. Mért nem vártál meg a hotelben?

– Azt hittem, megbeszélted az idiótákkal, hogy velük vacsorázol. Joan csak egy pillanatig gondolkodott.

– Csak azért vacsoráztam velük, mert nem voltál a szállodában, amikor hazaértem.

– Rendben van, Joan. Hagyjuk ezt. Jól mulattál?

– Nem.

Ott állt izgatottan, kipirulva az enyhe éjszaka kék sötétségében. A hold hajára sütött, és ajka olyan sötétvörös volt, hogy fekete forradásnak látszott sápadt arcán. 1939 február volt, és Párizsban nemsokára megkezdődik a kikerülhetetlen – a kis hazudozások, megalázó veszekedések. Szakítani akart vele, még mielőtt sor kerül erre. De egyelőre még itt volt a Riviérán, és Joan is itt volt.

– Hova akartál hajtani?

– Akárhová. Levegőzni.

– Én is veled megyek.

– És mit szólnak majd az idiótáid?

– Semmit. Már elbúcsúztam tőlük. Azt mondtam nekik, hogy mennem kell, mert vársz.

– Megfontolt bébi vagy. No várj csak, felhajtom a kocsi fedelét.

– Hagyd úgy, ahogy van. A kabátom elég meleg. Lassan hajts. A kávéházak mellett. Hadd lássam az embereket, akiknek semmi dolguk, békésen, boldogan éldegélnek, és nem veszekednek.

Beugrott a kocsiba, Ravic melléült, és megcsókolta.

– Most vagyok életemben először a Riviérán, Ravic. Ne légy szigorú hozzám. Most először igazán veled. Az éjszakák már nem hidegek, itt már tavasz van, és boldog vagyok!

Ravic kivezette kocsiját a tumultusból. A Hôtel Carlton után kiért az országútra, és Juan-les-Pins felé robogott.

– Értsd meg, Ravic, életemben először! Tudom, mit akarsz mondani. Nincs igazad. – Még közelebb simult hozzá, és vállára nyugtatta fejét. – Felejtsd el, ami ma történt. Ne gondold rá. Milyen remekül vezetsz, Ravic. Ezt most nagyon ügyesen csináltad. Az idióták is csodálkoztak, milyen jól értesz a kocsihoz. Tegnap látták, hogy vezettél. Rejtélyes alak vagy, mondhatom. A múltadról nem beszélsz, egyáltalában nem beszélsz magadról. A két idiótát csak pár napja ismerem, és már többet tudok róluk, mint rólad. Mit gondolsz, lehet itt valahol egy üveg calvadost kapni? Szükségem van ra ilyen izgalmas nap után. Nehéz veled élni.

Az autó úgy suhant az országúton, mint egy alacsonyan repülő madár.

– Gyors? – kérdezte Ravic.

– Nem. Hajts még gyorsabban! Hadd fűjjon át rajtunk a szél. Milyen gyorsan múlt el ez a pár nap. Úgy érzem, tele vagyok szerelemmel. Át lehet nézni rajtam, mintha üvegből volnék. Úgy szeretlek, hogy belefájdul a szívem. Milyen jó lenne lefeküdni a rétre, hemperegni a fűben. De repülni is jó. Imádlak, ha ilyen nyugodtan ülsz a volánnál, és repülünk, repülünk! Ne menjünk vissza Párizsba. Térjünk be valahova, vigyünk el egy bőröndöt, teli ékszerrel, és szökjünk el a kocsival a világ végére.

Ravic megállította a kocsit egy kis kocsmá előtt. A motor bűgása lassan elhallgatott, és a közelből felmorajlott a tenger.

– Gyere – mondta Ravic. – Talán kapunk itt calvadost. Mennyit ittál már ma este?

– Sokat. Miattad, mert rád gondoltam. Azután egyszerre nem bírtam tovább. Nem tudtam tovább hallgatni az idióták fecsegését.

– Akkor miért nem kerestél meg?

– Megkerestelek.

– Igen. Amikor már attól féltél, hogy hazamegyek nélküled. Ettél valamit?

– Nem sokat. Rém éhes vagyok. Nyertél?

– Igen.

– Akkor vigyél el a legdrágább étterembe. Együnk kaviart, igyunk pezsgőt. Érezzük jól magunkat, mint a szüleink generáciéja, amikor még nem volt háború. Istenem, de jó az! Élni gondtalanul, gátlástalanul, félelem nélkül, mosolyogva, könnyezve, szentimentálisan. Gyönyörködni a holdfényben, oleanderekben, hegedűszóban, tengerben, szerelemben. Hadd higgyem el, hogy gyermekeim lesznek, saját házzal, szép kerttel. Neked lesz útleveled, jövőd, pénzed. Lemondok a nagy színpadi karrierről a te kedvedért, még húsz év múlva is szeretjék egymást, féltékeny vagy rám, és engem tartasz a legszebb nőnek a világon. Reggeltől estig együtt leszünk és...

Hirtelen sírva fakadt. Könnyek patakzottak a szemébe, és közben mosolygott.

– Ez már hozzá tartozik – mondta – a megkívánt nyárspolgári élethez, ami olyan jó, olyan szentimentális és izléstelen.

– Akkor ne menjünk be ide – fordult vissza Ravic. – Most elhajtunk a Chateau Madridba. Cigányok muzsikálnak. Ott megkapsz mindent, amit akarsz.

Kora reggel volt, a tenger szürke és sima, az ég felhőtlen és fakó. Csak a látóhatáron húzódott egy keskeny, ezüst csík a víz fölött. A teraszon olyan csend volt, hogy egymás lélegzését is hallották. Ők voltak az utolsó vendégek odafent. A cigányok már hazamentek egy ócska Forddal. A pincér egy Citroenben. A szakács már nagyobb autón távozott: hatüléses Delahaye kocsival, amiben reggel élelmiszert vitt fel a piacra.

– Hajnal van – mondta Ravic. – Az éjszaka ott jár már a földgolyó másik oldalán. Ha a repülés így fejlődik, nemsokára utolérjük a napot. Beülhetünk egy gépbe, mely olyan gyorsan száguld, ahogy a föld forog. Ha négy órakor azt mondod nekem, hogy szeretsz, megállítjuk az időt, és örökké négy óra marad.

– Ne gúnyolódj – mondta Joan. – Olyan gyönyörű, hogy az ember szíve megszakad bele. De szívesen beülnék abba a repülőgépbe. De hol van az még? Öregek leszünk, mire meglesz. Nem akarok megöregedni. Ugye, te sem?

– Én igen.

– Igazán? Öreg szeretnél lenni?

– Amennyire csak lehet.

– Miért?

– Látni szeretném, mi lesz ebből a világból.

– Engem nem érdekel. Nem akarok megöregedni.

– Te nem is leszel öreg soha. Arcod sima marad, mindig szép leszel. Az ember csak akkor öreg, ha már nem érez.

– Tévedés. Akkor öreg, ha már nem tud szeretni.

Ravic nem felelt. Elhagyni! Ó! Joan hozzáhajolt, és vállára tette kezét.

– Most hazamegyünk, és megint minden a régi lesz. Ott alszom majd melletted. A fehér szállodában, mely olyan, mint egy falusi ház. Most már olyan nyugodt vagyok. Szívem csordultig tele van, és nem kívánok semmit, csak téged.

Az autó motor nélkül gurult le a remek szerpentinúton. Percről percre világosabb lett. Ravic eloltotta a reflektort. A levegőben érezni lehetett a harmat illatát. Az úton parasztszekerekkel találkoztak. Zöldséget és virágot vittek Nizzába. Később elhaladtak egy szpáhiszázad mellett. A lovak patkói ütemesen kopogtak a makadámúton. A lovasok arcát félig elfedte a burnusz. Ravic Joarra nézett. Arca sápadt és fáradt volt, törékenyebb, mint máskor. De látványában most sokkal szebb és vonzóbb volt, mint tegnap, amikor sugárzott belőle az életöröm. Antibes tengerőble nagy körben jött eléjük. Négy csatahajó, három romboló és egy cirkáló állt acélszürkén a felragyogó napfényben. Tegnap még nem voltak itt, éjjel vetettek horgonyt az öbölben. Simán és fenyegetően álltak ott, megzavarva a táj könnyű, mosolygós, kacér szépségét. Ravic Joanra nézett. Az asszony elaludt Ravic vállára borulva.

Ravic a kórház felé sietett. Egy hete jött vissza a Riviéráról. Hirtelen megállt, mintha a lába gyökeret vert volna az aszfalton. Amit látott, olyan volt, mint valami játék. Az épülő, új ház csillogott a napfényben. Olyan vékonynak és könnyűnek látszott, mintha egy gyerek építőszekevényéből került volna ki. Az állványzat mintha gyufaszálakból készült volna. Ekkor az egyik gerenda egy hangyaszerű kis fekete alak is volt rajta – hirtelen megingott a levegőben. Igen, az egyik gyufaszál lepottyant. Csak esett, esett, lassan, mintha útja végtelen lenne. Az a kis hangya rajta most már olyan volt, mint egy ólomkatona, amint kitarja karjait, és ügyetlenül ereszkedik alá a térben. Az egész világ megfagyott egy pillanatra. Halálos csend lett. Senki sem mozdult, senki sem kiabált, még szellő se rezdült – csak a gerenda zuhant tovább és a munkás, aki rajta állt. Azután egyszerre nagy lárma és sürgés-forgás támadt. Ravic csak most vette észre, hogy eddig visszafojtott lélegzettel bámult. Most ő is futni kezdett az épülő ház felé. A szerencsétlenség áldozata a járdán feküdt. Egy pillanattal előbb az utca még néptelen volt, de most már nyüzsgött az emberektől. Mindenfelé il arna futottak, mintha vészjelet hallottak volna. Ravic utat tört a tömegben keresztül. Látta, hogy két munkás fel akarja emelni a szerencsétlent.

– Ne nyúljanak hozzá! Hagyják ott, ahol van! – kiáltott Ravic az emberek feje fölött. A bámészkodók utat engedtek neki. A két munkás félig a levegőben tartotta az áldozatot.

– Eresszék vissza lassan! Lassan és óvatosan.

– Maga kicsoda? – kérdezte az egyik munkás. – Orvos?

– Igen.

– Akkor rendben van.

A munkások letették a szerencsétlenség áldozatát a kövezetre. Ravic letérdelt mellé, és megvizsgálta. Óvatosan kigombolta átizzadt zubbonyát, és megtapogatta a testét. Azután felállt.

– Mi van vele? – kérdezte az egyik munkás. – Elájult?

Ravic megrázta a fejét.

– Megsebesült?

– Meghalt – mondta Ravic.

– Meghalt?

- Meg.
- Lehetetlen! Hiszen az imént még evett. Egyétt ebédeltünk.
- Van itt egy doktor? – kiáltotta valaki az embergyűrű mögött.
- Mi a baj? – kérdezte Ravic.
- Maga doktor? Gyorsan, az istenért!
- Mi történt?
- Ez az asszony... itt... a gerenda megütötte. Vérzik.

Ravic félrelökte a báméskodókat és odalépett. Egy kék kétényes, kis termetű asszony feküdt a homokban, a teknő mellett, melyben az oltott meszet keverték. Arca sápadt és ráncos volt, szeme mozdulatlan. Nyakából, mint valami piros szökőkút, bugyogott a vér. Ferde sugárban oldalt fröccsent, és sötét tócsába gyűlt a feje alatt. Ravic az ütőerre nyomta ujját. Zsebéből elővette a kis elsősegélycsomagot, amit mindig magánál hordott.

- Fogja csak meg! – mondta egy mellette álló embernek, felé nyújtva táskáját.

Négy kéz kapott egyszerre a táska után, mely végül leesett a földre, és kinyílt. Ravic ollót vett elő belőle, és kibontotta a kötszert. Az asszony nem szólt semmit, még a szeme sem rebtent meá. Mereven feküdt, és minden izma megfeszült rémületében.

- Ne féljen semmit, nénike – mondta Ravic. – Nem lesz semmi baj. A gerenda a vállát érte.

Vállá összezúzódott, kulcscsontja eltört és az ízület is megsérült.

– Csak a bal karja – mondta Ravic, azután gondosan megvizsgálta az asszony nyakát. Bőre lehorzsolódott, de nem érte komolyabb sérülés. Lába is kificamodott. Ravic megtapogatta csontjait. Agyonfoltozott, de nem rongyos szürke harisnya, fekete szalaggal megkötve a térd alatt – furcsa, hogy ilyen pontosan meg tudta figyelni! Fűzős fekete cipő, a fűző dupla csomóra kötve. Foltozott sarok.

- Telefonáltak a mentőknek? – kérdezte Ravic. Senki sem felelt.
- Azt hiszem, a rendőr telefonált – mondta végre valaki.

Ravic felemelte fejét.

- A rendőr? Hol van?
- Ott a másiknál.

– Akkor minden endben van – mondta Ravic, és felállt. Már el akart menni, amikor a rendőr felbukkant, és felé közeledett. Fiatal ember volt, jegyzőkönyvét tartotta a kezében. Izgatottan megnyalta azt a tompa hegyű ceruzavéget, amit a másik kezében tartott.

– Egy pillanatra – mondta, és írásra készen tartotta a ceruzát.

– Már rendben van minden – mondt.a Ravic.

– Egy pillanatra, monsieur.

– Sietek. Súlyos beteghez hívtak.

– Egy pillanatra, monsieur. Maga az orvos?

– I.ekétettem az ütőeret, ez az egész. Mást nem lehet csinálni. A többit majd elintézik a mentők.

– Egy pillanatra, doktor úr. Fel kell írnom a nevét. Lehet, hogy beidézik tanúnak.

– Nem láttam semmit. Én csak később jöttem.

– Mégis fel kell írnom mindent. Ez komoly baleset, doktor úr.

– Bizony komoly – hagyta rá Ravic.

A rendőr az asszony nevét tudakolta, de hiába kérdezgette, nem felelt, csak bámult a levegőbe. A rendőr lehajolt fölé. Ravic körülnézett. A tömeg sűrű sövényként vette körül. Lehetetlen volt kijutni.

– Nézze csak – fordult a rendőrhöz. – Nagyon sietek...

– Jól van, doktor úr. Ne nehezítse meg a dolgomat. Fel kell írnom, mindent. Lehet, hogy ez az asszony meghal. A doktor úr lesz a tanú.

– Nem hal meg.

– Sose lehet tudni. Azután kártérítés is jár neki.

– Telefonált a mentőknek?

– Azt hiszem, a kollégám elintézte. Ne tartóztasson fel, akkor még tovább tart.

– Az asszony haldoklik, és az úr odébb akar állni – mondta az egyik munkás szemrehányó hangon Ravicnak.

– Már régen meghalt volna, ha nem segíték rajta.

– Annál inkább – felelte a munkás logikátlanul. – Tessék csak itt maradni.

Fényképezőgép kattant. Egy fiatalember bukkant fel kalappal a fején.

– Kérem, uraim – mondta mosolygva –, legyenek szívesek, csinálják végig még egyszer az egész jelenetet, mintha most kötőznék be a sebesültet.

– Van eszemben!

– A sajtó számára – mondta a fiatalember büszkén. – A fénykép megjelenik majd az újságban. Benne lesz a doktor neve és címe. Jó reklám. Kérem csinálják meg. Erre forduljanak, így jobb a világítás.

– Menjen a fenébe! – mondta Ravic. – Mentőkre lenne szükség, nem fényképezésekre. A kötés nem maradhat így sokáig. Valaki telefonáljon a mentőknek.

– Csak szép sorjában, doktor úr – mondta a rendőr. – Előbb fel kell vennem a jegyzőkönyvet.

– Mi az? – szólalt meg egy kamasz az első sorban. – A halott nem akarja megmondani a nevét? Be kell kísérni!

– Fogd be a pofád! – förmedt rá a rendőr, és lépett egyet.

– Erről az oldalról is csináljon egy fényképet – mondta valaki a fotoriporternek.

– Minek?

– Hadd lássák, hogy az asszony a járda elkerített részén tartózkodott. – Egy táblára mutatott, melyen ez a felirat állt: Vigyázat! Életveszélyes! – Ez nagyon fontos. Saját hibájából járt pórul, nem jár neki kártérítés.

A fényképezésnek nem tetszett a dolog.

– Én a sajtót képviselem – mondta. – És csak azt fényképezem le, ami a sajtó szempontjából érdekes.

– De ez nagyon fontos! Legyen rajta a figyelmeztető tábla is.

– A tábla nem érdekes. Csak a cselekmény érdekes.

– Akkor vegye be maga a jegyzőkönyvbe! – Az ember a rendőr vállára tette a kezét.

– Kicsoda maga! – kérdezte a rendőr bosszúsan.

– A főpallér.

– Igen? Akkor maradjon itt. – A rendőr újra az asszony fölé hajolt. – Hogy hívják? Miért nem felel? Az asszony ajka megmozdult. Szemhéja megremeg. Mint egy lepke, mint egy halálosan fáradt lepke – gondolta Ravic, azután

hirtelen feleszmélt. – Egészen elment az eszem! Szabadulnom kell innen mindenáron.

– Vigye az ördög! – bosszankodott a rendőr. – Talán eszét vette az ijedtség. Akkor még több dolgom lesz vele. Pedig már letelt a szolgálatom.

– Marcel – nyögte ki az asszony.

– Mi az? Mit mondott? – A rendőr még jobban lehajolt. – Nem hallottam. Mondja csak még egyszer.

Az asszony hallgatott. A rendőr a pallérhoz fordult.

– Ez azért van, mert annyit fecsegnek! Minek kotyog bele a dolgomba? Így sohasem leszek kész a jegyzőkönyvvel.

A fényképezőgép kattogott.

– Köszönöm, uraim – mondta a fényképész. – Ez nagyon jó volt.

– Rajta van a tábla? – kérdezte a pallér. – Akkor mindjárt rendelek belőle hat darabot.

– Füttyölök rá! – felelte a fényképész. – Én szocialista vagyok, te meg a kapitalisták komondora! Csak fizesse meg a gazdád a kártérítést.

Szirénabúgás hallatszott. A mentők. Most kell eliszkolnom gondolta Ravic. De alig tett egy lépést, a rendőr megfogta a karját.

– Velünk kell jönnie a kapitányságra, doktor úr. Nagyon sajnálom, de alá kell írnia a jegyzőkönyvet.

Most már ott volt a másik rendőr is. Nem lehetett segíteni a dolgon. No mindegy –, gondolta Ravic, majd csak megúszom valahogy.

A kapitányságon az ügyeletes tisztviselő meghallgatta a rendőr jelentését, azután Ravichoz fordult.

– Ön nem francia – mondta.

Nem kérdezte, csak megállapította a tényt.

– Nem – hagyta rá Ravic.

– Hát micsoda?

– Cseh.

– Hát akkor hogy működhet itt? Külföldi csak alikor folytathat orvosi praxist, ha megszerezte a francia állampolgárságot.

Ravic nyugodtan mosolygott.

– Nem praktizálok itt. Turista vagyok. Csak pihenni jöttem Párizsba.

– Szabad az útlevelét?

– Szükségtelen, Fernand! – szólalt meg egy másik rendőrtisztviselő. – Monsieur első segélyben részesítette az asszonyt. Megadta a lakáscímét. Mit akar tőle még? Más tanúkat is ki kell hallgatnunk.

– De engem érdekel. Itt az útlevele? Vagy a carte d'identité?~

– Nincs nálam – felelte Ravic. – Az ember nem hordja magánál mindig az útlevelét.

– Hát hol van?

– A konzulátuson. Már egy hete vittem fel. Meg kell hosszabítanom.

Ravic úgy gondoita, ez a legjobb válasz. Ha azt mondja hogy az útlevele a szállodában van, talán mellé adják a rendőrt, és szintén elküldik érte. Akkor kiderül az is, hogy hamis címet adott meg.

– Melyik konzulátuson? – firtatta tovább Fernand.

– A cseheknél.

– Hát erről könnyen meggyőződhetünk – mondta Fernand, és élesen Ravicra nézett. – Felhívjuk őket, és megkérdezzük.

– Természetesen – felelte Ravic nyugodtan. Fernand várt egy kicsit.

– Helyes – mondta vég.re. – Mindjárt áttelefonálok.

Felállt, és a szomszéd szobába ment. A másik tisztviselőnek nem tetszett a dolog.

– Ne vegye rassz néven, doktor úr – mondta Ravicnak. – Bizonyára azt gondolja, hogy fölösleges szörszálhasogatás. De két perc az egész, azután rendbe jön minden. Nagyon lekötelezett bennünket, hogy a sebesült segítségére sietett.

Igen, két perc, azutrín rendbe jön, gondolta Ravic. Elővett egy cigarettát, és látszólag, nyugodtan rágyújtott. A rendőr ott állt az ajtónál. Kockáztassa meg? Kisétálhatna ellőtte, azután futásnak eredne az utcán. De a pallér is ott volt, és a munkások közül is kettő. Nem, nincs értelme. Fernand visszajött a szobába.

– A cseh konzulátus azt mondja, hogy nincs ott semmiféle útlevel az ön nevére.

- Pedig ott van.
- Hogy lehet az?
- Nem tudom, kivel beszélt ön. Talán az a tisztviselő nem tud róla. Lehet, hogy másnál van az akta.
- Kizárt dolog – felelte Fernand. – Maga sohasem volt cseh.
- Nézze csak, Fernand – kérlelte a kollegája, de hiába.
- Nincs is cseh akcentusa – mondta Fernand.
- Nem én vagyok az egyetlen cseh, aki jól beszél franciául.
- De maga nem cseh, hanem német. Ismerje be, hogy nem cseh, és nincs útlevele.
- Jól van, nem vagyok cseh – felelte Ravic. – Marokkói vagyok, és francia útlevelem van. Marokkó elég nagy, járjon utána ott, ha nincs más dolga.

Fernand az asztalra ütött.

- Kikérem magamnak, monsieur! Gúnyalódni mer a francia gyarmatbirodalommal?
- Merde! – -mondta az egyik munkás, és köpött egyet. A főpallér ünnepélyes arcot vágott, szíjete tisztelgett.
- De kérem, kedves Fernand...
- Hazudik! – ordította Fernand. – Maga nem cseh és nem is marokkói. Elég volt a kertelésből! Van útlevele vagy nincs? Feleljen!

A patkány az emberben, gondolta Ravic. Az örök patkány. Nem lehet mondani, most egy balesetről van szó, nem rólam. Igazan mellékes, hogy van-e útlevelem a nincs. De ha a patkány megszagol valamit, utánaveheti magát.

- Feleljen! – ripakodott rá Fernand újra.

Egy papírrongy! Minden ezen múlik. Ez a fontoskodó hülye hajlongva kérne tőlem bocsánatot, ha a zsebembe nyúlhatnék, és arcába vághatnánk azt a rongy papírt. Hogy kifosztottam és meggyilkoltam egy családot, az már nem érdekelné. Hajongva kísérne az ajtóig. De ha maga Krisztus jelentkezne ezennel útlevél nélkül, tüstént börtönbe zárnák. A Megváltot ugyanugy megfeszítenék, mint akkor. Ma még harminchárom évig sem hagynák élni.

- Itt marad, míg tisztázzuk az ügyét – mondta Fernand. – Wajd én utánajárok alaposan.

– All right – felelte Ravic. Fernand katonás léptekkel elhagyta a szobát. A másik tisztviselő papírjai közt lapozgatott, és közben Ravicra sandított.

– Igazán sajnálom, monsieur – mondta. – A kollégám kissé túlbuzgó ilyen dolgokban.

– Látom.

– Mi már mehetünk? – kérdezte az egyik munkás.

– Magukra nincs szükség.

– Hát akkor gyerünk – mondta a munkás, de még odaszólt Ravicnak: – Ne búsuljon, doktor úr, jön a világforradalom. Akkor majd nem macerálják többé egy útlevél miatt.

– Meg kell értenie, monsieur, – mondta a másik tisztviselő. Fernand apja elesett a világháborúban. Ezért gyűléli a németeket. Sajnos, nem avatkozhatom bele. Ha rajtam múlna...

– Köszönöm – mondta Ravic. – Telefonálhatnék innen, mielőtt ez a Fernand visszajön?

– Lehet. De csak gyorsan.

Az asztalon is volt egy készülék. Ravic felhívta Morozovot. Németül beszélt vele, és pár szóval elmondta, mi történt. Megkérte, hogy értesítse Vebert.

– Joant is? – kérdezte Morozov.

Ravic habozott.

– Nem. Csak annyit mondj neki, hogy letartóztattak, de néhány nap alatt rendbe jön minden. Vigyázz rá egy kicsit.

– Jól van – felelte Morozov kedvetlenül. – Sok szerencsét, Wozzek.

Ravic még nem tette le a kagylót, amikor Fernand visszajött a szobába.

– Milyen nyelven telefonált? – kérdezte gúnyosan. – Talán csehül?

– Eszperantóul – felelte Ravic.

Veber másnap reggel felkereste.

– Micsoda fértelmes lyuk! – mondta, amint körülnézett.

– A francia börtön még igazi börtön – felelte Ravic. – Nem csapta meg őket az álhumanizmus szele. Jó, békés tizenharmadik század ez még.

– Borzasztó! – csóválta fejét Veber. – És még borzasztóbb, hogy bele kellett

esnie ebbe.

– Nem szabad jót tenni. Az ember tüstént megbűnhődik érte. Ha hagyom, hogy az az asszony elvérezzen most nem volna semmi bajom. Hiába, a vaskorszakban élünk, Veber.

– Öntöttvas korszakban. Tudják már magáról, hogy illegálisan tartózkodik itt?

– Persze hogy tudják.

– Azt is, hogy hol lakik?

– Azt már nem! Csak nem keverem bajba a jó öreg Internationalt? A szállodásnőt szigorúan megbüntetnék, mert nem jelentette be lakóit. Rögton jönne a razzia, és elcsípne egy tucat szerencsétlen menekültet. Azt mondtam, hogy az Hôtel Lancasterben lakom. Ez egy finom, drága kis szálloda. Valamikor, a régi jó időkben ott laktam néhány napig.

– És az új neve Wozzek?

– Igen. Vladimir Wozzek – mosolygott Ravic. – Ez már a negyedik.

– Hm. És mit lehetne csinálni?

– Sokat nem. Csak egy a fontos. Ne tudják meg, hogy már kitoloncoltak azelőtt is. Mert akkor hat hónapig ülhetek.

– Gyalázat!

– Igen. A világ napról napra humánusabb lesz. Éljetek veszedelmesen, prédikálta Nietzsche. Hát a menekültek megfogadják a tanácsát, akaratuk ellenére is.

– És ha nem jönnek rá?

– Akkor csak két hetet kapok. És utána kitoloncolnak, persze.

– Mi lesz azután?

– Azután szépen visszajövök, és nyugodtan élek tovább.

– Amíg el nem fogják újra.

– Úgy van. Ezúttal elég sokáig nyugtom volt. Majdnem két évig. Egy egész emberéltő – az én szememben.

– Hát ez így nem mehet tovább. Tenni kell valamit.

– Mit lehet tenni?

Veber elgondolkodva járt fel és alá a cellában. Hirtelen a homlokára csapott.

– Durant! – kiáltott fel diadalmasan. – Hogy ez nem jutott mindjárt az eszembe! Durant-nak nagy ismeretsége van a legbefolyásosabb körökben. Hopp, most jut eszembe! Hiszen maga operálta meg a belügyminisztérium egyik legfőbb emberét! Akinek az epehólyagjával volt baja.

– Nem én operáltam, hanem Durant.

– Természetesen! – nevetett Veber. – -- Durant nem hivatkozhatik nála arra, hogy maga mentette meg az életét. De kérhet tőle egy szívességet... Majd én a lelkére beszélek.

– Nem ér el vele semmit, ugyanis amikor nagyon megvágtam. Kétezer frankot vágtam ki belőle. Bizonyára még ma is fáj neki. Nem bocsátja meg soha.

– Majd én elintézem – jelentette ki Veber. – Nem lenne kellemes neki, ha megtudnák, hogy a legsúlyosabb operációit mással végeztette feketén. Azonkívül a jövőben is szüksége lehet még magára.

– Találhat mást is. Binot is rendelkezésére áll. És nem én vagyck az egyetlen menekült sebész, aki feketén operál.

Veber idegesen simogatta bajuszát.

– Igaz, van más is, de egyiknek sincs olyan keze, mint magának. Mindenesetre elmegyek Durant-hoz, és beszélek vele. Mit tehetelek még? Szüksége van valamire? Milyen az ellátás itt?

– Förtelmes. De be tudok hozatni akármit.

– Cigaretája is v.an?

– Bőségesen. Igazában csak egy dologra van szükségem: fürdőre. De ebben maga sem lehet a segítségemre.

Ravic két hetet töltött a cellában negyedmagával – egy lengyellel, egy zsidó vízvezeték szerelővel és egy félzsidó íróval. Az író gyűlélte Berlint, a szerelő honvágyat érzett utána, a lengyel nem törődött semmivel.

Ravic cigarettával látta el a társaságot, az író viccekkel szórakoztatta őket, a szerelő felbecsülhetetlen szolgálatot tett nekik – szaktudása nélkül kibírhatatlan bűz lett volna a cellában.

Két hét múlva az irodára hívták Ravicot. Egy rendőrfelügyelő elé vezették, aki csak egy kérdést intézett hozzá:

– Van pénze?

– Van.

– Nagyon jó. Akkor mehet taxin.

Egy tisztviselő lekísérte az utcára. Kint sütött a nap. Isteni érzés volt tiszta levegőt szívni megint. Egy öreg ember léggömböt árult a kapu előtt. Ravic nem tudta megérteni, miért választotta éppen ezt a helyet. A tisztviselő intett egy taxinak.

– Hova megyünk? – kérdezte Ravic.

– A főnökhöz.

Ravic nem tudia, milyen főnökre gondol. De nem törődött vele. Ha nem viszik német koncentrációs táborba, nem érdekes, mi lesz vele. Csak egy dologtól félt igazán: hogy brutális testi erőszaknak legyen kiszolgáltatva tehetetlenül. Ezt a kis incidenst, amibe most belekeveredett, fel se vette. A taxiban beépített rádió is volt. Ravic kinyitotta. Politikai híreket nem adtak. A piaci árakat közölték. A tisztviselő ásított. Ravic egy másik állomást keresett. Zene. Ez már valami. A tisztviselő fefigyelt.

– Charles Trenet – mondta lelkesen. – Treni. Montand. Igazán klassz!

A taxi megállt. Ravic fizetett. Egy terembe vezették, melynek por, veríték-és várakozásszaga volt, mint minden váróteremnek a világon. Fél óra hosszat ült ott, és a Vie Parisien egy régi számát olvasgatta, amit valaki ott felejtett. Két hete nem látott nyomtatott betűt. A disznó vicclap olyan szellemi lakomának tűnt, mintha klaszszikus remekmű lett volna. Azután bevezették a főnökhöz.

Eltartott néhány percig, amíg megamerte a kövér, köpcös embert. Műtét közben ritkán nézte meg a páciens arcát. Csak a beteg testrészt érdekelte, a többihez nem volt semmi köze. De ezt az arcot alaposan megnézte annak idején. És itt látta viszont Levalt, pocakja újra megdagadt. Ott ült szuszra. kövéren, egészségesen, csak éppen az epehólyagja hiányzott – azt Ravic vágta ki. Közben már elfelejtette, hogy Veber igénybe akarja venni Durant segítségét az érdekében. Arra meg igazán nem számított, hogy Leval színe elé kerül személyesen. Leval nem sietett. Tetőtől talpig végigmérte Ravicot.

– Az igazi neve persze nem Wozzek – mondta.

– Nem.

– Hát hogy hívják?

– Neumannak – felelte Ravic, aki ezt már előre megbeszélte Weberrel, Veber meg továbbadta Durant-nak. A Wozzek név nem volt elég valószínű.

– Maga német, azt mondja?

- Igen.
- Menekült?

– Igen.

– Érdekes! Nem látszik meg magán:

– Nem minden német menekült zsidó – magyarázta Ravic.

– Miért tagadta le az igazi nevét? Mit hazudozik?

Ravic vállat vont.

– Nem tehetünk egyebet. Csak annyit hazudunk, amennyit muszáj. Azt hiszi, passzióból csináljuk? Leval felfortyant.

– Nekünk talán passzió magukkal vesződni, mi?

Milyen fakó volt gondolta Ravic. Feje hamuszürke volt, könnyzacskója piszkoskék, szája félig nyitva. Akkor meg se mukkant. Egy darab petyhüdt hús volt, rothadó epehólyaggal a belsejében.

– Hol lakik? Hamis címet mondott be.

– Nem volt állandó lakásom. Hol itt, hol ott húztam meg magamat.

– Mióta?

– Három hete. Három héttel ezelőtt jöttem Svájcba. Áttettek a határon. A paragrafusok szerint sehol sincs jogunk élni, de vannak köztünk olyanok, akik még nem tudták rászáni magukat az öngyilkosságra. Ezért vagyunk kénytelenek az önök terhére lenni.

– Maradhatott volna otthon, Németországban – dörmögött Leval. – Hallom, nem is olyan rossz ott. Az emberek túloznak.

Ha csak egy milliméterrel félrecsúszik a késem, ma nem beszél ilyen hülyeségeket, gondolta Ravic. A férgek már régen átlépték volna határaidat, engedély nélkül, útlevelel nélkül. Vagy egy maroknyi hamu lennél valami urnában.

– Hol lakott Párizsban? – kérdezte Leval.

Igen, ezt szeretnék tudni. Hogy elcsípjétek a többieket is. Hát ezt nem tudod meg tőlem, barátocskám.

– Első osztályú szállodákban – felelte. – Mindig más néven. Mindig csak egypár napig.

– Nem igaz.

– Hát ha jobban mondja, mit kérdez? – fakadt ki Ravic türelmét veszve. Leval dühösen az asztalra csapott.

– Ne szemtelenkedjék! – mondta, aztán gondosan megnézre kezét.

– Attól tartok, megsértette kezét az ollóval – jegyezte meg Ravic.

Leval gyorsan zsebre vágta a kezét.

– Nem gondolja, hogy kissé szemtelen? – mondta újra, most már nyugodtan. Mit izgassa magát? Hiszen ez a fickó úgyis a kezében van.

– Szemtelen vagyok? Szemtelenségnek nevezi ezt? – csodálkozott Ravic. – Azt hiszi talán, hogy iskolás gyerek vagyok? Vagy valami javítóintézetbe dugott kamasz, aki nem mutat elég megbánást? Értse meg, hogy önvédelemből cselekszem, az életemet védem, az egyetlen módon mely rendelkezésekre áll! Alázatot vár tőlem könyörögve kolduljak emberségért? Csak azért, mert nem vagyok náci, és így nincsenek papírjaim? Az a tény, hogy még mindig nem tartjuk magunkat bűnözőnek – annak ellenére, hogy meghurcoltak, börtönbe zártak, úgy bántak velünk, mint az emberiség salakjával –, éppen ez tartja bennünk a lelket! Ha elveszítjük az önerzetünket, akkor végünk van, értse meg, kérem! Higgye el, hogy ez mindennek nevezhető, csak szemtelenségnek nem!

Leval nem felelt.

– Orvosi gyakorlatot folytatott itt? – kérdezte aztán.

– Nem.

A sebhely mast már bizonyára alig látszik meg a hasán, gondolta Ravic. Nagyon szépen varrtam be. Nem volt kényyu ilyen hajtömeggel. Akkor leszedtem belőle valamit, de most újra hízik. Zabál és iszik esztelenül.

– Ez a legnagyobb veszély a kézre! – kiáltott fel Leval. Idejön mindenféle gyanús alak, és gyógyítani kezd. Vizsgák nélkül, ellenőrzés nélkül. Ki tudja, mióta űzi ezt? Azt gondolja, elhiszem a hazugságait? Ki tudja, milyen sötét dolgokat művelt? Mi mindenben volt benne a keze?

A pocakodban, te hülye, gondolta Ravic. A dagadt májadban a korhadt epehólyagodban, a megkeményedett artériáid között. És ha nem dugtam volna bele a kezem, Durant barátod alighanem a másvilágra küld. És attól még híres sebész maradt volna, akinek minden összeget megfizetnek.

– Meg kell óvnom a társadalmat ettől a veszélytől – folytatta Leval. – Maguk nem tarthatnak rendelőt, nem folytathatnak nyílt praxist, tehát elválialják a

legobskúrusabb dolgokat is, hogy megéljenek valahogy. A minap beszéltem erről egy kiváló szakemberrel. Ebben látja a nagy veszélyt ő is. Ha maga ért valamit az orvostudományhoz, bizonyára hallotta már a nevét.

Még csak az kellene, hogy Durant-ra hivatkozzék, gondolta Ravic. Lehetetlen. Ilyen nincs.

– Durant professzorról van szó – mondta Leval méltóságteljesen. – Vele tanácskoztam erről a problémáról. Érdekes dolgokat mondott nekem. Medikusok, félbenmaradt diákok, masszőrök meg hasonló kétes egzisztenciák itt tudósoknak adják ki magukat. Naiv emberekkel elhitetik, hogy híres orvosok voltak odaát Németországban. Ki tudja ellenőrizni az ilyesmit? Ezek a lelketlen emberek tiltott abortuszokat csinálnak, szerencsétlenné tesznek egy csomó tapasztalatlan lányt és asszonyt! Kötelességünk túllépni az ilyenekkel szemben! Nem lehetünk elég szigorúak!

Ezt Durant adta be neked, gondolta Ravic. Így állt bosszút a kétezer frankért, amit kivasaltam belőle. De ki végzi el most a műtétjeit? Bizonyára Binot. Nem az első eset, hogy összevesztek és kibékültek. Elkeseredésében már oda se figyelt. Csak akkor emelte fel a fejét, amikor Veber neve került szóba.

– Egy bizonyos dr. Veber igyekezett közbenjárni az ön érdelcében. Ismeri?

– Felületesen.

– Itt járt nálam – mondta Leval. Egy pillanatig mereven nézett maga elé, nagyot tüszentett, elővette zsebkendőjét, körülményesen kifújta az orrát, tünődve megnézte, amit kifúj, aztán összehajtotta a kendőt, és visszatette a zsebébe. – Sajnos, nem tehetek semmit önért. Kénytelen vagyok elrendelni, hogy kitoloncolják.

– Tudom.

– Volt már azelőtt is Franciaországban?

– Nem voltam.

– Nehogy eszébe jusson visszajenni. Ezért hathónapi börtön jár.

– Tudom.

– Majd intézkedem, hogy ne húzzák az ügyét, hanem soron kívül vigyék ki a határra. Ez az egyetlen dolog, amit tehetek az érdekében. Van pénze?

– Van.

– Nagyon jó. Akkor kifizetheti a két jegyet a határig. A magáét és a detektívét.
– Leval megbiccentette fejét. – Végeztünk. Mehet.

– Meg van szabva, hogy mikor kell visszaélnék? – kérdezte Ravic a rendőrtisztviselőtől, aki kísérte.

– Nem éppen. Attól függ. Miért?

– Meginnék egy apéritífet.

A tisztviselő ránézett.

– Nem akarok megszökni – mondta Ravic. Elővett zsebéből egy húszfrankos bankjegyet és játszogatott vele.

– Nem bánom – mondta a tisztviselő. – Pár perc késés nem számít.

Az első bisztrónál megállították a taxit. Néhány asztal állt a kocsmá előtt. Hűvös idő volt, de a nap sötétt.

– Maga mit iszik? – kérdezte Ravic.

– Amer Picont. Ilyenkor az a legjobb.

– Én fine-t kérek. Tisztán.

Ravic nyugodtan ült ott, és mélyen tüdejébe szívta a levegőt. Jó, friss levegő – micsoda gyönyörűség lehet az is! A járda szélén álldogáló fák már barna bimbókat hajtottak. Friss kenyér és bor szaga terjengett a levegőben. A pincér hozta az italokat.

– Hal a telefon? – kérdezte Ravic.

– Odabent. Jobb kéz felől, a mosdó mellett.

– Hát ami azt illeti... – akadékoskodott a rendőrtisztviselő. Ravic gyorsan kezébe nyomta a húszfrankos bankjegyet.

– Valószínűleg sejti, kinek akarok telefonálni. Ne féljen, nem szököm meg. Velem jöhet, ha akar. Jöjjön csak.

A tisztviselő nem habozott sokáig. Felállt.

– Jól van – mondta. – Utóvégre emberek vagyunk.

– Joan...,

– Ravic! Istenem! Hol vagy? Kiengedtek? Honnan beszélsz?

– Egy bisztróból.

– Ne mókázz! Igazán, hol vagy?

– Igazán egy bisztróban.

– Nem a börtönben? Hát hol voltál olyan sokáig? Morozov azt mondta...

– Tudom, beszéltem vele.

– De nem mondta meg, hova vittek. Rögtön meglátogatlak volna...

– Éppen... azért nem mondtam meg, Joan. Hidd el, jobb így.

– De miért telefonálsz egy bisztróból? Mért nem jössz ide?

– Nem mehetek. Csak pár percem van. Ezt is nehezen tudtam elintézni. Ide hallgass, Joan. Most elvisznek Svájcba, de... – Ravic kinézett a félke ablakán. A tisztviselő a söntéspultnak támaszkodott, és a csapossal beszélgetett. – Onnan rögtön visszajövök, Joan. Érted?

– Hol vagy? Azonnal odamegyek!

– Nem lehet. Félórai út tőled. És csak pár percig leszek itt. A kísérom...

– Tartsd vissza! Ígérj neki pénzt! Van nálam, viszek neked!

– Joan! – könyörgött Ravic. – Ne töltsük most ezzel az időt, mert úgyis hiábavaló.

– Nem akarsz látni? Nem akarsz elbúcsúzni tőlem? – kiáltott fel Joan, és a kagylóban hallani lehetett, milyen hevesen lélegzile.

Nehéz így. Jobb lett volna, ha nem hívom fel, gondolta Ravic. Hogy magyarázzak meg neki valamit, hogy győzzem meg, ha nem nézhetek a szemébe?

– Gondolhatod, hogy én is nagyon szeretnék látni, Joan.

– Akkor gyere. Mondd meg annak az embernek, hogy kísérjen ide.

– Lehetetlen, Joan. Már be is kell fejezzem. Mondd meg gyorsan, mit csinálsz most?

– Hogy érted ezt?

– Hol vagy? Milyen ruha van rajtad?

– Ágyban vagyok, a szobámban. Későn feküdtem le. De egy perc alatt magamra kaphatok valamit, és máris szaladok hozzád.

Későn feküdt le. Persze hogy későn feküdt le. Minden halad tovább a régi kerékvágásban. Az ember megfeledkezik erről, ha börtönben él. Ágyban fekszik, félig még alszik, haja szétterül a párnán, a harisnyája, fehérneműje, estélyi ruhája a székeken szerteszét. A világ forogni kezdett Ravic feje körül, a telefonfülke párás ablaka, a söntéspult... ott állt a rendőrtisztviselő, mint valami akváriumban... Ravic hirtelen összeszedte magát.

– Nem beszélhetek tovább, Joan.

– Micsoda? – hallatszott Joan ingerült hangja. – De hisz ez lehetetlen! Nem mehatsz el így búcsú nélkül... azt se tudom, hova visznek és mi lesz veled! – Ravic szinte látta maga előtt, amint felkönyököl, félrelöki a párnát, és megszorítja a telefonkagylót, az egyetlen fegyvert, mellyel még hadakozhatik az ismeretlen ellenséggel... Válla megrándul, szeme villog izgatottságában.

– Nem megyek a háborúba, Joan. Csak ide a szomszédba, a svájci határra. Visszajövök hamarosan. Képzeld, hogy üzletember vagyok. sürgősen el kell utaznom Genfbe, hogy eladjak egy vagon gépfegyvert a Népszövetségnek.

– És ha visszajössz, mit érek vele? Nem lesz többé nyugtom. Mindig attól félek majd, hogy újra elvisznek. Különben is; haragszom rád.. Morozovot jobban beavatod a dolgaidba, mint engem. Tőle kell megtudnom, mi történt veled! Hallom, Veber is meglátoatott. Ő meglátogathat, mindenki, csak én nem!

– Ne veszekedjünk most, Joan.

– Én nem veszekszem. Csak megmondom, ami bánt.

– Igazad van. De most már be kell fejezni. Isten veled, Jo.an.

– Ravic! – sikoltott Joan a telefonba. – Ravic!

– Igen, hallom.

– Gyere vissza! Gyere vissza okvetlenül! Nem tudak nélküled élni!

– Visszajövök.

– De okvetlenül!

– Igen, Jaan. A viszontlátásra, Joan.

Egy pillanatig ott állt még a füledt telefonfülkéjében. Már visszaakasztotta, de nem engedte el a kagylót, csak szorongatta görcsösen. A tisztviselő odapillantott felé.

– Megvagyunk? – kérdezte jóakarató mosollyal.

– Meg.

Visszatértek az utcára, asztalukhoz. Ravic kiürítette poharát. Kár volt telefonálni, gondolta. Eddig nyugodt voltam, most izgatatt. Tudhattam volna, hogy telefonon nem lehet ilyesmit megbeszélni. Most rosszabb nekem is, Joannak is. Kísértés fogta el, hogy menjen vissza a fülkébe és hívja fel újra. Szerette volna elmondani azt, ami a szívéen feküdt. Megmagyarázni a dolgot. Nem akarta, hogy úgy lássa, piszkosan, szakállasan, rács mögött. Ezért

akadályozta meg, hogy elköjjön a börtönbe, látogatóba. De nincs értelme. Ha újra beszél velem, megint csak az lesz, ami volt.

– Azt hiszem, most már mennünk kell – mondta a tisztviselő.

– Hát akkor menjünk.

Ravic odahívta a pincért.

– Tudja, mi kellene nekem? Két kis üveg konyak, egy csomó újság és tíz csomag Caporal cigaretta. – A tisztviselőre nézett. – Magammal vihetem, ugye?

– Emberek vagyunk! – vonogatta vállát a tisztviselő.

– A dugót húzza ki – mondta még Ravic a pincérnek –, aztán fizetek.

A pincér elhozta a megrendelt dolgokat. Ravic gondosan elosztotta a cigarettát zsebeibe. A dugót visszatette a palackokba, de úgy, hogy könnyűszerrel kihízhassa majd újra pusztá kézzel. A két üveget belső zsebeibe rakta.

– Ügyesen csinálja – mondta a tisztviselő.

– Gyakorlatom van benne, sajnos. Kamaszkoromban nem gondoltam volna, hogy öreg fejjel még indiánt kell játszanom.

Az író és a lengyel ujjongott, amikor meglátta a konyakot. A szerelő nem örült neki, mert nem ivott tömény italt. Sörivó volt, és gyakran fejtegette, miért jobb a berlini sör, mint a párizsi. Ravic elnyúlt a priccsen, és olvasni kezdte a reggeli lapokat, amiket magával hozott. A lengyel nem tudott franciául olvasni, csak maga szívtá a Caporalt.

Éjjel a szerelő sírva fakadt. Ravic nem aludt. Sokáig hallgatta cellatársának sóhajtozását, és kinézett a keskeny ablakon, melynek rácsa mögött látni lehetett egy darabka sápadt eget. Ravic később se tudott elaludni, amikor a szerelő végre megnyugodott. Túlságosan jól éltem az utóbbi időkben, gondolta Ravic. Nagy hiba. Így sok minden hiányzik, és nehezebben tudok megszokni egyet-mást.

18

Ravic kilépett a pályaudvar kapuján az utcára. Poros, piszkos, fáradt volt. Tizenhárom órát töltött a fülledt, zsúfolt vasúti kocsiban, emberek közt, akik fokhagymát rágsááltak, vadászok közt, akik kutyáikat is magukkal vitték, asszonyok közt, akik ketrecben galambokat és csirkéket tartottak az ölükben. Tizenhárom órát töltött vonaton. azelőtt meg három hosszú hónapot a határ mentén... Csillogást látott a félhomályban. A Rond Point körül tükrökkel kirakott piramisok álltak. Azok verték vissza a májusi alkonyat utolsó sugarait. Ravic megállt, és jobban megnézte a dolgot. Nem hitt a szemének. Pedig valóban tükrökből rakott piramisok voltak. Öt, tíz, húsz, rengeteg, még a tulipános virágágyak közt is.

– Mi ez? – kérdezte a kertészt, aki az egyik felásott virágágyat simítgatta.

– Tükrék – felelte a kertész anélkül, hogy felpillantana munkájából.

– Azt magam is látom. De nyoma se volt még, amikor utoljára jártam itt.

– Mikor volt az?

– Három hónzpjja.

– Hja, három hónapja! Ezt itt csak két hete állították fel. Az angol király tiszteletére. Látogatóba jön Párizsba. Hadd lássa az arcát, amerre csak néz.

– Szörnyűség! – csóválta a fejét Ravic.

– Az – hagyta rá a kertész nyugodtan.

Ravic továbbment. Három hónap – három év – három nap: mi az idő? Semmi és minden. Hogy a gesztenyefák megint virágba borultak, és amikor utoljára látta őket, még egészen kopárak voltak; hogy Németország megint megszegte szavát, és megszállta Csehszlovákiát; hogy egy Blumenthal nevű menekült hisztérikus rohamában föbe lőtte magát Genfben, a Népszövetség palotája ellőtt, hogy a magát Ravicnak nevező hontalan sebész egy kis szúrást érez a mellében, alighanem annak a tüdőgyulladásnak az emlékét, amit Belfortban vészelt át, ahol Günther néven szerepelt; hogy most megint Párizsban van, egy szép langyos estén, mely olyan lágy és simogató, mint egy szerető asszony keze: mindez, ha nem is volt közömbös számára, már nem izgatta fel. Tudomásul vette, mint annyi egyéb dolgot, azzal a fatalista nyugalommal, mely a kiszolgáltatott emberek egyetlen fegyvere.

Az ég itt is olyan volt, mint máshol, mindig ugyanaz, akármit lát maga alatt az elgyötört földön – önfeláldozást, szerelmet, önzést, gyűlöletet.

A fák virágpompába öltöztek, mint minden tavasszal, mit sem törődve azzal, hogy gyilkosok vagy szerelmespárok szívják be illatukat. A szilvakék alkonyra minden este fátyolt borít reményre és kétségbeesésre, hűségre és árulásra. Az emberek sietnek otthonukba vagy odújukba, akár van a zsebükben útlevél és személyazonossági igazolvány, akár nincs. De azért mégis jó Párizsban lenni megint. Jó ballagni a sima aszfalton, elernyedve, gondolkodás nélkül, az utcák ezüstsűrű fényében. Mindig élvezte ezt az órát, amikor a régi bánat és a kiolthatatlan, ösztönös életöröm egybeolvad, mint az ég és a tenger a horizonton. Ahogy éjjel, álmatlan hánykolódás közben felülkerekedik a gyötrelme. De ilyenkor még erősebb az egyszerű boldogság: istenem, mégiscsak élek! Nem az ész mondja ezt, nem is a szív, állati érzés ez, lélegzetvétel, remegő csend, a szünet pillanata, a drezúra az élet két üteme közt, az örökkévalóság halk ketyegése az ember világában, hol minden átmeneti és mulandó...

Morozov az Hotel International pálmatermében ült. Előtte az asztalon egy palack Vouvray.

– Borisz, édes éregem! – kiáltott fel Ravic. – Úgy látszik, a legjobb pillanatban jöttem meg. Ez igazán Vouvray?

– Az bizony, még hozzá harmincnégyes. Kissé édesebb és erősebb, mint amit utoljára ittunk. Hála istennek, hogy itt vagy megint. Három hónapig tartott, nem igaz?

– Igen. Tovább mint máskor.

Morozov megrázta a régimódi asztali csengőt. Olyan hangja volt, mint a sekrestyés csengőjének egy falusi templomban. A Katakombában bevezették a villanyvilágítást, de villamoscsengőket nem szereltek fel. Kár lett volna a pénzért. Az emigránsok nemigen mertek csengetni.

– Kihez van szerencsém? – kérdezte Morozov. – Hogy hívnak most?

– Még mindig Ravicnak. Ezt a nevet nem árultam el a rendőrségen. Hol Wozzek voltam, hol Neumann, hol Günther. A Ravic nevet meg akartam óvni. Isten tudja, miért, megszerettem, és ragaszkodom hozzá.

– Nem jöttek rá, hogy itt laksz?

– Persze hogy nem.

– Milyen butákat kérdezek. Hisz különben már régen razzia lett volna itt. Szóval, nyugodtan visszaköltözhetsz. A szobádat nem adták ki.

– Madame nem tudja, hogy mi történt?

– Senki se tudja. Elhíreszteltem, hogy Rouenba utaztál. A holmidat átvittem az én szobámba.

A pincérlány bejött, tálcával a kezében.

– Clarisse – mondta Morozov –, hozzan egy poharat Monsieur Ravicnak.

– Oh, Monsieur Ravic! – a lány arca széles mosolyra derült.

– Visszijött? Milyen sokáig volt távol, monsieur. Legalább fél évig.

– Csah három hónapig, Clarisse.

– Igazán? Nekem fél évnek tűnt.

A lány elcsoszogott. Pár perc múlva felbukkant a Katakomba lompos pincére, borospohárral a kezében. Nem tálcán hozta. Olyan régen szolgált ezen a helyen, hogy megengedhette magának az ilyen hanyagságot. Arca elárulta, mit akar mondani, de Morozov megelőzte:

– Jól van, Jean. Köpje ki gyorsan, mióta nélkülözi Monsieur Ravicot. Fogadjunk, hogy tudja.

– Már hogyan tudnám, Monsieur Morozov. Megmondom napra pontosan. – A hatás kedvéért rövid szénétet tartott, azután diadalmas mosollyal kivágta. – Tegnapelőtt volt négy hete, hogy elutazott.

– Úgy van! – kiáltott Ravic, mielőtt Morozov megcáfolhatta volna.

– Úgy van – bólintott erre Morozov is.,

– Persze hogy úgy van. Nem szoktam tévedni – mondta Jean és eltotyogott.,

– Szegény öreg – mondta Ravic. – Nem akartam neki csalodást okozni.

– Én sem. Csak meg akartam mutatni neked, hogy az elmúlt idő milyen csalóka. Ez néha jólesik, máskor meg ijesztő. Bjelszkijt a Neobrazsenszkij Gárdaezred főhadnagyát 1917-ben vesztettem el, szem elől? Moszkvában. Jó barátok voltunk, észak felé szökött Finnorszárgon keresztül. Én meg Mandzsurián át Japánba vettem utamat. Nvölc év múlva találkoztunk itt, Párizsban. Akkor megesküdtem volna, hogy 1919-ben láttam utoljára Harbinban. Ő meg a becséletszavát akarta adni. arra, hogy 1921-ben, Helsinkiben találkoztunk utoljára. Mindketten messze jártunk a valóságtól, tévedésünk közt két év és néhány ezer mérföld volt. – Morozov megfogta a palackot, és megtöltötte a poharakat.

– De amint látod, legalább megismertek. Ez talán elég ahhoz, hogy félig-meddig úgy érezd magad, mintha hazajöttél volna, nem igaz?

Ravic egy hajtásra kiürítette poharát. A bor könnyű és hideg volt.

– Közben egyszer egész közel voltam a német határhoz, Bazel környékén – mondta. – Az út egyik oldala Svájcba tartozott, a másik Németországba. Én a svájci oldalon álltam, és cseresznyét ettem. A magokat átköptem Németországba.

– Mit akarsz ezekkel mondani? Hogy otthon érezted magad?

– Ellenkezőleg. Sohasem éreztem magam idegenebbnek.

Morozov vigyorgott.

– Ezt meg tudom érteni. És milyen volt az út?

– Nehezebb, mint azelőtt. Mind szigorúbban őrzik a határt. Egyszer elfogtak Svájcban, egyszer meg Franciaországban.

– Miért nem irtál pár sort?

– Nem tudtam, hogy a rendőrség meddig terjesztette ki a nyomozást. Néha megszállja őket a buzgalom. Nem akartam senkit bajba keverni. És a régi elv, ahogy megtanultuk a katonaságnál: tűnj el, és lapulj. Mászt vártál volna?

– Nem én.

– Levelek! – mondta Ravic ajkabiggyesztve. – Hát az mire jó?

– Semmire.

Ravic elővett zsebéből egy doboz cigarettát.

– Az embernek sok minden eszébe jut, amíg távol van.

– Bolondság! – legyintett Morozov.

– Nem bolondság.

– Addig jó, amíg távol van az ember. Ha visszajön, kezdődik minden előlről.

– Nem tudom. Talán igen, talán nem.

– Nagyon szűkszavú vagy ma, Ravic. Ne játszunk egy parti sakkot? A professzor meghalt. Ő volt az egyetlen erős partnerem, Levy elutazott Brazíliába. Elszegődött pincérnek. Gyorsan változnak a dolgok újabban. Mire az ember megszokott valamit...

– Nem szabad megszokni semmit.

Morozov tünődve nézett Ravicra.

– Mi van veled, Ravic?

– Semmi. De miért élünk itt, ebben a dohos lyukban? Három hónapja nem voltam itt. de éppen olyan bűdös, mint azelőtt. Tele van konyhaszaggal, porral, szorongással. Mikor kell visszamenned a Seherezadéba?

– Egyáltalában nem megyek vissza. Ma szabadnapos vagyok..

– Remek! – kiáltott fel Ravic mosolyogva. – A nagy poharak éjszakája. Az elegancia éjszakája. A régi Oroszország éjszakája, mi?

– Úgy van. Velem tartasz?

– Nem. Fáradt vagyok. Alig aludtam valamit az elmúlt három éjszaka. Inkább sétálni szeretnék egy órácskát, azután leülni valami csendes helyre, ahol beszélgetni lehet. Bevallom, ez hiányzott a legjobban.

– Vouvray-t akarsz inni? – kérdezte Morozov később, a Café Colisée teraszán. – Már este van. Ez a vodka óraja.

– Maradjunk csak a Vouvraynál.

– Aggódtam miattad, barátom. Igyál legalább egy fine-t.

Ravic a feiét rázta.

– Ha az ember megérkezik valahová, legjobb, ha leissza magát a sárga földig mindjárt az első este – jelentette ki Morozov. Fölösleges hősködés józan állapotban szembenézni a múlt árnyékaival.

– Eszembe se jut, Borisz. Csak óvatosan élvezem a lét gyönyöreit.

Ravic látta, hogy Morozov nem hisz neki, de fáradt volt ahhoz hogy meggyőzze. Csendesen ült az asztalnál a járda szélén, es apró kortyokban szopogatta borát, az esti járókelőket nézegetve. Amíg távol volt Párizstól, minden olyan tiszta és éles volt. Most megint része volt abban a pasztellszínű ködben, mely Párizs atmoszférája. Nagyvárosi élet zajlott körülötte, de nem zavarta, mintha vatta volna a fényben hogy letompítsa a robogást.

– A pályaudvarról egyenest a hotelbe jöttél? – kérdezte Morozov. – Vagy máshová mentél előbb?

– Nem voltam sehol.

– Veber többször érdeklődött irántad.

– Majd feihívom – dűnnyögte Ravic kedvetlenül.

– Nem tetszel nekem, öregem. Miért nem mondod meg, mi a baj?

– Semmi különös. Genf körül nagyon erősen őrzik a határt. Ott próbálkoztam

először, de nem sikerült. Akkor átmentem Bázélbe. Ott se volt jobb a helyzet. Végül átcsúsztam valahogy, de nagyon megfáztam. A szántóföldeken át jöttem éjjel, esőben és hóban. Nem volt időm törődni vele. Annyira elhanyagoltam, hogy tüdőgyulladás lett belőle. Egy belforti orvos megszánt, és becsempészett egy kórházba. Utána a házában rejtegetett tíz napig. Pénzt is adott kölcsön. Majd visszaküldöm neki.

– És most már jól vagy?

– Meglehetősen.

– Azért nem akarsz vodkát inni?

Ravic mosolygott.

– Megmondom, ahogy van. Elfáradtam, és fokozatosan szeretnék hozzászokni a dolgokhoz. Csodálatos, mi mindenre gondol az ember, amíg úton van, és milyen kevésre, mire megérkezik.

Morozov megcsóválta a fejét.

– Elfelejtet, Ravic, kivel beszélsz. Az öreg Borisz papával van. Dolgod, az emberi szív ismerőjével. Ne kertelj annyit, hanem térj a tárgyra. Essék túl rajta minél előbb.

– Megadom magam. Hol van Joan?

– Nem tudom. Már hetek óta nem láttam, és nem is hallottam felőle.

– És azelőtt?

– Egy darabig sűrűn érdeklődött irántad. Azután ritkábban. Végül egészen abbahagyta.

– Már nem dolgozik a Seherezadében?

– Körülbelül hat hete kilépett. Azután még eljött kétszer-háromszor. Végül teljesen kimaradt.

– Párizsban van?

– Lehet, de nem hiszem. Különben mégiscsak benézne hozzánk hébe-hóba.

– Nem tudod, hogy mit csinál?

– Valami filmgyárral került kapcsolatba. Legalábbis ezt mondta a ruhatárosnőnek. Tudod, hogy van ez. Valamit kell mondani. Hogy neve legyen a gyerekeknek. A film nagyon jó takaró.

– Takaró?

– Az, hát! – mordult rá Morozov dühösen. – Hát mit képzeltél, Ravic?

Ravic sokáig hallgatott, azután halkán megjegyezte:

– Képzelni és tudni két különböző dolog.

– Csak az ilyen naiv, romantikus lelkek számára! Mikor jön már meg az eszed? Tedd félre azt a limonádét! Igyunk már valami rendes italt. Például calvadost.

– Akármit, csak azt ne. Rendelj konyakot, ha ez megnyugtat. Vagy nem bánom, legyen calvados. Nekem igazán mindegy!

– Végre – bólintott Morozov.

Az ablak. A háztetők kékes sziluettje. A kopott vörös pamlag. Az ágy.

Ravic tudta, hogy ezt is el kell viselni. A pamlagon ült, és cigarettázott. Morozov áthozta neki a holmiját, és megmondta, hol található meg, ha szüksége lenne rá.

Ledobta az ócska ruhát, amiben megérkezett. Két óra hosszat ült a kádban, jó, forró vízben, szappanorgiában. Lemosta magáról azt a három hónapot, szinte véresre dörzsölte bőrét. Tiszta fehérneműt vett elő, megborotválkozott, és jó ruhába öltözött. Azután arra gondolt, hogy jó lenne elmenni gőzférdőbe. Ehhez persze már késő volt. A tisztálkodás jólesett, különösen a hideg zuhany a forró víz után. De most, hogy az ablaknál ült, végtelen üresség nelledett rá. Árnyak kúsztak elő, alattomos árnyak, a szoba minden sarkából. Calvadost töltött egy pohárba.

A szekrényben talált egy keveset egy üveg alján. Eszébe jutott az az éjszaka, amikor Joannel megitta a többit. Eszébe jutott, de nem fájt. Már nagyon régen történt. Most csak arra gondolt hogy nagyon jó, öreg calvados. A hold lassan kúszt a háztetők fölé. A szemközti ház piszkos udvara mesebeli kertté változott, és ezüsthényben úszott. Minden kosz ezüsthé változhatik, ha megérinti a képzelet varázskéze.

Az ablakon virágillat áradt a szobába. A szegfű átható éjszakai lehelete. Ravic kihajolt az ablakon, és lenézett. Az alatta levő ablak párkányán hosszúkás faláda állt, homokba ültetett virágokkal. Wiesenhoff szobakertje lehet, ha ugyan még itt lakik. Ravic egyszer kipumpálta a gyomrát. Tavaly volt ez, karácsonykor.

Az üveg kiürült. Ravic az ágyra dobta. Ott feküdt mint egy fekete embrió. Ravic felállt. Mit bámul arra az ágyra? Ha az embernek nincs nője, hát szerez egyet. Ez csak nem probléma Párizsban? Lement az utcára. Végigment az

Étoile-ra vezető szűk utcák egyikén. A város éjszakai életének melege léktetett a Champs-Élysées felől. Ravic megfordult, és előbb gyorsan, majd lassan haladt önbudatlan célja felé. Végül ott állt az Hôtel de Milan előtt.

– Mi újság, öregem? – kérdezte a portást.

– Ah, monsieur! – állt fel a portás pultja mögött. – Monsieur már régen nem járt nálunk.

– Nem. Nem voltam Párizsban.

A portás apró, élénk szemével figyelmesen nézegette..

– Madame már nem lakik itt – mondta végre.

– Tudom. Már hosszabb ideje.

A portás értette mesterségét. Nem várta be a kérdést. Tudta, mit akarnak tőle.

– Éppen négy hete – mondta. – Négy héttel ezelőtt költözött el.

Ravic egy cigarettát kotort elő.

– Madame is elutazott Párizsból? – kérdezte a portás.

– Igen. Cannes-ba.

– Ah, Cannes! – A portás nagy kezével arcát dörzsölgette. – Akár hiszi, monsieur, akár nem, én is sokáig éltem ott. Az Hôtel Ruhl portása voltam Nizzában. Tizennyolc évvel ezelőtt.

– Szép idők voltak, mi?

– Ah, micsoda idők! Milyen borraivalókat kaptam! Az első háború után, amikor olyan nagy élet volt. Persze, manapság...

Ravic ismerte a portások és pincérek nyelvét. Vaskosabb célzásra nem volt szükség. Elővett egy ötfrankos bankjegyet, és a pultra tette.

– Köszönöm, monsieur. Minden jót, monsieur. Jót tett monsieurnek a levegőváltozás. Sokkal fiatalabbnak látszik.

– Magam is érzem, öregem. No, jó éjszakát.

Ravic az utcán állt. Minek is jött az Hôtel de Milanba? Most még csak az kellene, hogy elmenjen a Seherezadába, és leigya magát. Felnézett a csillagos égre. Tulajdonképpen örülnie kellene, hogy így alakult a dolog. Megmenekült a hiábavaló szóváltástól. Hiszen már régóta tudta, és Joan is tudta, hogy előbb vagy utóbb ez lesz a vége. Joan a helyes utat választotta, az egyetlen helyes utat. Megelőzte a magyarázkodást. A magyarázkodás szatócsoknak való. Ha

érzésekről van szó, nincs helye a szavaknak. Csak a tetteknek. Hála istennek, kilábolt belőle a vele járó kulimász nélkül, a vádaskodó öngazoló locsogás nélkül. Hála istennek, Joan sem szereti ezt. Megtette, amit tenni akart, és kész. Elengedte a sok huzavonát. Én is megtettem a magamét. Mit ácsorgok itt? Fejembe szállt a levegő. A májusi éjszaka Párizsban. Az éjszaka kicseréli az embert. Erélyes lépésekkel visszasietett. Bement újra a hotelbe.

– Nem lehet innen telefonálni?

– Hogyne lehetne, monsieur. De csak ezen a készüléken. Nálunk nincs külön fülke. Ravic megnézte óráját. Veber bizonyára bent van a kórházban. Ilyenkor szokta utolsó éjszakai körútját végezni.

– Veber doktor urat keresem – mondta az ápolónőnek. Új ápolónő lehetett, mert nem ismerte meg a hangját.

– A doktor úrral most nem lehet beszélni.

– Bent van?

– Itt van, de most nem ér rá.

– Ide figyeljen – mondta Ravic határozott hangon. – Menjen be hozzá, és mondja meg neki, hogy Ravic keresi. Rögtön menjen be hozzá. Nagyon fontos. Itt várok a telefonnál.,

– Szólhatok neki – felelte az ápolónő tétovázva –, de tudom hogy úgyis hiábavaló.

– Majd meglátjuk. Csak szóljon neki. Ne felejtse el, Ravic.

Egy perccel később megszólalt Veber hangja.

– Ravic! Csakugyan maga az? Hol van?

– Párizsban. Ma érkeztem. Maga még dolgozik? Valami sürgős operáció?

– Igen. Egy vakbelet kell eltávolítanom. Húsz perc múlva. De utána találkozhatunk valahol.

– Odamehetek a kórházba is.

– Az lesz a legjobb. Mikor jön?

– Most mindjárt.

– Nagyszerű. Akkor megvárom.

– Itt a konyak – mondta Veber. – Ott vannak az esti lapok meg az orvosi folvóiratok. Érezze magát otthon.

– Köszönöm. Egy pohárával iszom.

– Más nem kell?

– De igen. Köpeny és keszryű.

Veber Ravicra nézett.

– Közönséges vakbélgyulladás. Nem magának való. Majd elintézem egykettőre. Maga bizonyára fáradt.

– Hadd csináljam meg én. Tegye meg nekem ezt a szívességet, Veber. Nem vagyok fáradt.,,

– Bravó, Ravic! – nevetett Veber. – Már viszket az ujja, és alig várja hogy operáljon megint. Meg tudom érteni.

Ravic bemosakodott, felvette a képenyt, kesztyűt húzott. A műtőben mélvén beszívta az éter rég nem érzett szagát. A beteg fejénél Eugénie állt, és az altatót adagalta. Egy másnk ápolónő – feltűnően csinos, fiatal teremtés – a műszereket készítette elő.

– Jó estét, Eugénie – mondta Ravic. Eugénie majdnem elejtette a csepegtetőt meglepetésében.

– Jó estét, doktor Ravic – hebegte.

Veber mosolygott. Eugénie talán most szólította először Ravicot ilyen illedelmesen. Ravic a páciens fölé hajolt. A műtőasztal olyan volt, mint egy sziget a fehéren izzó, hatalmas reflektorfényben. Ez a fény kiküszöbölt mindent, ami nem tartozott a műtéthez. Kizárta a gondolatot is. Hideg, tárgyilagos és könyörtelen volt. Jó volt, nagyon jó. Ravic átvette a kést, amit a szép, fiatal ápolónő nyújtott felé. A vékony gumikesztyűn át érezte az acél hidegét. Ez is jó volt, és jó volt megszabadulni a tétovázó töprengéstől, visszatérni arra a területre, ahol világos, pontos, határozott tudott lenni. Megtette az első metszést. Vékony, piros vonal fakadt a kés nyomában. Hirtelen olyan egyszerű lett minden. Amióta visszajött Párizsba, Ravic most érezte először, hogy igazán él. A hatalmas fény némán omlott rá, hangtalanul is zümmögött, muzsikált. Végre megtaláltam magamat, gondolta Ravic, végre itthon vagyok!

19

– Eljött – mondta Morozov –, itt van.

– Kicsoda?

Morozov lesimította egyenruháját.

– Hagyjuk a komédiát. Ne bosszantsd Borisz papát ilyen ostobaságokkal. Nagyon jól tudod, kiről beszélek. Azt gondolod, nem találtam ki, miért jártál már háromszor a Seherezadéban ezen a héten? Egyszer egy fekete hajú, kék szemű csoda társaságában, kétszer pedig egyedül. Ne restelkedj, Ravic. Az ember gyenge – talán ez az egyetlen, ami kedves benne.

– Fogd be a szádat, Borisz! Megszégyenítesz és megalázol éppen akkor, amikor szükségem van minden erőmre? Az ilyen fecsegő vén portást el kellene csapni !

– Hát jobb szeretted volna, ha nem szólok?

– Természetesen.

Morozov félrehúzódott, hogy utat engedjen két amerikai vendégnek.

– Nem történt semmi – mondta aztán, – és ereszkedj le hozzánk máskor.

– Kivel jött? Vagy egyedül van?

– Egyedül? Tudhatnád, barátom, hogy ide sem teheti be a lábát kísérő nélkül. Egyébként volt, hogy Freud Zsiga örömét lelte volna benne. Menj szépen haza.

– Mit tudsz te Freudról? Be vagy rúgva, és mindjárt panaszt emelek a főnöködnél, Csecsenedze kapitánynál.

– Csak rajta. Csecsenedze kapitány fiatal hadnagy volt abban az ezredben, ahol én alezredes voltam. Ezt egy percre sem felejtsd el. Csak menj hozzá panaszra.

– Megyek is. Félre az útból.

Morozov nehéz kezét Ravic vállára tette.,

– Ne bolondozz, kedves fiam. Menj, telefonálj a fekete hajú kék szemű csodának, és hívd ide, azután mulassatok jól. Fogadd meg egy tapasztalt öreg harcos tanácsát. Rosszkedv ellen a legjobb orvosság. Egyszerű, de biztos.

– Rajtam nem segít, Borisz.

– Akkor menj haza.

– A dohos Pálmaterembe? Vagy a szobámba?

Egy fiatal pár jött ki a mulatóból. Taxit kértek. Morozov magára hagyta barátját, és kifutott a sarokra. Ravic megvárta.

– Még mindig itt vagy? – dűnnyögött Morozov. – Több eszed van, mint gondoltam. Azt hittem, már bementél.

Aranysujtásos sapkáját hátrtolta feje búbjára. Ebben a pillanatban egy nagyon elegáns, részeg fiatalember jelent meg a kapuban.

– Ezredes úr! – kiáltott Morozovra. – Egy versenyautót, de gyorsan.

Morozov intett a következő taxinak a sorban, és besegítette a tántorgó fiatalembert.

– Nem is nevet a tréfámon? – mondta az aranyifjú. – Ezredes! Jó vicc, nem?

– Nagyon jó. De a versenyautó talán még jobb volt.

Morozov visszajött Ravichoz.

– Meggondoltam a dolgot – mondta neki. – Ne menj haza. Ne is telefonálj a nőnek. Menj be, és szopd le magad. Hiaba, öregsünk, nekünk már nem használ más, csak ez.

– Én is meggondoltam a dolgot. Máshová megyek.

– All right – vonogatta vállát Morozov vigyorogva. – Akkor fél óra múlva megint itt leszel.

– Majd meglátjuk – felelte Ravic, és elsietett. Két óra múlva a Cloche d’Or földszinti termében ült. Az étterem majdnem üres volt. Néhány kokott ült a barpult előtt, magas székeken, mint megannyi papagáj. Körülöttük kokainarusok leselkedtek, és suttogva kínálták hamisított portékájukat. Fent a karzaton néhány fiatal pár hagymalevest kanalazott.

A sarokpamlagon két leszbikus hajlandóságú nő bújt össze. Cherry-brandyt ittak. Az egyik férfias szabású kosztümét viselt, ingblúzt nyakkendővel és monoklit. A másik vörös hajú, molett teremtés volt, mélyen kivágott, csillogó estélyi ruhában.

Idióta vagyok, gondolta Ravic. Miért nem ültem a Seherezadba? Mitől félek? Persze, van rá okom, tudom. Nem szoktam le róla. Az a három hónap, amit távol töltöttem, nem használt semmit. Sőt. Még jobban kívánom. Nincs értelme, hogy áltassam magam. Ez volt az egyetlen, ami elkísért, sóvárgással töltött el idegen városokban, álmatlan éjszakákon. A távolság véghezvitte azt, amit ő maga személyesen sohasem tudott volna elérni. Most pedig...

Sötét töprengéséből elfojtott sikoly riasztotta fel. Közben még néhány nő érkezett a terembe. Az egyik olyan volt, mint egy nagyon világos bőrű néger. Virágos kalapot viselt, és nem volt egészen józan. Az ő kezében villant fel a kés, amit az asztalról kapott fel.

Egy pillanatig tartott az egész. Már el is dobta a kést, és lassan lefelé indult a szőnyeggel borított lépcsőn, mely a bárpulthoz vezetett. Egy pincér jött fel a lépcsőn, és intézkedni akart. Az egyik asztaltól felugrott egy nő, aki eddig nem vett részt a drámában, és elállta a pincér útját.

– Mit akar? – kiáltott rá. – Nem történt semmi. Semmi az égvilágon.

A pincér vállat vont, és visszafordult. A vörös hajú nő feltápászkodott, és fehér mellére szorította kezét. Azután óvatosan széttánta két ujját, és odanézett. Ruhája felhasadt, és alatta kis nyitott sebet lehetett látni. A véres seb élesen elütött a méregzéld selyemruhától. A vörös hajú asszony úgy bámulta a szúrt sebet, mintha nem hinne a szemének.

Ravic önkéntelenül felállt. De rögtön le is ült megint. A deportálásból már elég volt. Láta, hogy a kosztümös nő visszarángatja a vörös hajút a pamlagra. Közben az a nő, aki a pincérral beszélt, egy pohár konyakot hozott fel a bárból. A kosztümös nő a pamlagra térdelt, egyik kezével befogta a vörös hajú száját, hogy ne sikoltson, másik kezével félrehúzta ruháját a keblén, a seb fölött. A harmadik nő azután a konyakot a sebre öntötte.

Primitív módja a fertőtlenítésnek, gondolta Ravic. A vörös hajú nyögött, vonaglott, fel akart ugrani, de harátnője vasmarokkal tartotta. Két újabb nő bukkant fel, némán a pamlag elé álltak, nyilván azért, hogy falazzanak. Gyorsan és ügyesen dolgoztak valamennyien, mintha előre betanult jelenetet játszottak volna le. Az eset nem is keltett feltűnést a teremben. Néhány perc múlva egy csomó ember jött be sietve csupa lesboszi és homoszexuális, mintha csak odavarázsolták volna őket hirtelen.

A sarokpamlag felé tódultak, ott megálltak, és csoportba verődtek, hangosan beszélgetve és kacagva, mint ismerősök, ha nyilvános helyen véletlenül találkoznak, és néhány szót váltanak. Egészen eltakarták a pamlagot. Így észrevétlenül beköthették a vörös hajú sebet, rendbe hozták ruháját, és kitámogatták a teremből. Azután az egész társaság, ahogy jött, hirtelen eltűnt. A többi vendég észre se vette, hogy valami történt.

– Ez jó volt – szólalt meg egy hang Ravic mögött. Ravic hátranézett. A pincér szólt hozzá.

– Min vesztek össze? – kérdezte Ravic.

– Féltékenység – legyintett a pincér. – Ezek a perverz alakok hamar elveszítik a fejéket.

– És a többiek honnan bújtak elő ilyen gyorsan? Honnan tudták, hogy történt valami?

– Mindig megszagolják – felelte a pincér.

– Talán valaki telefonált nekik?

– Én azt mondom, hogy megszagolják, monsieur. És úgy összetartanak, hogy csuda. Nem jelentik fel egymást. Az a fő, hogy a rendőrség ne tudja meg. Elintézik egymás közt. – Felemelte Ravic üres poharát az asztról. – Hozhatok még egyet? Mi is volt ez?

– Calvados.

– Igen, tudom már. Akkor még egy calvadost. Hozom.

Elcsoszogott. Ravic utánanézett, és egyszerre csak megpillantotta Joant néhány asztallal odább. Ravic nem látta bejönni, akkor léphetett be a terembe, amikor a pincérral beszélt. Két férfi társaságában ült. Ugyanabban a pillanatban ő is észrevette Ravicot, és barnára sült arca elsápadt. Így ült néhány percig anélkül, hogy levette volna szemét Ravicról. Azután hirtelen félretolta az asztalt felugrott, és elindult Ravic felé. Útközben egészen megváltozott az arca, lágy és gyengéd lett, csak a tekintete maradt szilárd, de szeme ragyogott, mint a kristály. Még sohasem vettem észre, hogy ilyen nagy a szeme, gondolta Ravic.

– Visszajöttél? – kérdezte Joan halkán, fulladozva. Szeme most már haragosan lobogott.

Ott állt Ravic mellett, olyan közel, hogy átkarolhatta volna a derekát. De nem tette. Még a kezét sem nyújtotta felé.

– Visszajöttél? – kérdezte újra, és a szemébe nézett. Ravic hallgatott.

– Mióta vagy Párizsban? – kérdezte Joan még mindig fojtott hangon.

– Két hete.

– Két hete, és még csak nem is...

– Senki se tudta a címedet. Sem a hotelben, sem a Seherezadében.

– A Seherezadéban? Hiszen most is... – Joan hirtelen elharapta a szót, hogy megkérdezze:

– És miért nem írtál egyszer sem?

– Nem lehetett.

– Hazudsz.

– Jól van. Nem akartam. Nem tudtam, hogy egyáltalában visszajöhetnek-e még.

– Megint hazudsz. Ez nem ok arra, hogy ne írj.

– Nem akartam írni, amíg a sorsom bizonytalan. Nem érted?

– Nem. De azt megértem, hogy két hete itt vagy, és még csak meg se próbáltad, hogy...

– Remekül lesültél Joan – vágott a szavába Ravic nyugodtan. – Szép a vállad. Párizsban nem lehet ilyen szépen leburnulni.

A pincér hozta a calvadost. Egy pillantást vetett Joanra, aztán – mintha eszébe jutott volna az iménti jelenet – felvette a két kést és két villát a piros kockás abroszról, és a tányérokkal együtt áttette a másik asztalra. Ravic észrevette.

– Legyen nyugodt, nincs semmi baj – mondta a pincérnek.

– Mi az? Mit beszélsz? – kérdezte Joan.

– Semmi, semmi. Valami történt itt az előbb. Nem érdekes.

Joan kimeresztette szemét.

– Vársz valakit? Egy nőt?

– Dehogya. Véletlenül két teríték volt az asztalon. Az előbb meg valami veszekedés volt ott a sarokban. Megszúrtak valakit. De ezúttal nem avatkoztam bele.

Joan arckifejezése hirtelen megváltozott.

– Beleavatkozni? – mondta rémulten. – Isten őrizz, hát nem volt elég egyszer? Mi dolgod van itt? Azt akarod, hogy újra letartóztassanak? Nekem is, csak most jut az eszembe! Ha másodszor elcsípnek, hat hónapot kapsz. Azonnal menj haza! Nem is tudtam, hogy Párizsban vagy. Már azt hittem, nem jössz többé vissza.

Ravic nem szólt semmit.

– Azt hittem, hogy nem jössz többé vissza! – ismételte Joan.

Ravic felnézett rá.

– Joan...

– Hallgass! Tudom, mit akarsz mondani. Nem igaz! Nem igaz! Nem igaz!

– Joan – mondta Ravic fáradtan –, menj vissza az asztalodhoz.

Joan szeme hirtelen könnyes lett.

– Menj szépen vissza a gavallérjaidhoz, Joan. Ne várasd őket.

– Te vagy az oka mindennek! – fakadt ki Joan hevesen. – Te vagy a hibás! Csak te egyedül!

Ezzel sarkon fordult, és visszasietett társaságához. Ravic félrehúzta székét, és hátat fordított nekik. A pohárra nézett, és kinyújtotta kezét, de nem ivott. Elég nyugodt volt, amíg Joannal beszélt, csak most, utólag érezte, milyen izgatott. Érdekes, gondolta, a mellizmaim remegnek. Éppen a mellizmaim, hát nem furesa? Feiemelte a poharat, és megfigyelte kezét. Hála istennek, keze nem reszketett. Megitta a calvados felét. Amíg ivott, hátában érezte Joan tekintetét, de nem fordult meg, nem nézett arra többé.

A pincér elhaladt asztala mellett.

– Cigaretta – mondta Ravic. – Caporalt.

Rágyújtott, és kiürítette poharát. Megint érezte, hogy Joan nézi. Mit vár tulajdonképpen? – gondolta. Hogy bánatomban leigyam magam, most mindjárt, öelötte? A pincért hívta, és fizetett. Amikor felállt, Joan élénken beszélgetni kezdett az egyik férfival. Fel se pillantott, amikor Ravic elhaladt az asztala mellett. Arca kemény és kifejezéstelen volt, mosolva merev és erőltetett.

Ravic elgondolkodva kószált az utcán, és egyszerre észrevette, hogy megint ott áll a Seherezade ellőtt. Morozov arca felderült, amint meglátta.

– A járőr visszatért! Derék, vitéz katona! – kiáltott rá kedélyesen. – Ennek szívből örülök. Már azt hittem, hogy elestél valahol. Az ember mindig örül, ha jóslata beválik.

– Korai az öröm, Morozov.

– A te bánatod viszont késői lesz. Előbb kellett volna jönnöd, barátom. Kicsit elkéstél. Joan már nincs itt.

– Tudom. Most beszéltem vele.

– Micsoda? Hol?

– A Cloche d'Orban.

Morozov oroszul káromkodott meglepetésében.

– Az embernek megáll az esze! – mondta azután. – Hiába, az anyatermészet sohasem fogy ki trükkjeiből!

– Mikor végzel itt?

– Hamarosan. A lokál már üres. Csak át kell öltöznöm. Gyere be addig. Igyál egy pohár vodkát. T’udod, a mi vodkánk...

– Nem. Inkább megvárlak idekénn.

Morozov figyelmesen nézett rá.

– Hogy vagyunk, öregem? – kérdezte.

– Rosszul. Okádni szeretnék.

– Úgy? Mást vártál talán?

– Igen. Az ember mindig mást vár, és mindig csalódik. No, menj, öltözz át.

Ravic a falhoz támaszkodott. Az öregasszony, aki virágot árult itt, már szedelőzködött. Eszébe se jutott, hogy áruját Ravicnak hínálja. Pedig – noha ostoba érzés volt – Ravic nagyon megörült volna neki. Az öregasszony, úgy látszik, leolvasta arcáról, hogy nincs szüksége virágra.

Felnézett a házakra az utca túlsó oldalán. Néhány ablak még világos volt. Taxik haladtak el az úton lassan, álmosan. Morozovnak megint igaza volt. Hogy mást várt talán? Mit várhatott, mire számíthatott? De hogy Joan odaköjjön hozzá, és még ő vonja felelősségre – erre bizony nem volt felkészülve. Pedig nincs benne semmi csodálatos. A támadás egyik módja a védekezésnek. Pincérek jöttek ki a mulatóból. Eddig csizmás, vörös kabátos cserkeszek és kaukázusiak voltak, most álmos, fáradt civilek. Polgári ruhában baktattak haza, olyan ruhában, mely sehogy sem illett hozzájuk.

Morozov jött ki utolsónak.

– No most hova? – kérdezte.

– Ma éjjel már voltam mindenütt, ahova csak el lehet menni.

– Akkor menjünk haza az Internationalba, és sakkozzunk.

– Micsoda?

– Sakkozzunk. Fából faragott figurákkal. A legjobb játék a világon. Nemcsak szórakoztat, de arra is kényszerít, hogy objektív feladatra koncentráljuk a gondolatainkat.

– Okos beszéd! – mondta Ravic. – Gyerünk!

Amikor felébredt, rögtön tudta, hogy Joan ott van a szobában. Még sötét volt, és nem láthatta, de tudta, hogy ott van. A szoba megváltozott, az ablak megváltozott, a levegő megváltozott – még őt magát is mintha kicserélték volna!

– Micsoda hülyeség ez! – mondta. – Gyújtsd meg a lámpát, és gyere ide.

Joan meg sem mozdult, még a lélegzetét sem lehetett hallani.

– Joan! Nem vagyunk gyerekek! Nem játszunk bújósdit.

– Nem is akartam bújósdit játszani.

– Akkor gyere ide.

– Tudtad, hogy eljövök?

– Nem.

– Az ajtó nyitva volt.

– Nem szoktam bezárni.

Joan néhány pillanatig hallgatott.

– Azt hittem, még nem vagy itthon – mondta azután. – Csak... körül akartam nézni itt. Biztosra vettem, hogy valami bisztróban ülsz még, és iszol.

– Azt akartam. De azután meggondoltam magam, és leültem sakkozni.

– Mit csináltál?

– Sakkoztam. Morozovval. Lent az alagsorban. Abban a lyukban, ami olyan, mint egy száraz akvárium.

– Sakkoztál! – kiáltott fel Joan megdöbbenve, és előjött a sarokból. – Hallatlan! Egy ember, aki le tud ülni sakkozni, amikor...

– Magam se hittem volna. Megpróbáltam és ment. Sőt nagyon jól bevált. Ha éppen tudni akarod, meg is nyertem egy játszmát.

– Igen? Hát te vagy a lehidegebb, a legérzékletlenebb...

– Semmi jelenet, Joan! – szakította félbe Ravic. – Általában semmi kifogásom a jó jelenetek ellen, még kedvelem is, de ma nem!

– Eszembe se jut jelenetet csapni. Csak rettentő boldogtalan vagyok!

– Akkor igazán ne csinálj cirkuszt. A szcénák csak akkor helyénvalók, ha az ember mérsékelten boldogtalan. Ismertem egy embert, aki bezárkózott szobájába, és sakkfeladványok megfejtésével foglalkozott attól a perctől kezdve, hogy felesége meghalt, egészen a temetésig. Azt mondták róla, hogy

köszívű, de én tudom, hogy imádta a feleségét. Éppen azért vetette magát a sakkfeladványokba, hogy ne gondoljon rá. Különben megbolondult volna.

Joan elgondolkozva áílt a szoba kézepén.

– Szóval, azt állítod, hogy ezért sakkoztál?

– Egy szóval sem állítom. Az a barátommal történt. Én aludtam, amikor bejöttél.

– Igen, igen, aludtál. Még tudsz aludni!

Ravic felkönyökölt az ágyban.

– Ismertem egy másik férfit, Joan. Annak is meghalt a felesége. Bebújt az ágyba, és két napig aludt egyfolytában. Anyósa majd megpukkadt miatta. Fogalma sem volt róla, mi mindent csinált az ember bánatában. Érdekes, milyen etikett alakult ki a gyász és boldogtalanság körül. Ha tökrészen találsz itt, minden rendben lett volna. De hogy sakkoztam és aludtam, az felháborít. Megállapítod, hogy durva és érzéketlen vagyok. Milyen egyszerű, mi?

Szavait nagy robaj és csörömpölés követte. Joan megragadott egy vázát, és földhöz csapta.

– Köszönöm – mondta Ravic. – Szívből utáltam azt a vázát. Most csak vigyázz, hogy bele ne lépj a cserépbe.

Joan félrerúgta a cserepeket.

– Ravic – mondta –, miért beszélsz így?

– Hogy miért? Erőt és bátorságot akarok belőled meríteni, Joan. Nem érted?

Joan gyorsan odafordult felé.

– Lehet. Veled sohasem vagyok tisztában.

Óvatosan átlépett a cserepeken, és leült Ravic mellé az ágy szélére. Ravic most már az arcát is látnatta a hajnali derengésben. Joan arca egyáltalában nem volt fáradt. Fiatalos volt, tiszta és élénk. Szép, világos felöltőt viselt, amit most látott először. Ruhája is más volt, nem az, amit a Cloche d'Orban látott rajta.

– Azt hittem, sohasem jössz már vissza, Ravic.

– Hát bizony, sokáig tartott. Nem jöhettem előbb.

– Miért nem írtál nekem?

– Mit használt volna?

– Sokkal jobb lett volna – mondta Joan fejét lehorgasztva.

– Sokkal jobb lett volna, ha egyáltalában nem jövök vissza. De nincs már más ország és más város, ahol élni tudnék. Svájc túlságosan kicsi, máshol meg mindenütt fasiszták vannak.

– De itt veszélyes. A rendőrség...

– Semmivel sem kell jobban félnem tőlük, mint azelőtt. Szerencsétlen baleset volt, hogy elcsúsztam. Ne gondoljunk rá többé.

Ravic cigaretta után nyúlt. Egy közepes nagyságú, kényelmes asztal állt az ágya mellett, könyvekkel, cigarettával és más holmival. Ravic utálta a szokásos műmárványlapos éjjeliszekrényeket.

– Én is kérek egy cigarettát – mondta Joan.

– Nem akarsz inni valamit?

– De igen. Maradj csak, majd én megkeresem.

Előkerítette a palackot, és megtöltött két poharat. Az egyiket, Ravic kezébe adta, a másikat mindjárt felhajtotta. Mialatt ivott kabátja lecsúszott válláról. Most, hogy már egészen világos volt, Ravic ráismert. Az a ruha volt, amit akkor vett neki, amikor készültek elutazni Antibes-ba. Miért vette fel most? Az egyetlen ruhát, amit tőle kapott ajándékba?

– Amikor hirtelen megláttalak, Ravic – mondta Joan –, forogni kezdett velem a világ. Még gondolkodni sem tudtam. És amikor elmentél, azt hittem, sohasem látlak többé. Sokáig vártam ott, hátha visszajéssz a Cloche d’Orba. Miért nem jéttél vissza?

– Miért mentem volna vissza?

– Mert akkor veled mentem volna.

Ravic tudta, hogy hazudik. De nem akart gondolni rá, egyáltalában nem akart gondolkodni. Joan ott ült mellette, és egyelőre ez elég volt. Nem tudta, minek jött és mit akar, de hirtelen – furcsán, nyugtalanítóan – elég volt, hogy ott ül mellette.

Mit jelentsen ez? – gondolta. Hát már idáig jutottam? Már nem tudok uralkodni rajta? Már annál a pontnál tartok, ahol a vér és a képzelet erősebb mindennél?

– Azt hittem, meg akarsz szabadulni tőlem – mondta Joan. – Ugye, azt akartad? Mondd meg az igazat.

Ravic hallgatott. Joan hosszasan nézett rá.

– Tudtam! – sóhajtotta azután. – Megéreztem! – tette hozzá mély meggyőződéssel.

– Adj még egy pohár calvadost – mondta Ravic.

– Ez calvados?

– Igen. Nem vetted észre?

– Nem – mondta Joan, és megtöltötte poharát. Karját Ravic, mellére tette, amikor átnyújtotta neki az italt. Ravic úgy érezte hogy villamosáram fut rajta keresztül. Joan magának is töltött, és újra ivott.

– Igen, calvados – mondta, és megint Ravicra nézett.

– Jó, hogy eljöttem. Tudtam, hogy ez a legokosabb. Kint mind világosabb lett. Az ablakredőny nyögni kezdett a regaeli szélben.

– Ugye jó, hogy eljöttem? – kérdezte Joan.

– Nem tudom.

Joan egészen ráhajolt.

– De tudod. Tudnod kell.

Arca olyan közel volt, hogy haja Ravic arcát érintette, Ravic szembenézett vele. Ez az arc nagyon ismert tájkép volt, meghitt és idegen, mindig ugyanaz, és mégis mindig más. Még azt is észrevette, hogy homlokán kissé hámlik a lesült bőr, és felső ajkán cserepes lett a rúzs. Nem volt ideje rendesen kifesteni magát. Mindezt észrevette Ravic, hiszen Joan arca olyan közel volt, hogy eltakarta előle az egész világot. Ilyen kis részleteket figyelt meg, és mégis titokzatosnak látta ezt az arcot. Tudta, hogy vannak szebb arcok, nemesebb arcok, tisztább arcok – de éppen ez az egy arc hat rá, és uralkodik rajta. Ez az egy arc az egész világon. És ő maga ruházta fel ezzel a hatalommal.

– Igen – mondta végre. – Bizonyos tekintetben jó, hogy eljöttél.

– Úgyse bírtam volna ki, Ravic.

– Mit?

– Hogy ne lássalak többé.

– De hiszen azt hitted, hogy nem jövök többé vissza. Magad mondtad, hogy azt hitted.

– Az egészen más. Ha tudom, hogy külföldön vagy, és csak a határ az

akadály... Néha kiutazhattam volna hozzád. Vagy legalább azt hittem volna, hogy sor kerülhet rá. De hogy itt élünk, ugyanabban a városban, és ne lássuk egymást – hát nem érted, Ravic?

– Persze, persze.

Joan felegyenesedett, és lesimította a haját.

– Nem hagyatsz magamra, Ravic. Felelős vagy értem.

– Nincs most senkid, Joan?

– Te vagy felelős értem – felelte Joan, és mosolygott.

Ravic dühösen nézte. Hogy gyűlölte most a mosolyáért és azért, amit mondott.

– Felelős? Érted? Ne beszélj számárságokat, Joan.

– Ez nem számárság. Magad is tudod. Ha te nem szólsz bele az életembe...

– Jól van. Legyen úgy. Azért is én vagyok felelős, hogy a németek megszállták Csehszlovákiát. De most már hagyjuk abba. Reggel van. Mindjárt el kell menned.

– Hogyan? – Joan nagyot nézett. – Hát nem akarsz, hogy itt maradjak?

– Nem.

– Úgy? – mondta Joan halkán, dühösen. – Hát így állunk? Szóval nem szeretsz már?

– Jóságos ég! – sóhajtott fel Ravic. – Még ez hiányzik. Micsoda idiótákkal voltál együtt az utolsó hónapokban?

– Nem idióták, hanem nagyon rendes emberek. És mit csináltam volna? Elvártad volna tőlem, hogy egyedül éljek az Hôtel de Milanban, és a falat bámuljam, amíg meg nem bolondulok?

Ravic felkönyökölt az ágyban.

– Nem vagyok kíváncsi a vallomásaidra! Ne mesélj nekem semmit. Csak azért említettem a barátaidat, mert untam a beszélgetésünk színvonalát.

Joan összeszorított ajakkal, keményen nézett rá.

– Mondd csak, miért bírálatsz engem folyton? Mások nem kritizálnak, hanem megbecsülnek. Nálad a szájamat sem nyithatom ki. A legegyszerűbb dolog is nagy probléma!

– Rendben van! – mondta Ravic. Nagyot húzott a calvadosból, és

visszaroskadt vánkósára.

– Talán nem igaz, mi? – folytatta Joan. – Az ember sohasem tudhatja, hányadán áll veled. Kihúzol belőlem olyan dolgokat, amiket nem is akartam kimondani. Azután rám támadsz. Torkig vagyok veled!

Ravic mély lélegzetet vett. Itt tartunk. A mágneses arc, mely álmaimon uralkodik – ilyen hamar meg tud változni? Ilyenek mind. Minden szavuk az álom, a fantázia gyilkosa. De az ő hibájuk talán? Szemek, ajkak, mosolyok, kecses mozdulatok, ígéző vonalak – ennyi és nem több, nem is akarnak több lenni! És amit, akarnak, az sem a saját akaratuk. Ugyanaz a mágnes rángatja őket mint engem, csak sorsunk van, nincs akaratunk!

Az én óvatosságom, olcsó szarkazmusom – istenem, milyen szánalmas! Hiszen a szívem mélyén úgyszólván tudom, hogy végül megadom magam, és az történik, aminek történnie kell, arra megyek, amerre a mágnes ragad!

Joan összekuporodva ült az ágy lábánál. Olyan volt, mint egy nagyon fiatal, nagyon szép mosónő. És ugyanakkor olyan volt, mint egy tündér, aki a meséből csöppent ide. A szürke reggel rózsaszín pompát öltött. Friss, tiszta szellő söpörte végig a piszkos utcákat és kormos háztetőket. Betért az ablakon is, magával hozva az erdők és rétek illatos lélegzetét.

– Joan – mondta. Ravic –, miért jöttél el tulajdonképpen?

– Miért kérdezed?

– Igaz is – mit kérdezem?

– Mindig töröd a fejed, mindig csak kérdezzesz! Itt vagyok, és kész. Nem elég ez neked?

– Igazad van, Joan. Elég.

Joan felemelte fejét.

– Hisz végül magad is belátod! De előbb elrontod az ember örömet.

Öröm, gondolta Ravic. Örömmel nevezi ezt. Az embert sötét erők hajtják lihegő vágyban egy pillanat felé – és ezt éremmel nevezi! Odakint van még örömem – egy tiszta harmatcsepp, amit belehelünk, vagy az a tízpercnyi csönd, amikor az éjszaka már elbúcsúzott, és a nappal még nem nyújtotta ki karmait. De érdemes gondolkodni rajta? Joannak igaza van, akár a szélnek, a madaraknak, az égnek. Mit faggatja? Mit akar megtudni tőle? Itt van, ide repült, belibbent a szobába, mint egy lepke – ő meg itt fekszik, és figyel, számolgatja a vonalakat szárnyai mintáján, még azt is észreveszi, hogy kissé gyűrött már, és lehullott róla a hímpor!

Micsoda nagyképűség! És igazságtalan is. Fölényeskedni, mert a másik jött el, mert őszintébb és természetesebb volt? Ravic szája megkeseredett. Igen – állapította meg magában –, ha Joan nem jött volna el, most gyötrődve gondolnék rá, és hősiezen álnám magamat miközben titokban imádkoznék, hogy bárcsak eljönne! Hirtelen lerúgta a takarót, és átlendítette lábát az ágy szélén, hogy papucsba bújjon.

– Mit csinálsz? – kérdezte Joan csodálkozva. – Talán ki akarsz dobni?

– Nem. Meg akarlak csókolni. Már régen meg kellett volna tennem. Tökfilkó vagyok, Joan. Ostobaságokat fecsegek összevissza. Boldog vagyok, hogy eljöttél! Köszönöm.

Joan arca felragyogott.

– Mit mondtál? Meg akarsz csókolni? Azért nem kell kibújni az ágyból, te csacsi!

A nap már magasan állt a háztetők fölött. A kék égen néhány felhő lebegett, mint megannyi lusta flamingó.

– Nézd csak, Joan! Milyen isteni nap! Emlékszel még, milyen komor napra ébredtünk mindig azelőtt, amikor nálam voltál?

– Igen, mindig esett. Köd volt és eső.

– Akkor is esett, amikor elvittek. Úgyis pokoli rosszkedvem volt, és még hozzá az eső! Most pedig...

– Milyen szép most minden! – lelkesedett Joan, és még jobban odasimult Ravichoz az ágyban.

– Most megvan mindenünk – mondta Ravic. – Amit csak kívánni lehet. Még kertünk is van.

Disenhoff ablaka csupa szegfű, alattunk. És hogy csicseregnek a madarak szemben, azon a gesztenyefán. Ekkor vette csak észre, hogy Joan szeme könnyben úszik.

– Mi bajod van, Joan?

– Hát nem kérdezel tőlem semmit, Ravic... nem is érdekel?

– Hisz éppen eleget kérdeztem. Hisz te magad mondtad, nem?

– Az egészen más.

– Hát mit kellene kérdezniem?

– Hogy mi történt, amíg távol voltál.

– Nem történt semmi.

Joan megrázta ejét.

– Hát minek tartasz te engem Joan? – kiáltott fel Ravic. – Nézz ki az ablakon! Nézd azt a gyönyörű pirosat, aranyat, kéket! Most kezdem azzal, hogy tegnap esett? Hogy háború dúl Kínában vagy Spanyolországban? Hogy ezer fiatalember hal meg ebben a percben, és ezer születik helyette? Azt akarod, hogy kérdezősködjek? Gyönyörű vállad olyan, mint a bronz – kérdezzem, miért? Szemed csillog, mint a bor, kérdezzem, kire néztél vele tegnap? Visszajéttél hozzám, itt vagy! Csak nem leszek olyan ostoba, hogy a múlt hervadt levelei közt turkáljak? Minek tartasz engem, Joan?

Joan letörölte könnyeit, és újra mosolygott.

– Milyen szépen beszélsz!-mondta. – Milyen régen nélkülözöm ezt!

– Miért jársz idióták közé? Az asszonyokat imádni kell, vagy szó nélkül faképnél hagyni. Középút nincs.

Amikor Joan elaludt, még akkor is Ravichoz simult, mintha attól félne, hogy álmában megszökik tőle. Mélyen aludt, Ravic mellén pihentetve fejét. Ravic csak hallgatta szabályos, könnyű lélegzését. Sokáig feküdt ébren.

A szállodában megkezdődött a reggeli zenebona. Víz csobogott, ajtókat csapkodtak, lent az öreg Aron Goldberg elvégezte reggeli rituáléját – hosszasan köhögött és hörgött a nyitott ablaknál. Ravic karján érezte Joan vállát, érezte szunnyadó, meleg bőrét, és ha arra fordította fejét, láthatta az álomban teljesen feloldódó arcát, mely olyan tiszta volt, mint az ártatlanság maga. Imádni vagy faképnél hagyni, gondolta. Nagy szó! Ki tudná megtenni? De ki akarja igazán megtenni?

Amikor felébredt, Joan már nem volt mellette. De vízcsobogást hallott a fürdőszobából, és felült az ágyban. Abban a pillanatban már teljesen felébredt. Ezt megszokta megint az utolsó három hónapban. Veszélyes időkben ez fontos volt: aki tüstént fel tudott ébredni, néha ennek köszönhette megmenekülését. Megnézte óráját. Negyed tizenegy volt. Joan estélyi ruhája ott feküdt a padlón kabátjával együtt. Brokátcipője az ablak alatt hevert, féloldalra dőlve.

– Joan! – kiáltotta Ravic. – Mi jut eszedbe, hogy megereszted a zuhanyt éjnek idején? Joan bedugta fejét az ajtérésen. Férdősapka volt rajta, teste csuromvizes, barna válla csillogott. Akár valami sisakos amazon, olyan volt.

– Éjnek idején? Mindjárt dél lesz. De azért sajnálom, hogy felébresztettelek.

– Nem baj. Akkor alszom el újra, amikor akarok. De te miért keltél fel ilyen korán?

– Már nem vagyok éjjeli bagoly, Ravic. Már nem dolgozom a Seherezadében.

– Tudom.

– Ki mondta?

– Morozov.

Joan fürkésző pillantást vetett rá.

– Morozov? Az a vén fecsegő? Mit mondott még?

– Semmit. Vagy lett volna még mesélnivalója?

– Semmi olyan, ami egy portásra tartozik. Ezek a portások olyanok, mint a ruhatárosnők. Hivatásos pletykafészek.

– Ne bántsd Morozovot. Az éjjeli portások és orvosok hivatásos pesszimisták. Az élet árnyoldalából élnek. De nem fecsegnek. Tudják hogy első kötelességük a diszkréció.

– Az élet árnyoldala! – biggyesztette le ajkát Joan. – Ki híváncsi arra?

– Senki. De a legtöbb ember nem kerülheti el. Azonkívül ne felejtse el, hogy Morozov szerzett neked munkát a Seherezadében.

– Nem lehetek örökké hálás ezért. Nem hoztam szégyent a fejére. Megértem nekik annyit, amennyit fizettek nekem, különben nem tartottak volna ott. És nagyon jól tudom, hogy Morozov a te kedvedért tette, nem énmiattam.

Ravic a cigaretta után nyúlt.

– Mondd csak, mi kifogásod v.an ellene tulajdonképpen?

– Semmi. Csak nem szeretem. Megfigyeltem, hogy néz rád mindig. Én nem bíznék benne a te helyedben.

– Miért?

– Csak. Nem hallottad még, hogy Franciaországban a legtöbb hotelportás rendőrspicli?

– Hát még? – mosolygott Ravic nyugodtan.

– Persze, nem hiszel nekem. Pedig a Seharezadében mindanki tudja. Még az is lehet, hogy a te legutóbbi...

– Joan! – kiáltott rá Ravic. Ledabta magáról a takarót, kiugrott az ágyból. – Ne beszélj ostobaságakat! Mi bajad van veled?

– Semmi. Mi lehetne? Ki nem állhatam és kész. Rossz hatással van rád. És te mindig együtt vagy velem.

– Most már értam – bólintott Ravic. – Szóval ez az aka?

– Ez hát – nevetett Joan. De Ravic érezte, hogy van még valami más is.

– Mit akarsz reggelizni? – kérdezte.

– Hanagszol? – kérdezte Joan válasz helyett.

– Nem.

Kijött a fürdőszobából, és Ravic nyaka köré fonta karját. Ravic vékony pizsamáján kenesztél érezte bőre melagét.

– Haragszal rám, ment féltékeny vagyok a barátaidra? – kérdezte Joan.

Ravic megrázta fejét. Nyakas amazan, legyőzhetetlen. Ifju najád, amint felmerél az óceánból, a habas hullámak illatával sima bőrán.

– Eressz el – mondta.

Joan nem felelt. Ravic elnézte éles profilját, kiálló arccsontjától álláig. Szép vonalú száját. Hosszú szempilláit. Pizsamája kinyúlt, és csupasz mellén érezte keblét, amint még jobban hozzásimult.

– Eressz el, vagy pedig...

– Vagy pedig mi?

Egy méh döngicsélt kint az ablak ellőtt. Ravic követte szemével. Alighanem Wiesenhoff szegfűi csábították ide, és most más virágokat keres. Berezült a

szobába, és leszállt az egyik mosatlan pohár peremére, amiből calvadost ittak.

– Hiányoztam neked? – kérdezte Joan.

– Hiányoztál.

– Nagyon?

– Nagyon.

A méh felrépcent. Néhányszor körüldéngicsélte a poharat, aztán kiszállt az ablakon, vissza a napra, vissza Wiesenhoff szegfűihez. Ravic Joan mellett feküdt. Nvár, gondolta. Pazar nyár, harmatos rétek, üdeség, Joan üde, szagos bőre és haja, melyből szénaillat árad. A hálás vér csendesen csobog, mint egy lusta folyó, nem dagasztja már vágy, simán elomlik a zátonyokon is, és tükre mosolygós arcot ver vissza. Néhány tökéletes perc, melyben megfeledkezénk halálról és szenvedésről. Nyárfák és jegenyék sora határolja a kilátást, és a távolból halkán visszhangzik az elvesztett paradicsom sóhaja.

– Itt szeretnék maradni örökre – mondta Joan, fejét Ravic vállára hajrva.

– Hát maradj itt. Aludjunk. Úgy se aludtunk sokat.

– Nem lehet. Mennem kell.

– Nem mehetsz most sehova estélyi ruhában.

– Hoztam magammal másik ruhát.

– Hogyan?

– A kabátom alatt. Cipőt is hoztam. Gondoskodtam mindenről.

De arról, hogy mért kell elmennie és hová, hallgatott. Ravic pedig nem kérdezte. A méh újra megjelent. Már nem röpködött döngicsélve és céltalanul ide-oda. Egyenest a pohár szélére szállt, és letelepedett a peremén. Már tudta, mi a calvados. Vagy csak a gyümölcscukor ízlett neki?

– Olyan biztos voltál benne, hogy itt maradsz?

– Sajnos, nem – felelte Joan, de meg se moccan.

Rolande tálcán palackot és poharakat hozott.

– Köszönöm, nem kérek – moadta Ravic.

– Nem iszik vodkát? Valódi zsubrovka.

– Ma nem. Inkább kávét innék. Jó, erős kávét. Azt is lehet.

Ravic eltolta magá tól a mikroszkópot. Cigaretára gyújtott, és az ablakhoz

lépett. A fák már dús lombokban pompáztak. Amikor utoljára nézett ki ezen az ablakon, még kopárak voltak. Rolande hozta a kávé.

– Most sokkal több lány dolgozik maguknál, mint azelőtt.

– Húsz új lány van – felelte Rolande.

– Olyan jól megy az üzlet? Ilyenkor, júniusban?

Rolande leült mellé.

– Magunk se értjük – mondta. – Az emberek egyszerűen megbolondultak. Már kora délután kezdődik, este pedig...

– Talán a szép idő miatt.,,,

– Nem az idő teszi. Tudom, mi volt máskor májusban, júniusban. De ez valami epidémia. El se hinné, milyen forgalmat csinálunk itálban. El tud képzelni egy franciát, aki pezsgőt rendel?

– Bajosan.,

– Az ilyesmit csak a külföldiek kedvéért tartottuk raktáron. De franciák! Sőt párizsiak! Most pezsgőt isznak. Dubonnet vagy Pernod, vagy egy fine, vagy egy pohár sör helyett. A zsebükbe nyúlnak, és kifizetik. El tudja hinni?

– Csak ahkor hinném, ha látnám.

Rolande betöltötte a feketét.

– És az a mohóság! – mondta még. – Bele kell szédülni. Csapatostul jönnek. Majd meglátja, ha lejön. Még ilyenkor is. De nem óvatosságból, mert tudják, hogy ilyenkor van a vizit. Már délelőtt jönnek vagy kora délután. Mi ütött ezekbe, doktor úr?

– Régi história – vonogatta vállát Ravic. – Érzik, hogy süllyed a hajó.,,

– Hát a mi hajónk nem süllyed. Sohasem ment még ilyen jól a bolt.

Az ajtó kinyílt. Ninette jött be, a karcsú, fiús alakú, huszonegy éves Ninette, rövid, rózsaszín selyemnadrágban. Arca olyan volt, mint egy szenté, pedig ő volt a legszorgalmasabb lány az egész műintézetben. Megállt Ravic előtt, tálcával a kezében. A tálcán kenyér, vaj és két üveg dzsem volt.

– Madame meghallotta, hogy a doktor úr kávé iszik – jelentette rekedt, mély hangján. – Egy kis dzsemet is küld hozzá, hogy a doktor úr kóstolja meg. Saját készítmény.

Ninette szende arccal fuvolázta ezt, mint egy iskolás kislány, ha felmondja

leckéjét. De angyali arca az utolsó szavaknál csibészes vigyorgásba torzult. Lecsapta a tálcát az asztalra, és kitáncolt a szobából.

– Látja? – mondta Rolande sóhajtva. – Napról napra szemtelenebbek, mert tudják, hogy szükség van rájuk.

– Igazuk van – bólintott Ravic. – Hát mikor legyen az ember szemtelen? Miféle dzsem ez?

– Madame büszkesége. Saját kezűleg főzte. Riviérai birtokán. Igazán jó. Nem kóstolja meg?

– Nem szeretem a dzsemet. Különösen, ha házias milliomasok készítették.

Rolande lecsavarta az üvegfedőt, kivett néhány kanálnyi dzsemet, és rákente egy darab vastag papírra. Vajat is tett hozzá és néhány szelet pirítós kenyeret. Az egészet jól becsomagolta, és átadta Ravicnak.

– Dobja el majd az utcán – mondta. – Tegye meg neki ezt a szívességet. Biztos, hogy megnézi majd az üveget, vajon evett-e belőle? Egy öregedő, mindenből kiábrándult asszony utolsó büszkesége. Mért ne legyünk udvariasak hozzá?

– Helyes – felelte Ravic.

Felkelt, és kinyitotta az ajtót. Zene kacagás, ordítózás hallatszott alulról.

– Kész pokol. Ezek mind franciák?

– Hogy képzelem? Külföldiek.

– Amerikaiak?

– Nem. Többnyire németek. Még sohasem járt nálunk annyi német, mint most. Ez a legfurcsább az egészben.

– Én nem csodálkozom rajta.

– A legtöbb nagyon jól beszél franciául. Egyáltalában nem úgy, mint azok a németek, akik azelőtt itt jártak.

– Értem. És nem lát sok bakát is? Újoncokat meg gyarmati katonákat?

– Lépten-nyomon – felelte Rolande.

Ravic bólintott.

– És mondja csak, a németek költekeznek?

– Szórják a pénzt – nevetett Rolande. – Fizetnek fűnek, fának, mindenkinek,

aki hajlandó leülni velük.

– Különösen katonáknak, mi? Érdekes. Pedig Németországban valutazárlat van, és nehezen adnak útlevelet. Különleges engedély kell hozzá, hogy valaki külföldre utazhassék. Akkor is legfeljebb tíz márkát vihet magával. Most meg nyüzsögnek itt a németek, jól beszélnek franciául, és tele vannak pénzzel. Hogy lehet ez, Rolande?

Rolande vállát vonogatta.

– Bánom is én! Nem hamis frankkal fizetnek.

Nyolc órákor ért haza.

– Keresett valaki? – kérdezte a portástól.

– Nem.

– Délután sem?

– Ma nem kereste senki.

– Telefonon sem?

– Senki – rázta a fejét a portás.

Ravic felment. Az első emeleten hallotta, hogy a Goldberg házaspár megint civakodik. A második emeleten egy gyerek sírt. Ez Lucienne Silbermann, tizennégy hónapos francia állampolgár volt. Büszkesége és legfőbb reménysége széleinek a Majna melletti Frankfurtból idemenekült Siegfried Silbermann kávékereskedőnek és feleségének, Nellynek, aki Levy lány volt. Lucienne már Párizsban jött a világra és ezért szülei két évvel hamarabb jutnak majd francia útlevéhez. Nem csoda, hogy Lucienne a család zsarnokává fejlődött, pedig még kevés esze volt – minél korlátoltabb a diktátor annál veszedelmesebb.

A harmadik emeleten gramofon szólt. Egy Hohlmeyer nevű emigráns, aki az oranienburgi haláltáborból menekült ide, német népdalokat játszott rajta. A folyosónak penész-és kelkáposztaszaga volt.

Ravic szobájába ment, és leült olvasni. Valamikor vásárolt egy több kötetes világtörténelmet, azt vette most elő. Nem valami szívderítő olvasmány. Legfeljebb azt a szomorú elégtételt meríthette belőle, hogy mindaz, ami most történik, nem új. Tucatszám akad rá példa a múltban. Akkor is minden olyan volt mint ma. A hazugságok, a szószegések, a gyilkosságok, a Szent Bertalan-éjszakák, hataloméhes kalandorok, akiket a siker megszedített és még jobban elzüllesztett, háborúk szakadatlan láncolata – az emberiség történetét vérrel és könnyel írták, a múlt törvényei vérben és mocsokban fogantak, csak elvéve

akad köztük egy-egy, melyet a jóság, emberség, könyörület szelíd ezüst glóriája övez.

A demagógok, a népbolondítók, a csalók, a testvérgyilkosok, a hatalomtól felfuvalkodott egoisták, a fanatikus próféták, akik karddal prédikálják a szeretetet – mindez számtalanszor megisméltődött, és a bamba, türelmes népek újra és újra kaphatók voltak arra, hogy egymás ellen uszítsák, vágóhídra hajtsák őket esztelenül, céltalanul, császárért, királyért, vallásért – tébolyult vezérekért. Így volt mindig, és sohasem lesz vége.

Visszatette a könyveket a szekrénybe. A nyitott ablakon át hangokat hallott alulról. Felismerte Wiesenhoff és Goldbergé hangját.

– Most nem lehet – mondta Ruth Goldberg. – Mindjárt visszajön. Legkésőbb egy óra múlva itt lesz.

– Elég az. Használjuk ki ezt az órát.

– Lehet, hogy előbb is itt lesz.

– Hát hová ment?

– Az amerikai konzulátusra. Odamegy minden este. Megáll a ház előtt, és felnéz az ablakokra. Semmi más. Aztán hazajön.

Wiesenhoff mondott valamit, amit Ravic nem értett meg.

– Nekem mondd? – felelte Ruth Goldberg ingerülten. – Nagyon jól tudom, hogy öreg. És ki nem bolond manapság?

Rövid szénét után újra hallatszott az asszony hangja.

– Hagyjál, kérlek... nem, nem akarom... így nem...

Wiesenhoff megint mondott valamit.

– Te könnyen beszélsz – zsémbelt az asszony. – Nála van a pénz. Mit csinálnék nélküle. Rád nem számíthatok...

Ravic felállt. Tétovázva a telefonra nézett. Már tízre járt az idő. Nem hallott Joan felől egész nap. Nem kérdezte meg tőle, eljön-e ma este, de biztosra vette, hogy eljön. Most azonban már kételkedni kezdett.

– Ne légy olyan erőszakos! – csattant fel Goldbergé ingerült hangja. – Persze, csak magadra gondolsz, ha rád jön. Hogy nekem is kellemes-e...

Ravic lement, hogy megkeresse Morozovot. A szobája zárva volt. Erre lement a Katakombába.

– Ha valaki keres, odalent vagyok – mondta a portásnak.

Morozov csakugyan ott volt. Egy vörös hajú férfival sakkozott. Néhány asszony ült a sarokban. Gondterhelt arccal kötöttek vagy olvasgattak. Ravic egy darabig a sakkjátszmát figyelte. A vörös hajú értett hozzá. Gyorsan, hideg nyugalommal játszott. Morozov rosszul állt.

– Nézd csak, mit csinálnak velem – panaszkodott Morozov.

A vörös hajú felpillantott.

– Finkenstein úr – mutatta be Morozov. – Most jött Németországból.

Ravic bólintott.

– Mi újság odaát? – kérdezte unottan, éppen csak hogy mondjon valamit. A vörös hajú vállat vont, és nem válaszolt.

Ravic nem is várt egyebet. Hol voltak már a száműzetés első évei, amikor lázas izgalommal kikérdeztek minden új jévevényt, és napról napra remélték, hogy a véres kezű, barbár rezsim összeomlik odahaza. Most már mindenki tudta, hogy ezt csak egy új háború hozhatja meg. És akinek egy csöpp esze volt, tisztán látta, hogy egy kormány számára, mely a munkanélküliség problémáját fegyverkezéssel, hatalmas hadiipar kiépítésével oldja meg, csak két út áll nyitva: háború vagy bukás. Tehát háború.

– Sakk-matt! – jelentette be Finkenstein száraz hangon, és felállt.

Ravicra nézett.

– Mit lehet tenni álmatlanság ellen? Amióta itt vagyok, egyszerűen nem tudok aludni. Ha el is alszom, rögtön felébredek.

– Inni kell – felelte Morozov. – Burgundit vagy sört, sok sört.

– Nem tudok inni. Mást próbáltam – órák hosszat járkáltam az utcán, amíg majdnem összeestem a fáradtságtól. De ez sem használ.

– Adok önnek egy pár altatótablettát – mondta Ravic. – Jöjjön fel hozzám.

– Gyere vissza, Ravic – kiáltott utána Morozov. – Ne hagyj itt egyedül, pajtás.

Egy-két asszony felpillantott, aztán buzgón kötött és olvasott tovább. Mintha ettől függött volna az életük. Ravic felment szobájába Finkensteinnel. Amikor kinyitotta az ajtót, az ablakon át megcsapta a hús éjszakai levegő. Mély lélegzetet vett, felcsavarta a villanyt és gyorsan körülnézett. Joannak semmi nyoma. Elővett néhány szem altatót, és odaadta Finkensteinnek.

– Köszönöm – mondta Finkenstein merev arccal, és kisuhant a szobából, mint egy vértelen árnyék. Ravic egyszerre megértette, hogy hiába várja Joant. Hiszen már reggel is tudta, csak nem akarta elhinni. Hirtelen megfordult, mintha egy hangot hallott volna a háta mögött. Egyszeribe tisztán és világosan állt előtte minden. Joan elérte, amit akart, és most már ráér. Logikus. Mást várt tőle talán? Hogy félredobjon minden egyebet a kedvéért? Hogy végleg visszajön majd hozzá, és minden úgy lesz, mint azelőtt? Micsoda naivság! Természetesen, van valakije – nemcsak egy másik férfi, hanem egy másik élet, amire régen vágyott. Eszébe se jut lemondani róla! Ravic lement a lépcsőn. Nyomorúságosan érezte magát.

– Keresett valaki?

Az éjjeli portás, aki most vette át a szolgálatot, megrázta fejét. Szája tele volt fokhagymás kolbással.

– Üzenetet várok – mondta Ravic. – Ha telefonon keresnek, odalent vagyok.

Visszatért Morozov asztalához. Sakkozni kezdtek. Morozov nyert, és elégedetten nézett körül. A kötögető és olvasgató asszonyok közben eltűntek. Morozov megrázta a sekrestyüscsengőt.

– Clarisse! Egy palack Roset.

– Ez a Finkenstein úgy játszik, mint egy gép – mondta. – Undorító. Igazi matematikus. Semmit sem gyűlölök úgy, mint a tökéletességet. Nem emberi. – Tűnődve Ravicra nézett. – Mi az, hogy itthon üldögélsz? Ilyen szép este?

– Telefont várok.

– Újabb tudományos gyilkosságra készülsz?

– Nem. Tegnap operáltam. Kivettem egy ember gyomrát.

Morozov megtöltött két poharat.

– Szégyelld magad! – mondta. – Itt élsz, és bort iszol, mialatt az összevagdalt áldozat delíriumban vergődik. Ez is embertelen. Legalább egy kis gyomorfájásod lehetne azért.

– Ráhibáztál, Borisz – felelte Ravic. – Éppen ebben rejlik a világ minden nyomorúságának legfőbb oka. Sohasem érezzük, ami a másiknak fáj. Még akkor sem, ha mi okoztuk. De mért akarod a reformjaidat az orvosoknál elkezdni? Inkább figyelmedbe ajánlom a politikusokat és tábornokokat. Menten meg volna a világbéke.

Morozov hátradőlt a székben, és figyelmesen nézegette Ravicot.

– Nem volna szabad doktorokkal barátkozni – mondta. – Ha személyesen ismerjük őket, elveszítjük bizalmunkat. Ha itt ülök, és iszogatok veled, nem adhatom kezembe az életemet. Tudom, hogy remek sebész vagy mégis máshoz fordulnék, ha operációra lenne szükségem. Csak az ismeretlenben hiszünk és bizunk – mélyen gyökerező emberi tulajdonság ez, öregem! A doktoroknak úgy kellene élniük a kórházakban, mint barátoknak a kolostorban. Nem lenne szabad kilépniük a be nem avatott laikusok világába. Elődeid a varázslók és javasemberek, nagyon jól tudták ezt. Ha egyszer oda kell feküdnöm a műtőasztalra, azt akarom, hogy valami emberfölötti, ismeretlen lény nyúljon bele a hasamba.

– Nem is vállalnám, hogy megoperáljalak, Borisz.

– Miért?

– Semmiféle orvos nem szereti megoperálni testvérét.

– No de ne búsulj, sohase teszem meg neked ezt a szívességet – nevetett Morozov. – Tudod, hogy fogok meghalni? Álmomban megüt majd a guta. És mindent megteszek a szent cél érdekében. – Morozov úgy nézett Ravicra, mint egy boldog gyermek. Azután felállt.

– Mennem kell. Mindjárt megnyílnak a Montmartre kulturcentrumainak szent kapui, és az egyiknél én is nélkülözhetetlen vagyok. Mondd csak, Ravic, mért élünk a világon?

– Hogy ezen törjük a fejünket. Más kérdésed nincs

– De igen. Mért hal meg az ember éppen akkor, amikor kezd megjönni az esze?

– Ismerek embereket, akiknek semmi kilátásuk erre. Megöregszenek, anélkül, hogy megjönné az eszék.

– Ne kertelj, Ravic. Mindjárt a lélekvándorlásról fogsz beszélni, hogy ne kelljen felelned a kérdésekre.

– Előbb én kérdezek tőled valamit. Az oroszán megöli az antilopot, a pók a legyet, a róka a csirkét. Melyik az az állat, amely örökös háborút folytat saját fajtája ellen, és rendszeresen gyilkolja testvéreit?

– Gyerekeknek való kérdés. Persze hogy a teremtés koronája teszi ezt, az ember, aki ilyen szavakat talál ki: szeretet, jóság, irgalom.

– Helyes. És melyik az egyetlen élőlény, mely ismeri az öngyilkosságot, és el is követi?

– Megint csak az ember, aki kitalálta Isten, az örökkévalóság és a feltámadás fogalmát.

– Kitűnő – bölintott Ravic. – Láthatod, hogy tele vagyunk ellentmondásokkal. És mégis azt kérdezed tőlem, miért kell meghalnunk.

Morozov elismerően nézett rá. Nagyot húzott poharából.

– Menj, te szofista – vigyorgott –, te mindenből kihúzod magad!

Ravicnak hirtelen eszébe jutott Joan. Ha mégis eljönne... ha most belépne azon a piszkos üvegajtón.

– A hibát ott követtük el – mondta –, hogy gondolkodni kezdtünk, Borisz. Ha megmaradtunk volna a zabálás és pázrás üdvességénél, mindez nem következik be. Valaki kísérletezik velünk, de úgy látszik, még nem jutott messzire, és nem találta meg a helyes megoldást. Nem szabad panaszkodnunk. A kísérleti nyulakban is legyen bizonyos szakmai büszkeség.

– Ezt a mézárosok mondják, az ökrök soha. A tudósok, de nem a kísérleti nyulak. A doktorok, nem a fehér egerek.

– Igazad van! Igazad van, Borisz! Éljen a józan ész és okszerűség törvénye! Igyunk az emberi észre és a szépségre – a múltó pillanat egyetlen gyönyörű örökkévalóságára! Találjunk vigaszt a gondolatban és a szépségben. De tudod-e, hogy van még valami, amit valamennyi élőlény közül csak az ember tud megtenni?

– Éspedig?

– Nevetni és sírni.

– És berúgni! – kiáltott fel Morozov. – Lerészegedni bortól, pálinkától, filozófiától, asszonytól, reménytől és kétségbeeséstől. De ez még nem minden. Az ember az egyetlen lény, mely tudja, hogy meg kell halnia. Kárpátlásul felruházták képzelettel. A kő reális. A növény, az állat is az. Valamennyi pontosan megfelel rendeltetésének. És egyik se tudja, hogy halál, pusztulás vár rá. Csak az ember tudja. Emelkedj, lélek, szállj a magasba. Te meg ne keseregj. Te diplomás gyilkos. Hiszen éppen most zengték el az emberiség nevében az Énekek énekét.

Morozov felugrott, és megrázta az árva, szürke pálmát, hogy csak úgy porzott.

– Téged se irigyellek, napos, délszaki reménység megható szimbóluma, ábrándos hotelesnőnk büszkesége! Éppen olyan vagy, mint barátom, ez a hontalan, gyökértelen álmodozó, ez a blazírt és mégis romantikus zsebtolvaj a halálnak.

Vigyorgva nézett Ravicra. Ravic nem mosolygott rá vissza, csak a bejáratot leste. Az ajtó kinyílt, az éjjeli portás lépett be rajta, és Morozov asztala felé tartott. Telefonált, gondolta Ravic. Végre! Hát mégiscsak telefonált. Már fel akart ugrani, de uralkodott magán. Idegei megfeszültek a fojtott izgalomtól.

– Itt a cigarettája, Monsieur Morozov – mondta a portás. – Épp mast hozták át.

– Köszönöm – mondta Morozov, és zsebébe dugta a dobozt. Hosszú szopókás cigaretta volt benne. – Isten veled, Ravic. Látlak még ma?

– Talán. A viszontlátásra, Borisz.

Az ember, akinek a gyomrát kivette, Ravicra nézett. Rosszul volt, de nem tudott hányni – már nem volt mivel hánynia. Olyan volt, mint az amputáltak, kiknek hiányzó lábát szokta csiklandozni a reflexfájdalom. A páciens nagyon nyugtalan volt. Ravic injekciót adott neki. Kevés reménye volt arra, hogy életben maradjon. Szíve rossz volt, és az egyik tüdeje csupa betokosodott kaverna.

Harmincöt éves élete alatt alig volt egészséges. Először gyomorfekély gyétérté évekig, azután jött a tébécé, most pedig a rák. Kórtörténete elárulta, hogy négy évig házasságban élt, felesége gyermekágyban halt meg a gyermek pedig három év múlva tébécében. Rokonai nem voltak. Most pedig ott feküdt bátran és türelmesen, és könyörögve nézett Ravicra, mert nem akart meghalni. Nem tudta, hogy ezentúl a végbélen át kell táplálkoznia, és le kell mondania a lét számára eddig még megmaradt kevés örömről is, például a rostélyosról és uborkasalátáról. Ott feküdt rossz szagúan, összevagdálva, de nyugtalan szeme elárulta, hogy van valamije, amit léleknek neveznek. Büszke lehetsz, blazírt romantikus. Íme, az Énekek éneke!

Ravic visszaakasztotta a láztáblát az ágy fölé. Az ápolónő ott állt mellette, utasításait várva. A széken egy piros pulóver hevert amit szolgálat közben kötögetett. A két kötőtű is benne volt, a gombolyag a szék alá gurult. A vékony pamutfonal olyan volt mintha a pulóver vére csorogna.

Itt fekszik ez az ember, akit még az injekció sem válthat meg a szenvedéstől, ami az éjszaka reá vár, még mozdulni, lélegzeni is alig, tud – villant át Ravic agyán –, én meg rettegek az éjszakától mert egy asszonyt várok, aki nem jön el. Nevetséges gyötrelmről, beszélnem, ha erre a haldoklóra gondolok, vagy Gaston Perrie-re a szomszéd szobában, akinek eltört a karja, vagy ezer meg ezer más emberre és mindenre, ami ma éjjel a világön történik. De hiába mérem össze az én kínjaimat más szörnyűségekkel, nem használ semmit, nem segít

rajtam. Mit is mondott Morozov? Legalább egy kis gyomorfájásom volna, miután kioperáltam ennek az embernek a gyomrát. De nincs. Nekem csak az fáj, ami engem érint.

– Ha valami baj van, azonnal hívjon fel telefonon – mondta az ápolónőnek. Ugyanaz a lány volt, aki Kate Hegstroemtől a gramofont kapta ajándékba.

– A páciens nagyon jól viselkedik – mondta az ápolónő.

– Úgy? Jól viselkedik...

Ravic körülnézett a szobában. Nem látott semmit, amit a páciens az ápolónőre hagyhatott volna. Jól viselkedik! Hányszor mondják ezt, akik a beteggel bíbelődnek. Jól viselkedik, nem zavarja kényeztetését túlságosan, csak fekszik és hallgat, miközben vértestecskéinek serege és idegcellái kétségbeesett harcot vívnak a halál ellen.

Visszatért a hotelbe. A kapuban Goldberggel találkozott. A szürke szakállú, csendes ember vastag aranyláncot viselt a mellényen.

– Szép este van – mondta Goldberg.

– Igen – bólintott Ravic, és az asszonyra gondolt, aki bizonyára beosont megint Wiesenhoff szobájába. – Remek sétaidő. Megy egy kicsit levegőzni, ugye?

– Már voltam. A Concorde felé. Oda és vissza. A Place de la Concorde. Ott van az amerikai konzulátus. Szép, fehér, nyugodt épület. Noé bárkája a csillagos ég alatt, biztos menedékhely az árvízben. Az egyik íróasztal fiókjában gumibélyegző – ezzel nyomják be az útlevelekbe a megálmodott, de elérhetetlen vízumot.

Goldberg ott szokott állni a Crillon rácsánál, hogy sóvárogva nézzen fel a sötét ablakokra, mintha Rembrandt legszebb festményére vagy a Kohinoor-gyémántra bámulna.

– Csak odáig? Miért nem megy tovább ilyen szép időben? Például a Diadalívhez és vissza? – kérdezte Ravic, és ezt gondolta magában: ha hozzásegítem azt a vacak asszonyt és a szeretőjét, hogy zavartalanul együtt lehessenek, Joan is eljön... talán már a szobámban is van. De Goldberg megrázta fejét.

– Fel kell mennem. A feleségem bizonyára agjódik miattam. Ma sokáig megvárattam. Már több mint két órája, hogy elmenten hazulról. Ravic megnézte óráját. Már fél tizenkettőt mutatott. Hiszen akkor nincs semmi baj. Nem kell megmenteni senkit. Galdbergnének elég ideje volt, egész biztos, hogy már

visszatért szobájába.

Ravic szánakozva nézett a férj után, amint lassan kapaszkodott fel a lépcsőn. Azután a portáshoz fordult.

– Keresett valaki?

– Senki.

Szobájában világosság fogadta. Most jutott csak eszébe, hogy maga hagyta égve a villanyt, amikor elment. Az ágy fehéren világított mint a frissen hullott hó. Az asztalon egy receptlap volt. Ravic hagyta ott, pár sor üzenettel Joan részére. Hogy fél óra múlva visszajön, várja meg okvetlenül. Most dühösen apró darabokra tépte a papírt. Kinyitotta a szekrényt, inni akart valamit de az üveg üres volt. Újra lement a lépcsőn.

A portás nem tartott calvadost, csak konyakot tudott adni. Ravic vásárolt tőle egy üveg Hennessyt és egy üveg Vouvrayt. Még néhány szót váltott a portással, aki bizalmasan közölte vele, hogy Loulou II. a legjobb tipp a kétévesek versenyén, holnap, Saint-Cloud-ban.

Közben Alvarez ment el mellettük. Ravic észrevette, hogy a spanyol még sántít egy kicsit. Esti lapot is vásárolt, és visszatért szobájába.

Milyen hosszú is egy ilyen este! Talán még történik valami csoda. Aki nem hiszi, hogy a szerelem csodát művel, elveszett ember – mondta Arensen ügyvéd Berlinben! 1933-ban mondta ezt, és két héttel később elvitték a koncentrációs táborba, mert barátnője, akiben vakon megbízott feljelentette.

Ravic kibontotta a Vouvrayt, elővett egy kötet Platónt, és olvasni kezdte. Öt perccel később félretette, és átült az ablak mellé. A telefonra bámult. Átkozott fekete készülék. Felhívta volna Joant, de nem tudta a számát. Még azt se tudta, hol lakik. Nem kérdezte meg, és Joan nem mondta meg magától. Valószínűleg szándékosan hallgatta el.

Ravic megtöltötte poharát, és felhajtotta. Sohasem képzeltem volna, hogy ilyen ostoba vagyok, gondolta. Egy asszonyra várok, aki ma reggel még itt volt. Három és fél hónapig nem láttam. Az egész idő alatt nem hiányzott annyira, mint most, amikor alig pár órája hogy beszéltem vele. Jobb lett volna, ha a véletlen nem hoz vele össze újra. Már leszoktam róla, és most...

Felállt. Egészen másról van szó. A bizonytalanságról. A gyanúról, mely szívébe lopózkodott, és óráról órára jobban ránehezedik. Az ajtóhoz lépett. Tudta, hogy nem zárta be, mégis meg akart bizonyosodni réla. Elővette az újságot. Mintha ködfelhőn keresztül meredt volna a sorokna. Zavargások

Lengyelországban. A danzigi korridor problémája megoldhatatlannak látszik. Angol-francia-lengyel szerződés. A háború elkerülhetetlen. Földhöz vágta az újságot, és eloltotta a villanyt. Ledőlt a pamlagra, és aludni próbált. Nem ment. Újra meggyújtotta a villanyt. A Hennessy még kibontatlanul állt az asztalon. Kezébe vette, azután visszatette megint.

Újra az ablakhoz ült. Hűvös, csillagos éjszaka volt. Egy macska nyivákolt a háztetőn. Odaát az erkélyen egy férfi állt ingben és alsónadrágban: hangosan ásított, vakaródzott, azután visszahúzódott kivilágított szobájába. Ravic az ágyra nézett. Tudta, hogy képtelen lesz aludni. De olvasni sem tudott. Egyszerűen nem értette meg, mit olvas. El kellene menni hazulról. Hova? Egészen mindegy.

Zsebébe nyúlt és egy fiola altató került a kezébe. Ugyanaz, amiből Finkensteinnek adott néhány tablettát. Finkenstein már bizonyára alszik tőle. Ravic gyorsan lenyelt kettőt. Nem hitte, hogy használ valamit. Bevett még egyet. És ha Joan mégis eljön?

Joan nem jött el. A következő éjszaka is hiába leste.

21

Eugénie bejött a szobába, ahol a kioperált gyomrú páciens feküdt.

– Telefonon keresik, Monsieur Ravic.

– Kicsoda?

– Nem tudom. A telefonos kisasszonytól hallottam.

Ravic nem ismerte meg mindjárt Joan hangját.

– Te vagy az, Joan? – kérdezte. A hang halk volt, és mintha messziről jött volna.

– Honnan beszélsz, Joan?

Azt hitte, vidékről hívta fel. Talán a Riviéráról. Ravic kezében remegett a kagyló. Joan még sohasem telefonált neki a kórházba.

– Itt vagyok a lakásoman – mondta.

– Párizsban?

– Persze.

– Beteg vagy?

– Nem. Miért kérdezed?

– Mert a kórházban hívtál fel.

– Előbb a hotelbe telefonáltam. Azt mondták, itt vagy.

– Valami baj van?

– Nem. Csak tudni akartam, hogy vagy.

Most már jól lehetett érteni a hangját. Ravic cigarettát vett elő, és egy lapos levél gyufát. Kinyitotta, könyökével rátámaszkodott, letépett róla egy szálát, és meggyújtatta.

– A kórházban az ember mindig valami rosszra van elkészülve – mondta. – Azt hittem, baj van.

– Nincs semmi baj. Ágyban fekszem, de nem vagyok beteg.

– Akkor jó.

Ravic egyik kezével a lapos gyufát tologatta ide-oda a fehér linóleummal borított asztalon. Várta, mi következik. Joan is várt. Hallani lehetett, hogyan lélegzik. Azt akarta, hogy Ravic kezdje el a beszélgetést. Így könnyebb lett

volna neki.

– Joan – mondta végre Ravic. – Nem állhatok itt sokáig. Éppen kötözök valakit, vissza kell mennem hozzá.

Joan még mindig hallgatott.

– Miért nem adtál életjelt magadról? – kérdezte azután.

– Hogyan? Nem tudom a számodat. Azt se tudom, hol lakol.

– Nem mondtam meg?

– Nem, Joan.

– Dehogynem! – Jaan hangja bátrabb lett, már tudta, hogyan folytassa. – Határozottan emlékszem, hogy megmondtam a telefonszámomat. Biztosan elfelejtetted.

– Rendben van. Elfelejtettem. Mondd meg újra. Várj csak, előveszem a ceruzámat.

Joan bemondta a címét és a telefonszámot. Ravic felírta.

– De most már ne vesítsd el, Ravic.

– Jól van, Joan. Vissza kell mennem a páciensemhez. Nem akarsz velem vacsorázni ma este? Elmehetnénk valahová.

Joan gondolkodott néhány pillanatig.

– Nem jönnél inkább hozzám? – kérdezte.

– Hozzád? Azt is lehet. Ma este. Nyolckor, jó?

– Mért nem most mindjárt?

– Mondtam már, hogy dolgozom.

– Mikor leszel készen?

– Talán egy óra múlva.

– Hát gyere akkor.

Aha, gondolta Ravic. Este nem vagy szabad.

– Miért nem este? – kérdezte.

– Jaj, de furcsa vagy, Ravic! Nam érted meg a legegyszerűbb dolgokat. Azt akarom, hogy most gyere.

– Miért?

– Miért! Mert nem akarok estig várni. Azért telefonáltam a kórházba.

– All right! Akkor eljövök, mihelyt végeztem itt.

Tűnődve összehajtogatta a papírdarabot, és visszatért a betegszobába.

Nagy bérház a Rue Pascal sarkán. A legfelső emelet. A csengetésre Joan nyitott ajtót.

– Úgy örülök, hogy itt vagy! – mondta. – Gyere be.

Egyszerű fekete köntös volt rajta, olyan szabású, mint egy férfié. Sohasem viselt habos túllt vagy virágos, tarka selymeket. Ravic ezt szerette rajta a legjobban. Arca sápadtabb volt, mint máskor. és egy kis izgalom tükröződött rajta.

– Gyere már – mondta. – Türelmetlenül vártalak. Nézd meg, hogy lakom.

Előresietett. Ravic mosolyogva követte. Joan jól felkészült erre a jelenetre. Okosan válogatja meg szavait, hogy elébe vágjon minden kérdésnek. Haja és szép egyenes válla megcsillant a napfényben. Ravic szíve nagyot dobbant, lélegzete elakadt. Joan ebben a pillanatban igéző volt.

Nagy szobába vezette Ravicot. Olyan volt, mint egy műterem, hatalmas ablakán beáradt a délutáni napfény. Az ablak az Avenue Raphael és az Avenue Proudhon közt elterülő kertekre nézett. Jobb felől látni lehetett a Porte de la Muette-et, mögötte felcsillant a Bois aranyzöld lomberdeje. A szoba berendezése félmodern volt. A sarokban kétszemélyes heverő, selymes, túlságosan kék takaróval. Néhány szék, mely sokkal kényelmesebbnek látszott, mint amilyen valóban volt. Túlságosan alacsony asztalok. Fikusz cserépből. Hatalmas amerikai zenegép és az ajtó mellett Joan egyik régi bőröndje. Semmi sem volt éppen izléstelen, de Ravic közömbösen nézte.

Valami legyen elsőrangú vagy egészen rossz – közepes dolgok nem érdekelték. És utálta a fikuszt. Észrevette, hogy Joan figyeli az arcát. Nyilván még nem volt biztos benne, mit szól majd hozzá Ravic, de már meg merte kockáztatni, hogy megmutassa. Ravic látta, hogy nyilatkoznia kell.

– Egészen csinos – mondta. – Tágas és levegős.

Felemelte a zenegép tetejét. Ormányszerű karja volt és önműködő lemezváltója. Egy csomó lemez feküdt mellette az asztalon. Joan feltette az egyiket a készülékre.

– Tudod, hogy kell kezelni? – kérdezte.

Ravic tudta.

– Nem – felelte.

– Csodás! – lelkesedett Joan, és megcsavart egy gombot. – Magától játszik órák hosszat. Nem kell felállni a lemezt kicserélni vagy felhúzni. Nyugodtan fekhatsz, és álmodozva hallgathatod estefelé miközben bealkonyodik.

A zenegép elsőrendű volt. Ravic ismerte a márkát, és tudta, hogy legalább húszezer frankba kerül. A szobát könnyű zenével töltötte el, Párizs szentimentális dalaival. Parlez moi d’amour... Joan egy székre támaszkodva hallgatta.

– Tetszik? – kérdezte.

Ravic bólintott. Nem a zenegépre nézett, Joant nézte. Boldogságtól sugárzó arcát nézte, amint elbűvélve hallgatta a zenét. Hogy csodálta valamikor azt a könnyűséget, amivel át tudta adni magát teljesen a percnak – azt a könnyűséget, ami belőle teljesen hiányzott. Ennek is vége, gondolta rezignáltan, mint valaki, ha lejárt a szabadság, amit Olaszországban töltött, és vissza kellett térnie a ködös északra. Joan felegyenesedett.

– Gyere – mondta mosolyogva –, még nem láttad a hálószobát

– Azt is meg kell néznem?

Joan fürkésző pillantást vetett rá.

– Hát nem akarod megnézni? Miért?

– Igaz is, miért ne? – mondta. – Megnézem.

Joan csókot lehelt az arcára. Ravic tudta, mire gondol.

– Gyere – mondta Joan, és karon fogta.

A hálószoba francia ízléssel volt berendezve. Nagy ágy, antik utánzat, XVI. Lajos stílusában. Vese alakú toaletasztal hasonló kivitelben. A tükör barokkutánzat. Nagy, modern Aubusson-szőnyeg. A többi – asztalok, székek és egyéb – másodrendű amerikai filmek nyomán készült. De volt köztük egy nagyon szép, tizenhatodik századbeli, festett, firenzei szekrényke, mely úgy illett ide, mint egy hercegnő a felkapaszkodott házmesterlányok társaságába. Nem becsülhették meg, mert az egyik sarokba dugták. Finom berakással díszített tetején egy pár ezüst cipő hevert és egy kalap ibolyacsokorral.

A kibontott ágy rendetlen volt. Látni lehetett a helyet, ahol Joan feküdt. Az öltözőasztalkán egy csomó parfümösüveg állt. Az egyik ruhaszekrény ajtaja nyitva volt. Rengeteg ruha csüngött benne – több, mint amiről Joan álmodni mert volna valaha. Még nem engedte el Ravic karját, sőt még jobban

rátámaszkodott.

– Hogy tetszik?

– Remekül. Nagyon jól illik hozzád.

Joan bólintott. Ravic érezte karja és keble simaságát a ruhán keresztül. Észre se vette, hogy közelebb vonta magához. Joan boldogan hozzásimult. Arca nyugodt volt, eltűnt róla az a kis aggódó izgalom, mellyel fogadta. Most már biztos volt a dolgában. Ravicnak úgy rémlett, hogy Joan arcán nemcsak meglepedettség tükröződik: több ennél – egy kis diadalézés is, melyet alig tud leplezni.

Érdekes, hogy az aljasság milyen jól illik hozzájuk, gondolta. Elhatározta, hogy afféle zsigolót csinál belőlem, és naiv szemérmertlenségében még meg is mutatja nekem a szerelmi fészket, amit lovagja berendezett számára. Felajánlja, hogy legyek a harmadik, arcán ugyanakkor nemes szépség sugárzik. Úgy áll itt, mint egy görög istennő, mint a Szamothrakéi Niké.

– Kár, hogy neked nem lehet ilyen – mondta Joan. – Az ember saját lakásában sokkal jobban érzi magát. Mégiscsak más, mint egy komor, dohos hotelszoba.

– Igazad van, Joan. Kedves, hogy megmutattad mindezt. De most már mennem kell.

– El akarsz menni? Hisz csak most jöttél!

Ravic megfogta Joan kezét.

– Elmegyek Joan. Végleg elmegyek. Sejtettem, de most már látom, hogy másvalakivel élsz. És én nem osztom meg az asszonyt, akit szeretek, más férfiakkal.

Joan kitépte kezéből kezét.

– Micsoda? Mit beszélsz? Ki mondta neked ezt? Micsoda rosszakarátú – persze, tudom már, ez csak Morozov lehetett.

– Nem, Morozov nem mesélt nekem semmit. Csak körül kell néznem itt, hogy kitaláljak mindent.

Joan arca elsápadt hirtelen haragjában. Már azt hitte, hogy minden rendben van, és íme, mi lett belőle.

– Nagyon jól tudom, honnan fúj a szél – folytatta. – Csak azért, mert megszereztem ezt a lakást, és nem dolgozom többé a Seherezadéban! Természetes, hogy valaki kitar! Hogy is lehetne másképp?

– Egy szóval sem mondtam, hogy valaki kitart.

– Nem mondtad, de gondoltad. Érték mindent. Először bedugsz abba a nyomorult mulatóba, azután magamra hagysz, füttyülsz rá, hogy mit csinállok vagy akár éhen is halok, de mihelyt akad valaki, aki szól hozzám, és törődik velem egy kicsit, akkor már biztos hogy kitart! Egy ilyen portásnak piszkos fantáziája van, és azt, hiszi, hogy mindenki olyan, mint ő. Eszébe se jut arra gondolni hogy valaki dolgozni is tud, és saját erejéből is elérhet valamit. Ez már nem fér a fejébe egy ilyen alaknak, aki egyebet se tesz, csak a markát tartja borraivalóért. Te pedig, éppen te, inkább hiszel neki mint nekem. Szégyellheted magad!

Ravic megfordult, megragadta Joan két karját, felemelte, és odalékte az ágyra.

– Hallgass! – rivallt rá. – Nem tudom hallgatni ezt a sok hülyeséget.

Joan fel se tápázkodott meglepetésében.

– Meg akarsz verni? – kérdezte.

– Nem. Csak véget akartam vetni ennek a fecsegésnek.

– Mert azon sem csodálkoznék – mondta Joan halkán, szinte vinnyogva. – Éppen ez hiányzik még.

Ott feküdt, félig elterülve az ágyon. Arca sápadt volt, ajka vértelen, szeme mereven csillogott, mint az üveg. Mellén félreecsúszott a köntös, és egyik lába is meztelen volt, amint lelógott az ágy szélén.

– Nem sejtek semmit – panaszkodott tovább –, felhívlak, előre örülök, hogy veled lehetek megint, és így bánsz velem. Én meg azt hittem, hogy te más vagy, mint a többi.

Ravic a hálószoa ajtajánál állt. Egy pillantással átfogta az egész szobát, a stílustalan bútorokat, Joant, ahogy az ágyon hevert. Bólintott – mindez nagyon jól összeillik. Dühös volt magára, hogy egyáltalában mondott valamit. Egyszerűen el kellett volna mennie minden megjegyzés nélkül. Igaz ugyan, hogy akkor Joan előbb vagy utébb felkeresi a hotelben. És kezdhette volna előlről az egészet.

– Mindenkitől elvártam volna ezt, csak éppen tőled nem – folytatta Joan. – Azt hittem, te más vagy.

Ravic nem válaszolt. Mindez olyan silány volt, hogy alig tudta elviselni. Egyszerre nem értette meg, mit gyötrődött annyit három napon és három éjszakán át. Már azt jítte, ha Joan nem jön el, soha többé nem tud aludni. Mi köze ehhez az egész históriához?

Elővett egy cigarettát, és rágyújtott. Torka egészen száraz volt. A zenegép még játszott. Most azt a lemezt ismételte, amivel kezdte, Parlez moi d'amour. Bement a másik szobába, és kikapcsolta a gramofont.

Amikor visszajézt, Joan ugyanúgy feküdt az ágyon, mintha meg se mozdult volna közben. De a melle szabadabb volt, mint az imént.

– Joan – mondta Ravic –, ne veszekedjünk. Minél kevesebbet beszélünk a dolgról, annál jobb.

– Nem én kezdtem.

Ravicot előntötte a düh. Kedve lett volna felkapni egy parfümösuveget, és a fejéhez vágni.

– Igazad van – mondta. – Én kezdtem, és most én fejezem be.

Megtordult és kiment. De mielőtt a másik szoba kijáratához ért volna, Joan ott termett előtte. Széttárt karokkal az ajtónak támaszkodva elállta az útját.

– Úgy? – mondta éles hangon. – Szakítani akarsz? Egy pár gorombaságot vágsz a fejemhez, és elmész? Hát olyan egyszerűen. mégse megy a dolog. Egy pár szavam nekem is lesz. Saját szemeddel láttál a Cloche d'Orban, láttad, kivel vagyok, de azért éjjel, amikor eljöttem hozzád, nem törődtél velem, és velem aludtál, és reggel, amikor nem volt elég neked, megint, és nem törődtél semmivel.

Csókoltalak, szerettelek, és csodásan viselkedtél – kijelentetted, hogy nem akarsz tudni semmiről, én meg sírtam örömben, és imádtalak érte, mint még soha. Nem is csodálkoztam rajta, tudtam, hogy más vagy, különb, mint a többi. Amíg aludtál, sirtam, és a kezedet csókolgattam, és boldog voltam. Azután hazajöttem, és azóta éjjel-nappal rád gondoltam, és alig vártam, hogy újra lássalak. Azután itt vagy végre, és veszekszel velem, a szememre veted, amit szó nélkül tudomásul vettél, és olyan nagylelkűen megbocsátottál azon az éjszakán, amikor aludni akartál velem. Most egyszerre eszedbe jut, és az orrom alá dörgölöd, az arcomba vágod, úgy állsz itt, mint az erény meg az erkölcs szobra, és jeleneteket csinálsz, mint valami féltékeny férj! Egyáltalában, mit akarsz tőlem? Milyen joga van számon kérni, mit csináljak vagy nem csináljak? Milyen jogod van hozzá?

– Semmi – felelte Ravic.

– Úgy? Még szép, hogy beismered. Akkor minek jöttél ide? Mit vádolsz, mit sértegetsz? Miért nem jutott eszedbe akkor, amikor felmentem a szobádba? Akkor, persze...

– Joan – mondta Ravic.

Joan elhallgatott, hevesen lihegve, kimeresztett szemmel nézett rá.

– Joan – monda Ravic –, azon az éjszakán azt hittem, hogy visszatérsz hozzám. Nem akartam tudni semmit, nem érdekelt, hogy mi történt. Visszajöttél, és ez nekem elég volt. De tévedtem. Nem jöttél vissza.

– Nem mentem vissza? Hát? Talán egy kísértet volt, akivel...

– Eljöttél hozzám. De nem jöttél vissza.

– Ez nekem túl komplikált. Nem értem a különbséget.

– Nagyon jól érted. Csak én nem tudtam, hányadán állunk. Most már tudom. Öszeálltál valakivel.

– Úgy, összeálltam valakivel! Már megint kezded. Azért, mert van egypár jó barátom, már összeálltam valakivel! Talán azt kívánod tőlem, hogy egész nap a szobában éljek, ne beszéljek senkivel még az ajtót is magamra zárjam? Csak azért, nehogy megvádolhassanak!

– Ne beszélj ilyen nevetséges dolgokat, Joan.

– Nevetséges? Ki nevetséges? Te vagy nevetséges!

– Jól van. Legyen neked igazad. Eressz ki. Vagy erőszakkal távolítsalak el az útból?

Joan meg se mozdult.

– És ha volna is valakim? Mi közöd hozzá? Magad mondtad, hogy nem akarsz tudni semmiről.

– Értsd meg, hogy azért nem akartam tudni, mert azt hittem, már vége. A múlt nem érdekel. De tévedtem. Igazán kitalálhattam volna, hogy áll a dolog. De az is lehet, hogy be akartam csapni magamat. Gyenge voltam. Ez azonban nem változtat a dolgon semmit.

– Hogyhogy nem változtat semmit? Magad mondod, hogy tévedtél. Ha beismered, hogy nincs igazad...

– Nem arról van szó, kinek van igaza. Nem az a baj, hogy volt valakid. Az a baj, hogy még mindig van valakid, és meg akarod tartani. Ez az, amit akkor nem tudtam.

– Hazudsz! – sziszegte Joan. – Nagyon jól tudad. Akkor is tudad, amikor...

– Legyen! – vágott szavába Ravic, és keményen a szemébe nézett. – Mondjuk,

hogy tudtam, csak nem akartam tudni. Tudtam, de nem akartam elhinni. Ezt te nem értheted meg. Egy asszony ilyesmire nem is gondol.

Joan arcán hirtelen vad félelem és kétségbeesés tükröződött.

– Mit akarsz tőlem? Kidobjak valakit, aki mindig jó volt hozzám, kidobjam, mert te hirtelen felbukkantál megint? Nem tehetem meg. Hát nem érted?

– De értem – bólintott Ravic. Joan olyan volt, mint egy sarokba szorított macska – mindig ugrásra készen, még akkor is, ha nem tudja, hol vesse meg a lábát.

– Érted? – kérdezte csodálkozva. S szeméből eltűnt a feszültség. – Hát akkor mit gyötörsz, ha érted? – mondta fáradt hangon, vállát vonogatva.

– Gyere már el az ajtóból. – Ravic leült az egyik székre, mely sokkal kényelmetlenebb volt, mint gondolta volna. Joan habozott.

– Gyere, nem akarok már elszaladni.

Joan húzódozva közeledett, és leroskadt a pamlagra. Úgy tett, mintha halálosan kimerült volna, de Ravic látta, hogy csak komédiázik.

– Adj valamit inni – mondta Joan.

Ravic látta, hogy csak időt akar nyerni, de már nem törődött vele.

– Hol van valami? – kérdezte.

– Ott az italszekrényben.

Ravic kinyitotta az alacsony szekrénykét. Néhány palack került a kezébe. Mindegyikben fodormentalikőr volt. Undorral tolta félre. A másik sarokban talált egy fél üveg Martellt és egy üveg calvadost. Ez a palack még kibontatlan volt. Nem vett róla tudomást, és a konyakot szedte ki.

– Mi az, most fodormentalikőrt szoktál inni? – szólt hátra.

– Nem, csak... – hallatszott a pamlag felől.

– Jól van, találtam itt konyakot is.

– Van ott calvados – mondta Joan élénken. – Bontsd ki!

– Jó lesz a konyak is.

– Kérlek, bontsd ki a calvadost.

– Majd máskor.

– De nem akarok konyakot. Calvadost akarok inni. Bontsd ki már, ha

mondom.

Ravic újra a szekrénykéhez hajolt. Jobb kéz felől a fodormenta állt a másik számára – a bal sarokban meg a calvados az ő részére. Joan, mint jó háziasszony, előrelátóan gondoskodott mindenről. Szinte megható volt. Ravic kivette a calvadost, és kihúzta a dugót. Utóvégre – miért ne? Szimbólumnak is tekintheti, hogy kedvenc italukat degradálni kell, hogy szerepe legyen ebben a neveléses, szentimentális búcsújelenetben. Két poharat is talált, és az alacsony asztalra rakta. Joan némán figyelte, hogyan tölti be az almabrandyt. A délután aranyosan elterült odakint az ablak alatt. Ravic az órájára nézett. Alig múlt három. Amint a kismutatóra pillantott, azt hitte, órája megállt. De a nagymutató karcsú, aranyos csőre ketvegeve baktatott körpályáján pontról pontra. Bánnilyen hihetetlennek látszott, még fél órát sem töltött itt. Fodormentalikőr, gondolta. Micsoda ízlés! Joan összekuporodva ült a kék heverőn.

– Ravic – mondta lágy, óvatos hangon. – Igazat beszéltél, amikor azt mondtad, hogy meg tudod érteni? Vagy a szokott trükkjeid egyike ez is?

– Nem trükk. Igaz.

– Megérted a helyzetemet?

– Meg.

– Tudtam, hogy ez lesz a vége! – sóhajtotta Joan, és arca mosolygósra fordult.

– Tudtam, hogy megérted, Ravic.

– Igen. A dolog egészen egyszerű.

– Látod – bólintott Joan. – Egy kis időre van szükségem. Nem tehetem meg mindjárt. Ezt nem érdemelte meg tőlem. Egyáltalában nem tudhattam, mik a szándékaid. Most már tudom. De egy kis idő kell, míg megmondhatom neki.

Ravic nagy kortyokban nyelte a calvadost.

– Hagyjuk a részleteket, jó?

– De azt akarom, hogy igazán megértsed. Csak arról van szó, hogy elő kell készítenem a dolgot. Különbö – isten tudja, mit csinálna. Hiszen szeret, és nem tud élni nélkülem. Igazán nem tehet róla, hogy így alakult a dolog.

– Persze hogy nem. Eszedbe se jusson elsietni a dolgot. Csak szép kényelmesen, Joan.

– Ne goudold, hogy ki akarom magam húzni. Csak egy kis időre van szükségem. Most mindjárt nem lehet. – A heverő vánkossaira támaszkodott. – Ami meg ezt a lakást illeti, hidd el, Ravic, nem úgy áll a dolog, ahogy

gondolod. Dolgozom, pénzt keresek. Jóval többet, mint azelőtt. Ő segített hozzá. Tudod, ő színész... behozott egy filmgyárba, filmszerepeket kapok, kisebb szerepeket.

– Mindjárt gondoltam.

– Tudom, hogy nem vagyok nagyon tehetséges – folytatta Joan. – Nem akarom áltatni magam. De annál már többet érek, hogy egy mulatóban lépjek fel. Onnan akartam szabadulni mindenáron. Milyen jövőm lehetne ott? Itt már nagyobb lehetőségeim vannak. Még különösebb tehetség nélkül is. Független akarok lenni. Lehet, hogy mindezt neveltségnek tartod...

– Egyáltalában nem – felelte Ravic. – Mindez nagyon józan és okos.

Joan tünődve nézett rá.

– Hát nem ez volt az eredeti célod? Nem azért jéötél Párizsba? Minden úgy történt, ahogy akartad.

– Igen – mondta Joan bizonytalanul.

Itt él, gondolta Ravic, a kis ártatlan, akit mindig lábbal tiport az élet, és még én is macerálom. Most már nyugodt, az első vihart átvészelte, most már csak arra vár, hogy kiengeszteljem, és könnyezve megbocsásson nekem. Ha még öt percig maradok, részletesen elmeséli nekem az utolsó hónapok történetét, ez az acéldrótból font orchidea, aki máris erősebbnek bizonyult nálam. Már szinte levett a lábamról, már szinte belátom, hogy neki van igaza.

– ~Tagyon helyes, Joan – mondta. – Eddig már eljutottál. Megy majd a többi is.

Joan előrehajolt.

– Gondolod?

– Igen.

– Igazán, Ravic?

Ravic felállt. Még két perc, és belemélyedünk a filmszakma kulisszatitkaiba. Sohasem szabad vitába ereszkedni velük, gondolta. Az ember csak a rövidebbet húzhatja. A logika hajlítható viasz a kezükben. Az ember ne beszéljen, csak cselekedjék – vessen véget az egésznek, magyarázkodás nélkül.

– A dolog üzleti részéhez nem értek – mondta. – Ezt inkább vele beszéld meg.

– Mi az? Már menni akarsz?

– Mennem kell.

– Miért nem maradsz még egy kicsit?

– Várnak a kórházban.

Joan megfogta Ravic kezét, és a szemébe nézett.

– Az előbb azt mondtad, hogy már végeztél a dolgoddal.

Ravic önmagával vitatkozott. Mondja meg neki, hogy nem látja többé? De mára elég volt. Elég volt mindkettőjük számára. Lehet, hogy meg kellene mondani neki, de nem megy. Ennyit már elért.

– Maradj még, Ravic – könyörgött Joan.

– Nem lehet.

Joan hozzásimult, és vállára tette kezét. Még ezt is, gondolta Ravic. A régi klisé. Olcsó, ócska, de kipróbált. A világért se hagyná ki, nem hagy ki semmit. De ki várná a macskától, hogy füvet egyék?

– Sürgősen vissza kell mennem – mondta, és kibontakozott karjai közül. – Egy ember haldoklik a kórházban.

– Milyen jó a doktoroknak – mondta Joan. – Mindig találnak valami ürügyet.

– Akárcsak az asszonyok, Joan. Mi kezeljük a halált, ti kezelitek a szerelmet. Ez a két legfontosabb dolog a világon.

Joan nem felelt.

– Ezért olyan erős a gyomrunk is – folytatta Ravic. – Szükségünk van rá, különben nem tudnánk dolgozni. Amitől más elájul, mi nyugodtan nézzük. Isten veled, Joan.

– Eljéssz megint, Ravic?

– Ne törd rajta a fejed. Van idő bőven. Majd meglátod magad.

Gyorsan az ajtóhoz lépett, és nem fordult hátra. Joan nem kísért ki, de Ravic tudta, hogy utánabámul. Furcsán érezte magát, mintha víz alatt járna.

Goldbergék szobájából hallatszott a sikoly. Ravic kihajolt az ablakon. Alig tudta elképzelni, hogy az öreg Goldberg megverte volna feleségét, vagy fejéhez vágott volna valamit. Többet nem is hallott. Aztán lábdobogás következett, rövid, izgatott beszélgetés Wiesenhoff szobájában és ajtócsapkodás. Néhány perccel később kopogtak Ravic ajtaján, és a hotelesnő rohant be izgatottan.

– Gvorsan, gyorsan... Monsieur Goldberg...

– Mi van vele?

– Felakasztotta magát az ablakra. Jöjjön gyorsan.

Ravic félredobta a könyvet, amit olvasott.

– Itt a rendőrség?

– Szó sincs róla. Különben nem hívnám önt. Az asszony épp most vette észre.

Ravic leszaladt vele a lépcsőn.

– Levágták már?

– Még nem. Csak tartják... Néhány ember állt az ablaknál a homályos szobában. Ruth Goldberg, Wiesenhoff és még valaki. Ravic felcsavarta a villanyt. Ruth Goldberg és Wiesenhoff karjaik közt tartották az öreg Goldberget, mint valami bábut, és a harmadik ember idegsen igyekezett kibogozni a nyakkendőt, melynek segítségével Goldberg az ablak első kilincsére akasztotta magát.

– Miért nem vágják le?

– Nincs nálunk kés – felelte Ruth Goldberg. Ravic táskájából ollót vett elő, és munkához látott. Vastag, erős selyemnyakkendő volt, és eltartott néhány másodpercig, míg elvágta. Közben Goldberg arca ott volt közvetlenül előtte. A kidülledt szemek, a nyitott száj, a vastag nyelv, a gyér, szürke szakáll, a fehér pettyes, sötétzöld nyakkendő, mely megfeszült vézna, kidagadt nyakán, a test pedig himbálódzott Wiesenhoff és Ruth Goldberg remegő karjain, mintha kacagás rázná.

Ruth Goldberg arca vörös volt, szemét elöntötték a könnyek. Mellette Wiesenhoff verejtékezett a test súlya alatt, mely most nehezebb volt, mint életében valaha. Két rémült, sóhajtozó arc és fölöttük némán vigyorogva a lekókadó fej. Amikor Ravic elvágta a zsinórt, a fej Ruth Goldberg vállára zuhant. Az asszony sikoltozva hátraugrott, a holttest pedig kitért karokkal

utánalendült, mintha üldözné, groteszk, pojácához illő mozdulattal. Ravic elkapta a holttestet, és Wiesenhoff segítségével letette a padlóra. Meglazította a zsineget, és megvizsgálta a tetemet.

– Moziban voltam – siránkozott Ruth Goldberg. – Ő mondta, hogy menjek, ő küldött. Ruthy, mondta, igazán rád fér egy kis szórakozás, menj el a Théâtre Courcelles-be, egy Greta Garbót adnak, a Krisztina királynőt, igazán megnézhetnéd. Váls egy jó jegyet, zsöllyét vagy páholyt, és ülj be, szabadulj meg két órára ettől a nyomorúságtól. Nyugodtan mondta, és még megsimogatta az arcomat. Ne siess haza, Ruthy, mondta, van ott egy jó kávéház a közelben, a Parc Monceau-ban, menj oda, és rendelj fagyaltot, csokoládét és vaníliát, érezd magad egyszer jól, drága szívem. Ezt mondta, és szót fogadtam neki, és amikor hazajöttem...

Ravic felállt. Ruth Goldberg abbahagyta a kárálást.

– Úgy látom, nem várt soká – mondta Ravic. – Mindjárt megtette, amint magára maradt. Az asszony arcához szorította kezét.

– Biztos, hogy már...

– Mebpróbálhatunk valamit. Mesterséges légzést. Tudja, hogy kell csinálni? – fordult Ravic Wiesenhoffhoz.

– Nem. De hallottam róla.

– Majd megmutatom.

Ravic megfogta Goldberg karjait, hátrahúzta a padló felé, majd felnyomta a mellére, aztán hátra és előre megint. Hörgés hallatszott Goldberg torkából.

– É1! – sikoltotta az asszony.

– Nem. Csak az összeszorított légszóból jött ki a levegő.

Ravic még néhányszor demonstrálta a kísérletet.

– Így, látja? Most folytassa! – mondta Wiesenhoffnak.

Wiesenhoff vonakodva letérdelt Goldberg mellé.

– Folytassa! – szólt rá Ravic türelmetlenül. – Fogja meg a csuklóját. Vagy a karját, az még jobb. Wiesenhoff verítékezett.

– Erősebben – mondta Ravic. – Hajtsa ki a levegőt a tüdejéből.

Közben egy csomó ember jött be a szobába. Ravic a hotelesnőhöz fordult, és intett neki, hogy menjen ki.

– Meghalt – súgta a folyosón. – Az egész már értelmetlen dolog. Egy ceremónia, hogy megnyugtassák őket. Csoda lenne, ha most használna valamit.

– Mit csináljunk?

– A szokásos eljárás.

– Mentők? Akkor tíz perc múlva a rendőrség is itt van.

– Hiába. A rendőrséget értesíteni kell. Goldbergnek vannak papírjai?

– Igen. Érvényes útlevelel és carte d'identité.

– És Wiesenhoff?

– Tartózkodási engedély. Meghosszabbított vízum.

– Akkor nem kell tartaniuk semmitől. Mondja meg nekik, hogy vallomásukban rólam ne tegyenek említést. Az asszony hazajött, meglátta, sikoltozni kezdett. Wiesenhoff levágta, és mesterséges légzéssel próbálkozott. El tudja ezt intézni?

A hotelesnő ránézett élénk madárszemével.

– Persze. Én is itt leszek majd, ha jön a rendőrség. Majd vigyázok mindenre.

– Köszönöm.

Ravic visszament a szobába. Wiesenhoff Goldberg fölé hajolt, és keményen dolgozott. Egy pillanatig úgy tűnt, mintha mindketten tornagyakorlatokat végeznének a padlón. A hotelesnő megjeleint az ajtóban.

– Mesdames et Messieurs – mondta –, most telefonálnom kell a mentőknek és a rendőrségnek. Előbb a mentőket hívom. A rendőrséget sem hagyhatom ki, mert a mentőorvos úgyis felhivná. Legkésőbb fél óra múlva itt lesznek a rendőrségtől. Akinek a papírjai nincsenek rendben, rögtön csomagoljon, és tűnjön el. Legalább szedje össze azt, ami kint hever, és vigye le a Katakombába. Könnyen lehet, hogy a rendőrség átkutatja a szobákat vagy tanúkat keres.

Egyszerre mindenki az ajtó felé tódult. A hotelesnő intett Ravicnak, hogy mehet, a többit majd elintézi ő. Ravic felvette ollóját a padlóról, és a táskájába tette. Az elvágott nyakkendő is ott hevert a földén. Még rajta volt az áruház címkéje: S. Foerder, Berlin. Jó nyakkendő volt, legalább tíz márkába került. Goldberg még fénykorában vehette. Ravic ismerte a céget, maga is vásárolt ott valamikor. Sebtében becsomagolta holmiját két bőröndbe, és levitte Morozov szobájába. Túlzott óvatosságnak tartotta az egészet. Valószínű, hogy a rendőrség nem vesződik majd a többi lakóval. De Ravic még nem felejtette el Fernand-t.

Lement a katakombába. Nagy nyüzsgés volt odalent. Egy csomó ember szaladgált izgatottan ide-oda. Az illegális brigád – a menekült emigránsok, akik még nem tudtak papírokat szerezni. Clarisse, a pincérnő és Jean, a pincér nagy munkában voltak. A bőröndöket egy boltíves pincehelyiségbe irányították, a Katakomba mellett. Maga a Katakomba nem tért el rendes órarendjétől. Az asztalokat megterítették vacsorához, kenyérkosarakat raktak ki, hal-és zsírszag áradt be a konyhából.

– Nem kell kapkodni – nyugtatta meg Jean az idegesebbeket. – Csak szép kényelmesen, van idő bőven. A rendőrség nem szokott sietni. De a menekültek nem akartak kockáztatni semmit. Nem bíztak a szerencséjükben. Egymást taposták a pinceajtóban, hogy minéi előbb berakják cókmókjukat. Alvarez, a spanyol is köztük volt. A hotelesnő végigjárta a szobákat, mindenkit figyelmeztetett a veszélyre. Alvarez bocsánatkérő mosollyal nézett Ravicra. Ravic nem tudta, miért., Egy csendes, sovány ember lépett hozzá. Ernst Seidenbaum volt a filozófia és filológia daktora.

– Nem komoly dolog – mondta Ravicnak. – Csak hadgyakorlat. Vagy inkább főpróba. Ön itt marad a Katakombában?

– Nem.

Seidenbaum már évek óta itt lakott. A szálló veteránja volt.

– Én maradok – mondta. – Nincs kedvem szaladgálni. Nem hiszem, hogy lesz valami. Jegyzőkönyvet vesznek fel, és elmennek. Kit érdekel egy öreg német zsidó halála?

– A halott? Senkit. De az élő emigránsok inkább. Jó alkalom vadászni illegális idegenekre.

Seidenbaum megigazította csíptetőjét az orrán.

– Azt se bánom. Tudja mit csináltam az utolsó razzia alkalmával? Két évvel ezelőtt,történt. Egy rendőrőrmester több rendőrrel lejött a Katakombába is. Magamra kaptam Jean fehér kabátját és felszolgáltam az asztaloknál. Én hoztam pálinkát a rendőröknek.

– Jó ötlet.

– Igen – bólintott Seidenbaum. – Az ember idővel belefárad, és már nem menekül tovább.

Nyugodtan kiballagott a konyhába, hogy megkérdezze, mi lesz vacsorára. Ravic a Katakomba hátsó kijáratán kiment az udvarra. Egy macska szaladt el mellette, lábát súrolva. A többiek már előtte loholtak és aztán szétszóródtak az

utcán. Alvarez bicegett. Újabb, operációval talán rendbe lehetne hozni, gondolta Ravic szorakozottan.

A Place des Ternes éttermében ült, és egyszerre arra gondolt, hogy Joan ma éjjel eljön hozzá. Nem tudta volna megmondani, miért de egészen biztos volt benne. Kifizette vacsoráját és visszasétált a hotelbe. Meleg este volt. A keskeny mellékutcákban kigyulladtak a lámpák a garniszállók kapuja fölött, hogy útba igazítsák azokat, akik egy órára akarnak szobát bérelni. A lefüggönyözött ablakok mögül tompa fény áradt ki az utcára. Tengerészek bő, lobogó, fehér nadrágban utcai nőket hajkurásztak. Fiatalok voltak, hangosak, jókedvűek, mámorosak a bortól és a nyártól. Sorra eltűntek a garnik kapui mögött. Valahonnan harmonikaszó hallatszott. De Ravic fejében csak egy gondolat élt – kifakadt, kivirágzott, teljesen betöltötte és elvarázsolta az egész tájat: Joan várja a hotelben a nagy újsággal, hogy szakított mindennel, és most végleg visszatér hozzá.

Ravic hirtelen megállt. Mi ütött belém? – gondolta. ~Miért állok itt, és nyújtom ki kezem a levegőbe, mintha selymes haját simogatnám kecses nyakán? Nem tudom, hogy már minden késő? Ami volt, elmúlt, feltámasztani nem lehet. Senki sem jöhet vissza, még akkor sem, ha szeretné.

Az udvaron és a hátsó kijáraton át tért vissza a Katakombába. Egy csomó ember üldégt az asztaloknál, köztük Seidenbaum is. Mint vendég, nem mint pincér. Úgy látszik, elmúlt a veszély. Bekopogott Morozov szobájába.

– Éppen el akartam menni hazulról – mondta Morozov. – Nem örültem neki, amikor megláttam itt a bőröndjeidet. Már attól féltem, visszamegy Svájcba.

– Rendben van minden?

– Igen. A rendőrség elment, nem is jön vissza. Megadták az engedélyt a temetésre. Egyszerű eset. A hoittest fent van a szobában, most terítik ki.

– Akkor visszaköltözhetem a szobámba, nem?

Morozov bólintott.

– Az a Seidenbaum! – kacagott. – Az egész idő alatt ott lábatlankodott a rendőrök körül. Csíptetőjével az orrán és irattáskával a hóna alatt. Azt mondta, hogy ügyvéd, és valami biztosítótársaság megbízottja. Szentelenül erőszakoskodott a rendőrökkel. Meg akarta menteni az öreg Goldberg útlevelét, és nem nyugodott, amíg meg nem kaparintotta. Kijelentette, hogy a biztosítótársaságnak szüksége van rá. A rendőrség csak a carte d'identité csatolhatja a jegyzőkényvhöz. Paragrafusokra hivatkozott, bedőltek neki, és odaadták az útleveit. Fontoskodva berakta az irattáskájába.

– Vannak papírjai?

– Semmi az égvilágon.

– Azért ugrált annyit. Igaza van, az az útlevel aranyat ér. Még egy évig éményes. Nyugodtan lehet vele élni, persze, inkább vidéken, mint Párizsban, ha csak nem olyan vakmerő valaki, mint Seidenbaum. A fényképet könnyű kicserélni. Vannal: olcsó szakemberek, akik kijavítják az évszámot is, ha az új Aron Goldberg fiatalabb, mint a régi. Modern lélekvándorlás.

– Seidenbaum akkor Goldberg lesz ezentúl?

– Nem. Ebből nem kér. Azt mondja, méltóságán alul áll, hogy ilyen könnyedén biztonságba jusson. A földalatti világpolgárok Don Quichotéja akar maradni. Fatalista, és kíváncsi rá, mit tartogat számára a sors. Nem kell neki hamis útlevel. Nem lenne jó neked?

Ravic megrázta fejét.

– Nem. Úgy gondolkodom, mint Seidenbaum.

Fogta a bőröndjeit, és felment a lépcsőn. Azon a folyosón, ahol Goldbergék laktak, észrevett egy fekete kaftános, szakállas, tincses öreg zsidót. Arca olyan volt, mint a bibliai pátriárkáké. Nesztelenél, suhant gumitalpas cipőjében a rosszul világított, homályos folyosón mint valami lebegő látomás. Kinyitotta Goldbergék ajtaját. A szobából égő gyertyák fénye áradt ki és halk, panaszos, szívbe markoló jajveszékelés. Egyhangú volt, mégis énekszerű. Hivatásos siratóasszonyok, gondolta, hát még ilyesmi is létezik? Vagy Ruth Goldberg hangját hallotta csupán? Kinyitotta szobája ajtaját. Joan az ablakdeszkán ült, és elébe szaladt, amikor meglátta.

– Itt vagy? Mi történt? Mért vannak nálad a bőröndök? Megint el kell utaznod?

Ravic letette a bőröndöket a fal mellé.

– Nem történt semmi. Merő óvatosság. Valaki meghalt a házban, és a rendőrséget vártuk. De már rendben van.

– Felhívott valaki. Valaki azt mondta, hogy elköltöztél.

– A hotelesnö lehetett. Okos és óvatos, mint mindig.

– Erre iderohantam. Az ajtó nyitva volt, a szoba üres. A holmidat se láttam. Már azt gondoltam, Ravic – hangja remegésbe fulladt.

Ravic erőltetett mosollyal nézett rá.

– Ebből is láthatod, hogy nem lehet rám számítani. Megbízhatatlan partner vagyok.

Kopectak az ajtón. Morozov nyitott be két palackkal a kezében.

– Hé, Ravic, nálam felejtetted a muníciót, te bolond...

Hirtelen meglátta Joant a sötétben, de úgy tett, mintha nem venné észre. Ravic maga sem tudta, vajon megismerte-e. Morozov átadta a palackokat, és gyorsan eltávozott. Ravic az asztalra tette a Vouvrayt és a calvadost. A nyitott ablakon át újra megütötte fülét a gyászdal. Hol hangosabb lett, hol elhalkult, aztáa újra kezdődött. Meleg nyári este volt, nyitva állt az ablak, melyre az öreg Aron felkötötte magát. Hullája most már bomladozni kezdett a szobában, ahol olyan boldogtalan volt, a mahagóni bútorok közt.

– Ravic – mondta Joan. – Olyan letört és szomorú vagyok. Egész nap nem találtam a helyemet. Hadd maradjak itt.

Ravic nem felelt rögtön. A kérdés hirtelen jött, és meglepte. Nem számított rá. Azt hitte, másképp következik be, nem ilyen leplezetlenül.

– Itt maradni? Meddig?

– Reggelig.

– Az nem elég hosszú idő.

Joan leült az ágy szélére.

– Nem kapcsolhatjuk ki ezt a kérdést egy éjszakára?

– Nem, Joan.

– Nem akarok tőled semmit. Csak melletted szeretnék pihenni. Vagy hadd aludjak a pamlagon.

– Nem lehet. Különben is el kell menne:n. Dolgom van a kórházban.

– Az nem baj. Majd megvárlak. Megtettem máskor is.

Ravic nem felelt. Csodálkozott, hogy milyen nyugodt. A lázas izgalom, amit az utcán érzett, teljesen eltűnt.

– És nem is igaz, hogy be kell menned a kórházba – mondta Joan.

Ravic hallgatott. Tudta, hogy ha még egy éjszakát tölt vele, vége van. Mintha egy fedezetlen csekket állítana ki vele. Joan időnként újra eljönne, szerzett jogaira hivatkozva. Mindig többet és többet engedne neki, míg teljesen kiszolgáltatná magát. Joan végül megunná, és faképnél hagyná. Aztán itt

maradna gyengén, szánalmasan, megtört erkölcsi erővel, szerencsétlenül, vágyakozva. Joan nem így gondolja most, de ez lesz a vége. Könnyű azt mondani, hogy egy éjszaka nem sokat számít. De minden visszaesés letör egy darabkát az ellenállásból, a lélek belső erődjéből, melyet meg kell védeni mindenáron. Bűn a szentlélek ellen – a katolikus katekizmus így emlékszik meg erről különös, óvatos rettegéssel, és dogmái szellemével ellentétben hozzáfűzi, hogy ezekre nincs bocsánat sem ebben, sem a túlvilági életben.

– Eltaláltad – mondta Ravic. – Nem kell visszamennem a kórházba. De nem akarom, hogy itt maradj.

Heves kitérésre számított, de Joan nyugodt maradt.

– Miért? – kérdezte csendesen.

Most magyarázza meg neki? Meg tudná magyarázni egyáltalán?

– Te már nem tartozol ide – mondta.

– De igen, idetartozom.

– Nem.

– Miért nem?

Milyen okosan csinálja, gondolta Ravic. Egyszerű kérdésekkel magyarázatra kényszerít. És aki magyarázkodni kezd, máris védekezik.

– Nagyon jól tudod – mondta. – Ne kérdezz fölösleges dolgokat.

– Már nem kívánsz engem?

– Nem – felelte Ravic, és akarata ellenére hozzátette: – így nem.

Goldbergék ablakából felhallatszott az egyhangú jajveszékelés. A halott siratása. A libanoni pásztorok bánata egy párizsi mellékutcában

– Ravic – mondta Joan. – Nem hagyatsz cserben. Kell, hogy segíts rajtam.

– Akkor segítek rajtad, ha magadra hagylak. Te meg rajtam, ha elmégy.

Joan tudomást se vett erről.

– Kell, hogy segíts rajtam, Ravic – ismételte. – Hazudhatnék neked mindenfélét, de nem akarok többé hazudni. Igen, van valakim. De az egészen más dolog, mint ami köztünk van. Ha ugyanaz volna, nem volnék most itt.

Ravic cigarettát vett elő, és szájába dugta. Ajkán érezte a papír száraz ízét. Hát eljutottunk idáig is, gondolta. Most már megmondta, a szemembe vágta. Olyan, mint egy hideg kés. Vág, de nem fáj. A bizonyosság sohasem fáj. Csak

ami megelőzi és ami utána jön.

– Más dolog? – mondta. – Tudom. A következő mindig más. Más, és mégis ugyanaz.

Micsoda fecsegés, gondolta, közhelyek, amilyenekkel napról napra találkozunk az újságok hasábjain. Milyen ócska és kopott az igazság, ha kimondjuk. Joan kiegyenesedett.

– Ravic, te nagyon okos vagy. Nem igaz, hogy csak egy embert lehet szeretni egyszerre. Ezt bizonyára tudod te is. Vannak emberek, akiknek olyan a természetük, hogy azon az egyen kívül gondolni se tudnak másra. Ezek a legboldogabbak. De a legtöbb kísértésbe esik, megzavarodik, ha nincs ott mellette az igazi.

Ravic meggyújtotta a cigarettát. Nem nézett Joanra, mégis pontosan tudta, milyen most. Arca sápadt, szeme sötét és szomorú, ajka csupa könnyörgés, agya csupa számítás – megindítóan törékeny – . erős, legyőzhetetlen. Ilyen volt a szobájában is azon a délutánon, mint egy hittel sugárzó, üdvösséget ígérő angyal – holott valójában keresztre akarta feszíteni, hogy magához kösse örökre.

– Igen – mondta –, ismerem ezt a kifogást.

– Nem kifogás. Ha tudnád, milyen boldogtalan vagyok. Nem szerez semmi örömet. Az ember beleesik, mint vaami hálóba, és nem tud szabadulni tőle. Se a testem, se a lelkem nem kívánja, de erősebb nálam.

– Akkor mit kapálódzol ellene? Engedj, ha erősebb.

– Hiszen azt teszem, nem tehetek egyebet. De azért – hangja éles lett – nem akarlak elveszíteni, Ravic!

Ravic mélyen beszívta a füstöt, de nem érezte ízét. Nem akarsz lemondani rólam, gondolta. De a másiktól sem. Éppen ez az. Hogy ilyesmire képes vagy. Ezért kell szabadulnom tőled. Nem arról az egy férfiről van szó – azt még megbocsátanám, elfelejteném. Erre még mentséged is van. A baj az, hogy ragaszkodol hozzá, és nem tudsz szakítani vele. Az sem hazugság, hogy idő kell hozzá. Idővel majd szakítasz vele. De aztán jön egy másik. Mindig lesz egy másik. Hiába, a véredben van. Azelőtt magam is képes voltam erre. Veled szemben nem vagyok rá képes. Ezért kell szabadulnom minél előbb. Most még talán meg tudom tenni. De holnap, holnapután már nem lesz hozzá erőm.

– Te azt hiszed, hogy valami különös, rendkívüli dolog ez – mondta hangosan.
– Pedig a legközönségesebb eset a világon. Az asszony, a férj és a szerető.
Köszönöm, nem kérek belőle.

– Nem igaz.

– De igaz. Régi história, csak sok változata van. A tied az egyik.

– Hogy mondhatasz ilyet! – pattant fel Joan. – Te vagy mindenem, csak rád gondolok, a másik nem számít. A másik csak... zavarba jött – nem is tudom, mit mondjak, minek nevezzem?

– Ha férjéről és szeretőről nem akarsz hallani, nevezzük biztonságnak és kalandnak. Így jobban hangzik, de lényegében ugyanaz. Szükségét érzed az egyiknek, de a másiktól sem akarsz lemondani.

Joan megrázkódott.

– Ravic – szólalt meg a sötétben, igazán szívhez szóló hangon – a szavak nem mondanak semmit. Adhatunk valaminek szép nevet, csúnya nevet, nem fontos. A fontos az, hogy szeretlek, és szeretni foglak, amíg élek. Ezt tisztán érzem, és jól tudod te is. Minden gondolatom hozzád száll, mielőtt elalszom, mindig rád gondolok. Akármilyen történik velem, úgy érzem, hozzád tartozom. Ez nem hazugság. Azért jövök el hozzád újra és újra. Ezért nem szégyellem magam, és nem érzem magam bűnösnek, akármilyen gorombán beszélsz is velem.

– Bűnről szó sem lehet, Joan. Sohasem mondtam ilyesmit. Szabad vagy.

– Te nem mondtad, de én sokat gondolkodtam rajta, Ravic. Gondolkodtam rólad és magamról. Te sohasem akartál engem igazán és egészen. Talán nem is tudsz róla, de így van. Mindig maradt benned valami, amit elzártál előlem. Ahonnan kirekesztettél. Hogy szerettem volna, hogy enyém légy egészen. Hogy erőlködtem, de hiába. Sohasem voltam biztos, mindig úgy éreztem, hogy a következő percben eltűnsz az életemből. Amikor a rendőrség elvitt, és menned kellett akaratom ellenére, úgy éreztem, hogy ez különben is megtörténhetett volna bármikor. Hogy egyszer idejövök, és nem talállak, eltűntél nyomtalanul.

Ravic a sápadt arcra bámult, melyet alig látott a sötétben. Volt valami igaz abban, amit mondott.

– Ez a félelem gyötört szüntelenül – folytatta Joan. – Valami leírhatatlan szorongás. Néha nevettem rajta, gyerekes rémlátásnak tűnt, aztán megint mondtál valamit, és elárultad, hogy nem engedsz közel magadhoz, nem akarsz igazán. Aztán jött valaki, aki igazán akart, csak engem, egészen és végleg, minden fenntartás nélkül, minden komplikáció nélkül. Nem is érdekelt, csak játszottam vele. Olyan ártatlan dolognak látszott. Gondoltam, akkor hagyom abba, amikor akarom. De mindig jobban hiányzott, különösen, hogy te nem voltál mellettem. Ellenálltam, de hiába éreztem, hogy nem tartozom oda, de valami mégis felé taszított. Mint amikor lassan csúszik a föld a lábunk alatt,

előbb csak nevetünk rajta, és egyszerre észrevesszük, hogy nem tudunk megállni többé. De a szívem sohasem volt ott, Ravic. A szívem mindig nálad volt.

Ravic kidobta cigarettáját az ablakon. Mint egy szentjánosbogár szállt le lassan a sötétben.

– Ami történt, megtörtént, Joan. Nem tudunk rajta változtatni.

– Nem is akarok erőszakosan változtatni rajta. Majd elmúlik magától. Hozzád tartozom, Ravic. Mért jövök vissza mindig? Mért koldulok amikor újra és újra ki akarsz dobni? Tudom, hogy nem hiszel nekem. Azt gondolod, más okaim vannak. Hát visszajönnék, ha nem hiányoznál? Ha a másik is azt adná, amit te? Már régen elfelejtettelek volna. Azt mondod, a biztonságot keresem. Nem igaz. Én a szerelmet akarom.

Szavak, gondolta Ravic. Édes szavak. Csalóka balzsam. Te vagy az igazi, csak hozzád tartozom, a másik nem számít – üres szavak. Mennyi, mennyi szót találtak már ki erre az egyszerű dologra, két test vad, kegyetlen vonzódására. A képzelet, érzelem, csalás és öncsalás milyen szivárványa ível át fölötte! Most itt áll vele szemben a sötétben, az édes szavak langyos esőjében, a szavak végigcsurognak bőrén és idegein, de nem jelentenek semmit, csak búcsúzást, búcsúzást. Nem szabad tárgyalni. Ha beszélni kezd, vége van. A szerelem istenének homloka, keze csupa vér. Szavak nem mossák le soha.

– Most már menned kell, Joan.

– Itt akarok maradni – felelte Joan, és felállt. – Hadd maradjak itt. Csak egyszer még. Erre az éjszakára.

Ravic megrázta fejét.

– Mit gondolsz, mi vagyok én? Felhúzható automata?

Joan rátámaszkodott. Egész teste reszketett.

– Ne törődj semmivel. Hadd maradjak itt.

Ravic gyengéden eltolta magától.

– Gondolj a másokra, Joan. Ne csald meg velem. Eleget szenved majd úgy is.

– Nem tudok hazamenni. Nem tudok most egyedül maradni.

– Nem leszel egyedül. Majd eljön, és megvigasztal.

– Nem jön el. Nincs Párizsban. Elutazott néhány napra.

– Úgy? – mondta Ravic nyugodtan, és ránézett. – Ez egyszer legalább őszinte voltál. Most már tudom, mért jöttél.

- Nem azért jöttem.
- Persze hogy nem.
- Nem kellett volna megmondanom. EI is hallgathattam volna.
- Igen, igen.
- Ravic! Nem akarok hazamenni egyedül.
- Akkor elkísérlek.

Joan egy lépést tett az ajtó felé.

- Szóval, már nem szeretsz – mondta halk, de szinte fenyegető hangon.
- Erről akartál meggyőződni? Azért jöttél ide?
- Igen. Nemcsak ezért, de ez is hozzátartozik.
- Nem tudom, mit mondjak neked, Joan! – kiáltott fel Ravic türelmetlenül. – Ha elküldelek – talán ez a legőszintébb szerelmi vallomás.

Joan hallgatott. A nagy csendből érezni lehetett, hogy töpreng és kételkedik.

- Gondolkodj egy kicsit – mondta Ravic. – Ha nem így volna, nem tartanálak itt éjszakára? Bánnám is én akkor, kivel élsz.

Joan lassan elmosolyodott. Nem is mosoly volt inkább belőlről fakadó örömsugárzás, mintha lámpa gyulladt volna ki benne, és fénye lassanként elért volna a szemébe.

- Köszönöm, Ravic! – mondta. Aztán kisvártatva, óvatosan ráemelte tekintetét. – Ugye, nem hagysz el, Ravic?

- Miért kérdezed?
- Ugye, megvársz? Megvárod, míg egészen visszajövök?
- Azt hiszem, ez a veszély nem fenyeget. Azok után, amiket eddig tapasztaltam.

- Köszönöm.

Joan egészen megváltozott. Felvidult, meg volt elégedve. Milyen gyorsan vigasztalódik, gondolta Ravic. De mit csodálkozom rajta? Azt hiszi, elérte, amit akart, és könnyebben, mint hitte volna. Még itt sem kellett maradnia érte éjszakára.

- Tudtam, hogy így lesz – mondta Joan, és gyorsan megcsókolta. – Ilyen vagy, nem viselkedhetsz másképp. És most megyek. Nem kell hazakísérned. Most már

haza tudok menni egyedül is. Még megállt a nyitott ajtóban.

– Ne gyere el újra – mondta Ravic. – És ne törd a fejedet semmin. Nem kell félned, téged nem érhet semmi baj.

– Nem. Jó éjszakát, Ravic.

– Jó éjszakát, Joan.

Ravic a falhoz lépett, és felcsavarta a villanyt. Megrázkódott. Így kell viselkednem gondolta. És így kell viselkednie neki is. Ilyenek mind. Sárból és aranyból gyurtak őket. Hazugságból és megrendítő komolyságból. Csalásból és szemérmetlen őszinteségből. Leült az ablak mellé. Alulról megint felhangzott a halk, egyhangú siránkozás. Egy asszony, aki csalta szerencsétlen arát, és most siratja, mert meghalt. De talán csak azért sír, mert a vallási szokás megkéveteli. Valójában nem is boldogtalan. Talán én sem vagyok az – gondolt a Ravic, és csodálkozott, hogy ilyen jól bírja.

23

– Igen, visszajöttem, Ravic – mondta Kate Hegstroem. Szobájában ült, az Hôtel Lancasterben. Nagyon lefogyott. Bőre alatt beséppedt a hús, mintha belülről vésték volna ki valami finom műszerrel. Arcvonásai élesebbek lettek, és bőre olyan volt, mint a foszladozó, vékony selyem.

– Azt hittem, még Firenzében van – vagy Cannes-ban –, vagy talán már Amerikában.

– Egész idő alatt Firenzében voltam. Fiesolében. Azután nem bírtam tovább. Emlékszik, mennyire rábeszéltem, hogy jöjjön velem? Könyvek, kandalló, békés esték... A könyvek ott voltak, a kandalló is, de a békesség! Még Assisi Szent Ferenc városa is zsibongó vásár lett Ravic. Lármas és nyugtalanító, mint az egész világ. Ott, ahol ő a madarakkal beszélgetett és békét prédikált, most egyenruhás fiatalemberek menetelnek, megrészegülve a nagyszavaktól, hetvenkedéstől és gyűlölettől.

– Mindig így volt, Kate.

– De nem ennyire. A kertészem néhány évvel ezelőtt még csendes, barátságos ember volt, gyűrött vászonnadrágban jár és széles karimájú szalmakalappal a fején. Most csizmás, feketeinges hős, aki tört visel, és beszédeket tart. Azt mondja, hogy Angliát meg kell semmisíteni, Nizzát, Korzikát, Savoyát Itáliához kell csatolni, és a Földközi-tenger az olaszoké. Ez a kedves, mosolygós nép, mely még sohasem nyert meg egy háborút, egészen megvadult, amióta megengedték neki, hogy győztes legyen Spanyolországban és Abesszíniában. Régi barátaim, akik pár éve még józan emberek voltak, most szentül meg vannak győződve róla, hogy három hónap alatt térdre kényszeríthetik Angliát. Az egész ország forr. Mi ütött beléjük? Bécsből a barnaingesek brutalitása elől szöktem el, Itáliát meg a feketeingesek miatt hagytam ott. Azt hallom, valamelyik kis államban zöldingesek szervezkednek, Amerikában meg néhány örült gazember divatba akarja hozni az ezüst inget. Igazán nem értem. Valami ragály ez?

– Olyasmi. De a színorgia nem tart soká. Az egyetlen szín mely megmarad, a vörös lesz.

– Vörös?

– Igen. Vörös, mint a vér.

Kate Hegstroem lenézett az udvarra. A gesztenyefák lombja halványzöld volt az enyhe alkonyati fényben.

– Hihetetlen – sóhajtotta Kate. – Két világháború húsz éven belül, kicsit sok. Még az elsőt se heverték ki.

– Csak a győztesek fáradtak. A legyőzöttek nem. A győzelem elpuhítja az embert.

– Lehetséges – mondta Kate, és ránézett. – Azt hiszi, hogy már nincs sok idő hátra?

– Attól tartok, nincs.

– De nekem talán elég lesz, nem?

Ravic gyanakodva nézett rá. Kate nem kerülte tekintetét.

– Beszél Fiolával? – kérdezte Ravic.

– Igen, néhányszor meglátogatott. A kevesek közé tartozik, akiket elkerült a fekete ragály.

Ravic nem szólt semmit. Várt. Kate Hegstroem felvett egy gyöngysort az asztalról, és játszani kezdett vele. Amint a drága gyöngyszemeket keresztülcsúsztatta ujjain, olyan volt, mintha olvasót pergetne.

– Úgy érzem magam, mint a bolygó zsidó – mondta. – Járom a világot, és egy kis nyugalmat keresek. De, úgy látszik, rossz időben keltem útra. Nyugalom nincs már sehol. Talán csak itt maradt még egy kevés. Ravic a gyöngyöket nézte. Csúf, szürke puhányok izzadták ki kínjukban, mert egy kis porszem került a héjuk alá. Ebből született a lágyan csillogó szépség. Hát nem furcsa?

– Azt hittem, vissza akar térni Amerikába, Kate. Boldog mindenki, aki megteheti. Akinek van esze, és módja is van rá, sürgősen elhagyja Európát, amíg nem késő.

– Meg akar szabadulni tőlem?

– Ugyan, Kate! Hiszen maga mondta, hogy mihelyt elrendezte ügyeit hazamegy.

– Már ahhoz sincs kedvem. Egy darabig itt maradok Párizsban.

– Párizs meleg, nyáron nem kellemes hely.

Kate félredobta gyéngyeit.

– Az ember másképp látja, Ravic, ha az utolsó nyara ez.

– Az utolsó?

– Igen. Az utolsó, mielőtt elmegyek.

Ravic hallgatott. Nem tudta, jól érti-e? Kate sejti, milyen beteg? Mit mondhatott neki Fiola?

– Mi újság a Seherezadében? – kérdezte Kate.

– Már régen nem voltam att. Morozov azt mondja, esténként mozdulni se lehet ott, annyi a vendég. Mint a többi mulatóhelyen.

– Nyáron?

– Igen, pedig más években mindenütt bezárnak ilyenkor. Csodálkozik rajta?

– Nem. Mindenki ki akarja facsarni az utolsó cseppeket.

– Úgy látszik.

– Nem vinne el egyszer oda? – kérdezte Kate.

– Szívesen. Amikor akarja. Azt hittem, nem érdekli.

– Én is azt hittem. De most már másképpen gondolkodom. Én is ki akarom facsarni az életből az utolsó cseppeket.

Ravic ránézett.

– Jól van, Kate – mondta azután. – Amikor parancsolja.

Felállt. Kate elkísérte az ajtóig. Az ajtófélfának támaszkodott, karcsún, sápadtan, száraz, selymes bőre most még petyhüdtebbnek látszott. Kezet nyújtott Ravicnak. Keze is száraz volt és forró.

– Miért nem mondta meg nekem az igazat, Ravic? – kérdezte könnyedén, mintha csak az időjárásról beszélt volna. Ravic rábámult, de nem felelt.

– Olyan gyengének tart? Higgye el, kibírtam volna – mondta keserű mosollyal, de szemrehányás nélkül. – Visszontlátásra, Ravic.

Az ember, akinek a gyomrát kioperálták, meghalt. Három napig nyöszörgött, és már a morfium sem használt. Ravic és Veber tudták, hogy menthetetlen. De nem szabadíthatták meg az utolsó három nap kínjaitól. A törvény sem engedte. A vallás sem, mely azt prédikálja: szeresd felebarátodat.

– Sürgönyözött a családjának? – kérdezte Ravic.

– Nincs családja – felelte Veber.

– Barátja?

– Senki. Beszéltem a házmesternével a bérházban, ahol lakott. Soha nem kapott levelet senkitől, legfeljebb reklám-és propagandanyomtatványokat. Soha

nem látogatta meg senki. Előre kifizette a műtétet és négyheti kórházi ápolást. Két héttel többet fizetett, mint kellett. A házmesterné azt mondta, neki ígért mindent, mert ő volt az egyetlen, aki törődött vele. Kért, hogy neki fizessem vissza a két hetet. Úgy bánt vele, mintha az édesanyja volna. Láta volna ezt az édesanyját, Ravic. Arra is hivatkozott, hogy költségekbe verte magát miatta. Az utolsó havi lakbérét is ő előlegezte. Persze, nem hittem el. Itt is gondosan kifizetett mindent előre, valószínű, hogy a lakbérét is rendezte. Azt mondtam az asszonynak, hogy mindent átadunk a rendőrségnek, forduljon oda, ha valami kévetelése van. Erre szitkozódva távozott.

– A pénz! – mondta Ravic. – Milyen leleményessé teszi az embert.

– Értesítjük a hatóságokat. – Veber elmosolyodott. – Törődjenek azok vele. A temetéssel is.

Ravic még egy pillantást vetett a szerencsétlen emberre, akinek nem volt családja, rokona, barátja, sőt végül gyomra sem. Ott feküdt, és arca az utolsó órákban jobban megváltozott, mint harmincöt éves élete folyamán. Utolsó lélegzetének görcseiben már felbukkant a halál zord arca. Minden mellékes és esetleges, amit a lét fordulatai raktak rá, eltűnt – még a végső tusa jelei is. Mindent betakart a halál zord, néma, örök maszkja.

Ravic kiment a szobából. A folyosón találkozott az éjjeli ápolónővel, aki éppen megjött, hogy átvegye a szolgálatot.

– A tizenkettes meghalt – mondta neki Ravic. – Nem kell már virrasztani mellette. – Amikor észrevette az ápolónő arckifejezését, megkérdezte. – Hagyott magára valamit?

– Nem – felelte az ápolónő rövid habozás után. – Barátságtalan ember volt. Alig szólt hozzám az egész idő alatt.

– Igen, zárkózott ember volt – bólintott Ravic.

– Nem hozott magával értékes holmit – mesélte az ápolónő bizalmaskodó hangon. – De volt egy gyönyörű toalettkészlete. Csodaszép ezüstnyelű kefék és minden. Nem is férfinak, inkább nőnek való.

– Talán elkérte tőle?

– Szerettem volna, de nem mertem. Egyszer beszéltünk róla, kedd éjjel, amikor kissé jobban volt. Mondtam neki, hogy bármelyik úriasszony örülne, ha ilyen szép felszerelése lenne. Azt mondta, hogy férfinak is lehet ilyesmije. Meg hogy a kefék nagyon finomak, manapság már nem is lehet hasonlót kapni.

– Nincsenek rokonai – mondta Ravic. – Mindent át kell adni a rendőrségnek.

– Igazán kár! – felelte az ápolónő. – Ott tönkremegy, és nem lesz belőle haszna senkinek.

– Maga használhatná, ugye?

– Istenem! – vonogatta a vállát az ápolónő. – Úgyse számítottam rá. Csak azoktól szoktam kapni valamit, akik meggyógyulnak. A haldoklók fukarok. Először is, az utolsó percig azt hiszik, hogy megmaradnak, és szükségük lesz a holmijukra. De ha tudják, hogy végük van, dacból sem adnak semmit. El se hinné, doktor úr, hogy a haldoklók milyen kellemetlenek néha. És miket mondanak, mielőtt meghalnak!

Az ápolónő kerek, pirosposzsgás arca nyílt és ártatlan volt, mint egy gyermeké. A tragédiák, melyek lejátszódtak mellette, nem érintették közelebbről. Számára minden haldokló nevetlen vagy tehetetlen gyerek volt; vigyázni kell rá, amíg meg nem hal, aztán új jön a helyébe. Akadt, aki meggyógyult, és hálás volt, más meg egyszerűen meghalt. Nem nagy esemény. Igazi esemény az volt, ha kiárusítást hirdettek a Bon Marché áruházban, vagy ha Jean megkérte Anne kezét. Ravic szinte látta, mi játszódik le az ápolónő sima homloka mögött.

Igaza van, gondolta. Az ember törődjék önmagával és azzal a szűk körrel, mely megóvjá a káosztól. Különben hova jutnánk?

Ravic a Café Triomphe előtt ült. Meleg este volt, az ég felhős, a távolban villámok cikáztak. A járdán megélénkült a forgalom. Egy nő, kék selyemkalappal a fején, letelepedett Ranic asztalához.

– Fizet nekem egy vermutot? – kérdezte.

– Szívesen. De üljén egy másik asztalhoz. Várok valakit.

– Segítek várni.

– Nem tanácsos. Akit várok, birkózónő a Palais du Sportból.

A nő mosolygott. Arcán olyan vastag volt a festék, hogy a mosoly csak a nyakán látszott meg, a többi merev maradt mint egy maszk.

– Jöjjön fel hozzám – mondta. – Csinos lakásom van. És nagyon ügyes vagyok.

Ravic megrázta fejét. Elővett egy ötfrankos bankjegyet, és az asztalra tette.

– Ez a magáé, de ne zavarjon. Sok szerencsét.

A nő összehajtogatta a bankjegyet, és a harisnyakötője alá dugta.

– Fáradt? – kérdezte.

– Nem.

– Jöjjön velem, majd én felvillanyozom. Van egy barátnőm, elhívhatom azt is. Olyan melle van, mint az Eiffel-torony.

– Majd máskor.

– Hát akkor pá. – A nő felállt, és átélt egy másik asztalhoz. Időnként még egy-egy pillantást vetett Ravicra, azután egy sportlapot vásárolt, és elmerült a lóversenyeredmények tanulmányozásába.

Ravic a nyüzsgő tömegre bámult, mely szüntelenül hullámozott a kirakott asztalok előtt. Bent a kávéházban a zenekar bécsi keringőket játszott. A villámlás erősebb lett. A szomszéd asztalnál néhány homoszexuális fiatalember ült, cifrán és lármásan, mint egy csapat papagáj. Kabátjuk vállban túlságosan széles, csípőben túlságosan feszes volt. Az egyik a legújabb divat szerint szakállt növesztett. Most egy lány állt meg Ravic asztala előtt. Arca ismerősnek látszott, de Ravic ügyet se vetett rá, hiszen sok ilyen utcai lányt ismert látásból.

– Nem ismer meg? – kérdezte a lány. A szende prostituáltak közé tartozott, akik szelíd gyámoltalanságukkal igyekeznek hatni a férfiakra.

– Hogyne ismerném – felelte Ravic. Fogalma sem volt róla, kicsoda.

– Akkor mondja meg, hogy hívják.

– Nagyon rossz a memóriám. É.s már rég volt, hogy utoljára beszélénk.

– Igen – mosolygott a lány. – Akkor jól megijesztette Bobót. Wegmentette az életemet, és most nem ismer meg.

Bobót. Megmentettem az életét. A szülésznő. Ravicnak most már eszébe jutott minden.

– Maga Lucienne! Persze, a kis Lucienne. Akkor nagyon beteg volt. Látom, jól összeszedte magát. Ez az oka. Ezért nem ismertem meg tüstént.

Lucienne arca sugárzott az örömtől.

– Most már csakugyan megismert! És én milyen hálátlan voltam. Meg se köszöntem a doktor úrnak azt a száz frankot, amit visszaszerzett a szülésznőtől.

– Visszaszereztem? Igen, tudom már. – Persze, Madame Boucher-től nem kapott semmit, és a pénzt saját zsebéből küldte el a lánynak. – Sajnálom, hogy nem sikerült kivásalni belőle az egészséget.

– Ez is jól jött. Erre se számítottam.

– Üljen le, Lucienne. Iszik valamit?

A lány szerényen, óvatosan leült mellé.

– Csak egy Cinzanót szódával.

– Hogy megy magának, Lucienne?

– Köszönöm, megvagyok.

– Még mindig Bobóval?

– Igen. De ő már egészen más. Megjavult.

– Igen? Hát ennek örülök.

Többet nem kérdezett. Nem volt sok kérdeznivaló. Egy kis kalaposlányból kis utcai lány lett. Könnyű volt kitalálni, hogy ez történt. Ezért foltozta össze. Bobo bírhatta rá, hogy több haszna legyen belőle. A lánynak már nem kellett attól tartania, hogy gyereke lesz. Annál bátrabban kimehetett az utcára. Még kezdő volt – gyerekes arca, törékeny válla magára vonta az idősebb férfiak szemét –, kecses kis porcelánfigura, mely még nem volt sok kézben, még nem kopott le a zománca.

Lucienne apró kortyokat ivott, mint egy kis madár. Szeme körbejárt, hogy ne mulasszon el valami üzletet. Nem volt túlságosw szívderítő, de sajnálni sem lehetett különösebben. Egy jelentéktelen kis élet, amint csúszik lefelé a szokásos lejtőn.

– Meg van elégedve a sorsával, Lucienne?

A lány bólintott. Szemmel láthatólag meg volt elégedve. Minden rendben volt. Eszébe se jutott, hogy tragikusan fogja fel a dolgot.

– Egyedül van, doktor úr? – kérdezte.

– Egyedül, Lucienne.

– Ilyen szép estén?

– Igen.

A lány ránézett.

– Én ráérek – mondta félénk mosollyal.

Mi történt velem? – gondolta Ravic bosszúsan. Olyan kiéhezettnek látszom, hogy minden prostituált lecsap rám?

– Maga messze lakik, Lucienne. Nincs annyi időm.

– Nem is a lakásomra gondoltam. Oda nem meheténk. Bobónak nem szabad megtudnia.

Ravic nagyot nézett.

– Hát Bobo nem tudja? – Tudja. Mindent tud. Számon tartja minden lépésemet. Megint mosolygott és hozzátette. – Bobo olyan gyerekes. Azt hiszi, szemmel kell tartania. Mintha nem adnám neki oda a pénzt anélkül is. De magától nem fogadok el pénzt.

– Ezért nem szabad Bobónak megtudnia?

– Nem a pénz miatt. Nem akarom, hogy féltékeny legyen. Mert akkor megvadul.

– Szegény Lucienne! Akkor sok baja lehet vele, ha mindig féltékeny.

Lucienne csodálkozva nézett rá.

– Sohasem féltékeny – mondta. – Amit máskor csinálok, az üzlet.

– No és most?

Lucienne zavarba jött, majd elpirult.

– Ha meghallaná, mindjárt tudná, hogy ez más... hogy most érzés is van benne...

Lucienne lesütötte a szemét. Keze olyan árván, szomorúan pihent az asztalon. Ravic előrehajolt, és megsimogatta.

– Maga nagyon helyes lány, Lucienne. Kedves, hogy nem felejtett el és velem jönné. Meg is tenném szívesen, de nem lehet. Nem tudok valakivel, akit operáltam. Talán megérti.

A lány Ravicra emelte hosszú, sötét pilláit, és gyorsan bólintott.

– Igen. Vannak ilyen dolgok – mondta és felállt. – Akkor megyek.

– Menjen, Lucienne. Isten vele. Sok szerencsét. Vigyázzon magára, hogy ne legyen beteg.

– Igen.

– Várjon csak. – Ravic egy darabka papírt vett elő, és felírt rá valamit. – Vegye meg ezt. Aránylag még a legjobb. És ne adja oda minden keresetét Bobónak.

A lány mosolygott, és megrázta fejét. Mindketten tudták, hogy ez csak üres beszéd. Bobót nem fogja kijátszani. Ravic a lány után nézett, amíg el nem tűnt a

tömegben. Azután a pincért hívta, és fizetett. A kék kalapos nő most elhaladt asztala mellett. A sportújsággal legyezgette magát, és mosolyogva mutogatta aranyfogait.

– Maga vagy impotens, drágám, vagy búzakereskedő – mondta. – Sajnálom, mert különben olyan kedves ember. Jó éjszakát.

Ravic elindult a meleg éjszakában. A levegő mozdulatlan volt, villámok cikáztak az égen, messze a háztetők fölött. A Louvre bejárata világos volt, a kapu nyitva állt, Ravic rövid tűnődés után bement. Ilyenkor szerette a Louvre-t a legjobban. Máskor is eljött, ha esti kiállítást rendeztek. Keresztülment az egyiptomi osztályon, mely olyan volt most, mint egy óriási, kivilágított sírbolt. Háromezer éves kőkirályok álltak és ültek a falak mentén, merev gránitzemüket a csarnokban ögyelgő diákokra meresztve, unatkozó idősebb férfiakra, rosszul öltözött nőkre, akik többnyire tavalyi kalapot viseltek. Por, dohos levegő és halhatatlanság terjengett a szobrok körül.

A görög osztályon suttogva beszélgető lányok bámulták áhítattal a milói Vénuszt, akire nem hasonlítottak egy csöppet sem. Ravic is megállt. Az egyiptomi szobrok gránitja és zéldefekete dioritja után ez a márvány gyengének, puhának, dekadensnek látszott. A lágy, telt idomú Vénusz olyan volt, mint egy nyárspolgár háziasszony, aki elégedetten lép ki a langyos fürdőkádból; szépségét nem fűtötte át lélek és gondolat. A Gyíkélő Apolló jól táplált homoszexuális volt, akire ráférne egy kis testgyakorlat. A szobrok zárt helyre kerültek, falak közé, tető alá – ez tette tönkre őket. Az egyiptomi szobroknak nem ártott, azokat sírboltokba és templomokba tervezték. De a görögöknek nap kellett, levegő és karcsú oszlopsor, melyen keresztül Athén aranyos fénye.

Ravic továbbment. A nagy csarnok gyönyörű lépcsőjével lépésről lépésre közeledett felé. És egyszerre felbukkant a magasban, mindenek fölött – a Szamothrakéi Niké! Már régen nem látta az istennőt, a Győzelem szobrát, a ciprusi vizeken Ptolomeuson aratott tengeri diadal emlékét. Amikor utoljára látta, borús téli nap volt, az istennő didergett, és márványtest elvesztette ragyogását. De most büszkén állt a magasban, a lépcsők fölött, a felé irányzott fényszórók tézében. Márvány hajója orrán állt, kitárt szárnyakkal, felszállásra készen. Leple erős combjára tapadt a heves szélben, mely hiába szegült ellene. Szinte látni, hallani lehetett mögötte a borszínű szalamiszi tenger viharos, zúgó hullámait, és az égen sötét bársonyként a várakozás izgalma feszült...

Az istennő nem ismert erkölcsöt, nem ismert problémákat, nem ismerte a lázongó vér csábító dalát. Csak kettőt ismert: győzelmet vagy bukást – és ez a kettő is szinte egybeolvadt. Niké nem csábított, csak szárnyalt, repült. Nem akart senkit kísértésbe vinni, nem törődött vele, követik-e vagy sem. Nem

voltak titkai, mégis izgatóbb volt Vénusznál, aki átlátszó módon takargatta azt, amire fel akarta hívni a férfiak figyelmét. Niké nem kacérkodott senkivel. A madarak és hajók rokona volt, a szélé, a hullámoké, a látóhatáré – de nem tartozott senkihez, nem volt hazája. Nem volt hazája, gondolta Ravic, de nem is volt rá szüksége. Otthonos volt minden hajón, otthon volt mindenütt, ahol küzdelemre került a sor, és a bátor harc győzelmet aratott – de még ott is, ahol kétségbeesés nélkül fogadták a kudarcot, vereséget. Nemcsak a győzelem istennője volt, hanem a kalandorok védasszonya, a sehonnai menekülteké is, amíg meg nem tértek, és meg nem alázkodtak.

Ravic körülnézett. A csarnokban rajta kívül már nem volt senki. A diákok és a bedekkert bújó báméskodók hazamentek. Haza! De hova menjen, akinek nincs hazája, legfeljebb az a rozoga menedékhely, amit egy másik ember szívében vél fellelni ideig-óraig? Ezért olyan veszedelmes, olyan végzetesen veszedelmes a szerelem a gyökértelen vándor számára, ezért rázza meg úgy, veszi birtokába ellenállhatatlanul. Ravic már régen tudta ezt, éppen ezért kerülte és menekült előle, de hiába. Lám, utolérte, és már sodorja olyan úton, mely re nem akar rálépni. Az út síkos, és lefelé vezet, emberfölötti erő kellene hozzá, hogy megvesse a lábát, és megálljon.

Pillantása hirtelen megakadt valamin. Libegő, csillogó, parányi foltot látott a levegőben táncolni. Egy lepke volt, mely valahogy betévedt a nyitott kapun. Talán a Tuileriák kertjének virágágyairól szállt fel, talán egy karon fogva sétáló szerelmespár rebbentette fel illatos álmából, azután elkábította a váratlan, pazar fény, a múzeum bejáratának féye – a sok villanykörte, a sok ismeretlen nap! Könnyű szárnyai elragadták könnyelmű lényét, az előcsarnokba répitették, ahol azután megijedt, és menedéket keresett a belső termék félhomályában. Most ott lebegett árván az iszonyú térségben és vesztét érezve, vakmerően folytatta céltalan, úttalan útját – a halálba.

Mert itt kell elpusztulnia, majd ha fáradtan lehull egy hideg márványpárkányra vagy talán a fényárban úszó istennő vállára odafent a magasban, az álnok reflektorok alatt. Reggel majd összeszedi utolsó erejét, dideregve keresi a napot, az életet, a mézes virágokat, de nem találja sehol, és elgyengélve újra elalszik az ezeréves kődarabon, most már végleg. Parányi, szívós lába utoljára megkapaszkodik még az érdes kőben, azután elernyed. Úgy hull majd az enyészetbe, mint kora ősszel az első száradó falevél.

Micsoda szentimentalizmus! – fűzte tovább gondolatait Ravic. A Győzelem istennője és a fagyos idegenbe tévedt, hontalan lepke. Olcsó szimbólum. De mi markol jobban az ember szívébe, mint a szürke bánat, a hétköznapi tragédia, az ócska, elcsépelt szentimentalizmus? Mi tette olyan elcsépeltté?

Az, hogy gyakori és világos, egyértelmű, igaz. Fintorgassa orrát, aki még tud fölényeskedni. A sznobságnak befellegzett, ha vérre megy minden, és lépten-nyomon élesről-halálról van szó. A lepke még egyszer felszállt a magasba, és eltűnt a kupola félhomályában.

Ravic elhagyta a Louvre-t. Kint megcsapta a levegő – olyan volt, mint a langyos víz. Megállt. Még mindig a lepkére gondolt. Olcsó érzések! Hát a saját élete nem olcsó, álmai, törekvései nem gyenge lepkeszárnyak? A sötét udvarra bámult, ahol történelmi századok árnyai kavarogtak. Hirtelen úgy érezte, mintha egy ököl sújtott volna rá a sötétből. Szinte megtántorodott tőle. Még maga előtt látta a felszállni készülő fehér Nikét, de mögötte egy másik arc bontakozott ki a sötétből – nem fenséges arc, nem egy istennő arca, talán egészen közönséges arc, mely mégis megfogta képzeletét, mint ahogy a tüskés rózsabokor megfogja a könnyű fátyolszövetet. Finom, indiai fátyol – hiába rángatja, selymes, aranyos szálai fennakadtak a töviseken, és úgy összebonyolódtak, hogy már meg se lehet különböztetni a tüskés, virágos bokrot a drága szövettől! Elszakad, ha tovább rángatja, már nem lehet a kettőt szétválasztani... Az az arc, az az arc! Ki törődik veled, hogy szép-e vagy silány

– egyéni, amelyből csak egy van a világon, vagy semmitmondó tucatarc, mellyel lépten-nyomon találkoznak? Az ilyesmit addig lehet bírálgatni, amíg semmi közünk hozzá, de ha egyszer hatása alá kerülnénk, ítélőképességünk megbénul. Az ember a szerelem rabja lesz – nem azé a személyé, akiben véletlenül megtestesél. A szerelem nem mérlegel, hogy értékeljen.

Az ég most már alacsonyabban terült el a háztetők fölött. Mind sűrűbben villámlott, kénsárga szikrák hasogatták a sötét felhőket. Fülledt hőség nehezedett a városra. Ravic végigment a Rue de Rivolin. Kivilágított kirakatok ragyogtak az árkádok alatt. Az autók szakadatlan sorban suhantak az úttesten. A járdán sűrű tömeg mintha senki sem akarna lefeküdni ezen az éjszakán. Itt ballagok köztük – gondolta Ravic –, zsebre vágott kézzel, bámészkodva, mint a többi, de minden idegszálam remeg, és alig látom, mi van körülöttem. Annak a maroknyi szürke anyagnak, amit agyvelőnek neveznek, léktető tekervényeiben láthatatlan csata tombol, amely valótlannak tünteti fel a valóságot és igaznak a hazugot. Nekimegyek a tárgyagnak, belebotlom más emberekbe, magamon érzem fürkésző tekintetüket, hallom a hangjukat, az autók dudáit, is, kézzelfogható valóság vesz körül, és mégis távolabb van tőlem mint a hold.

Egy másik planétán járok, ahol az emberi logika és a földi valóság elveszti érvényét. Egy nevet kiáltok az örök éjszakába, mely már sok ilyen kiáltást hallott, a szenvedélyes ekstázis hangját, melyre nem válaszol senki. Szerelem! Mennyi mindent takar ez a szó – egyszerű simogatástól, mely édes fizikai

borzongást okoz, lelkek csókolózásáig, melytől egész valónk átszellemül – az egyszerű fajfenntartási észténtől, mely utódok útján akarja legyőzni az örök halált, addig, a titokzatos, ég felé térő szenvedélyig, mely erőt adott Jákobnak amikor az angyallal tusakodott. Negyvenéves vagyok, iskolába jártam, tanultam és töprengtem, tudást és tapasztalatot szereztem, szenvedélyek szűrőjén finomodtam, élmények üllőjén keményedtem évről évre hidegebb és ridegebb lettem – már nem hittem semmiben, és eszembe se jutott, hogy még ilyen naiv lehetek valaha, de íme, nem használt semmi, a tapasztalat nem tart vissza, a tudás nem józanít – a szenvedély tüze átrágja magát a cinizmuson, mint a száraz fán, mely évek óta korhad... Csak ment, és nem tudta, hová, mintha csak a lába vinné. Nem tudta, percekig vagy órákig tartott-e az útja, és egyszerre ott volt az Avenue Raphael mögött elterülő parkban. Egészen természetesnek tartotta, hogy odakerült, nem is csodálkozott rajta.

Rue Pascal – a ház, ahol Joan lakik. Az emeletek sötét sora. Egészen fönt egy nagy műteremablak, Joan ablaka. Villanyfény áradt belőle. Joan otthon van – vagy elment hazulról, de szokása szerint égve hagyta a villanyt. Néhány autó állt a ház előtt, köztük egy rikító sárga túrakocsi. Közönséges kocsi volt, de versenyautóra hasonlított. Könnyen lehet, hogy azé a másik férfié. Színészek szeretik az ilyen feltűnő kocsit. Piros bőrülés és nagyképű felszerelés, csupa fölösleges műszer és fogantyú, mintha egy repülőgéphez tartoznék.

Csak nem vagyok féltékeny? – gondolta Ravic. Még egy holt tárgyra is, melynek véletlenül köze van hozzá? Igazán, nevetséges. Az ember féltékeny lehet egy nőre, aki kiadta az útját de nem egy nőre, akitől szabadulni akar.

Visszament a parkba. A virágok illata elvegyült a nedves föld szagával. Leült egy padra. Hát lehetséges, hogy én vagyok ez, gondolta, öreg fejjel itt ülök egy nő háza előtt, és sóvárogva nézek fel az ablakára, mint valami éretlen kamasz, mint egy ábrándozó diák? Hidegletést kapok egy érzéstől, melyet ki tudok elemezni, boncolgatni tudok magamban, és mégis erősebb nálam? Én volnék az a kótyagos bolond, aki vissza akarja fordítani az idő kerekét. és újra magára akarja venni régen levedlett bőrét – epedve sivárog a zürzavaros ifjúság nyálas boldogsága után, melyet ostobaságnak tart? De hiába minden nagyképű fölényeskedés? Itt ülök, és szenvedek, féltékeny és boldogtalan vagyok, szívesen felgyűjtanám ezt a vacak sárga autót tehetetlen dühemben.

Cigaretára gyújtott. Eldobta a gyufát. Tekintetével követte a kis láng rövid üstökösútját a levegőben. Ha már itt van, mért nem megy fel? Ha nem tud lemondani róla, mért nem megy fel érte, hogy magával vigye örökre? Csak bámult maga elé a sötétségben. Nem, ez se érne semmit. Elkergetheti azt a másik férfit, akkor se szabadul meg tőle. Kidobhatja a lakásból, de nem

dobhatja ki az asszony szívéből. Volt idő, amikor még megtehetette volna. Miért nem tette meg akkor? Most már késő.

Eldobta a félig elszívott cigarettát. Miért nem tette meg? Mert többet várt. Azt akarta, hogy az asszony magától döntsön. Bízott a varázsban, de nem volt elég erős. Saját képzeletét leigázta, de a másikat nem. A kellő pillanat elmúlt, most már nem tehet semmit.

Valaki kijött a házból. Egy férfi. Ravic előrehajolt a padon, és kimeresztette szemét. A férfit egy nő követte. Néhány percig nevetgéltek, beszélgettek. Nem ők voltak. Beültek az egyik kocsiba, és elhajtottak. Ravic elővett még egy cigarettát, és megint rágyújtott. Egyáltalában volt-e mód arra, hogy visszatartsa? Ha másképp viselkedik, visszatarthatta volna? Ostobaság. Csak egy ihúziót tarthatott volna vissza, és az nem elég. Nem, nem neki való ez. A kétely hozzátartozik, mint a szeme, keze, lába. Ha nem tudta teljesen átengedni magát az érzésnek, nem szabad belekapaszkodni. Bűvös kristály volt, melyre ráütött a kétely kalapácsával. Persze hogy elrepedt a törékeny jószág, és most már nem lehet megfoltozni. Sohasem nyeri már vissza régi ragyogását. Semmit sem lehet megfoltozni, feltámasztani. Ha Joan hallgatna is rá, ha vissza is jönne hozzá, nem változtatna a dolgon semmit. Csak hazudnának egymásnak. Együtt néznék azt a szánalmas, megfoltozott kristályt, és azt hazudnák egymásnak, hogy ragyog.

Éles, szinte elviselhetetlen fájdalom hasogatta szemet. Istenem, gondolta, hát lehet így szenvedni – e ostobaságtól, melyet értelmem egy pillanattig sem tud komolyan venni? Úgy érzem, hogy a fejem hideg, szigorúan bírál, és józanul mérlegel, megfigyelem és kinevetem önmagam – hát lehetséges, hogy nem használ semmit? Felboncolom vágyamat, mint egy tetemet, és a hullaház asztalán darabokra vágom, szétszedem rostjaira, de még le sem tettem a kést, és a hulla újra él... Tudom, hogy elmulik egyszer ez a vágy is, de ez nem használ.

Vakon rámeredt a kivilágított ablakra, és rettenetesen nevetségesnek érezte magát – de ez nem változtatott, semmit nyomorúságon. Ekkor hirtelen megcsattant feje fölött az ég. A csattanást hosszú dübörgés követte, mintha egy óriási tank gázolná el a házakat körös-körül. Kövér esőcseppek koppantak a bokrok levelein. Ravic felállt a padról. Sűrű ezüstháló ereszkedett alá az égből, mögötte elmosódtak az utcai lámpák fénye. A következő pillanatban már kitört a felhőszakadás.

Ravic haja, arca vizes lett, meg nyakába is befolyt a víz. És mintha hideg zuhany alá állt volna, egy perc alatt felfrissélt. Feje tiszta lett megint. Már nem törődött vele, hogy okos vagy ostoba, nevetséges vagy boldogtalan. Csak egyet tudott – hogy él, hogy megint él! Cselekvő lény lett megint, nem saját magának

töprengő nézője. Mintha az eső kioltotta volna a kemence tüzet, melyben emésztette magát. Megállt az esőben, mely nyakába zúdult. Ázott, és ez végtelenül jólesett neki. Hallgatta a mennydörgést, és jólesett ez is. Mintha az egész természet, melynek egy parányi eleme volt vele együtt átesett volna egy krízisen, hogy most kitombolja magát. Ravic végigszántott ujjaival esőtől csapzott haján, és felemelte fejét a kivilágított ablak felé.

– Te kis lény odafent – mondta magának mosolyogva, –, sőt, te szétfoszló délibáb, mely szédült pillalelke mélyén kacagva, pillanataimban elkápráztatott, te semmitmondo arc, melyet csodálatos tüneménynek tartottam holott milliányi hasonló van ezen a földén,, . sőt szebb, nemesebb, értelmesebb, jóságosabb – te véletlen, melybe álmosan, akaratom ellenére belebotlottam egy ernyedt éjszakán, te idegen lélek, melynek pihegése pórusaimba hatolt, míg gyanútlanul melletted aludtam és aki nem tudtál rólam többet, csak azt, hogy letudd az ellenállásomat, azután ellenálltam, és nekifeszéltél, hogy mehess tovább – most szembenézek veled, és nem félek tőled többé! Szabad vagyok, mert szabad akarok lenni, és akaratom erősebb, mint a te számításod és mindkettőnk homályos ösztönei együtt!

Gyomromban érzem a féltékenység görcseit, idegeimben érzem a vágyat, melyet belém oltottál, de nem vagyok többé élőhalott, akit tehetetlenül hánynak, vetnek, sodornak idegen, külső erők. Itt állok az esőben, és búcsúzom tőled. Isten veled, édes arcú léhaság, álomból és hazugságból szőtt hamis oltárkép, modern Niké, céltudatos akarattal és román kiejtéssel. Nem mondhatom meg neked, milyen hálát érzek irántad, mert felráztál, felkavartál és visszaloéktél az élet sodrába. Nem mondhatom meg neked, mert belém kapaszkodnál, hogy tókétkovácsolj utolsó szavaimból.

Meg kellett találnom teged, hogy megtaláljam magamat, és meg kellett szenvednem, hogy megértsem ezt. Most pedig el kell hogy veszítselek, le kell mondanom rólad, mert különben átokká válik az áldás, amit köszönhetek neked!

Az egész város felfrissélt a pazar esőtől. A föld hálásan fellélegzett, a bokrok illatoztak. Valaki kiszaladt a házból, és felcsapta a sárga autó fedelét. Ravic meg se nézte, nem érdekelt többé. Ami öt perccel ezelőtt még izgatón fontosnak látszott, elvesztette jelentőségét. A csillagok fürödtek az égen, és telefröcsköltök a város kőbe fagyott mezőnyeit, az utcákat, házakat, tereket. Telefröcskölték esővel, titokzatos, termékenyítő esővel. Milliányi levél magába szívta, és erőre kapott tőle. Milliányi virág nászünnepet ült a földön, a megtermékenyülés ünnepét, diadalünnepet a halál és a pusztulás fölött. Élet, erős, áldott, bizakodó élet csírázott mindenütt, akármire készül is az a féreg, mely gögijében embernek nevezi, magát.

Ravic gyorsan átvágott a parkon és a legközelebbi utcán. Hátra se nézett, csak sietett ki a városból. A Bois fái zizegve fogadták, a felüdült levelek zümmögtek, mint egy méhkas, az eső indulót dobolt, az elpusztíthatatlan ifjúság indulóját. Ravic énekelni szeretett volna. Úgy érezte magát, mint egy kamasz, aki életében először megy nőhéz.

– Mégis mi legyen? – kérdezte a pincér. Ravic rá se nézett.

– Mit hozzak, monsieur?

Ravic nem felelt.

– Italt?

– Igen, hozzon valami italt. Akármit.

– Pernod jó lesz?

– Igen.

Ravic behunyta szemét, aztán lassan kinyitotta megint. Igen, ébren volt. Az az ember még mindig ott ült. Nem káprázat, nem tévedés. A kijárat közelében állt az asztal, melynél Haake ült. Egyedül volt, és evett. Előtte ezüsttál, rajta két fél homár, és jegesvödör egy üveg pezsgővel. A pincér az asztal előtt állt, a salátát állította össze. Ravic tisztán látott mindent, a normálisnál tisztábban, mintha szemében viaszlemez volna, melybe élesen bevésődik minden. Még a pirosköves, címeres pecsétgyűrűt is látta Haake ujján, amikor a pezsgőséveg után nyúlt. Ravic megismerte a gyűrűt, es megismerte a tömzsi, fehér kezét. Hányszor látta a kínok lidércnyomásos éjszakáján, az asztalon, melyre odaszíjagták, amikor a korbács nyomán kiserkent vér elborította szemét, de hideg vízzel magához térítették eszméletlenségéből. Ilyenkor mindig ott állt mellette Haake a vakító villanyfényben – óvatosan kényeskedve hátralépett, nehogy csinos egyenruhájára fröccsenjen a víz, amit vödörszámra öntöttek Ravic fejére. Ezzel a tömzsi, fehér kezével mutatott rá, és kellemes, lágy hangján duruzsolta:

– Ez még semmi, barátocskám. Ez csak a kezdet kezdete. Hajlandó már megmondani a segítőtársa nevét? Vagy folytassuk inkább? Ahogy parancsolja. Megjegyzem, még nagyon sok eszköz van a kezünkben, amit még nem próbáltunk ki. A körmei, amint látom, még épek.

Haake felpillantott. Egyenesen Ravic szemébe nézett. Ravic összeszedte minden erejét, hogy nyugodtan helyén maradjon. Felemelte poharát, ivott egy kortyot, és a salátástálra nézett, mintha érdekelné, a pincér hogyan készíti el.

Nem tudta, vajon Haake megismerte-e? De érezte, hogy testét elönti a veríték. A háta csuromvíz volt. Néhány perc múlva újra átnézett a másik asztalhoz. Haake tányérja fölé hajolt, és rákot evett. Kopasz feje visszaverte a villanylámpák fényét. Ravic körülnézett. Az étterem tele volt. Gondolni sem

lehetett :arra, hogy most nekimenjen. Fegyver sem volt nála. Ha torkának ugrik, rögtön odarohannak, és kiszabadítják keze közül. Öt perccel később már itt lenne a rendőrség. Üni kell, várni, figyelni, aztán követni Haakét. Megállapítani, hol lakik. Egyebet nem tehet.

Cigarettára gyújtott, és arra kényszerítette magát, hogy ne bámuljon a másik asztal felé. Néhány perc múlva közömbös arccal, óvatosan körülnézett, mintha keresne valakit a teremben. Haake éppen végzett a rákkal. Kezébe vette a szalvétát, és megtörölte ajkát. Nem fél kézzel, hanem mindkettővel. Kezében kifeszítette a szalvétát, és végighúzta ajkán. Előbb a felsőn, aztán az alsón, mint egy nő, ha letérli ajkáról a rúzsot. Közben egyenesen Ravicra nézett. Ravic elfordított a fejét. Érezte, hogy Haake szüntelenül ránéz és figyeli. Ravic intett a pincérnek még egy pohár Pernod-ért. A másik pincér Haake asztalánál sürgölődött. Elvitte a rák maradványait, megtöltötte a poharat pezsgővel, és egy nagy tálat hozott, mely meg volt rakva mindenféle sajttal. Haake egy darab puha Brie-sajtra mutatott. Ravic újabb cigarettára gyújtott. Később szeme sarkából a másik asztal felé lesett. Haake még mindig figyelmesen nézett rá.

Ez már nem lehet véletlen. Ravic érezte, hogy bőre megfeszül. Ha Haake megismerte – hirtelen megállította az arra haladó pincért.

– Nem hozhatná ki poharamat a teraszra? Meleg van itt. Azt hiszem odakint kellemesebb.

– Lehet – mondta habozva. – De jobb lenne, ha monsieur előbb fizetne. Kint másik pincér szolgál fel.

Ravic zsebébe nyúlt.

– Akkor kifizetem ezt, és kint rendelek másikat. Így nem lesz zavar.

– Nagyon jó lesz, monsieur. Köszönöm, monsieur.

Ravic sietség nélkül kiitta poharát. Tudta, hogy Haake végighallgatta beszélgetését a pincérrel. Még az evést is abbahagyta, úgy figyelt. Ravic még néhány percig nyugodtan ült. Nem tehetett mást. Ha Haake megismerte, neki úgy kell teánie, mintha nem ismerné Haakét. A teraszon majd tovább is szemmel tarthatja.

Néhány perccel később kiballagott. A terasz is tele volt. Ravic addig álldogált ott, míg végre talált egy megfelelő asztalt, ahonnan be lehetett látni a terembe. Nagyon jó asztal volt. Haake nem láthatott oda, viszont Ravic nagyon jól figyelhette Haakét. Ha elmegy, nem kerülheti el a figyelmét. Egy pohárka Pernod-t rendelt, és rögtön kifizette. Ha Haake elmegy, tüstént követheti.

– Ravic – mondta valaki mellette. Riadtan felkapta fejét, mintha megétették volna. Joan állt ott. Ravic rámeredt.

– Ravic – ismételte Joan. – Mit nézel? Talán nem ismersz meg?

– Dehogynem – felelte Ravic, és máris visszafordította fejét Haake asztala felé. A pincér éppen feketekávét vitt neki. Ravic fellélegzett. Hála istennek, még van idő. Nyugalmat kényszerített magára, és az asszonyhoz fordult.

– Joan! Hogy kerülsz ide?

– Micsoda kérdés? Azt hiszed, csak te jársz a Fauquet-ba? Majdnem mindennap benézek ide. Mint mindenki.

– Egyedül vagy?

– Egyedül.

Ravicnak csak most jutott eszébe, hogy ül, míg Joan áll. Felkelt, de vigyázott rá, hogy így is láthassa Haake asztalát..

– Joan – mondta gyorsan, anélkül, hogy ránézne. – Dolgom van itt. Nem magyarázhatom meg most. Kérlek, hagyj magamra.

– Megvárom – felelte Joan, és leült. – Meg akarom nézni azt a nőt. Kíváncsi vagyok, milyen.

– Nőt? – ismételte Ravic. – Micsoda nőt?

– A nőt, akire vársz.

– Nem nőre várok.

– Hát kire?

Ravic ránézett. Nam értette, miről beszél.

– Nem ismertél meg, izgatott vagy, el akarsz küldeni – folytatta Joan. – Nőt vársz. Világos. Hát én is látni akarom. Öt perc, gondolta Ravic. Talán még tíz perc. Megissza a kávéját, elszív még egy cigarettát. Esetleg szivarra gyújt. Addig meg kell szabadulnia Joantól.

– Rendben van – mondta. – Ezt nem tilthatom meg neked. De ülj egy másik asztalhoz.

Joan nem felelt. Tekintete keményebb lett, arca haragos.

– Nincs szó semmiféle nőről – mondta Ravic. – De még ha úgy lenne is, mi közöd hozzá? Ne tedd magad nevetségessé. Csak nem akarsz féltékenységi jelenetet rendezni, miközben magad a színészeddel járkálsz?

Joan nem felelt. Abba az irányba fordult, amerre Ravic nézett. Ki akarta fürkészni, kit les olyan izgatottan.

– Ne fordulj arra! – mondta Ravic.

– Miért? Egy másik férfival van?

Ravic hirtelen leült. Eszébe jutott valami. Haake bizonyára hallotta, amikor azt mondta a pincérnek, hogy ki akar ülni a teraszra. Ha csakugyan megismerte és gyanakszik, nem állhat itt. Le kell ülnie. Talán még jó, hogy Joan itt van. Ha egy nővel beszélget, könnyebben eltereli magáról a gyanút.

– Verd ki a fejedből azt az ostobaságot! – mondta Joannak. – Ha szót fogadsz, nem bánom, itt maradhatsz. Pár perc múlva felállok majd és elmegyek. Majd elkísérsz egy taxihoz, de nem ülsz be. Magam megyek tovább a taxival. Megértetted? Hajlandó vagy megtenni ezt nekem?

– Nem értek semmit. Mit jelentsen ez a titokzatosság?

– Nincs itt semmi titokzatosság. Egy ember ül odabent, akit már nagyon rég nem láttam. Nem akarok beszélni vele, de tudni akarom, hol lakik. Ez az egész.

– Nem nő az?

– Nem. Férfi. Többet nem mondhatok.

Asztaluknál megjelent a pincér.

– Mit akarsz inni? – kérdezte Ravic.

– Calvadost.

– Egy calvadost – mondta Ravic.

A pincér elcsoszogott.

– Mért rendeltél csak egyet? Te nem iszol?

– Nem látod, hogy mást iszom?

Joan tünődve nézett rá.

– Milyen utálatos tudsz lenni! Néha valósággal gyűlöllek.

– Igen? – kérdezte Ravic figyelmetlenül, és Haake asztalára nézett. Üveg, gondolta. Remegő, csillogó, hullámszó üveg. Az utca, az asztal, az emberek, mintha rezgő üveglapon keresztül látna mindent.

– Szörnyű alak vagy, hideg, önző...

– Hagyjuk ezt, Joan. Majd megvitatjuk máskor.

Joan duzzogva hallgatott, míg a pincér elébe rakta az italt. Ravic rögtön fizetett.

– Nem tudom, mit akarsz tőlem – csattant fel aztán Joan hangja. – Te vagy az oka mindennek.

– Tudom – bólintott Ravic. Egy pillanatra meglátta Haake témzsi, fehér kezét, amint a cukor után nyúlt az asztalon.

– Igen, te! Csak te és senki más! Sohase szerettél, csak játszottál velem. Láttad, hogy szeretlek, de nem törődtél velem.

– Igaz.

– Micsoda?

– Amit mondasz – felelte Ravic, anélkül, hogy ránézne. – De később megváltozott.

– Később, később! Amikor már elrontottál mindent. Csak te tehetsz róla.

– Tudom.

– Milyen flegmával mondasz! – fakadt ki Joan, és elsápadt haragjában. – Nem is figyelsz rám.

– Figyelek – felelte Ravic, és odafordult egy pillanatra. Csak beszéljünk, gondolta, csak beszéljünk, mindegy, mit. – Összevesztél a színészeddel?

– Honnan tudod?

– Gondolom. Nem tesz semmit. Majd kibékültök.

Kék füst szállt fel a sarokasztal felől. A pincér kávéval töltött megint. Haake, úgy látszik, ráér.

– Letagadhattam volna – folytatta Joan. – Azt is mondhattam volna, hogy csak véletlenül jártam erre, és megláttalak. De megmondom, ahogy történt. Kerestelek. Szakítani akarok velem.

– Ismerem ezt. Mindig szakítani akarsz, és mindig meggondolod.

– Félek tőle. Fenyeget. Le akar löni.

– Helyes. – Ravic megint odafordult egy percre. – Mit mondtál?

– Megfenyegetett, hogy lelő.

– Kicsoda? – Ravic alig figyelt oda, és csak most értette meg. – Ja igen, a színész. Csak nem veszed komolyan?

– Félek tőle. Borzalmasan indulatos.

– Bolondság. Aki ilyesmivel fenyegetőzik, sohasem teszi meg. Különösen egy színész.

Mit beszélek itt? – gondolta. Mit akar tőlem tulajdonképpen? Egy hang, mely a fülembe zümmög. Egy arc, mely elvonja figyelmemet a fontosabb dolgokról. Mi közöm hozzá?

– Mért meséled nekem ezt a históriát? – kérdezte hangosan.

– Mert szakítani akarok veled. Visszamegyek hozzád, hogy a tied legyek... csak a tied, egészen...

Mi lesz, ha taxiba ül? – gondolta Ravic. Eltarthat néhány percre, míg én is talállok egyet. Akkor azután bottal üthetem a nyomát. Hirtelen felugrott.

– Várj egy kicsit, rögtön visszajövök.

– Mit akarsz?...

Ravic nem felelt. Átszaladt az utca másik oldalára, és megállított egy taxit.

– Itt van tíz frank. Várjon meg. Majd tovább megyek magával, de előbb egy kis dolgom van még.

A sofőr megnézte a pénzt, azután Ravicra nézett. Ravic hunyorított. A sofőr visszahunyorított rá. Tűnődve forgatta kezében a bankjegyet.

– Ezt ráadásul adom, persze – mondta Ravic. – Az utat megfizetem külön. Csak azt akarom, hogy rögtön kéznél legyen, ha indulunk, érti?

A sofőr vigyorgott.

– Értem. Rendben van, majd amott várok.

– Úgy álljon, hogy rögtön indulhassunk, ha jövök.

– Rendben van, monsieur.

Ravic félretolta útjából a járókelőket, és visszasietett a teraszra. Toroka hirtelen elszorult. Meglátta Haakét az étterem ajtajában.

Joan Ravic felé kiáltott valamit, de nem értette meg.

– Várj egy kicsit – mondta. – Miért vagy olyan türelmetlen?

– Nem várok. Elegendem van ebből. Majd megbánod, hogy így viselkedtél.

Ravic látta, hogy könnyeivel küszködik. Még csak az kellene, hogy hisztérikus jelenetet csapjon. Joan felállt. Ravic megfogta karját, és erősen megszorította.

Minden erejét összeszedve mosolygott. Haake ott állt, még mindig ott állt néhány lépésnyire tőlük.

– Ül le – mondta Ravic. – Ül le már, az isten szerelmére.

– Hagyj békében!

Joan heves mozdulattal kiszabadította karját. Elindult az asztalok közt, lelépett a járdára, és elsietett anélkül, hogy visszafordult volna. Haake követte tekintetével. Azután Ravicra nézett, majd újra Joan után bámult. Ravic leült. Érezte, hogy halántéka lüktet. Elővette tárcáját, és úgy tett, mintha keresne valamit. Észrevette, hogy Haake lassan elindul felé az asztalok közt. Ravic közömbös arccal az ellenkező irányba bámult. Haakének úgylis arra kell mennie, és okvetlenül a szeme elé kerül megint. Várt. Azután úgy rémlett neki, hogy már végtelen hosszú ideje ül így, elfordított fejjel.

Hirtelen forró rémület fogta el. Az asztalok úgy álltak, hogy Haake kézben nem léphetett le a járdáról. De hátha visszafordult? Gyorsan arra fordította fejét. Haakét nem látta sehol. Mintha csak elnyelte volna a föld. Egy pillanatra minden összefutott a szeme előtt. Úgy érezte, hogy forognak körülötte az asztalok és emberek.

– Megengedi, monsieur? – kérdezte valaki mellette. Ravic nem figyelt oda. Az étterem kijáratára bámult. Haake nem tűnhetett el ilyen gyorsan a járókelők közt. Alighanem visszament az étterembe. Ugorj fel, gondolta szédülten, ugorj már, te mafla, eredj utána, most még elcsípheted, azután ne engedd el többé a szemed elől!

Újra hallotta a hangot, mely az imént szólt hozzá. Arra fordította a fejét. Kimeredt szemmel bámult megszólítójára. Haake volt. Ott állt mellette. Az asztalok közt a háta mögé került, és még mindig ott állt. A székre mutatott, amelyen az előbb még Joan ült.

– Megengedi, monsieur? Minden asztal foglalt.

Ravic bólintott. Nyelve megbénult, még dadogni sem tudott. Fejét egyszerűen elhagyta a vér. Érezte, hogyan apad ki, hogyan száll le a torkán, még a testéből is kifolyt, az asztal alá, a szék alá. Úgy ült att, mint egy üres zsák. Hátát a szék támlájához szorította, hogy össze ne roskadjon. Pohara ott állt előtte az asztalon. Benne az undok, tejszerű Pernod. Felemelte; és ivott egy kortyot.

A pohár olyan nehéz volt, hogy majdnem elejtette. Aggódva nézett kezére. Keze nem remegett. Csak belőlről remegett, idegei feszültek meg kibírhatatlanul. Haake intett a pincérnek. Pezsgő-fine-t rendelt, de jó pezsgő legyen benne. Kemény német kiejtéssel beszélt franciául. Egy újságosfiú haladt

el a járdán, Ravic megállította:

– Paris Soir.

A fiú óvatosan az étterem bejárata felé pislogott. Ismerte az öreg újságosasszonyt, aki ott posztolt. Gyorsan összehajtogatott egy újságot, az asztalra ejtette, elkapta a pénzt, és elsietett.

Egész biztos, hogy megismert, gondolta Ravic. Különbözik miért ült volna éppen hozzám?, Erre a fordulatra nem számított. Most már nem tehet egyebet meg kell várnia, mit akar Haake. Majd azután meglátja, miképp viselkedjék. Kibontotta az újságot, és átfutotta a nagybetűs címeket. De nem volt hozzá türelme sokáig. Letette az újságot az asztalra. Haake ránézett.

– Szép este van – mondta németül.

Ravic bólintott.

– Jó szemem van, mi? – mosolygott Haake.

– Úgy látszik.

– Már akkor észrevettem magát, amikor még odabent ült.

Ravic közömbösen bólintott. Idegei úgy megfeszültek, hogy gondolkodni sem tudott. EI se tudta képzelni, mit akar tőle Haake. Hiszen nem tudhatta, hogy illegálisan tartózkodik Franciaországban. Ámbár lehet, hogy a Gestapo még ezt is tudja. Egyébként ezen még ráér törni a fejét.

– Az első pillanatban felismertem – mondta Haake.

Ravic csodálkozva nézett rá.

– Az a forradás – mondta Haake, és Ravic homlokára mutatott. – Valamikor egy Burschenschaft tagja volt. Ebből találcam ki, hogy német. Vagy legalábbis német egyetemen tanult.

Elégedetten felkacagott. Ravic most bámult csak igazán. Lehetetlen! Egyszerűen nevetséges! Mély lélegzetet vett megkönnyebbülésében. Ezt azután igazán nem képzelte volna. Haake nem ismeri. Fogalma sincs róla, kicsoda. De meglátta homlokán a forradást, és azt hitte, párbajseb nyoma.

Ravic felkacagott. Egyétt nevetett Haakéval. Végül kénytelen volt körmét tenyerébe mélyeszteni, hogy véget vessen ennek az örült kacagásnak.

– No mit szól hozzá? – kérdezte Haake kedélyes, de önhitt mosollyal. – Logikusan gondolkodom, mi?

– Bámulatos! – csóválta fejét Ravic.

A forradás a homlokán. Amit a Gestapo pincéjében szerzett, amikor félholtra verték, éppen Haake szeme előtt. Szinte most is érzi, hogy csurgott a vér a szemébe és a szájába. Haake meg azt hiszi, hogy diákpárbaj nyoma, és büszke az eszére, hogy kitalálta.

A pincér kihozta a fine-t, amit Haake rendelt, Haake a pohár fölé hajolt, és élvezettel megszagolta.

– Ez az egyetlen jó itt. Ez meg a konyakjuk. Egyébként – hunyorogva nézett Ravicra – az egész nem ér semmit. Franciaország rothadt és degenerált. A kistőkések országa. Nem akarnak mást, csak kényelmet és biztonságot. Pozdorjává zúzzuk őket, ha arra kerül a sor.

Ravic úgy érezte, egy szót sem tudna kinyögni. Úgy érezte, hogy a következő pillanatban elveszti önuralmát, és Haake arcába vágja a poharat. De talán éppen ezért – kinyújtotta kezét, végtelen erőfeszítéssel begérbítette ujjait, óvatosan megfogta a poharat, ajkához emelte, kiitta, és nyugodtan visszatette az asztalra.

– Mi az? – érdeklődött Haake.

– Pernod. Olyasmi, mint az abszint.

– Ah, abszint! Amitől a franciák impotensek lesznek, mi? – Haake mosolygott.

– Bocsásson meg, csak általában mondom. Nem akarok személyeskedni, természetesen.

– Az abszint be van tiltva. Ez csak ártatlan utánzat – felelte Ravic. – Az abszintről azt mondják, hogy sterilé teszi a férfiakat, nem impotenssé. Azért tiltották be. Ebben ánizs van. Olyan az íze, mint a medvecukor.

Megy, egészen jól megy, ujjongatt magában. Tudok beszélni, még hozzá nyugodtan. Kérdez, és én válaszolok, simán, könnyedén. Néha a tenger is ilyen. Mélyében zúg és kavargó minden, de tükre simának látszik.

– Maga itt él? – kérdezte Haake.

– Itt.

– Régóta?

– Mindig itt éltem.

– Értem – mondta Haake. – Idegenbe szakadt német család. Már itt született, ugye?

Ravic bólintott. Haake ivott.

– Nem tesz semmit – mondta. – Legjobb embereink külföldén született németek. A Führer helyettese Egyiptomban született, Rosenberg Oroszországban. Darré Argentinából jött haza. Egyik jobb német, mint a másik. Az érzélet a fontas, a világnézet, a politikai meggyőződés, nem igaz?

– Csakis – felelte Ravic nyugodtan.

– Örülök, hogy egyetértünk. Mindjárt gondoltam. – Haake arca sugárzott. Azután kissé előrehajolt, és mintha összeütötte volna bokáját az asztal alatt. – Von Haake vagyok, ha megengedi... bocsánat, hogy nem ezzel kezdtem.

Ravic megismételte az egész ceremóniát.

– Horn – vetette oda hanyagul. Csakugyan az álnevek közé tartozott, amiket menekülése során használt.

– Von Horn? – kérdezte Haake.

– Természetesen.

Haake elégedetten bólintott. Közelebb húzta székét Ravichoz. Most már bizalmasabb lehet hozzá, hiszen a saját kasztjába tartozik.

– Ön bizonyára jól ismeri Párizst.

– Meglehetősen.

– Én nem a múzeumokra gondolok – vigyorgott Haake.

– Tudom, mire gondol.

Az árja félisten, a felsőbbrendű ember, a Herrenvolk tagja dőzsölni akar, és nem tudja, hova menjen, gondolta Ravic. Ha el tudnám csalni valami külvárosi bordélyházba, valami magányos bisztróba – egy olyan helyre, ahol egy kis lárma, egy-két késszúrás nem szokott feltűnést kelteni...

– Azért jó lehet Párizsban élni – vélte Haake. – Vannak itt érdekes helyek, mi?

– Most van először Párizsban? – kérdezte Ravic felelet helyett.

– Nem. Minden második héten itt vagyok, de mindig csak két-három napig. Ellenőrzési munka. Meglehetősen fontos megbízás. Kiepítettünk egyet-mást az utolsó évben, és gyönyörűen működik. Sajnos, nem beszélhetek róla, de annyit mondhatok – Haake nevetett –, hogy itt pénzzel mindent el lehet intézni. Rettentő korrupt csürhe – hála istennek. Már jóformán mindent tudunk, amire kíváncsiak voltunk. Őszintén szólva, nem is kell erőlködnünk. Ők maguk jönnek hozzánk mindenféle információval. Hazaárulók patriotizmusból. A pártrendszer

egyenes következménye. Minden párt árulkodik a többire, és közben elárulják a hazájukat is. Keresnek is rajta, persze. Mi meg jól kihasználjuk az ostobaságukat és jellemtelenségüket. A mi politikai rendszerünknek nagyon sok titkos híve van itt, mégpedig a legbefolyásosabb körökben. – Felemelte poharát, belenézett, és amikor látta, hogy üres, visszatette az asztalra. – Csak egy dolog van, amit nem tudok megérteni. Ezek egyáltalában nem fegyverkeznek. Talán azt képzelik, hogy nem kívánunk tőlük semmit, mert fegyvertelenek? Ha tudná, hány tankjuk és repülőgépük van, a hasát fogná, úgy röhögne, pedig laikus. Egyszerűen az öngyilkosságba rohannak.

Ravic feszülten figyelt. Még sohasem figyelt így, mégis kábult volt. Amikor az ember csak félig ébred fel, de fél lábával még az álomban van, akkor érez ilyen kábultságot. Minden összefolyt szeme előtt – az asztalok, a pincérek, a párizsi utca éjszakai élete, a halkán tovasurruló autók, a hold a háztetők fölött, a színes fényreklámok és ez a szószátyár, önhitt, ostoba bérgyilkos, aki itt ült vele szemben. Az ember, aki tönkretette életét. Két nő haladt el a café-restaurant terasza előtt. Elegáns kosztümöt viseltek. Meglátták Ravicot, és rámosolyogtak. Az egyik Yvette volt, a másik Marthe. Az Osirisből. Szabadnaposak voltak.

– Donnerwetter! Csinos két hölgy! – lelkesedett Haake. Egy sötét, külvárosi zsákutca, gondolta Ravic. Ha el tudnám csalni ilyen helyre. Vagy a Bois-ba.

– Ez a két hölgy kapható – mondta hangosan. – Abból élnek.

– Meg is látszik rajtuk – felelte Haake, és utánuk nézett. – Remek alakjuk van. Tudja, irigylem magát egy kicsit. Ért ezekhez a dolgokhoz, mi? – Intett a pincérnek. – Rendelhetek önnek is valamit?

– Köszönöm, most nem iszom többet.

Haake még egy pezsgő-fine-t hozatott. Bizalmasan közelebb hajolt Ravichoz.

– Azt hallom, csodás bordélyházak vannak itt. Rendes műsorral, mint valami színházban, ahol látni lehet valamit.

Haake szeme felcsillant. Éppen úgy, mint évekkel ezelőtt, a vakítóan kivilágított pincében, ahol a Gestapo áldozatait kínozták. Nem szabad erre gondolnom, villant át Ravic agyán, most másra kell gondolnom.

– Volt már ilyen helyen? – kérdezte.

– Voltam. Persze csak azért, hogy megfigyeljem a dolgokat. Mondhatnám, hivatalból. Hogy lássam, milyen mélyre süllyedt ez a nép. De tudom, hogy az igazi helyeken nem voltam. Persze, vigyáznom kell. Még másra magyarázhatják,

ha meglátnak ilyen helyen.

– Ez már így van – bólintott Ravic. – De vannak helyek, ahol nem kell tartania semmitől. Eldugott, titkos kis lokálok, ahová nem járnak külföldiek.

– Maga ismeri ezeket?

– Valamennyit. Itt nőttem fel.

Haake meglocsolta torkát, és mind barátságosabb lett. Az önfegyelem, amit Németországban beleoltottak, lazulni kezdett.

– Szeretek éjjel csavarogni – mondta Ravic.

Érezte, hogy Haake teljesen gyanútlan. – Ma ráérek. Ma is benézek néhány ilyen helyre.

– Igazán?

– Igen. Ha már az ember Párizsban él, miért ne ismerje az itteni specialitásokat? Egy kis tapasztalat sohasem árt.

– Igaza van! Teljesen igaza van! – helyeselt Haake, és tünődve nézett rá.

Le kell itatnom, gondolta Ravic. El kell vinnem két-három lokálba. Ha mindenütt iszik valamit, végül azt tehetem velem, amit akarok. Haake arca elkomorodott. Elgondolkodva hallgatott néhány percig, azután megrázta fejét.

– Vigye az ördög! – fakadt ki. – Ilyen jó alkalom, és nem élhetek velem. Szívesen önnel tartottam volna, de nem lehet. Igazán b kár.

Ravic nem beszélte rá. Kerülni akart mindent, ami gyanússá tehetné Haake szemében.

– Még ma éjjel vissza kell utaznom Berlinbe – sóhajtott Haake, és órájára pillantott. – A vonatom másfél óra múlva indul.

Ravic látszólag közömbös nyugalommal nézett rá. Vele kell mennem mindenáron, gondolta. Nem hiszem, hogy bérelt lakása van. Bizonyára szállodában lakik. Fel kell mennem a szobájába. Majd ott végzek velem.

– Két ismerősemet várom – folytatta Haake. – Minden pillanatban itt lehetnek. Együtt utazunk haza. A poggyászuk már kint van a pályaudvaron, a ruhatárban. Innen egyenesen odamegyünk.

Ravic elsápadt. Végem van, gondolta. Miért nincs nálam a revolverem? Sohasem képzeltem volna, hogy ilyen hülye vagyok! Végül már magam is elhittem, hogy amit pár hónappal ezelőtt láttam, csak hallucináció volt. Kivertem a fejből az egészséget, ahelyett, hogy felkészültem volna egy újabb

találkozásra. Most lelőhetném az utcán. Nem is biztos, hogy ráfizetnék. Talán sikerülne leszaladnom a földalattihoz és elmenekülném az első zűrzavarban.

– Igazán sajnálom – mondta Haake. – De talán legközelebb több időm lesz. Két hét múlva itt vagyok megint.

Ravic fellélegzett.

– Nekem mindegy – mondta. – Szívesen rendelkezésére állok bármikor.

– Hol lakik? Hol hívhatnám fel, ha itt leszek megint?

– A Prince de Galles szállóban. Pár lépésnyire innen.

Haake elővette zsebkönyvét és feljegyezte a szálló címét. Elegáns notesz volt, hajlékony, piros bőrbe kétve. Vékony aranyceruza is tartozott hozzá. Mi mindan lehet ebben a könyvben, gondolta Ravic. Nevek és címek – hogy a jövő héten kit kell elfogni és megkínozni. Haake visszatette a noteszt zsebébe.

– Az is szép asszony volt, akivel az imént itt beszélgetett, – mondta. – Igazán csupa sikk.

Ravic első pillanatban nem is értette, kire gondol.

– Itt?

– Ah, igen, igen. Művésznőnek látszik.

– Olyasmi.

– Színésznő? Táncosnő?

– Film.

– Ah, meglátszik rajta. Régi ismerőse?

– Semmi több.

Haake megint gondolkodóba esett.

– Párizsban csak az a baj, hogy nehéz bejutni az igazán jó társaságba – mondta. – Az embernek nincs ideje utánajárni.

– Könnyen el lehet intézni – vetette oda Ravic. – Majd én bemutatom.

– Igazán? Nem kellemetlen önnek?

– Miért volna kellemetlen?

– Istenem, sohasem lehet tudni. – Haake hangosan nevetett zavarában. – Például arra a hölgyre gondolok, akivel beszélt. Nem fűzik hozzá közelebbi szálak?

– Hova gondol? Kedves ismerősöm – egy a sok közül.

– Donnerwetter! Hát mi tagadás, szívesen benne volnék! Francia?

– Azt hiszem, olasz. De csak félig. Fajkeveredés.

– Az a jó – vigyorgott Haake. – Otthon, persze, nem engedhetjük meg magunknak az ilyesmit. De itt, külföldön, inkognitóban...

– Úgy van itt? – kérdezte Ravic.

A kérdés meghökkentette Haakét egy pill. anatra. De arca megint mosolygósra változott.,

– Értem, mire gondol. Eltalálta. Persze, a beavatottak számára akikben megbízunk – az egészen más. De egyébként inkognitóban vagyunk itt. Erről jut eszembe, mondja csak, nincsenek kapcsolatai német emigránsokkal? Látoom, mindenkit ismer itt.

– Emigránsokkal? – tűnődött Ravic. – Aligha... 315

– Milyen kár! Szükségénk volna bizonyos információkra... szívesen honoráljuk is... ilyen dolgokban a pénz nem játszik szerepet.

Ravic olyan arcot vágott, hogy Haake gyorsan takarodót fűjt.

– Bocsánat, nem önre gondoltam... önnél természetesen szóba se jöhet. De ha megtud valamit, és elmondja nekem, csak úgy szívességből, barátságból – én is tehetek szívességet önnek, nem?

– Még sohasem gondoltam erre – felelte Ravic óvatosan. De azért megeshetik... annyi emberrel beszélek, néha fülembé juthat valami...

Haake közelebb húzta székét Ravichoz.

– Bizalmasan megmondhatom önnek, hogy feladataim egyike éppen ez. Többek közt afféle összekötő vagyok... kapcsolatokat létesíték külföld és belföld közt. Nehéz, kényes munka. Nagyon meg kell néznünk, kivel állunk szóba. De elsőrangú embereink vannak itt. Nagy nevek dolgoznak nekünk... a legjobb körökben. Mindenki használhat egy kis pénzt. Persze, nálam vagy önnél másképp áll a dolog. Mi becsületből dolgozunk. A magasabb cél érdekében. A haza végtére is nagy dolog, és az is marad, nem?

– Természetesen.

Haake körülnézett.

– Hopp! A barátaim már itt is vannak. – Gondosan összeadta a blokk számjegyeit, és néhány bankjegyet tett a tálcára. – Ez nagyon ügyes szokás.

Hogy minden fogyasztás után rögtön ideteszik a blokkot. Ezt nálunk is be lehetne vezetni. – Felállt, és kezét nyújtott Ravicnak. – Auf Wiedersehen, Herr von Horn. Igazán örülök, hogy megismerkedtem önnel. Két hét múlva felhívom a szállodában. Persze diszkréció, mondanom sem kell – tette hozzá mosolyogva.

– Magától értetődik. Akkor két hét múlva értesít. Nem felejtí el?

– Soha nem felejték el semmit. Sem arcot, sem megbeszélést. A mesterségemhez tartozik, hogy jó memóriám legyen.

Ravic felállt. Úgy érezte, hogy a karja megbénult. Mintha nem a levegőn át nyújtaná ki, hanem vastag falon kellene áttörnie. Azután tenyerében érezte Haake kezét. Kis kéz volt és meglepően puha! A következő percben még tétovázva állt az asztala mellett, és a távozó Haake után nézett. Azután újra leült. Egyszerre reszketni kezdett. Várt, míg megnyugszik egy kicsit, és csak akkor fizetett. Kiment az utcára, és néhány lépést tett abba az irányba, amerre Haake távozott.

Ekkor jutott eszébe, hogy nem gyalog ment el. Hiszen látta, amikor beszállt abba a taxiba, amellyel barátai a kávéház elé érkeztek. Igazán semmi értelme, hogy megpróbálja utolérni őket. Haake már kiköltözött a szállodájából. Talán van még valami elintézni való égye, mielőtt a pályaudvarra hajt. De nem is volna jó, ha újra a szeme elé kerülne. Csak felébresztené Haake gyanúját. Ravic körülnézett. A taxi, melyet felfogadott, nem volt sehol. A sofőr bizonyára megunta a várakozást. Ravic vállat vont, és gyalog ment haza.

Egy órával később a két jó barát a Rond Point egyik kávéházában ült.

– Nagyon jól csináltál mindent – mondta Morozov. – Okosabban nem is csinálhattad volna.

Ravic jobb kezére nézett. Legalább ötször mosta le alkohollal., Tudta, hogy ostobaság, de nem tehetett róla. Bőre most száraz volt mint a pergamen.

– Még szerencse, hogy nem volt nálad fegyver – folytatta Morozov. – Örültség lett volna bármit is csinálni.

– Igen – felelte Ravic kedvetlenül.

– Mi bajod? – kérdezte Morozov, és ránézett. – Jobb szerettél volna valami ostobaságot elkövetni? Hogy lehet valaki ilyen idióta? Mindenáron börtönbe akarsz kerülni gyilkosságért – nem is gyilkosságért, csak gyilkossági kísérletért?

Ravic nem felelt. Morozov lecsapta poharát az asztalra.

– Az isten szerelmére, Ravic! Ne légy már olyan fantasztá!

– Nem vagyok az. Nagyon józanul gondolkodosn. De a guta kerülget, ha arra gondolok, hogy elszalasztottam ezt az alkalmat. Egy órával ezelőtt még megfojthattam volna, és kiengedtem a kezemből.

Morozov megtöltötte a két poharat.

– Hajtsd fel ezt. A vodka mindig segít. Ne búsulj, visszajön.

– Vagy igen, vagy nem.

– Visszajén. Ez a fajta visszajön. Bekapta a mézes madzagot. Azt csinálhatsz vele, amit akarsz. Prosit!

Ravic kiürítette poharát.

– Még utánamehetnék a Gare du Nord-ra. Hogy megnézzem csakugyan elutazik-e.

– Megteheted. Még le is löheted a pályaudvaron. Húszévi fegyház. Ha megéri...

– Nem. Csak látni szeretném, amikor felszáll.

– De ő is megláthatna, és ezzel mindent elrontanál.

– Meg kellett volna kérdeznem, melyik hotelben száll meg.

– Eljátszottad volna a bizalmát. – Morozov újra megtöltötte a poharakat. – Ide hallgass, Ravic. Meg tudom érteni, mit érzel most. Attól félsz, hogy elszalasztottad az egyetlen alkalmat. Verd ki ezt a fejedből. Törj össze valamit, ha nagyon ideges vagy. Valami jó nagy tárgyat, ami nem túlságosan értékes. Például a pálmát a Katakombában.

– Az ilyesmi nem csillapít le.

– Akkor beszélj. Panaszkodj. Fecsegi reggelig. Persze, nem vagy orosz, ez nem segít.

Ravic előrehajolt.

– Mindent tudok, Borisz – mondta. – Tudom, hogy a patkányokat ki kell irtani. Közben vigyázni kell, nehogy megmarják az embert. Nagyon kell vigyázni, mert patkánydolgokhoz a patkányok jobban értenek, mint mi. Majd gondolkodom rajta. Beszélni nem tudok róla, de annál többet gondolok rá. Megtervezem, felkészülék rá, mint egy nehéz műtetre. Két hetem van. Ez jó, ez nagyon jó. Van időm megnyugodni. Én nem vagyok orosz, de megértelek benneteket, Borisz. Az ember addig beszél, míg kimerül, és megnyugszik. Én majd addig

gondolkodom, míg így érem el ugyanazt a célt. Élvezettel gondolok rá, hideg gyönyörűséggel. A gyűlélet, a megérett és elszánt gyűlölet gyönyörével. Gondolatban ezerszer megölöm azt a patkányt, ezerféle módon, hogy készen álljak minden eshetőségre. Ha az ember ezredszer csinál valamit, úgy megszokta, hogy gépiesen csinálja, nyugodtan, biztosan, halálbiztosan. Most pedig beszéljünk másról. Például azokról a rózsákról, a fehér rózsákról a tér közepén. Olyanok, mint a frissen hullott hó. Min.t a fehér tajték az éjszaka tengerpartján. Jó lesz így?

– Nem – mondta Morozov.

– Akkor beszéljünk a nyárról. Erről a szép nyárról az Úr 1939. esztendejében. Fülledt nyár, kénszagú nyár. A rózsák olyanok, mint a fehér hó egy téli sírhanton. Talán meg is látjuk azt a sírt – tömegsirt pár hónap múlva, a jövő télen. De azért vigan élünk, nem igaz? Nem avatkozunk más országok belügyeibe. Intervenció! Ki hallott ilyet? Mert néhány bolond követeli? Akikben még nem kövesedett meg az emberiség erkölcsi ösztöne? Akik irtóznak a gyilkosságtól? Mindig gyilkoltak, amióta csak írni kezdték a történelem lapjait. Ma is gyilkolnak, ma éjjel, mint minden éjjel. Haldokló zsidék nyöszörögnek kinjokban, akikre rágyújtották a zsinagógát. Csehekre vadásznak az erdőben. Japán repülőgépek kínai falvakat bombáznak. Nőket és gyermekeket korbácsolnak halálra kies koncentrációs táborokban. Én meg szentimentálisan töprengek, hogy szabad-e gyilkolnom? Szabad-e kitekernem Haake nyakát, hogy egy gyilkossal kevesebb legyen a világon?

– Egy szóval sem mondtam, hogy ne tekerd ki a nyakát, – felelte Morozov. – Csak meg kell találni a módját. Pusztá kezzel, verekedés kézben nem lehet. A revolver is feltűnő. Talán a kés a legjobb. Nesztelen kés. Tudsz késsel bánni, Ravic? A mütőben tudsz, de az asztal alatt, a kabát alatt – tanuld meg azt is!

– Ma még nem akarok ezzel foglalkozni. Először aludnom kell. Ha kialudtam magam, majd meglátom. Most még reszket bennem minden, bár nem mutatom, talán meg sem látszik rajtam.

– Nem látszik meg.

– Annál fárasztóbb. Kialszom magam, azután elkezdek gyilkolni gondolatban. Két hétig minden éjjel ölni fogok, újra és újra, ezer módon. Két hét múlva úgy csinálom majd, mint egy automata. Csak az első alvás a probléma. Hogy juthatnék egy kis alváshoz? Hiába iszom le magam, nem használ. Az injekcióstű nem segít. Mit csináljak, Borisz?

Morozov néhány pillanatig hallgatott.

– Vigyél haza egy nőt – mondta végre.

– Az segít?

– Többnyire igen. Többnyire megnyugtatja az embert. Hívd fel Joant. Biztos szívesen feljön.

Joan. Igen, Joan. Nemrég beszélt vele. Miről is beszéltek? Mit akart, mit mondott? Már teljesen elfelejtette.

– Én nem vagyok orosz – felelte. – Nincs valami jobb?

– Minek kell jobb? Mindig az a legjobb, ami a legegyszerűbb.

– Hát ez igazán nem egyszerű.

– Mert komplikálsz! Ostoba és fölösleges. A nőkkel soha sincs semmi baj. Időnként aludni kell velük, és kész. A fantáziát ki kell kapcsolni a dologból, mert megbolondítja az embert. Nem kell drámát csinálni egy természetes aktusból.

– Igen, igen – bólintott Ravic.

– Majd én telefonálok neki. Bízd rám, hadd intézzem el én. Utóvégre portás vagyok, nem?

Morozov már felugrott, de Ravic visszatartotta.

– Maradj csak, Borisz. Igyunk, és nézzük a rózsákat. A halottak arca ilyen, akiket lekaszált a gépfegyver, szép holdvilágos éjszakán. Spanyolországban láttam egyszer ilyet. Szegényeknek utolsó percékben még az a vigaszuk sem maradt, hogy a mennyországba kerülnek. A mennyország a fasiszták hazugsága – mondta Pablo Nonas, a vasmunkás, akinek a lábát akkor amputálnom kellett. Később elkérte tőlem a levágott lábát, és haragudott rám, hogy nem tettem el alkoholban. Azt mondtam neki, hogy eltemették. Hogy tehetett ilyet? – ordított rám. – Negyedrészen eltemetett, anélkül, hogy megkérdezett volna! Hát még ha tudta volna, hogy hazudtam. Kóbor kutyák lopták el a lábát, és megették. Még marakodtak is rajta...

Veber bejött a kis szobába, ahol a kötözőszereket tartották.

– Durant telefanált – mondta Ravicnak. – Kéri, hogy üljön autóba, és menjen oda azonnal. Valami különlegesen nehéz eset.

– Vagyis elkontárkodott egy operációt, és nyakamba szeretné varrni a felelősséget.

– Nem hiszem, hogy erről van szó – vélte Veber. – De annyi bizonyos, hogy

pácban van. Nagyon izgatottan beszélt.

– Honnan tudja, hogy megint Párizsban vagyok? – kérdezte Ravic.

Veber a vállát vonogatta.

– Fogalmam sincs róla. Talán az egyik ápolónőtől hallotta.

– Miért nem fordul Binot-hoz? Binot nagyon ügyes.

– Mondtam neki. Azt felelte, hogy különösen komplikált esetről van szó. Olyasmiről, ami a maga specialitása.

– Lárifári. Van elég specialista Párizsban. Miért nem hívja fel Marteau-t? Talán a legjobb sebész az egész világon.

– Maga is tudja, miért nem fordul hozzá.

– Nem nehéz kitalálni. Restelné magát egy kartársá ellőtt. A menekült doktor, aki illegálisan dolgozik, egészen más. Az befogja a száját.

Veber ránézett.

– Telik az idő. Nem akar elmenni?

Ravic leoldotta magáról köpenyét.

– Elmegyek. De csak akkor, ha maga is velem jön.

– Rendben van. A kocsim itt áll a ház ellőtt.

Lementek a lépcsőn. Veber autója csillogott a napfényben. Beszálltak.

– Ragaszkodom hozzá, hogy maga ott legyen, amíg dolgozom. Isten tudja, micsoda piszkos trükköt tartogat számomra. Nem akarok csapdába esni.

– Nem hiszem, hogy most ilyesmin jár az esze. Bajban van, és szüksége van magára.

A kocsi elindult.

– Sok mindenfélét láttam már – mondta Ravic. – Ismertem Berlinben egy tehetséges, fiatal sebészt. Egy professzor asszisztense volt. A professzor kissé ittas állapotban operált. Rosszul vágott de nem szólt semmit, csak intett az asszisztensének, hogy folytassa. A fiatal doktor átvette a műtétet, és nem vett észre semmit. Két perccel később a professzor odament, és nagy botrányt csapott. Műhiba történt, az asszisztens csinálta. A páciens bele is halt az operációba. Másnap a fiatal orvos öngyilkos lett. A professzor vígan iszik, és operál tovább.

A kocsi elakadt az Avenue Marceau-n. Teherautók hosszú sora döcögött át a Rue Galilée-n. A nap forrón besütött a kocsi ablakán. Veber megnyomott egy gombot, és a kocsi fedele lassan hátraereszkedett.

– Mit szól ehhez? – Veber büszkén nézett Ravicra. – Új találmány, most szereltem fel. Automatikusan működik. Hát nem nagyszerű, mi mindent kitalálnak manapság? Most már nyitott kocsiban ültek, és arcukat megcsapta a friss levegő.

– Nagyszerű – bólintott Ravic. – Csupa nagyszerű találmány. Például a mágneses aknák és torpedók. Éppen tegnap olvastam róluk. Ezek a torpedók mindig célba találnak. Ha elhibázzák, nagy ivben visszafordulnak, és újra megpróbálják. Igazán elmés, konstruktív faj vagyunk.

Veber legyintett. Arcából sugárzott az optimizmus.

– Már megint ilyen dolgokkal hozakodik elő, Ravic! Ha az ember magát hallgatja, azt hiszi, hogy pár hét múlva kitör a háború. Pedig olyan messze vagyunk tőle, mint a holdtól. Az egész csak politikai zsarolás, semmi egyéb.

Bőre kékesfehér volt, mint a gyöngyház, arca fakó, mint a hamu. De körülötte csodálatos, dús, aranyvörös haj lángolt a mütő reflektorainak fényében. Úgy lángolt, hogy szinte egyetlen volt. Az egyetlen élő, szikrázóan, lármásan élő valami volt a mütőasztalon, mintha a test már halott volna, és belőle minden élet ebbe a pazar hajsátorba költözött.

A fiatal nő, aki a mütőasztalon feküdt, feltűnően szép volt. Magas, karcsú, arányos – arcának tündéri vonásait még a mély álom árnyéka sem tudta elhomályosítani –, egy nő, aki fényűzésre és szerelemre született. A páciens vérzett egy keveset. Túl keveset.

– Megnyitotta az uterust? – fordult Ravic Durant-hoz.

– Igen.

– És?

Durant nem felelt. Ravic felemelte fejét. Durant merően nézett rá.

– Rendben van – mondta Ravic. – Most nincs szükségünk az ápolónőkre. Hárman vagyunk itt sebészek, éppen elég.

Durant bólintott, és intett a többieknek. Az altató asszisztens és az ápolónők elhagyták a mütőt.

– És? – kérdezte Ravic újra, miután kimentek.

– A többi maga is láthatja – felelte Durant.

– Nem látok semmit.

Persze hogy látta. De azt akarta, hogy Durant mondja ki, mégpedig Veber ellőtt.

– Előrehaladott terhesség. Harmadik hónap. Vérzések. Meg kellett szüntetni a terhességet. A méh belső fala, úgy látszik, megsérült.

– Úgy látszik? Nem biztos?

– Vizsgálja meg. Különben, ne töltsék az időt, fölösleges. A méhfal kétségtelenül megsérült.

– És? – faggatta Ravic tovább. Durant arcába nézett. Tehetetlen gyűlölet tükröződött rajta. Ezt sohasem bocsátja meg nekem, gondolta Ravic. Különösen, mert Veber ellőtt történt.

– Perforáció – nyögte ki Durant.

– A műszer okozta? Durant hallgatott. De Ravic csak nézett rá, és várta a feleletet.

– Természetesen – mondta végre Durant. – Hát mi okozhatta volna? A vérzés teljesen megszűnt.

Ravic szótlánul folytatta a vizsgálatot. Aztán felegyenesedett.

– Ön átfúrta a méhfalat, Durant professzor. De még nagyobb baj, hogy nem vette észre. Behúzott egy bélkacsot a sebnyíláson keresztül. Nem ismerte fel, hogy mivel van dolga. Nyilván azt hitte, hogy a magzatburokhoz tartozik, és lekaparta. Így történt? Durant homlokát hirtelen ellepte a veríték. Fehér szakállá úgy rángatózott a maszk alatt, mintha rázna valamit – valami túl nagy falatot.

– Lehetséges – hebegte.

– Mióta dolgozik ezen a műtéten?

– Háromnegyed órája volt, amikor ön megjött.

– Belső vérzés. A vékonybél megsérült. Igen nagy szépszisveszély. A bél sérült részét össze kell varrni, az uterust el kell távolítani. Mégpedig haladéktalanul.

– Micsoda? – kiáltott fel Durant.

– Hát nem tudja? – kérdezte Ravic. Durant szeme megrebbent.

– Hogyne tudnám! Azt hiszi, azért hívtam ide, hogy ezt megmondja nekem?

– Mászt nem tehetek. Hívja be az ápolónőket, és folytassa a műtétet. Csak azt

ajánlom, hogy siessen.

Durant állkapcsa rángatózott.

– Most nagyon ideges vagyok. Nem végezné el a műtétet helyettem?

– Nem. Nagyon jól tudja, hogy illegálisan tartózkodom Franciaországban, és nincs jogom műtéteket végezni.

– De hiszen... – kezdte Durant, aztán elhallgatott. Félbenmaradt medikusok, masszörék és hasonlók itt orvosoknak adják ki magukat, elhítetik az emberekkel, hogy odaát Németországban híres tudósok voltak – hogy is mondta Leval? Ravic már nem emlékezett a szavakra, de a lényegre igen. Arra, hogy Leval ezt Durant-tól hallotta.

– Monsieur Leval nagyon a lelkemre kötötte ezt – mondta keményen. – Annak idején, mielőtt deportáltatott.

Veber felkapta fejét. Durant pedig lehorgasztott fővel hallgatott.

– Itt van Veber doktor is – folytatta Ravic. – Ha az ön keze reszket, mért nem kéri meg őt a műtetre?

– Nem az első eset, hogy ön itt operál – mondta Durant. – Ha esetleg attól tart, hogy nem fizetem meg rendesen...

– Most nem a honoráriumról van szó. Egyszerűen nem operálok többé, amióta visszajöttem. Különösen olyan esetben, ha a páciens nem tudja, hogy milyen műtétről van szó, és nem adta beleegyezését.

– Most már nem kelthetem fel a páciens, hogy megkérdezzem tőle! – mondta Durant.

– Felkelheti, ha akarja. De nagyon kockázatos. Közben beállhat a szepszis.

Durant egész arca verítékben úszott. Veber Ravicra nézett. Ravic bólintott.

– Az ápolónői megbízhatóak? – fordult Veber Durant-hoz.

– Feltétlenül.

– Asszisztensre nem lenne szükségünk – mondta Veber Ravicnak. – Hárman vagyunk orvosok, és itt van a két ápolónő is.

– Nem tartozik rám – felelte Ravic. Durant könyörgőre fogta a dolgot.

– Nagyon kérem, Ravic doktor...

– Nem értem, miért nem fordul Binot-hoz – felelte Ravic kérelmetlenül. – Vagy Mallonhoz. Vagy Martelhez. Kiváló sebész valamennyi.

Durant hallgatott.

– Professzor úr! – mondta Ravic. – Hajlandó kijelenteni Veber doktor jelenlétében, hogy ön perforálta a méhfalat? Hogy felsértett egy bélkacsot, mert összetévesztette a magzatburokkal?

Durant sokáig hallgatott, aztán rekedt hangon így szólt:

– Igen.

– Hajlandó kijelenteni, hogy segítségül hívta Veber doktort? Megkérte, hogy végezze el az anastomosist és a méheltávolítást? És minthogy véletlenül vele jöttem, megkért engem, hogy asszisztáljak a műténél?

– Igen.

– Vállalja a felelősséget a műtétért és következményeiért? Azért is, hogy a páciens nem tudott a műtétről, és nem adhatta beleegyezését?

– Mindent, mindent, csak lásson hozzá végre! – rimázkodott Durant.

– Rendben van – mondta Ravic. – Hívja be az ápolónőket. Az altatóasszisztens ne jöjjön be. Küldje el, mondjon neki valamit. Az altatást vegye át ön. A műtősnőnek nem kell újra bemosakodnia?

– Fölösleges. Vigyázott magára, és a másik szoba steril.

– Annál jobb.

A hasüreg nyitva volt. Ravic lassan, végtelen gonddal kihúzta a bélkacsot a sebnyíláson át a méhből, és apránként steril gézekbe rakta, hogy távol tartsa a hashártyától, míg hozzá nem fér a sérült részhez. Aztán betakarta a méhet tamponokkal.

– Méhen kívüli, ectopicus terhesség – dünnyögte Veber felé. – Látja ezt... félig a méhben, félig a méhkürtben. Meglehetősen ritka eset. Nem is lehet annyira hibáztatni, hogy nem ismerte fel. Mindamellet...

– Mi az? – kérdezte Durant a maszk mögül, a páciens fejénél. – Mit mond?

– Semmi, semmi.

Ravic kibontotta a belet, és kivágta a sérült részt. Aztán gyorsan nekilátott, hogy összevarrja a nyitott végüket. Teljesen elmerült intenzív munkájában. Már régen megfeledkezett Durant-ról. Lekötötte a kürtőket, és elzárta a vérellátást. Aztán hozzálátott a méh eltávolításához. Mért nem vérzik jobban? – tűnődött. – Az ilyesminek úgy kellene véreznie, mint a szívnek. Hiszen ez is az élet csodájához tartozik. Az egyik fenntartja az életet, a másik továbbadja, ami

még nagyobb csoda... Ez a szép nő, ez a csodálatosan szép nő halott.

Hiszen élhet, még, sok évig élhet, de lényegében halott. Elhalt ága a törzsnek mely ezernyi viszontagság közt fennmaradt annyi nemzedéken keresztül. Virágzik, de elvesztette titokzatos gyümölcsöző képességét. Öserdőkben, melyek azóta szénné váltak, óriási, majomszerű férfiak küzdöttek ezernyi veszéllyel, törtek elő az időben ezernyi nemzedéken keresztül, hogy ez a titok tovább szálljon. Egyiptom gúlákat épített, Hellász virágzott, kultúrák váltakoztak, de ez az élő vérpatak csak csörgedezett tovább nemzedékeken keresztül, hogy végre megteremtse ezt az emberi lényt, aki itt fekszik most az asztalon, terméketlenül, mint egy üres búzakalász, és már nem adhatja, tovább vérét egy fiúnak vagy egy lánynak. A lánc megszakadt. Durant kontár keze szakította meg. Ezernyi nemzedék váltotta egymást Durant kedvéért is, de szinte nehéz elhinni, hogy Hellász és a reneszánsz őt akarták volna. Azért bontották ki csodálatos kultúrájukat, hogy létrehozzák ezt az alacsony homlokot, ezt a kapzsi szemet, ezt a kecskeszakállt?

– Felháborító – dünnyögte Ravic.

– Micsoda? – kérdezte Veber.

– Ez az egész. Minden.

Ravic végül felegyenesedett.

– Kész – mondta, és a búbajos sápadt arcra nézett, melyet körülölelt a sugárzó, aranyvörös haj. Aztán a vödörbe nézett. Ott feküdt a vérmocskos valami, melynek kedvéért ez az arc olyan szép és csábító volt.

– Kész – ismételte Ravic, most már Durant felé fordulva.

Durant leállította a narkózt. Kerülte Ravic tekintetét. Megvárta, míg az ápolónők kigurítják a pácienszt a műtőből, aztán szó nélkül követte az ápolónőt.

– Holnap majd megmagyarázza neki, hogyan mentette meg az életét – mondta Ravic. – És felszámít ötezer frankot még külön.

– Ne bánts a szegényt. Olyan megtört, hogy most aligha gondol ilyesmire.

– Egy nap hosszú idő. És a megbánás rövid. Különösen, ha pénzről van szó.

Ravic lemosakodott. A mosdó mellett az ablakon át egy másik házra lehetett látni. A szemközti ablak tele volt virágcserepekkel. Muskátlík virultak benne. Kővér, szürke macska nyújtózkodott el a virágcserepek közt.

Éjjel egy órakor felhívta Durant kórházát. A Seherezadéból telefonált oda. Az éjszakai ápolónő azt mondta, hogy a páciens alszik. Két órával előbb nagyon

nyugtalan volt, de közben ott járt Veber, és csillapítót adott neki. Most, úgy látszik, minden rendben van. Ravic kinyitotta a telefonfülke ajtaját. Erős parfüm csapta meg. Platinaszőke nő suhogott el mellette, és kihívó arccal bevonult a női mosdóba. A másik nő, aki a kórházban feküdt, nem festette a haját. Ilyen fényes, vörösszőke haját nem lehet mesterségesen előállítani.

Ravic cigarettára gyújtott, és visszatért asztalához. Az örök orosz kórus megint az örök *Ocsi csornije* epedő dallamával szédítette a vendégeket. Húszéves tragikum, már-már nevetséges. Ha tragédia, legyen rövid, gondolta Ravic.

– Bocsánatot kérek – mondta Kate Hegstroemnek –, telefonálnom kellett.

– Jól van a páciense? Nincs semmi baj?

– Egyelőre nincs. Miért érdeklődik annyira? – gondolta bosszúsan. Miért kellett eszembe juttatnia, hogy több okom van miatta aggódnom.

– Mért nem iszik? – kérdezte, és a vodkára mutatott.

– Nem ízlik.

– Nem szeret már itt lenni?

Kate Hegstroem megrázta fejét.

– Igaza van – mondta Ravic. – Nyár van. Ilyenkor az utcan kell élni, egy padon. Egy fa alatt, ha mégolyan satnya is, még akkor is, ha vasrács veszi körül.

Szórakozottan körülnézett, és egyszerre megpillantotta Joant. Akkor jöhetett be, mialatt telefonált. Éppen szemben ült vele, a sarokban.

– Menjünk máshová? – fordult Kate-hez.

– Minek? Egy satnya fa kedvéért? Vagy egy másik lokálba?

– Arról szó sem lehet. Itt legalább jó vodkát lehet kapni.

A karének elhallgatott, és a zene megváltozott. Most divatos bluest játszottak. Joan felállt, és a táncparketre lépett. A fejek eltakarták, Ravic nem látta, kivel táncol. Feje csak időnként bukkant fel, aztán újra eltűnt a félhomályban.

– Ma is operált? – kérdezte Kate Hegstroem.

– Igen. Nagyon súlyos műtét volt.

– És mit érez, ha utána este itt ül a mulatoban? Mintha csataból jött volna vissza a városba? A halálból az életbe?

– Nem mindig. Többnyire csak nagy ürességet érzek.

A teremben cirkáló reflektorfény most éppen Joanra esett. Joan meglátta Ravicot, és egyenesen ránézett. Érdekes, hogy nem a szívem dobog gyorsabban – gondolta Ravic. Inkább a gyomromban érzem a sokkot. Ezer költő megénekelte, de egyik sem találta el. És ne gondold, hogy ez a villamosütés belőled indul ki, te szép, kissé izzadó darab hús – agyam sötét celláiból ént el a remegés, és tulajdonképpen kevés közöd van hozzá. A kapcsolat lazább, mint hinnéd. Merő külsőleges véletlen, hogy a remegés erősebb lesz, amikor fejed átsuhan a fénykévéen, szemem előtt.

– Nem az a nő táncol ott, aki azelőtt énekelni szokott? – kérdezte Kate Hegstroem.

– De az.

– Már nem énekel itt?

– Azt hiszem, nem.

– Nagyon szép nő.

– Igazán?,

– Több, mint szép. Egy arc, melyben az élet dalol.

– Lehetséges – felelte Ravic vállvonogatva.

Kate Hegstroem összehúzott szeme sarkából figyelte Ravicot, és mosolygott. De aztán elborult a szeme, és majdnem könnybe labadt.

– Adjon még egy pohár vodkát – mondta gyorsan –, aztán menjünk.

Amikor felálltak, Ravic észrevette, hogy Joan nézi. Karon fogta Kate-et. Nem volt rá szükség, hiszen Kate elég erős volt. De nem árt, ha Joan látja – gondolta Ravic.

– Nem tenne nekem egy szívességet, Ravic? – kérdezte Kate Hegstroem, amikor szobájába értek, az Hôtel Lancasterben.

– Örömmel – felelte Ravic szórakozottan.

– Akkor köjjön velem jövő héten a Monfort-bálra.

– Hát az mi? – csodálkozott Ravic. – Most hallom először.

Kate letelepedett egy karosszékbe. A karosszék túl nagy volt Kate számára. Vézna, törékeny teste szinte elveszett benne, mint egy kínai porcelánfigura. Arcán a bőr feszesebb volt, mint valaha.

– A Monfort-bál a nyári Párizs legnagyobb társadalmi eseménye – mondta. –

Jövő pénteken lesz Louis Monfort palotájának kertjében. Nem érdekli, ugye?

- Hát... nem túlságosan.
- De azért eljön, ugye?
- Ha egy ilyen zárt körű bálra elmehetek.
- Szerzek magának meghívót.

Ravic ránézett.

- De miért, Kate?
- Nagyon szeretnék elmenni. De egyedül nem megyek.
- Nem talál más kísérot?
- A régi ismerőseimet nem bírom. Olyan nehéz megérteni?
- Nem.

Kate mosolyogva nézett rá. Még a mosolya is más, gondolta Ravic. Mint egy vékony, csillogó háló, mely alatt az arc merev marad.

– Párizsban minden nyáron ez az utolsó és a legszebb garden-party – folytatta Kate. – Az utolsó négy évben mindig részt vettem benne. Szeretném megnézni még egyszer.

– Rendben van, Kate. Nem is kell külön meghívót szereznie. A kísérőjét bizonyára beengedik.

– Természetesen – bólintott Kate. – De azért telefonálok holnap Sophie Monfort-nak. Köszönöm, Ravic.

Ravic felállt.

– Hát akkor magáért megyek pénteken. Milyen ruhában lesz?

Kate ránézett. Simára fésült haja élesen visszaverte a fényt. Mint egy gyík feje, gondolta Ravic. Az a hústalan, szikár elegancia, amit egészséges ember sohasem érhet el.

– Itt a baj – vallotta be Kate tétovázva. – Ezt még nem mertem magának megmondani. Jelmezbál lesz, Ravic. Kerti ünnepély XIV. Lajos udvarában.

– Jóságos Ég! – kiáltott fel Ravic, és visszaroskadt a székre.

Kate Hegstroem kacagott. Kacagása most olyan friss és csengő volt, mint egy gyermeké.

– Van itt nálam jó régi konyak. Adok egy pohárral. Látom, szüksége van egy

kis szíverősítőre.

– Hogy az embereknek nincs jobb dolguk! – csóválta fejét Ravic. – Ilyeneket kieszelni.

– Minden évben megrendezik.

– De hiszen akkor nekem...

– Én majd gondoskodom mindenről – vágott a szavába Kate. – Magának nem lesz vele semmi dolga. Szerzek magának jelmezt. Valami egyszerű dolgot. Még fel se kell próbálnia. Csak adja meg a méreteit.

– Azt hiszem, csakugyan szükségem van egy kis konyakra.

Kate Hegstroem eléje tette a palackot.

– De most már ne vonja vissza ígéretét.

Ravic töltött magának. Még tizenkét nap, gondolta. Haake tizenkét nap múlva lesz itt megint. Ezt az időt ki kell tölteni valahogy. Talán nincs is több napja, mint ez a tizenkettő. Utána sötét szakadék. Egészen mindegy, mivel üti agyon ezt az időt. Jelmezes kerti ünnepély. Cseppet sem groteszkebb és hóbotosabb, mint akármilyen egyéb.

– Jól van, Kate.

Visszament Durant kórházába. Az aranyvörös hajú asszony mélyen aludt. Kövér verítékcseppek gyöngyöztek homlokán. Arcában már volt egy kis szín, száját félig nyitva tartotta álmában.

– Láz? – kérdezte az ápolónőt.

– Harmincnyolc.

Ravic a nedves arc fölé hajolt. Érezte az asszony lélegzetét. Már nyoma sem volt rajta az éternek. Friss és illatos volt, mint a kakukkfű. Hirtelen eszébe jutott az a tisztás a Fekete-erdőben. Hogy dolgozott a szíve, amikor keresztülrohant rajta. Forrón sütött a nap, ő meg lihegett, amint rohant, hogy egérutat nyerjen üldözői elől. Ott ütötte meg az orrát a kakukkfű illata. Érdekes, hogy az ember elfelejt mindent, csak a szagokat nem. Húsz év múlva talán már elfelejt mindent, izgalmas szökésének és szerencsés megmenekülésének minden részletét, de a kakukkfű illata talán még akkor is előcsalogatja memóriája poros kuckóiból annak az erdei tisztásnak az emlékét. De mit számít az, mi lesz húsz év múlva? Tizenkét nap múlva bizonyára eszébe jut minden, ami kell.

Fülledt volt a levegő, amint gyalog ment a kórházból az Internationalba. Pedig már hajnali három óra volt. Fáradtan kapaszkodott fel a lépcsőn. Az ajtórésben

fehér borítékot talált. Kezébe vette. Postabélyeg nem volt rajta, csak a neve. Biztosan Joan írta, gondolta, amikor kibontotta. A borítékból egy csekk hullott ki, Durant csekkje. Ravic közömbösen pillantott rá, aztán újra megnézte. Nem akart hinni a szemének. A szokásos kétszáz frankra számított, de a csekk kétezerről szólt.

Nagyon meg lehetett ijedve, gondolta Ravic. Durant kétezer frankot küld neki saját jószántából – ez a világ nyolcadik csodája! Tárcájába tette a csekket, és egy csomó könyvet rakott ágya mellé, az asztalra. Tegnap vásárolta ezeket, hogy legyen olvasnivalója, ha nem tud aludni. Különös dolog – a könyvek mind nagyobb fontosságot nyertek számára. Nem pótolta mindent, de olyan régiókba vitték, ahová más nem ért fel. Az emigráció első éveiben nem volt türelme olvasni. Minden könyv fakó és élettelen volt ahhoz képest, ami történt vele. Aztán lassanként megváltozott a dolog. A könyv – ha nem is páncél – legalább fal volt, eltakarta tőle azt, amit nem akart látni. Így menedéket talált a kétségbeesés előtt.

Valamikor régen gondolatok születtek, manapság megvetett, kigúnyolt gondolatok, de egyszer elgondolták őket, és fennmaradtak: elég volt ez is. Még nem fogott bele az olvasásba, amikor megszólalt a telefon. Ravic nem vette fel a kagylót. A telefon sokáig esengetett. Néhán perccel később Ravic felemelte a kagylót, és megkérdezte a portást, ki kereste?

- Nem nevezte meg magát – felelte a portás csámcsogva.
- Női hang volt?
- Igen.
- Idegenszerű kiejtéssel beszélt?
- Azt már nem tudom.

Ravic felhívta Veber kórházát. Nem onnan keresték. Durant kórházát is felhívta, és ott ugyanazt a választ kapta. Erre az Hôtel Lancasterbe telefonált. A telefonos kisasszony azt mondta, hogy a szállodából nem keresték. Így hát nem lehetett más, mint Joan. Alighanem a Seherezadéból telefonált neki.

Egy óra múlva újra megszólalt a telefon. Ravic félretette könyvét, felkelt, és az ablakhoz lépett. Az enyhe szellő liliumok illatát hozta felé. Wiesenhoff nemrég liliumot ültetett ablakába az elhervadt szegfű helyébe. A háznak most olyan szaga volt, mint egy zárdakertnek vagy ravatalozónak a temetőben. Lehet, hogy Wiesenhoff kegyeletből ültette ablakába a liliumot, az öreg Goldberg emlékére – de talán csak azért, mert ez az igénytelen virág egy falárába rakott földben is megél.

A telefon elhallgatott. Talán most már el tudok aludni, gondolta Ravic, és visszabújt az ágyba. Már aludt, amikor Joan belépett a szobába, és felcsavarta a villanyt. Ravic kinyitotta szemét.

– Egyedül vagy? – kérdezte Joan.

– Nem. Gyorsan oltsd el, és menj haza.

Joan tétovázva állt az ajtóban egy pillanatig. Aztán benézett a fürdőszobába.

– Hazudsz – mondta mosolyogva.

– Fáradt vagyok. Menj a pokolba.

– Fáradt? Mitől?

– Mi közöd hozzá? Adieu.

Joan közelebb jött.

– Nagyon jól tudom, hogy csak most jöttél haza. Tízpercenként telefonáltam neked egész éjjel.

Nem igaz, gondolta Ravic, de nem szólt semmit. Láta, hogy Joan más ruhát visel, mint este a Seherezadében. Közben hazament, a szeretőjével aludt, elküldte, átöltözött, és eljött ide, hogy rajtakapjon. Biztosra vette, hogy Kate Hegstroemét találja itt. Meg akarta mutatni neki, milyen züllött alak vagyok, akihez csak úgy beállítanak a nők éjjel.

Ravic akarata ellenére mosolygott. Az ilyen jól átgondolt tervek elismerést váltottak ki belőle még akkor is, ha ellene irányultak.

– Mit nevensz? – kérdezte Joan élesen.

– Az én dolgom. Oltsd el a lámpát. Rémes vagy ebben az erős világításban. Csavard le a villanyt, és menj.

– Ki az a tyúk, akivel láttalak?

Ravic felkényékelte az ágyban.

– Takarodj innen, mielőtt a fejedhez vágok valamit.

– Úgy? – mondta Joan, és figyelmesen nézett rá. – Hát már itt tartunk?

Ravic cigaretta után nyúlt.

– Már megint nevetségessé teszed magad. Egy másik férfival élsz, és féltékenységi jelenetet akarsz itt csapni. Bújj össze a színészeddel, és hagyd engem békében.

– Az egészen más.

– Persze, persze.

– Ne gúnyolódj! – fakadt ki Joan hevesen. – Magad is tudod, hogy az egészen más. Nem tehetek róla, semmi örömöm sincs belőle. Magam sem tudom, hogy történt.

– Igen. Az ember sohasem tudja, hogy történik.

– Ne féltékenykedj! Mindig ezt utáltam benned! Olyan biztos voltál a dolgodban, hogy majd megpukkadtam dühömben. Semmi sem zökkentett ki a magabiztosságodból. Nekem olyan ember kell, aki lelkesedik, aki örül nekem, és megbolondul értem. Aki lépten-nyomon érezteti velem, hogy nélkülem nem tud élni. Te meg folyton az orrom alá dörgölted, hogy nincs szükséged rám, és megvagy nélkülem is. Te hideg, érzéketlen filozófus! Mit tudod te, mi a szerelem! Sohasem voltál igazán az enyém. Hazudtam, amikor azt mondtam neked, hogy azért történt, mert két hónapra elmentél. Akkor is megtörtént volna, ha itt maradsz. Ne vigyorogj! Lehet, hogy okosabb, intelligensebb vagy, mint a másik, de mit törődém vele! Az a fő, hogy egészen az enyém, és én vagyok neki a legfontosabb a világon. Éjjel-nappal rám gondol, és boldog, ha velem lehet. Nekem erre van szükségem és nem a te híres intelligenciádra!

Lihegve állt az ágy mellett.

– Akkor mért vagy itt? – kérdezte Ravic, és a palack calvados után nyúlt.

– Mit kérdezed? – felelte Joan halkán. – Nagyon jól tudod, hogy mért vagyok itt.

Ravic megtöltötte a poharat, és Joan felé nyújtotta.

– Tartsd meg! Nem akarok inni! – kiáltott rá Joan indulatosan. – Azt mondd meg, ki az a nő, akivel láttalak?

– Páciensem. Egy asszony, akinek a napjai meg vannak számlálva.

– Nem igaz! Ennél már jobb hazugságot is kitalálhatnál. Aki olyan beteg, kórházban fekszik, és nem jár mulatókba.

Ravic letette a poharat. Nem csodálkozott. Tudta, hogy gyakran az igazság a leghihetlenebb.

– Szereted? – kérdezte Joan.

– Mi közöd hozzá?

– Szereted?

– Igazán nem tartozik rád, Joan. Nem mindegy neked?

– Nem! Amíg nem szeretsz mást...

– Az előbb tyúknak nevezted. Ha tyúk, akkor úgysem lehet szó komoly szerelemről.

– Tudom, hogy nem tyúk. Ezt csak azért mondtam, mert rögtön láttam, hogy úriasszony. Egy tyúk miatt nem jöttem volna ide. Szereted?

– Csavard le a villanyt, és menj haza.

Joan még közelebb jött.

– Tudtam, hogy ez lesz a vége.

– Légy olyan szives, és menj a fenébe. Fáradt vagyok. Unom ezt a cirkuszt. Azt hiszed, ez olyan új nekem? Két férfiba kapaszkodol, és egészen ártatlannak érzed magad? Mert szükséged van mind a kettőre? Az egyik hasznos, jó és kényelmes, a másik meg fel tud gyújtani? Aztán fülébe fuvolázod, hogy igazán csak őt szereted, a másik nem számít? Keress magadnak egy hülyét, aki beveszi. Engem hagj békében.

– Mindent ki tudsz forgatni azzal a csaváros eszeddel. De nincs igazad. Nekem nem kell a másik. Csak te kellesz nekem. Vissza akarok jönni hozzád.

Ravic kiitta a poharat, és újra töltött.

– Elhiszem, hogy most így érzed. De ez csak illúzió, és hamar szertefoszlik. Nem tudsz visszajönni hozzám.

– Majd megmutatom,

– Legfeljebb rövid időre. Aztán majd megint felbukkan valaki aki éjjel-nappal csak rád gondol. Akinek te vagy a legfontosabb a világon. Neked ez kell. Szép jövő várna rám.

– Nem igaz! Most már hű leszek hozzád.

Ravic nevetett.

– Kedves Joan – mondta szinte gyengéd hangon –, nem leszel hű hozzám. Ki tudná bezárni a szelet, megállítani a csörgedező patakot? Nem is szabad megkísérelni. Ha bezárjuk a szelet, dohos levegő lesz. Te nem arra születtél, hogy kötve légy.

– Te talán igen?

– Én? – Ravic megitta a második poharat. Az aranyvörös hajú asszony,

gondolta. Kate Hegstroem, aki magában hordozza a halált, és bőre olyan, mint az állott selyem. Aztán ez az asszony itt, aki csupa mohóság, ösztönösen fut az élet után, ravasz és naiv egyszerre, hűséges és hűtlen, mint a jóságos és könyörtelen Természet maga.

– Én? – ismételte Ravic. – Hát mit tudsz te rólam? Mit tudsz arról a szerelemről, mely utolsó támasza egy életnek, amikor már omladozik benne és körülötte minden? Mi ehhez képest az a vacak kis mámor, amiért te lelkesedel? Amikor az ember zuhan, zuhan, és végül már csak egy asszonyban tud megkapaszkodni, és körülötte a világ elveszti minden valóságát. Egy délibábra függeszti szemét, egy álomtájrát, mely csupa ezüst és kristály. Tudja, hogy káprázat, de ráfüggeszti szemét, hogy ne lásson mást, ne lássa a nyitott sírokat, ahonnan barátok és bajtársak nyújtják ki csontkarjukat. Te más borzongást szeretsz, a hiú hódítást, az érzékek könnyű mámorát, a vér muzsikáját, hogy betöltsön valami, mert a szíved üres. Te is félsz a magánytól, mert unatkozol. De mit tudsz te az igazi magányról, a kétségbeesés éjszakáiról?

Halkan beszélt, alig lehetett megérteni. Közben maga elé bámult, a levegőbe, mintha teljesen megfélemedezett volna Joanról. Aztán feleszmélt, és ránézett.

– Már megint rám jött a fecsegés – mondta kedvetlenül. Ne törődj vele. Hülyeségek ezek, elcsépelte ócskaságok. Sokat ittam az este. Gyere, igyál te is egy pohárral, és menj szépen haza.

Joan átvette a poharat, és leült az ágy szélére.

– Mindent megértettem – mondta sugárzó arccal.

Hogy megváltozott az arca hirtelen, gondolta Ravic. Olyan, mint egy tükör, visszaver mindent, amit elé tartanak. Most nyugodt, szép, szinte nemes.

– Ne gondold, Ravic, hogy olyan buta vagyok – mondta. – -Én nagyon jól megértlek, és fáj érted a szívem. Csak az a baj, hogy ritkán akarsz magaddal vinni álmaid országába. Felrepülsz egyedül abba az ezüstvárosba, aztán elfelejted, hogy én is a világon vagyok.

Ravic hosszasan nézett rá.

– Sokban neked is igazad van – mondta.

– Mindig csak önmagaddal foglalkozol – folytatta Joan. – Annyi sok mindent fedezel fel önmagadban, hogy velem már nem törődöl. Én ott maradok az életed szegélyén.

– Igaz. De nemcsak az én hibám. Terád nem lehet építeni Joan.

– Te talán építeni akarsz?

– Nem – felelte Ravic. – Akinek nincs hazája, nincs talaja, uem gondolhat maradandó dolgokra. Ne haragudj rám, Joan. Van, nak dolgok, amikről nem tehetsz. Te se hibáztass engem azért amiről én nem tehetek.

Sokáig hallgattak. Csendes békés éjszaka volt, kissé hasonlított azokra az éjszakákra, amikor teljes harmóniában feküdtek egymás mellett ebben az ágyban – egy örökkévalósággal azelőtt. A város messze volt megint, halk zszibongás a távolból. Az idő megint megállt. Valami egyszerű és mégis csodás, ritka dolog történt: két ember beszélt egymással, mindegyik önmagáról és inkább önmagának bizonyos hangok, amiket szavaknak neveznek, egyforma képeket és rezgéseket váltottak ki két agyvelőből. És a szürke, kocsonyás anyag megmagyarázhatatlan reakciói világokat teremtettek a semmiből, felhőket, patakokat, hegycsúcsokat, értelmet és tisztaságot.

– Te szeretsz engem, Ravic – mondta Joan félig kérdő hangon.

– Igen. De összeszedem minden erőmet, hogy szakítsak veled.

Nyugodtan mondta, mintha olyan dologról volna szó, mely egyiküket sem érinti közlelről. Joan nem is törődött vele.

– El se tudom képzelni, hogy elszakadjunk egymástól. Rövid időre, igen. De nem örökre! Örökre! – ismételte Joan megborzadva. – Rettenetes szó ez, Ravic. Nem, nem tudom elképzelni hogy nélküled éljek.

Ravic hallgatott.

– Hadd maradjak itt – könyörgött Joan. – Nem megyek vissza többet oda. Soha.

– Nagyon jól tudod, hogy holnap reggel visszamégy.

– Amíg itt vagyok, el sem tudom képzelni, hogy elmenjek.

– Amíg itt vagy... az nem elég, Joan. Légüres tér a száguldó időben. Világos kis hajókabin az éjszakában. Úgy, mint régen. Itt van az is, akit szeret de titokzatos módon már nincs is itt. Közel van, csak a kezét kellene kinyújtani érte, de mégsem tudja, nem érheti el soha.

– Ha nem holnap, hát holnapután – mondta Ravic, és letette poharát. – Előbb vagy utóbb elmégy, Joan, nem igaz?

Joan lehajtotta fejét.

– Igaz, Ravic.

– És ha megint idekerget a szíved, mit ér az, ha megint el kell menned?

Joan felemelte fejét. Szeme könnyben úszott.

– Miért vagyunk ilyenek, Ravic?

– Nem tudom – felelte Ravic mosolyogva. – A szerelem néha szomorúság, most már megérted, Joan?

– Miért kell ennek így lennie, Ravic?

– Ki tudna erre felelni? Talán a kor a hibás. Nincs semmi szilárd, amibe megkapaszkodhatnánk. Azelőtt volt sok minden: biztonság, hit, megszokott környezet, elérhető célok –, csupa barátságos kerítés, mely kordában tartotta az embert még a szenvedély lázában is. Ma már nincs semmink, legfeljebb egy kis bátorságunk, a kétségbeesés bátorsága, egyébként sötét idegenség kívül és belül, így, ha berepül a szerelem – olyan, mintha fáklyát hajítanának egy száraz szalmakazalba. Az embernek nincs egyebe, így a szerelem fontosabb lesz, vadabb, pusztítóbb. – Megtöltötte poharát. – Nem szabad sokat gondolkodni rajta. Ilyen helyzetben nem használ a gondolkodás, sőt megbénít. És ezt kerülni kell, mert még van valami dolgunk a világon.

– Nekem nincs – mondta Joan. – Ki az a nő, akivel a Seherezadében ültél, Ravic?

– Páciensem. Egyszer már azelőtt is láthattál velem. Száz évvel ezelőtt – amikor még ott énekeltél. Dolgozol most valamit?

– Kisebb szerepeket kapok. Nem hiszem, hogy tehetséges volnék. Ambícióm sincs. Csak egy kis pénzt akarok keresni. Hogy független legyek. Hogy nyugodtan otthagyhassam őket.

Most már nem könnyezett. Megivott egy pohár calvadost, és felállt. Arca fáradt és szomorú volt.

– Mégis, mi van velünk, Ravic? Nem hagy nyugodni, különben nem kérdezném annyit. Miért van ez így?

– Miért, Joan? Ezen tör a fejét az emberiség évezredek óta. Miért? Minden logika, minden filozófia, minden tudomány csődöt mondott eddig...

– Megyek! – vágott a szavába Joan hirtelen.

Felkapta táskáját az ágyról, és elindult az ajtó felé. Elmegy. Elmegy. Már az ajtóban van. Ravic szíve elszorult. Elmegy. Elmegy. Ravic felült az ágyban. Egyszerre képtelenségnek tartotta, hogy elengedje. Akármilyen volt, akármilyen lesz, csak ezt az éjszakát, csak még egy éjszakát – hadd érezze megint a vállán a fejét, hadd érezze lélegzetét, a gyöngéd illúziót, az édes csalást – nem igaz, hogy megbénítja, éppen ellenkezőleg, akkor könnyebben harcol majd tovább!

Ne menj el, ne menj el, hisz semmim sincs rajtad kívül! Áltatás a bátorságom, színlelés a keménységem. Ragyogó álmom, csak te vagy a valóság! Mit ér ez a sivár, kiszáradt jelen? És mit rágódom örökké a múlton – ettől is csak te menthetsz meg, te vezethetsz el a feledés aszfalozott-rétjeire! Talán még tizenkét napig élek, tizenkét nap az egész, ami hátra van, és közben ez az egyetlen éjszaka. Nem véletlenség, hogy eljöttél, leszálltál a felhőkből, áttörted a falakat és barikádokat, amik elválasztottak tőled... Ezt gondolta, és csak ennyit mondott, halkán, panaszosan:

– Joan...

Joan megfordult. Arcát hirtelen vad, ragyogó öröm töltötte el. Kezéből kiesett a táskája, amint kitért karokkal szaladt felé.

25

Az autó hirtelen megállt a Rue Vaugirard sarkán.

– Mi az? Mi történt? – kérdezte Ravic.

– Semmi! – felelte a sofőr, hátra se pillantva. – Tüntetők Ezúttal kommunisták vonulnak fel.

Ravic Kate Hegstroemre nézett. Kis, törékeny alakja még jelmezében sem látszott nagyobbak a kocsisarkában. XIV. Lajos udvarhölgyének öltözött, arca még a vastag rizspor alatt is sápadt volt. Arccsontja kiállt áttetsző homloka alatt.

– Nem rossz – mondta Ravic. – Öt perccel előbb a tűzkeresztesek fasiszta felvonulása állított meg, most pedig a kommunisták. 1939 júliusa van, és mi ketten a nagy tizenhetedik század ruháit viseljük.

– Nem fontos – mosolygott Kate.

Ravic végignézett magán. Selyem térdnadrág, hegyes escarpin. A helyzet iróniája szembeötlő volt. Nem is szólva arról, hogy ha egy rendőr véletlenül igazoltatja, megint kitoloncolják.

– Forduljak vissza és próbáljak átjutni egy másik utcán? – kérdezte a sofőr.

– Most már nem lehet megfordulni – felelte Ravic. – Túl sok kocsis áll mögöttünk.

A tüntetők csendben és rendben vonultak fel az autó előtt húzódó keresztutcán. Zászlókat és plakátokat vittek. Senki sem énekelt. Rengeteg rendőr kísérte a tüntetőket. A Rue Vaugirard sarkán egy másik rendőrcsapat állt tartalékban. Ezek kerékpárosok voltak. Az egyik végigcirkált az utcán. Amikor Kate Hegstroem autója elé ért, benézett. Egyetlen arcizma sem rándult meg, közömbösen továbbhajtott. Kate Hegstroem és Ravic pillantása találkozott.

– Nem csodálkozik – mondta Kate. – Tudja, hová megyünk. Monfort-ék bálja a nyári idény eseménye. Rendőrök őrzik majd a házat és a kertet is.

– Nagyon megnyugtató – dünnyögte Ravic. Kate Hegstroem mosolygott.

Nem ismerte Ravic helyzetét.

– Annyi ékszert egy rakáson még Párizsban is ritkán látni mondta. – A jelmezekhez mindenki felveszi régi családi ékszereit. A rendőrség résen lesz. Jelmezes detektívek lesznek még a vendégek közt is.

– Jó, hogy tudom – nevetett Ravic.

– Miért?

– Megváltoztatom a tervemet. Arra gondoltam, hogy ellopom Rotschild bárónő smaragdait.

Kate Hegstroem leeresztette a kocs ablakát.

– T’udom, hogy halálosan untatja, Ravic, de hiába. Most már végig kell csinálnia.

– Nem is untat, Kate. Úgy sincs jobb dolgom. Lesz elég innivaló?

– Bizonyára. De majd külön felhívom rá a főkomornyik figyelmét. Régi jó barátom.

A tüntetők lábdobogása idáig hallatszott. Pedig nem lépkedtek katonásan, csak meneteltek. Inkább úgy hangzott az egész, mintha egy fáradt nyáját terelnének.

– Melyik században szeretne élni, ha magától függne, Ravic?

– Ebben a mostaniban. Mert különben a föld alatt porladnék, és az én ruhámban valamelyik idióta menne erre a bálra.

– Én komolyan kérdeztesn, Ravic. Ha módjában volna újra megszületni, melyik korszakot választaná?

Ravic lesimította csipkés selyemkézelőjét.

– Megint csak azt mondhatom, hogy ezt a kort választanám. Ez a legvéresebb, legtetvesebb, leggyávább, legpiszkosabb kor, és mégis...

– Én nem – mondta Kate Hegstroem kezét dörzsölgetve, mintha dideregne. A világos brokát megcsillant finom csuklóján. – Én a tizenhetedik századot választanám. Vagy egy még korábbit. Bármelyiket, csak ezt nem. Igaz, hogy csak pár hónapja gondolkodom így. Azelőtt nem tűnődtem el ilyesmin soha. – Egészen leeresztette az ablakot. – Megfulladok itt! Még mindig nincs vége ennek a tüntetésnek?

– Azt hiszem most halad el a menet vége. Ebben a pillanatban eldőrdült egy lövés. A Rue Cambonne felől jött. A sarok mögött ólalkodó rendőrök felpattantak kerékpárjukra. Egy asszony sikoltott. Felháborodott moraj zúgott végig a tömegben. Az emberek minden irányba menekülni kezdtek. A kerékpáros rendőrök gumibotjukat suhogtatva belegázoltak a tömegbe.

– Mi volt ez? – kérdezte Kate Hegstroem rémulten.

– Semmi. Kipukkadt egy autógumi.

A sofőr hátrafordult, és mondani akart valamit, de Ravic erélyesen rászólt:

– Hajtson tovább! Most már keresztüljutunk.

A sarok olyan néptelen volt, mintha szélvihar söpörte volna el az embereket. A Rue Cambronne felől jajgatás hallatszott. Még egy lévés dördült el. A sofőr elindította a kocsit, és gyorsan továbbhajtott.

Később ott álltak a palota teraszán, és lenéztek a kertbe. Jelmezes párok nyüzsögtek mindenfelé. Virágzó rózsafák küldték fel illatárjukat a sötétből. Lampionok színes füzerei törték csak meg a sötétséget. A kerti pavilonban egy kis zenekar menüettet játszott. Az egész olyan volt, mint egy megelevenedett Watteau-festmény.

– Bűbájos – mondta Kate Hegstroem.

– Igen – bólintott Ravic.

– Igazán tetszik?

– Igen Kate. Nagyon szép. Legalábbis messziről.

– Menjünk le. Sétáljunk egyet a kertben.

A terebélyes ősi fák alatt kibontakozó kép még fantasztikusabb volt. Arannyal és ezüsttel hímzett brokátok, kék, rózsaszín és tengerzöld bársonyruhák, tornyos parókák és rizsporos, meztelen női vállak csillogtak a lampionok vibráló fényében. Szerelmespárok sétáltak karonfogva az ösvényeken. Drágaköves kardmarkolatok szikráztak, a szökőkút csobogott, és a gondosan egyenesre nyírt élősövény stílusos keretél szolgált a háttérben.

Ravic észrevette, hogy még a személyzetet is jelmezbe bújtatták. Alighanem a detektívek is közték vannak. Megtörténhetik, gondolta, hogy Molière vagy Racine tartóztatja majd le hajnaltáján. Esetleg egy udvari bolond, a változatosság kedvéért.

Hirtelen felpillantott. Meleg esőcsepp hullott a kezére. A vörös égbolt eisötétült.

– Azt hiszem, eső lesz, Kate.

– Eső? Teljesen lehetetlen. Hiszen a kert...

– Már esik is! Jöjjön gyorsan!

Karon fogta Kate-et, és szaladt vele a teraszra. Alighogy odaértek, kitört a zivatar. Úgy zuhogott, mintha dézsából öntötték volna. A gyertyák kialudtak a lampionokban. Néhány pillanat múlva a papírfüzérek és asztaldíszek ronggyá

áztak. Kitört a pánik. Marquise-ok, hercegnők, udvarhölgyek térdig felkapták nehéz brokátruhájukat, úgy rohantak a terasz felé. Hercegek, excellenciás urak, tábornagyok kezükkel takarták parókájukat, és egymást taposták – olyanok voltak, mint a színes, riadt csirkék. A gallérokba és dekoltázsokba befolyt a víz, lemosta a púdert és rúzszt.

Vakító villámfény cikázott a kert fölött, nyomában dübörgő mennydörgéssel. Kate Hegstroem mozdulatlanul állt a terasz ponyvája alatt Ravichoz simulva – olyan közel szorította hozzá a tömeg.

– Erre még nem volt példa – mondta borzongva. – Már sokszor voltam itt, de még egyetlen kerti ünnepély sem ázott el. Mindig jó idő volt.

– Remek alkalom a smaragdokhoz férközni.

– Igen. Jaj istenem...

Az inasok esőképenyt húztak jelmezükre, és esernyőkkel szaladgáltak a kertben. Színes szaténharisnyájuk furcsán virított a gumikabát alatt. Felkísérték a bőrig ázott udvarhölgyeket a teraszra, aztán visszasiettek a kertbe, hogy összeszedjék az elhullatott sálakat és egyéb holmit.

Az egyik egy pár aranycipőt talált. Gondosan tartotta nagy markában a kecses cipellőket. Az üres asztalokról csurgott a víz. A kifeszített ponyvatetőn zuhogott az eső, mintha egy pokoli dobos kristálybotokkal takarodót vert volna rajta.

– Menjünk be a házba – mondta Kate Hegstroem.

A kis palota szobái alig tudták befogadni a rengeteg vendéget. Rossz időre nem számított senki. A nap fülledt melege a szobákba szorult. A sok ember is növelte a hőséget. A hölgyek bő szoknyája összegyűrődött, a selyemuszályokat letaposták. Alig lehetett mozdulni.

Ravic és Kate az egyik ajtóhoz szorultak. Előttük a kövér kis Marquise de Montespan lihegett, fején az eső tönkretette a fodrász gondos remekművét. Nyakán körte alakú, óriási gyémántokból álló, collier ragyogott, de nem takarta el kitágult pórusait. Olyan volt mint egy csapzott kofaasszony valami népmulatságon. Mellette egy kopasz úr köhécselt, akinek alig volt álla. Ravic megismerte. Blancher volt, a külügyminisztériumból, Colbert jelmezében. Két tüneményes alakú, karcsú nő szorongott a sarokban. Nővérek voltak profiljuk olyan volt, mint egy-egy szép agáré.

Egy kövér zsidé báró szorult melléjük talán nem egészen véletlenül, és csillogó szemmel gyönyörködött az orra előtt fehérlő vállakban. Egyik kezével homlokát törölgette, a másikban valódi drágakövekkel kirakott kalpagját

szorongatta. Két – apródnak öltözött – dél-amerikai diplomata álmélkodva bámult rá. Ott volt Bellin grófnő is, aki Madame Levalliére-nek öltözött; arca olyan volt, mint egy bukott angyalé, és csodás rubinokat viselt.

Ravic ismerte. Két évvel azelőtt vette ki a petefészkét egészen fölöslegesen, Durant diagnézisa alapján. Ötvenezer frank honoráriumot kapott érte Durant – ezt az asszisztense árulta el –, Ravic kétszázat; az asszonynak tíz évvel megőregítette az életét, és elvette a lehetőségét, hogy gyereke legyen. Egyáltalában az egész társaság Durant pacientúrája volt.

Az eső különös szaga, a nyomasztó fülledtség, melyet eltöltött a parfümök, nedves hajak és párolgó testek szaga, az arcok, miket megcsúfolt az eső, a parókák alatt szájalmasan festettek.

Ravic körülnézett. Sok szép arcot látott, szellemes arcokat, okos arcokat – többnyire cinikus, kétkedő arcokat. Ravic szeme éles volt, megszokta, hogy felismerje a betegség első jeleit, és a külszín nem tévesztette meg. Tudta, hogy bizonyos társadalmi osztályok évszázadokon át mindig egyformák. De azt is tudta, mik a lázas korhadás és dekadencia jelei. Langyos érzékiség; kitenyésztett és megóvott gyengeség; tehetetlen gúny; okosság cél nélkül, önmagáért való elmésség; kifáradt vér, mely kis kalandokban, kicsinyes kapzsiságban, csiszolt durvaságban, felületes kultúrában és lomha unalomban tesped tovább.

Az uralkodó osztály, gondolta Ravic. Annyi bizonyos, hogy ezek nem mentik meg, nem váltják meg a világot. De akkor ki? Ravic Kate Hegstroemre nézett.

– Attól félek, hogy nem kap inni semmit – mondta Kate. Az inasok nem tudnak mozogni ebben a tömegben.

– Nem tesz semmit.

Lassanként besodródtak a következő terembe. Itt az inasoknak sikerült büfét rögtönézni. Sebtében asztalokat állítottak fel az egyik fal mentén, és megrakták perzsaszőnyegekkel. Meggyújtották a csillárokat. Időnként nagyokat csattant a villám, és a mennydörgés robaja olyan erős volt, hogy a vendégek összerezzenek, mintha attól tartottak volna, hogy rájuk szakad a ház. Ravic az egyik asztalra mutatott.

– Hozzak egy pohár pezsgőt? Talán át tudom vágni magam.

– Nem érdemes – felelte Kate. – Már sajnálom, hogy elcipeltem magát ide.

– Talán még eláll az eső.

– Nem hiszem... és ha igen, már nem használ semmit, a vihar elrontotta a mulatságot. Tudja, mit szeretnék? Elszökni innen.

– Ragyogó ötlet. A francia forradalom előtt lehetett ilyen hangulat egy arisztokrata palotában. Az ember szinte várja, hogy betérjen a csöcselék. Egy csapat sans-culotte.

Nagy nehezen elérték a kijáratot. Kate Hegstroem jelmeze olyan volt, mintha aludt volna benne. Kint változatlanul szakadt az eső. Ravic az utca túlsó oldalára pillantott. A szemkézti villa körvonalai elmosódtak. Vasrácsos ablakai olyanok voltak, mintha egy virágosbolt vízben ázó kirakatán keresztül látta volna őket. Az autó előállt.

– Hova akar menni, Kate? – kérdezte Ravic. – Vissza a hotelbe?

– Még nincs kedvem lefeküdni, de nem mehetünk sehova ebben a maskarában. Kocsikázzunk egy kicsit.

– Jó lesz.

A kocsni lassan siklott az utcán, a párizsi éjszakában. Fedelén kopogott az eső, és elnyomott minden egyéb zajt. Az ezüst fényű záporban felbukkant a Diadalív, és eltűnt megint. A Champs-Elysées villanyfényben ragyogó kirakatai elsuhantak a kocsni mellett. A Rond Point felöl üde illat áradt, a virágágyak tarka színfoltjai vidáman csillogtak az eső kavargó szürkeségében. A Place de la Concorde olyan volt, mint a végtelen óceán, melyben tritonok és vízi szörnyetegek úszkáltak. A Rue de Rivolin megint összeszűkült a látóhatár, a fényes árkádok közt az úttest olyan volt, mint egy velencei laguna.

Aztán jött a Louvre, szürke falaival, sötét ablakaival, hatalmas udvarával. A rakpartok, a hidak, megannyi lebegő látomás a ködben. Egy vontatóhajó világos ablaka a Szajrán, meleg, barátságos, úszó otthon a lucskos sötétségben. Aztán a boulevard-ok autóbuszok, nyüzsgő emberek. A Luxembourg rácsai mögött a csendes park, mint egy Rilke-vers muzsikás harmóniája.

A néma és elhagyatott Montparnasse-temető. Régi, szűk sikátorok, amint váratlanul tágas terekbe torkollnak, bokrok, fák, templomok, műemlékek. Pislogó utcai lámpák, illetlen illemhelyek, zugutcák és zugszállodák, aztán megint nemes, patinás, régi utcák, rokokó és barokk házak titokzatos kapualjak, Proust-regények színterei...

Kate Hegstroem némán kuporgott a kocsni sarkában. Ravic szótlanul cigarettázott. Nem érezte a füst ízét, cigarettájának tüze olyan volt, mint egy testetlen lidércfény, álomszerű és irreális, mint minden – a nesztelenül suhanó autó, az utcák és házak, a kocsni sarkában az asszony, egy régen letűnt kor ruhájában, csüggedt kezével ölében, a dús brokátton, ujján rubinköves gyűrű, piros, mint az élet, pedig valójában a halál jegygyűrűje. Kísérteties kocsikázás

volt a kísérteties éjszakában – búcsú Párizstól és az élettől.

Ravic Haakéra gondolt. Megpróbálta eldönteni, mit tegyen vele. Nem ment. Töprengő gondolatai belemosódtak az esőbe. Az aranyvörös nőre gondolt, aki egy élő lánc utolsó, holt szeme. Egy hasonló esős éjszakára gondolt, melyet Rothenburg ob der Tauber városkájában töltött, egy asszonnyal, kinek a nevét is elfelejtette.

A Hotel Eisenhut minden ablaka sötét volt, és a szomszéd szobában egy magányos férfi hegedült bánatosan. Egy Romberg nevű bajtársára gondolt, aki 1917-ben esett el Flandriában, egy ilyen esős éjszakán... támadásra indultak a pipacsos réten át, és hirtelen gépfegyvertűzbe kerültek... a golyózapor összekeveredett az ég záporával, mintha Isten végre megunt volna az embert, és elhatározta volna, hogy elsöpri megint, tüzeseiben, kénesőben, mint Szodoma és Gomorra idején. Egy harmonikára gondolt, mely epedően nyivákkolt egy tengerészkatona kezében Huthulstban. Rómára gondolt hirtelen, majd Rouen vigasztalan sártengerére és a még vigasztalanabb novemberi esőre a koncentrációs tábor barakkjai közt.

Spanyol parasztoakra, akik a sáros réten feküdtek holtan, és szájukban meggyűlt az esővíz. Egy orgonabokrokkal szegélyezett útra, mely az egyetem felé vezetett Heidelbergben. Az ifjúságra, mely észrevétlenül múlttá válik, és az egész életre, melyben sehol sem lehet megnyugvást találni... Hirtelen eloltotta cigarettáját, és kiegyenesedett a kocsisülésén. Elég volt. Aki múltjába bámul, könnyen elszédül, és neki még dolga van, fontos elintéznivalója. A kocsis most egy meredek utcán kapaszkodott felfelé, a Montmartre dombjára. Az eső elállt. Sápadt felhők dagadoztak az égen, várandós anyák, hogy megszüljék a holdat.

Kate Hegstroem odaszólt a sofőrnek, hogy álljon meg. Kiszálltak, és elsétáltak az utca sarkáig. Párizs egyszerre kinyílt, kibontakozott a szemük előtt. Ott nyújtózkodott alattuk villogó fényeivel. Utcák, terek, gomolygó, elmosódó háttér. A nagy boulevard-ok koszorúja, háztetők, tornyok, hidak. Párizs. Egy gigantikus méhkas, mely dacosan kiszakad az éjszakából, nyüzsgő életével, örökké megújuló fényeivel, bűzös csatornáival, pompájával, betegségeivel és bűneivel, Mona Lisájával és lotyóival... Párizs!

– Várjon csak, Kate – mondta Ravic. – Beszaladok ide egy percre.

Bement a bisztróba. Frissen sültt véres hurka szaga csapta meg az orrát. Egy üveg konyakot és két poharat kért. A bisztró tulajdonosa kihúzta a palack dugóját, és visszatette megint. Nem kérdezett semmit, nem bámult, nem csodálkozott. A vendégek ügyet sem vetettek Ravic jelmezére. Kate Hegstroemét ott találta azon a helyen, ahol magára hagyta. El sem mozdult

kézben. Ott állt jelmezében, karcsúan, véznán a hömpölygő felhők alatt. Mintha csakugyan egy másik század gyermeke lett volna, és nem svéd származású amerikai lány, aki a modern Bostonban született.

– Nézze, mit hoztam, Kate. A legjobb orvosság hideg, eső és töprengés ellen. Igyunk erre a szörnyű szép városra odalent.

– Köszönöm – mondta Kate, és átvette a poharat. – Jó, hogy feljöttünk ide, Ravic. Többet ér minden bálnál.

Kiürítette poharát. A hold kibújt, sugarai még sápadtabbá tették Kate arcát, még törékenyebbé vállát.

– Konyak – mondta Kate. – Mégpedig jófajta.

– Helyes. Amíg értékelni tudja ezt, nincs semmi baj.

– Kérek még egy pohárral. Aztán visszaülünk a kocsiba, és hazahajtunk. Megvárja, míg átöltözöm, és elmegyünk a Seherezadéba. Ma még belevetem magam a szentimentalizmus orgiájába, megsiratom magam, és búcsút veszek az élet csodás léhaságaitól. Holnaptól, kezdve filozófiai könyveket olvasok, elkészítem a végrendeletem és úgy viselkedem majd, ahogy az állapotomban illik.

Az Internationai tulajdonosnője megállította Ravicot a lépcső alján.

– Ráér egy percre?

– Hogyne.

Az asszon felvezette a második emeletre, zsebeből álkulcsot vett elő, és kinyitott egy ajtót. A szoba nem volt üres, meglátszott rajta, hogy lakik benne valaki.

– Mit jelent ez? – kérdezte Ravic – Felcsapott betörőnek?

– Rosenfeld szobája – mondta a hotelesnő. – Pár nap múlva elutazik.

– Nem érdekel. Nem akarok szobát változtatni.

– Nem is arról van szó. Rosenfeld sok pénzzel tartozik nekem. Már három hónapja nem fizetett.

– Visszatarthatja a holmiját.

A hotelesnő megvetően belerúgott egy kopott kofferbe, mely nyitva állt a földön, az ágy mellett.

– Ezt itt? Vulkánfiber. Rongyos ingek. Egy öltöny. Összesen két öltönye van,

képzelve csak, ez a jobbik. Az egész kacat nem ér száz frankot. Ravic vállat vont. Nem érdekelte az ügy túlságosan.

– Megmondta, hogy elmegy?

– Nem. De nekem jó szemem van, észreveszem az ilyesmit. Kérdőre vontam, és beismerte, hogy menni készül. Erre értésére adtam, hogy holnap délig ki kell fizetnie mindent. Nem vezethetem az üzletet, ha nem fizetnek.

– Teljesen igaza van. De miben lehetek segítségére én?

– A képek miatt hívtam fel. Rosenfeld képei miatt. Azt mondja, hogy értékes festmények. El akarja hitetni velem, hogy ezekből kifizetheti a háromhavi szobabért. Mit szól hozzá?

Ravic eddig nem nézett a falra. Most körülnézett. Az ágy fölött egy arles-i tájkép függött. Van Gogh, mégpedig legjobb periódusából. Ravic közelebb lépett. Valódi Van Gogh volt, kétségtelenül.

– Szörnyű mázolvány, mi? – mondta a hotelesnő. – Ezek fák akarnak lenni, ezek a görbe fogpiszkálók. És most nézze meg a másikat.

A másik kép a mosdó fölött függött. Gauguin volt. Meztelen déltengeri lány tropikus tájon.

– Micsoda lábak! – csapta össze kezét a hotelesnő. – Olyan bokája van, mint egy elefántnak. És az a buta pofázmánya! Nézze, hogy áll itt, rossz nézni! Rosenfeldnek egy harmadik képe is van. Félig kész kép, még be sincs fejezve. A befejezetlen kép Madame Cézanne portréja volt, Cézanne festette.

– Nézze azt a görbe száját! Az arca még nincs is megfestve. Ezekkel akarja kitörölni a szememet. Maga ismeri az én festményeimet a hálósobámban – azok képek! Pontosan olyan rajtuk minden, mint a természetben. Vagy az a havas tájkép a szarvassal, ami az étteremben lóg. De ez a zöltség itt – nem is hiszem, hogy nem ő maga mázolta. Mit gondol, doktor úr?

– Hát... nem a maga ízlése, madame, annyi bizonyos, – mondta Ravic, vállát vonogatva.

– Örülök, hogy egyetért velem. Tudtam mindjárt, mégis hallani szerettem volna egy művelt ember véleményét, aki ért ilyen dolgokhoz. Ha legalább be volnának keretezve. Egy szép keret is megér valamit.

A három festmény berámázatlanul függött a falon. Mintha három ablakot vágtak volna a piszkos tapétába, és ezeken az ablakokon át idegen világokba lehetett látni.

– Ha szép aranyozott keret is volna hozzá, még átvenném. De attól félek, hogy így is a nyakamon marad. Megint becsaptak. Így jár az ember, ha jószívű.

– Nem hiszem, hogy át kell vennie a képeket – mondta Ravic.

– Hát?

– Majd akad rá vevő. Azt hiszem, Rosenfeld el tudja adni.

– Gondolja? – a hotelesnő gyors pillantást vetett Ravicra, és arca hirtelen megváltozott. – Lehetséges, hogy ezek a dolgok érnek valamit? Hallottam már, hogy néha sok pénzt adnak ócska képekért. – Szinte látni lehetett, hogyan cikáznak a gondolatok sárga homloka mögött. – Azt hiszem, majd kiegyezek vele. Az egyik képet átveszem a tartozás harmadrészéért, de a másik két hónapot készpénzben kell kifizetnie. Igen, így jó lesz. Ezt megkockáztatom. Mit gondol, melyiket válasszam? Azt a nagyot, az ágy fölött?

– Várja meg, míg Rosenfeld visszajön. Talán felhajtott valami pénzt.

– Nem várok tovább.

– Miért várt mostanáig?

– Mert levett a lábamról az ígéreteivel. Tudja, hogy van ez.

Hirtelen kinyílt az ajtó, és belépett a kis Rosenfeld. Némán nyugodtan zsebébe nyúlt, és kivett néhány bankjegyet.,

– Itt a pénze... és itt a számlám is. Legyen szives, írja rá hogy kiegyenlítettem.

A hotelesnő csodálkozva nézett a bankjegyekre. Azután a képekre bámult, majd megint a bankjegyekre. Valamit akart mondani, de zavarában nem talált rá szót. Végül csak ennyit mondott:

– Visszajár valami aprópénz.

– Kérem – felelte Rosenfeld csendesen.

– De a kazettám lent van. Majd később odaadom.

– Rendben van – mondta Rosenfeld.

A hotelesnő méltóságteljesen kivonult a szobából, olyan arccal mintha valami sérelem érte volna. Rosenfeld kérdő pillantást vetett Ravicra.

– Bocsánat, hogy betolakodtam. Madame erőszakkal cipelt ide. Fogalmam sem volt róla, mit akar. A véleményemet szerette volna hallani ezekről a festményekről. Hogy mit érnek.

– Megmondta neki?

– Nem.

– Akkor jó – bólintott Rosenfeld, és komoly, szomorú arcán egy kis mosoly suhant át.

– Hogy tarthat ilyen értékes képeket ebben a szobában? – kérdezte Ravic. – Biztosítva vannak?

– Nem. Képeket nem lopnak. Még a nagy múzeumokban is ritkán fordul ilyesmi elő.

– És ha tűz üt ki?

Rosenfeld vállat vont.

– Ezt a kockázatot vállalnom kell. A biztosítás nagyon drága. Honnan legyen pénzem ilyesmire?

Ravic újra megnézte a Van Goghot. Megér legalább egymillió frankot. Rosenfeld követte tekintetét.

– Tudom, mit gondol. Akinek ilyen műkincsei vannak, kell, hogy biztosításra is legyen pénze. Nem így van. Nekem semani vagyonam nincs a képeimen kívül. Ezekből élek. De csak egyenként adom el őket, valahányszor rákényszerülök. Nem szívesen válok meg tőlük.

A Cézanne alatt spirituszfőző állt az asztalon. Mellette egy csomag kávé, fél kenyér, egy kis vaj és néhány zsíros papírzacskó. A szegényes kis szoba az International legolcsóbb szobái közé tartozott. De falain világra szóló műkincsek pompáztak.

– Meg tudom érteni – bólintott Ravic.

– Reméltem, hogy legalább a legjobbakat megmenthetem. Valahogy kifizettem mindent, a vasúti jegyet, a hajót, mindent. Csak erre a kis tartozásra nem jutott. Alig ettem, megvontam magamtól mindent, de hiába. Nagyon sokáig tartott, míg megkaptam a vízumot. Így veszett el a Monet. A legszebb vertheuil-i tájkép. Ma este adtam el. Pedig azt hittem, hogy magammal vihetem.

– Ott is el kellett volna adnia, ahova megy, nem?

– Igen. De dollárért. Kétszer annyit kaptam volna érte.

– Amerikába készél?

Rosenfeld bólintott.

– Igen. Most már menni kell innen. Legfőbb ideje.

Ravic csodálkozva nézett rá.

– A Halálangyal is költőzködik már – mondta Rosenfeld.

– Miféle Halálangyal?

– Markus Meyer. Hát nem tudja? Mi csak Halálangyálnak hívjuk. Mindig megszagolja, mikor kell odébbállni.

– Meyer? Az a kis, kopasz ember, aki néha zongorázik a Katakombában?

– Az, az. Prága óta nevezzék Halálangyálnak.

– Jó név.

– Mindig megszagolja. Két hónappal Hitler uralomra jutása előtt vándorolt ki Németországból. Bécsben három hónappal előzte meg a nácikat. Amikor elhagyta Prágát, hat hét múlva bevonultak a németek. Én hozzáigazodom. Mindig azt teszem, amit ő. Csodás érzéke van, megszagolja a halált, így menttem meg a képeket is. A márkát zárolták. Nem lehetett Németországból pénzt kivinni. Másfél millió volt különböző vállalatokban. Hozzáálltam a likvidáláshoz, de már későn. Festményeket még ki lehetett akkor vinni. Meyer ügyesebb volt, neki sikerült átmenteni mindent. Most Amerikába megy, és én követem példáját. Egy csomó jelentéktelenebb képet már megettem. Rendben is van, csak a Monet-képemet sajnálom.

– Ha maradt valami abból, amit kapott érte, nyugodtan magával viheti. A frankot még nem zárolták.

– Tudam. De hosszabb ideig élhettem volna belőle, ha odaát adom el. így hamarosan kénytelen leszek feláldozni a Gauguin is. – Kezébe vette a spirituszfőzőt, és szórakozottan babrálgatta. – Most már csak három képem maradt. Ezekből kell kihúznom, amíg élek. Munkára, keresetre alig számítok. Nincsenek csodák. Három megmaradt. Eggyel kevesebb, az annyi, mint egy darab étellel kevesebb. Letette a spirituszfőzőt az asztalra, és tétovázva megállt a nyitott koffer előtt.

– Otthon sokat dolgoztam, jól kerestem. De már nem megy tovább. Öreg is vagyok, és nem tudom újra kezdeni. Abból kell élnem, amit sikerült átmentenem. Öt évet töltöttem Bécsben. Ott olcsón lehet élni, mégis két Renoirba és egy Degasz-pasztellbe került. Prágában megettem egy Sisleyt és öt rajzot. Milyen nehezen tudtam eladni! Pedig kettő Degas-tól volt, a szénrajz Renoirtól és két szépia Delacroix-tól. Amerikában elragcsáltam volna rajtuk még egy évig. Nézze csak – mutatott szomorúan a falra –, most már csak ez a három maradt. Tegnap még négy volt. Amibe a vízum került, abból eltengődtem

valna két évig, talán háromig is.

– Hány ember van, akinek még üresebb az éléskamrája, aki még festményeket sem ehet – mondta Ravic.

Rosenfeld vézna vállait vonogatta.

– Tudom, hogy más is bajban van. De ez nem vigasztalás.

– Nem – bólintott Ravic. – Ezt csak úgy mondják.

– Kell, hogy ez a háram kép átsegítsen a következő világháborún. Pedig az hasszabb lesz, mint az első.

– Honnan tudja olyan biztosan?

– A Halálangyaltól hallattam – felelte Rosenfeld. – A Halálangyal mindent tud. Tudja, mit mond? Hogy még Amerika se biztos.

– Hát akkor hova menjünk? – nevetett Ravic. – Akkor már igazán nem sok hely marad.

– Még Meyer se tudja biztosan. Haitire gondol. Azt mondja, hogy a néger köztársaság talán kimarad a háborúból.

– Haiti? Nem rossz – mondta Ravic komoly arccal. – Vagy talán Honduras. Egy kis dél-amerikai köztársaság. San Salvador. Esetleg Új-Zéland.

– Új-Zéland nagyon jó – bólintott Rosenfeld. – Erre magam is gondoltam.

– Csak egy kicsit messze van, nem?

– Messze? – kérdezte Rosenfeld szomorú mosollyal.. – Honnan?

26

A tenger, a viharos tenger a fülébe dübörgött a sötétben. Azután éles csengetés hallatszott, megszólalt a vészcsengő a süllyedő hajón. Azután felszakadt, majd foszladozni kezdett az álom, és megismerte a hangot, a telefon csengetését. Felemelte a kagylót.

- Halló...
- Ravic?
- Mi történt? Ki az?
- Én. Nem ismered meg a hangom?
- De igen. Most már igen. Mi a baj?
- Gyere ide! Tüstént! Rögtön gyere!
- Miért?
- Valami történt. Siess, Ravic.
- Mi történt?
- Gyere már, Ravic. Nagyon félek. Gyere, segíts!

A telefon kattant. Ravic még várt, de már csak a szabad vonalat jelző bűgás hallatszott. Joan letette a kagylót. Ravic is letette, és a sápadt éjszakába bámult.

Az altató kábulata még agyára nehezedett. Először azt hitte, hogy Haake telefonál. Azután megismerte az ablakot, és ráeszmélt, hogy az Internationalban van, nem a Prince de Galles-ban. Megnézte óráját. A foszforeszkáló mutatók elárulták, hogy négy óra húsz perc az idő. Ravic kiugrott az ágyból. Valami motoszkált a fejében – amit Joantól hallott azon az éjszakán, amikor Haakével beszélt. Hogy oka van félni... hogy veszély fenyegeti. Minden megtörténhetik.

Sok olyan dolgot látott már az életben, amit józan fejjel alig lehetett elképzelni. Gyorsan felöltözött, felkapta táskáját, és leszaladt.

A sarkon talált egy taxit. A sofőrnek egy parányi kutyája volt. A nyakán feküdt, mint egy prémgallér. Valahányszor a taxi lassított, a kis eb majdnem Ravic élébe pottyant. Ravic szerette volna a sarokba vágni, annyira idegesítette. De ismerte a párizsi taxisofőréket, és nem szólt semmit.

A taxi döcögött a meleg júliusi hajnalban. Ébredező növények lélegzete töltötte fel a levegőt. Hársfa illatozott valahol. A hunyorgó csillagok, a jázsninszínű fellegek közt feltűnt egy repülőgép. Váltakozó piros és zöld

jelzőlámpája olyan volt, mint két kergetőző szentjánosbogár. Két részeg ember énekelve tántorgott az utcán, egy ablakból harmonikaszó hallatszott. Ravic szíve elszorult. Hátha komoly baj van, hátha későn érkeznek...

Az álmos ház. A lift éppen lefelé jött. Lassan ereszkedett le a magasból, mint egy világító bogár. Ravic már az első emeleten volt amikor meggondolta magát, és visszaszaladt. A lift, akármilyen lassan mászik is, előbb ér fel vele. Ezek a párizsi játékliftek! Recsegő, nyöszörgő tákolmányok, felül nyitva, oldalt nyitva, jóformán semmi egyéb, mint egy talp vasrácsokkal körös-körül, az egyik villanykörte kiégett, a másik lazán van becsavarva, és alig pislákol.

Végül mégis felért a legfelső emeletre. Kilökte a liftajtót, megnyomta a csengőt. Joan nyitott ajtót. Ravic rábámult. Arca nyugodt, normális, sebnek, vérnek semmi nyoma...

– Mi történt?

– Ravic! Végre itt vagy!

– Hol van a... hát nem te...

Joan visszalépett. Ravic körülnézett az első szobában.

– Nem itt? A hálóban?

– Micsoda? – bámult Joan.

– A hálóban fekszik?,

– Kicsoda? Nincs itt senki. Csak nem képzeld, hogy itt van ha téged várlak.

Ravic csak nézett rá. Joan ott állt frissen, egészségesen, mosolyogva.

– Nem tudom, mi ütött beléd, Ravic! Igazán nem értem, mire gondolsz.

Ravic úgy érezte, hogy hideg zuhany éri lüktető halántékát. Úgy rémlett neki, hogy Joan tisztában van mindennel, és élvezzi a bosszúságát. Vagy talán azt hiszi, hogy féltékenységeben ilyen izgatott? Orvosi táskája egyszerre olyan súlyos lett, hogy lehúzta kezét.

– Te pimasz csaló! – dünnyögte, és ledobta a táskát egy székre.

– Mit beszélsz?

– Te pimasz csaló! És micsoda ökörvagyok én, hogy bekaptam a maszlagot.

Felkapta táskáját, és az ajtó felé fordult. Joan abban a pillanatban elállta útját.

– Csak nem akarsz elmenni? Volna szíved hozzám? Itthagyni engem egyedül?

Amikor azt se tudod, milyen bajban vagyok?

– Ne hazudozz már annyit! Igazán mindegy nekem, mit fecsegsz, de ha valaki ilyen könnyedén hazudozik, utálatos és undorító. Elfelejtetted, hogy orvos vagyok. Velem nem szabad ilyen tréfákat űzni.

Joan belek. apaszzkodott, és elhúzta az ajtótól.

– Hát nem látod, hogy mi történt? Miért nem nézel körül? Nézd csak, mit csinált dühében. Minden pillanatban visszajöhet. Ha tudnád, hogy félek, Ravic.

Egy felborított szék feküdt a padlón. A lámpa legurult róla, és üvegernyője darabokra tört.

– Vigyázz a lábadra, hogy bele ne lépj – mondta Ravic. – Ezt az egyetlen tanácsot adhatom neked. Az üvegcserepek közt egy fénykép hevert. Raic félrerúgott egy üvegdarabot, és felvette a képet.

– Itt van. Ennek semmi baja. És most hagyj békében.

A képet az asztalra dobta. Joan arca megváltozott.

– Ravic – mondta halk, fojtott hangon. – Nem bánom, ha hazugnak nevezel, eleget hazudtam életemben, és ezentúl is hazudni fogok. Hiszen ez kell nektek, mindnyájatoknak.

Fellökte a képet. Amikor felborult, úgy esett, hogy Ravic láthatta, kit ábrázol. Nem az a férfi volt, akit Joan társaságában látott a Gloche d'Or-ban.

– Mindenki ezt akarja – ismételte Joan megvető hangon. – Ne hazudj, a hazugság bűn, mindig csak igazat beszélj! Azután, ha megkapjátok az igazat, nem tudjátok elviselni. De neked ritkán hazudtam. Neked igazán csak akkor hazudtam, ha elkerülhetetlen volt. Veled szemben mindig becséletes akartam lenni!

– Hagyjuk ezt! – mondta Ravic dühösen.

Hirtelen valami furcsa meghatottságot érzett, azért fortyant fel. Nem akart érezni semmit.

– De ritkán volt rá szükség – folytatta Joan. – Te ember vagy, és melletted egy asszony is ember maradhat.

– Elég, Joan, elég.

– Most se hazudtam, Ravic. Nem volt merő hazugság, amit mondtam. Igazán féltem, azért telefonáltam neked. De sikerült kituszkolnom a másik szobába. Magamra zártam az ajtót, ő meg itt tombolt – akkor hívtalak fel. Mindjárt te

jutottál az eszembe. Hát kihez fordultam volna? Ezért haragszol rám annyira?

– Amikor ajtót nyitottál nekem, nagyon nyugodt voltál. Úgy mosolyogtál, mintha csak téra hívtál volna meg.

– Mert már elment. És örültem, hogy így sietsz, ha a segítségedet kérem.

– Jó. Akkor minden rendben van, és elmehetek.

– Ne menj el! Minden pillanatban visszajöhet. Itt él valahol a közelben, és iszik. Isten őrizz, hogy egyedül legyek, ha visszajön. Nem tud inni. Nem olyan, mint te...

– Az isten szerelmére, hagyd már abba ezt az ostobaságot! Jó erős ajtó ez, zárd magadra, és hagyd békében. Eszedbe ne jusson ilyesmit csinálni még egyszer.

– Hát mit csináljak?

– Semmit.

– Felhívlak háromszor, négyszer, nem felelsz. És ha végre egyszer beszélek veled, azt mondod, hagyd békében. Mit jelentsen ez?

– Azt. Pontosan azt.

– Hogyhogy? Hát automaták vagyunk? Egyszer fel lehet húzni a rugót, máskor nem? Az egyik éjszaka csupa szerelem vagy, minden csodás és nagyszerű, máskor meg hallani sem akarsz rólam?

Ravic arca eltorzult.

– Tudtam, hogy ez lesz belőle. Tudtam, hogy ez jön. Tudtam, hogy felhasználod ellenem azt az éjszakát. Jellemző rád! Nagyon jól megértetted, hogy az utolsó eset volt, és ennél is kellett volna maradnod. Így szép volt, jó volt, búcsúéjszaka volt. Tiszteletben tarthattuk volna az emlékét. De te ki akarod aknázni, prezentálsz nekem, mint valami váltót. Üzletet csinálsz egy álomból, egyszerű álomból, melynek szárnyai vannak, olyan finom szárnyai, hogy még rálehelni sem szabad. Tudtad, hogy búcsú volt, amit semmi körülmények közt sem lennék hajlandó megismételni. Ezért folyamodtál ehhez az utálatos trükkhöz.

– Én?

– Te, te! Ne kezdj újra hazudozni. Ne mondd megint, hogy szakítani akarsz a másikkal.

– Eszemben sincs.

Ravic csak nézett. Nagy erőfeszítésébe került, hogy uralkodjon, magan.

– Hát akkor miért hívtál?

– Azért hívtalak, mert félttem.

– Hát ez már sok nekem. Feladom.

– Ne haragudj, Ravic – mosolygott Joan megint. – Hiszen nem akarok tőled semmit. Csak azt akarom, hogy maradj itt egy pár óráig.

– Én meg éppen erre nem vagyok kapható.

– Miért?

Ravic a fogát csikorgatta. Joan vagy nem tudja, vagy nem akarja megérteni.

– Már igazán nem tudom, mit mondjak neked. Olyan romlott vagy, hogy kár minden szóért.

– Én romlott vagyok, te meg erkölcsös, ugye? Mert a múlt héten kedved volt hozzá, most meg nincs. Vagy meg tudod magyarázni a különbséget másképp is?

– Már elfelejtetted, mit mondtál akkor?

Joan közelebb jött hozzá.

– Nem felejtettem el semmit, Ravic. Igen, akkor azt mondtam. Hogy vége köztünk mindennek. Hogy többé nem hallasz rólam. Csak azt mondtam, amit hallani akartál tőlem. Nem riadtam vissza semmitől, hogy levegyeek a lábadról, és újra kedves légy hozzám. Hát olyan nagy bűn ez?

– Nem! – felelte Ravic nyersen. – A bűn az, hogy két férfival akarsz élni egyszerre.

– Nem igaz – mondta Joan. – És ha úgy volna, mi közöd hozzá? Ravic csak bámult rá.

– Tudhatod, hogy csak téged szeretlek. Nem elég ez neked?

– Nem.

– A másiknak van oka a féltékenységre. Neked nincs. Te vagy az igazi.

– Nagyon megtisztelő.

– Te nem tudod, mi a szerelem, Ravic.

– Persze hogy nem tudom. Mert nem török-zúzok, mint a barátod.

Joan ránézett, és hallgatott. Egyszerre feszült csend töltötte be a szobát. Ravic kis szédülést érzett. Mintha kihajolna egy erkélyen, és a mélység vonzaná,

húzná, akarata ellenére, menthetetlenül. De összeszedte minden erejét és ellenállt. Nem akart megint mámorba zuhanni. Ha most enged, sohasem lesz vége. Pedig most – néhány nap múlva – tiszta fejre van szüksége.

– Nincs egy kis konyakod? – kérdezte.

– Nem akarsz inkább calvadost?

– Inkább konyakot. Calvados is lehet. Mindegy.

Joan az italszekrényhez sietett. Ravic komoran nézett utána. Joan sugárzó arca, kecses mozgása, házias sürgölődése – az örök, ócska csapda! Hát lehet tőle többet várni, mint azt, amit egy éjszaka nyújthat? Eddig még nem is. merte a féltékenységet, csak a szerelem tökéletlenségét. Ez mélyebb, olthatatlanabb, általánosabb fájdalom, mint a féltékenység kis személyes gyötrelme. Hiszen elég az a tudat is, hogy az egyik előbb halhat meg, mint a másik. Szerelemtől reméljen harmóniát?

Joan konyakot hozott, nem calvadost. Mégiscsak fejlődik egy kicsit, gondolta Ravic, kezdi megérteni a dolgokat. Félrelökte a fényképet, hogy poharának helye legyen az asztalon. Aztán újra kezébe vette. Ez a legegyszerűbb mód, ha meg akarjuk térni egy asszony varázsát – nézzék meg, milyen az utód, akit helyettünk választott.

– Romlik az arcmemóriám – mondta. – Nem ismerem meg a fiatalembert.

Joan letette a palackot az asztalra.

– Nem ismerhetsz rá, mert sohase láttad. Ez nem az, akit gondolsz.

– Úgy? Megint valaki más?

– Igen. Innen származik a baj.

Ravic felhárpintette a pohárka konyakot.

– Nem gondolod, hogy kissé tapintatlan vagy? Az ember eldugja az új kedvese fényképét, ha a régit várja látogatóba. Egyáltalában ízléstelen dolog fényképeket tartogatni az asztalon.

– Ez nem volt az asztalon. A szekrényben volt, a ruháim közt. Addig kutatott, amíg a kezébe nem került. Aztán dühroh. amot kapott. Igazán nem tehetek róla. Mindenkinek vannak régi fényképei. Egy asszonynak szüksége van erre. Te, persze, nem értheted meg. Minden nő megértené.

– Aha! Hát ezen vesztetek össze. Anyagilag függsz tőle?

– Nem. Szerződés van a kezemben. Még két évre szól.

– Átala jutottál hozzá?

– Természetesen. – Joan csodálkozva nézett rá. – Hát mi van abban?

– Semmi. Csak vannak kényes ízlésű emberek, akik fennakadnak ilyesmin is.

Joan vállat vont. Ravic ismerte ezt a mozdulatot. Emlékek tolultak fel benne, és fájdalmas sóvárgással töltötték el. Joan válla így amelkedett lágyan, szabályosan, lélegzés közben, amint mellette aludt. Megint kezébe vette a fényképet. Fiatal férfi arca. Nem rút, nem szép. Egy a milliók közül.

– Mióta ismered?

– Rövid ideje. Egyétt dolgozunk. Ha te akkor...

– Ne folytasd! Ezt a lemezt már ismerem.

– Mit csináljak, Ravic? Valami hajt, kerget. Rettenetesen hiányzik, és utánakapok. Előre tudom, hogy az se lesz más, de mindig megpróbálom. Olyan, mint az éhség. Ha lecsillapítom, nem érdekel, de mindig kiújul megint.

Ravic bólintott. Nem lehet segíteni rajta, gondolta. Hiába minden illúzió és megbocsátás. Most már végleg látja, most már tisztán lát. Még jó, hogy így történt. El kell mennie csendesen, harag nélkül. Miért is haragudnák rá? Ki tehet arról a vegyi folyamatról, mely lénye mélyén, saját kérlelhetetlen törvényei szerint lejátszódik? Valami hajtja Joant, és időnként visszakergeti hozzá.

– Bárcsak olyan erős lennék, mint te – mondta Joan.

Ravic nevetett. Érez bennem valamit, gondolta, valami titkot, amibe nem tud behatolni. Ha egészen kiismert, végleg elmarad, és nem lesz többé kíváncsi rám. Minek ezt megvárni?

– Ne tréfálj, Joan. Te sokkal erősebb vagy nálam.

– Ha erősebb lennék, nem szaladnék utánad.

– Éppen ez mutatja, hogy erősebb vagy. Veszélytelenül megteheted azt, amit én nem engedhetek meg magamnak.

Joan figyelmesen nézte jó sokáig. Arca elborult.

– Te nem tudsz szeretni, Ravic. Az a baj, hogy nem tudod odaadni magad teljesen.

– Te meg mindig egészen odaadod magad. És mégsem égsz el, nem lesz semmi bajod.

– Hát nem tudsz komolyan beszélni velem?

– Komolyan beszélek.

– Azt mondod, nem érhet semmi baj. Hát nem elég baj nekem, hogy nem tudok elszabadulni tőled?

– Ne félj semmit, elszabadulsz tőlem hamarosan.

– Én jobban tudom. Nem te voltál az első. Mindenkit elfelejtettem, csak téged nem tudlak elfelejteni. Mért van ez, Ravic?

Ravic újra töltött magának, és ivott egy kortyot.

– Valószínűleg azért, mert nem tudtál teljesen leigázni.

Joan megrázta a fejét.

– A többiek közt is akadt, akit nem tudtam – ahogy te mondod – leigázni. De elfelejtettem őket. Sírtam egy kicsit, aztán eszembe se jutott többé.

– Így lesz velem is. Talán egy kicsit tovább tart.

– Nem, soha. Te mindig izgatsz és nyugtalanítasz. Téged nem tudlak kiverni a fejemből.

– Türelem. Egy kis türelem. Nem is képzeled, hogy milyen könnyű felejteni. Ez a legnagyobb áldás és a legnagyobb csapás is.

– Mindig olyan homályosan beszélsz, Ravic. Nem tudlak megérteni. Még mindig nem mondtad meg, mért van az, hogy a mi esetünk olyan különös. Nem olyan, mint a többi.

– Erről órák hosszat lehetne beszélni, és csak belezavarodnánk. Vannak dolgok, amiket nem lehet megmagyarázni, még megérteni sem. Így jó. Áldott legyen az a csöpp titok, az a kis dzsungel, ami még megmaradt bennünk. Isten veled, Joan.

Joan felállt.

– Hát igazán itt akarsz hagyni?

– Aludjak talán nálad? – kérdezte Ravic.

Joan ránézett, de nem szólt semmit.

– Remélem, ezt magad sem akarod – folytatta Ravic.

– Akkor mért kérdezed?

– Csak tréfából. Feküdj le, Joan, és pihenj egy keveset. Már reggel van.

Drámai jelenetekre nem alkalmas idő.

– Igazán el akarsz menni? – szólalt meg Joan halkán.

– El. És nem jövök többé hozzád.

– Soha? – kérdezte Joan még halkabban, mozdulatlanul.

– Soha. És nagyon kérlek, te se jöjj többé énhozzám.

Joan lassan megrázta fejét. Aztán a fényképre mutatott.

– Emiatt?

– Nem.

– Akkor megint nem értlek. Ha nem is szeretsz, legalább...

– Hagyjuk ezt, Joan! – vágott a szavába Ravic. – A régi frázis. Maradjunk legalább jó barátok! Ápoljunk egy kis veteményeskertet a szenvedély kihűlt lábuján. Nem, mi nem tehetjük ezt, Joan. Mi nem. Elképzelhető még afféle szokványos kis viszony után. De még akkor is helytelen. Ne hígítsuk fel a szerelmet barátsággal. Ha vége, legyen vége.

– De mért éppen most?

– Igazad van. Már előbb kellett volna. Amikor visszajöttem Svájcból. De én se vagyok mindentudó. És néha az ember nem is akar mindent tudni. Ez olyan volt...

Nem fejezte be a mondatot.

– Milyen vált? – kérdezte Joan mohón. Ott állt előtte sápadtan, csillogó szemmel, kissé előrehajolva, mintha nem tudna valamit, és sürgősen meg akarná érteni.

– Mondd csak, Ravic – súgta –, mi volt az tulajdonképpen... ami köztünk volt?

– Szerelem – felelte Ravic fájdalmas hangon.

– Szerelem? Igazán?

– Igazán – bólintott Ravic –, és ezért van vége.

Becsukta az ajtót maga mögött. Megnyomta a gombot, hogy felhívja a liftet. De olyan lassan kúszott felfelé, hogy nem várta meg. Attól tartott, Joan utána jön. Gyorsan leszaladt a lépcsőn. Az ajtó, amit becsukott maga mögött, nem nyílt ki újra. Megállt a lépcsőfordulón, és hallgatódzott. Csend volt. Joan nem szaladt ki utána.

A taxi még ott állt a ház előtt. Már teljesen megfélemedezett róla. A sofőr két ujjával megérintette sapkáját, és bizalmasan vigyorgott.

– Mennyi jár magának? – kérdezte Ravic.

– Tizenhét frank ötven.

Ravic kifizette.

– Hát nem kell a kocsi visszafelé? – csodálkozott a sofőr.

– Nem. Gyalog megyek.

– Kissé messze van, monsieur.

– Tudom.

– Akkor kár volt vártni a kocsit. Tizenegy frank semmiért.

– Nem baj.

A sofőr megszívta a nedves cigarettavéget, mely felső ajkához tapadt.

– Remélem, megérte, monsieur.

– Meg – felelte Ravic.

A park elterült a hideg reggeli fényben. A levegő már meleg volt de a fény hideg és kemény. Az orgonabokrokat sötét por lepte. A padok kissé nedvesek voltak. Az egyikén aludt valaki, egy férfi, aki arcát betakarta egy újságlappal. A Paris Soir volt.

Ravic figyelemmel nézte. Ugyanaz a pad volt, melyen éjjel az esőben ült. Az újságlap ritmikusan hullámzott az alvó férfi arcán, követve egyenletes lélegzését. Mintha az újságnak lelke volna. Mintha óriási lepke volna, mely minden pillanatban felszállhat, hogy hatalmas szárnyain elvigye a földi híreket az égbe.

A vastag betűs címfeliratok szinte együtt pihegtek az alvóval: Hitler kijelentette, hogy a lengyel korridoron kívül nincs több területi követelése. Alatta valamivel kisebb betűvel: Férjgyilkosság forró vasalóval. Mellette egy kövér asszony fényképe vasárnapi ruhában. Még egy fénykép hullámzott az újságlapon. Felirat: Chamberlain kijelenti, hogy a háború még elkerülhető. Klisé: pufók bácsi esernyővel, mosolygós arca olyan, mint egy boldog birkáé. A lap alján kis betűvel egy érdektelen hír címe: Kétszáz zsidót bunkósbotokkal agyonverték a német-lengyel határon.

A férfi, aki ezzel az evangéliummal védelmezte arcát az éjszakai harmattól és hajnali fénytől, nyugodtan, békésen horkolt a padon. Rongyos vászoncipőt

viselt, barna pamutnadrágot és piszkos, rongyos zekét. A világ gondjai nem érdekelték. Olyan mélyre süllyedt, hogy neki minden mindegy volt – mint egy mélytengeri hal, melynek semmi köze a felszínen dúló viharokhoz.

Ravic gyalog sietett az Internationalba. Feje tiszta volt, szíve szabad. Felégetett maga mögött mindent, ami megzavarhatná. Még ma átköltözik a Prince de Galles-ba. Két nappal korábban. Készen akart állni Haake fogadására. Inkább korán, mint későn.

A Prince de Galles halljában nem volt senki, amikor Ravic lejött a lépcsőn. A hosszú pulton, ahol az új vendégeket fogadják, hordozható rádió könnyűzenét játszott. Két takarítónő törölgetett a sarokban. Ravic gyorsan, feltűnés nélkül átsietett a hallon. Közben egy pillantást vetett a falra szerelt villanyóra. Reggel öt óra volt.

Végigsietett az Avenue George V. aszfaltján, és be akart menni a Fouquet-be. De a kávéház zárva volt. Néhány pillanatig tűnődve állt a járda szélén, aztán intett egy taxinak, és a Seherzadéba hajtatott. Morozov a kapu előtt állt, és kérdő pillantást vetett rá.

– Még semmi – mondta Ravic.

– Gondoltam. Ma még nem is várhattad.

– Miért? Ma van a tizennegyedik nap.

– A dolgok sohasem mennek programszerű pontossággal. Tegnap ott tartózkodtál a Prince de Galles-ban?

– Igen. Ott voltam reggeltől mostanáig.

– Majd jelentkezik. Talán egy nappal később utazott el. Vagy megjött már, de más dolga volt.

– Csak az a baj, hogy ma reggel operálnom kell.

– Nem jelentkezik olyan korán.

Taxi állt meg a mulató előtt. Fehér szmokingos zsigoló lépett ki belőle, utána egy nagy fogú, sápadt nő. Morozov kitérte előttük az ajtót. Chanel Cinq illata töltötte be hirtelen az utcát. A nő sánta volt, kissé bicegett. A zsigoló kifizette a taxit, és ásítva követte a nőt. Morozov vigyázzba állt. A nő megállt az ajtóban, hogy megvárja kísérijét. Szeme zöldesen villogott a lámpafényben.

– Senki se telefonál kora délelőtt – mondta Morozov, amikor visszatért Ravichoz.

Ravic arca gondterhelt maradt.

– Tudod mit? – indítványozta Morozov. – Add ide a szobakulcsodat. Nyolc órakor szabad vagyok. Majd elmegyek oda, és lesem a telefont, amíg visszajéssz.

– Nem, Borisz; neked is aludnod kell.

– Ostobaság. Majd alszom egy kicsit a szobádban. Biztos, hogy nem keres senki, de mindenesetre ott leszek, ha ez megnyugtat.

– A műtét eltarthat tizenegyig.

– Nem baj. Add ide a kulcsot. Nem szeretném, ha a Faubourg St. Germain egy előkelő asszonyának petefészket a gyomrához varrnád izgatottságodban. Az ördög tudja, micsoda komplikációk lennének ebből. Egyszer még rosszul lenne, és egy gyereket hányna. Nálad van a kulcs?

– Itt van.

Morozov zsebre tette a kulcsot. Aztán elővett egy kis doboz szalmiákcukrot, és Ravic elé tartotta. Ravic megrázta fejét. Morozov kivett néhány szemet, és a szájába dobta. A cukorkák úgy eltűntek bozontos szakála mögött, mint parányi madarak, ha berepülnek az őserdőbe.

– Unalmas lesz – mondta Ravic. – Ültél már egy pléssfotelben egész nap, a telefont lesve?

– Három napig is – nevetett Morozov –, és nem ilyen komoly ügyben. Mért nem vittél magaddal valami olvasnivalót?

– Vittem. De nem volt türelmem olvasni. Meddig lesz még dolgod itt? Morozov megint szaladt kinyitni egy taxi ajtaját. A kocsit tele volt részeg amerikaiakkal. Elnyelte őket a mulató.

– Még legalább két óráig – mondta Morozov. – Látod, mi van itt. Ilyen nyarunk még nem volt. Joan is bent van.

– Joan?

– Igen. Megint egy másik férfival, ha esetleg érdekelne.

Ravic legyintett, és megfordult, hogy elmenjen.

– Akkor tizenegy körül találkozunk.

– Ravic! – kiáltott utána Morozov. Ravic visszament. Morozov elővette zsebéből a kulcsot.

– Hátha aludni akarsz még egy kicsit. Vedd magadhoz a kulcsot. Csak hagyd nyitva az ajtót, mielőtt elmész.

– Az Internationalban akartam aludni egy-két órát. Jobb, ha minél kevesebbet látnak a másik szállodában.

– Nem jobb. Aludj csak ott. Az ember nem számít a lakók közé, ha nem alszik ott. Tekintsenek csak rendes, normális lakónak. Ne mondhassanak mást, ha

később a rendőrség esetleg kérdezőskédik.

– Ez igaz. De már elrendeztem mindent a Prince de Galles-ban. Összegyűrtém az ágyat, egy kis piszkos vizet hagytam a mosdóban, minden olyan, mintha ott aludtam volna. Azonkívül jó, ha az Internationalban is látnak. Szükség esetén alibinek szolgálhat.

– Igazad van. Akkor add vissza a kulcsot.

Ravic megrázta fejét.

– Meggondoltam. Ne menj oda, Borisz.

– Miért?

– Ne legyünk gyerekek, Borisz. A te szakállad nem mindennapi. Feltűnést keltene. Nagyon okos dolgot mondtál nekem a múltkor. Hogy viselkedjem úgy, mintha nem történt volna semmi. Ha Haake hiába telefonál, majd felhív újra délután. Ha nem tudok ebbe belenyugodni, néhány nap múlva hasznavehetetlen idegromcs lesz belőlem.

– Hová még most?

– Aludni az Internationalba. Nyolckor lesz a műtét.

Morozov aggódva nézett rá.

– Jól van. Akkor majd benézek hozzád délután a Prince de Galles-ba. Ha közben történik valami, hívj fel.

– All right.

Az utca. A város. A piros foltok az ég alján. A szél, mely a sarkokon játszadozik a bisztrók körül, mint egy pajkos macska. Jó volt megint emberek között lenni, mélyen beszívni a friss levegőt egy várakozással eltöltött végtelen nap után a fülledt hotelszobában. A ráccsal bekerített fák erdőre emlékeztették az embert, és maguk is az erdő után sóvárogtak.

Ravic rettentő fáradtságot érzett. Milyen jó lenne elfelejteni a múltat, levedleni, mint bőrét a kígyó. Mit izgat az a jelentéktelen gazfickó, aki csak eszköz volt egy rendszer kezében? Nem ő rángatta vissza a legsététebb középkort a huszadik századba, nem ő okozta a nagy közép-európai napfogyatkozást... Ravic tétovázva baktatott tovább. Egy utcai nő felfigyelt rá, és be akarta csalni. A sötét kapualjban kitárta pongyoláját – olyan volt a szabása, hogy ki lehetett nyitni, mint két ajtószárnyat. Meztelen húsa felcsillant a félhomályban. Hosszú, fekete harisnya, fekete árnyékba süppedt szem és hervadt test, mely csak így lehetett csábító, a félhomályban. A ház előtt egy

strici állt, ajkához tapadó, füstölgő cigarettavéggel, zsebre tett kézzel. Egy fának támaszkodva leste Ravicot.

Néhány zöldségeskocsi haladt el az úttesten. A lovak lehorgasztották fejüket, hatalmas izmaik kidagadtak a bőr alatt. A kocsin kosarak piros paradicsommal, zellerrel, zöldbabbal, cseresznyével. Hagymakoszorúk. Karfiol, mely olyan volt a zöld levelek közt, mint a megkövesült emberi agyvelő.

Mit számít az a nyomorult Haake? Egy szadistával több vagy kevesebb. Egy a százezer közül, se nem jobb, se nem rosszabb. Érdemes eggyel végezni? Ravic hirtelen megállt. Ez az! Attól nőttek olyan nagyra, mert elfáradtunk, felejteni akartunk, azt gondoltuk: semmi közünk hozzá. Igen, ez az! Persze hogy érdemes. Eggyel kevesebb marad belőlék. Éppen erről van szó. Eggyel kevesebb. Nem sok, és mégis óriási dolog!

Ravic lassú mozdulattal elővett zsebéből egy cigarettát, és rágyújtott. A gyufa sárga fénye megvilágította tenyerét. És ekkor tisztán látta, hogy okvetlenül meg kell ölnie Haakét. Nincs a világon hatalom, mely visszatarthatná. Nemcsak személyes bosszúról van szó. Sokkal nagyobb dolog ez. Maga is bűnös lenne, az emberségükből kivetkőzött állatemberek cinkosa, ha nem hallgatna arra a belső parancsra, mely cselekvésre készíti.

Itt nincs helye töprengésnek, mérlegelésnek, logikának. Vérében van a tett értelme, még ha nem tudja is megérteni. Belső sugallat súgja a jelentőségét évszázadokra és az egész emberi nemre kiható jelentőségét. Haake csak egy kis csavar a borzalom gyalázatos gépezetében, de el kell kezdeni valahol. Meg kell lazítani, szemétdombra kell hajtani azt a kis csavart.

A gyufa elaludt tenyere barlangjában. Eldobta. A hajnal a fák ágaira ereszkedett, mint valami bolyhos, foszladozó fehér kelme. A csendet megszakította az ébredező verebek csiripelő pizzicatója. Ravic megállt az utcán.

Egy fát látott, sárga falat, rozsdás rácskerítést – mindezt olyan tisztán és élesen látta, mint életében még soha semmit. Tudta, hogy nem felejtí el ezt a pillanatot. Ebben a pillanatban végleg eldőlt az ítélet: Haake halálos ítélete. És ez nem a kettőjük égye, hanem sokkal nagyobb dolog. Az első lépés.

Elhaladt az Osiris előtt. Néhány részeg ember tántorgott ki éppen a kapun nehéz léptekkel, kidülledt szemmel, kivörösödött arccal. A sarkon megálltak, de taxi nem volt sehhol. Káromkodva folytatták útjukat. Erősek, otrombák, hangosak, undorítóak voltak. Németül beszéltek. Ravic az Internationalba akart menni. De most eszébe jutott, amit Rolande mesélt a múltkor. Hogy vendégei közt mind több és több német bukkan fel újabban. Elhatározta, hogy benéz az

Osirisbe.

Rolande a bárasztal mögött állt fekete ruhájában, nyugodtan, hűvösen. Mindent látott, mindent megfigyelt, tekintetét nem kerülte el semmi. A zeneszekerény modern dzsesszfoszlányokat csapkodott az egyiptomi falakra.

– Ravic! – kiáltotta Rolande. – Emberemlékezet óta nem láttam. Jó, hogy eljött.

– Miért? Ravic a bárpultra támaszkodva körülnézett. Már nem volt sok vendég a teremben. Csak itt-ott üldögélt egy-egy ember az asztaloknál, álmosan bóbiskolva.

– Itthagynom az Osirist – újságolta Rolande. – Egy hét múlva megyek.

– Végleg?

Rolande bólintott, és ruhája kivágásából előhúzott egy összehajtogatott táviratot.

– Nézze csak.

Ravic kibontotta, aztán visszaadta.

– A nagynénje? Hát meghalt végre?

– Meg. Hazamegyek. Már megmondtam Madame-nak. Nagyon dühös, de megérti. Jeanette lesz az utódom. Most tanítam be. – Rolande nevetett. – Szegény Madame. Nagyban készülődött Cannes-ba. Villája máris tele van vendégekkel. Tudja, hogy nemrég grófné lett? Férjhez ment egy toulouse-i arisztokrata selyemfiúhoz. Madame, persze, látni se akarja, de havi ötezer frank apanázst fizet neki, amíg ki nem teszi a lábát Toulouse-ból. Madame ki akarta élvezni új rangját a Riviérán, és most miattam nem mehet el.

– Csakugyan megcsinálja azt’ a kávéházat, amiről beszélt?

– Már nagyban készülődök rá. Egész nap szaladgálok bevásárolni. Mindent olcsóbban lehet beszerezni Párizsban. Ma vettem függönyanyagot. Hogy tetszik ez a minta?

Ezt is ruhája kivágásából szedte elő. Gyűrött vászondarab, sárga alapon apró virágokkal.

– Nagyon ízléses – mondta Ravic.

– Harminc százalék engedmény el vettem. Tavalyi divat. – Rolande sugárzó szemmel, gyengéd szeretettel nézegette a mintát.

– Háromszázhetvenét frankot takarítottam meg rajta.

– Nagyszerű. És férjhez megy?

– Igen.

– Minek az magának? Mit siet vele? Várjon egy kicsit, míg elintézt mindent.

– Maga nem ért üzleti dolgokhoz, Ravic – kacagott Rolande. – Üzlethez férfi kell. Férfi nélkül nem megy. Tudam, hogy mit csinálok.

Ott állt nyugodtan, erősen, biztosan. Mindent átgondolt, kitervezett. Férfi nélkül nem megy.

– De ne írasson semmit az ő nevére – mondta Ravic. – Várja meg, hogy válik be.

– Nem lesz semmi hiba. Józan emberek vagyunk mindketten és tudjuk, hogy kölcsönösen szükségünk van egymásra. De a pénzt neki kell kezelni. Egy férfi nam férfi, ha a feleségétől kell pénzt kérnie. Én nem akarok zsigolót. Nekem olyan férj kell, akire tisztelettel nézhetek. És hogy nézhetnék fel rá, ha minden pillanatban pénzt kér tőlem? Igazam van, doktor úr?

Ravic szórakozottan bólintott.

– Nem iszik valamit? – kérdezte Rolande.

– Köszönöm, most nem. Csak benéztem egy pillanatra. Pár óra múlva operálnom kell.

Rolande ránézett.

– Most látom csak, hogy egészen józan. Nem akar egy lányt?

– Nem, nem.

Rolande intett két lánynak. Egy férfihoz irányította őket, aki a plüsspamlagon aludt. Néhány lány részegen hancúrozott a teremben. Mások a kis selyemszámolyokon üldögéltek, de olyan is volt aki elnyúlt a parketten és aludt. Két lány kurjongatva hurcolt egy harmadikat, aki félig guggolt, a termen keresztül. Hajuk vadul lobogott, mellük, válluk rángatózott, az a darab selyemrongy, amit viseltek, már nem takart semmit. Klasszikus, ártatlan szemérmertlenség – arkádiai jelenet a párizsi Osirisben.

– Nyár van – mondta Rolande. – Ilyenkor nem lehet velük bírni. Csütörtök este leszek itt utoljára. Madame búcsúvacsorát ad a tiszteletemre. Eljön?

– Csütörtökön?

– Igen.

Csütörtök gondolta Ravic. Egy hét múlva. Hét nap – az most hét év. Csütörtökre túl leszünk mindenem. Csütörtök! Irtozatos idő – ki gondol olyan messzire.

- Persze hogy eljövök. Hány órákor lesz a vacsora?
- Hatkor.
- Rendben van. Itt leszek. Jó pihenést, Rolande.
- A viszontlátásra, Ravic.

Akkor történt, amikor a retraktort akarta alkalmazni. Hirtelen történt, gyorsan, ijesztően. Ravic tétovázni kezdett. A nyitott, vörös hasüreget nézte, a forró, nedves gőz párolgását, a finom erekből szivárgó vért a kapsok mentén – aztán hirtelen meglátta Eugénie csodálkozó pillantását és Veber széles arcát, minden egyes pórusát, bajuszának minden egyes szálát a hidegen csillogó erős fényben egy pillanat volt az egész, és már nyugalomra kényszerítette magát, és folytatta a varrást. Varrt – ujjai varrtak. A vágott seb szája bezárult. Ravic érezte, hogy csurog róla a veríték.

– Kérem, folytassa helyettem – -mondta Vebernek. – Fejezze be, már nincs sok hátra.

– Helyes. Nem jól érzi magát? – Nincs semmi baj. Csak a hőség. És nem aludtam eleget.

Eugénie ismét ránézett.

– Igen, Eugénie – fordult hozzá. – Ez is megesik, megtörténhetik mindenkivel.

A szoba himbálódzott, mint egy hajó. Szörnyű kimerültség, mely az agyra nehezedett. Veber folytatta a varrást. Ravic gépiesen segített neki. Nyelve megdagadt, ínye száraz volt, nehezen lélegzett. Pipacsok, mondca benne valaki. Azok a pipacsok Flandriában. Kitárt szirmú, piros pipacsok, az élet szemérmetlen titka, itt a kés alatt. Nedves remegés, amint lefut az ember karján, és egy lépésnyire tőle a halál. Nem szabad többé operálnom. Nem szabad. Legalábbis addig, amíg azt a dolgot el nem intéztem.

– Kész – mondta Veber.

Eugénie leeresztette a műtőasztal végét láb felől. A kerek hordágyat kigurították a teremből.

– Egy cigarettát? – kérdezte Veber.

– Nem. Mennem kell. Van még valami elintéznivaló?

– Nincs. – Veber csodálkozva nézett Ravicra. – Mért siet annyira? Nem inna egy kis vermutot szódával? Valami hideget?

– Köszönöm. Nagyon sietek, talán már el is késtem. A viszontlátásra, Veber.

Leszaladt az utcára. Hol egy taxi? Egy Citroen közeledett felé. Izgatottan intett neki.

– A Prince de Galles-ba! Gyorsan!

Meg kell mondanom Vebernek, hogy néhány napig ne számítson rám, gondolta. Hiába, nem megy. Megőrülök, ha operáció közben hirtelen eszembe jut, hogy talán éppen most keres Haake telefonon. Kifizette a taxit, és berohant a szálló halljába. Végtelen sokáig tartott, amíg a lift felment. A széles folyosón néhány ugrással szobájánál termett. A telefon. Úgy emelte fel a kagylát, mintha nehéz súly lenne.

– Itt Van Horn. Keresett valaki?,

– Egy pillanat, monsieur. Rögtön utánanézek. – Ravic várt míg meg nem szólalt újra a telefonkezelő hangja. – Nincs semmi előjegyzés. Nem kereste senki.

– Köszönöm.

Délután eljött Morozov.

– Ettél valamit? – kérdezte.

– Nem. Téged vártalak. Gondoltam, majd együtt eszünk valamit itt a szobában.

– Még csak, az kellene! Hogy feltűnést keltsen. Párizsban senki sem ebédel a szobájában, csak ha súlyos beteg. Menj le, és ebédelj. Én itt maradok. Ilyenkor úgyse telefonál senki. Ilyenkor mindenki eszik. Megszentelt szokás. Ha véletlenül mégis telefonálna, úgy beszélek, mintha az inasod volnék. Felírom a számot azzal, hogy fél óra múlva visszahívjuk.

Ravic habozott.

– Igazad van – mondta végre. – Húsz perc múlva itt leszek.

– Csak kényelmesen. Ha már ennyi ideig vártál, ne légy most ideges. Hová mégy? Fouquet-hez?

– Igen.

– Akkor rendelj 37-es Vouvrayt kimérve. Épp most ittam belőle. Elsőrendű.

– Helyes.

Ravic lement. A teraszon át lépett be az étterembe. Végigsétált az egész helyiségen. Haake nem volt ott. Azután leült egy kis asztalhoz a teraszon, az Avenue George V. oldalán, és feladta a pincérnek a rendelést. Boeu f á la mode, saláta, juhsajt és egy korsó Vouvray. Megfigyelte magát, amint evett. Megízlelte a bort, könnyű volt, zamatos. Lassan evett, és gyakran körülnézett.

Az ég úgy feszült a Diadalív fölött, mint egy kék selyemzászló. A második része fekete nagyon keserű volt. Lassan szívta cigarettáját, nem akart sietni, még üldögélt egy darabig, az utcán elhaladó embereket nézegette. Azután fizetett, és visszament a Prince de Galles-ba.

– Milyen volt a Vouvray? – kérdezte Morozov.

– Jó.

Morozov elővett zsebéből egy parányi sakktáblát.

– Játszunk egy partit?

– Nem bánom. .

Bedugták a csöpp figurákat a sakktábla lyukaiba. Morozov egy széken ült, Ravic a pamlagon.

– Nem hiszem – mondta –, hogy három-négy napnál tovább maradhatok itt útlevel nélkül.

– Kérték már?

– Még nem. Néha már a jelentkezésnél kérik. Ezért költöztem be késő este. Az éjszakai portás nem kérdezett semmit. Azt mondtam neki, hogy öt napra kell a szoba.

– Előkelő hotelekben nem szoktak akadékoskodni.

– Ha mégis szoba kerül, kellemetlen lehet.

– Egypár napig eszükbe se jut. Érdeklődtem a Ritzben, hogy megtudjam, mi a szokás. Amerikainak íratad be magad?

– Nem. Azt mondtam, utrecht-i vagyok. A német nevet hollandira változtattam. Von Horn helyett Van Hornt írtam be. így biztosabb. De ha telefonon keresnek, egyformán hangzik mind a kettő.

– Nagyon ügyes. Látom, nem kértél olcsó szobát. Senki sem fog háborgatni.

– Reméljük a legjobbat.

– Kár, hogy Hornnak nevezted magad a pasi előtt. Tudnék szerezni egy kifogástalan carte d’identité-t, ami még másfél évig érvényes. Egy ismerősém volt, aki meghalt két hónappal ezelőtt. A halottkémnek azt mondtuk, hogy német menekült, és nincsenek papírjai. Így megmentették a tartózkodási engedélyét, és meg is hosszabbítottuk. Szegény Klugénak mindegy, hogy Josef Weiss néven temették el. Papírjai jó szolgálatot tettek már két menekültnek. Ivan Kluge – nem is orosz név. A fénykép elmosódott, nincs lebélyegezve, könnyen ki is cserélhető.

– Jobb így – felelte Ravic. – Ha kiköltözöm innen, Horn nem létezik többé. Nem marad semmi nyom.

– A rendőrség szempontjából viszonylag jobb, ha vannak papírjaid. De ide nem jön a rendőrség. Nem molesztálják az embert egy hotelben, ahol száz frankot fizet naponként. Ismerek egy emigránst, aki öt éve él minden papír nélkül a Ritzben háborítatlanul. Az éjjeli portás az egyetlen, aki tudja, hogy áll. Nem hiszem, hogy erről az oldalról veszedelem fenyegetne. De mégis jó lesz, ha felkészülsz valami feleletre, abban az esetben, ha az útleveledet kérik.

– Tudom már, mit mondok nekik. Vízumot kértem, és az útlevelem ott van az argentinai konzulátuson.

– És ha ragaszkodnak hozzá, hogy mutasd fel?

– Majd azt mondom nekik, hogy elmegyek érte. Azután itthagynom a poggyászatot, és nem jövök többé vissza. Nem lesz semmi baj. Előbb a szálloda igazgatósága szól csak, nem a rendőrség. Csak ne jusson eszükbe, amíg nem intéztem el a dolgot. Utána – füttyülök rá.

– Nem lesz semmi baj – mondta Morozov határozott hangon. Fél nyolcig játszottak.

– Most menj vacsorázni – szólt Morozov. – Megvárlak, azután mennem kell.

– Majd eszem valamit itt.

– Ne okoskodj. Menj, és vacsorázz meg rendesen. Ha a pasi jelentkezik, valószínűleg inni kell valamit vele. Ilyenkor jobb, ha nem üres a gyomrod. Tudod már, hova akarod vinni?

– Igen.

– Már úgy értem, ha inni akar és látni valamit.

– Ismerek egy csomó helyet, ahol mindenki csak a maga dolgával törődik.

– Hát menj csak vacsorázni. Legjobb, ha nem iszol semmit, de enned kell

sokat, bőségesen, lehetőleg jó zsírosat.

– All right.

Ravic megint a Fouquet-ba ment vissza. Úgy érezte, hogy ez az egész – nem valóság. Könyvben olvasta, moziban látta, vagy csak álmodik. Megint végigsétált a Fouquet termein. A terasz zsúfolt volt. Egyenként szemügyre vett minden asztalt. Haake nem volt ott. Nagyon jó asztalt talált, ahonnan kényelmesen figyelhette az utcát és a bejáratot is.

A szomszéd asztalnál két nő Schiaparelliről és Mainbocher-ről beszélt. Egy szakállas férfi ült mellettük hallgatagon. A másik oldalon néhány francia fiatalember politikai vitát folytatott. Az egyik a tűzkeresztesekért lelkesedett, a másik a kommunistákért; a többiek ugratták mindkettőt. Közben kitartóan szemeztek két ragyogóan szép, fölényes amerikai lánnyal.

Ravic az utcát nézte, miközben evett. Nem volt olyan ostoba, hogy ne higgyen a véletlenekben. Csak a magas irodalomban nincsenek véletlenek, a mindennapi élet tele van velük, és néha a legképtelenebb meglepetésekkel szodgálnak. Ravicnak most több türelme volt, mint délben. Fél órát töltött Fouquet-nál. Elsétált még a ChampsÉlysées sarkáig, azután visszament a szállóba.

– Itt van az autód kulcsa – mondta Morozov. – Kicseréltem a kocsit. Ez most egy kék Talbot bőréléssel. A másik nem tetszett, mert kordbársony ülése van. A bőrt könnyebb lemosni. Ez Cabriolet, használhatod nyitva vagy csukva. Könnyű leereszteni a fedelét. Az ablak mindenesetre maradjon nyitva. Ha nem ereszted le a fedelét, és lőnéd kell, célozz úgy, hogy a golyó a nyitott ablakon menjen ki. Így nem marad nyoma a kocsin. Két hétre béreltem ki. Ha végeztél, semmi esetre se vidd be a garázsba. Hagyd csak ott egy mellékutcában, hogy jól kiszellőzzék. Most a Rue de Berrin áll, a Lancasterrel szemben.

– Köszönöm – mondta Ravic, és letette a kulcsot a telefonkönyv mellé.

– Ivt vannak az autó papírjai. Sofőrigazolványt nem tudtam szerezni. Túl sok embert kellett volna beleavatnom a dologba.

– Arra nincs is szükség. A Riviérán is anélkül vezettem a kocsit.

Ravic az igazolványokat is odatette a kulcs mellé.

– Ma este más utcába állítsd a kocsit – mondta Morozov.

Melodráma, gondolta Ravic, rossz malodráma.

– Köszönöm, Borisz.

– Szeretném, ha veled tarthatnék, de nem lehet.

– Ha ráérnél, akkor sem engedném, Borisz. Olyan dolog ez, amit az ember egyedül intéz el.

– Igaz. De ne kockáztass semmit, nehogy kicsússzon a markodból. Végezz vele, és kész.

– Ezt már vagy egy tucatszor mondtad.

– Nem lehet elégszer mondani. A kritikus pillanatban mindig marhaságok jutnak az ember eszébe. Emlékszem Volkovszkij esetére. Moszkvában történt, 1915-ben. Hirtelen megszállta a becsületmánia, a vadászok bolondériája. Ne ölj hidegvérrel, az mészárlás – ilyenfajta hülyeség. Aztán őt lőtték le. Van elég cigarettád?

– Legalább száz. És letelefonálhatok, ha elfogyott.

– Ha végeztél, keress fel okvetlenül. Kelts fel a szobámban, ha nem találsz már a Seherezade ellőtt.

– Okvetlenül eljövök, akár történik valami, akár nem.

– Hát .akkor... a viszontlátásra, Ravic.

– A viszontlátásra, Borisz.

Ravic becsukta az ajtót Morozov mögött. A szoba egyszerre megdöbbenően csendes lett. Leült a pamlag sarkába, és az ablakfüggény drapériájára bámult. Kék anyagból készült, arany rojtokkal. Jobban ismerte ezt a függönyt, mint bármely más szobáét, ahol éveket töltött. Pedig csak két napja lakott itt. Jól ismerte a tükröt, a szürke velúrszőnyeget a padlón, a fekete folttal az ablak felé eső csécskében. Ismerte az ágy és az asztal vonalait, a székek kárpitozását. Olyan jól ismert már mindent, hogy émelygett tőle. Csak a telefont nem ismerte.

A Talbot ott állt a garázsban egy Renault és egy Mercedes-Benz között. A Mercedes vadonatúj volt, és olasz számtáblát viselt. Ravic kievickélt a Talbot-val a szabadba. Türelmetlenségében nem vigyázott eléggé, és a Talbot hátsó lökhárítója súrolta a Mercedes bal oldali sárhányóját, egy kis karcolást ejtve rajta. Ravic nem törődött vele. A Rue Bassanóból kijutott a Boulevard Haussmannra, és végighajtott rajta. Nagyon gyorsan hajtott. Remek érzés volt keményen fogni a kormánykereket. Megenyhítette azt a keserű csalódást, mely megfeküdte gyomrát, mintha cementet nyelt volna. Hajnali négy óra volt. Tovább akart várni, de egyszerre úgy érezte, semmi értelme az egésznek. Valószínű, hogy Haake már a kávéház teraszán. Talán elfelejtette azt a kis beszélgetést, s vissza se jött Párizsba. Most más dolguk van odaát Németországban.

Morozov a Seherezade bejárata előtt állt. Ravic továbbhajtott és befordult a következő sarkon, csak ott állította le a kocsit. Gyalog ment vissza a mulatóig. Marozov várakozásteljesen nézett rá.

– Megkaptad a telefonüzenetemet?

– Nem. Mi történt?

– Öt perccel ezelőtt telefonáltam a szállodába. Német társaság ül idebent. Négy férfi. Az egyik mintha hasonlítana...

– Hol ülnek?

– A zenekar mellett. Nem tévesztheted el. Az egyetlen asztal, ahol négy férfi ül. Már az ajtóból láthatod.

– Megyek.

– Ott a kis asztalhoz, az ajtó mellé. Lefoglaltam neked.

– Jól van, Borisz.

Ravic megállt az ajtóban. A terem sötét volt, a reflektor a táncparkettet világította meg. Egy énekesnő állt ott ezüstös ruhában. A kis fénykéve olyan erős volt, hogy nem lehetett látni semmit, ami kívül esett rajta. Ravic a zenekar közelében álló asztalra meresztette szemét, de hiába. A fehér fényfal eltakarta szeme előtt. Leült a kis asztalhoz az ajtó mellé. A pincér egy korsó vodkát hozott neki.

A zene elhalkult. Egy melódia édes köde terjengett lassan a levegőben. *Parlez moi d'amour*. Az énekesnő meghajolt. Kitört a tapsvihar. Ravic

előrehajolt. Alig várta, hogy a reflektor kialudjon. Az énekesnő a zenekar felé fordult. A cigány bólított, és felkapta hegedűjét. A cimbalom néhány tompa hangot dobott a levegőbe. Egy másik dal következett: *La chapelle au clair de la lune*. Ravic behunyta szemét. Végighallgatni még egy dalt – szinte elviselhetetlen volt. Csak akkor nyitotta ki szemét, amikor a dal már befejeződött.

A reflektort kikapcsolták, és kigyulladtak a lámpák az asztalokon. Ravic az első pillanatban alig látott valamit. Minden összefolyt káprázó szeme előtt. Túl soká bámult az erős refraktorfénybe. Megint becsukta szemét, aztán felpillantott. Rögtön megtalálta az asztalt, amiről Morozov beszélt. Fáradtan hátradőlt. A négy férfi közül egyik sem volt Haake. Sokáig ült így csüggedten. Szinte égett. A kimerültség szakadozott hullámokban zúdult rá. A zene, a zibongás, a sok ember elszédítette. Hotelszobája csendje után sok volt ez hirtelen, és méghozzá az új csalódás.

Mintha órák óta bámult volna erőlködve egy kaleidoszkópba, a gyötrelmes virrasztás, az agytekervényeiben fel-felbukkanó kósza gondolatok, a meddő várakozás elnyújtott izgalmá – mindez hipnotikus kábulatba ejtette. Álmosan nézte a táncoló párokat a parketten. És ekkor megpillantotta Joant. Nyílt, mohó arca a reflektor felé fordult, amint fejét táncosa vállára hajtotta. Ravic nem érzett semmit.

Nincs idegenebb ember annál, akit valaha szeretünk, gondolta Ravic fáradtan. Ha, megszakad a titokzatos köldökzsinór képzeletünk és tárgya között, marad még egy kis foszforeszkáló fény, mely az egyiktől a másik felé villan, de ez már halott fény, hideg és kísérteties, mint a távoli csillagok sugara. Talán izgat, de már nem gyújt, nem melegít. Feje a szék támlájára hanyatlott, szempillái lecsukódtak. A szerelem csak rövid ideig hidalhatja át a mély, sötét szakadékot két ember között. Hirtelen felegyenesedett. El kell mennie innen, különben még elalszik. Intett a pincérnek.

– A számlámat.

– Nem kell fizetnie semmit, monsieur.

– Hogyan?

– Látom, hozzá se nyúlt a vodkához. Majd visszaviszem. Borravalót adott a pincérnek, és kiment.

– Nem ő? – kérdezte Morozov.

– Nem.

Morozov szánakozva nézett rá.

– Feladom – mondta Ravic. – Nem vagyok gyerek, nem játszom tovább. Öt napja lesem szakadatlanul. Haake azt mondta, hogy mindig csak két-három napra jön Párizsba. Ha itt volt is, már elutazott.

– Feküdj le – mondta Morozov.

– Nem tudok aludni. Most visszamegyek a Prince de Galles-ba, kifizetem a szobámat, és kiköltözöm.

– Helyes – mondta Morozov. – Akkor holnap délben ott találkozunk.

– Hol?

– A Prince de Galles-ban.

Ravic ránézett.

– Persze. Igazad van. Hülyeségeket beszélek, nem?

– Ne gondolj semmire. Várjunk még egy napot.

– All right. Majd meglátjuk, mi lesz. Jó éjt, Borisz.

– Jó éjt, Ravic.

Ravic elhajtott az Osiris előtt. Most is egy sarokkal továbbment és ott állt meg. Megborzadt attól a gondolattól, hogy visszatérjen az Internationalba. Talán itt is alhat egy-két órát. Hétfő volt, a bordélyházak leggyengébb napja. A portás nem volt már a helyén. Talán már egyetlen vendég sincs odabent.

Rolande az ajtó közedében állt, és végignézett a nagy termen. Majdnem üres volt, de a zene szólt.

– Már körülbelül végeztek, ugye? – kérdezte Ravic.

– Igen – bólintott Rolande. – Csak az a ronda alak él még a nyakunkon. Buja, mint a majom, de nem akar szobára menni. Ismeri ezt a tipust? Alig bir magával, de fél. A fene a német pofáját! De már fizetett, és remélem, megy a pokolba.

Ravic közönyösen odanézett. A vendég, akit Rolande annyira utált, háttal ült neki. Két lány ült vele az asztalnál. Most magához rántotta az egyiket, és durván markolászta. Ebben a pillanatban Ravic meglátta az arcát – Haake volt. Rolande mondott valamit, de nem értette. Csak valami zsidongást hallott, és ködbe borult előtte minden. Hátralépett, és az ajtónak támaszkodott. Még ebben az izgalmas percben sem feledkezett meg az óvatosságról. Úgy helyezkedett el, hogy lásson mindent, de őt ne láthassák.

– Iszik egy kis konyakot? – ütötte meg fülét Rolande hangja, az első értelmes szó a hangzavarban.

A zeneszokrény szörnyű lármát csapott. Ravic feje belefájdult, és görcsös remegést érzett gyomrában, a rekeszizom táján. Körmét tenyerébe mélyesztette. Nem, nem álmodik. De akkor nagyon kell vigyáznia. Az a fő, hogy Haake ne lássa meg itt. És Rolande ne vegye észre, hogy ismeri azt az embert.

– Konyakot? – hallotta a saját hangját. – Köszönöm, ma már túl sokat ittam. Igen, ronda alak, látom. Azt hiszi, hogy német? Ismeri talán?

– Ma volt itt először – felelte Rolande vállvonogata. – De olyan, mint a többi német. Ezek mind egyformák. Hát igazán nem iszik semmit?

– Nem. Csak benéztem egy percre.

Érezte, hogy Rolande ránéz. Nyugodt mosolyra kényszerítette, magát.

– Meg akartam kérdezni, mikor lesz a búcsúvacsora. Csütörtökön vagy pénteken? Már elfelejtettem.

– Csütörtökön, Ravic. Számítok magára. Biztosan eljön?

– Okvetlenül. Szóval, csütörtökön. Csak ezt akartam tudni. Megyek aludni. Jó éjt, Rolande.

– A viszontlátásra, Ravic.

Az utca. A végtelen város – köddzsungel, ablakrengeteg. Sehol egy ember. De hirtelen feltűnik egy katonai járőr. Mi az? Már háború van? A kocsi. Fedezék, ahol menedéket lehet találni. Leshely, ahol meg lehet várni az ellenséget. A motor berregése... Mit csináljak? Lőjem le, ahogy kilép a házból?

Ravic körülnézett. Itt-ott egy-egy autót lehetett látni. Néhány kóbor macska osont a falak mellett. A távolban, egy utcai lámpa alatt, emberi alak. Csak nem rendőr? Aki meghallaná a lévést, és megnézné az autó rendszámát. Az se jó, hogy Rolande látta odabent. Eszébe jutott Morozov intése – ne kockáztass semmit, nem ér meg annyit! A portás nincs itt. Nagyon jó. Taxik sem állnak a ház előtt. Hétfőn kevés az utas ebben az órában. De nem volt ideje örülni ennek a megállapításnak. Alighogy végiggondolta, egy Citroen taxi döcögött el mellette, és megállt az Osiris előtt. A sofőr cigarettára gyújtott, és nagyot ásított.

Ravic érezte, hogy arcán megfeszül a bőr. Mi lenne, ha kilépne a Talbot-ból, és megmondaná a Citroennek, hogy odabent nincs már senki, és nem érdemes várni? Képtelenség. De elküldhetné valami megbízással, és előre kifizethetné az útját. Például odaadhatna neki egy levelet, hogy vigye el Morozovnak. Már

előkotort zsebéből egy darab papírt, és írni kezdett, de észbe kapott. Még nagyobb ostobaság. A sofőr megnyomta az indítót. A taxi tovagérdélt. Ravic kimeresztette szemét, de nem látott a taxi belsejébe.

Megdermedt a rémülettől. Hátha Haake kijött az Osirisből, és észrevétlenül beszállt a taxiba a sötétben, mialatt a papír fölé hajolt, hogy levedet írjon Morozovnak? Még csak az kellene, hogy egy ilyen hülyeség húzza keresztül a számítását!

Gyorsan megindította a kocsit. Első sebességgel. A Talbot, mint kilőtt nyíl, a Citroen után szökkent. A taxi hátsó ablakán keresztül nem látott senkit. De hátha Haake oldalt dőlt a sarokban? Ravic előzött, és lassan elhaladt a taxi mellett. De most se látott a kocsi sötét belsejében senkit. Megint lemaradt, azután újra előzött, és olyan közel húzott el a másik kocsi mellett, hogy szinte súrolta. A sofőr dühösen ráordított:

- Be van rúgva, maga marha? Mindenáron belém akar szaladni?
- A barátommal akarok beszélni – felelte Ravic –, aki a maga kocsijában ül.
- Részeg disznó! Hát nem látja, hogy nincs utasom?

Ravic most vette észre, hogy a zászló nincs lecsapva a taxamerőn. Lassított, azután éles fordulattal visszatért az Osiris elé. Haake ott állt a járda szélén. Felemelte kezét.

- Halló, taxi!

Ravic egyenesen odahajtott, és fékezett.

- Taxi? – kérdezte Haake.

– Nem – mondta Ravic, és kihajolt az ablakon. – Nézd csak! Hát ön az? Hogy van, hogy van?

Haake összehúzta szemét.

- Micsoda? – kérdezte csodálkozva.

– Azt hiszem, ismerjék egymást – mondta most Ravic németül. Haake előrehajolt, gyanúja eloszlott, arca kiderült.

- Mein Gott! Das ist ja Herr... Herr von...

- Horn.

– Úgy van! Herr von Horn! Hát ez nagyszerű! Micsoda véletlen! Kedves barátom, hol bújkált maga egész idő alatt?

– Itt, Párizsban. Üljen be a kocsimba. Nem gondoltam, hogy ilyen hamar visszajön.

– Háromszor is felhívtam magát. Talán más hotelbe költözött?

– Nem én. Még mindig a Prince de Galles-ban lakom. – Ravic előzékenyen kinyitotta a kocsiját. – Üljön be. Majd hazaviszem. Úgysem talál taxit ilyenkor.

Haake feltette egyik lábát a kocsijának lépcsőjére. Olyan közel volt, hogy szuszogását is hallani lehetett. Arca egészen vörös volt a sós italtól.

– Prince de Galles? – ismételte bárgyú álmélkodással. – Persze hogy azt mondta, vigye el az ördög! Én meg a George V. szállodában kerestem. – Rekedten nevetett. – Így már értem, miért nem ismeri ott senki! Persze hogy a Prince de Galles-ban kellett volna keresnem. Összetévesztettem a másik szállodával. Új noteszt hoztam magammal, a régijt otthon felejtettem. Azt hittem, fejből is tudom. Az ember nem emlékezhetik mindenre.

Ravic izgatottan figyelte a kaput. Nem szeretne volna, hogy most kiköjjön valaki az Osirisből, és meglássa. Még jó, hogy a lányoknak fel kell öltözni, mielőtt hazamennek. De nem társaloghat itt sokáig. Rá kell vennie Haakét, hogy szálljon már be a kocsiába.

– Be akart menni ide? – kérdezte Haake vigyorogva. – Jó kis helyecske!

– Igen, azt akartam. De már késő van.

Haake elővette zsebkendőjét, és alaposan kifújta orrát.

– Már nem érdemes bemenni – mondta. – Engem is majdnem kisöpörtek. Én voltam az utolsó vendég. Már zárni akarnak.

– Kár. Még be szerettem volna menni valahová. No de mindegy. Üljen be. Mit ácsorogjunk itt.

– Tud egy helyet, ami még nyitva van?

– Micsoda kérdés? Az igazán jó helyeken csak most kezdődik az élet. Ez itt semmi. Ez csak jámbor turistáknak való.

– Igazán? Azt hittem, igazi párizsi lebúj.

– Szó sincs róla. Ez egy közönséges bordélyház. Ilyesmit tucatjával lehet találni akárhol, még Berlinben is.

Ravic kétszer-háromszor könnyedén rátaposott a pedálra. A motor felbúgott, majd elhalkult. Jól számított – Haake azt hitte, hogy ott akarja hagyni.

Megkapaszkodott az ajtóban, és gyorsan bemászott a kocsiba Ravic mellé.

– Milyen szerencsés véletlen – mondta. – Igazán örülök, hogy megint találkoztunk.

Ravic átnyúlt Haake térde fölött, és behúzta az ajtót.

– Részemről a szerencse – mondta közömbös udvariassággal.

– Nekem ez a hely is tetszett. Csupa meztelen lány. Csodálom, hogy a rendőrség megengedi. A legtöbb persze beteg, mi?

– Hát az ilyen helyeken vigyázni kell.

A koci lassan elgördült az Osiris elől.

– De bizonyára vannak olyan helyek is, ahol nem érheti az embert kellemetlen meglepetés – mondta Haake, és kérdően nézett Ravicra. – Nem szeretnék hazavinni valamit. Másrészt nevetséges, hogy így menjek haza Párizsból. Ki kell használni az alkalmat, az ember csak egyszer él.

Tárcájából szivart vett elő, és leharapta a végét.

– Teljesen igaza van – mondta Ravic, és odanyújtotta a villamos öngyújtót.

– Hova megyünk? – kérdezte Haake.

– Mi a véleménye egy maison de rendez-vous-ról? Nem akarná megnézni?

– Mi az?

– Egy ház, ahová úriasszonyok járnak. Társaságbeli úriasszonyok, akik egy kis kalandra vágynak.

– Micsoda? Igazi úriasszonyok?

– A legjobb társaságból. Asszonyok, akiknek a férje öreg. Asszonyok, akik unják a férjüket. Asszonyok, akiknek a férje nem keres eleget.

– De hogyan? Csak nem merik megtenni? Hogy megy ez itt?

– Időnként elmennek néhány órára. Mintha csak vendégségbe mennének, vagy koktélpartira. Van köztük olyan, akit telefonon el lehet hívni. Nem hivatalos bordélyház, nem is mulató. Ismerek egyet a Bois kézepén. Talán az a legelőkelőbb. Kis magánpalota. A tulajdonosnője olyan, mint egy hercegnő. Minden csendes, elegáns, diszkrét, disztingvált.

Ravic halkán beszélt, nyugodtan, közömbösen dobta oda a szavakat. Maga is csodálkozott rajta, hogy így tud uralkodni magán. Úgy beszélt, mint egy idegenvezető. Érezte, hogy karja remeg. Mindkét kezével görcsösen szorongatta

a volánt.

– Csodálkozni fog, ha meglátja a termeket – duruzsolt Ravic tovább. – Valódi antik bútor, csodás keleti szőnyegek, régi nemes bor, fejedelmi kiszolgálás. Ami meg a nőket illeti, nincs semmi kockázat. Ez az egy biztos.

Haake mélyen beszívta szivarja füstjét.

– Ez mind nagyon szép, kedves Herr von Horn! Több, mint szép valóságos álom. Csak az a kérdés, mibe kerül? Bizonyára nem olcsó multság.

– Ah, csekélység, szóra sem érdemes – vetette oda Ravic.

Haake kissé zavarba jött.

– Attól függ, mit nevez maga csekélységnek – mondta rekedt nevetéssel. – Németországban valutázarl,at v.an. Nem sok frankot hoztam magammal.

– Értem – béliintatt Ravic. – De itt különleges esetről van szó. A tulajdonos régi ismerősöm. Sok szívességet tettem neki. Boldog lesz, ha viszonzhatja egyszer. Ha azt mondom neki, hogy elhoztam egy jó barátomat, biztos vagyok benne, hogy nagyon előzékeny lesz. Meg se engedi majd, hogy fizessen. Legfeljebb borraivalót kell adnia, ami már igazán nem számít. Ha akarja, sem költhet ott többet, mint amennyit egy üveg borért fizetett az Osirisben.

– Igazán?

– Majd meglátja.

Haake izgatottan fészkelődni kezdett a helyén. Arca csupa mosoly volt. Barátságosan megveregette Ravic vállát.

– Donnerwetter! Ez aztán szerencse! Milyen jó, hogy ilyen szépen összetalálkoztunk! Látom, maga nagyszerűen ismeri Párizst. És ha igazán nagy szívességet tett annak az asszonynak...

Ravic egyenesen Haake szemébe nézett.

– Magának megmondhatom. Az ilyen találkahelyeknek néha mégis kellemetlenségék támad a hatóságakkal. Mindig akad egy tisztviselő, aki meg van szorulva, és zsarolni akar. Talán érti, mire gondolak?

– Hogy értem-e? – Haake mintha tűnődött volna valamin néhány pillanatig. – Magának ilyen jó összeköttetései vannak?

– Sokat járok társaságba. Ismerek néhány embert, aki magas pozíciót tölt be. El tudok intézni egyet-mást a minisztériumban.

– Igazán? Ez nagyon érdekes. Talán még más dologban is a segítségemre

lehet. Mikor beszélgethetnénk erről egy kicsit?

– Amikor magának kellemes. Meddig marad még Párizsban?

– Meddig? Igazán bosszantó! Mindig olyankor találkozom magával, amikor már lejárt az időm. Most is utazom már. Reggel hét harminckor indul a vonatam. – Előrehajalt, és megnézte a kocsni óráját. – Jó, hogy eszembe juttatta. Mindéssze két és fél órárn van. Hét harmincra kint kell lennem a Gare du Nord-on. Nem is tudam, van-e idő arra a kiruccanásra?

– Két és fél óra? Meg lehet csinálni. Az a kérdés, vissza kell-e még mennie a szállodájába?

– Nem. Szerencsére kint van a poggyászom a pályaudvaron. Már délután kiköltöztem a hotelből, így megtakarítak egy napi szállást. Ne nevéssen ki, Herr von Horn. Maga nem tudja, mi az, ha az ember kénytelen kiszámított pénzzel utazni.

Ravic azon kapta magát rajta, hogy csakugyan mosolyog. Még jobban megmarkolta a kormánykereket. Lehetetlen, gondolta, teljesen lehetetlen. Valami még közbejön, és elrontja az egészet. Elképzzelhetetlen, hogy ilyen szerencsése legyen! Haakénak most szállt csak fejébe az alkohol, a friss levegőn. Nyelve nehéz lett, a feje még nehezebb. Kényelmesen elhelyezkedett a kocsni sarkában, és szundikálni kezdett. Álla leesett, szeme becsukódott.

A kocsni nesztelenül befordult a Bois-ba. A két reflektor belevágott a sötétségbe. Fák bukkantak elő és maradtak le kísértetiesen, hirtelen. Pazar akácillat tódult be a kocsni ablakán. A gumikerekek simán gurultak a sétány aszfaltos kocsni, útján. A motor lágyan duruzsolt. Bal kéz felől kis tó csillant fel partján a fűzfák világosabbak voltak, mint a többi fa körös-körül.

A pázsitokat gyöngyházfényű harmat lepte be. A kocsni suhant tovább. Route de Madrid. Route de la Porte St. James, Route de Neuilly. Víz friss szaga. A Szajna. Ravic most a Boulevard de la Seine fái alatt vezette a kocsnit. Két bárka lebegett a holdvilágos folyén. Az egyik bárka fedélzetén kutya ugatott. Hangak hallatszottak a vízen keresztül. Az egyik bárka orrában lámpa pislogott. Ravic hajtott tovább, a Szajna mentén, mindig egyenletes sebességgel, nehogy felriassza Haakét.

Itt akart megállni, de nem lehetett. A két bárka túlságosan közel volt a parthoz. Befordult a Rue de la Ferme-re, elhagyta a Szajnat, visszatért az Allée de Longchamp-ra. Azután óvatosan befordult egy szűk mellékútra. Véletlenül Haakéra pillantott, és csodálkozva látta, hogy szeme nyitva van megint. Haake merően nézett rá. Anélkül, hogy teste elmozdult volna, felemelte fejét, és

Ravicra nézett. Szeme úgy ragyogott, mint két üveggolyó az autó szerelvényfalának gyenge fényében. Ravic úgy érezte, mintha villamosítés érte volna hirtelen.

– Ébren van? – kérdezte.

Haake nem felelt. Meg se moccant, szeme se rebbent meg, csak Ravicra tapadt.

– Hol vagyunk? – kérdezte végre.

– A Bois de Boulogne-ban. Közel a Restaurant des Cascade-hoz.

– Mióta jövünk?

– Talán tíz perce.

– Több lesz az.

– Nem hiszem.

– Mielőtt elaludtam, megnéztem az órát. Már fél órája, hogy elindultunk.

– Igazán? – csodálkozott Ravic. – Nem is gondoltam volna. Most már mindjárt ott leszünk.

Haake szeme még mindig Ravicra tapadt.

– Hol?

– A maison de rendez-vous-ban.

Haake kiegyenesedett.

– Forduljunk vissza – mondta.

– Vissza? Most, amikor már majdnem ott vagyunk?

– Mindegy. Forduljon vissza.

Haake már nem volt részeg. Szeméből kiment az álom, feje már egészen tiszta volt. Kedélyes bohémsága elpárolgott, még az arca is megváltozott. Megint az a régi arc volt – most először megint az a régi arc, mely örökre bevésődött Ravic emlékezetébe a Gestapo kínzókamrájában. De Ravic már nem reszketett. F, gyszerre megszabadult attói a furcsa érzéstől, ami elfogta az Osiris előtt, amikor Haake beszállt a kocsijába. Attól a kellemetlen érzéstől, hogy törbecsal egy gyanútlan embert, akihez tulajdonképpen semmi köze, akire talán haragudni se tud már. Most megint azt a gyűlöletes arcot látta, azt a hideg, könyörtelen szemet, mely a kínok éjszakáin hajolt fölé, amikor eszméletlenségéből felocsolták. Ugyanaz a hideg tekintet, ugyanaz a hideg, halk, de átható hang...

Ravicban hirtelen megváltozott minden. Mintha átkapcsolták volna. A feszültség megmaradt, de a habozás, az idegesség, a bizonytalanság határozott lendéletté változott, melynek egyetlen iránya és célja volt. Minden egyéb eltűnt. Hosszú évek minden eseménye hamuba hullt. Nem maradt más, csak az a szürke falú szoba, vakító, ernyőtlen villanylámpáival, a vér, a veríték, a bőrkorbács a kín és a félelem szagával.

– Miért? – kérdezte Ravic.

– Vissza kell mennem a hotelbe.

– Azt mondta, kint van már a poggyásza a pályaudvaron.

– Ott van a ruhatárban. De még el kell intéznem valamit, mielőtt elutazom. Vár valaki a hotelben. Egészen megfeledkeztem róla. Vigyen vissza a városba.

– All right.

Ravic az utolsó héten tízszer is kint volt a Bois-ban. Mindenfelé hajtott, éjjel is, nappal is. Pontosan tudta, hol van. Még egy pár perc. Befordult egy szűk útra.

– Visszafelé megyénk? A városba?

– Igen.

A fák nehéz illata a sűrűben, ahova nappal sem hatol be a fény. Újabb forduló, egy másik út, még sötétebb. Az autó reflektorainak visszaverődő ragyogása a bokrokon. Ravic a tükörben útitársát figyelte. Észrevette, hogy Haake bal keze megmozdul, és lassan, nagyon lassan, óvatosan csúszik a zsebe felé.

Jobb kezes kocsí, gondolta Ravic. Hála istennek, a Talbot kormány szerkezete jobb kéz felől van! Kanyar következett. Ravic hirtelen vette a fordulót, bal kezével a kormánykereket szorongatta, úgy tett, mintha a fordulattal együtt oldalra dőlné, gyorsított, és ahogy a kocsi teljes sebességgel előreszánguldott a már egyenes úton, minden erejével rátaposott a fékre. A kocsi nagyot zökkent. A fék recsegett-ropogott. Ravic egyik lábát a fékre nyomta, a másikat megvetette a kocsi padlóján, hogy visszanyerje egyensúlyát.

Haake lábának nem volt támasza, a zökkenő váratlanul érte, nem számíthatott rá. Derékban megrándult és előrebukott. Már nem volt ideje kihúzni kezét a zsebéből. Homlokával nekivágódott a kocsi elejének és a szélvédő üvegnek. Ebben a pillanatban Ravic hátulról fejbe verte a franciakulccsal, amit jobb zsebéből rántott elő. A nehéz szerszám Haake tarkóját érte. Haake nem tápázkodott fel. Oldalt dőlt, mint egy zsák, jobb válla a kocsi elejéhez szorult,

különben végigzuhant volna az ülésen keresztben.

Ravic rögtön továbbhajtott. Letampította a reflektort, és körülnézett. Nem volt más kocsi a közelben, nem látott senkit, aki a fékcsikorgást meghallhatta volna. Arra gondolt, hogy kirángatja Haakét a kocsiból, és egyelőre elrejtí a bokrok közé, hogy el ne árulhassa, ha véletlenül mégis jönne valaki.

Meg is állt az első keresztútnál, kikapcsolta a világítást, és leállította a motort, kiugrott a kocsiból, felemelte a hűtő fedelét, és hallgatódzott. Így messziről meghallja, ha valaki közeledik. Gyorsan eldugja Haake-t a bokrok mögé. Ha jönni talál valaki, úgy tesz, mintha baj volna a motorral, és azt babrálgatná.

Hangos csend volt. Olyan mély csend, hogy szinte zümmögött a sötétben. Ravic összeszorította kezeit, olyan erősen, hogy fájt. Tudta, hogy nem a csend zúg, hanem vére dobol a fülében. Néhány lassú, mély lélegzetet vett. A zümmögés mind erősebb lett. Végül éles hangok váltak ki belőle. Ravic megfeszített figyelemmel hallgatódzott. A hang mind csengőbb és határozottabb lett.

Ravic egyszerre felkacagott. Hogy erre nem gondolt előbb! Persze hogy a tücskök ciripelnek, ott bújkálnak a réten, éppen vele szemben, ott zendítenek rá hangversenyekre, mellyel a felkelő napot szokták fogadni.

Halovány derengés enyhítette már a sötétséget. Ravic lecsukta a hűtő fedelét. Sietnie kell. Végezni a munkával, mielőtt megvirrad. Körülnézett. A hely nem volt megfelelő. Az egész Bois nem volt alkalmas arra, amire gondolt. Nem számított arra, hogy ilyen késő lesz, mire eljut idáig. A Szajna is közel volt, és tükre visszaverte a hajnal első fényét.

Ravic hirtelen megfordult. Kaparászást hallott és utána nyöszörgést. Haake egyik keze kibújt a kocsi nyitott ajtaján, és tapogatózva kaparászott a sárhányón. Ravic most vette észre, hogy a franciakulcsot még mindig a kezében szorongatja. Megragadta Haakét kabátja gallérjánál, és kissé felemelte, hogy a feje szabad legyen. Kétszer fejbe vágta újra. A nyöszörgés elhallgatott. Ekkor hangos koppanás ütötte meg a fülét. Szíve nagyot dobbant. Aztán észrevette, hogy egy revolver esett le a kocsi éléséről a lépcsőre. Haake nyilván már a kezében tartotta, lévésre készen, amikor a hirtelen fékezés előrelökte. Ravic felemelte a revolvért, és bedobta a kocsiba.

Körülnézett. A tücskök muzsikája felverte a rétet. Az ég szövete vékonyabb lett, és mintha magasabbra emelkedett volna. Még néhány perc, és előbújik a nap. Ravic kinyitotta az ajtót, kirángatta Haakét a kocsiból, felemelte az elülső élést, és megpróbálta betolni Haakét a kocsi padlójára, az elülső és hátsó ülés

közé. Nem ment. Kevés volt a hely.

Ravic a kocsí mögé sietett, és kinyitotta a poggyásztartót. Volt benne néhány limlom. Gyorsan kidobta. Aztán újra kihúzta Haakét a kocsiból, és hátravonszolta. Haake még élt. Rettentő nehéz vált. Ravic homlokáról csurgott a veríték. Végre sikerült begyömöszölnie a testet a poggyásztartóba. Felhúzott térdel kuporgott ott, mint valami embrió. Ravic felemelte a földről a szerszámokat, a lapátot, a kocsiemelőt, és berakta a hátsó ülésre.

Egy madár énekelni kezdett a legközelebbi fán. Ravic riadtan felkapta a fejét. Még soha életében nem hallott ilyen éles hangokat. De a rét elhallgatott. Ravic biztosra akart menni. Megkerülte a kocsit, és félig felemelte a poggyásztartó fedelét. Bal lábát a hátsó lökhárítóra tette, és térdével feltámasztotta a fedelet, csak éppen annyira, hogy kényelmesen alányúlhasson. Ha valaki jönni talál, úgy fest majd, mintha egy szerszámot keresne. Azonkívül tüstént leengedheti a fedőt. Sietnie kellett. Még sok dolga volt. De előbb végeznie kell Haakéval.

Haake feje a jobb sarokba szorult. Nyaka puha volt, az ütőér még erősen vert. Mindkét kezével megmarkolta Haake nyakát, és teljes erejéből megszorította. Úgy érezte, hogy sohasem lesz vége. A fej kissé megbiccent. A lábak mintha ki akartak volna nyújtózkodni. De Haake mozdulni se tudott ruhájától. Szája lassan kinyílt. Fölöttük az ágon a madár újra dalolni kezdett. Haake nyelve vastag volt, sárga nyál lepte be. Aztán hirtelen kinyitotta egyik szemét.

A szem kimeredt, kidülledt, mintha elválna a testtől, és önállóan közeledne Ravic felé. Mintha megértés csillant volna fel benne, mintha most eszmélt volna rá, mi történt vele és miért. A test azután elernyed. Ravic még néhány percig szorongatta a nyakát. Kész. A poggyásztartó fedele becsukódott.

Ravic néhány lépést tett, érezte, hogy a térde reszket, aztán egy fának támaszkodott és hányt. Úgy érezte, kiszakad a gyomra. Erőt akart venni magán, de nem sikerült. Amikor kissé magához tért, látta, hogy egy ember jön a réten keresztül. Az ember már messziről bámult rá. Ravic dermedten támaszkodott a fának. Az ember lassan, nyugodtan közeledett. Ruhája olyan volt, mint egy kertészé vagy napszámásé. Ravic köpött egyet, elővett zsebéből egy csomag cigarettát, s rágyújtott. Mélyen beszívta a füstöt. A keserű füst a torkát marta. Az ember elhaladt mellette, figyelmesen megnézte a helyet, ahová Ravic hányt, aztán Ravicra nézett, majd a kocsira. Nem szólt semmit, és arca sem árult el semmit. Lassú léptekkel folytatta útját, és eltűnt a fák közt.

Ravic még néhány percig várt. Aztán bezárta a poggyásztartót, visszaült helyére, és elindította a motort. Már nem volt semmi dolga a Bois-ban. Világos nappal itt már nem tehet semmit. Elhatározta, hogy kihajt St. Germainbe. Úgy

ismerte azt az erdőt, mint a tenyerét.

Egy óra múlva megállt egy kis fogadó előtt. Nagyon éhes volt, és agyában zsibadtságot érzett. Kávét és brióst rendelt, azután kiment mosakodni. A mosdóhelyiség büdös volt. Szappant kért, törülközőt és egy pohár vizet. Alaposan megmosta kezét, kiöblítette száját, és visszament az étterembe. Az asztalon már várta a párolgó kávé.

Fecskék röpködtek az eresz alatt, a nap aranyos ábrákat rajzolt a faira. Munkába siető emberek haladtak el az ablak előtt. Egy cseléd lány feltűzött szoknyával vödröt hozott be, és hozzálátott a padló felsíkálásához. Friss reggeli szellő rázogatta a nyitott ajtó zsinórokra fűzött gyöngyfűggönyét. Békésebb nyári reggelt el se lehetett volna képzelni. A kávé nagyon ízlett, de nem evett hozzá semmit. Irtózott attól, hogy a kezével hozzányúljon és a szájába vegye.

Micsoda ostobaság! – gondolta bosszúsan. Még csak az kellene, hogy ez a história lelki komplexusokat hagyjon bennem! Ennem kell, hogy eröm legyen elvégezni, ami még hátra van. A csomagból kivett egy cigarettát. Ügyelt rá, hogy ne azt a végét tegye ajka közé, amihez az ujja hozzáért. No, itt van megint! Ez így nem megy tovább, okvetlenül le keli győznöm! Még egy kávét ivott, de nem tudta rákényszeríteni magát, hogy egyék hozzá valamit. Majd elmúlik, ha túlestem az egészen – így vigasztalta magát. Fizetett, és visszaült a kocsiba.

Tehéncsorda. Lepkék. Napsütötte, vadvirágos rét. A szélvédő üvegen is szikráztak, táncoltak a napsugarak. Majd magasabbra hágott a nap, és a poggyásztartóra sütött, melyben Haake kuporgott holtan. Haake, aki azt se tudta, ki ölte meg és miért. Utolsó pillantása olyan volt, mintha megértette volna – de talán csak képzelődés az egész. Másképp kellett volna csinálni. Haake életének utolsó jelenete egészen másképp kellett volna lejátszódnia... Ha megmondhatta volna neki:

– *Megismer, Haake? Tudja, ki vagyok én?*

A vörös arc rámered.

– *Nem! Honnan tudnám? Kicsoda maga? Nem is hiszem, hogy talákoztunk volna valaha.*

– *De talákoztunk, Haake. Nem is egyszer.*

– *Mikor? Talán együtt jártunk a tisztiiskolába? Nem emlékszem...*

– *Nem a tisztiiskolában ismerkedtünk meg, Haake. Jóval később történt.*

– *Később? Hogy lehet az? Maga külföldön élt, én meg Németországban.*

Csak az utóbbi két évben jöttem néha Párizsba. Itt találkoztunk volna? Együtt mulattunk talán? Akkor részeg lehettem. Nem emlékszem...

– Nem, nem ittunk együtt, Haake. Nem is itt történt. Németországban ismerkedtünk meg, Haake.

Leeresztett sorompó. Vasúti sínek. Deszkapalánk mögött ápolt kis kert. Rózsa, lilium, napraforgó. Eltévedt, kormos kis vonat, amint pöfögve döcög. De az autó szélvédő üvege egy szempárt ver vissza.

– Németországban? Tudom már! Bizonyára Nürnbergben. A párt valamelyik nagygyűlésén. Könnyen lehet, hogy a Nürnberger Hof-ban találkoztunk. Sokan voltunk, nem emlékezhetem mindenkire.

– Nem, Haake – mondta Ravic. A szélvédő üveghez beszélt halkán, összeszorított fogai közül, és fekete árnyak lebegtek körülötte, a múlt sötét árnyai. – Nem Nürnbergben látott, hanem Berlinben.

– Berlinben? – A tűnődő arc felderült. Haake megunt a töprengést. Joviális hangot ütött meg. – Kedves öregem, megadom magam! Bevallom, hogy nem tudom kitalálni. Köpje már ki a nagy titkot, hiszen megpukkadok a kíváncsiságtól! Ne vonjon kínpadra! Hol ismerkedett meg velem!

– Ott, Haake, éppen ott! A kínpadon! Mégiscsak kitalálta végre!

Haake arcán zavar tükröződött, bizonytalan, óvatos mosollyal:

– Micsoda tréfa ez? Beszéljen már komolyan, barátom!

– Ez nem tréfa, Haake, sőt nagyon komoly dolog. Most már tudja, ki vagyok?

Haake még nagyobb zavarba jött.

– Hogy tudnám? Ezer meg ezer emberrel volt dolgom! Ha hivatalosan érintkeztünk egymással, hiába faggat. Talán a titkosrendőrségre céloz?

– Arra, Haake, arra. A Gestapóra.

– Istenem! – vonogatta vállát Haake. – Ha esetleg kihallgatták ott... !

– Igen, Haake, kihallgattak. Nézzen csak meg jól! Nem jut eszébe semmi?

Újabb vállvonogatás.

– Ugyan kérem! Annyi embert hallgattunk ki! Napról napra...

– Kihallgatták őket? Félholtra verték őket, összezúzták a veséjüket, összetörték a csontjaikat! Ha elvesztették az eszméletüket, levonszolták őket

a pincébe, akár a zsákot! Azután újra felhurcolták, kinyomták a szemüket, összevagdalták az arcukat, gyertyával égették a férfiak heréjét! Ezt nevezi maga kihallgatásnak! Már jajveszékelné, sikoltozni sem tudtak, csak nyögtek kínjukban – ez volt a kihallgatás! Aki elájult, fellocsolták – nem emberségből, csak azért, hogy a hasukon táncolhassanak, gumibottal verhessék a talpukat, korbáccsal hasogassák a hátukat! Ez volt a kihallgatás! Ez volt az, amit maga ártatlan pofával, vállvonogatva hivatalos érintkezésnek nevez!

A robogó autó ellőtt kibontakozott a táj. Lágyan hajladozó búzagalászok, pipacsos rétek, zölden mosolygó dűlők, sövények, vadrózsabokrok. De Ravic csak egy arcot látott a szélvédő üvegen keresztül, szeme rámeredt, és foga csikorgott, ahogy beszélt hozzá – ahogy elmondta neki mindazt, amit el kellett volna mondania, amit el szeretett volna mondani. Amitől Haakét megszabadította a túl gyors halál.

– Maradjon veszteg! Ha megmoccan, lelövöm, mint a veszett kutyát! Nem emlékszik Max Rosenbergre, aki rettenetes állapotban feküdt mellettem a pincében? Összeszedte utolsó erejét, és odavagdosta fejét a cementpadlóhoz, hogy a könnyőrekes halál megváltsa végre kínjaitól! Attól, hogy újra „kihallgassák”. S miért – mert tagja volt a szociáldemokrata pártnak! Vagy Willmannra, aki már nem tudott beszélni, csak vért köpött. Maga hallgatta ki két óra hosszat, és közben kiverte valamennyi fogát, az egyik szemét is. Miért – mert hívő katolikus volt, és nem tudta elfogadni azt a hittételt, hogy a Führer az új Messiás. Vagy Riesenfeldre, akinek a feje és a háta olyan volt, mint egy darab alaktalan, nyers, véres hús. Könyörgött nekünk, hogy harapjuk át az ütőerét – ő maga nem tudta megtenni, mert már nem volt foga, hiszen Haake úr hallgatta ki, és miért – mert pacifista volt, szerette a gyermekeket, gyűlölte a háborút, és nem akarta elhinni, hogy a német kultúra bombázógépekben és aknavetőkből nyilvánul meg a legtökéletesebben!

Kihallgatás! Ezreket hallgattál ki így, te elvetemélt, ocsmány disznó – meg ne mozdítsd a kezed, mert csúnyán ráfizetsz –, ez egyszer te fogsz rá fizetni! Most a kezembe kerültél, végre a kezemben vagy! Tudod, hova megyünk? Elviszlek egy magányos házba, melynek jó vastag falai vannak. Most majd én hallgatlak ki téged, lassan, szép lassan, napokon keresztül. Kipróbálom rajtad, amire te tanítottál. Ahogy Rosenberget kezelted, ahogy Willmann kezelted, ahogy Riesenfeldet kezelted – látni akarom, hogy ízlik neked! És azután, ha mindezt kitapasztaltad a magad bőrén is, akkor azután...

Ravic csak most vette észre, hogy az auté eszeveszett tempóban száguld, csökkentette a sebességet. Házak, kutyák, csirkék villantak el mellette. Egy falu.

Legelésző lovak, vágató csikók – kinyújtott nyakkal, magasra emelt fejfel ágaskodtak, mint a pogány legendák kentaurjai – csupa pezsdülő, pajzán, játékos élet!

Egy mosolygó asszony, kosárral a fején. Kifeszített zsinegen himbálódzó, frissen mosott fehérnemű – a családi boldogság, tisztaság, nyugalom, biztonság zászlói. Hancúrozó gyerekek... Ravic tisztán látott mindent, és mégis úgy, mintha üvegfal választaná el tőle. Milyen közel volt, és mégis milyen irtózatossan messze: a szépség, ártatlanság, béke. Eddig is elkerülte, de most már végleg elválasztotta tőle egy szakadék – ez az éjszaka és ami hajnalban történt. Nem sajnálta, nem bánta meg. Ez volt a sorsa, így kellett lennie.

De azért mégis lassabban kell hajtani. Csak akkor lehet baj, csak akkor tartóztathatják fel, ha így száguld lakott falvakon keresztül. Hány óra van? Már két érája robog? Lehetséges? Észre se vette. Más dolga volt – a fenevaddal beszélgetett.

St. Germain. A park. Kék ég és fekete rácskerítés. Fák, fasorok, utcák és terek, ahol nem látni mást, csak fákat, fákat, fákat. Mind sűrűbben csoportosultak. Aztán az erdő, a sötét vadon. A kocsi lassított, és eltűnt a sűrűben. Körös-körül zöld lombok. Eltakarták az eget, eltakartak mindent, még azt az óriási, zümmögő rovar is, mely kusza vonalakban suhant beljebb, mindig beljebb a sűrűbe.

A talaj puha volt és csupa bozót. Jó hely – messze az élettől. Ravic otthagya a kocsit, és gyalog tört tovább a bokrok közé. Körülbelül száz méternyire megállt – elég messze az úttól és mégis elég közel ahhoz, hogy szemmel tarthassa a kocsit. Az ásót is magával vitte, és munkához látott.

Könnyen ment. Ha váratlanul felbukkan valaki, akkor sincs baj. Legfeljebb eldugja az ásót, és visszaballag az autóhoz. Mintha csak járt volna egy kicsit, hogy kinyújtóztassa elgémberedett lábait.

Csak annyit ásott, hogy elég földet kapjon, és alaposan beföldelhesse a hullát. Aztán visszatért a kocsihoz, beült, és megközelítette vele a gödröt. A hulla nehéz, nem akart fölöslegesen cipekedni. De vigyázott arra is, hogy a kerék ne hagyjon nyomot. Csak addig vezette a kocsit, amíg a talaj elég kemény volt. A hulla még nem volt merev. Odavonszolta a gödörhöz, és lerángatott róla minden ruhát. Könnyebben ment, mint gondolta. A meztelen hullát otthagya, a ruhát egy csomóban visszavitte a kocsihoz, és bezárta a poggyásztartóba. Beült a kocsiba, és jóval hátrább vitte – most már nem volt szükség rá a gödör közelében.

Amikor gyalog visszatért a gödörhöz, magával vitt egy kalapácsot is. Hátha véletlenül felfedezik a hullát? Majd gondoskodik róla, hogy ne ismerje fel

senki. Lehet, hogy túlzott óvatosság, de nem árthat semmit. Nem volt olyan könnyű visszatérni a gédérhez. Valami arra ösztökélte, hogy hagyja ott a hullát meztelenül, temetetlenül, üljön be a kocsiba, és száguldjon el, hátra se nézzen többé! Alig tudott ellenállni a kísértésnek. Útkézből többször megállt, és tétovázva körülnézett. Néhány lépésnyire tőle két mokus kergetődött egy nyírfa kérgén. Bundájuk vörösen csillogott a napfényben.

Az arc már puffadt volt és kékes. Ravic egy olajos rongyot terített rá, és felemelte a kalapácsot. Az ütés után riadtan hátraugrott. Nem csap itt túl nagy zajt? Aztán újra nekilátott, és összeszorított fogakkal verte-csapkodta Haake fejét a kalapáccsal, a rongyon keresztül. Egy idő után felemelte a rongyot. Fekete vérral borított, lucskos, felismerhetetlen húsdarabot látott. Akárcsak Riesenfeld feje ott a pincében, gondolta Ravic. De keze megint ökölbe szorult. Nem olyan, mint Riesenfeld feje, nem olyan! Az sokkal rosszabb volt, mert Riesenfeld még élt! Most meglátta a gyűrűt Haake jobb kezén. Lerángatta ujjáról, és a hullát belökte a gödörbe.

A gödör nem volt elég hosszú, fel kellett húzni a hulla térdét, hogy beférjen. Aztán lapátolni kezdte rá a földet. Elég gyorsan ment. Végül jól letaposta a földet, és betakarta fűtéglákkal, amiket már jó előre kivágott az ásóval. Olyan ügyesen csinálta, hogy a gödörnek nyoma sem maradt. A fűtéglák összefolytak, széleiket csak akkor láthatta, ha lehajolt, és alaposan megvizsgálta.

A kalapácsot, az ásót, a véres, olajos rongyot bezárta a poggyásztartóba. Aztán még egyszer visszament a gödörhöz, hogy megnézzé, nem hagyott-e hátra áruló nyomot. Nem talált semmit. Rendben van ez teljesen. Még néhány nap, egy kis eső, és maga sem találna már rá erre a helyre. Milyen furcsa: egy halott ember cipője, harisnyája, fehérneműje. A ruha nem olyan borzasztó, de az ing, az alsónadrág, a harisnya – kísérteties. – Mintha már bomlásnak indult volna, mint maga a halott. Ravic irtózott hozzányúlni, de megtette.

Gondosan kivágta a monogramokat és egyéb jeleket. A többit batyuba kététté, és külön elásta. Nem ott mindjárt, hanem tíz kilométerrel messzebb. Ha meg is találnák a hullát, hiába keresnék ruháit a közelben. Továbbhajtott, és csak akkor állt meg, amikor egy patakhoz ért. Elővette a kivágott monogramokat és szabócímkéket. Becsomagolta egy darab papirosba. Haake zsebnaptárát apró darabokra tépte. Átkutatta a tárcáját. Benne volt Haake útlevele, a vasúti jegy Berlinbe, egy csomó cím, tíz márka, és két darab ezerfrankos bankjegy. Ravic a francia pénzt zsebre tette. Már előbb is talált néhány kétfrankos bankjegyet Haake zsebeiben.

Sokáig nézegette a vasúti jegyet. Vasúti jegy Berlinbe. Milyen furcsa volt látni – egy jegy, mellyel Berlinbe lehet utazni. Összetépte, és a többihez rakta.

Az útlevelet is sokáig forgatta. Hároméves útlevét volt, és rajta állandó francia vízum – még két évig érvényes vízum. Már-már arra gondolt, hogy megtartja. Mulatságos lenne, ha Haake néven legálisan és nyugodtan élhetne itt tovább. De nem élhetne nyugodtan. Túlságosan veszélyes játék lenne. Összetépte az útlevelet és a tízmárkást is. De megtartotta Haake revolverét, gyűrűjét, kulcsait és a vasúti ruhatár poggyászcéduláját. Nyugodtan át akarta gondolni később, hogy mi legyen Haake poggyászával. Talán elhozatja a bőröndöket a pályaudvarról, hogy Haakénak ne maradjon nyoma Párizsban. Kezébe került még egy hotelszámla is. Apró darabokra tépte, mint a többit. Azután elégette ezeket a dolgokat.

Tovább tartott, mint gondolta volna. Szerencsére volt nála elég újság, hogy a kis rongyok is tüzet fogjanak. A hamut a patakba szórta. Alaposan megvizsgálta a kocsit, de nem talált rajta vérnyomokat. Gondosan megmosta a kalapácsot és a franciakulcsot, aztán visszatette helyére, a poggyásztartóba. Jól megmosta a kezét is, cigarettára gyújtott, és egy darabig ernyedten üldégett a kocsiban.

A nap ferde sugarai áttörtek a fák koronáin. Ravic ott ült a kocsiban, és cigarettázott. Végtelen ürességet érzett, és nem gondolt semmire. Már régen visszafordult, és a kastély felé vezető úton járt, amikor eszébe jutott Sybil. Már feltűntek a tizenharmadik században épült kastély fehér falai, amikor egyszerre megjelent előtte Sybil. Most történt először, hogy nem küzdött az emlék ellen, és nem igyekezett elnyomni, elhessegetni. Azelőtt, ha nem is sikerült szabadulnia tőle, legfeljebb addig a napig gondolt vissza, amikor Haake behozatta Sybilt a Gestapo-házba. Egy-egy gyötrő pillanatra előtte lebegett Sybil halálra rémült arca, de semmi egyéb. A többi elmosódott, összefolyt a szeme ellőtt. Talán még a hírre gondolt, ami később fülébe jutott – a hírre, hogy Sybil felakasztotta magát. Sohasem tudta elhinni. Ki tudná megmondani, hogyan halt meg, és mi történt vele, mielőtt kiszenvedett? Azelőtt, ha gondolatai eljutottak ideig, egy durva kéz belemarkolt Ravic agyába és szívébe, addig szorongatta mind a kettőt, míg végre görcsös szédülés fogta el. Nem látott többet, csak vörös ködöt, és nem érzett mást, csak a teljesen reménytelen, kétségbeesett bosszúvágyat. De most már tudott Sybil sorsára gondolni. A görcs feloldódott, a köd szertefoszlott. Valami felszabadult benne, és a dermedt borzalom felengedett. Sybil eltorzult szája becsukódott, üveges szeme élni kezdett, krétafehér arcába visszatért a vér. Most már nem a borzalom örök, mozdulatlan szobra volt, hanem ember, élő asszony, akit ismert és szeretett, akivel együtt élt és aludt, kinek gyengéd, mellét simogatta, aki két éven át megszépítette magányos életét és úgy sugárzott felé, mint az enyhe júniusi este. Hajnalok és alkonyatok jelentek meg a múlt horizontján, egy véres kapuról lepattant a zár, a kapu mögött virágos kert volt, ösvények és pázsitok – már

nem a Gestapo pincebörtöne.

Ravic már egy órája hajtotta a kocsit. Nem Párizs fele vette útját. St. Germain után megállt a Szajna-hídon, és bedobta Haake revolverét, pecsétgyűrűjét, kulcsait a folyóba. Azután leeresztette a kocsi fedelét, és továbbhajtott. Reggel van. Franciaországban van. Hol volt már az éjszaka ege, mintha sok-sok év választotta volna el tőle! Ami néhány órával azelőtt történt, egészen elmosódott, viszont mindaz, ami sok éven át elfojtott emlék volt benne, most felszabadult, titokzatosan, simán, könnyedén. A görcs felengedett.

Ravic nem értette, mi történt vele. Azt hitte, fáradt lesz, izgatott vagy közömbös. Azt hitte, utálatot érez majd, és alig várja, hogy berúgjon – hogy mindent elfelejtsen. Mindenre számított csak erre nem. Erre a nagy belső felszabadulásra. Váltakozó tájképek suhantak el az autó mellett, de egészen másképp, mint azelőtt. A búzaföldek daloltak, a pipacsok rikoltoztak, a nyárfák diadalmasan emelgették koronájukat – mintha zölden lángoló fáklyákat lóbáltak volna felé! A falusi házakból friss kenyérszag áradt, egy iskola előtt gyerekhangok szálltak az ég felé egyetlen hegedű kíséretével.

Nagy kerülő után visszafordult Párizs felé. Megismert egy-egy falut, egy-egy házat. Mit gondolt, amikor erre haladt néhány órával ellőtt? Hova tűnt az a fal, mely kizárta a világból, az emberek közül? Szertefoszlott, mint a köd, ha magasra hág a nap. Megint meglátta a játszadozó gyerekeket, a lustálkodó kutyákat és macskákat, a szélben libegő, tarka fehérneműt, az asszonyt, aki újabb ruhát szedett ki a kosárból, és felaggatta a kifeszített kötélre száradni. Megint látta, de most úgy érezte, hogy ő is ezekhez az emberekhez, állatokhoz, tárgyakhoz tartozik – pedig sok évig nem érezte ezt. Valami felolvadt benne, és lágyan, melegen elöntötte szívét. Mintha egy leégett mező újra kivirulna – mintha egy eltorzult vonal kiegyenesedne – mintha egy kibillent mérleg visszatérne egyensúlyába...

Ott ült a kocsiban, nyugodtan, csendesen, alig mert megmozdulni, nehogy elriassza az egészszet. De mindjobban megerősödött benne és körülötte. Egyenesen ült a kormánykerék mögött, és nem hitte el, még nem tudta elhinni, bár érezte, hogy itt van – az új érzés, amitől más ember lett. Arra számított, hogy Haake árnyéka ül majd mellette a kocsiban, az úton visszafelé, Haake némán, rámeredve... De csak a saját élete ült mellette, a régi énje tért vissza hozzá. Két szem, mely sok éven át vádolt, és némán könnyögött, most becsukódott, a száj megbékélt, a két rémülten kitárt kar lelankadt, hogy megpihenjen örökre. Haake halála feltámasztotta Sybilt egy órára, hogy aztán végleg a múlté legyen, ne visszajáró kísértet. Lehanyatló árnyékát szelíden eltemették a hársak és nyárfák, és nem maradt utána más, csak a nyár, a

duruzsoló szellő, a zümmögő darazsak – aztán a nagy, erős, tiszta fáradtság.

Már két hete nem aludt, de most alszik majd egy nagyot, minden gondolat nélkül... Leállította a kocsit a Rue Poncelet végén. Abban a pillanatban, ahogy a motor elhallgatott, és kilépett a kocsiból, olyan fáradtságot érzett, hogy alig tudott megállni a lábán. Nem az a elszabadult, ernyedő fáradtság volt, amit az úton érzett hazafelé – ez már csali zuhanás volt, epedő vágy az alvás utáa.

Elvánszorgott az Internationalba. Még a levegő is nehéz volt, válla a napsugár terhétől is roskadozott. Ekkor hirtelen eszébe jutott, hoay még fel kell adnia a szobáját a Prince de Galles-ban. Erről egészen megfeledkezett. Első gondolata az volt, hogy ráér még vele, majd ha kialudta magát. De felülkerekedett benne az óvatosság, taxiba ült, és elhajtattott a Prince de Galles-ba. Amikor kifizette számláját, majdnem ott felejtette a bőröndjeit.

A szálló hűvös halljában állt, a hosszú asztalhoz támaszkodva. A másik oldalon, a bárpultnál néhány vendég Martinit ivott. Ravic borraivalót adott a portásnak, és egy másik taxit hozatott. Azt, amelyen jött, már előbb kifizette, és elküldte.

– A Gare de 'Este-re! – kiáltott oda a sofőrnek jó hangosan, hogy a portás és az inas is meghallja. Hadd higgyék, hogy elutazott. A Rue de la Boétie sarkán megállította a taxit.

– Most veszem észre, hogy tévedtem! – mondta a sofőrnek. A vonatom egy órával később indul. Még korai kimenni a pályaudvarra. Beülök addig abba a bisztróba. Odáig még elvihet.

A bisztró ellőtt kiszállt, leemelte bőröndjeit, kifizette a taxit, és megvárta, míg eltűnik. Néhány perc múlva intett egy másik taxinak. Beült és az Internationalba hajtattott. A boyon kívül nem volt senki a kapuban. Éppen tizenkét óra volt, a portás ebédeit, a hotelesnő is. A boy szundikált, észre sem vette Ravicot. Maga vitte fel bőröndjeit szobájába. Itt gyorsan levetkőzött, és bement a fürdőszobába. Alaposan beszappanozta magát, és húsz percig állt a zuhany alatt. Aztán tetőtől talpig bedörgölte magát alkohollal. Kissé felfrissült tőle. Kicsomagolta bőröndjeit, és mindent elrakott. Friss fehérneműbe bújt, másik ruhát vett fél, aztán lement Morozov szobájába.

– Éppen hozzád készültem – mondta Morozov. – Szabadnapos vagyok. Egyétt ebédelheténk a Prince de Galles-ban.

Elhallgatott, és fürkészően nézte Ravicot.

– Már nincs ott semmi dolgom – felelte Ravic.

Morozov csak nézett rá.

– Kész – mondta Ravic. – Elintéztem. Ma reggel. Most ne kérdezz semmit. Aludni akarok.

– Nem lehetek valamiben a segítségedre?

– Elintéztem mindent. Jól és könnyen ment. Szerencsém volt.

– Hol a kocsi?

– Ott hagytam a Rue Poncelet végén. Minden a legnagyobb rendben.

– Hát igazán nincs már hátra semmi?

– Semmi. Csak rettentő fejfájást kaptam hirtelen. Aludnom kell. Majd később lejövök megint.

– Helyes. Alaposan körülnéztél?

– Minden rendben van.

– Biztos, hogy nem felejtettél el semmit?

– Nem, Borisz. Most nem tudok beszélni róla. Majd később. Előbb aludnom kell. Itthon maradsz?

– Természetesen. Megvárlak, Ravic.

– Köszönöm. Majd később lejövök.

Visszatért szobájába. Szörnyű fejfájás kínozta. Egy darabig az ablaknál állt és kinézett. Wiesenhoff emigráns liliumai ragyogtak faládában, odalent az ablakpárkányon. Szemben a régi, szürke fal. Hányszor bámult rá, amikor még volt min térnie a fejét. Most már elintézt mindent. Nincs több dolga, nincs semmi célja az életben. Így kellett lennie, és jó, hogy így történt minden, de azért a holnap üres lesz és értelmetlen. A mai nap nem az alkonyatba hanyatlik majd, hanem a semmibe.

Levetkőzött, és újra megmosakodott. Sokáig áztatta kezét alkoholban, és megszáritotta a levegőn. Bőre az ujjain és az ízületek körül már égett és feszült. Feje nehéz volt, és mintha valami meglazult volna benne. Elővett egy injekcióstűt, és kifőzte a kis villamosforralóban, az ablaknál. A víz csakhamar forrni kezdett, és bugyborékol, mint egy patak. Mint az a patak.

Ravic leütötte két ampulla végét, és a bennük levő tiszta, átlátszó folyadékot felhúzta a fecskendőbe. Megadta magának az injekciót, és lefeküdt az ágyra. Pár perc múlva felkelt, behozta ócska fürdőképenyét, és betakarozott vele. Úgy érezte magát, mintha tizenkét éves volna – fáradt, elhagyatott, csüggedt kisfiú.

Már alkonyodott, amikor felébredt. A háztetők halvány rózsaszínű fényben fürödtek. Wiesenhoff és Goldbergné hangja hallatszott fel alulról. Ravic nem értette, mit beszélnek, de nem is volt kíváncsi rá. Úgy érezte magát, mint az az ember, aki nem szokott délután aludni, és ha mégis megesik vele, kábultságában elveszíti a tájékozódást és kapcsolatát a világgal. Képes rá ilyenkor, hogy hirtelen, teljesen értelmetlenül öngyilkosságot kíséreljen meg. Most legjobb lenne operálni gondolta Ravic, egy komoly, szinte reménytelen műtét visszaadná energiámat. Egyszerre ráeszmélt arra, hogy éhes, rettentő éhes. Fejfájása teljesen elmúlt. Rendbe szedte magát, és lement.

Morozov ingujjban ült az asztalnál, és egy sakkfeladványba merült. Szobájában alig volt holmi. Portáslibériája egy szögön lógott. A sarokban az ikon ellőtt örökmécs égett. A másik sarokban kis asztalon szamovár állt, az ajtó mögött pedig egy kis modern hűtőszekrény. Ez volt Morozov legnagyobb fényűzése. A villamos jégszekrényben vodkát, sört és ennivalót tartott. Az ágyat török szőnyeg takarta. Morozov szó nélkül felállt, és egy üveg vodkát meg két poharat rakott az asz.talra.

– Zsubrovka – mondta, amint megtöltötte a poharakat.

Ravic leült az asztalhoz.

– Nem akarok inni, Borisz. Éhes vagyok, mint a farkas.

– Nagyon jó. Lemegyünk, és eszünk valamit. De addig is, itt van egy kis előétel. – Kinyitotta a jégszekrényt, turkálni kezdett benne, és előszedett mindenfélét: fekete, orosz kenyeret, uborkát, vaját és egy kis doboz kaviárt. – Ezt kóstold meg, öregem. A főnökömtől kaptam ajándékba. Orosz kaviár. Megbízható.

– Borisz – mondta Ravic –, ne színészkedjünk. Tudom, hogy meghalsz a kíváncsiságtól. Elmondom pár szóval, mi történt. Találkoztam vele az Osiris ellőtt, a franciakulccsal fejbe vertem a Bois-ban, és eltemettem St. Germainben.

– Nem látott senki?

– Nem. Még az Osiris ellőtt sem.

– És útkézben? A kocsiban?

– Valaki jött arra a Bois-ban, amikor már elintéztem Haakét a kocsiban. Nem látott semmit, csak a kocsit és engem, amint egy fának dőltem és hánytam. Biztos azt hitte, hogy berúgtam vagy rosszul vagyok. Nem olyan ritka látvány.

– És mit csináltál a holmijával?

– Elástam. De előbb kivágtam a monogramokat és a címkéket. A papírjaival

együtt elégettem. Nálam van még a pénze és a poggyászcédulája a Gare du Nord ruhatárából. Már előbb kiköltözött a szállójából, és reggel el akart utazni.

– Az áldóját! Ez aztán szerencse! Vérnyomok?

– Sehol. Alig volt valami vér. Feladtam a szobámat a Prince de Galles-ban. Visszahoztam onnan mindent. Az ismerősei bizonyára azt hiszik majd, hogy hazautazott. Ha elhozzuk a poggyászat a ruhatárból, nyoma se marad.

– Majd észreveszik Berlinben, hogy nem jött meg, és nyomoztatni kezdenek utána itt.

– Ha nem találják meg a poggyászat, nem tudhatják, hol tűnt el.

– Mi van a hálókocsijegyével?

– Elégettem.

– Akkor égesd el a poggyásznyugtát is.

– Valaki elmehetne a pályaudvarra, és elintézhethé a ruhatárban, hogy küldjék utána a poggyászt Berlinbe utánvétellel.

– Jobb lesz elégetni a nyugtát. Ha túlspekulálsz a dolgot, elcsúszol egy narancshéjon. Ha a poggyásza itt marad, azt hiszik, hogy eltűnt. Ez megtörténhetik Párizsban akárkivel. Nem olyan ritka eset. Persze, majd megindítják a vizsgálatot, és ha szerencsénk van, nyomon követik az Osirisig. Bent voltál?

– Csak egy percig. Ott láttam meg, de ő nem vett észre. Aztán meglestem .kint.

– És ha érdeklődnének, ki volt akkor az Osirisben? Rolande majd megnevez téged is.

– Nem tesz semmit. Gyakran megfordulok ott máskor is.

– Jobb lenne, ha nem vennének elő. Menekült, aki papírok nélkül él itt. Mindjárt gyanús. Tudja Rolande, hogy hol lakol?

– Nem. De ismeri Veber címét. Veber a hivatalos orvosuk. Rolande otthagyj.a az állását. Pár nap múlva vidékre utazik.

– Majd megtalálják és kikérdezik – mondta Morozov, és újra töltött. – Ravic, édes öregem, azt hiszem, legjobb lenne, ha most eltűnnél egy pár hétre.

Ravic ránézett.

– Könnyű ezt mondani, Borisz. Hova menjek?

– Bárhová, ahol sokan vannak. Menj Cannes-ba vagy Deauville-be. Könnyen

eltűnhetsz a rengeteg fürdővendég közt. Vagy menj Antibes-ba. Ott ismersz minden zugot. Ott sohasem igazoltatnak senkit, és nincs szükség papírokra. Meg lehet beszélni Veberrel és Rolande-dal, hogy értesítsenek, ha a rendőrség érdeklődik utánad.

Ravic megrázta fejét.

– Legjobb, ha az ember ott marad, ahol van, és úgy él, mintha nem történt volna semmi.

– Altalában igen. De ebben az esetben nem.

Ravic barátja szemébe nézett.

– Nem akarok megszökni. Itt maradok. Ez is hozzátartozik. Nem?

Morozov hallgatott.

– A poggyásznyugtát mindenesetre égesd el – mondta aztán. – Most rögtön.

Ravic elővette a cédulát, meggyújtotta, és a hamutartóba tette. Amikor elhamvadt, Morozov fogta a kis réztányért és kiöntötte az ablakon.

– Ezt elintéztük – mondta. – Van nálad még valami?

– A pénze.

– Mutasd.

Morozov megvizsgálta. Nem talált rajta semmiféle jelzés:.

– Ez nem veszélyes. Könnyű megszabadulni tőle. Mit akarsz vele tenni?

– Elküldöm a menekülteket segélyező bizottságnak. Persze, névtelenül.

– Holnap váltsd fel valahol, és két hét múlva add fel az összeget postán.

– Helyes.

Ravic visszatette a bankjegyeket a zsebébe. Amikor összehajtogatta hirtelen ráeszmélt arra, hogy lám, végül mégiscsak elvett valamit. Már tud enni! Kezére nézett, és mosolygott. Milyen örült rögeszme martaléka volt reggel. A friss fekete kenyér után nyúlt, és még egy karéjt szelt belőle.

– Hova menjünk vacsorázni? – kérdezte Morozov.

– Akárhova.

Morozov csodálkozva nézett rá. Ravic mosolygott. Hosszú idő óta most látta először mosolyogni.

– Mit bámuisz rám, Borisz? Mint egy ápolónő, aki lesi, mikor tör ki a

páciensen a roham! Ne tarts semmitől. Egészen nyugodt vagyok. Eltöröltem a föld színéről egy vadállatot, aki ezerszer súlyosabb büntetést érdemelt volna. A háborúban megöltem egy tucat ártatlan embert, aki nekem nem vétett semmit, és kitüntetést kaptam érte. Nem is tisztességes párviadalban öltem meg őket, szemtől szembe, hanem kígyó módjára, lesből, hátulról alattomban. De akkor ez hősi cselekedet vált, és becsületesre vált. Csak egy dologért utáltam magamat délelőtt – hogy nem vághattam Haake szemébe, miért ölöm meg. De ez is ostobaság! Elmúlt, már nem gondolok rá. Az a fő, hogy végeztem vele, és nem gyötörhet többé senkit. Aludtam rá egyet, és most már annyi közöm van a dologhoz, mintha újságban olvastam volna.

– Helyes – mondca Morozov, kabátját gambolva. – Gyerünk! Szükségem van egy kis italra.

– Neked? – csodálkozott Ravic.

– Nén nekem. Mert ma – Morozov kissé tétovázott, aztán kimondta – öregnek érzem magamat. Életemben először érzem, hogy öregszem.

A búcsúvacsora, amit Rolande tiszteletére rendeztek, pontosan hat órákor kezdődött. Egy óra hosszat tartott. Hét órákor már hozzáláttak az üzlethez megint. A nagyterem mellett egy külön szobában terítettek. A lányok teljesen felöltöztek, a legtöbb fekete selyemruhát vett fel. Mivel mindig meztelenül vagy félig meztelenül kerültek a szeme elé, Ravic alig ismerte meg őket. A nagyteremben csak hat lány maradt „szolgálatban”. Ezek hét órákor öltöztek fel, és akkor kaptak vacsorát. De fel kellett öltözniük, egyik sem maradhatott munkaruhájában. Nemcsak Madame parancsára tették, a lányok maguk is így kívánták. Ravic nem csodálkozott rajta. Tudta, hogy a prostituáltak társadalmának is megvan az etikettje. Szigorúan betartották, sokszor szigorúbban, mint a társaságbeli hölgyek a magukét.

A lányok pénzt adtak össze, és ajándékot vettek Rolande-nak. Hat fonott széket, amit használhat majd a kávéházában. Madame egy szép automata blokkpénztárt vásárolt neki, Ravic pedig két márványasztalt, ugyancsak a leendő kávéház részére. Ő volt az egyetlen férfi a társaságban. És az egyetlen, aki nem egészen kebelbeli.

Hat óra öt perckor már felszolgálták a vacsorát. Madame elnökölt az asztalfőn. Jobbján Rolande, balján Ravic ült. Azután következett az új gouvernante, a helyettes gouvernante és a lányok sorban.

Az előétel kiváló volt. Strassbourg-i libamáj, házi pástétom és hozzá öreg sherry. Utána finom Vichy-bort ittak. A halhoz 1933-as Meursault került az asztalra. A hal legalább olyan jó volt, mint amit Maximnál szoktak felszolgálni, a bor könnyű, és éppen a megfelelő évjárat. A következő fogás spárga volt, gyöngye, ropogósra sült csirke, válogatott saláta, amin éppen érezni lehetett a fokhagyma illatát, és itálnak Château St. Emilion. Az asztalfőn egy üveg 1921-es Romanée Contit bontottak.

– A lányok ezt úgyse tudják értékelni – mondta Madame.

Annál jobban értékelte Ravic. Viszont lemondott a pezsgőről és a csokoládékrémről. Éppen úgy, mint Madame, érett Brie sajtot evett helyette a borhoz és fehér kenyeret vaj nélkül. Az asztalnál folyó beszélgetés szakasztott olyan volt, mintha fiatal lányok gyűltek volna össze a nevelőintézetben egyik társuk születésnapjának megünneplésére. Az ajándékszékeket zöld lombokkal díszítették fel, az automatapénztár csillogott. A márványasztalok is ragyogtak.

Madame fekete estélyi ruhába öltözött. Gyémántokat is viselt, de nem sokat – csak egy brosst és egy gyűrűt. Gyönyörű kékesfehér köveket. Korona nélkül –

noha már grófné volt. Madame-nak volt ízlése. Imádta a gyémántot. Kijelentette, hogy a rubin és a smaragd kockázatos, csak a gyémánt biztos. Fesztelenél csevegett, hol Rolande-hoz, hol Ravichoz fordulva. Művelt hölgy volt, sokat olvasott, könnyedén, mulatságosan, szellemesen tudott társalogni. Gyakran idézett Montaigne-ből, Voltaire-ből, Chateaubriand-ből. Fehér haja kékes fényvel csillogott okos, ironikus arca fölött.

Hét órakor, a fekete után, a lányok felálltak, és elhagyták az asztalt, akár az illedelmes, engedelmes nevelőintézeti kislányok. Udvariasan megköszönték Madame-nak a vacsorát, és elbúcsúztak Rolande-tól. Madame még egy darabig az asztalnál maradt. Olyan Armagnacot hozatott, amelyet Ravic még sohasem ivott.

Most bejött a hat lány, aki a nagyteremben tartotta a frontot a vacsora alatt. Már megmosdottak, estélyi ruhába öltöztek és arcukon kevesebb rúzs volt, mint munka közben.

Madame megvárta, míg elhelyezkednek az asztalnál, és megkapják a halat. Néhány barátságos szót váltott velük, és megköszönte nekik, hogy hattól hétig feláldozták magukat a többiek kedvéért. Ezután Madame felállt, és kedvesen elköszönt a társaságtól.

– Magát még látom, Rolande, mielőtt elmegy, ugye?

– Természetesen, Madame.

– Itt hagyhatom önnek az Armagnacot? – fordult aztán Madame Ravichoz. Ravic megköszönte, és Madame visszavonalt szobájába. Járása, testtartása, minden szava, minden mozdulata arisztokrata hölgyre vallott.

Ravic fogta az üveget, és Rolande mellé ült.

– Mikor utazik? – kérdezte.

– Holnap délután négy óra hétkor.

– Ott leszek a pályaudvaron.

– Nagyon kedves, doktor úr, de kérem, ne jöjjön ki. Nem lehet. A vőlegényem ma este megérkezik, és együtt utazunk majd el. Megérti, ugye?

– Természetesen.

– Holnap még vásárolunk egyet-mást, és elküldetjük, mielőtt utazunk. Ma este átköltözöm az Hôtel Belfort-ba, és ott alszom. Jó, tiszta szálloda, és nem drága.

– A vőlegénye is ott száll meg?

– Hogy képzeli? – csodálkozott Rolande. – Még nem vagyunk házasok.

– Persze, persze.

Ravic tudta, hogy ez nem póz. Rolande nem volt más, mint egyszerű kenyérkereső nő, aki elvégezte dolgát – akár egy lányiskola felügyelője volt, akár egy bordélyházé. Munka után visszatér polgári életébe, és munkahelye légtéréből nem vitt haza semmit. Sok prostituált is így viselkedett. Számos kitűnő háziasszony akadt köztük. A prostitúciót komoly munkának, hivatásnak tekintették, nem bűnnek. Ez a felfogás óvta meg őket a végső elzülléstől.

Rolande mosolyogva nézett Ravicra, megfogta az Armagnacot, és megtöltötte Ravic poharát. Aztán egy darab papírt vett elő táskájából.

– Itt az új címem, Ravic. Tegye el. Ha egyszer bármilyen okból el akar menni Párizsból, házam mindig nyitva áll a maga számára.

Ravic megnézte a papírt.

– Két név van rajta – mondta Rolande. – Az első az enyém, ez még két hétig érvényes. Azután a másik nevet viselem majd, a férjemét.

Ravic eltette a papírt.

– Köszönöm, Rolande – mondta. – Egyelőre nem gondolok rá, hogy elmenjek Párizsból. És a völegényét bizonyára meglepné, ha beállítanék magukhoz.

– Téved, Ravic. Ezt azért mondja, mert az előbb megkértem, hogy ne jöjjön ki a pályaudvarra. Az egészen más. Az én meghívásom arra az esetre vonatkozik, ha magának sürgősen el kell tennie Párizsból.

Ravic ránézett.

– Hogy érti ezt, Rolande?

– Nézze, Ravic. Tudom, hogy maga emigráns. Mindig megtörténhetik, hogy valami kellemetlenségbe keveredik. Nem árt, ha tudja, hogy van egy hely, ahol nyugodtan alhatik. Ahova nem ér el a rendőrség keze.

– Honnan tudja, hogy emigráns vagyok?

– Tudom. Csak nem beszéltem róla. Itt sem említettem senkinek. A maga ügye nem tartozik másra. Őrizze meg a címet. Ha valamikor szüksége lenne rá, jöjjön le hozzánk nyugodtan. Nálunk teljes biztonságban lesz.

– Nagyon kedves, Rolande. Még egyszer köszönöm.

– Két nappal ezelőtt járt itt valaki a rendőrségtől. Egy német után kérdezősködött. Hogy nem volt-e nálunk.

Ravic felfigyelt.

– Igazán? – kérdezte.

– Igen. A személyleírás után megismertem. Az a német csakugyan nálunk szórakozott, mégpedig azon az éjszakán, amikor maga utoljára itt volt. Még meg is mutattam magának. Maga, persze, nem emlékszik rá. Zömök, kopasz ember volt. Yvonne és Claire ültak mellette az asztalnál. A detektív megkérdezte, ki volt még itt ugyanakkor?

– Nem emlékszem – mondta Ravic.

– Hát mit érdekelte volna magát? De a biztonság kedvéért nem említettem a maga nevét – óvakodtam tőle, hogy magát is belekeverjem a dologba, akármiről lenne is szó.

Ravic bólintott.

– Így sokkal jobb – jelentette ki Rolande. – Engem ugyan faggathatott volna másnapig. Más gondom nincs, mint kiszolgáltatni barátaimat egy ilyen nyavalyás fricnek! Hogy felkeresse magát, és megkérdezze, rendben van-e az útlevele?

– Nagyon okos, Rolande. És nem mondta, hogy miért jött?

– Nem – vonogatta vállát Rolande. – Nem is kérdeztem. Nem tartozik rám. Megmondtam neki, hogy már hajnalra járt az idő, és a németen kívül nem volt nálunk más vendég. Ez egyébként régi elv a házban. Mi nem ismerünk senkit, és nem tudunk semmiről.

– Mit szólt a detektív?

– Semmit. Nem érdekelte túlságosan a dolog.

– Nem? Hogy lehet az?

Rolande mosolygott.

– A legtöbb francia fütyül arra, mi történik itt egy német turistával. Most igazán más gondunk van. – Felállt. – Sajnos, nem maradhatok tovább, mert még sok dolgom van. Isten vele, Ravic.

– Isten vele, Rolande. Nagyon hiányzik majd nekem és a többieknek is. Nem tudom, hogy mennek majd a dolgok maga nélkül.

– Kezdetben lesz egy kis zökkenő – mosolygott Rolande. De majd beletanul az utódom.

Bement a nagyterembe, hogy még egyszer elbúcsúzzon a lányoktól. Közben

megállt az ajándékok mellett, és szeretettel nézegette a pénztáratomatát, asztalokat, székeket. Csupa praktikus dolog. Már szinte látta, hogyan helyezi el őket a kávéházában. A blokkológépnek örült a legjobban. A csinos, ezüstösen csillogó gép bevételt, jólétet, biztonságot ígért. Rolande néhány pillanatig habozva állt a gép előtt. Nem tudott ellenállni a kísértésnek.

Zsebéből néhány pénzdarabot vett elő, letette a márványasztalra a vadonatúj gép mellé, leütött néhány billentyűt, és megcsavarta a forgantyút. A gép kattogott, csöngetett, a fiók villámgyorsan kiugrott, elől az ablak két frank ötvenet mutatott. Rolande bedobta a pénzét a fiókba, és boldogan mosolygott, mint egy gyermek, ha örül szép, új játéknak. Néhány lány is odajött, és kíváncsian figyelte a gép működését. Rolande újabb bevételt könyvelt el. Egy frank hetvenötöt.

– Mit lehet kapni magánál egy frank hetvenötért? – kérdezte Marguerite, akit kolléganői csak úgy hívtak: a Ló.

Rolande gondolkodott.

– Kijön belőle egy Dubonnet vagy két Pernod – mondta.

– És mit számít egy Amer Piconért meg egy pohár sörért?

– A kettő együtt hetven centime – felelte Rolande, és már le is ütötte a nulla frank hetven centime-os bevételt.

– Olcsó – vélte a Ló.

– Olcsóbbnak kell lennünk, mint Párizsban – magyarázta Rolande. A lányok felállították a fonott székeket a két márványasztal körül, és letelepedtek. Gondosan lesimították estélyi ruhájukat, és egyszeriben úgy viselkedtek, mintha Rolande kávéházának vendégei volnának. – Kérünk három teát angol biszkvittel, Madame Rolande, – mondta Daisy, a filigrán szőke lány, a házasemberek kedvence. A másik asztalnál Marguerite, a Ló, rövid tünődés után felemelte fejét.

– Két üveg Pommery! – kiáltotta diadalmasan. Nagyon szerette Rolande-ot, és meg akarta mutatni, milyen gavallér, ha róla, van szó.

– Két üveg Pommery, kilencven frank – mondta Rolande üzletszerű hangon.

– Négy konyakot is kérek – nyírította a Ló. – Születésnapom van!

A pénztáratomata kattogott.

– Négy frank negyven.

– Négy kávé kaláccsal.

– Három hatvan.

A Ló kimerülten nézett Ravicra. Mit rendeljen még? Már nem jutott eszébe semmi egyéb.

A lányok körülvették a pénztárt.

– Mennyi az egész bevétel, Madame Rolande?

Rolande a szalagra mutatott.

– Százöt frank, nyolcvan centime.

– És mennyi rajta a haszon?

– Körülbelül harminc frank. A pezsgő miatt. Pezsgőn jól lehet keresni.

– Nagyszerű! – ujjongott a Ló. – Azt kívánom, hogy ilyen jól menjen mindig!

Rolande visszatért Ravichoz. Arca sugárzott – ilyen boldogságot csak a szerelem vagy a sikeres üzlet tud egy arcra varázsolni.

– Most már igazán megyek, Adieu, Ravic. Ne felejtse el, amit mondtam.

– Nem, nem. Adieu, Rolande.

Rolande emelt fővel, nyugodtan kiment – nem voltak problémái, számára az élet jó volt, a jövő biztos.

Este kilenckor Ravic Morozov társaságában a Fouquet ellőtt ült. Egyetlen üres asztal sem volt a teraszon. A távolban, a Diadalív mögött, két utcai lámpa égett fehér, hideg fénnel.

– A patkányok elhagyják a süllyedő hajót – mondta Ravic.

– Az Internationalban már három szoba üres. Erre nem volt példa 1933 óta.

– Majd jénnek más menekültek azok helyébe, akik elutaztak.

– Milyen menekültek? Volt már itt orosz, olasz, lengyel, spanyol, német. Mi jöhet még?

– Most jönnek a franciák – vélte Morozov –, akik a front előtt menekülnek. Mint a múlt háborúban.

Morozov felemelte poharát. Üres volt.

– Még egy kancsó Pouillyt – mondta a pincérnek, azután Ravichoz fordult. – És mi lesz veled, öregem?

– Én is álljak be a patkányok közé?

– Igen.

– Nem lehet. Manapság a patkányoknak is útleveél kell meg vízum.

Morozov megcsóválra fejét.

– De kényelmes lettél egyszerre. Eddig se volt útleveled, mégis megjártad Prágát, Bécsset, Zürichet, Spanyolországot, Párizst. Legfőbb ideje, hogy eltűnj innen.

– Eltűnni? Hova? – Ravic megfogta az üvegkancsót, amit a pincér hozott. Öröm volt nézni. Olyan hideg volt, hogy befutotta a pára. Ravic mindkét pohárba töltött a könnyű, kellemes borból.

– Menjek Olaszországba? A Gestapo ott várna a határon. Spanyolországba? A falangisták legfőbb sportja, hogy magamfajta menekültekre vadásszanak.

– Menj Svájcba.

– Svájc túl kicsi. Háromszor voltam Svájcban. A rendőrség minden alkalommal egy héten belül elcsípett, és visszaküldött Franciaországba.

– És ha Angliába mennél? Belgiumon át, feketén?

– Lehetetlen. Elfognak a kikötőben, és visszaküldenek Belgiumba. És Belgium rossz hely menekültek részére.

– Amerika szóba sem jöhet. De megpróbálhatnád Mexikót.

– Túlzsúfolt. És valami papír oda is kell.

– Hát semmilyen papírod sincs?

– Elbocsátó levél a börtönéből, ahol különböző neveken éltem, mert illegálisan léptem át a határt. Hát ez nem a legjobb ajánlólevél. El is téptem valamennyit tüstént.

Morozov hallgatott.

– A vándorlás és bujkálás véget ért, Borisz. Mindig eljön az az idő, amikor befejeződik.

– Tudod, mi vár rád, ha kitér a háború?

– Természetesen. Francia internálótábor. Rossz táborok lesznek, mert előkészület nélkül, hevenyészve csinálják majd meg.

– És azután?

Ravic vállat vont.

– Mit törjem a fejemet előre?

– De valamire nem gondolsz. Mi lesz, ha itt összeomlik minden, amíg te az internálótáborban élsz? A végén még a németek kezébe kerülsz.

– Nemcsak én. De az is lehet, hogy ebben az esetben szélnek is eresztenek minket, mielőtt a németek bejönnek.

– És akkor mit érsz vele?

Ravic cigarettára gyújtott.

– Ne beszéljünk erről, Borisz. Nem tudak elmenni innen. Máshol még rosszabb vagy egészen lehetetlenek a viszonyok. És egyáltalában nincs már kedvem továbbmenni.

– Már nem akarsz többé költözködni? A helyzeteden változtatni?

– Nem. Sokat gondolkoztam ezen, Borisz. Most nem tudom megmagyarázni. Talán nem is lehet megmagyarázni. Nekem elég volt.

Morozov némán nézegette a terasz vendégeit. Egyszerre megfogta Ravic karját.

– Ott van Joan.

Joan egy férfival ült, jó messze tőlék, egy asztalnál, mely az Avenue George V.-re nézett.

– Ismered a férfit? – kérdezte Morozov.

Ravic egy pillantást vetett arra.

– Nem.

– Úgy látszik, gyakran váltogatja a partnereit.

– Szalad az élet után – felelte Ravic egykedvűen. – Mint a legtöbben közülünk. Szalad, liheg, attól fél, hogy elmulaszt valamit.

– Másképp is lehet nevezni.

– Lehet. De a lényege mégiscsak ez. A nyugtalanság, öregem. Az utóbbi huszonét év betegsége. Senki sem bízik már abban, hogy nyugodtan megöregszik, és békésen éldegélhet megtakarított pénzéből. Mindenki érzi az égés szagát, és igyekszik kihasználni a jelent, amíg lehet. Te persze nem. Te filozófus vagy, és megmaradsz egyszerű, szerény örömeid mellett.

Morozov nem felelt.

– Kalapokhoz nem ért, annyi bizonyos – intett Ravic Joan felé. – Nézd csak, milyen szörnyűségek rak a fejére. Altalában nincs jó ízlése. Ebben rejlik az ereje. A kultúra elgyengít. Végeredményben csak a nyers életösztön számít. Te vagy a legjobb példa rá, Borisz.

– Csak beszélj, te légvárépítész! – vigyorgott Morozov. – Csak nézd le az én alantas örömeimet! Az egyszerű ízlésű ember könnyen jóllakik. Akárhová néz, a marka nem marad üres. Aki hatvanéves korában szerelem után futkos, idióta. Azt hiszi, hogy van esélye nyerni, holott mindenki cinkelt kártyával játszik körülötte. Egy jó bordélyház többet ér, megnyugtatja az embert. Ahova én járok, tizenhat fiatal nő között válogathatok. Pár frankért török pasa vagyok. A csók, amit kapok, legalább olyan őszinte és valódi, mint az, amire némely bolond eped. Már a szerelem bolondjaira gondolok. A szerelem rabszalgáira.

– Értem, Borisz.

– Annál jobb. Végezzünk ezzel a kancsóval. Jó, könnyű, hús Pouilly. Azután szívjuk tele tüdönket Párizs ezüstös levegőjével, amíg még tiszta. Úgyis megfertőzik hamarosan.

– Igen, a levegő. Nem vetted észre, hogy a gesztenyefák az idén másodszor virágzanak?

Morozav bólintott. Az égre mutatott, ahol a Mars vöröses fényben csillogott, magasan a sötét háztetők fölött.

– Azt mondják, az a fickó odafenn közelebb van hozzánk, mint évek óta valaha. Nemsokára azt is olvassuk majd, hogy valahol egy gyerek született kard alakú anyajeggyel. És hogy véres eső esett. Most még csak a középkori üstökös hiányzik, mely a világ végét jelezte. Akkor együtt lesz minden rossz ómen.

– Ott az üstökös is – mutatott Ravic a villanyújságra, a szemközti szerkesztőségi épület tetején.

Betűk, szavak vonultak fel a villamossalagon szüntelenül. Lent az utcán egy csomó ember álldogált hátravetett fejjel, és némán bámult a villanybetűkre. Egy darabig még elüldögéltek a Fouquet teraszán. Egy harmonikás ember állt a sarkon, és olasz dalt játszott. La Paloma. Megjelentek a szőnyegárosok is, tarka selyemperzsákkal a vállukon. Egy fiú pisztáciát árult. Minden olyan volt, mint a béke idején – amíg a rikkancsok meg nem jelentek. Valósággal megrohanták őket, kitepték kezükből az esti lapokat. Öt perc múlva mindenki nagy újságlepedőket tartott a szeme előtt. Mintha óriás, színtelen pillangók lepték volna el a teraszt, hogy zizegő szárnyukkal csapkodva, mohón szívják áldozataik vérének.

– Joan már megy – mondta Morozov.

– Hol van?

– Odaát, a sarkon.

Joan átment a túlsó oldalra, hogy beszálljon egy autóba, mely a Champs-Élysées-n parkolt. Joan nem vette észre Ravicot. A férfi, aki vele volt, megkerülte a kocsit, és a volán melléült. Kalapot nem viselt, meglehetősen fiatal ember volt. Ügyesen kivezette kocsiját a többi közül.

– Szép kocsi – mondta Ravic, amint szemügyre vette az alacsony Delahaye-t.

– Csodás kerekek! – horkant fel Morozov gúnyosan. – Ravic, a vasember! Az önfegyelmzés mestere! A nyugodt, finam közép európai! Szép kocsi, mondja. Pedig azt szeretné mondani: aljas, nyomorult lotyó!

Ravic mosolygott.

– Hát nem mindegy? Lotyó vagy szent? Csak tőlünk függ, milyenek látjuk. Te, persze, nem érted ezt, bordélyházak békés patrónusa! Tizenhat huri pasája! A szerelem nem kereskedő, hogy kiszámítsa, mennyit ad és mennyit kap vissza! A képzeletnek pedig csak egy szögére van szüksége, hogy ráakaszthassa szivárványszín fátyolát. Hogy aranyszág-e vagy csak rozsdás vas, nem fontos! Ha a fátyol beleakad, egyformán fogva van. Tüskés bokor vagy rózsató, a hold gyéngyházfányú sugara úgyis elővarázsolja az Ezeregyéjszaka tündérmeséjét.

Morozov nagyot húzott poharából.

– Beszélni tudsz, Ravic. Sőt, túl sokat beszélsz. De sok értelem nincs benne, mondhatom.

– Tudom. De a teljes sötétségben a lidércfény is jobb a semminél, Borisz.

Ezüst saruiban hús áramlat suhant feléjük az Étoile teréről. Ravic megmarkalta a boroskancsót. A hideg üveg jólesett kezének. Szíve is hús volt és nyugodt. Annyi vihar után közönyben talált menedéket, és fittyet hányt a sorsnak. Nem érdekelte már, mit hoz a jövő, és mit akar a sors.

Mikor kezdődött ez? Antibes-ban érezte először, amikor rájött, hogy Joan nem marad mellette. A közönyből lelki egyensúly lett. Ebből született elhatározása is, hogy nem menekül többé sehova. Elég volt mindenkiből, rosszból is, jóból is. Megkapta az élettől, ami járt neki. Része volt szerelemben, kiélvezte a bosszút is. Ez még nem minden, de többet nem lehet kívánni. Párizsnak köszönheti mind a kettőt, Joan csókját és Haake halálhörgését. Most már nem hagyja el Párizst. Ha elfogadta tőle a jót, viselnie kell a vele járó rossz kockázatot is. Nem rezignacio volt ez, nem is logikus megfontolás eredménye. Egy érzés, mely

nyugodt elhatározássá fagyott. Az izgalom, ingadozás megszűnt. Amit rendezni kellett, rendeződött. Amit el kellett intézni, elintéződött. És aminek jönnie kell, majd eljön. Most már ráér körülnézni és várni. Már nem fontos semmi.

A folyó befagyott. Tükre tóva dermedt az éjszakában. Reggel majd, ha felenged, meg lehet nézni merre folyik. Morozov megnézte óráját.

– Mennem kell – mondta.

– Jól van, Borisz. Én még maradok egy kicsit.

– Kielvezni az utolsó estétet, mielőtt beáll a nagy éjszaka? A
Götterdämmerung?

– Így van. Búcsúzni kell mindentől.

– Végleg?

– Nem úgy értem. Semmi sem tér vissza. Mi magunk sem, még ha meg is maradunk. A tegnap elmerült, nincs könny, nincs varázslat, mely visszahozhatná.

– Megint túl sokat beszélsz – mondta Morozov, és felállt. Légy hálás, hogy így van. Örülj, hogy egy század alkonyának vagy tanúja. Nem volt jó század.

– De a mi századunk volt. Te túlságosan keveset beszélsz, Borisz.

Morozov állva kiitta poharát. Azután óvatosan letette, mintha dinamit volna, és megtörölte szakállát. Polgári ruhában volt, de így is megakadt az emberek szeme hatalmas, vállas, nehéz alakján.

– Ne gondold, hogy nem értem meg, miért nem akarsz megszokni – mondta. – Borisz papa mindent megért, téged is, te fatalista csontfoltozó.

Ravic korán ment haza. A szálló halljában egy vézna kis alak üldögélt. Amint meglátta Ravicot, izgatottan felugrott a pamlagról, és groteszk mozdulattal nyújtotta felé mindkét kezét. Nadrágjának egyik szára lötyögött. Láb helyett piszkos fadarab kandikált ki alóla.

– Doktor úr! Kedves, jó, doktor úr!

Ravic jobban megnézte. A hall félhomályában nem ismerte meg rögtön a vézna, fiatal arcot, mely most vidám vigyorgással fordult felé.

– Jeannot! – mondta Ravic. – Persze hogy te vagy, Jeannot!

– Az bizony. Már egész este várok a doktor úrra. Csak ma délután tudtam meg a címét. Pedig de sokszor kérdeztem azt a gonosz vén boszorkányt, a főápolónőt a kórházban. Mindig azt mondta, hogy a doktor úr már nincs Párizsban.

– Egy darabig csakugyan nem voltam itt.

– De ma bevallotta, hogy ebben a hotelben lakik. Így azután tüstént eljöttem. Jeannot arca sugárzott a viszontlátás éremében.

– Baj van a lábaddal? – kérdezte Ravic.

– Semmi, doktor úr! Minden a legnagyobb rendben! – felelte

Jeannot, és megveregette falábát, mint valami hűséges kutya hátát. Ravic a falábra nézett.

– Látom, megkaptad, amit akartál, Jeannot. Hogy sikerült megállapodnod a biztosítótársasággal?

– Ellég jól. Modern műlábat engedélyeztek. Aztán tizenöt százalék engedménnyel visszaadtam a cégnek, mely szállította. Minden simán ment.

– És mi van a kávéméréssel?

– Éppen azért jöttem. Ma nyitottuk meg az üzletet. Kis helyiség, de majd kibővítéjük, ha jól megy. Tejet, vaját, sajtot is árulunk utcán át. Mama szolgálja ki a vevőket. A bevásárlás és az elszámolás az én dolgom. Jó beszerzési forrásaink vannak. Egyenesen vidékről kapjuk a friss árut.

Jeannot visszabicegett a pamlaghoz, és előhúzott valamit. Barna papírba volt csomagolva, ügyesen és jó szorosan.

– Nézze, doktor úr, ezt magának hoztam. Semmi különös, de a mi boltunkból való. Egy kis vaj, egy kis sajt, néhány tojás és jó házikenyer. Ha nincs kedve elmenni hazulról, egészen jól megvacsorázhat belőle.

Várakozóan nézett Ravicra.

– Nagyszerű – mondta Ravic. – Nagyon szeretem a hideg vacsorát.

Jeannot elégedetten bólintott.

– Remélem, ízlik majd a sajt. Kétféle van itt, Brie és Pont l'Evéque.

– Igazán? Éppen a kedvenc sajtom.

– Hát ennek igazán nagyon örülök. – Jeannot falábát ütögette örömeiben. – A Pont l'Evéque mama ötlete volt. Én azt hittem, hogy a Brie jobb lesz, férfiak általában azt szeretik.

– Mind a kettő nagyon jó sajt. Jobbat ki sem találhattál volna a részemre. – Ravic átvette a csomagot. – Köszönöm, Jeannot. Ritkaság, hogy a pácienseknek később is eszükbe jut a doktor. Legfeljebb azért keresik fel, hogy lealkudják a

számlát.

– Főleg a gazdagok, nem igaz, doktor úr? – Jeannot arcán koravén mosoly jelent meg. – Mi, szegények, másként gondolkodunk. Én mindent magának köszönhetek, doktor úr, és ezt sohasem felejttem el. Maga nélkül csak merev lábbal jöttem volna ki a kórházból, és akkor alig kapok valami kártérítést.

Ravic nagyot nézett. Csak nem képzelem, gondolta, hogy merő szívességből amputáltam a lábát? Csupán azért, hogy több pénzt vasalhasson ki a biztosítótól?

– Én nem tettem egyebet, csak amire szükség volt – mondta. – Le kellett vágnom a lábadat, Jeannot.

– Világos – bólintott Jeannot ravaszul. – Eszembe sem jutna mást mondani. – Fejébe húzta sapkáját. – Most már megyek is. Már régen eljöttem, és anyám bizonyára türelmetlenül vár. Egy kis dolgom is van még. Jó Roquefort-sajtot ajánlottak, és meg kell beszélnem az üzletet. A viszontlátásra, doktor úr. Jó étvágyat ehhez a kis kóstolóhoz.

– Isten veled, Jeannot. Köszönöm a kedves figyelmet. És sok szerencsét.

– Hát eddig minden jól ment, nem panaszkodhatom. Azt hiszem, továbbra is szerencsém lesz.

A vézna kis fiú kopogó falában kibotorkált a hallból. De az arca csupa melegezés és önbizalom volt.

Fent a szobájában Ravic kibontotta a csomagot.

Előkeresett egy régi spirituszfőzőt, amit már évek óta nem használt. Talált egy serpenyőt is és néhány spirituszkockát. A főző alá tette, és meggyújtotta. A kis kék láng vidáman lobogott. Ravic egy kis vajat tett a serpenyőbe, beleütött két tojást, és összekeverte. Két karéjt vágott a ropogós, friss kenyérből, újságot terített az asztalra, kihámozta a Brie-t, kibontott egy palack Vouvrayt, és nekilátott. Már régen nem vacsorázott ilyen háziasan, otthon. Elhatározta, hogy holnap vásárol egy csomag spirituszkockát. Jó lesz újra megszokni egyet-mást. A serpenyő nyelét be lehetett hajtani. Így kevés helyet foglal el – szükség esetén könnyen magával viheti az internálótáborba is.

Lassan, elgondolkozva evett. Megkóstolta a Pont l'Evéque-et is. Jeannot-nak igaza van. Ha nincs kedve elmenni hazulról, egész jól meg lehet vacsorázni itthon is.

– Kivonulás Egyiptomból – mondta Seidenbaum, a filozófia és filológia doktora, Ravionak és Morozovnak. – A regi historia megint, csak Mózes hiányzik.

Ott állt sápadtan, véznán az International kapuja előtt. Az utcán a Stern és a Wagner családok holmiját rakták fel egy bútorszállító kocsira. Közösen bérelték. Stolz is társult hozzájuk – csak jóval kevesebb holmival, mert agglegény volt.

Egy csomó bútor és limlom állt a járdán a ragyogó augusztusi napsütésben. Aranyozott pamlag Aubusson-terítővel és a hozzá tartozó aranyozott székekkel. Egy vadonatúj Aubusson-szőnyeg, a Stern család büszkesége. A hatalmas mahagóni asztal elfoglalta az egész járdát. A hervatag arcú, de bársony szemű Selma Stern úgy vigyázott rá, mint a tyúk, ha aggódva nézi kis csibéit.

– Vigyázzanak! Meg ne karcoljak a lapjat! Csak lassan! Az isten szerelmére, vigyázzanak egy kicsit.

Az asztal csiszolt lapja tükörfényes volt. Azok közé a szent tárgyak közé tartozott, melyekért a jó háziasszony habozás nélkül kockára teszi életét. Selma Stern izgatottan szaladgált az asztal körül, melyet a két szállítómunkás közömbös nemtörődémséggel hozott le a lépcsőn és állított oda az aszfalra.

A nap az asztal lapjára sütött. Selma Stern lehajolt fölé, és megtörölte egy ronggyal. Az asztal faragott lábait is gondosan letörölte. Aztán újra az asztal lapja fölé hajolt. A sima mahagóni visszaverte sápadt arcát, mint egy fekete tükör. Mintha nem is az ő arca volna, hanem ezeréves ősei néznének rá kérdő tekintettel az idő tükréből.

A két munkás újra megjelent az utcán, ezúttal a mahagóni tálalóval. Ez is fényes és ragyogó volt. Az egyik munkás túl gyorsan fordult meg, és a tálaló egyik sarka horzsolta az International kapuját.

Selma Stern nem sikoltott. Csak ott állt megdermedve, felemelt kezében a portérlővel, nyitott szájjal, mintha kővé vált volna abban a pillanatban, amikor éppen szájába akarta ténni a rongyot. Férje, Josef Stern – köpcös, szemüveges ember, kinek alsó ajka bánatosan fityegett –, odalépett hozzá.

– Nézd, Selmele...

Az asszony nem látta, csak maga elé meredt:

– A tálaló...

– Nézd csak, Selmele! Az a fő, hogy megkaptuk a vízumot.

– A mama tálalója... amit szüleimtől örököltem...

– Nézd csak, Selmele, hiszen nincs semmi baj. Egy kis karcolás az egész. Mi az, egy kis karcolás? Gondolj arra, hogy végre meg, van a vízum.

– Nem lehet letörölni. Az a karcolás most már rajta marad örökre.

– Madame – mondta az egyik munkás, aki nem értette, mit beszélnek, de nagyon jól tudta, miről van szó –, ha nem tetszik magának, cipelje le a bútorait maga. Nem tehetek róla, hogy a kapu ilyen szűk. Nem én építettem.

– Sales bochesi (Koszor németek.) – mondta a másik munkás.

Josef Stern felkapta a fejét.

– Én nem vagyok boche – mondta –, és a feleségem sem az. Mi menekültek vagyunk, Németországból menekültünk.

– Sales réfugiési (Koszor menekültek.) – felelte a munkás.

– Nyugodj meg, Selmele – fordult Stern a feleségéhez. – Örülj neki, hogy már itt tartunk. Mit búsulsz egy mahagóni tálaló miatt? Elég baj, hogy úgy odavagy érte. Coblenzből is két hónappal később utaztunk el, mert nem akartál elszakadni a bútoroktól. Ezért kellett tizenhétcezer márka kivándorlási adót fizetnünk. És most itt állunk az utcán, te meg megint a bútor miatt siránkozol. Siessünk, a hajó nem vár.

Megfordult, és kétségbeesetten nézett Morozovra.

– Az ember már igazán nem tudja, mit csináljon. Sales boches! Sales réfugiés! Ha most megmondom neki, hogy zsidók vagyunk, majd a szemembe vágja, hogy sales juifs, azzal minden el lesz intézve.

– Adjon neki pénzt – vélte Morozov.

– Pénzt? Olyan dühös, hogy még az arcomba vágja.

– Kizárt dolog – szólt közbe Ravic. – Aki ilyen goromba, csak borraivalót vár.

– Nincs hozzá gyomrom – siránkozott Stern. – Hogy pénzt adjak valakinek csak azért, mert sérteget.

– A sértés csak akkor számít, ha egyéni – magyarázta Morozov. – Ez általános sértés volt. Sértse vissza azzal, hogy dupla borraivalót ad neki.

Stern szeme felcsillant. Megértette a dolgot.

– Gut – mondta vállát vonogatva –, sehr gut.

Elővett néhány bankjegyet, és odaadta az embereknek. Mindketten megvetően néztek rá, és szó nélkül elfogadták. Erre Stern is megvető arcot vágott, elfordult, és visszatette pénztárcáját a zsebébe.

A két munkás összenézett. Aztán felrakták az Aubussonszékeket a kocsira. Csak azért is a tálalót hagyták utoljára. Amikor felrakták, szándékosan löktek egyet rajta, és a féltett bútor, másik oldala is kapott egy karcolást. Selma Stern megrázkódott de nem szólt semmit. Stern észre se vette. Útlevelét és papírjait szedte elő, hogy megnézze, rendben van-e minden. Most talán századszor győződött meg róla.

– Nincs szomorúbb látvány, mint a bútor, ha így kirakják az utcára – mondta Morozov csendesen.

Most a Wagner család bútorai következtek. Néhány szék, egy ágy, mely szomorúan és szemérmetlenül állt a szabad ég alatt. Két ruháskosár. Egy bőrönd teleragasztva színes hotelcédulákkal, melyek elárulták, hogy megjárta Viareggiót, a Grand Hotel Gardonét, a berlini Adlont. Forgatható tükör kerek arany rámban. Konyhaedény. Igazán rejtélyes volt, miért visznek magukkal ilyen értéktelen limlomot is Amerikába.

– Rokonaink vannak Chicagóban – mesélte Léonie Wagner ezredszer. – Jó rokonok, nekik köszönhetünk mindent. Ők küldték a pénzt, a vízumot is ők szerezték. Sajnos, csak látogatóvizum. Ha lejár, át kell mennünk Mexikóba. Jó rokonok, nem hagynak cserben minket.

Szinte mentegetőzve hajtogatta ezt. Kissé restelkedett. Úgy érezte magát, mint a katonaszökevény, amíg magán érezte az itt maradók tekintetét. Van egypár szegény ember, aki nem tud innen továbbjutni.

Léonie Wagner alig várta, hogy a kocsis elinduljon. Segített a munkásoknak felrakni a holmit, hogy gyorsabban menjen. Csak akkor lélegzik fel majd, ha túl lesznek a sarkon. Igaz, hogy akkor újra kezdődik az izgalom. Új izgalmak. Hátha lekésik a hajót? Hátha nem engedik partra szállni? Hátha visszaküldik Európába? Így van ez már évek óta. Izgalom, csupa izgalom.

Stolznak, az agglegénynek mindéssze két bőröndje volt. Az nagyon jó. Az egyikben voltak a könyvei. Sok könyv, úgy látszik, ez volt a legfőbb vagyona. Régi könyvek, új könyvek, első kiadások, ritkaságok. Hallgatag, vörös hajú fiatalember volt, alacsony és púpos. Azok közül, akik visszamaradtak, néhányan összegyűltek a szálló kapuja előtt. Szótlánul nézték a holmit és a kocsit.

– Így hát készen lennénk – mondta Léonie Wagner idegesen.

– Auf Wiedersehen! Vagy adieu. – Zavarában nevetett. – Esetleg goodbye! Az ember ma már azt sem tudja, mit mondjon.

Sorra kezét fogott mindenkivel.

– Rokonaink vannak odaát – hajtogatta újra. – Jó rokonaink. Kivételes szerencse. Az ő segítségük nélkül persze mi sem tudtunk volna...

Nem tudta befejezni. Dr. Ernst Seidebaum barátságosan megveregette a vállát.

– Nem tesz semmit. így volt ez mindig. Az egyiknek szerencséje van, a másiknak nincs.

– A legtöbbszörnek nincs – mondta Wiesenhoff. – De azért ne búsuljon. Kellemes utazást.

Josef Stern is elbúcsúzott Ravictól, Morozovtól és a többiektől. Restelkedve mosolygott, mintha rajtakapták volna valami csaláson.

– Sohasem lehet tudni, ki a szerencsés – mondta. – Ki tudja, mi vár ránk? Talán még azt fogjuk kívánni, hogy bárcsak az Internationalban lennénk megint.

Selma Stern már a kocsin ült. Stolz nem búcsúzott el senkitől. Nem Amerikába készült, neki csak portugál vízuma volt. Csak a szomszédba utazik, gondolta, ilyen kis út miatt nem érdemes búcsúzkodni. Felkapaszkodott a bakra, intett, és a kocsi elindult. Akik visszamaradtak, úgy álldogáltak ott, mint az ázott csirkék.

– Gyere, Ravic – mondta Morozov. – Le a Katakombába. Erre calvadost kell inni!

Alighogy leéltek, jöttek már a többiek is. Szállingóztak, mint a szélsodorta őszi levelek. Két sápadt, szakállas rabbi. Wiesenhoff és Ruth Goldberg, Finkenstein, a sakkozó automata, Seidenbaum, a fatalista. Néhány házaspár, fél tucat gyerek. Rosenfeld, az impresszionista festmények tulajdonosa, aki végül mégis ittragadt. Néhány csenevész kamasz és néhány nagyon öreg ember. Még korai volt lejönni vacsorára, de – úgy látszik – senkinek sem volt kedve szembenézni szobája magányával. Bánatukban összebújtak. Nem beszélgettek, némán, rezignáltan éldégéltek. Annyi baj és balszerencse érte őket, hogy már panaszkodni sem tudtak.

– Az arisztokrácia eltávozott – mondta Seidenbaum. – Most már csak azok maradtak itt, akik életfogytiglanra vagy halálra vannak ítélve. A kiválasztott nép – Jehova kedvencei! Akiket pogromokra tartogat. Istenem, de szép az élet!

– Itt van még Spanyolország – felelte Finkenstein. Sakktábla volt előtte, és a *Matin* sakkfeladványát tanulmányozta.

– A spanyolok. Persze. A fasiszták majd megcsókolják örömeükben a zsidókat, ha meglátják a határon.

A tömzsi elzászi pincéernő hozta a calvadost. Seidenbaum orrára tette csiptetőjét.

– A legtöbb még erre sem képes köztünk. Hogy teljesen leigya magát. Hogy egyetlen estére megszabaduljon a nyomorúságtól. Ezt is megtagadták tőlünk. Ahasvérus leszármazottai. Az öreg vándor, még ő is kétségbeesne manapság. Nem elég a vándorbot – sehova sem engednék be útleveél nélkül.

– Jöjjön, igyék velünk – mondta Morozov. – Kóstolja meg ezt a calvadost. Nagyon jó. Szerencse, hogy a hotelesnő nem tudja, különben felemelné az árát.

Seidenbaum megrázta a fejét.

– Nem tudok inni – mondta.

Ravic egy borotvátalan emberre nézett, aki minden perc:ben elővett egy kis zsebtükröt, megnézte magát benne, aztán egy útlevelet tanulmányozott. Ezt a mutatványt újra és újra megismételte.

– Ki ez? – fordult Ravic Seidenbaumhoz. – Még sohasem láttam.

Seidenbaum elhúzta a száját.

– Ez az új Aron Goldberg.

– Hogyan? Az özvegy ilyen hamar férjhez ment?

– Dehogy. Eladta neki az öreg Goldberg útleveletét. Kétezer frankért. Az öreg Goldbergnek szürke szakálla volt, és ezért az új Goldberg is szakállt növeszt. Hogy ne legyen baja a fényképpel. Nézze csak, hogy cibálja a szakállát. Nem meri használni az útlevelet, amíg nincs megfelelő szakálla. Csak az a kérdés, lesz-e ideje megnöveszteni? Versenyfutás az idővel.

Ravic elnézegette a szerencsétlent, amint sörtés szakállát húzogatta, és folyton összehasonlította az útleveélfényképpel.

– Szükség esetén azt mondhatná, hogy baleset érte, és a szakálla leégett.

– Remek ötlet. Majd megmondom neki. – Seidenbaum mosolygott, kezébe vette csiptetőjét, és ide-oda lóbálta. – Kísérteties dolog. Két héttel ezelőtt egyszerű üzleti így volt csupán. De Wiesenhoff féltékenykedni kezd, és Ruth Goldberg maga sem tudja, mit csináljan. A papírok démoni hatása. A papír

szerint az új Goldberg a férje.

Felállt, és átment az új Aron Goldberg asztalához.

– A papírok démoni hatása. Ez tetszik nekem – mondta Morozov. – Mit csinálsz ma este, Ravic?

– Kate Hegstroem elutazik. A Normandie viszi Amerikába. Elkísérem Cherbourg-ba. Saját kocsija van. Majd én visszahozom, és leadom a garázsban. Kate eladta a kocsit a garázs tulajdonosának.

– Elég erős ahhoz, hogy ilyen hosszú utat tegyen?

– Egészen mindegy, mit csinál. Neki már nem árt és nem használ semmi. A hajón jó orvos van. New Yorkban pedig...

Vállat vont, és kiürítette poharát. A Katakomba levegője fülledt volt. Ablakai nem voltak. A poros palma alatt öreg házaspár ült. Szinte beburkolóztak szomorúságukba. Mozdulatlanul ültek egymás mellett, kéz a kézben, olyan csüggedten, mintha már nem is volna erejük felállni.

Ravic egyszerre úgy érezte, hogy a világ minden nyomorúsága ebbe a rosszul világított pincehelyiségbe szorult. A rozoga villanykérték sárga fényében minden cséggedt és reménytelen volt. A csend, a suttogás, az ezerszer átnézett okmányok ideges lapozgatása, az aggodalmas és tehetetlen várakozás alkalmi fellobbanása, a sarokba szorított életek szüntelen megalázása – Ravic úgy érezte, nem bírja tovább, még a szagától is irtózik; az örökös, néma szorongás szagától, melyet olyan jól ismert a gyűjtőtáborból, ahová napról napra behurcolták az embereket az utcáról, lakásukból, ágyukból, hogy sápadtan sorba álljanak a barakk fala mellett, és reszketve várják sorsukat.

Ketten ültek a szamszédos asztalnál. Egy finom arcú, vézna asszony, aki korán öszülő, fekete haját középen elválasztva viselte, és a férje, beesett arcú, szemüveges, letört fiatalabb férfi. Nyolcévesnek látszó fiú állt előttük. Meghallotta, mit beszélnek a többi asztalnál, és most ezt a kérdést intézte anyjához:

– Miért vagyunk mi zsidók?

Az asszony nem felelt. Ravic Morozovra nézett.

– Mennem kell – mondta. – A kórházba.

– Megyek én is.

Elindultak felfelé. Morozov megállt a lépcsőn, és így szólt:

– Ami sok, az sok. Ha én mondom, aki azelőtt magam is antiszemita voltam,

elhiheted pekem.

A kórház aránylag derűs hely volt a Katakombához képest. Itt is kínszenvedés, betegség, nyomorúság tárult az ember szeme elé, de, legalább volt benne valami logika és értelem. Az ember tudhatta hogy mi az oka, mit lehet tenni és mit nem. Itt az ember megfoghatóbb tényekkel állt szemben, és bizonyos mértékig segíteni is tudott a bajakon.

Veber dolgozószobájában ült, és újságot olvasott. Ravic mögötte állt, és belenézett az újságba.

– Jól állunk, mi? – kérdezte.

Veber dühösen földhöz csapta az újságot.

– Korrupt banda! A politikusaink ötven százalékát fel kellene akasztani.

– Kilencven százalékát – mondta Ravic. – Nem hallott valamit arról a fiatal asszonyról, aki Durant kórházában fekszik?

– Már jól van – felelte Veber, és idegesen nyúlt a szivarosdoboz után. – De ami a politikát illeti, maga könnyen nevet, Ravic. Én azonban francia vagyok.

– Én meg nem vagyok semmi. De nem bánám, ha a németek csak olyan korruptak lennének, mint a franciák.

– Én meg azt remélem, hogy csak rémlátás az egész. – Veber ajkai közt forgatta a szivart, de nem gyújtott rá. – Nem hiszem, hogy háború lesz, Ravic. Egyszerűen lehetetlen. Mindez csak csaholás, fenyegetés, zsarolás. Az utolsó pillanatban, meglátja, történik valami és elhárítja a katasztrófát.

Néhány pillanatig szótlánul bámult maga elé. Arca mind csüggedtebb lett.

– A legrosszabb esetben is itt van a Maginot-vonal – mondta végre, és szinte könyörgően nézett Ravicra.

– Igen – felelte Ravic meggyőződés nélkül.

Már ezerszer hallotta ezt. Ha franciákkal a politikai helyzetről beszélt, a vita rendszerint így végződött.

Veber homlokát törölgette.

– Durant Amerikába tette át a vagyonát – mondta. – A titkárnökjétől hallottam.

– Jellemző rá – bólintott Ravic.

Veber idegesen nézett rá.

– Nem ő az egyetlen – mondta. – A sógorom is amerikai értékpapírokra

cserélte ki francia kötvényeit. Gaston Neréc minden pénzét dollárra váltotta, és széfbe rakta. Dupont-ról azt mesélik, hogy egy láda aranyat ázott el a kertjében. – Felállt. – Még beszélni se szeretek róla. Egyszerűen nem tudom elhinni, hogy csupa áruló van körülöttem, és Franciaországot kiárusítják. Ha komoly lesz a veszély, mindnyájan egyek leszünk megint.

– Mindnyájan? – kérdezte Ravic. – Még azok a nagyiparosok és politikusok is, akik most olyan jó üzleteket csinálnak a németekkel?

Veber elvörösödött, aztán erőt vett magán.

– Hagyjuk ezt a témát, Ravic. Beszéljünk másról.

– All right. Ma elviszem Kate Hegstroemöt Cherbourg-ba. Éjfél tájban Párizsban leszek megint.

Veber tünődve nézett rá.

– És magára nem gondol, Ravic? Tett valami óvintézkedést?

– Semmit. Megvárom, mi lesz. Valószínűleg internálnak. A francia gyűjtőtábor mindenestre jobb lesz, mint a német.

– Nem tudom elképzelni. Kizárt dolog, hogy nálunk internálótáborba zárják a szerencsétlen politikai menekülteket.

– Majd meglátjuk. Reméljük, hogy önnek van igaza. Tudja, hogy a Louvre-t kiürítik? A legértékesebb festményeket vidékre viszik.

– Kitől hallotta?

– Ott voltam reggel. A chartres-i székesegyház kék ablakait is becsomagolták. Érzelmes utazás. Tegnap kimentem, hogy elbúcsúzzam tőlük, de már elvitték. A szomszédos repülőtér miatt. Új ablakokat raktak be. Éppen úgy, mint tavaly, a müncheni paktum előtt.

– No látja! – Veber rögtön lecsapott erre az érvre. – Akkor is mindenki rémeket látott, és nem lett semmi baj. Kár volt izgulni. Jött Chamberlain a békeesernyővel, és elvonult a vihar.

– Igen. A békeesernyő még mindig ott van Londonban. A győzelem istennője is ott áll még a Louvre-ban – igaz, hogy hiányzik a feje. Ott is hagyják. Túlágoson nehéz ahhoz, hogy elmozdítsák a helyéről. De most már mennem kell. Kate Hegstroem vár a hoteljében.

A Normandie a rakpart mellett horgonyzott. Ezernyi lámpája megvilágította az éjszakát. A tenger felől hideg, sós szellő fújdogált. Kate Hegstroem összefogta bundáját. Nagyon sovány volt. Sápadt arcában, melynek csontjaira szorosan

tapadt a száraz bőr, ijesztően lobogott nagy szeme, mint két sötét tó.

– Tudja, hogy legszívesebben itt maradnék? – mondta. – Egyszerre olyan nehezemre esik elutazni.

Ravic csak nézett rá. Ott állt mellettük a hatalmas hajó, villanykörtékkel vakítóan kivilágított feljáróhidján rengeteg izgatott ember – mind rohant, sietett, mintha attól félne, hogy az már nem is hajó, hanem álompalota, melynek igazi neve nem Normandie, hanem Menekülés, Szabadulás, Megváltás.

Európa ezernyi városában, piszkos hotelszobákban és nyirkos pincékben emberek százezrei gondoltak rá sóvárogva, nyitott szemmel is róla álmodtak, mint valami elérhetetlen délibáb lebegett előttük. És itt van egy asszony, kinek belsejét már rágja a gyilkos, könyörtelen kór, de kedves, halk hangján ezt rebeget: „Legszívesebben itt maradnék.”

Egy csoport amerikai érkezett a rakpartra, nyugodtan, hangosan, jókedvűen. Ezek ugyan nem izgultak, nem siettek. A konzulátus szólította fel őket, hogy utazzanak haza. Főlöszleges óvintézkedésnek tartották, és csak kénytelen-kelletlen engedelmekedtek. Igazán kár, hogy el kell menni, hiszen csak most kezd érdekes lenni. Szerették volna tovább is nézni a színjátékot. Utóvégre mi baj érhetné őket? Ott a konzul, a nagykövet, USA-állampolgárok, egy semleges nagyhatalom polgárai. Igazán kár, hogy már haza kell menni!

Drága parfémeék illata... ékszerek, szikrázó gyémántak... néhány órával ezelőtt még a Maxime-ban ültek és pezsgöztek... Corton '29 és Pol Roger '29... nevetségesen olcsó, ha az ember dollárral fizet... most meg mindjárt beszállnak a hajóba, ott is van bár... kedélyes társasjátékot lehet játszani, whiskyt inni...

És ott, a konzulátus ellött reménytelen emberek hosszú sora... a halálfélelem nehéz szaga árad belőlék, homlokukra van írva, hogy sorsuk könyörtelen... néhány elcsigázott hivatalnok türelmetlenül dönt élet és halál fölött... egy segédtitkár, aki most Legfelsőbb Bíró, rázza a fejét... nem lehet, kérem, nem lehet, nem adunk ki vízumokat, kár minden szóért... a néma ártatlanok néma halálos ítélete. És Ravic csak bámult a hajóra, mely már nem volt hajó, hanem bárka, az utolsó bárka, mielőtt itt a vízözön – a vérözön, melyen egyszer sikerült átlábolnia, de most újra eléri.

– Azt hiszem, be kell szállnia, Kate.

– Igen? Isten vele, Ravic.

– Isten vele, Kate.

– Talán nem kell hazudnunk, őszinték leheténk egymáshoz, nem?

– Igen, Kate.

– Jöjjön utánam minél előbb.

– Mihelyt lehet, Kate.

– Adieu, Ravic. Köszönet mindenért. Most már igazán mennem kell.

Felmegyek, és integetek magának. Várja meg, míg indul a hajó, és integessen maga is.

– Úgy lesz, Kate.

Kate Hegstroem lassan végigment a hídon. Alakja karcsúbb volt, mint bárkié körülötte, egyenes vonalú, szinte hústalan – magán viselte a biztos halál sötét eleganciáját. Arca merész volt, mint az egyiptomi macskabálvány bronzfeje. Kissé imbolyogva ment át a hídon, egyszer visszanezett – szeme lobogott.

Az utolsó utasok. Egy verejtékező zsidó, prémbundával a karján, nyomában két hordárral – szinte hisztériásan futkosott, rikoltzott. Az utolsó amerikaiak, fölényesen, nyugodtan. A hidat lassan felhúzták. Nagy pillanat. A hidat végleg felhúzták. Nincs tovább. Keskeny vízcsík. Ez a határ. Csak kétméternyi víz, de már elválasztja Európát Amerikától. A menekülést a pusztulástól.

Ravic szeme Kate Hegstroemét kereste. Könnyen megtalálta. Ott állt a korlátnál, és integetett. Ravic is elővette zsebkendőjét. Nem lehetett észrevenni, hogy a hajó mozog. Mintha csak a part húzódott volna vissza egy icipicit. És egyszerre csak a hatalmas hajó elszabadult a parttól, és ott lebegett a fekete hullámok fölött, a fekete ég alatt, féhéren, elérhetetlenül. Kate Hegstroemét már nem lehetett megismerni, a hajón már senkit sem lehetett felismerni. Akik pedig visszamaradtak a parton, némán, zavartan néztek egymásra, arcukról eltűnt az álmosoly, megfordultak, és mentek az útjukra, ki sietve, ki lehorgasztott fővel, tétovázva.

Ravic visszavitte Kate Hegstroem autóját Párizsba. Normandia gyönyörű gyümölcsöskertjei közt robogott a kocsí. A teliholdhoz már nem sok hiányzott, és az ég híg, tejszerű ködben úszott. Ravic már elfelejtette a hajót, csak a tájat látta, és érezte a szénaitatot, az érett almák aromáját, a csendet és az elkövetkezendő dolgok kikerülhetetlenségét. Ez a tudat most már mélységes békével, megnyugvással töltötte el. A kocsí szinte nesztelenül siklott az országúton, mintha nem kötné a nehézkedés fizikai törvénye. Házak villantak el mellette, templomok, fogadók, bisztrók, egy csillogó folyó, egy szélmalom azután megint a sikság és fölötte az égbolt meg gyöngyházfényű udvarával a hold.

Ez a vég és a beteljesítés, gondolta Ravic. Már többször érezte, de így még sohasem hatotta át. Nem volt benne semmi vita vagy ellenállás. Minden súlytalanul lebegett körülötte. A múlt nem fáj, és a jövő nem fenyegetett. Léte egyensúlyba jutott, és nem kívánt semmit. Ravic tudta, milyen veszélyeket tartogat a holnap. De azt is tudta, hogy lesz ereje szembeállni mindennel, majd ha rákerül a sor. Nyugodtan tért vissza az Ararát csúcsáról a vérözönbe, melyet már maga előtt látott.

Mit akar még? Szeretett valakit, és elvesztette. Gyűlölt valakit, és megölte. Mindkét lánctól megszabadult. És ha vár még rá az élet, előről kezdhet mindent. Bénító cinizmusa erővé változott. A világ most bomlik majd fel körülötte igazán, de úgy érezte, hogy belül rendben van minden.

Caen közelében találkozott a lovakkal. Végtelen hosszú oszlopok, lovak, lovak, lovak a holdfényes éjszakában. És menetelő katonák hátizsákkal, tölténytáskákkal, csomagokkal. A mozgósítás kezdete. Nem beszéltek, nem énekeltek. Némán meneteltek az éjszakában. Árnycsapatok az országút jobb oldalán, közel az árokhoz, hogy maradjon hely a kocsik számára.

Ravic sokáig hajtott mellettük. Lovak, gondolta. Éppen úgy, mint 1914-ben. Nem tankok, lovak. Megállt egy benzinkútnál. A közeli falu ablakai még világosak voltak. Az emberek kijértek az országútra, és nézték az átvonuló csapatokat. Senki sem integetett, senki sem lelkesedett.

– Én is megkaptam már a behívómat – mondta a benzinkút kezelője. – Holnap már megyek. Nagypám 1870-ben esett el. Apámat megölték a világháborúban. Most én vagyok soron. Ezt csináljuk már évszázadok óta. Minden hiába, megint csak így megy tovább.

Nem volt már egészen fiatal ember. Csontos, barna parasztcán nyugalom ült. Pillantása a kis kunyhóra esett, melynek ajtajában felesége állt.

– Huszonnyolc frank, monsieur.

Megint a táj és a hold. Lisieux, Evreux. Lovak, menetoszlopok, csend. Ravic megállt egy kis fogadó előtt. Két asztal állt a kertben. A fogadósné kijelentette, hogy nem tud vacsorával szolgálni. A vacsora: vacsora – Franciaországban egy omlett és egy darab sajt nem számít annak. Csak hosszú rábeszélés után volt hajlandó vacsora helyett ilyesmit tálalni. Végül azonban még salátát is adott hozzá, erős kávé és egy korsó bort a saját szüreteléséből.

Ravic egyedül üldégt a rózsaszínű ház előtt, és lassan evett. Kőd ereszkedett a rétre, a békák kuruttyoltak, csend és nyugalom uralkodott a tájon. De a házból kihallatszott a rádió hangszórója. Valaki előadást tartott a politikai

helyzetről. A szokásos üres, biztató frázisok. Mindenki meghallgatta, de senki sem hitte. Ravic fizetett.

– Párizst elsötétítik – mesélte a fogadósné. – Most mondta be a rádió.

– Igazán?

– Igen. Légitámadás ellen. Csak óvintézkedés. A rádió azt mondja, meg kell tenni minden óvintézkedést, de nem lesz háború. Még folynak a tárgyalások. Mit gondol, monsieur?

– Azt hiszem, nem lesz semmi baj – felelte Ravic meggyőződés nélkül.

– Adja a jó Isten! De mit ér az egész? Amikor a németek elfoglalják Lengyelországot. Egy év múlva visszakövetelik ElzászLotaringiát. Két év múlva a gyarmatokat. Azután megint valami mást. Akármennyit engedünk, végül mégiscsak fel kell venni a harcot. Talán jobb most, mint később.

A fogadósné lassú léptekkel visszaent a házba. Az országúton újabb csapatok meneteltek. Ravic folytatta útját. Végre feltűnt Párizs vörös fénye a látóhatáron. Holnap már elsötétítik. Párizst elsötétítik. Egészen természetes volt, mégis furcsa.

Párizs sötét lesz, Párizs. Mintha kioltanák a világ szeme fényét. A külvárosok. A Szajna. A kis utcák zsidongása. Éles fordulat után az avenue, mely nyílegyenesen vezet a Diadalívhez. Ahol a sok sugárút metszi egymást, az Étoile még világos, és tejfehér fénye rávetül a sötét Diadalívre. Még tovább teljes pompában ragyog a Champs-Élysées.

Amint keresztülhajtott a városon, Ravic észrevette, hogy a sötétség máris rátelepedett. Itt is, ott is fekete foltak szakították meg a fényárt, mint egy drága prémbunda kopott részei. A fényreklámok színes játéka megszűnt. Egyes utcákra már sötétség borult. Mintha fekete hernyók kúsztak volna a város testén, hogy felfaljanak minden világosságot. Az Avenue Montaigne egyik oldala világos volt a másik sötét. Az Avenue George V. teljesen elmerült a sötétségbe. Házak, melyek azelőtt fényzuhatagot zúdítottak az esti sétálókra most fekete homlokukat mutogatták az égnek. Az Avenue Victor Emanuel III. is fél világítással kísérletezett. Olyan volt, mint egy ember, akit bal oldali gutaütés ért – félig élő, félig halott.

Amikor Ravic visszatért a Place de la Concorde-ra, a hatalmas téren éppen kialudtak a lámpák. A minisztériumok épületei béna hajóroncsoknak látszottak. A táncoló tritonok és néreidák megdermedtek, a habos szökőkutak vize is elapadt. Az egykor ragyogó Obeliszk sötéten meredt az égnek, mint egy óriási, fenyegető mutatóujj.

Kis, halvány, alig látható kék villanykörték bukkantak fel mindenfelé, akár a bacilusok. Beteges fényük, mint valami kozmikus tuberkulózis, lassan belepte az ájult város testét. Ravic átadta a kocsit a garázsba, azután taxin ment haza, az Internationalba. A kapuban a hotelesnő állt egy létra tetején. Kék légó lámpát csavart a foglalatba. Azelőtt is takarékoskodott a villannyal, de a kapu fölött égő lámpa mindig elég erős volt ahhoz, hogy megvilágítsa a hotel cégtábláját. Most a fele homályba vészett és csak a másik felét lehetett kibetűzni... NATIONAL. Az idők jele, gondolta Ravic.

– Hála istennek, hogy megjött – mondta az asszony. – A hetes számban valaki megbolondult. Nem tudom, mit csináljak vele. Örülteket nem tarthatok a házban.

– Talán csak idegösszeroppanás – vélte Ravic.

– Az egészen mindegy. Aki bolond, menjen a tébolydába. Meg is mondtam nekik, de hallani sem akarnak róla. Istenem, mennyi bajom van velük! Ha nem tudják lecsendesíteni, kiteszem őket. A többi vendég aludni akar.

– Nemrég valaki megőrült a Ritzben – mesélte Ravic. – Egy herceg. Amikor elvitték, valásággal verekedtek a szobájáért. Minden amerikai oda akart költözni.

– Az egészen más. Nem a bajaiba zavarodott bele, hanem jódolgában bolondult meg. Az elegáns dolog.

– Ön érti az életet, madame – bólintott Ravic.

– Elég alkalmam volt megtanulni. Jóindulatú ember vagyok. Minden menekültet befogadtam a házamba. Igaz, kerestem rajtuk, ha nem is sokat. Annál többet néztem el nekik. De egy örült asszony, aki siránkozásával mindenkinek az idegeire megy, nem szállodába való. Nézze meg, doktor úr, lehet-e rajta segíteni.

Arról az asszonyról volt szó, akitől a fia nemrég megkérdezte: „Miért vagyunk zsidók?” Most az ágy sarkában ült, és eltakarta szemét. A szoba fényárban úszott. Minden lámpa égett, azonkívül egy csomó gyertyát is gyújtottak.

– Svábbogarak! – nyészérgétt az asszony. – Svábbogarak! Kövér, fényes, fekete svábbogarak! Hát nem látjátok? A padlón, a falon, a sarokban! Ott nyüzségnek, ezer meg ezer, tele van velük a szoba! Gyújtsátok meg a lámpát, mert ide jönnek! Világosságot, gyújtsátok világot! Jaj, jaj, jönnek!

Felsikoltott, felhúzta lábát az ágyra, a sarokba lapult, és rémülten kimeresztette szemét. Férje megfogta védekezően kinyújtott kezét, hogy

megnyugtassa.

– Az istenért, mama, mit beszélsz! Nincs ott semmi, se a földön, se a padlón...

– Ott vannak! Svábbogarak! Gyújtsatok világot!

– De hiszen világosság van, mama! Égnek a lámpák! Nézd, még a gyertyák is égnek!

Elővett zsebéből egy villanylámpát, és sugarát a kivilágított szoba sarkába irányította.

– Jaj! Svábbogarak! Ott jönnek, egészen fekete tőlük a fal! Mindjárt itt lesznek, ne engedjétek ide! Jaj, mindjárt leesnek rám a plafonról!

Az asszony betakarta fejét, és reszketve megbújt az ágy sarkában. Arca eltorzult a rémülettől.

– Mióta jajgat így? – kérdezte Ravic a szerencsétlen asszony férjétől.

– Alkonyat óta. Nem voltam itthon. Megint megpróbálkoztam valahol. Azt hallottam, hogy Haitibe lehet vízumot kapni. Elmentem a konzulátusra, és a fiamat is magammal vittem. Persze, hiába mentünk, és amikor hazajöttünk, a feleségem már ott ült az ágyon, és sikoltozott.

Ravic előkészítette az injekcióstűt.

– Eddig tudott aludni? – kérdezte.

– Nem volt semmi baj. Mindig nagyon csendes és nyugodt volt. De most mit csináljak? Nincs pénzem, hogy elhelyezzem valahol. És a papírjaink sincsenek rendben. Talán még megnyugszik. Nézd mama, itt vagyunk mindnyájan... itt vagyok én, Siegfried is itt van... nézd, itt a doktor úr... Miért félsz? Senki se látja a svábbogarakat, csak te. Képzeldél...

– Svábbogarak! – jajdult fel az asszony megint. – Jönnek minden oldalról! Hát nem érzed a fértelmes szagukat? Ravic megadta az injekciót.

– Volt már azelőtt is ilyen rohama?

– Nem. Soha. Nem tudom megérteni, hogy éppen most...

– Talán elaludt estefelé, és rossz álma volt – mondta Ravic. – Most már mindjárt megnyugszik az injekciótól, és hamarosan elalszik. Mire felébred, talán elfelejti az egészet. Ne emlékeztessék rá! Ne említsék a dolgot, ne beszéljenek róla! Viselkedjenek úgy, mintha nem történt volna semmi.,

– Svábbogarak! – sóhajtotta az asszony álmosan. – Kövér fekete...

– Minek ez a nagy világosság? – kérdezte Ravic.

– Meggyújtottunk mindent, hogy ne féljen.,

– A felső lámpákat már el lehet oltani. A többi még égjen amíg mély álomba nem merül. Fog aludni. Elég erős adagot kapott. Holnap délelőtt tizenegykor majd újra megnézem, mit csinál.

– Köszönöm, doktor úr. Azt hiszi, hogy csakugyan...?

– Nem. Az ilyen roham érthető manapság, és nem is olyan ritka. Vigyázni kell rá egy pár napig. Beszéljenek vidám dolgokról mintha nem volna semmi baj. Ne lásson gondterhelt arcokat maga körül.

Könnyű mondani, gondolta, amikor felment a szobájába. Felcsavarta a villanyt. Könyvei közül kiválasztott néhányat, és az asztalra rakta, ágya mellé. Seneca, Schopenhauer, Platón, Rilke, Lao-ce, Li-Taj Po, Pascal Hérakleitosz, a biblia... a legkeményebbeket és a leglágyabbakat.

A legtöbb vékony biblianyomó-papíron, hogy kevés helyet foglaljon el. Útitársak. Ravic azt választotta ki, amit magával akart vinni, ha menni kell. Aztán átnézte többi holmiját is. Nem volt sok – mindig úgy ült, mint akit bármely pillanatban elszólíthatnak. Ócska takarója és meleg köntöse – két régi jó barát – már sok jó szolgálatot tett, és vele megy most is.

A kis amulett, melynek üregébe mérget rejtett, vele volt a német koncentrációs táborban is – jó érzés volt tudni, hogy rendelkezésére áll bármikor, ha már nem bírja tovább. Most is zsebébe tette, hadd legyen nála a biztonság kedvéért. Sohasem lehet tudni, mi történhetik – még az sem elképzelhetetlen, hogy újra a Gestapo kezébe kerül.

Az asztalon volt még egy fél üveg calvados. Ravic ivott belőle. Franciaország, gondolta. Öt nyugtalan év. Három hónap börtönben négyszeri kitoloncolás, de mindig visszajött, és illegálisan bár, de tovább élhetett itt. Öt év az életéből. Nem is volt olyan rossz.

Megszólalt a telefoncsengő. Ravic álmosan felvette a kagylót.

– Ravic? – szólt egy hang.

– Igen. – Ravic megismerte Joan hangját.

– Gyere ide – mondta Joan halkán. – Azonnal gyere, Ravic.

– Nem.

– El kell jönnöd.

– Nem. Hagyj békében. Nem vagyok egyedül. Nem megyek.

– Segíts rajtam...

– Nem tudok segíteni.

– Valami történt – Joan hangja furcsa volt. – Kérlek, siess. gyere rögtön.

– Hagyd már abba, Joan! – fakadt ki Ravic türelmetlenül. – Unom már ezt a komédiát. Egyszer már lépre mentem, ismerem az egészet. Hagyj békében. Próbáld ki máson.

Nem várta be a választ, és letette a kagylót. Tovább akart aludni, de nem sikerült. A csengő újra megszólalt. Ravic nem vette fel a kagylót. A telefon szólt a szürke, sivár éjszakában. Ravic egy vánkost dobott rá. Egy darabig még a vánkoson keresztül is hallatszott, aztán a tompa hang elhallgatott. Ravic várt. A telefon nem szólalt meg újra. Ravic felült, és cigarettára gyújtott.

Nem ízlett, eloltotta. Az üvegben volt még egy kis calvados. Ivott egy kortyot, aztán félrelökte. Kávét kellene, gondolta. Forró kávé. Friss, ropogós kifli vajjal. Ismert egy bisztrót, melyet sohasem zártak be. Éjjel-nappal nyitva volt. Megnézte óráját. Két órát aludt, de nem volt fáradt. Semmi értelme újra elaludni, aztán kábultan felébredni.

Bement a fürdőszobába, és kinyitotta a zuhanyt. Valami hangot hallott. Megint a telefon? Elzárta a csapot. Kopogás. Valaki kopogott az ajtón. Ravic magára kapta a fürdőképenyét. A kopogás erősebb lett. Nem lehet Joan. Joan egyszerűen bejött volna, hiszen tudja, hogy sohasem zárja magára az ajtot. Talán a rendőrség? Kinyitotta az ajtót. A folyosón egy férfi állt, akit nem ismert, mégis úgy rémlett neki, hogy már látta valahol. Szmokingban volt.

– Ravic doktor? – kérdezte az ember.

– Mit akar?

– Ön Ravic doktor?

– Jobb lenne ha előbb megmondaná, .mit akar?

– Ha én Ravic doktor, köjjön azonnal velem. Joan Madou hívhatja.

– Igazán?

– Súlyos baleset érte.

– Milyen baleset? – kérdezte Ravic gúuyosan mosolyogva. Nem hitte el.

– A revolver – nyögte a fiatalember – elsült...

– És megsebesült? – kérdezte Ravic még mindig mosolyogva. Joan bizonyára megjátszotta az öngyilkossági kísérletet, hogy megrémítse ezt a fickót.

– Az isten szerelmére – nyögte a fiatalember –, értse meg, hogy Joan haldoklik. Én löttem le!

– Micsoda?

– Igen... én...

Ravic már ledobta fürdőképenyét, és ruhája után nyúlt.

– Vár lent a taxi?

– A saját kocsimon jöttem.

– A fene egye meg! – Ravic újra magára kapta fürdőképenyét, összenyalábolta ingét, ruháját, cipőjét, megfogta táskáját. – A kocsimban is felültézhetem... gyerünk! Gyorsan.

A kocsi robogott a tejszínű éjszakában. A város elsötétítése teljes volt. Már nem lehetett utcákat látni, csak végtelen térséget, melvben itt-ott halványkék irányjelző lámpák pislogtak. A kocsi úgy száguldott, mint egy motorcsónak a sötét tengeren.

Ravic felöltözött a kocsimban. Fürdőképenyét az üles sarkába gyúrte. Harisnyáját és nyakkendőjét otthon felejtette. Nyugtalanul meredt az ablakon át a sötétbe.

A fiatalembertől, aki a kocsimt vezette, nem kérdezett semmit. Nem akarta elvonni figyelmét a géptől, nehogy csökkentse a sebességet. Nem is lehetett volna beszélni vele. A kormánykerék fölé hajolt, vakmerően fordult be a sarkokon, hajszálnyira suhant el más kocsimk mellett, isten csodája, hogy nem ütköztek össze senkivel. Azonkívvül vigyáznia kellett, nehogy eltévessze az utat a sötétben.

De Ravicnak így is idegeit facsarta minden perc. Negyedóra kárba veszett, gondolta, legalább tizenöt értékes perc.

– Hajtson gyorsabban – mondta.

– Lehetetlen... ebben a sötétben, lámpák nélkül.

– Az ördögbe is! Gyűjtsa fel a reflektorát!

A fiatalember engedelmeskedett. Minden utcasarkon rendőrök szaladtak feléjük felháborodva, ordítózva. A kocsi továbbrobogott. Egy hatalmas Renault vezetőjét elkápráztatta a váratlan reflektorfény – majdnem beléjük szaladt.

– Ne törődjön semmivel! – sziszegte Ravic. – Gyorsabban!

A kocsi hirtelen zökkenővel végre megállt a ház előtt. A lift a földszinten volt. Ajtaja nyitva állt. Odafent valaki dühösen csengetett. A liftet akarta. De aki utoljára lejött, nyitva felejtette az ajtót. Milyen szerencse, gondolta Ravic, ez is néhány pillanat. A lift lassan kúszott felfelé, és megállt a negyedik emeleten.

Valaki kinyitotta az ajtót, és rájuk förmedt:

– Micsoda dolog, hogy olyan sokáig lent tartják a liftet? Sürgős dolgom van.

Az a lakó volt, aki olyan dühösen csengetett a liftért. Ravic visszalökte, és becsapta orra előtt az ajtót.

– Ez sürgősebb. Előbb felmegyünk.

A lakó szitkozódott. A lift tovább emelkedett. Odalent a másik megint az ajtót babrálgatta. A lift megállt. Szerencsére már a célnál voltak.

Ravic gyorsan kinyitotta az ajtót, és kiugrott a liftből. Joan teljesen felöltözve feküdt az ágyban. Magas nyakú estélyi ruha volt rajta. A hímzés ezüst és – vér. Véres volt a padló is, ahová esett. Az a hülye aztán felemelte, és az ágyra fektette.

– Nyugalom – mondta Ravic –, nyugalom. Nem lesz semmi baj. Nem olyan komoly a dolog.

Levágta a vállpántokat, és óvatosan lehúzta az estélyi ruhát. Joan melle sértetlen volt. Nyakán hatolt be a golyó. Légcséve nem sérült meg, különben nem tudott volna telefonálni. Az ütőér is sértetlen maradt.

– Fáj? – kérdezte Ravic.

– Igen.

– Nagyon?

– Igen.

– Mindjárt elmúlik.

Elővette az injekcióstűt. Joan kérdő tekintettel nézett rá.

– Semmi. Csak a fájdalom ellen. Tüstént megszűnik.

Amikor megadta az injekciót, a fiatalemberhez fordult.

– Passy 2741. Hívja fel ezt a számot. Rendeljen mentőkocsit és két embert hordággal. Tüstént.

– Mi az? – kérdezte Joan erőlködve.

– Passy 2741 – ismételte Ravic. – Mit bámul? Telefonáljon.

– Mi van, Ravic?

– Nem veszélyes. De itt nem tudom rendesen megvizsgálni. Majd a kórházban.

Joan ránézett. Arca el volt mázolva, a festék lejött szempilláiról, ajkán elkenődött a rúzs. Fél arca vörös volt, mint egy bohócé a cirkuszban, a másik oldala fekete foltos, mint egy fáradt, elcsigázott utcai nőé. De gyönyörűen fésült haja tündökölt.

– Nem akarom, hogy operáljanak – súgta.

– Majd meglátjuk. Talán nem is lesz rá szükség.

– Azt hiszem, hogy...

– Nem! – szakította félbe Ravic. – Nem komoly. Csak itt nincsenek műszerek.

– Mű... szerek...

– Csak a vizagálathoz. Nyugodj meg, nem fog fájni.

Az injekció hatása jelentkezett. Joan szemében megenyhült a dermedt rémület. Ravic óvatosan megvizsgálta. A fiatalember visszajött.

– A mentőkocsi rögtön itt lesz.

– Most hívjon fel egy másik számot. A kórházat. Auteuil 1357. Majd én beszélek velük, maga csak hívja fel. Auteuil 1357.

A fiatalember engedelmeskedett.

– Segits rajtam – súgta Joan.

- Azért vagyok itt.
- Nem akarok szenvedni.
- Majd meglátod, hogy nem fáj.
- Nem tudok... nem tudom elviselni. – Mind álmosabb lett, hangja elhalóbb.
- Nem tudok...

Ravic megnézte a sebet, ahol a golyó behatolt. Nem érintette a nagyobb véredényeket. De a golyó kimeneti nyílását nem találta. Nem szólt semmit. Nyomókötést alkalmazott. Egy szóval sem említette, hogy mitől fél.

– Ki fektetett az ágyra? Vagy talán magad?

– Ő...

– Fel tudtál állni?

Joan fátyolozott szemében újra felcsillant a rémület.

– Én... nem... nem tudtam megmozdítani a lábamat... a lábam... mi van vele, Ravic?

– Semmi. Majd rendbe jön.

A fiatalember visszajött.

– A kórház...

Ravic gyorsan a telefonhoz ment.

– Ki az? Eugénie? Igen, egy szobát... azonnal. Szóljon Veber doktornak. – A hálósoba felé nézett, és halkabban folytatta. Készítsen elő mindent... a műtőt, igen... azonnal... Mentőkocsin jövünk. Igen, baleset... igen... helyres... tíz perc múlva.

Letette a kagylót. Néhány pillanatig ott állt még. Az asztalon üveg, azzal az utálatos mentelikörrel, poharak, parfümös cigaretták. szörnyűség... mint egy rossz film, a revolver a szőnyegen, vérfoltok.

Minden olyan álomszerű – hogy lehet ilyen ostobaságra gondolni! Sajnos, reális az egész, nagyon is valóságos. Eddig nem gondolt rá, de most már tudta, ki ez a fiatalember, aki érte jött.

Az a kitömött váll, a simára kefélt, pomádés haj, az erős kölniillat, mely már a kocsiban is úgy irritálta, azok a vastag gyűrűk az ujjain – nem lehet más, csak a színész. Joan mesélte, hogy fél től, mert ilyesmivel fenyegetőzik, ő meg csak nevetett rajta. Az ördög vigye el, hogy izgalomában is ilyen jól célzott.

Ostobaság megint, gondolta. Egyáltalában nem célzott. A golyó akkor talál ilyen pontosan, amikor a kéz nem is akar eltalálni senkit.

Visszament a másik szobába. A színész az ágy mellett térdelt. Persze hogy térdel, a színpadon is így csinálja, térdel, beszél, nyöszörög, sóhajtozik, a szavak gördülékenyen peregnek ajkáról.

– Menjen innen! – szólt rá Ravic undorral.

A fiatalember engedelmesen felállt. Önkéntelen mozdulattal leverte térdéről a port. Ravic ránézett. A fiatalember szeme könnyben úszott. Sír! Még ez is!

– Nem akartam, doktor úr! Esküszöm mindenre, ami szent, hogy nem akartam! Szerencsétlen véletlen, vak véletlen, baleset!

Ravic gyomra kavargott. Vak véletlen! Mindjárt szavalni fog.

– Menjen le a kapu elé, és várja meg a mentőkocsit.

A fiatalember mondani akart valamit, de Ravic rászólt:

– Menjen már. Tartsa készenlétben azt a nyavalyás liftet! Isten tudja, hogy jutunk majd le a hordággal!

– Segíts rajtam, Ravic – nyészérgétt Joan álmosan.

– Nem lesz semmi baj! – felelte Ravic, és szája keserű volt.

– Hála istennek, hogy itt vagy! Mindig úgy megnyugszom, ha itt vagy mellettem...

Az elmázolt arc mosolygott. A bohóc arca vigyorgott, a züllött utcai nő csábító akart lenni.

– Bocsáss meg nekem, Bébi – könyörgött a színész az ajtóban. – Hidd el, hogy nem akartam!

– Menjen már! – rivallt rá Ravic. – Menjen a pokolba!

Joan néhány percig nyugodtan feküdt, aztán kinyitotta szemét.

– Hülye szegény – mondta meglepő nyugalommal. – Persze hogy nem akarta. Csak hőskédni akart. – Szeme felcsillant. – Én vagyok az oka... ugrattam... nem hittem, hogy meg tudja tenni...

– Nem szabad annyit beszélned, Jaan.,

– Ugrattam – ismételte, és szeme összehúzódott. – Tudod milyen vagyok, Ravic... életem, drágám... csak pózolni akart, és véletlenül eltalált...

Szeme becsukódott, arcán elhalt a mosoly. Ravic feszült figyelemmel nézett az ajtóra.

– Nem tudjuk betenni a hordágyat a liftbe. Túlságosan szűk. A legjobb esetben ferdén, de ilyen körülmények közt...

– És ha gyalog viszik le? Meg lehet fordulni vele?

– Talán. Ha jó magasan felemeljük. Mindenesetre jobb, ha leszíjazzuk.

Joant odaszíjajzták a hordágyhoz. Félig aludt, alig nyögdécselt, amikor kivitték.

– Adja ide a kulcsot! – mondta Ravic a színésznek.

– Milyen kulcsot?

– Bezárni a lakást.

– Nekem nincs kulcsom.

– Hát akkor keresse meg valahol, és zárja be az ajtót. – A betegszállítók már az első fordulónál vesződtek. – Szedje fél a revolvert a szőnyegről, és tegye zsebre. Majd kint eldobhatja valahol.

– Minek? Úgyis jelentkezem a rendőrségen. Komoly a sérülés?

– Nagyon.

A színész izzadni kezdett. Csak úgy dőlt pórusain a veríték. Egy pillanatig rémülten bámult Ravicra, aztán bement a másik szobába. Ravic a betegszállítók után sietett. A lépcsőház villanszerkezete olyan volt, hogy a lámpák három percig égtek aztán kialudtak. Minden emeleten újra meg kellett nyomni a gombot. Minden emelet felén könnyen meg lehetett tenni az utat, csak a forduló volt veszélyes. Itt az emberek magasan fejük fölé emelték a hordágyat, a rácson át, nem ment másképp.

Elnyúlt árnyékuk kísértetiesen táncolt a falon. Hol is láttam már ezt? – tűnődött Ravic. Aztán hirtelen eszébe jutott. A kis szállóban történt, amikor levitték Razinsky holttestét. A betegszállítók hangosan irányították egymást, miközben a hordágy a lépcsőház falát horzsolta, letöredezve a vakolatot mindenfelé.

A lépcsőházra nyíló ajtóknál arcok jelentek meg, furcsa arcok, álomtól puffadt arcok, kócos fejek, pizsamák, pongyolák, bíborvörös, méregzöld selymek, nagy, tarka, tropikus virágokkal...

A világosság megint kialudt. A betegszállítók káromkodva megálltak a

sötétben.

– Villanyt!

Ravic tapogatódzva kereste a gombot. Megérintette egy nő mellét a sötétben, pállott lélegzet ütötte meg, valami a lábát súrolta.

A lámpák kigyúltak. Egy sárga hajú asszony bámult rá. Petyhüdt kövér arcán kenőcs fénylett, összefogta kacér, bodros selyempongyoláját. Olyan volt, mint egy selyempárnára fektetett öreg bulldog.

– Meghalt? – kérdezte csillogó szemmel.

– Nem – felelte Ravic, és továbbment.

Valami nyivákolt a lábánál. Egy macska ugrott hátra, és dühösen fűjt.

– Fifi! – sikoltott az asszony, lehajolt, térde szélesen szétterült.

– Fifikém, drágaságom, csak nem tapostak rád?

Ravic csak ment, le a lépcsőn. A betegszállítók alatta haladtak imbolygó terhükkel. Ravic szemmel kísérte Joan fejét, mely jobbra-balra dőlt, követve az emberek mozdulatait. De a szemét nem látta.

Végre az utolsó forduló. A világosság megint kialudt. Ravic visszaszaladt az első emeletre, hogy megnyomja a gombot. Ebben a pillanatban a lift zúgni kezdett, és ragyogva leereszkedett a sötét szakadékba, mintha az égből szállna alá.

A drótkalitikában a színész állt. Simán, nesztelenül siklott el a hordágy mellett, mint egy látomás. Amikor bezárta a lakást, látta, hogy ott áll a lift, és élt az alkalommal. Teljesen ésszerű volt, mégis utálatos, sőt komikus látványt nyújtott.

Ravic felpillantott. Reszketése elmúlt, keze sem izzadt a gumikesztyű alatt. Már kétszer kicserélte. Nem volt több, de szerencsére az izzadás is megszűnt. Veber ott állt mellette.

– Ne telefonáljak Marteau-nak, Ravic? Tíz perc alatt itt lehet. Maga asszisztálna neki, míg ő elvégezné a műtétet.

– Nem lehet. Nincs rá idő.

Ravic mély lélegzetet vett. Most már nyugodt volt, és munkához látott. Előbb a bőr. Fehér, éppen olyan, mint más ember bőre. Joan bőre, de olyan, mint másé, hajtogatta magában. Vér, Joan vére. Éppen olyan, mint másé. Tampont. Az elszakított izom. Tampont. Csak óvatosan. Tovább. Egy darabka

ezüstbrokát. Újabb szövetfoszlányok. Tovább. A sebcsatorna. Szilánkok. Tovább. Itt vezet a sebcsatorna, elvezet a...

Ravic úgy érezte, hogy fejét elhagyja minden csepp vér. Lassan kiegyenesedett.

– Nézze, Veber... itt... a hetedik csigolya.

Veber a vágás fölé hajolt.

– Súlyos így.

– Több, mint súlyos. Reménytelen. Nem lehet semmit sem csinálni.

Ravic a kezére nézett. Behajtotta ujjait a gumikesztyűben. Erős kéz, biztos kéz, ezer meg ezer műtétet végzett, ezer meg ezer testet vágott fel, többnyire sikerrel, néha sikertelenül – de az is megesett, hogy lehetővé tette a lehetetlent, megragadta az egyszázalékos esélyt – és most, amikor tőle függ minden, ami fontos ezen a világon, most tehetetlen. Semmit sem tudott csinálni. Senki sem tudott volna. Ott állt, és a piros sebje bámult. Elhívhatja még Marteau-t, de ő sem mondhatna egyebet.

– Nem lehetne mégis megpróbálni? – kérdezte Veber.

– Nem. Csak megrövidítené az életét. Látja, hol fekszik a golyó? Nem lehet eltávolítani.

Eugénie megszólalt az altatókészüléknél.

– A pulzus nyugtalan... emelkedik... százharminc.

A seb egy árnyalattal szürkébb lett. Mintha már ráfújtt volna a halál. Ravic készenlétben tartotta a koffeinstűt.

– Gyorsan koramint! Abbahagyni a narkotizálást.

A második injekció után megkérdezte:

– Pulzus?

– Változatlan.

A vér ólomszín árnyalatot kapott.

– Előkészíteni az adrenalininjekciót és az oxigénpalackot.

A vér sötétebb lett. Mintha felhők gyűltek volna össze a műtőasztal fölött, hogy árnyékokat vessenek rá. Mintha valaki az ablakhoz lépett volna, hogy sűrűbbre vonja a függönyöket.

– Vért! – kiálcott fei Ravic kétségbeesetten. – Vératömlesztést! Nem lehet – nem ismerem a vércsoportját.

Az oxigénkészülék műkédni kezdett.

– Mí van? Semmi? Semmi?

– Pulzus esik. Százhusz. Nagyon gyenge. Az élet visszatért.

– És most? Jobb?

– Változatlan.

Ravic visszafojtott lélegzettel várt.

– Most?

– Jobb. Szabályosabb.

Az árnyak eltűntek. A seb széle elvesztette szürkességét. A vér megint olyan volt, mint rendszeren. Az oxigén hatott.

– Megrebbent a szeme – mondta Eugénie.

– Nem tesz semmit. Fel is ébredhet.

Ravic elővette a kötést.

– Pulzus?

– Szabályosabb.

– Csak egy hajszálon múlt – jegyezte meg Veber.

Ravic úgy érezte, hogy egy kéz nehezedik szemhéjára. Pedig csak a veríték volt, a veríték vastag cseppjei. Felegyenesedett. Az oxigénkészülék búgott.

– Csak tovább – mondta Ravic.

Körüljárta a műtőasztalt, azután megállt. Nem szólt semmit. Az oxigénpalackot nézte, majd Joan arcát. Joan arca remegett. Még élt.

– Vérpróbát – mondta Ravic. – Rögtön meg kell nézni. Hol kaphatnánk vért?

– Az amerikai kórházban – mondta Veber.

– Meg kell próbálni. Nem használhat, de meghosszabbíthatja kicsit. – Megnézte az oxigénpalackot. – Értesítenie kell a rendőrséget?

– Igen – mondta Veber. – Akkor magát is kihallgatják. Szeretné elkerélni?

– Igen.

– Majd találunk valami megoldást. Erre még ráérünk.

– Elég Eugénie – mondta Ravic.

Joan halántéka már nem volt olyan fakó. Pulzusa gyenge volt, de tiszta és szabályos.

– Ki lehet vinni – mondta Ravic. – Majd én mellette maradok.

Joan megmoccant. Egyik keze megmozdult. A jobb keze. A bal mozdulatlan maradt.

– Ravic?

– Igen...

– Megoperáltál?

– Nem, Joan. Nem volt rá szükség. Csak megtisztítottuk a sebet.

– Itt maradsz?

– Igen.

Joan becsukta szemét, és újra elaludt. Ravic az ajtóhoz lépett.

– Hozzon nekem egy kis kávé – mondta az ápolónőnek.

– Süteményt is?

– Nem, csak kávé.

Visszament, és kinyitotta az ablakot. A nap ragyogóan sütött a háztető fölé. Verebek röpködtek az eresz alatt. Ravic az ablakhoz ült, és cigarettára gyújtott. A füstöt gondosan kifújta az ablakon. Az ápolónő behozta a kávé. Ravic maga mellé tette, ivott egy-egy kortyot, és közben tovább cigarettázott. Amikor visszafordult az ablaktól, a szoba egészen sötétnek látszott. Joan még aludt.

Arca nagyon sápadt volt, mégsem olyan elgyötört, mint műtét közben. Ajka olyan vértelen volt, hogy szinte eltűnt. Ravic fogta a kávéskannát meg a poharat, tálcástól kivitte a folyosóra, és letette egy asztalra. A folyosónak padlóviasz-és gennyszaga volt. Az ápolónő elhaladt mellette egy vödörrel, melyben használt vatta volt. A sarokban porszívó zakatolt.

Joan nyugtalanabb lett. Nemsokára felébred, fájdalmai lesznek, és a fájdalom állandóan növekedni fog. Élhet még néhány óráig, talán egy-két napig is. De fájdalma olyan erős lesz, hogy nem segíthet rajta semmiféle injekció. Ravic elkészített egy tűt és néhány ampullát. Joan kinyitotta szemét.

– Fáj a fejem – mondta nyégve. Fel akarta emelni fejét, de még szemhéja is

nehéz volt. Erőlkédve Ravic felé fordította szemét.

– Mintha ólom volna a fejemben... jaj de rossz... nem bírom...

– Mindjárt jobb lesz – felelte Ravic, és megadta az injekciót.

– Azelőtt nem fájt így... nem akarok szenvedni, Ravic... emlékszem, amikor a nagyanyám meghalt... nem akarok úgy kínlódn... ígérd meg, Ravic.

– Megígérem, Joan. Nem lesz sok fájdalmad. Szinte semmi.

Joan összeszorította fogát.

– Még nem hat...

– Mindjárt hat. Néhány pillanat.

– Mi van a karommal?

– Semmi. Most még nem tudod mozgatni. Majd rendbe jön.

– És a lábam... a jobb lábam. – Fel akarta húzni, de hiába.

– Ugyanaz, Joan. Ne erőlködj. Majd rendbe jön.

Joan kissé elfordította a fejét.

– Pedig most akartam kezdeni... rendesen élni... – súgta.

Ravic hallgatott. Mit is mondhatott volna? Talán igazat is beszél. Mindenki elhatározza időnként, hogy ezentúl rendesen fog élni. Joan feje most már nyugtalanul hánykolódott. A beszéd nagy megerőltetésébe került, alig lehetett megérteni.

– Milyen jó... hogy eljöttél... mi lett volna belőlem különben...

– Igen – mondta Ravic.

Ugyanaz, gondolta keserűen. Ugyanaz történt volna veled, minc így. Akármelyik kuruzsló is tudott volna ennyit tenni érted. Mindaz, amit tanultam, amit tudok, hiábavaló éppen abban a pillanatban, amikor a legnagyobb szükségem lenne rá. Nem tehetek többet érted, mint akármelyik zugdoktor. Az égvilágon semmit.

Déltájban Joan már mindent tudott. Ravic nem mondott neki semmit, de azért tudta.

– Nem akarok nyomorék lenni, Ravic! Mi van a lábammal? Már egyiket se tudom megmozdítani.

– Nem jelent semmit. Mire meggyógyulsz, rendbe jön.

– Mire meggyógyulok? Minek kell hazudni, Ravic?

– Ez nem hazugság, Joan.

– De az. Ne hagyj így feküdni... ne húzd, ha nem használ semmit. Csak éppen, hogy szenvedjek? Ígérd meg, Ravic.

– Megígérem.

– Ha már látod, hogy nagyon rossz, és úgyis hiába – adjál valamit, Ravic. A nagy anyám... öt napig feküdt, öt napig üvöltött. Én nem akarom azt, Ravic.

– Ettől nem kell félned, Joan. Alig fogsz szenvedni.

– Ha látod... hogy nagyon rossz... adjál valamit... jó erős legyen, elég legyen örökre. Meg kell tenned, még akkor is, ha már nem tudok beszélni. Amit most mondok, érvényes azután is... ígérd meg.

– Megígérem. De nem lesz rá szükség.

Joan kissé megnyugodott, arcáról eltűnt a rémület. Most már békésen feküdt.

– Te meg tudod tenni, Ravic – súgta. – Hiszen nélküled, tudod... már régen nem élnék.

– Csacsiság.

– Nem. Akkor már úgyis leszámoltam mindennel. A többi ajándék volt... amit te adtál nekem. – Nagy erőfeszítéssel Ravic felé fordította fejét. – Istenem, miért is nem maradtam veled!

– Az én hibám volt, Joan.

– Nem... a tied nem... talán... nem is tudom.

A nap besététt az ablakon. Joan félig kábultan feküdt. Már alig maradt belőle valami. Az utolsó órák éhes farkas módjára falták életét. Teste szinte eltűnt a takaró alatt. Ellenállása folytonosan apadt. Így lebegett álom és ébrenlét közt. Néha szinte elvesztette eszméletét, de néha meglepően kitisztult a tudata. A fájdalom újra jelentkezett. Amikor meghallotta a nyöszörgését, Ravic újabb injekciót adott neki.

– A fejem – motyogta Joan. – Mindig rosszabb. Sokáig hallgatott, azután váratlanul megszólalt újra:

– A világosság... túl erős... éget...

Ravic az ablakhoz lépett, és leeresztette a redőnyt. A függönyt is összehúzta. A szoba majdnem egészen sötét lett. Visszament Joanhoz, és leült az ágy

szélére.

– Soká tart... már nem... használ...

– De igen, Joan. Pár pillanat.

Joan csendesen feküdt. Keze aléltan hevert a takarón.

– Beszélni... szeretnék veled... mondani... sok mindent...

– Majd később, Joan.

– Nem... most... nincs sok idő... megmagyarázni...

– Fölösleges, Joan. Tudom úgy is.

– Tudod?

– Azt hiszem.

Hullámok. Ravic látta, hogyan vonul át rajta a görcshullám. Mindkét lába megbénult már, a keze is. De melle még pihegett.

– Tudod, Ravic... én mindig... csak veled...

– Igen, Joan.

– A másik... semmi... csak a nyugtalanságom...

– Tudom.

Joan megint hallgatott. Kínosan lélegzett.

– Fura – szólalt meg egyszerre alig hallhatóan. – Furcsa, hogy az ember meghalhat... amikor szeret.

Ravic lehajolt fölé. Nem látott semmit – csak Joan arcát a sötétségben.

– Nem voltam jó... hozzád – súgta Joan.

– Hogy mondhatod ilyet? Az életem voltál.

– Szeretnék... nem tudom... a karom... nem tudlak megölelni.

Ravic látta, hogy erőlködik, de nem tudja karját felemelni.

– Hiszen a karomban vagy – mondta Ravic –, és én a tiedben.

Joan lélegzete elakadt. Szeme eltűnt a sötétségben. Pedig tágra nyitotta, és a pupillája nagyon nagy volt. Vajon lát-e engem? gondolta Ravic. Joan ajka megremegett.

– *Ti amo!* – mondta. Azon a nyelven, amit gyerekkorában beszélt. Olyan

fáradt volt, hogy nem tudott másképp gondolkodni.

Ravic megfogta hideg kezét. Úgy érezte, megszakad benne valami.

– Te adtad vissza az életemet, Joan – mondta a sápadt arcban a merev szemeknek. – Már kő voltam, és azt hittem, kő maradok örökké. Te vezettél vissza az életbe...

– *Mi ami tu?* – Mintha egy gyermek kérdezte volna, hogy hallja a megnyugtató feleletet, és el tudjon aludni. Már a végső fáradtság beszélt belőle.

– Joan – mondta Ravic –, a szerelem nem szó arra, amit érzek. Nem elég. Csak egy kis része, mint egy levél a fán, mint egy csöpp víz a folyóban. Ami köztünk van, sokkal több...

– Sono stata... sempre con te...

– Sss – Ravic fogta a kezét, mely nem érezte többé az övét.

– Te mindig velem voltál – mondta, és észre se vette, hogy németül beszél. – Te mindig velem voltál, akár szerettelek, akár gyűlöltelek, még akkor is, ha azt hittem, hogy közömbös vagyok. Akármilyen történt, nem változtatott rajta semmit... te mindig velem voltál, bennem voltál...

Eddig olyan nyelven beszéltek egymással, mely mindkettőjüknek idegen volt. Most történt először – önkentelenül, észrevetlenül –, hogy mindegyik az anyanyelvén beszélt, a szavak korlátja lehullott közöttük, és jobban megértették egymást, mint valaha.

– *Baciami.*

Megcsókolta forró, száraz ajkát.

– Mindig velem voltál, Joan, mindig...

– *Son' stata perduta senza cii te...*

– Én is elveszettnek éreztem magam nélküled. Te voltál az élet lénye és édessége... és keserősége... felráztál, és visszaadtál magamnak... amikor nekem adtad magad...

Ravic egy pillanatra sem vette le róla szemét. Tagjai már meghaltak minden meghalt benne, csak a szeme élt még és a szája. Még lélegzett. De Ravic tudta, hogy a bénulás mindjárt eléri a lélegzés, izmait is, és akkor már nem tud beszélni. Most is már csak lihegett:

– Szerelek. Szeretsz. Mindig – veled voltam. Csókolj meg. Nélküled elvesztem.

A fogait összeszorította, arca eltorzult az erőfeszítéstől, hogy még mondjon valamit... torkát görcs szorongatta, ajka reszketett, végül a kísérteties hörgésből kitört a szó:

– Ravic... most... segíts...

A tűt már készenlében tartotta. Gyorsan bevezette a bőr alá, gyorsan, mielőtt utolérné a következő görcs. Ne fulladjon meg lassan, gyötrelmesen, végtelen pillanatokon át, míg egészen elfogy tüdejében a levegő. Lehet, hogy még néhány perce volt hátra – lehet, hogy egy óra –, de az már csak értelmetlen szenvedés.

Szemhéja megrebbent, azután megnyugodott. Összepréselt ajka felengedett. Pihegése elcsitult, megszűnt.

Ravic félrevonta a függönyt, és felhúzta a redőnyt. Azután visszatért az ágyhoz. Joan arca merev és idegen volt. Ravic kiment, bezárta az ajtót, és az irodába sietett. Eugénie az asztalnál ült, a kórlapokat rendezte.

– A páciens a tizenkettes szobában meghalt – mondta Ravic.

Eugénie bólintott anélkül, hogy felpillantott volna.

– Veber doktor a szobájában van?

– Azt hiszem.

Ravic elindult a folyosón. Több betegszoba ajtaja nyitva állt. Továbbment Veber szobájába.

– A tizenkettes meghalt, Veber. Most már értesítheti a rendőrséget.

Veber fel sem emelte fejét.

– A rendőrségnek más dolga van.

– Micsoda?

Veber a *Matin* rendkívéli kiadására mutatott. Német csapatok betörték Lengyelországba.

– Most beszéltem a minisztériummal. Néhány óra múlva meglesz a hadüzenet.

Ravic letette az újságot.

– Hát itt van, Veber.

– Itt van. Ez a vég. Szegény Franciaország.

Ravic leült, és hallgatott. Végtelen ürességet érzett.

– Sokkal többről van szó, mint egy országról, Veber – mondta később.

Veber csak nézett rá.

– Engen, Franciaország érdekel. Nekem elég ennyi.

Ravic megint hallgatott.

– Mit fog csinálni? – kérdezte végre.

– Nem tudom. Valószínűleg bevonulok az ezredemhez. Ezt itt – a falakra mutatott – átveszi valaki más.

– Maga itt marad. Háborúban szükség van kórházakra. Egész biztos, hogy meghagyják itt.

– De nem akarok itthon maradni.

Ravic körülnézett.

– Ma vagyok itt utoljára – mondta. – Azt hiszem, minden rendben van. Az epehólyagos páciens szépen javul, az uterus-páciens nemsokára hazamehet, a rákos reménytelen, újabb operáció teljesen fölösleges.

– Miért mondja ezt? – kérdezte Veber fáradt hangon. – Hogy utoljára van itt?

– Nagy razziák lesznek, mihelyt hadat üzentek. Én sem kerülhetem el. – Ravic észrevette, hogy Veber mondani akar valamit. – Kár ezen vitatkozni. Mjđ meglátja, hogy így lesz.

Veber visszaroskadt a székre.

– Istenem, mennyi baj! Már magam sem tudom, mit gondoljak. Lehet hogy nem is fognak harcolni. Csak egyszerűen átengedik az országot a németeknek. Rettenetes.

Ravic felállt.

– Este bejövök, ha még lehet. Nyolc óra tájban.

– Helyes.

Ravic kiment. A hallban a színészbe botlott. Már teljesen megfélekedezett róla.

– Hogy van Joan?

– Meghalt.

A színész rábámut.

– Meghalt? – ismételte, és tragikus mozdulattal szívéhez szorította kezét. Térde megbicsaklott, támolygott. Átkozott komédiás, gondolta Ravic.

Alighanem játszott már ilyen szerepet, és most visszaesik bele. De az is lehet,

hogy komolyan megrendült, és nem tehet róla, hogy mesterségének gesztusaitól igaz gyászában sem tud szabadulni.

– Láthatom?

– Minek?

– Látni akarom még egyszer! – kiáltott fel a színész, és mindkét kezét melléhez szorította. Világosbarna, könnyű puhakalapot szorongatott, karimája selyemszalaggal volt beszegve. – Értse meg, nem mehetek el innen úgy, hogy ne lássam.

Szemét elfutotta a könny.

– Nézze csak – mondta Ravic türelmetlenül. – Legjobb, ha sürgősen eltűnik. Meghalt, és ezen már nem lehet változtatni. Amit maga tett, intézze el a saját lelkiismeretével. Menjen a pokolba! Kit érdekel az, hogy egy-évi börtönt kap vagy a bíróság előtt is zokog majd, és drámai tárgyalás után felmentik? Elöttem nem kell komédiáznia. Tudom, pár hónap málna ezzel a történettel puhítja majd a többi nőt. Pusztuljon a szemem elől, ostoba tékfilkó!

Undorral taszigálta kifelé. A színész megfordult az ajtónál, és öklét rázva rákiáltott:

– Érzéketlen állat! *Sale boche!*

Az utcán nyüzsgött a sok ember. Csoportokban álltak az újságpaloták villamos hírszalagja alatt. Ravic taxin a Luxembourg kertbe hajtott. Egyedül akart lenni néhány órara, mielőtt letartoztatják. A kert üres volt. A szép pázsit sütkérezett a késő nyári délután meleg fényében. A fák lombján már látszott az ősz – nem a hervasztó, csak az érlelő ősz. Az ég kék selyme olyan volt, mint az elvonuló nyár zászlaja.

Ravic sokáig ült egy padon. Figyelte a lassan fakuló aranyos fényt, a megnyúló árnyékokat. Tudta, ezek az utolsó órák, amikor még szabad ember. Az Internationai tulajdonosnője nem tudja megvédeni lakóit a hadüzenet után. Eszébe jutott Rolande. Minek okozzon neki kellemetlenséget? Ha elbújik valahol, annál rosszabb. Végül még kémnek tekintik, és úgy bánnak el vele.

Már alkonyodott, és még mindig ott ült a padon. Nem volt szomorú. Arcok vonultak előtte. Arcok és évek. És végül az utoisó, mozdulatlan merevedett arc.

Hét órakor felállt. Elhagyta a sötétbe boruló parkot és vele a béke utolsó kis szigetét. Alig tett néhány lépést az utcán, rilikancsok rohantak el mellette az esti lapok rendkívüli kiadásával. Hadüzenet.

Evett valamit egy bisztróban, ahol, hála istennek, nem volt rádió. Aztán visszment a kórházba. Veber izgatottan fogadta.

– Most hoztak be egy páciens, rögtön meg kell operálni. Császármetszés. Megcsinálná?

– Meg.

Már ment is beöltözni. A folyosón Eugénie-vel találkozott. A mütösnő nagyot nézett, amikor meglátta.

– Mit néz úgy, Eugénie? – kérdezte Ravic. – Nem számított arra, hogy még találkozik velem?

– Nem – felelte Eugénie kurtán, és gyorsan továbbment.

Az újszülött visított, amikor lemosták. Ravic elnézte sírástél eltorzult, vörös kis arcát és parányi ujjait. Nem mosolyogva jövünk erre a világra, gondolta. Átadta a gyereket az ápolónőnek. Fiú volt.

– Ő tudja, milyen háború vár rá, mire felnő – mondta.

Lemosakodott. A másik mosdónál Veber szappanozta kezét.

– Ha csakugy an úgy fordul a dolog, hogy elfogják, Ravic, értesítsen azonnal, hová vitték.

– Minek? Hogy magának is kellemetlenséget okozzak? Jobb, ha nem tudják magáról, hogy magamfajta emberekkel érintkezik.

– Miért? Magát nem tekinthetik németnek. Maga is előlük menekült!

Ravic szomorúan mosolygott.

– A menekültek mindig két malomkő közt őrlődnek. Honfitársaik szemében árulók. A külföldiek szemében kémek. Vagy legalábbis felelősek régi hazájuk bűneiért.

– Én nem gondolkodom így. Mindent el akarok követni, hogy magát minél előbb kiengedjék. Ha biztosítékot kérnek magától, nyugodtan hivatkozzék rám.

– Ha akarja – mondta Ravic.

De tudta, hogy nem teszi meg. Megtörölte kezét. Újra Veberhez fordult.

– De azért tehetne nekem egy nagy szívességet. Gondoskodjék Joan temetéséről. Nekem már nem lesz rá időrn.

– Természetesen. Nincs még valami, amit el kell intézni? Hagyatéka, anyagi ügyei?

– Ezt rábízhatjuk a rendőrségre. Nem tudom, vannak-e rokonai? Nem fontos.

Felvette kabátját.

– Isten vele, Veber. Maga rendes ember, kellemes volt magával dolgozni.

– Minden jót, Ravic. A mielőbbi viszontlátásra. De várjon csak, el kell még számolnunk ezt a császármetaszt.

– Fordítsa a temetési költségekre. Úgyis többbe kerül majd. Talán jó lenne, ha még adnék rá valami pénzt.

– Szó se lehet róla, Ravic. Hogy szeretné, hol temessék el?

– Nem tudom. Akármelyik temetőben. Várjon csak, felírom az adatait, a lakáscímét.

Letépett egy receptet, és ráírt valamit. Veber a papírt a levélnehezék alá tette. Kristálykocka volt, mely ezüst juhocskát foglalt magába.

– Rendben van, Ravic. Azt hiszem, néhány nap múlva bevonulok. Operációkat már úgysem vállalhatok, ha maga nincs itt.

– Adieu, Eugénie – mondta Ravic.

– Adieu, Monsieur Ravic – feielte az ápolónő, és ránézett. – Hová megy most? A szállodájába?

– Oda. Miért?

– Semmi, semmi... csak úgy kérdem...

Már sötét volt, amikor a szálló eléért. Egy üres teherautó állt a kapu előtt.

– Ravic – szólalt meg egy hang. Borisz lépett ki a szállóval szomszédos ház kapujából.

– Te vagy az, Borisz? – kérdezte Ravic, és megállt.

– Téged leslek. Ne menj be. Itt a rendőrség.

– Sejtettem.

– Itt van nálam Ivan Kluge papírja. Az orosz, aki meghalt, még emlékszel rá, a múltkor beszéltem róla. Kifogástalan *carte d'identité*, még tizennyolc hónapig érvényes. Most elmegyünk a Seherezadéba, és kicseréljük a fényképeket. Azután nyugodtan beköltözhetsz egy másik szállodába. Ezentúl Ivan Kluge orosz emigráns leszel.

Ravic megrázta fejét.

– Túlságosan kockázatos, Borisz. Háborús időkben nem jó hamis papírokkal dolgozni. Inkább ne legyen az embernek semmiféle papírja.

– Hát mit akarsz tenni?

– Semmit. Felmegyek a szobámba.

– Ravic! Jól meggondoltad?

– Meg.

– De az ördögbe, hiszen letartóztatnak! Ki tudja, hová visznek?

– Németországba nem deportálhatnak már – mosolygott Ravic. – A svájci határ is le lesz zárva. Hét év óta az első eset, hogy a francia rendőrség nem rázhat le a nyakáról minket. Kénytelenek lesznek itt tartani. Háborúnak kellett jönnie, hogy ezt elérjük.

– Azt mondják, nagy internálótábort állítanak fel Longchamp mellett – mondta Morozov szakállát cibálgatva. – Azért szöktél meg a német gyűjtőtáborból, hogy most francia internált légy?

– Nem hiszem, hogy sokáig ott tartanak. Szélnek eresztenek hamarosan. Morozov sötéten nézett maga elé, de nem szólt semmit.

– Ne aggódj miattam, Borisz. Háborúban szükség van orvosokra. Majd csak adnak valami munkát nekem is.

– Milyen nevet mondasz be, ha lefognak?

– A saját nevemet. Itt csak egyszer használtam még – öt évvel ezelőtt.

Ravic néhány percre hallgatott.

– Borisz – mondta azután. – Joan meghalt. Az a fiatalember agyonlőtte. Most Veber kórházában fekszik. El kell temetni. Veber megígérte, hogy gondoskodik róla, de kérdés, lesz-e még ideje rá. Könnyen lehet, hogy még az éjjel behívják. Vállalnád ezt? Ne kérdezz semmit, mondj csak annyit, hogy igen.

– Igen.

– Köszönöm, Borisz, és isten veled. A holmim, ami itt marad, a tiéd. Használd fel belőle mindent, amit tudsz. És költözz be az én szobámba. Mindig bámultad a fürdőszobámat. Én csináltattam, miért legyen idegené? Így – most már megyek. A viszontlátásra.

– *Merde!* – sziszegte Morozov a fogai közt.

– Nagyon helyes. A háború után találkozunk a Fouquet-nél.

– Melyik oldalon? Champs-Élysées vagy George V.?

– George V. Micsoda idióták vagyunk! Még mi is a hőst adjuk. Vigyázz magadra, kedves Borisz.

– *Merde!* – kiáltott fel Morozov, és köpött egyet. – Még ahhoz sincs bátorságunk, hogy tisztességesen elbúcsúzzunk egymástól. Gyere ide, te idióta!

Megölelte Ravicot, és megcsókolta – előbb jobb, majd a bal arcát. Ravic érezte szakállát és a pipadohány szagát is. Nem volt kellemes, szeme mégis könnybe lábadt. Gyorsan megfordult, és bement a szallodába.

Az emigránsokat felsorakoztatták a Katakombában. Hosszú sorban álltak a fal mellett. Mint az első keresztények, gondolta Ravic. Az első európaiak. Civil ruhás detektív ült az asztalnál, a satnya pálma alatt. Egyenként kellett elébe járulni, feljegyezte mindenkinek az adatait. Két rendőr őrizte az ajtókat, bár senkinek sem jutott eszébe megszökni.

– Van útlevele? – kérdezte a detektív Ravictól, amikor sorra került.

– Nincs.

– Más papírja?

– Semmi.

– Illegálisan tartózkodik itt?

– Igen.

– Miért?

– Németországból menekültem. Nem volt rá lehetőség, hogy papírokhoz jussak.

– Neve?

– Fresenburg.

– Keresztneve?

– Ludwig.

– Zsidó?

– Nem.

– Foglalkozása?

– Orvos.

– Orvos? – kérdezte a detektív, és feljegyzései közt kotorászott. – Nem ismer

egy orvost, aki Ravicnak nevezi magát?

– Nem.

– Allítólag itt lakik. Feljelentés érkezett ellene.

Ravic ránézett. Eugénie, gondolta. Hát ezért esodálkozott, hogy látja – hogy még szabadlábbon van. Ezért kérdezte, hogy visszamegy-e a hoteljébe. A hotelesnő, aki a konyhába nyíló ajtónál állt, közbeszólt:

– Már megmondtam önnek, monsieur, hogy ilyen nevű lakónk nincs.

– Hallgasson! – mordult rá a detektív. – Maga sem ússza meg szárazon. Egész csomó embert találtam, akit nem jelentett be a rendőrségen. Majd megbüntetik, ne féljen semmit.

– Büszke leszek rá. Ha emberségért büntetés jár, csak rajta.

A detektív felelni akart valamit, de elharapta a szót. A hotelesnő nyugodtan, kihívóan nézett rá. Tudta, hogy jó összeköttetései vannak, és nem lehet semmi baja.

– Csomagolja össze a holmiját – mondta a detektív Ravicnak. – Hozzon egy váltás fehérneműt és egy napi élelmet. Ha van takarója, hozza magával azt is.

Egy rendőr kísért fel az emeletre. A legtöbb szoba ajtaja nyitva a állt. Ravic fogta előkészített bőröndjét és régi takaróját.

– Más semmit? – kérdezte a rendőr.

– Más semmit.

– A többi holmiját itt hagyja?

– Itt.

– Ezt is? – A rendőr a kis Madonna-szoborra mutatott, amit Joan küldött Ravicnak az Internationalba, első találkozásuk után

– Ezt is.

Lementek a lépcsőn, Clarisse, az elzászi pincérnő, egy csomagot adott át Ravicnak. Ravic észrevette, hogy a többieknél is ilyen csomag van.

– Egy kis ennivaló – mondta a hotelesnő. – Nem akarom, hogy holnap éhezzenek. Lefogadom, hogy nem tettek semmifele előkészületet ott, ahová viszik magukat. Nálunk ez így szokott lenni.

A detektív rögtön megértette, hogy ez neki szól.

– Ne jártassa annyit a száját, madame! – mondta dühösen. – Nem én csináltam ezt a háborút!

– De ezek a szegény emberek sem, – felelt a hotelesnő.

– Eh, hagyjon békében! – legyintett a detektív, aztán a rendőrökhöz fordult. – Készen vagyunk? Indulás!

A menet megindult. Ravic észrevette a sorban az asszonyt, aki svábbogarakat látott mindenütt. Férje támogatta, és két bőröndöt is cipelt – egyet a kezében, egyet a hóna alatt. A fia is egy nehéz bőröndöt hurcolt. A férj könnyögően nézett Ravicra.

– Ne féljen semmit – bólintott Ravic. – Viszem a táskámat a műszerekkel, orvosság is van benne. Felmásztak a teherautóra. A motor zakatolni kezdett. A hotelesnő a kapuban állt, és zsebkendőjével integetett.

– Hová viszik őket? – kérdezte az egyik rendőrt.

– Nem tudom.

Ravic az új Aron Goldberg és Rosenfeld közöt kapott helyet. Rosenfeld egy nagy tekercest vitt a hóna alatt. Benne volt a Cézanne és a Gauguin. Arca kamor volt.

– A spanyol vízumom – mondta. – Lejárt, még mielőtt elutaztam. Bezzeg a Halálangyal meglépett idejében.

Marcus Meyer már útban van Amerika felé.

A kocsis olyan zsúfolt volt, hogy meg sem lehetett mozdulni benne. Akik álltak, másnak dőltek minden zökkenőnél. Mikor befordultak az első sarkon, Ravic meglátta a fatalista Seidenbaumot. Ott szorongott a sarokban.

– Megint itt tartunk hát – mondta Ravicnak.

Ravic zsebében kotorászott. Nem volt benne cigaretta. De azután eszébe jutott, hogy előrelátó módon berakott bőröndjébe néhány dobozzal, amikor csomagolt.

– Nem baj – kiáltotta Seidenbaum felé. – Az ember sokat kibír.

A kocsis végigrobogott az Avenue Wagramon, és befordult a Place de l'Étoile-ra. Egyetlen lámpa sem égett. Az óriási tér sötétségbe borult. Olyan sötét volt, hogy még a Diadalívet sem lehetett látni.

Tartalom

<u>1</u>
<u>2</u>
<u>3</u>
<u>4</u>
<u>5</u>
<u>6</u>
<u>7</u>
<u>8</u>
<u>9</u>
<u>10</u>
<u>11</u>
<u>12</u>
<u>13</u>
<u>14</u>
<u>15</u>
<u>16</u>
<u>17</u>
<u>18</u>
<u>19</u>
<u>20</u>
<u>21</u>
<u>22</u>
<u>23</u>
<u>24</u>
<u>25</u>
<u>26</u>
<u>27</u>
<u>28</u>
<u>29</u>
<u>30</u>
<u>31</u>
<u>32</u>